



Հարգելի՛ ընթերցող.

ԵՊՀ հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտը, չհետապնդելով որևէ եկամուտ, իր կայքերում ներկայացնելով հայագիտական հրատարակություններ, նպատակ ունի հանրությանն ավելի հասանելի դարձնել այդ ուսումնասիրությունները:

Մենք շնորհակալություն ենք հայտնում հայագիտական աշխատասիրությունների հեղինակներին, հրատարակիչներին:

Մեր կոնտակտները՝

Պաշտոնական կայք՝ <http://www.armin.am>

Էլ. փոստ՝ info@armin.am



МАТЕНАДАРАН
ИНСТИТУТ ДРЕВНИХ РУКОПИСЕЙ ИМ. МАШТОЦА
ПРИ СОВЕТЕ МИНИСТРОВ АРМЯНСКОЙ ССР

ՈՐՏԵՍ ՏՈՐԱԼԻ ՔԵՏՆԻ Ի ԴԱՆԶՅԻ

Подготовка текста,
предисловие и комментарии
АРМИНЕ КЕШКЕРЯН

ИЗДАТЕЛЬСТВО АН АРМЯНСКОЙ ССР
ЕРЕВАН 1987

Մ Ա Տ Ե Ն Ա Դ Ա Ր Ա Ն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ՄԻՆԻՍՏՐՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԻՆ ԱՌԸՆԹԵՐ
ՄԱՇՏՈՑԻ ԱՆՎԱՆ ՀԻՆ ԶԵՌԱԳՐԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ՆԵՐՍԵՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ ՏԱՂԵՐ ԵՎ ԳԱՆՁԵՐ

Աշխատասիրությամբ
ԱՐՄԻՆԵ ԳՅՈՇԿԵՐՅԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԱ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ 1987

Տպագրվում է Մաշտոցի անվան
Մատենադարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Պատասխանատու խմբագիր՝
բանասիրական գիտությունների բեկնածու
Պ. Մ. ԽԱԶՍՏՐՅԱՆ

Գիրքը հրատարակության են երաշխավորել
գրախոսներ՝ արվեստագիտության դոկտոր
Ն. Կ. ԹԱՀՄԻՉՅԱՆԸ
և բանասիրական գիտությունների բեկնածու
Պ. Մ. ԽԱԶՍՏՐՅԱՆԸ

Ներսես Շնորհալի

ն 630 *Տաղեր և գանձեր /Ներսես Շնորհալի/; Աշխատասիրու-
թյամբ Ա. Քյոշկերյանի; [Պատ. խմբ.՝ Պ. Մ. Խաչատրյան];
Մատենադարան—ՀՍՍՀ Միջինասրիայի խորհրդին առընթեր
Մաշտոցի անվ. հին ձեռագրերի ին-տ.—Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ.,
1987. 447 էջ, 2 թերթ նկ.*

Գիրքն ընդգրկում է Ներսես Շնորհալու գանձարանային բանաստեղ-
ծությունները (տաղեր և գանձեր) գիտաբնական բնագրերով՝ լրացված
շուրջ շորս-տասնյակ նորահայտ միավորներով: Բնագրերի համար օգ-
տագործված են Մաշտոցի անվան Մատենադարանի և արտասահմանյան
ձեռագրական հավաքածուների հնագույն և լավագույն ընդօրինակու-
թյունները: Աշխատությունն ունի ներածություն և ծանոթագրություններ:

Գիրքը նախատեսված է հալ հին գրականության մասնագետների և
բանասերների համար:

4702080000
Շ 703(02)—87 113—87

ԳՄԻ 84 Հ1—5

© Հայկական ՍՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, 1987



Մաշտոցի անվան Մատենադարան, ձեռ. № 591, թերթ 3բ (1352 թ.)

Ն Ե Ր Ա Ծ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Ա.

Անիի գրավումով և Բագրատունյաց թագավորության անկումով Հայաստանի զգալի մասն անցել էր Բյուզանդիայի տիրապետության տակ: Նվաճված երկրամասերը վերածվել էին բյուզանդական նահանգի ու կառավարվում էին Կաշարության կողմից նշանակված պաշտոնյաներով: Այդ տարիներին մեծ չափերի հասավ ժողովրդի գաղթը դեպի Փոքր Ասիա և Բալկանյան երկրներ, որի շնորհիվ հայացան «բուն հայկական այն շրջանները (Փոքր Հայք), որոնք հոռմեական և բյուզանդական, ապա և արաբական երկարատև տիրապետության հետևանքով սկսել էին կորցնել իրենց ազգային դեմքն ու նկարագիրը: Այդ գաղթեցումներով նախապայմաններ ստեղծվեցին նաև Կիլիկիայում հայ տարրի ուժեղացման համար»¹:

Կիլիկիան Առաջավոր Ասիայի երկրներից է, ուր միջին դարերում ապրում էին հայեր, հույներ, ասորիներ, հրեաներ ու արաբներ: Հայերն այնտեղ բնակություն էին հաստատել շատ վաղ ժամանակներից: Սելջուկ թուրքերի հրոսակային ասպատակությունները և Մեծ Հայքում տիրող քաղաքական անապահովությունն ու տնտեսական քայքայումը ավելի ուժեղացրին արդեն սկսված զանգվածային արտագաղթը դեպի Կիլիկիա, ուր Ժ—ԺԱ դարերում հայերը ձեռք բերին թվական բացարձակ գերակշռություն և քաղաքականապես այնքան հզորացան, մինչև որ հասան պետական անկախության: ԺԱ դարի քառասնական թվականներին այստեղ կային մի շարք մանր իշխանություններ. դրանցից առավել աչքի ընկավ Ռուբինյան իշխանությունը, որը կարողացավ դիմակայել ծանր փորձություններին ու տոկալ թշնամիների դեմ մղվող ծանր, երկարատև պաքարին: Ի վերջո, 1080 թվականին Ռուբեն իշխանին հաջողվեց Լեոնային Կիլիկիայում ապ-

¹ «Հայ ժողովրդի պատմություն», հ. 3, Երևան, 1976, էջ 431:

րող հայերին համախմբելով՝ թոթափել Բյուզանդիայի լուծը և հիմք դնել Ռուբինյան իշխանությանը Կիլիկիայում: Մեկ հարյուրամյակ հետո, 1198 թվականին, Լևոն Բ-ի օրոք իշխանությունը դարձավ թագավորություն:

Ծուրջ երեք հարյուր տարի գոյատևած (1080—1375 թթ.) այդ պետականությունը հայ շողովրդի պատմության կարևոր ու խիստ հետաքրքրական մի ժամանակահատվածն է, որն աչքի ընկավ քաղաքական փոթորկալի իրադարձություններով: Ծնունդ առնելով Լեոնային Կիլիկիայում, այն շատ շուտով նվաճեց նաև երկրի դաշտային մասը ու հասավ մինչև Միջերկրականի ափերը և կարճ ժամանակում ձեռք բերեց քաղաքական ու տնտեսական հզորություն: Հայերի նորաստեղծ պետության ամրապնդմանը նպաստեցին, աճշուշտ, երկրի աշխարհագրական հիանալի դիրքն ու Մերձավոր արևելքում ԺԱ—ԺԲ դարերում տեղի ունեցող դեպքերը: Տավրոսյան ու Ամանոսյան լեռնաշղթաներն իրենց անանցանելի կիրճերով բնական ամուր պատվար էին ստեղծել ու պահպանում էին երկրի հյուսիսային, արևմտյան և հարավարևելյան սահմանները: Մայրաքաղաքն էր Սիսը, որի անուհով երկիրը կոչվեց նաև «Սիսուան»²: Խոշոր քաղաքներից էին Տարսուրը, Ադանան, Մամեստիան, Անարգաբան, իսկ Միջերկրականի ափին ծաղկում էին Այսս ու Կոոփկոս նավահանգիստները, որոնք Կիլիկիան կապում էին Եվրոպայի ու հեռավոր այլ երկրների հետ: Պետության տարածքը, բացի բուն Կիլիկիայից, ընդգրկում էր սահմանակից այլ շրջաններ: ԺԱ դարի ութսունական թվականներին արևելյան մասում հայտնի էր Գող Վասիլի իշխանական տունը, որի կենտրոնն էր Քեսունը: Բյուզանդացիների, սելջուկների, ավելի ուշ՝ խաչակիրների հաճախակի հարձակումներից աստիճանաբար կործանվեցին իշխանական տները, այսուհանդերձ Ըրանց տիրույթները շարունակեցին գոյատևել իբրև հայաբնակ գաղթավայրեր, ինչպիսիք էին, օրինակ, Ծուղըր, Կարկառը, Տլուրը, Ծովքը և այլն:

² Այս անունով է կոչվել Կիլիկիան Ղ. Ալիշանը, որն իր համանուն գրքում վկայակոչելով Գրիգոր Տղա կաթողիկոսին՝ գրում է. «Կաթողիկոս մեր Գրիգոր Տղայի թերևս առ ի ընդ գծամանակ շափական բանիցն, յերկարելով զփոքրիկ անունն [իմա՝ Սիս] գրէ Սիսուան»:

— Այս քնդ լեառն Տարոսին՝
Մըտին յաշխարհըն Սիսուանին:

Յայս անուն նուիրական համարեալ է ի կաթողիկոսն մեծէ, է ի շնորհաց Սոսյ՝ կնքեցի և ես զտեղագրութիւնս» (տե՛ս Ղ. Ալիշան, Սիսուան, Վենետիկ, 1885, էջ 59):

Կիլիկյան պետության հզորացմանը նպաստեցին մի շարք քաղաքական հանգամանքներ՝ Արարական խալիֆայության վերջնական քայքայումը, սելջուկյան երբեմնի հսկա տերության տրոհումը մանր իշխանությունների, նաև Բյուզանդական կայսրության թուլացումը: Վերջինս, վախենալով հայերի հետզհետե աճող հզորությունից ու ջանալով վերականգնել իր կորցրած գերիշխանությունը, սկսեց պայքար մղել գաղափարական ճակատով՝ հարուցելով կրոնադավանաբանական խնդիրներ ու ծավալելով հայերին քաղկեդոնական դարձնելու եռանդուն գործունեություն: Մյուս կողմից, եկեղեցիների մերձեցման փորձ էր կատարում նաև Հռոմի պապը: Իր գոյության հեճց սկզբից Կիլիկյան հայկական իշխանությունը ստիպված եղավ բախվել մի նոր թշնամու՝ Իկոնիայի մահմեդական սուլթանության հետ, որն ասպարեզ էր իջել երկրի սահմանների մոտ ու սպառնում էր նրա քաղաքական անկախությանը: Նույնքան ու թերևս ավելի լուրջ վտանգ էին ներկայացնում խաչակիրները, որոնք, Երուսաղեմն ազատագրելու պատրվակի տակ, ԺԱ դ. վերջերին թափանցեցին Արևելք՝ այն նվաճելու ու կողոպտելու: Այսպիսի բարդ իրադրության պայմաններում հայ իշխանները, մասնավորապես Ռուբինյանները, իրենց դրսևորեցին իբրև խելամիտ քաղաքական գործիչներ ու ճշմարիտ հայրենասերներ: Պակաս կարևոր դեր չխաղացին ազգային ինքնուրույնության պահպանման նախանձախնդիրները գաղափարական ճակատում ծավալվող պայքարում: Այս բնագավառում իրենց նորը դիվանագիտությանը աչքի ընկան Ներսես Ծնորհալին, Գրիգոր Տղան, Ներսես Լամբրոնացին և ուրիշներ:

Մեծ Հայքում միասնական պետականության վերացումից հետո կրթական-լուսավորական կյանքը կենտրոնացել էր երկրի համեմատաբար քիչ ավերված ու անառիկ վայրերում: Այդ ծանր ու դժվարին ժամանակներում հայ մշակույթն, այնուամենայնիվ, շարունակում էր ծաղկել ու բարգավաճել: ԺԱ—ԺԴ դարերում իրենց աշխույժ գործունեությամբ աչքի ընկան Հաղպատն ու Սանահինը, Խորանաշատն ու Այրիվանքը, Նոր Գետիկն ու Գլաձորը, որոնց գիտական նվաճումները անգնահատելի ավանդ հանդիսացան ազգային մշակույթի անդաստանում: Ծատ ավելի բարվոք էր վիճակը Կիլիկիայում, մանավանդ ԺԲ—ԺԴ դարերում: Այստեղ, շնորհիվ պետական անկախության, երկիրը հասել էր քաղաքական ու տնտեսական աչնպիսի բարձր մակարդակի, որը պայմանավորեց նաև հոգևոր կյանքի բուռն վերելքը. արագ թափով սկսեցին ծաղկել արհեստներն ու գիտությունը, ար-

վեստն ու գրականությունը. կառուցվեցին ճարտարապետական հուշակապ կոթողներ, արվեստի հիանալի գործեր. հիմնվեցին դպրոցներ, վարդապետարաններ: Կիլիկիայի ուսումնագիտական առավել կարևոր կենտրոնները խմբվել էին Սև լեռան շուրջը: Կարճ ժամանակում մեծ հռչակ սկսեցին վայելել Հռոմկլան, Դրագարկը, Մաշկևորը, Ծուղրը, Կարմիր վանքը: Սրանք, պահպանելով կապը մայր հայրենիքի հետ ու ժառանգելով դարերի ընթացքում այնտեղ ստեղծված ավանդները, դրանք հասցրին մի նոր, առավել բարձր աստիճանի: Գրչության այդ դպրոցներում աննախընթաց զարգացում ապրեցին պատմագրությունն ու փիլիսոփայությունը, գրչության արվեստն ու մանրանկարչությունը, բանաստեղծությունն ու երաժշտությունը: Ստեղծվեցին գրական բարձրարժեք երկեր, որոնք աչքի էին ընկնում բովանդակության բազմազանությամբ, գեղարվեստական մշակվածությամբ ու լեզվի մատչելիությամբ: Գրականությունն ավելի ու ավելի էր գնում դեպի աշխարհականացում:

Քննվող ժամանակաշրջանի ծնունդն է Ներսես Ընորհալին՝ հայ եկեղեցու և մշակույթի կարկառուն ներկայացուցիչներից մեկը, որն ապրել ու ստեղծագործել է Կիլիկյան Հայաստանում, ԺԲ դարում:

Ներսես Ընորհալի-Կլայեցին՝ երրորդ արու զավակը Ապիրատ Պահլավունի իշխանի, ծնվել է Կիլիկիայի Տյուք գավառի Ծովք դղյակում, 1101 կամ 1102 թ.³: Նա և իր ավագ եղբայր Գրիգորը մանկուց

³ Ոմանց կարծիքով Ներսես Ընորհալին ծնվել է ոչ թե Կիլիկիայում, այլ Մոփաց աշխարհի Անձիտ գավառում (այժմ՝ Խարբերդի գավառ) ուր և, նրանց համոզմամբ, գտնվել է Պահլավունիների սեփականությունը հանդիսացող Ծովք դղյակը (տե՛ս Կ. Մովսեսյան, Թորոս աղբար, Բ, 4. Պոլիս, 1884, էջ 95—101, Ս. էփրեկյան, Պատկերազարդ բնաշխարհիկ բառարան, հ. Բ, Գիրք Ա, Վենետիկ, 1907, էջ 250 և ուրիշներ): Ծովքի՝ Խարբերդում գտնվելու մասին գրում է նաև Մ. Զամչյանը. «Իսկ ազգքն Սկիթացոց... եկեալ ի ծովակն Խարբերդու մերձ յեկիլ պաշարեցին զամուր զղեակն Ծովք կոչեցեալ, յորում նստէր և իշխէր մեծ իշխանն Հայոց Ապիրատ Պահլաունի՝ հայր Գրիգորիսի և Ներսեսի Ընորհալուն, որդի դստեր Գրիգորի Մագիստրոսի...» (Մ. Զամչյան, Պատմութիւն Հայոց, Գ, Վենետիկ, 1786, էջ 32): Ծովքը Կիլիկիայում տեղադրող մասնագետներից Բ. Կյուլեսերյանը քննադատում է վերոհիշյալ տեսակետը՝ իր առարկությունները հիմնավորելով լուրջ փաստարկումներով (Բ. Կյուլեսերյան, Ծովք, Վիեննա, 1904):

Ներսես Ընորհալու կյանքին ու ստեղծագործությանը վերաբերող առավել մանրամասն տեղեկությունների համար տե՛ս «Սրբոյն Ներսեսի Ընորհալույ Պատմութիւն վարուց», «Սոփերք Հայկականք», ԺԳ, Վենետիկ, 1854 (այսուհետև՝ «Սոփերք»): Ներսես Լամբրոնացի, Գովեստ ներբողական... (տե՛ս Ներսես Ընորհալի, Թուղթ ընդհան-

կրթվում ու դաստիարակվում են Քեսուհի Կարմիր վանքում Գրիգոր Բ Վկայասեր կաթողիկոսի (որը Ապիրատ իշխանի մորեղբայրն էր), իսկ նրա մահից հետո՝ Բարսեղ կաթողիկոսի հովանավորության ներքո: Կիլիկիայում մեծ հռչակ վայելող Կարմիր վանքում Ներսեսն ստանում է այդ ժամանակի համար բարձր ու կատարյալ կրթություն, իբրև ուսուցիչ ունենալով հմուտ գիտնական ու մանկավարժ Ստեփանոս Մանուկ Կարմիրվանեցի եպիսկոպոսին: 1113 թ. Բարսեղ կաթողիկոսը վախճանվում է, և Ներսեսի եղբայր 18-ամյա Գրիգորը ձեռնադրվում է կաթողիկոս (Գրիգոր Գ Պահլավունի): Վերջինս հայտնի է նաև գրական գործունեությամբ. հորինել է շարականներ, տաղեր, մեկնություններ, սատարել է գրական-թարգմանչական գործին, զարկ տվել սրբախոսական ու մեկնաբանական գրականության զարգացմանը, որի համար կոչվել է Գրիգոր Փոքր Վկայասեր: Այդ տարիներին Ներսեսը շարունակում է հմտանալ եղբոր անմիջական հսկողության տակ. դեռ երիտասարդ, հազիվ 17—18 տարեկան, նա ձեռնադրվում է քահանա, իսկ հայրապետական Աթոռը Ծովք տեղափոխվելուց (1116 թ.) մի քանի տարի անց արդեն Մամեստիայի եպիսկոպոս է, թեև միաժամանակ շարունակում է ապրել հայրապետանոցում և զբաղվել եկեղեցական գործերով: Ծուռով քաղաքական խոռվությունները և Ծովքի մեկուսացած դիրքը ստիպում են մտածել առավել ապահով մի վայր տեղափոխվելու մասին, և այս անգամ աստանդական հայրապետական Աթոռը հանգրվանում է Հռոմկլայում (1150 թ.)՝ ուր մնում է շուրջ մեկուկես դար, համեմատաբար անխոռով ու խաղաղ պայմաններում: Իր առավել բեղուն գրական-հասարակական գործունեությունը Ներսես Ընորհալին ծավալել է այստեղ, որի համար էլ կոչվել է նաև Կլայեցի: Արդեն ձեռացած ու հիվանդ Գրիգոր Գ Պահլավունին, 1166 թ. ապրիլի 17-ին, իր եղբորը՝ Ներսեսին ձեռնադրում է կաթողիկոս ու երեք ամիս հետո վախճանվում: Ներսես Ընորհալին, որ դեռ մինչ այդ վարում էր հայրապետանոցի գործերը, կաթողիկոսական Աթոռին մնում է ընդամենը յոթ տարի: 1173 թ. օգոստոսին՝ նա վախճանվում է և թաղվում Հռոմկլայում:

բական, էջմիածին, 1865, էջ 461—497): Ղ. Ալիշան, Ընորհալի և պարագայ իւր, Վենետիկ, 1873: Գ. Զարբանալյան, Հայկական հին դպրութեան պատմութիւն, Վենետիկ, 1886, էջ 602—622: Հր. Անադյան, Հայոց անձնանունների բառարան, Գ, Երևան, 1948, էջ 44—46: Մ. Աբեղյան, Երկեր, Գ, Երևան, 1970, էջ 96—156: Գր. Հակոբյան, Ներսես Ընորհալի, Երևան, 1964 և այլուր:

⁴ Ներսես Ընորհալու մահվան տարին զրեթե բոլորը ընդունում են 1173 թվականը, բայց ամսաթվի հարցում մասնագետները տարակարծիք են: Ժամանակի առումով

Ներսես Ծնորհալին ստեղծագործել է ավելի քան հիսուն տարի՝ 1120—1173 թթ., այն ժամանակաշրջանում, երբ դեռ նոր էր կազմավորվում Կիրիկյան հայկական պետությունը, երբ երկիրը գտնվում էր անընդհատ կոիվների ու իշխանական տների գծությունների խառնակ ու շփոթ վիճակում: Նա թողել է մատենագրական չափազանց հարուստ և բազմասեռ ժառանգություն, որն իր լայն ընդգրկումներով, բերած նորություններով, գրական հնարանքներով, վարպետ շարադրանքով ու բարձր արվեստով բացահայտում է մեծ մտածողի և ստեղծագործողի տաղանդն ու հոգին: Այդ բանը նկատվել և ըստ արժանվույն գնահատվել է թե՛ իր ժամանակ, թե՛ հետագայում. «Ցուցանել գվարս սուրբս և զիմաստութիւն գիտութեանն յոքունց առաքինեաց և գիտնոց վեհագոյն»,—ասում է նրա մասին վարքագիրը⁵, իսկ Հայամավորքում կարդում ենք. «էր այր սուրբ և ընտիր, զարդարեալ ամենայն առաքինութեամբ, լցեալ գիտութեամբ ի շնորհաց Հոգւոյն, զի որպէս զգետ յորդառատ բոխեր ի բերանոյն զբանս աստուածայինս. մինչ զի ոչ ոք յառաջնոց հայրապետացն գտաւ նման նմա և ոչ յետ նորա մինչև ի ժամանակս մեր»⁶: Ներսես Ծնորհալու անձնավորությունը

Շնորհալուն առավել մոտ կանգնած Ներսես Լամբրոնացին, նաև վարքի հեղինակը գտնում են, որ Շնորհալու մահը տեղի է ունեցել օգոստոսի 13-ին, հինգշաբթի օրը (Ներսես Շնորհալի, Ընդհանրական թուղթք, Երուսաղեմ, 1871, էջ 165: «Սոփեբք», էջ 82): Այդպես է նաև Հայամավորքում («Յայամատուրք», 1834, էջ 74—75): Կա մի այլ վարկած՝ օգոստոս 8-ը, օրը կրկին հինգշաբթի (Միխայել Առոթի, Ժամանակագրութիւն, Երուսաղեմ, 1871, էջ 471: Ղ. Ալիշան, Շնորհալի և պարագայ իւր, էջ 483): Մ. Օրմանյանը, պահպանված տեղեկությունների և տոմարական հաշվումների հիման վրա փորձել է պարզել, թե ո՞րն է ճիշտը, բայց դրական արդյունքի չի հասել, քանի որ առաջադրված ամսաթվերից ոչ մեկը հինգշաբթի չէ. ըստ այդմ, նա ենթադրաբար հնարավոր է համարել օգոստոս 16-ը, որը հինգշաբթի է (Մ. Օրմանյան, Ազգապատում, Բեյրութ, 1959, էջ 1436): Հետաքրքրական է, որ նշված ամսաթվերից ստովել հավանականը՝ օգոստոսի 8-ը համընկնում է հինգշաբթի օրվան՝ 1174 թ., այսինքն՝ երբ Շնորհալու մահվան ՈՒԲ(622) հայկական թվականին գումարում ենք ոչ թե 551, ինչպես սովորաբար արվում է, այլ 552: Այդպիսի հաշվարկ կատարելու հիմքը Ա. Աբրահամյանի այն տեսակետն է, թե՛ «ԺԱ—ԺԳ դարերի հայկական թվականները հաշվելիս պիտի գումարել ոչ թե 551, այլ 552» (տե՛ս Ա. Աբրահամյան, Տարեթվերի և ամսաթվերի գործածությունը հայ մատենագրության մեջ, «էջմիածին», 1956, Ա, էջ 57): Նման տեսակետ պաշտպանում են նաև ուրիշներ: Այսուհանդերձ, քանի որ հայոց տոմարին վերաբերող հարցերը դեռ լիովին չեն պարզաբանված, մեզ հետաքրքրող թվականը առայժմ կարող է ճշգրտման:

⁵ «Սոփեբք», էջ 33:

⁶ «Գիրք որ կոչի Այամատուրք», Կ. Պոլիս, 1730, էջ 28ԺԲ,

գովաբանող և նրա արդյունաշատ գործունեությունը դրվատող խոսքեր է շուրջում նաև Ներսես Լամբրոնացին, Ծնորհալուն նվիրված իր չափածո ներբողուս.

Հոմերական տաղից չափող,
Ռոսանաւոր տառից զըտօղ...
Ներսես՝ տօնիցըն զարդարը,
Եկեղեցոյ կարգաց զըտիչ...
Ծարականաց կարգ անեցնէր,
Տաղերգութիւնս ի ճահ ամէր.
Քաղցր ձայնիք անջըպետէր,
Որ երածիշտ Սուրբ Հոգւոյն էր...⁷

Չափազանց մեծ է եղել բազմաշնորհ հայրապետի վայելած հարգանքը նաև օտարների շրջանում: Ահա թե ինչ է ասում այդ մասին պատմիչը. «Այս Ներսես առաւելեալ էր իմաստութեամբ քան զյորովս ի ժամանակի անդ ոչ միայն քան զվարդապետս հայոց, այլև քան զյունաց և զասորոց, այնքան՝ մինչ զի համբաւ իմաստութեան նորա տարածեցաւ ընդ ամենայն ազգս»⁸: Եվ ամենևին պատահական չէ, որ նրան անվանել են «երկրորդ Գրիգոր Աստուածաբան»⁹:

Ներսես Ծնորհալու գրական վաստակը ներկայանում է և՛ արձակ, և՛ չափածո ստեղծագործություններով՝ ընդգրկելով կրոնական, քարոզչական, մեկնողական, ամսակագրական, մանկավարժական, երածըշտական, բանաստեղծական և այլ բնույթի բարձրարժեք երկեր: Դրանց քննությունը մեր նպատակից դուրս է, այնուամենայնիվ հարկ ենք համարում ընդհանուր գծերով տալ հեղինակի գրական-հասարակական գործունեության ամփոփ նկարագիրը:

Ներսես Ծնորհալու արձակ գրությունների շարքին են պատկանում կաթողիկոս ընտրվելու առթիվ արտասանած փայլուն ճառը՝ «Ատենաբանություն»-ը (1166 թ.), ինչպես և դրանից երեք ամիս անց գրված հայրապետական առաջին կոնդակը՝ հանրահայտ «Թուղթ ընդհանրական»-ը: Այստեղ իրեն հատուկ պարզ ու հստակ լեզվով, գեղեցիկ պատկերներով ու վայելուչ ոճով հեղինակը հորդորում է հեռու մնալ մարդկային արատներից, պախարակելով հոգևորականու-

⁷ Ներսես Շնորհալի, Թուղթ ընդհանրական, էջ 471—497:

⁸ Կիրակոս Գանձակեցի, Պատմութիւն Հայոց, Երևան, 1961, էջ 118:

⁹ «Յայամատուրք», Կ. Պոլիս, 1834, Բ, էջ 75:

թյան և մյուս դասերի արարքները: «Թուղթ ընդհանրական»-ը ունեցել է բազմաթիվ հրատարակություններ¹⁰, իսկ 1833 թ. լույս է տեսել նաև լատիներեն թարգմանությամբ¹¹: Ընդհանուր արձակ գործերի մեջ առանձին կարևորություն ունեն նրա ինչպես անձնական, այնպես էլ պաշտոնական նամակները: Դրանցից ուշագրավ են եկեղեցիների միության խնդիրն վերաբերող և հատկապես Բյուզանդիայի Կիո Մանվել կայսերն ուղղված թղթերը, որոնցում շոշափվում են դավանաբանական բնույթի հարցեր: Այդ նամակներում ի հայտ է գալիս հայ եկեղեցու ծեսերին ու կանոններին հավատարիմ մնալու և խոհեմությամբ իր թեզերը շարադրելու հեղինակի հմտությունը: Ներսես Ընդհանուր թողել է նաև թարգմանական ու մեկնողական աշխատություններ. նրա գրչին են պատկանում սրբոց վարքերի թարգմանություններ¹², Կաթողիկոսաց թղթերի մեկնությունը¹³, Մատթեոսի Ավետարանի մեկնությունը (որը մնացել է թերի և շարունակել ու ավարտել է Հովհաննես Ծործորեցին):

Խիստ հետաքրքրական ու կարևոր են Ընդհանուր արձակ գործերն իբրև պատմական վավերագրեր ու գեղարվեստորեն բարձրարժեք երկեր¹⁴, սակայն Ներսես Ընդհանուր շատ ավելի մեծ է որպես բանաստեղծ: Նա թողել է չափածո խոսքի մի անգնահատելի ժառանգություն, որն աչքի է ընկնում պատկառելի քանակով, նյութի բազմազանությամբ, տաղաչափական և լեզվաոճական առանձնահատկություններով: Իր ոտանավորներով Ներսես Ընդհանուր ոչ միայն նպաստել է ազգային բանաստեղծության հարստացմանն ու զարգացմանը, այլև նոր թափ հաղորդել արդեն աշխարհականացող գրականության ընդհանուր առաջընթացին: Սկսելով գրել շատ վաղ հասակից՝ նա չի դադարել ստեղծագործելուց իր ամբողջ կյանքի ընթացքում, նաև կաթողիկոսության տարիներին, ծնունդ տալով մեծածավալ քերթվածների, ներբողների, խրատների, առակ-հանելուկների, գան-

¹⁰ Այդ հրատարակությունների մասին տե՛ս Գր. Հակոբյան, *Նշված աշխ.*, էջ 291—292:

¹¹ Sancti Nerseti Clajensis Opera: Studio et labore D. Josephi Cappelletti vol. I. Venetiis, 1833. p. 92—172.

¹² Գ. Զարբանալյան, *Հայկական թարգմանութիւնք նախնեաց, Վենետիկ, 1839*, էջ 724—725:

¹³ Ղ. Ալիշան, *Շնորհալի և պարագայ իւր*, էջ 115: Տե՛ս նաև՝ Գ. Զարբանալյան, *Հայկական հին դպրութեան պատմութիւն*, էջ 615:

¹⁴ Մ. Աբեղյան, *Նշված աշխ.*, էջ 96:

ձերի, տաղերի, շարականների և այլնայլ ոտանավորների: Իր գրական երախարիքը հանդիսացող «Վիպասանութիւն» քերթվածով, դեռ հագիվ 20-ամյա Ընդհանուր արդեն ի հայտ է բերում ազգային գրականությանը թարմ շունչ հաղորդելու միտում՝ սուսչին անգամ պատմական նյութը ներկայացնելով տաղաչափչալ ու հանգավոր բանաստեղծությամբ: Ոտանավորով են գրված նրա ներբողյանները, մանկավարժական-դաստիարակչական բնույթի խրատները, զուտ կրոնական բովանդակություն ունեցող «Բան հաստոյ» և «Ցիսուս Որդի»¹⁵ երկարաշունչ քերթվածները, որոնցից երկրորդը, գրված Գրիգոր Նարեկացու «Ողբերգութեան մատենան»-ի անմիջական ազդեցությամբ ու նմանողությամբ, շատ սիրված է եղել և բազմիցս հրատարակվել է. իսկ «Ողբ Եղեսիոյ» քնարական քերթվածը շերտ հայրենասիրությամբ տոգորված սուսչին չափածո երկն է՝ գրված բարձր արվեստով ու բանաստեղծական հուզաթաթալ շնչով: Այն իրավամբ համարվում է հեղինակի գրական ժառանգության թագն ու պսակը: Ինչ վերաբերում է առակ անվանումով ներկայացող նրա բազմաթիվ հանելուկներին, ապա այստեղ առավել ուշագրավը ինչպես բովանդակության, այնպես էլ լեզվի մեջ իշխող ժողովրդային, աշխարհիկ տարրի առկայությունն է:

Չափազանց մեծ է Ներսես Ընդհանուր դերը հայ եկեղեցու ծեսերի ու տոների կարգավորման գործում: Դ—Ե դարերից հետո ժամակարգությունը (որի նկարագրությունը Ը դարում արել է Հովհան Օձնեցին, իսկ Ժ դարում այն մեկնել է Խոսրով Անձևացին) շարունակաբար փոփոխություններ էր կրել: Մեզ հետաքրքրող ժամանակաշրջանում այն շատ էր աղավաղված: Ներսես Ընդհանուր ձեռնամուխ է լինում վերականգնելու խաթարված անաղարտությունը: Նա բերել է տալիս Մաքենացվոց ու Թեղենյաց վանքերում համեմատաբար մաքուր ու հարազատ պահպանված եկեղեցական կանոնադրությունները և, ինչպես վարքագիրն է ասում՝ «նորոգել գառաչին սուրբ հարցն հաստատեալ կարգս եկեղեցույ և զարդարել գեկեղեցիս Հայաստանեաց անթերի լրմամբ»¹⁶: Տուրք տալով ժամանակի պահանջներին, Ընդ-

¹⁵ Ներսես Ընդհանուր, *Բանք շափաւ, Վենետիկ, 1830*: Այս գրքում ամփոփված են հեղինակի շափածո գործերից՝ «Ցիսուս Որդի», «Բան հաստոյ», «Վիպասանութիւն» երկերը, *Խաչին նվիրված նրա ներբողյանը*, «Ցաղագս երկից և զարդուց նորա» քերթվածը, մի բանի թղթերը, առակ-հանելուկները, գանձերը, տաղերը և այլ բանաստեղծությունները:

¹⁶ «Սոփերք», էջ 37:

հային որոշ փոփոխություններ է ենթարկում Տոնացույցը¹⁷, ախորժալուր ու հայրենաշունչ շարականներով ճոխացնում է Ծարակնոցը և հարստացնում Պատարագը իր բազմաթիվ հոգևոր երգերով, տաղերով ու մեղեդիներով: Նրա բարենորոգչական միջամտությունից զերծ չեն մնում նաև Ծիսարանի որոշ կանոններ և, առհասարակ, պաշտամունքային բոլոր մատյանները: «Հոգևոր երգովք և քաղցրանուագ եղանակօք վայելչացուցանէր գուրք պատարագին խորհրդական երգան... երգեր և երգս տաղից քաղցրանուագ եղանակօք, յիմաստս բանի դաշնակետս ի տօնս տէրունիս և յիշատակս առաքելոց և մարգարէից և մարտիրոսաց: Եւ թէպէտ և հրաշալիք էին բանք երգոց նորա առ միտս իմաստութեան, բայց ևս առաւել զարմանալի էին արուեստք զանազան եղանակացն, զոր անմնան միմեանց յօրինէր»¹⁸: Բերված տողերն, ինչպես տեսնում ենք, մատնանշում են Ներսես Ծնորհալու և՛ իբրև հոգևորականի, և՛ իբրև բանաստեղծի ու երաժշտի բազմարդյուն գործունեությունը: Իրավամբ, տաղաչափական արվեստի հնարող ու վարպետ է համարվել նա, որովհետև «ոչ ոք իրմե առաջ այնչափ տեսակ չափերով և ոճով երգեր, տաղեր և քերթվածներ գրած է»¹⁹: Իսկ Ծնորհալի երաժիշտ-երգեցողի մասին ոչ միայն բազմիցս հիշատակվել է, այլև լույս է տեսել առանձին մենագրություն²⁰:

Ներսես Ծնորհալու գրական հարուստ ժառանգությունը գրեթե ամբողջությամբ պահպանվել է և ըստ յարժանվույն գնահատվել: Նրա ստեղծագործություններից շատերն ունեցել են մինչև իսկ մի քանի հրատարակություն, իսկ որոշ գործեր լույս են տեսել նաև օտար լեզուներով: Հետաքրքրությունը չի նվազել և մեր օրերում. պարբերաբար հրատարակ են իջնում նորանոր գրքեր, գրվում են ուսումնասիրու-

17 Ներսես Ծնորհալու միջամտությունը հիմնականում վերաբերում է առանձին տոների հետ կապված փոփոխությունների: Օրինակ՝ Ալլակերպությունը, որ մինչ այդ տոնվում էր մեկ օր, Ներսես Ծնորհալին դարձնում է երեք օր: Նույն ձևով, Աստվածածնի Վերափոխմանը նա հատկացնում է ինը, իսկ Հոգեզալուատին՝ յոթ օր, ընդ որում այդ օրերի համար հորինած իր հոգևոր երգերով նա ճշխացնում ու հարստացնում է համապատասխան արարողությունները:

18 «Սոփերք», էջ 37—38:

19 Ղ. Ալիշան, Ծնորհալի և պարագայ իւր, էջ 70:

20 Ն. Թանմիզյան, Ներսես Ծնորհալին երգահան և երաժիշտ, Երևան, 1973:

թյուններ²¹, կատարվում են թարգմանություններ: Ներկա աշխատությանը ընթերցողին է ներկայացվում Ներսես Ծնորհալու չափածոյի մի ուրույն բաժինը՝ նրա գանձարանային ժառանգությունը, որն ընդգրկում է **գանձ** (կամ **քարոզ**), **տաղ**, **փոխ** (կամ **հորհորակ**) և **մեղեդի** անուններով հայտնի հոգևոր երգերը: Նշված բանաստեղծությունների առանձին մնուշներ տարբեր ժամանակներում և զանազան առիթներով լույս են տեսել պարբերականներում կամ գրքերում, իսկ հեղինակի չափածո գործերի 1830 թ. Վենետիկում հրատարակված «Բանք չափա» հատորում նրանք ի մի են բերվել **Տաղ** և **Գանձ** խորագրերի տակ՝ ներկայացնելով 59 տաղային միավոր և երկու գանձ²²:

Չունարկելով Ներսես Ծնորհալու տաղերի ու գանձերի քննական հրատարակությանը, նպատակ ենք ունեցել տալ հեղինակի հիշյալ բանաստեղծությունների ճշգրտված բնագրերը և, նոր հայտնաբերված միավորների ու բացահայտված օրինաչափությունների շնորհիվ, ըստ հնարավորին վերականգնել նրանց գանձարանային նախնական պատկերը: Բանն այն է, որ խնդրո առարկա ստեղծագործությունները, որպես կանոն, ընդգրկված են եկեղեցական հատուկ մատյաններում, որոնք հայտնի են «Գանձարան» անունով: Այդ ժողովածուները, որոնք միայն Մաշտոցի անվան Մատենադարանում հաշվվում են ավելի քան 200 միավոր և միջնադարում լայն կիրառում են ունեցել, մինչև վերջերս առանձին հետազոտությանն նյութ չէին դարձել, ըստ այդմ էլ

21 Վերջին մի քանի տասնամյակներին հրատարակ են եկել Ներսես Ծնորհալուն նվիրված մենագրություններ, ինչպես նաև նրա առանձին երկերի տպագրություններ ու քննական հրատարակություններ: Բերում ենք դրանցից մի քանիսի անունները. Կ. Հակոբյան, Ներսես Ծնորհալի: Ն. Թանմիզյան, նշված աշխ.: Ներսես Ծնորհալի, Յաղագս երկնից և զարդուց նորա, հանելուկներ, Ողբ Եղեսիոյ, Երևան, 1968: Ներսես Ծնորհալի, Ողբ Եղեսիոյ, Երևան, 1973: Ներսես Ծնորհալի, Վիպասանութիւն, Երևան, 1981 (վերջին երկուսը գիտաքննական բնագրեր են):

22 Վերջերս հրատարակված Թարգմանական աշխատություններից առանձին կարևորություն է ներկայացնում Իսահակ Քելիշյանի լույս ընծայած «Յիսուս Որդի» քերթվածի Ֆրանսերեն հրատարակությունը, որի ընդարձակ առաջաբանում Թարգմանիչը հանձնարարին խոսում է ինչպես տվյալ երկի մինչ այդ եղած հրատարակությունների, այնպես էլ Ծնորհալու կյանքի ու գործի մասին ընդհանրապես (տե՛ս Nerses Snorhali, Jésus, fils unique Paris, 1973):

23 Ներսես Ծնորհալի, Բանք չափա, էջ 365—491: Հատորը նույնությամբ վերահրատարակվել է 1928 թ., ընդ որում փոփոխված են միայն էջերը: Մենք օգտագործել ենք առաջին հրատարակությունը:

գրանցում տեղ գտած բանաստեղծությունները, էթե գրավել են մասնագետների ուշադրությունը, ապա սուկ իբրև առանձին ոտանավորներ, ժողովածուի օրինաչափություններից անկախ ու մեկուսի: Այդ է պատճառը, որ Ներսես Ծնորհալու կյանքին ու ստեղծագործությանը նվիրված Ղ. Ալիշանի, Մ. Արեղյանի և այլոց ըստ ամենայնի ընդգրկումն աշխատությունները, ինչպես նաև բնագրերի առկա հրատարակությունները, բանաստեղծի գանձերի ու տաղերի և դրանց փոխառնչությունների մասին մեզ ամբողջական ու ճշգրիտ պատկերացում չեն տալիս: Գանձարանների ուսումնասիրությունը ի հայտ բերեց այդ մատյանների՝ իբրև յուրատեսակ ժողովածուների և գանձերի ու տաղային միավորների՝ իբրև յուրատեսակ հոգևոր երգերի մի շարք առանձնահատկություններ: Հնարավոր դարձավ ճիշտ գնահատել Ներսես Ծնորհալու գանձարանային ժառանգությունը, ուստի ավերորդ չենք համարում ամփոփ խոսքով անդրադառնալ գանձարանային միավորների և Գանձարան ժողովածուների առավել բնութագրական էական մի քանի հատկանիշներին:

Բ

Գանձարանային միավորների հիմնական տարրը **գանձն** է²⁴: Այն յուրատեսակ կառուցվածք ունեցող հոգևոր երգի մի տեսակ է, պատմողական-նկարագրական բնույթի և բաղկացած մեծածավալ տներից: Տներից յուրաքանչյուրն ունի կրկնակ, որն ավարտվում է **աղաչեսք** բառով: Բոլոր գանձերն անխտիր վերջանում են «Եւ այժմ ողորմեսց մեզ, (կամ՝ «Ողորմեսց մեզ...») Տէր Աստուած մեր, ըստ մեծի ողորմութեան քում» խոսքերով: Գանձերի վերջին տունը, ուր հայցվում է սրբերի բարեխոսությունը և դրանով իսկ առանձնանում է ամբողջից, սովորաբար ունի **Փ** (այսինքն՝ **Փոխ**) ենթախորագիրը: Վերջինս նշանակված է լինում համապատասխան տան կից լուսանցքում և, հավանաբար, կոչված է մատնացույց անելու տվյալ երգային միավորի այդ հատվածի եղանակային փոփոխությունը: Իրենց տների սկզբնատարրով գանձերը հաճախ հոդում են հեղինակի անունը, որի

²⁴ Գանձարանային միավորների ու Գանձարանների մասին մանրամասն տեղեկության համար տե՛ս Գրիգոր Նարեկացի, *Տաղեր և գանձեր*, աշխատ. Ա. Քյոչկերյանի, Երևան, 1981, էջ 21—51: Տաղային միավորների համար տե՛ս նաև՝ «Հայ միջնադարյան գրականության ժանրեր», Երևան, 1984, էջ 179—206:

շնորհիվ մեզ հայտնի են դարձել մի շարք գանձասացներ: Առաջին հեղինակը համարվում է Գրիգոր Նարեկացին, որին երկար ժամանակ վերագրվում էին ընդամենը երեք գանձ: Հետագայում հայտնաբերվեցին նոր միավորներ և Նարեկացու գանձերի ընդհանուր թիվը հասավ տասի: Դրանց մեծ մասը տների սկզբնատարրով հոդում է «Գրիգորի երգ» և սկսվում է **գանձ** բառով: Այս վերջին իրողությունն էլ հիմք է տվել, որպեսզի առհասարակ հոգևոր հիշյալ բանաստեղծություններին տրվող **գանձ** անվանումը կապվի Գրիգոր Նարեկացու այդ ստեղծագործությունների նշված առանձնահատկության հետ: Գանձեր գրվել են եկեղեցական բոլոր տոների համար: Հայտնի են նաև ծիսական նպատակներով հորինված միավորներ, մասնավորապես մեռելաթաղի գանձեր: Այդպիսիները հաճախ տեղ են գտել նաև Մաշտոց ժողովածուներում:

Որպես կանոն, սկզբնական շրջանում գանձը կոչվել է **քարոզ**, որը բառացի նշանակում է մուսուլման, հայտարարող: Քարոզներն ունեն շատ հին ծագում: Հայտնի են Գրիգոր Լուսավորչի, Սահակ Պարթևի, Հովհան Մանդակունու անուններով մեզ հասած նմուշներ²⁵, որոշ փշրանքներ պահպանվել են քրիստոնեության առաջին դարերից²⁶: Քարոզը սարկավագի աղոթքն է, ուղղված ժողովրդին՝ «բան սարկավագի ի ժամասացութեան իբր ազդարարողի»²⁷, ուր հիշատակվում են սրբեր, եպիսկոպոսներ և այլն: Քննությունը ցույց է տալիս, որ իրենց կառուցվածքային առանձնահատկություններով գանձերն, առաջին հերթին, կարող են համեմատվել հենց այս քարոզների հետ: Վերջիններս սովորաբար փոքրիկ պարբերություններ են՝ «Եւ ևս խաղաղութեան զՏէր աղաչեսցուք» սկսվածքով, իսկ երբեմն ունեն բավական ընդարձակ ծավալ՝ բաղկացած մի քանի տներից: Հատկանշականը յուրատեսակ վերջաբանն է՝ «Եւ ևս միաբան...», «Զանձինս մեր և զմիմեանս...» սկսվածքներով, ու ավարտը՝ «Ողորմեսց մեզ, Տէր Աստուած մեր...»²⁸: Հենց այստեղ էլ ի հայտ է գալիս քարոզ-գանձ փոխանչությունը, ընդ որում մի առանձնահատկությամբ, որը բնորոշ

²⁵ Տե՛ս Հովհ. Մկրյան, *Աղոթագիրք ըստ ժամակարգութեան Հայաստանեայց ս. եկեղեցույ*, Կ. Պոլիս, 1895, էջ 91, 564, 663:

²⁶ Տե՛ս Հ. Գաբրելյան, *Սրբազան պատարագամտոյք Հայոց*, Վիեննա, 1897, էջ 23—32, 114—115:

²⁷ «Նոր բառգիրք Հայկազեան լեզուի», Բ, Վենետիկ, 1837, էջ 999:

²⁸ «Ժամագիրք», Երուսաղեմ, 1866, էջ 23: «Մաշտոց», Վաղարշապատ, 1905, էջ 174:

Է եկեղեցում օգտագործվող հոգևոր ստեղծագործություններից լոկ այդ երկուսին: Գանձերը համեմատելի են նաև **Քարոզ Զատկաց** կոչվող և ձեռագրերում Բարսեղ Կեսարացու անունով պահպանված մի երկի հետ: Վերջինս ունի ակներև նմանություն և՛ քարոզների, և՛ գանձերի հետ: Ասվածից պարզ է դառնում, որ գանձերի համար նախատիպ են ծառայել վերոհիշյալ քարոզները:

Գանձին կից սովորաբար հանդես են գալիս տաղային միավորներ՝ **տաղ, փոխ, մեղեդի**: Սրանց մեջ հիմնական տարրը տաղն է, որն ունի շատ հին ծագում և բացատրվում է որպես «քան չափաբերական, ոտանաւոր երգ, քերթուած նուագելի»²⁹: Այդպիսի ոտանավորներ հայտնի են շատ վաղ ժամանակներից, բայց գանձարանային տաղի, որպես հոգևոր երգի որոշակի մի տեսակի, առաջին հեղինակը դարձյալ համարվում է Գրիգոր Նարեկացին, թեև Գանձարաններում հանդիպում են նմուշներ, որոնք կարող են հորինված լինել շատ ավելի վաղ, քան Ժ դարը: Գանձարանային տաղերը որոշակի ծավալ չունեն. գանձերի համեմատությամբ դրանք ընդհանրապես ավելի փոքր են ու կոտ և նվիրված են այն տոներին ու սրբերին, որոնց հատկացված են հարակից գանձերը: Յուրաքանչյուր գանձ սովորաբար կից ունենում է մեկ տաղ, երբեմն՝ երկու կամ ավելի: Տաղերը հանդես են գալիս նաև գանձերից անջատ. այդպիսի ժողովածուներում գանձարանային հիմնական տարրը գանձի փոխարեն դառնում է տաղը, իսկ կից ներկայանում են տաղային մյուս միավորները՝ փոխերն ու մեղեդիները: Գանձերի նման տաղերը ևս հաճախ ունեն ծայրակապ, սակայն կազմված ոչ միայն տների, այլև տողերի սկզբնատառերից: Ծայրակապը հողում է մերթ հեղինակի անունը, մերթ՝ աչքուքենի տառերը («Ա—Ք», երբեմն նաև հետադարձ՝ «Ք—Ա») և կամ այլ բառակապակցություններ ու նախադասություններ: Գանձարանային տաղեր են գրել միջնադարի մեր շատ հեղինակներ՝ Գրիգոր Նարեկացին, Ներսես Ընդհանրային, Գրիգոր Խլաթեցին, Առաքել Բաղիշեցին և ուրիշներ, բայց ամենաբեղմնավորը եղել է Ներսես Ընդհանրային: Իբրև գանձարանային ստեղծագործություն մի շարք ընդհանրություններ ունենալով գանձերի հետ՝ տաղերը, միաժամանակ, տարբերվում են և՛ իրենց կառուցվածքով, և՛ բովանդակությամբ: Կոչված լինելով տվյալ նյութը վերարտադրելու առավել հուզական շնչով ու երաժշտականությամբ, տաղերը խազավորված են շատ ավելի ճոխ, քան գանձերը:

Տաղային մյուս միավորը **փոխն** է, որը ուշ շրջանի գրչագրերում կոչվում է **հորդորակ**: Եկեղեցական գրականության մեջ **փոխ** են կոչվում Ավետարանի որևէ մասը կամ այլ ընթերցվածներ, որոնք կարդացվում են փոխասացությամբ՝ ըստ ժամերգության ութ ձայնի: Գանձերում ևս, ինչպես տեսանք, վերջին տանը կից լուսանցքում կա փոխի նշան, որն ակնարկում է եղանակային փոփոխության մասին: Այլ է Գանձարաններում տաղին կից հանդես եկող փոխը. սա արդեն գանձարանային ուրույն միավոր է և լինում է երկու տեսակ. մի դեպքում՝ այն տվյալ տաղի հատվածն է, որն անջատված է ամբողջից և ներկայացված առանձին **Փ** (կամ՝ **Փոխ, Փոխէ, Փոխէ զձայնն**) խորագրով՝ նշանակված սովորաբար լուսանցքում: Մի այլ դեպքում փոխն անջատ և ամբողջական բանաստեղծություն է՝ օժտված տաղին բնորոշ հատկանիշներով, ու կցվելով համապատասխան տաղի՝ կազմում է **տաղ ու փոխ** զույգ: Որոշ հեղինակներ իրենք են իրենց տաղերի համար շարադրել համապատասխան փոխեր. այդպիսի զույգերի ուշագրավ օրինակներ ունեն Գրիգոր Նարեկացին ու, մանավանդ, Ներսես Ընդհանրային: Վերջինիս տաղային ժառանգության մեջ հիշյալ առանձնահատկությունը դրսևորված է առավել ցայտուն գծերով, ինչպես իր տեղում կոեսենք:

Մեղեդին ևս տաղային միավոր է, որն արտաբնապես տաղից չի տարբերվում: Հայտնի են շատ դեպքեր, երբ «տաղ» ու «մեղեդի» բառերը գործածվել են համազոր նշանակությամբ, որպես հոմանիշ՝ մեկը մյուսի փոխարեն: Երբեմն էլ տաղից անջատված մի հատվածն է ներկայանում իբրև մեղեդի: Նկատելի է, որ ընդհանրապես այս միավորները փոքրածավալ են: Անունն ինքը, առաջացած հունարեն *μελος* բառից, որ նշանակում է «քաղցր և անոշ երգ», ցույց է տալիս, որ տվյալ դեպքում գործ ունենք երաժշտական միավորի հետ: Այդ մասին է վկայում նաև մեղեդիների չափազանց ճոխ խազավորումը:

Այսպիսով, տաղային բոլոր միավորները ժանրային առումով որոշակիորեն չեն սահմանազատվում, ու միևնույն բանաստեղծությունը կարող է ներկայանալ և՛ իբրև տաղ, և՛ իբրև փոխ, և՛ իբրև մեղեդի: Նրանք, անշուշտ, սկզբնապես ունեցել են շատ ավելի ցայտուն տարբերիչ հատկանիշներ, որոնք այժմ մեզ համար մնում են անորսալի:

Գանձարանը (երբեմն՝ **Գանձտետր**) եկեղեցական ձեռնարկ է, որտեղ նյութերը դասավորված են տոների հաջորդականության տոնա-

²⁹ Վեր բառգիրք Հայկազեան լիզուի», Բ, էջ 839:

ցուցային սկզբունքով: Գանձարանային համակարգի շտաբանչյուր: ամբողջական բարդ միավոր, բաղկացած գանձից, տաղից, փոխ-հորդորակից և մեղեդուց, կոչվում է **կանոն**: Երբեմն միևնույն գանձին կից հանդես են գալիս մեկից ավելի տաղ, փոխ կամ մեղեդի: Պատահում է նաև, երբ կանոնը կազմված է լինում լոկ գանձից ու տաղից: «Կանոն» բառը Գանձարաններում շատ չի հանդիպում, սակայն նյութերի համարակալումը կատարվում է ըստ կանոնների, ընդ որում համարակալվում են լոկ գանձերը, այսինքն՝ համակարգի հիմնական տարրը: Նույն սկզբունքով են կազմվում նաև հիշյալ ժողովածուների ցանկերը:

Գանձարանի, իբրև ուրույն ժողովածուի, սկզբնավորման ստույգ ժամանակը հայտնի չէ: Պահպանված են շուրջ 300 ձեռագիր մատյաններ, որոնցից հնագույնները ԺԳ—ԺԴ դարերից են, իսկ նորագույնները հասնում են ընդհուպ մինչև ԺԹ դարը: Առաջին տպագիր Գանձարանը լույս է տեսել 1739 թ., Կոստանդնուպոլսում. սրան հետևել են մի քանի այլ հրատարակություններ: Ցավոք, այդ բոլորը կատարված են ուշ շրջանի թերի ու աղճատված բնօրինակների հիման վրա, որոնք նախնական Գանձարանների մասին ճիշտ պատկերացում կազմելու հնարավորություն չեն տալիս:

Ժամանակի ընթացքում Գանձարանները կրել են փոփոխություններ, հարստացել են նոր միավորներով, խմբագրվել են և այժմ ներկայանում են երկու հիմնական խմբերով. ա) հնագույն շրջանի ժողովածուներ՝ մինչև ԺԴ դարի վերջը, բ) հետագա դարերի ընդօրինակություններ: Առաջին խմբին պատկանողները խիստ փոքրաթիվ են: Դրանցում տեղ գտած գանձերը, որոնք չեն ընթացում կոչվում են **քարոզ**, մեծ մասամբ ազատ տաղաչափությամբ և անհանգ գրված բանաստեղծություններ են: Մեզ հասած Գանձարանների գերակշռող մասը պատկանում է երկրորդ խմբին: Սրանք ներկայացնում են ԺԴ դարի վերջում Գրիգոր Խլաթեցու կողմից խմբագրված ժողովածուն, որտեղ գանձերը սովորաբար հանգավորված են և լոկ եզակի դեպքերում են կոչվում **քարոզ**: Նկատելի է, որ հնագույն մի շարք անհանգ միավորների փոխարեն, այս խմբի գրչագրերում զգալի տեղ են սկսում զբաղեցնել Գրիգոր Խլաթեցու հեղինակած գանձերը: Բացի այդ, որոշ հեղինակների, հատկապես Գրիգոր Խլաթեցու գանձերին երբեմն նախորդում են հանգավոր փոքրիկ ոտանավորներ՝ բաղկացած չորս, վեց կամ ութ տողից, որոնք կոչվում են **կաֆա**: Վերջիններս, միջնադարյան կաֆաների ոչ հաջող նմանողությամբ հորինված, տրվ-

յալ գանձի բովանդակությանը, նրա կատարման ձևին ու եղանակին վերաբերող տողեր են, որոնք հաճախ իրենց սկզբնատառերով հողում են հեղինակի անունը:

Գանձարանների և՛ վաղագույն նմուշները, և՛ խմբագրված ընդօրինակությունները իրենց բովանդակած նյութերով ու վերջիններիս դասավորությամբ միատեսակ չեն: Կան ժողովածուներ, որոնք ընդգրկում են բացառապես գանձեր: Երբեմն այդպիսի գրչագրերում առկա են նաև տաղային միավորներ՝ եզակի օրինակներով ու սովորաբար գետեղված վերջում կամ թեկուզ գանձերին կից, բայց առանց որոշակի դասակարգման: Թեև հազվադեպ, բայց լինում են և սուկ տաղային միավորներ բովանդակող ժողովածուներ, որոնք պաշտանականորեն անվանում ենք **գանձարանային տաղարան**՝ տարբերելու համար սովորական տաղարաններից: Երբեմն զուտ գանձերից և զուտ տաղերից բաղկացած ժողովածուներ ներկայանում են միմյանց կից՝ իբրև մեկ ամբողջական ձեռագիր, որի առաջին մասը լինում է Գանձարանը, իսկ երկրորդ մասը՝ Տաղարանը: Գանձարանների համար առավել բնութագրականը, սակայն, այն տիպն է, ուր գանձերն ու տաղային միավորները հանդես են գալիս զուգորդված, լրիվ սարքով, այսինքն՝ շտաբանչյուր տոնի համար բերվում են գանձն ու նրան կից՝ համապատասխան տաղային միավորները (**տաղ, փոխ կամ հորդորակ, մեղեդի**): Այս կարգի ժողովածուներն ունեն թվական բացարձակ գերակշռություն: ԺԸ—ԺԹ դարերում Գանձարանները, աստիճանաբար դուրս գալով գործածությունից, սեղմվում են, համառոտվում, ու հատկապես գանձերն այնքան են կրճատվում, որ վերածվում են ընդամենը մի քանի տողանի պարբերությունների: Այդպիսիներն են հիմք ծառայել տպագիր Գանձարանների համար:

Ընդհանրապես Գանձարաններում ի մի են բերված զանազան հեղինակների համապատասխան ստեղծագործությունները, ընդ որում տարբեր անձանց կարող են պատկանել ոչ միայն կանոններն իբրև ամբողջություն (գանձն իր հարակից տաղային միավորներով), այլև տվյալ կանոնի բաղկացուցիչ տարրերը: Բացառված չէ, անշուշտ, որ ամբողջ ժողովածուն կապի լոկ մեկ հոգու անվան հետ. այդպես է օրինակ, Մաշտոցի անվան Մատենադարանի № 6527 ձեռագիրը³⁰, որը բովանդակում է միայն Առաքել Բաղիշեցու գանձերն ու տաղերը:

³⁰ Տե՛ս Ա. Քյոչկերյան, Մի նորահայտ անհատական Գանձարան, «Էջմիածին», 1970, 2-է, էջ 98—103, Ժ, էջ 50—55:

Սեփական ստեղծագործություններից կազմված մի Գանձարան է ունեցել նաև Մխիթար Այրիվանեցին (ԺԳ դ.)³¹:

Գ

Հայ բանասիրությունը գանձերի՝ իբրև ինքնատիպ բանաստեղծությունների ստեղծումը սկզբից ևեթ կապել է Գրիգոր Նարեկացու անվան հետ: Գանձարան ժողովածուների հետազոտությունը մեզ բերեց այն համոզման, որ Գրիգոր Նարեկացին է ոչ միայն գանձերի, այլև գանձարանային ողջ մշակույթի սկզբնավորողը, իսկ Ներսես Ծնորհալին՝ նրա հետագա զարգացնողն ու նոր կյանք տվողը: Անգնահատելի է Ծնորհալու դերը մանավանդ **Տաղարանների** կազմավորման ու հարստացման գործում: Եթե Գրիգոր Նարեկացին իր մեկ տասնյակ գանձերով ու երկու տասնյակից ավելի տաղերով հիմք դրեց գանձարանային համակարգի ու Գանձարան ժողովածուի, ապա Ներսես Ծնորհալին իր ավելի քան մեկ հարյուրյակ տաղային միավորներով ավարտուն տեսքի ու կատարելագործման հասցրեց գանձարանային տաղերի համակարգային կառուցվածքը:

Ներսես Ծնորհալու անունով պահպանված են ընդամենը մի քանի գանձ, հետևապես գանձ ու տաղ համակարգային պատկերը, որն ի հայտ է գալիս Գրիգոր Նարեկացու համապատասխան ստեղծագործությունների քննության ժամանակ, այստեղ ակնառու չէ: Գանձարանային օրինաչափությունները, տվյալ դեպքում, դրսևորվում են տաղային միավորների՝ միմյանց հետ ունեցած առնչություններում, որոնց մասին խոսք կլինի, երբ անդրադառնանք հեղինակի տաղային ժառանգությանը: Այժմ՝ նրա գանձերի մասին:

«Բանք չափաւ» հատորում Ներսես Ծնորհալու անունով ներկայացված է ընդամենը երկու գանձ.

1. **Գանձ սրբոյ Վարդավառին**—Ներգործական զօրութիւն...³²
2. **Գանձ Փոխման Աստուածածնին**—Նորահրաշ տօնիւ...³³

³¹ Այդ Գանձարանը չի պահպանվել, բայց ձեռագրերում ցրված բեկորների օգնությամբ վերջերս հնարավոր դարձավ վերականգնել դրա երբեմնի ամբողջականությունը (տե՛ս է. Հարությունյան, Մխիթար Այրիվանեցու Գանձարանը, «Պատմա-բանասիրական հանդես», Երևան, 1975, № 3, էջ 101—112):

³² Ներսես Ծնորհալի, Բանք չափաւ, էջ 474—484:

³³ Նույն տեղում, էջ 485—491:

Ղ. Ալիշանն ակնարկում է նաև մի երրորդ գանձի մասին՝ նվիրված Մյուռնոսօրհնությանը³⁴: Այն նույնպես հրատարակված է, սակայն բանասիրական լայն շրջանակներին մատչելի չի եղել, որովհետև ընդգրկված է Մյուռնոսօրհնության կանոնը բովանդակող՝ էջմիածնում լույս տեսած փոքրիկ գրքույկում, որը նախատեսված լինելով լոկ հիշյալ ծիսակատարության մասնակիցների համար, ունեցել է խիստ սահմանափակ տպաքանակ և օգտագործման չափազանց նեղ ոլորտ: Ահա այդ միավորը.

Քարոզ տեառն Ներսիսի—Նոր օրհնութիւն...³⁵

Նշված երեք գանձերն էլ իրենց տների սկզբնատուներով հոդում են հեղինակի անունը և գրչագրերում ներկայանում են Ներսես Ծնորհալու անունով: Վաղ շրջանի մի շարք ձեռագրերում մեզ հանդիպել է մի գանձ՝ նվիրված Հրեշտակապետաց տոնին, որն աղբյուրների մի մասում պահպանված է Ներսես Ծնորհալու անունով.

Քարոզ սրբոց հրեշտակապետացն, արարեալ տեառն Ներսեսի Հայոց կաթողիկոսի Կլայեցոյ—Աստուած անել...³⁶

Ի տարբերություն նախորդ երեքի, այստեղ տների սկզբնատուներն արտահայտում են ոչ թե հեղինակի անունը, այլ տվյալ ստեղծագործության բովանդակությունը՝ «Ամմահից քարոզ»: Այսուհանդերձ, խորագրային վերագրումը և բանաստեղծության ընդհանուր կառուցվածքն ու ոճը բավարար հիմք են տալիս սույն միավորը դասելու Ներսես Ծնորհալու գանձերի շարքը, վերջիններիս ընդհանուր թիվը հասցնելով չորսի³⁷: Բերում ենք այդ գանձերի խորագրերն ու սկզբնատողերը ըստ մեր կազմած բնագրերի.

³⁴ Ղ. Ալիշան, Ծնորհալի և պարագայ իր, էջ 449, 454:

³⁵ «Կանոն օրհնութեան սրբալոյս Մեռնիին», Վաղարշապատ, 1876, էջ 37—44:

³⁶ Մաշտոցի անվան Մատենադարան, ձեռ. № 7785 (Քերթ 481ա), 4068 (Քերթ 171բ), Փարիզի Ազգ. գրադարան, ձեռ. № 79 (Քերթ 229ա), 80 (Քերթ 283բ), Անթիլիասի Կաթողիկոսարան, ձեռ. № 98 (Քերթ 213բ), Երուսաղեմի Պատրիարքարան, ձեռ. № 231 (Քերթ 252ա), Տյուբինգենի Համալսարանի գրադարան, ձեռ. № Ma XIII 61 (Քերթ 121ա): Այսուհետև Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ձեռագրերը կնշվեն առանց հավաքածուի անվան հիշատակության, իսկ մյուսները՝ սույն քաղաքների անուններով, որոնք կրեթվեն փակագծերի մեջ, ձեռագրերի համարներից հետո:

³⁷ Ուշ շրջանի Գանձարաններում (ձեռ. № 424, Քերթ 190բ և ձեռ. № 2672, Քերթ 245ա) հանդիպում է Գանձ Վարդավառին երրորդ անունը խորագրով մի գանձ (Ներգործական Աստուած բարեբաւ... սկսվածքով), որի մեկընդմեջ տների սկզբնատուները կազմում են «Ներսէս» ծայրակապը: Սա Ներսես Ծնորհալու մեկ ծանոթ գանձերի հետ ոչ մի նմանություն չունի. գրված է ինը վանկանի տողերով, տնից-տուն փոփոխվող

1. Քարոզ մեծի Այլակերպութեան Տեսնոն, տեսնոն Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ («Ներսէսի երգ») — Ներգործական գաւրոթիւն...

2. Քարոզ Փոխման Աստուածածնին, ասացեալ տեսնոն Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի («Ներսէսի երգ») — Նորահրաշ տամիս...

3. Քարոզ սրբոց հրեշտակապետացն, արարեալ Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի («Անմահից քարոզ») — Աստուած անեղ...

4. Քարոզ ձայնի յԱւետարանին, տեսնոն Ներսէսի («Ներսէսի երգ») — Նոր արհնութիւն...

Յանկի վերջին միալորը, նվիրված Մյուռնոսիոյնում, ի տարբերություն մյուս երեքի, հանդես է գալիս ոչ թէ Գանձարաններում, այլ Մաշտոցներում: Ծիսական այդ մատյաններում գանձեր ու տաղեր հանդիպում են ուշ շրջանի ընդօրինակություններում: Ներսէս Ընորհալու այս անուշը մեզ հայտնի ամենահին ծիսական գանձն է: Կառուցվածքային առանձնահատկություններով տվյալ միալորը անան է հեղինակի մյուս գանձերին, բայց այն իրողությունը, որ Գանձարաններում երբևէ չի հանդիպում, մտածել է տալիս, որ հորինված է եղել իբրև արտագանձարանային ստեղծագործություն³⁸:

Ներսէս Ընորհալու գանձերի քննությունը ցույց է տալիս, որ հեղինակն իր այդ բանաստեղծությունները ստեղծել է Գրիգոր Նարեկացու համանուն ստեղծագործությունների հետևությամբ ու անանությամբ: Բոլորն էլ գրված են ազատ չափով և անհանգ են: Նկատելի է նաև ծայրակապային ընդհանրություն: Գրիգոր Նարեկացու գանձերն իրենց տների սկզբնատարերով կազմում են «Գրիգորի երգ»³⁹, իսկ Ներսէս Ընորհալու գանձերը նույն ձևով հոդում են «Ներսէսի երգ» և այդ իսկ պատճառով ներկայանում տների նույնպիսի քանակով: Ուշագրավ է մանավանդ ծայրակապի երգ բառը կազմող հատվածը, որի հիմքում ընկած է եկեղեցական հնագույն քարոզների յուրատեսակ ավարտը: Գրիգոր Նարեկացու գանձերում հիշյալ հատվածի երկրորդ տան՝ քարոզային **Ջանձինս մեր և զմի՞եսանս...** պարբերու-

հանգերով և թողնում է համեմատաբար ուշ շրջանի ստեղծագործության տպավորություն:

³⁸ Այս գանձի մասին առավել մանրամասն տե՛ս Մանթապարություններ բաժնում:

³⁹ Հիշյալ ձևը խախտված է Գրիգոր Նարեկացու միայն մեկ գանձում, նվիրված Հովհաննես Մկրտչին, որի ծայրակապը հոդում է «Ի ձայնն երգ», նկատի ունենալով բովանդակությունը, տվյալ դեպքում՝ Հովհաննես Մկրտչին: Նույն ձևով Ներսես Ընորհալին Հրեշտակապետաց տոնին նվիրված իր գանձում ունի «Անմահից քարոզ» ծայրակապը:

թյունը փոխարինված է Բոսեյ կամ Բամես բառերով սկսող մեկ այլ նախադասությամբ, ծայրակապի «ր» տառի պատճառով: Այսպես օրինակ.

Եւ ես առաել

Հյորդորումն սիրոյ եւ զգործս բարեաց պարգետել մեզ, խնդրեմք:

Բոսեյ զմարմինս մեր

Ի մի շաւիղ ընտրութեան Հոգոյ սիրոյն որ առ Տէր, խնդրեմք⁴⁰:

Այս ձևը գրեթէ նույնությամբ որդեգրել է Ներսես Ընորհալին.

Եւ ես առաել

Հյորդորումն սիրոյ եւ զգործս բարեաց պարգետել մեզ, խնդրեմք:

Բոսեյ զանձինս մեր ի մի միաբանութիւն

Հաւատոյ, յուսոյ եւ սիրոյ, խնդրեմք⁴¹:

Ինչ վերաբերում է գանձերի կրկնակային կառուցվածքին, բանաստեղծության յուրատեսակ վերջաբանին ու ավարտին, սպա այս դեպքում ևս անանությունն ակնբախ է:

Համեմատելի այս ընդհանրությունները տարակույս չեն թողնում, որ Ներսես Ընորհալին իր գանձերը հորինելիս ոչ թէ սուկ կրել է Գրիգոր Նարեկացու ազդեցությունը, այլ առաջին հերթին նկատակ է ունեցել պահպանել նրանից սկիզբ առած հիշյալ բանաստեղծությունների էական հատկանիշները: Թե ի՞նչ չափով և ինչպե՛ս էին դրանք օգտագործվել Ներսես Ընորհալու անմիջական նախորդների կողմից և առհասարակ ինչպե՛ս է ընթացել գանձարանային մշակույթի զարգացումը Գրիգոր Նարեկացուն հաջորդած հարյուրամյա ժամանակաշրջանում՝ չգիտենք: Մեզ հասած Գանձարանների վաղագույն ընդօրինակությունները, որոնք պահպանվել են եզակի անուշներով, ԺԳ դարից այն կողմ չեն անցնում և ներկայանում են իբրև ավարտուն, լիարժեք ժողովածուներ: Սակայն բնական է ենթադրել, որ Գրիգոր Նարեկացու գանձերի ու տաղերի հետևությամբ բանաստեղծություններ գրվել են դեռ մինչև Ներսես Ընորհալին: Այս իմաստով հետաքրքրություն են ներկայացնում հնագույն գրչագրերում տեղ գտած մի խումբ գանձեր, որոնք օժտված են այդ բանաստեղծությունների համար բնութագրական՝ վերևում նշված առանձնահատկություններով, բայց պատկանում են բանասիրությանն անծանոթ հեղինակների (Հովսէսի, Վարդանի, Ղուկաս, Ղազար, Ստեփաննոս և այլն) կամ անանուն

⁴⁰ Գրիգոր Նարեկացի, Տաղեր և գանձեր, էջ 217:

⁴¹ Տե՛ս Բնագրեր, էջ 304:

են: Որոշ հանգամանքներ թույլ են տալիս մտածելու, որ դրանց գեթ մի մասը կարող էր ստեղծված լինել մեզ հետաքրքրող ժամանակահատվածում⁴²: Հեղինակների անուններով պահպանված գանձերի խմբում առանձնանում են Սարգսի անունով ներկայացող բանաստեղծությունները՝ թվով յոթ հատ: Մեր որոնումները պարզել են, որ հիշյալ Սարգսի անեցի է և պատկանում է Տոնկյաց տոհմին ու, հավանաբար, եղել է Գրիգոր Մագիստրոսի ժամանակակիցը⁴³: Ինչ վերաբերում է հնագույն ձեռագրերում տեղ գտած անանուն գանձերին, ապա պատկերն այստեղ առավել ուշագրավ է: Ընդամենը 10 միավոր հաշվվող հիշյալ բանաստեղծությունները⁴⁴, որոնք առանց ծայրակապի են, կոչվում են **քարոզ**⁴⁵ և ունեն ակներև ընդհանրություններ մի կողմից՝ Գրիգոր Նարեկացու գանձերի, մյուս կողմից՝ Բարսեղ Կեսարացու անունով պահպանված **Քարոզ Ջատկաց (Փողովեաբս...** սկսվածքով) երկի հետ. ուստի, դրանց վաղեմությունն անատարելի է: Ստորև ներկայացնում ենք **քարոզ** կոչվող այդ գանձերը խորագրերով ու սկզբնատողերով (առաջին ինը քարոզները ըստ Անթիլիասի № 98 ձեռագրի, իսկ վերջինը՝ ըստ Մատենադարանի № 7785 ձեռագրի)։

1. **Քարոզ Ծրագալուցի առաջին աուրն Ծնընդեանն Տեառն**— Անապական տաճար և առագաստ Բանին... (թերթ 9բ)

⁴² Ուշադրութիւն է արժանի Քարոզ կենդանի և ձայն բանաւոր... սկսվածքով գանձը «Քսատոհր» ծայրակապով, նվիրված Ստեփաննոս Նախավկային (տե՛ս ձեռ. № 2061, թերթ 86բ)։ Ղ. Ալիշանի ունեցած մի տեղեկութիւն համաձայն ժբ դարում ապրել է Քրիստոսատուր անունով մի գրիչ և երգող, որն ունեցել է գանձեր (տե՛ս Ղ. Ալիշան, Հայագատում, Վենետիկ, 1901, էջ 232)։ Հնարավոր է, որ Ղ. Ալիշանը նկատի ունեցած լինի հենց մեզ հետաքրքրող Քրիստոսատուր գանձասացին, իսկ վերջինս ապրած լինի Ներսես Շնորհալուց առաջ կամ նրա ժամանակ։

⁴³ Այս հարցի կապակցութեամբ ավելի մանրամասն տե՛ս Ա. Քյոչկերյան, Գանձասաց Սարգիս Անեցի, «Պատմա-բանասիրական հանդես», Երևան, 1971, էջ 201—209։

⁴⁴ № 231 (Երուսաղեմ) Գանձարանում (տե՛ս «Մայր ցուցակ ձեռագրաց սրբոց. Յակոբեանց» Ա, կազմեց՝ Ն. Եպս. Պողարյան, Երուսաղեմ, 1966, էջ 628—637) կան քարոզ կոչվող երկու միավորներ՝ նվիրված Գրիգոր Լուսավորչին (Քրիստոս անմահ փառաց թագատու... սկսվածքով, թերթ 179բ) և Առաքյալներին (Ատենեմվ ըզբեզ... սկիզբով, թերթ 269ա), որոնք նույնպես պիտի դիտել իբրև գանձերի՝ առավել վաղ շրջանի նմուշներ։

⁴⁵ Եկեղեցու տոնին հատկացված Ուրախ լեր, հարսնացեալը... միավորի՝ № 80 (Փարիզ, թերթ 302ա) ձեռագրում գտնվող օրինակը միակն է, որ կոչվում է գանձ։

2. **Քարոզ Ծնընդեան երկրորդ աւ[ուրն]**—Արհնենք ըզբեզ, միածին... (թերթ 13բ)

3. **Այլ քարոզ Ծնընդեան Տեառն, երրորդ աուրն**—Կոյս անապական և առագաստ փեսայացեալ Բանին... (թերթ 20բ)

4. **Այլ քարոզ Ծնընդեան չորրորդ աուրն**—Մայր սուրբ անճառ մարնացեալ Բանին... (թերթ 23բ)

5. **Քարոզ Գայստեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի յերուսաղէմ՝ իշով**—Աստուած անեղ, անպարագելի... (թերթ 88բ)

6. **Քարոզ Յովհաննու Մկրտչին**—Նորահրաշ խընդութեամբ բերկրեալ... (թերթ 100ա)

7. **Քարոզ Ծաղկազարդին՝ զկնի Համբարձմանն**—Այսար ցընձան եկեղեցիք հեթանոսաց... (թերթ 123ա)

8. **Այլ քարոզ Սուրբ Խաչին, երրորդ աուրն**—Փայտ կենաց փըրկութեան... (թերթ 174ա)

9. **Քարոզ Խաչի, վեցերորդ աուրն**—Անապական սուրբ Երրորդութին... (թերթ 185բ)

10. **Քարոզ Եկեղեցոյ**—Ուրախ լեր, հարսնացեալը... (թերթ 390ա)

Ցանկում ընդգրկված քարոզներից Գրիգոր Նարեկացու գանձերի հետ համեմատելի են հատկապես երկուսը՝ № 5 և 6: Սրանցից երկրորդը, նվիրված Հովհաննես Մկրտչի տոնին, իր առաջին երկու տողերով և ողջ շարադրանքով նման է Գրիգոր Նարեկացու **Գերահրաշ ցընծութեամբ...** գանձին (նվիրված Գրիգոր Լուսավորչին): Առավել ցայտուն է **քարոզ** կոչվող այս բանաստեղծությունների նմանությունը Բարսեղ Կեսարացու **Քարոզ Ջատկաց** երկին: Վերջինիս հետ կարող են համեմատվել ցանկի 4-րդ, 9-րդ ու, մանավանդ, 3-րդ և 7-րդ քարոզները իրենց սեղմ ու փոքրածավալ տներով (№ 7, 9), հատկապես վերջնամասի շարադրանքով (№ 3, 7), կրկնակով (արտահայտված լոկ աղաչեմք բառով, օրինակ՝ № 3): Հետաքրքրական է, որ **Կոյս անապական...** քարոզի (№ 3)՝ Մատենադարանի № 4068 ձեռագրում գտնվող օրինակի (թերթ 26բ) վերջին մասը (սկ.՝ **հարեխատութեամբ սրբոյ և փառաւորեալ տիրոհո...**) տառացի կրկնությունն է **Քարոզ Ջատկաց**-ի՝ Մատենադարանի № 2061 ձեռագրում առկա օրինակի (թերթ 2ա) համապատասխան հատվածի. մինչդեռ խնդրո առարկա քարոզի մեկ այլ օրինակում (Անթիլիաս, № 98, թերթ 20բ) այդ հատվածի որոշ պարբերություններ (**Չպահպանիչ Հոգիդ Սուրբ..., Աղաչեմք...**) փոխարինված են տարբեր և առավել ընդարձակ մի տնով,

որն իր շարադրանքով շատ ավելի նման է Գրիգոր Նարեկացու գանձերին:

Բերված օրինակներից կարելի է հանգել այն հետևության, թե տվյալ դեպքում գործ ունենք գանձերի վաղագույն նմուշների հետ: Առաջին դժվար է ճշտել հիշյալ քարոզների հորինման ստույգ թվականը, բայց անցկացվող զուգահեռները հուշում են, որ դրանք (եթե ոչ բոլորը, գոնե մի մասը) պիտի ստեղծված լինեն գանձարանային մշակույթի զարգացման սկզբնական շրջանում: Անշուշտ, Գրիգոր Նարեկացու նորամուծությունը իր համար ուղի պիտի հարթեր աստիճանաբար, և այդ ընթացքում կարող էին գրվել բանաստեղծություններ ոչ միայն Գրիգոր Նարեկացու գանձերի, այլև դրանց համար նախատիպ ծառայած հին քարոզների և **Քարոզ Զատկաց**-ի նմանողությամբ ու ազդեցությամբ: Չեռագրական տվյալների հիման վրա կարելի է ասել, որ անցման այդ շրջանը երկար չի տևել: Գոնե Ներսես Ծնորհալուց սկսած քարոզանման գանձեր, որպես կանոն, այլևս չեն հորինվել: Այս իմաստով չափազանց մեծ է Ներսես Ծնորհալու գանձերի նշանակությունը: Թեև փոքրաթիվ, բայց դրանցում արտացոլված են գանձերի նարեկացիական բոլոր առանձնահատկությունները, որոնք Ծնորհալու միջոցով և նրա շնորհիվ ոչ միայն պահպանվել, այլև փոխանցվել են հետագա դարերին: Մյուսոնօրհնությանը հատկացված նրա թեկուզ եզակի գանձի առկայությունը վկայում է, որ հեղինակը միաժամանակ ձգտել է առավել ընդլայնել գանձարանային ստեղծագործությունների ոլորտը՝ դրանք ծառայեցնելով նաև ծիսական նպատակների: Պատահական չէ բնավ, որ նրա օրինակով հետագայում ծիսական գանձեր են գրել Մխիթար Այրիվանեցի⁴⁶, իսկ ավելի ուշ՝ նաև ուրիշներ:

Գրիգոր Նարեկացու և Ներսես Ծնորհալու միջև ընկած ժամանակաշրջանում գանձերից բացի, անշուշտ, պետք է հորինվեին նաև տաղային միավորներ: Եվ իրոք. Գանձարաններում տեղ են գտել Ժ—ԺԲ դդ. որոշ հեղինակների առանձին տաղեր: Պիտի ասել, որ գերակշռում են անանուն տաղերը նախ՝ այն պատճառով, որ հեղինակի անունը հողող ծայրակապ այստեղ ավելի հազվադեպ է, քան գանձերում. բացի այդ, հաճախ հանդես գալով գանձերին ստրկներ կամ իբրև փոխեր՝ տաղերը գուրկ են լինում խորագրերից, որոնք իրենց լրացուցիչ նշումներով կարող էին օգնել ճանաչելու այդ ոտա-



Հոռնկլայի բերդը:

⁴⁶ Է. Հարությունյան, *Կշված աշխ.*, էջ 110—111:

նավորները հորինողներին: Հաճախ դժվար է որոշել նաև այն տաղերի գրության ժամանակը, որոնք թեև պահպանված են հեղինակների անուններով, բայց այդ անձնավորությունների մասին կենսագրական ամենադուրյակ տվյալներն իսկ չունենք (օրինակ՝ Հովհաննես, Թադեոս, Բարսեղ և ուրիշներ):

Տաղասաց հեղինակների շարքում ուշադրություն են գրավում Քրիստոսատուրն ու Սարգիսը, որոնց անուններով պահպանված են նաև գանձեր⁴⁷: Այս երկուսը հանդիպում են ձեռագրերի վաղագույն ընդօրինակություններում, ուստի բացառված չէ, որ նրանք լինեն ԺԲ դարում ապրած գանձասացներ Քրիստոսատուրն ու Սարգիս Անեցին: Գանձարաններում տեղ են գտել նաև տաղեր, որոնք պատկանում են Ժ—ԺԲ դդ. ապրած և ստեղծագործած հանրահայտ այնպիսի անձնավորությունների, ինչպիսիք են Գրիգոր Մագիստրոսը, Հովհաննես Սարկավազը, Գրիգոր Փոքր Վկայասերը: Սրանցից, ժամանակի առումով Գրիգոր Նարեկացուն ամենամոտիկ հեղինակը Գրիգոր Մագիստրոսն է (ԺԱ դ.): Գանձարաններում նրա անունով պահպանված է միայն մեկ տաղ՝ **Կարապետ սուրբ հաւատոյ...** (նվիրված Հովհաննես Մկրտչին)⁴⁸: Բանաստեղծությունը կազմված է 12 քառատող ռներից, որոնք հոդում են «Կարապետին տաղ» օայրապապը⁴⁹: Տաղը, որ հեղագույն գրչագրերում տեղ չի գտել, Գրիգոր Մագիստրոսին վերագրվող գանձարանային միակ բանաստեղծությունն է⁵⁰:

Ուշադրության արժանի մյուս հեղինակի՝ Հովհաննես Սարկավազի

⁴⁷ Քրիստոսատուրն ունի երեք տոնին նվիրված մի մեղեդի (Քերովբէից վեհագոյն... սկսվածքով), որն առկա է № 3503 (թերթ 239ա), № 7785 (թերթ 461ա), № 79 (Փարիզ, թերթ 387ա), № Ma XIII 61 (Տյուբինգեն, թերթ 237ա) ձեռագրերում: Բոլոր օրինակներն էլ թերի են, սկզբնատառերը հոդում են «Քրիստ», իսկ № 3503 ձեռագրում տաղի վերջում կա «Քրիստոսատուրէ տաղս» նշումը: Մյուս հեղինակի՝ Սարգիս անունով հայտնի է Համբարձման տոնին նվիրված մի տաղ (Այստեղ խորհուրդ մարդեղութեան... սկսվածքով), պահպանված № 3503 (թերթ 316բ), № 7785 (թերթ 311ա), № 231 (Երուսաղեմ, թերթ 472բ) ձեռագրերում: Տաղն ունի ծայրակապ՝ «Ա—Ք», իսկ երկրորդ մասը՝ սկսած Սա պրսակ լրման... տողից, երբեմն հանդես է գալիս տաղից անչափ, իբրև փոխ և հոդում է «Սարգիս»:

⁴⁸ Ձեռ. № 423, թերթ 171բ:

⁴⁹ Գրիգոր Մագիստրոս, Տաղասացութիւնք, Վենետիկ, 1868, էջ 93—94: Տաղն այստեղ տնեթի չի բաժանված:

⁵⁰ Գրիգոր Մագիստրոսն ունի տաղ կոչվող մեկ այլ բանաստեղծություն (Լուսի թեկն... սկսվածքով), բայց դա ոչ մի կապ չունի գանձարանային տաղերի հետ (տե՛ս Գրիգոր Մագիստրոս, Թղթեր, Ալեքսանդրապոլ, 1910, էջ 234):

Ժառանգության մեջ տվյալ դեպքում մեզ հետաքրքրողը **Ծագումն փառաց Էին...** տաղն է՝ նվիրված Հարության տոնին: Քսաներկու քառատող տներից կազմված այս միավորը, որ հայտնի է վաղագույն մի քանի ընդօրինակություններով⁵¹, ունի ենթաբաժանումներ՝ **Փ** և **Այլ ազգ** նշումներով: № 3503 Տաղարանում բանաստեղծությունը խորագրված է՝ **Այլ տաղ սուրբ Յարութեան բովանդակ տարոյն, զկնի Իդարերից Աետարանացն և ապայ ասի գիշերին**. **Նույնպես և զկնի վերջի Աետար[ան]ին արձակման**. **Սարկաագին է ասացեալ**: Այստեղ բովանդակ տարոյն, զկնի Իդարերից Աետարանացն, ասի գիշերին խոսքերը ցույց են տալիս, որ բանաստեղծությունը թեև նվիրված է Հարության տոնին, բայց ունեցել է ավելի մեծ ընդգրկում ու երգվել է ամբողջ տարվա ընթացքում, նաև գիշերային ժամերգության ժամանակ: Բացառված չէ, որ տաղն սկզբնապես հորինված լինի իբրև արտագանձարանային երգ:

Բնավող ժամանակաշրջանի մյուս հեղինակը, որին պիտի անդրադառնալ, Գրիգոր Գ Պահլավունի կաթողիկոսն է՝ Ներսես Ընորհալու եղբայրն ու հովանավորը: Վերջինիս անունով պահպանվել են գանձարանային տաղերի մի քանի նմուշներ, որոնցից գեթ երկուսը՝ **Ո՛վ զարմանալի...**⁵² և **Ի յելս արևու...**⁵³, հաստատապես պատկանում են իրեն: Առաջինը՝ նվիրված Մկրտության տոնին, տեղ է գտել Գանձարաններում, ինչպես նաև ուրիշ ժողովածուներում, բայց հին ընդօրինակություններով չի հասել: Հետաքրքրական է, սակայն, որ Գանձարանների վաղագույն օրինակներում խիստ հաճախ կան լուսանցային նշումներ այն մասին, թե այս կամ այն միավորը պիտի կատարել **Ո՛վ զարմանալի...** տաղի եղանակով: Հնարավոր է, ուրեմն, որ տվյալ տաղը հեղինակի կողմից ստեղծված լինի Գանձարաններից անկախ, բայց գանձարանային ստեղծագործությունների հետևությամբ ու ազդեցությամբ:

Գրիգոր Պահլավունու հեղինակած մյուս՝ **Ի յելս արևու...** տաղը, որ նվիրված է Գրիգոր Լուսավորչին, հանդիպում է ինչպես հին շերտի, այնպես էլ հետագայի շատ Գանձարաններում: Առավել հին օրինակներում բանաստեղծությունը, սովորաբար, փոխ է ու կից՝

⁵¹ Ձեռ. № 3503 (թերթ 160ա), № 7785 (թերթ 289բ), № 80 (Փարիզ, թերթ 166ա):

⁵² Ձեռ. № 426 (թերթ 8բ), № 8251 (թերթ 26բ), № 5218 (թերթ 8բ) և այլն: Տե՛ս նաև «Մաշտոց», Վիեննա, 1880, էջ 527:

⁵³ Ձեռ. № 3503 (թերթ 259ա), № 7785 (թերթ 164բ), № 2672 (թերթ 116բ), № 5936 (թերթ 265ա) և այլն:

Մրովբեից ձայնի... տաղին (նվիրված Գրիգոր Լուսավորչին): Վերջինս, որ ունի իմաստային ծալրակապ և տարբերվում է փոխից նաև իր տաղաչափությամբ, պատկանում է Ներսես Ընորհալու գրչին: Անշատաբար ստեղծված այս տաղն ու փոխը, ըստ երևույթին, ընդհանուր բովանդակության պատճառով հետագայում կցվել են իրար:

Հիմնականում սրանք են Գանձարան ժողովածուների հետ առընչվող տաղային այն միավորները, որոնք ստեղծվել են Գրիգոր Նարեկացուց հետո մինչև Ներսես Ընորհալին: Այդ կարճատև ժամանակամիջոցում, ինչպես տեսնում ենք, գրվել են և՛ զանձեր, և՛ տաղեր: Հետաքրքրականն այն է, որ դրանք հանդես են եկել ոչ իբրև զանձից ու տաղից բաղկացած համակարգի տարրեր: Ոչ միայն Գրիգոր Նարեկացուց անմիջապես հետո, այլև ավելի ուշ՝ ԺԳ—ԺԴ դարերում զանձերը շարունակում են հորինվել տաղերից անկախ: Այսպես օրինակ. Գեորգ Սկևոացին, նրա աշակերտ Մովսես Երզնկացին, Մխիթար Այրիվանեցին և ուրիշներ ունեն մեկ-երկու տասնյակ ու ավելի զանձ, բայց տաղեր կա՛մ առհասարակ չեն գրել, կա՛մ գոհացել են մի քանի առանձին նմուշներով: Նույնը պիտի ասել տաղերի մասին: Օրինակ՝ ԺԳ դ. հեղինակ Սրիկ Կոստանդի անունով զանձեր չեն պահպանվել, բայց Բայտնի են մի ամբողջ շարք տաղեր: Ներսես Ընորհալին ևս ներկայանում է գերազանցապես իբրև տաղասաց, բայց ի տարբերություն մյուսների, նրա տաղերում տեսնում ենք գանձարանային օրինաչափությունների ցայտուն դրսևորումը: Եթե զանձերում Ներսես Ընորհալին հիմնականում կրկնում էր Նարեկացուն, տաղերում նա իր մեծ նախորդի թողած ավանդները զարգացնելով՝ հասցրեց մի նոր, առավել բարձր մակարդակի, որը դարձավ չափանիշ գանձարանային մշակույթի հետագա առաջընթացի համար:

Տպագիր աղբյուրներում տեղ գտած Ներսես Ընորհալու տաղերը, ամբողջությամբ վերցրած, հասնում են ավելի քան վեց տասնյակի: Սակայն հեղինակի տաղային ժառանգությունն այդքանով չի սահմանափակվում: Հնագույն շրջանի ձեռագրերում մեզ հանդիպել են Ներսես Ընորհալուն պատկանող շուրջ չորս տասնյակ միավորներ, որոնք մինչև այժմ մնացել են անհայտ ու անտիպ: Այսպիսով, ստացվում է տաղերի բավական պատկառելի մի քանակ: Սրանք համեմատաբար անաղարտ ու ամբողջական տեսքով են պահպանվել հատկապես հնագույն շրջանի ժողովածուներում, որոնցում առավել ցայտուն է դրսևորված նաև բրանց գանձարանային պատկերը: Պարզվում է, որ հեղինակն իր այդ բանաստեղծությունները հորինել է տաղ ու փոխ գույ-
ԼԱ

գերով, որոնց բաղկացուցիչ տարրերը կապված են եղել միմյանց հետ՝ կազմելով համակարգային մի կոտ ամբողջություն: Տվյալ տոնին հատկացված տաղն ու համապատասխան փոխը հանդես են եկել մեկ ընդհանուր խորագրով: Վերջինս դրվել է տաղից առաջ, իսկ փոխն առանձին խորագիր չի ունեցել, այլ՝ **Փոխէ, Փոխ** կամ **Փ** Աշունք, գըրված կարմիր թանաքով, երբեմն էլ փոխադրված լոկ պայմանական գծանշանով (...): Գանձարան ու Տաղարան ժողովածուների Այս օրվորից պիտի հետևեն, որ փոխերը դիտվել են ոչ թե տաղերից անջատ, այլ իբրև վերջիններիս օրգանական մասը: Այդ ձույլ ամբողջականության մասին են վկայում նաև տաղ ու փոխ զույգերի իմաստային ծայրակապերը, որոնք միասին կազմում են ավարտուն նախադասություն:

Առհասարակ տաղերի, փոխերի ու մեղեդիների կառուցվածքային և կիրառական ընդհանրությունները առիթ են տվել, որպեսզի ժողովածու կազմողները ցուցաբերեն ազատ մոտեցում, ինքնակամ կերպով կոտորակելով կամ միմյանց կցելով տարբեր անձանց բանաստեղծություններ: Հետևանքը եղել է այն, որ առանձնացված հատվածներն ստացել են նոր խորագրեր, ենթարկվել են հեղինակային ոչ ճիշտ վերագրումների: Նման բախտ է վիճակվել նաև Ներսես Ընդհանուր քանաստեղծություններին: Ժամանակի ընթացքում նրա տաղերն ու փոխերը միմյանցից անջատվել են ու սկսել օգտագործվել առանձին-առանձին կամ ուրիշ հեղինակների համապատասխան երգերի վերակցումներով: Այսպիսով, միասնական զույգերն, աստիճանաբար տրոհվելով, ստեղծել են զանազան խճողումներ, որտեղ կորել է և՛ երբեմնի ամբողջությունը, և՛ իսկական հեղինակը: Այդ տաղերն ու փոխերը երբեմն կրճատվել են ու գրկվել ծայրակապով կամ խորագրով արտահայտված մտքերից՝ ավելի դժվարացնելով դրանց հորինողին նա-նաչելու հնարավորությունը:

Ասվածից պարզ է դառնում, որ Ներսես Ընդհանուր գանձարանային տաղերի հետազոտությունն այժմ ենթադրում է, առաջին հերթին, դրանց տաղ ու փոխ զույգերի նախնական ամբողջականության վերականգնում: Ծիշտ է, հիշյալ բանաստեղծությունների տպագրված օրինակներում տաղի ու փոխի հարաբերությունը որոշ դեպքերում պահպանվել է, բայց հրատարակիչների կողմից այդ միասնականությունն, իբրև ձույլ ամբողջություն, չի գիտակցվել: Բացի այդ, հրատարակված մի շարք միավորներ թերի են, ուստի միանգամայն հասկանալի է դառնում հնագույն գրչագրերի դերն ու նշանակությունը

Ներսես Ընդհանուր տաղային ժառանգությունն ամբողջությամբ նա-նաչելու և ճիշտ գնահատելու առումով:

Այժմ ծանոթանանք այդ բանաստեղծություններին, անդրադա-նալով նախ՝ հրատարակվածներին, այնուհետև՝ նորահայտ միավոր-ներին:

Ներսես Ընդհանուր տաղերի ու փոխերի մինչև այժմ եղած հրատարակություններից կանգ կառնենք առաջին հերթին «Բանք չափա» ժողովածուի վրա, որը ժամանակի առումով վաղագույնն է և որտեղ ի մի են բերված մեզ հետաքրքրող Այս օրվորի՝ տպագրությամբ հայտնի մուշների մեծագույն մասը՝ 58 միավոր⁵⁴: Գրքում տաղերի ընդհանուր թիվը 59 է, բայց վերջինը՝ **Նորոգող հնութեան...** սկսվածքով⁵⁵, մենք նկատի չենք ունեցել, որովհետև այն սովորաբար հանդես է գալիս Ներսես Ընդհանուր **Աշխարհ ամենայն...** արտագանձարանային երգին կից ու, մեր կարծիքով, սխալմամբ է ընդգրկված հեղինակի տաղերի շարքում: Բացի այդ, առանձին միավոր չենք հաշվել նաև **Յարեալ փառաց թագաորն...** հորդորակի երկրորդ մասը (**Քրիստոս յարեալ ընդ մնա...**)⁵⁶ ներկայացված լուսանցային **Փ** Աշունով, որովհետև հնագույն աղբյուրներում նման անջատում չի կատարված:

Ստորև բերում ենք հիշյալ 58 տաղային միավորների ցանկը՝ այբբենական հաջորդականությամբ⁵⁷.

- | | |
|---------------------------------------|--------------------------------------|
| 1. Այսօր անտեսաց Գաբրիելի... | 7. Առաջին լույս երբեակ... |
| 2. Այսօր Գաբրիել հրեշտակա-
պետն... | 8. Առաւօտ լուսոյ արևելեան... |
| 3. Այսօր մայր Սիոն... | 9. Առաքեալք Աստուածորդոյն... |
| 4. Անարատ տանար... | 10. Աստուածօր տեսիլ անեղ... |
| 5. Անեղ Որդին Հօր... | 11. Աստուածային խորոցն ան-
նառ... |
| 6. Ամարմնոցն հրեղինաց... | 12. Արեգակն արդար ըզհուր... |

⁵⁴ Ներսես Ընդհանուր, *Բանք չափա*, էջ 365—491:

⁵⁵ Նույն տեղում, էջ 477:

⁵⁶ Նույն տեղում, էջ 400:

⁵⁷ «Բանք չափա»-ում ընդգրկված Հանճարեղ շնորհալիղ... և Շնորհօք Սրբոյ Հոգայն... տաղերը, մեր կարծիքով, Ներսես Ընդհանուր չեն (այդ մասին խոսք կլինի համապատասխան տեղում): Բացի այդ, Յարեալ փառաց թագաորն... միավորը ոչ թե առանձին բանաստեղծություն է, այլ կից գտնվող Նոյնագոյ ընդ Հօր... տաղի օրգա-նական մասը: Հետևապես, ժողովածուն իրականում ընդգրկում է Ներսես Ընդհանուր պատկանող ոչ թե 58, այլ 55 տաղային միավոր:

13. Բանի ատետար...
14. Բարբառ ատետաց ձայնի...
15. Բարունակ բերող...
16. Եկայք գուարնացեալ...
17. Երգ նոր ատետաց...
18. Երջանիկ հոգիահրաշ...
19. Ի գաւազանէն Յեստեայ...
20. Ի խաշին տընկեալ...
21. Ծարաւեցաւ Տէրն ի խաշին...
22. Կանայքն արտասուօք...
23. Կեանքն ընդ Հօր...
24. Կենաց փաշտ տընկեալ...
25. Հանել ընդ նոսին...
26. Հանճարել շնորհալիդ...
27. Հօր կամա իջեալ...
28. Մայր Աստուծոյ Մարիամ...
29. Յարեաւ փառաց թագաւորն...
30. Ներպարունակեալ իննեակ...
31. Ներպարունակեալ խորհորդ...
32. Նոյնագոյ ընդ Հօր...
33. Նոյն ինքն անդրանիկըն...
34. Նորահրաշ ծնընդեան քո...
35. Նորահրաշ տեսիլ...
36. Նորահրաշ տօնիս...

37. Նոր ատետաց լուր...
38. Նոր դրախտին եկեղեցոյ...
39. Նոր դրախտի քո, Տէր...
40. Նոր Եղեմ բանաւոր...
41. Նոր երկինք յերկրի...
42. Նոր և առաջին լոյս...
43. Նոր թագաւորին...
44. Նոր իմն ատետաց...
45. Նոր իմն է հընչին...
46. Նոր լոյս յարփեւնոյն...
47. Նոր ծաղիկ բըղխէ...
48. Նոր ծաղիկ պայծառ...
49. Նոր ձայն ատետաց...
50. Նորոյ գինոյն իմաստութեան...
51. Նոր տօնիս երկնաւորաց...
52. Նըստեալ կանայքն ողբային...
53. Ծնորհօք Արքրոյ Հոգոյն...
54. Որդիքն Որոտման...
55. Արովբէից ձայնի...
56. Տէր փառաց այսօր...
57. Տէր փառաց անճառ...
58. Տիրական տօնիս...

«Բանք չափա»-ում Ներսէս Ծնորհալու տաղերն ու փոխերը գետեղված են **Տեառն Ներսէսի տաղք** ընդհանուր խորագրի տակ, դասավորված ըստ եկեղեցական տոների հաշորդականության: Այդ միավորների վերնագրերը բերված են երեք տարբեր ձևերով.

ա. Ամփոփ ու հակիրճ ձևով տրված է եկեղեցական համապատասխան տոնի անունը. օրինակ՝ **Աւետեաց, Ծաղկագարդին, Ի Փոխումն Կուսին** և այլն:

բ. Օգտագործված է **Ի նոյն** բառը: Դա այն տաղերի համար է, որոնք հատկացված են նախորդ միավորի համար արդեն մատնանըշված տոնին. օրինակ՝ Ծննդյան հինգ տաղերից առաջինը խորագրված է **Ի Ծնունդն Տեառն**, իսկ մյուս չորսը՝ **Ի նոյն**:

գ. Օգտագործված է **Յորդորակ** բառը: Սրանք այն միավորներն են, որոնք հաշորդում են կա՛մ տոնի անունը նշող, կա՛մ **Ի նոյն** խորագիրը ունեցող տաղերին. օրինակ՝ **Ի Յարութին Տեառն** խորագրով տաղին հաշորդող միավորը կոչվում է **Յորդորակ**: Այդպես է կոչվում նաև **Ի նոյն** վերնագրով հանդես եկող մեկ այլ տաղի կից գտնվող միավորը:

Խորագրային այս ձևերը հուշում են այն մասին, որ դրանք պետք է ստեղծված լինեն հրատարակիչների կողմից: Վերջիններս իբրև հիմք ընդունել են վեներաբիլյան հավաքածուի մի քանի գրչագրեր, բայց, ցավոք, հիշյալ ձեռագրերի մասին անհրաժեշտ տեղեկություններ չունենք: Մեզ հայտնի չէ, թե ի՞նչ ընդօրինակություններ են դրանք և ի՞նչպիսիք են եղել բնագրային խորագրերը: Պիտի ենթադրել, որ տոնի անվանումով կամ **Ի նոյն** վերնագրով ներկայացողները եղել են տաղեր, իսկ **Յորդորակ** կոչվածները փոխերն են, որոնք այդ անունով են հանդես գալիս ուշ շրջանի ձեռագրերում:

Ներսէս Ծնորհալու տաղերը «Բանք չափա»-ում ներկայացված են առանձին-առանձին՝ իբրև ինքնուրույն բանաստեղծություններ: Այստեղանդերձ, **Յորդորակ** կոչվողները, թվով 16 միավոր (տե՛ս Յանկ, № 4, 10, 13, 16, 19, 22, 23, 24, 25, 27, 29, 39, 46, 47, 51, 53), համապատասխան տաղերին կից են՝ ապացուցելով տաղի ու փոխի, իբրև ձույլ ամբողջության, երբեմնի կապը: Ըստ այդմ, ժողովածուում որպես զույգեր առանձնանում են հետևյալ 32 տաղերն ու հորդորակները.

1. Այսօր ատետաց Գարբիէլի...
Յորդորակ. Նոր ծաղիկ բըղխէ..
2. Անեղ Որդին Հօր...
Յորդորակ. Ծնորհօք Արքրոյ Հոգոյն...
3. Նոր իմն ատետաց...
Յորդորակ. Հօր կամա իջեալ...
4. Նոր ձայն ատետաց...
Յորդորակ. Կանայքն արտասուօք լային...
5. Նըստեալ կանայքն ողբային...
Յորդորակ. Կեանքն ընդ Հօր...
6. Նոյնագոյ ընդ Հօր...
Յորդորակ. Յարեաւ փառաց թագաւորն...
7. Տէր փառաց այսօր...
Յորդորակ. Աստանօք տեսիլ անեղ...

8. Ներպարունակեալ խորհուրդ...
Յորդորակ. Հանել ընդ նուսին...
 9. Այսօր Գաբրիէլ հրեշտակապետն...
Յորդորակ. Անարատ տանար...
 10. Նոր դրախտին եկեղեցույ...
Յորդորակ. Կենաց փայտ տընկեալ...
 11. Առաջին լոյս երբեալ...
Յորդորակ. Նոր տօնիս երկնաւորաց...
 12. Առաքեալք Աստուածորդոյն...
Յորդորակ. Եկաք զուարճացեալ...
 13. Այսօր մայր Սիոն...
Յորդորակ. Նոր դրախտի քո, Տէր...
 14. Արեգակն արդար ըզհուր...
Յորդորակ. Բանիս ատեւաւոր...
 15. Որդիքն Ռրոտման...
Յորդորակ. Նոր լոյս յարփենոյն...
 16. Ի խաչին տընկեալ...
Յորդորակ. Ի գաւազանէն Յեսեսայ...

Հետաքրքրական է նկատել, որ վերոհիշյալ 16 զուգերից 13-ը (№ 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16)⁵⁸ տալիս ու փոխի նույնպիսի հարաբերությամբ են պահպանված նաև հնագույն այն գրչագրերում, որոնք մենք դիտել ենք իբրև Ներսես Ընորհալու բանաստեղծությունների համար առավել արժանահավատ սկզբնաղբյուրներ: Մնացյալ երեք զուգերը նշված աղբյուրներում կա՛մ փոխեր են (№ 5, 7), կա՛մ տարբեր նմուշների զուգակցումներ (№ 13): Ինչ վերաբերում է առանց զուգի հանդես եկող 26 միավորներին, վաղագույն ընդօրինակություններում դրանք ևս մեծ մասամբ ունեն իրենց կցորդները, որոնց շնորհիվ ճշտվում է այդ բանաստեղծությունների զգալի մասի տաղ կամ փոխ լինելը:

Ներսես Ընորհալու տաղերի մյուս կարևոր հրատարակությունը կապվում է Նորայր եպս. Պողարյանի անվան հետ: Վերջինս «Սիոն» ամսագրի 1949 թվականի 1—9-րդ համարներում պարբերաբար լույս է ընծայել Երուսաղեմի հավաքածուի № 231 և № 1193 ձեռագրերում իրեն հանդիպած մի շարք տաղեր, որոնց մի մասը 1830 թվականի

⁵⁸ Հնագույն աղբյուրներում այս տաղը (Ի խաչին տընկեալ...) կից ունի ոչ թե մեկ, այլ երկու փոխ՝ ա. Նոր ծառայն կենաց... և բ. Ի գաւազանէն Յեսեսայ...:

վեներտիկյան հատորի համապատասխան թերի օրինակների լրացումներն են, իսկ մի քանիսը՝ նշված հատորում առհասարակ բացակայող նմուշներ: Բերում ենք այդ միավորների ցանկը նախ՝ տպագրվածների լրացումները, իսկ ապա՝ նորահայտները.

ա) Լրացումներ

- | | |
|--|-------------------------------|
| 1. Անեղ Որդին... | 4. Նոր ծաղիկ պայծառ ցուցաւ... |
| 2. Նոր դրախտին եկեղեցույ... | 5. Նոր ձայն ատեւեաց... |
| 3. Նոր Եղեմ բանաւոր տընկոյն... ⁵⁹ | 6. Սրովբէից ձայնի... |

բ) Նորահայտներ

1. Այսօր ընդ ծագելն արևուն...
Փ. Աստուածաւեր և սուրբ կանայք... (տաղի մասն է)
2. Այսօր լոյս ծագեաց...
Փ. Լրւան զատեւեաց ձայն... (տաղի մասն է)
3. Բարձրացիր դշխոյ...
4. Գովենք այսար զհայրըն բարո...
5. Գրիգորի՛նս, առաքինի հրսկող...
6. Յընձան այսօր երկինք...

Նորահայտ միավորների ցանկում տեղ գտած վերջին տաղը (**Յընձան այսօր երկինք...**) Ն. եպս. Պողարյանից առաջ լույս է ընծայել Ա. Չոպանյանը: Այդ առաջին հրատարակությունը կատարված է վեներտիկյան հավաքածուի № 475 ձեռագրի հիման վրա, ուր բանաստեղծությունն անհեղինակ է, բայց հրատարակչին հայտնի է տաղի՝ Էջմիածնի Մատենադարանում պահվող մի օրինակ **Տեառն Ներսէսի ասացեալ խորագրային** նշումով, որը, ըստ Ա. Չոպանյանի, նկատի ունի Ներսես Ընորհալուն⁶⁰: Ցանկի 3-րդ և 5-րդ միավորները, որոնք կազմում են տաղ ու փոխ զույգ (**Գրիգորի՛նս, առաքինի հրսկող... և Բարձրացիր դշխոյ...**), Ն. եպս. Պողարյանը հրատարակել է առանց հեղինակային որևէ վերագրման, սակայն հնագույն աղբյուրներում այդ երկու բանաստեղծությունները, ինչպես նաև ցանկում տեղ

⁵⁹ Տաղի ամբողջական օրինակը նախապես հրատարակված է եղել, բայց Ն. եպս. Պողարյանը, ըստ երևույթի, այդ չի իմացել (տե՛ս «Սիոն», 1867, № 1, էջ 14):

⁶⁰ Ա. Չոպանյան, Հայ էջեր, Փարիզ, 1912, էջ 49—50; Ա. Չոպանյանի ակնարկած էջմիածնի Մատենադարանի № 47 ձեռագիրը Գևորգյան ցուցակի թվահամարն է, որը համապատասխանում է Մաշտոցի անվան Մատենադարանի № 2672 ձեռագրին:

գտած մյուս միավորները, հանդես են գալիս Ներսես Ծնորհալու անու-
նով, ուստի հեղինակային պատկանելությունը կասկած չի հարուցում:

«Սիոն» ամսագրում տեղ գտած Ներսես Ծնորհալու տաղերն ու
փոխերը կարևոր նշանակություն ունեն նախ՝ այն առումով, որ մատ-
նանշում են «Բանք չափա»-ում առկա որոշ միավորների պակասա-
վոր ու թերի լինելը, այնուհետև վկայում հիշյալ ժողովածուից դուրս
մնացած նորանոր նմուշների հայտնաբերման հնարավորության մա-
սին: Առավել ուշագրավն այն է, որ դրանք հանդես են գալիս տաղ
ու փոխ գույգերով, թեև հրատարակիչները ուշադրություն չեն դարձ-
րել Ներսես Ծնորհալու տաղային ժառանգությունը բնորոշող այդ էս-
կան առանձնահատկության վրա:

Տաղ ու փոխ գույգի մի խիստ ուշագրավ օրինակ է **Նոր երկինք
յերկրի... և Իմանալի սերովբե...** միավորների փոխառնչության բացա-
հայտումը: «Բանք չափա»-ում տաղը (**Նոր երկինք յերկրի...**) թերի է,
առկա են սկիզբը և ավարտը՝ «Ներսես...ի» ծայրակապով: Չեռագրե-
րի վաղագույն ընդօրինակություններում պահպանված է բանաստեղ-
ծության նաև միջին մասը (ծայրակապ՝ «ի գովեստ Աստվածածն»),
որով այն ամբողջանում է և հողում՝ «Ներսեսի գովեստ Աստվածած-
նի»: Բացի այդ, հիշյալ հնագույն գրչագրերում տաղին կից հանդես է
գալիս փոխը (**Իմանալի սերովբե...**)՝ «Ի խնդրոյ մեծին Թորոսի ե»
ծայրակապով, ուստի ակներև է դառնում երկուսի փոխադարձ կապը՝
իբրև տաղ ու փոխ: Վերջինս հաճախ հանդիպում է նաև հատվածա-
բար՝ սկսած **Մայր կենդանեացըն հոգոց...** տողից, «Մեծին Թորոսի
ե» ծայրակապով, որի պատճառով, թյուրիմացաբար, Թորոսը համար-
վել է բանաստեղծության հեղինակը⁶¹: 1947 թ. Ն. Ակինյանը հրա-
տարակել է **Իմանալի սերովբե...** միավորն ամբողջությամբ, տալով
քավական ընդարձակ բացատրություն⁶²: Պարզվում է, որ Աստվա-
ծածնին նվիրված սույն ստեղծագործությունը, արտահայտված տաղ
ու փոխ համակարգով, Ներսես Ծնորհալին հորինել է Կիլիկիայի իշ-
խան Թորոսի խնդրանքով⁶³:

⁶¹ Ա. Տեկանց, *Հայերգ, Քիֆլիս*, 1882, էջ 7:

⁶² Ն. Ակինյան, *Ս. Ներսես Ծնորհալու Գովեստ ի ս. Աստուածածինն ի խնդրոյ
մեծին Թորոսի, «ՀԱ», 1947, № 1, էջ 46—49*: Տաղը հրատարակվել է նաև ավելի ուշ՝
իբրև *Ներսես Ծնորհալու նորահայտ և անտիպ բանաստեղծություն* (Ա. Վրդ. Բերբե-
յան, *Ս. Ներսես Ծնորհալու անտիպ տաղերը, «Էջմիածին», 1967, Գ, էջ 30*):

⁶³ Տաղային այս զույգի մասին առավել մանրամասն տե՛ս *Մանրագրություններ
բաժնում*:

Ներսես Ծնորհալու տաղերի նմուշներ հրատարակվել են նաև
«Բազմավելս»-ի էջերում: Այսպես օրինակ.

1. Առաւօտին շաւեղի...⁶⁴
2. Կայր մայր Տեառն...⁶⁵
3. Միակն ի միոյն...⁶⁶

Սրանցից առաջինը ներկայացված է իբրև անհեղինակ տաղ:
Մյուս երկուսի խորագրերում առկա է Ներսես կաթողիկոսի անունը:
Վաղագույն գրչագրերում բոլորն էլ պահպանված են Ներսես Ծնոր-
հալու անունով:

Ա. Տեկանցը ևս հրատարակել է Ներսես Ծնորհալուն պատկանող
տաղերի մի փունջ՝ 13 միավոր: Դրանք, սակայն, տպագրությամբ
հայտնի տաղեր են կամ տաղերի հատվածներ, որոնք քանակի տե-
սակետից որևէ փոփոխություն չեն առաջացնում⁶⁷: Այդ տաղերից ու-
շագրավ է **Աճեղ Որդին...** միավորը, որն իր ծավալով ու բովանդա-
կությամբ նման չէ ո՛չ 1830 թվականի հրատարակությանը, ո՛չ «Սիոն»-
ում տպագրվածին: Ա. Տեկանցի ներկայացրած այս տարբերակը մեզ
հանդիպել է հնագույն գրչագրերում:

Ներսես Ծնորհալու տաղերի առանձին միավորներ լույս են տեսել
նաև թարգմանաբար: Ազաթանգելոսի 1843 թվականի իտալերեն
հրատարակության վերջում, **Հավելված** բաժնում, Լուիջի Կարրերի
թարգմանությամբ բերված են երեք տաղեր Ներսես Ծնորհալու անու-
նով.

1. Երջանիկ հոգիահրաշ...⁶⁸
2. Ի յելս արևու...⁶⁹
3. Հանճարեղ շնորհալիդ...⁷⁰

Ի յելս արևու... միավորը, որին արդեն անդրադարձել ենք, ինչ-
պես գիտենք, պատկանում է ոչ թե Ներսես Ծնորհալու, այլ նրա եղ-
բոր՝ Գրիգոր Գ կաթողիկոսի գրչին: Տաղերից վերջինի մասին (**Հան-
ճարեղ շնորհալիդ...**) նույնպես ասվեց, որ սխալմամբ է վերագրված

⁶⁴ «Բազմավելս», *Վենետիկ*, 1932, էջ 100:

⁶⁵ *Նույն տեղում*, 1894, էջ 166—167:

⁶⁶ *Նույն տեղում*, 1889, էջ 269—270:

⁶⁷ Ա. Տեկանց, *նշված աշխ.*, էջ 1—2, 6, 7, 12—16, 17—21, 22—24:

⁶⁸ Storia di Agatangelo, versione italiana... Venezia, 1843, p. 226—232.

⁶⁹ *Նույն տեղում*, էջ 233—235:

⁷⁰ *Նույն տեղում*, էջ 223—225:

Ներսես Ծնորհալու: Ինչ վերաբերում է **Երջանիկ հոգիահրաշ...**ից, որը թարգմանչին հայտնի է հինգ ձեռագիր աղբյուրներից, ապա այն տարբեր է բանաստեղծության վեներտիկյան տարբերակից ու առավել հարազատ է մեր ներկայացրած քննական բնագրին:

1899 թ. գերմանացի հայագետ **Ֆեթթերը** լույս է բնծայել մի հոդված, ուր խոսում է Ներսես Ծնորհալու եկեղեցական տաղերի ու դրանց մի քանի էական առանձնահատկությունների մասին՝ բերելով որոշ տաղերի գերմաներեն թարգմանությունը: Գրախոսելով հոդվածը՝ Հ. Տաշյանը անդրադառնում է նաև տաղերի թարգմանությանը, որը նա համարում է բարձրորակ ու ճշգրիտ և բերում է այդ բանաստեղծությունների ցանկը. վերջինս ընդգրկում է հետևյալ 15 միավորները⁷¹.

1. Անարատ տաճար...
2. Անմարմնոցն հրեղինաց...
3. Առաքեալք Աստուածորդոյն...
4. Աստուածային խորոցն անճառ...
5. Բանի անտար...
6. Բարբառ անտեաց...
7. Երգ նոր անտեաց...
8. Ծարանեցաւ Տէրն ի խաչին...
9. Կեանքն ընդ Հօր...
10. Մայր Աստուծոյ Մարիամ...
11. Յարեալ փառաց թագաւորն...⁷²
12. Նոյնագոյ ընդ Հօր...
13. Նրստեալ կանայքն...
14. Տէր փառաց անճառ...
15. Տիրական տօնիս...

Ներսես Ծնորհալու **Անեղ Որդին...**, **Ծարանեցաւ Տէրն ի խաչին...**, **Արեգակն արդար ըզհոր...** տաղերը թարգմանվել են նաև ռուսերեն: Առաջինը՝ լոկ հատվածաբար, իսկ երկրորդն ամբողջությամբ լույս են տեսել 1916 թ.⁷³: Վերջինը, նույնպես հատվածաբար, տպագրվել է

1972 թ.⁷⁴: 1916 թվականի հրատարակությունը հետագայում ունեցել է նաև այլ տպագրություններ⁷⁵: Պիտի Ակատել, որ և՛ ռուսերեն, և՛ գերմաներեն հիշյալ թարգմանությունները բոլորն էլ կատարված են տաղերի 1830 թ. վեներտիկյան հրատարակության հիման վրա:

Այսպիսով, «Բանք չափաւ»-ում տեղ գտած Ներսես Ծնորհալու 55 տաղերին պիտի գումարել «Սիոն»-ում, «Բազմալէպ»-ում և «Հանդէս ամսօրեայ»-ում լույս տեսած հետևյալ 10 միավորները, որով հեղինակի տպագիր տաղերի ընդհանուր թիվը դառնում է 65⁷⁶.

1. Այսօր ընդ ծագելն...
2. Այսօր լոյս ծագեաց...
3. Առաւօտին շաւեղի...
4. Բարձրացիր, դէխոյ...
5. գովեմք այսար...

6. Գրիգորիո՛ւ, առաքինի հըսկող...
7. Իմանալի սերովքե...
8. Կայր մայր Տեառն...
9. Միակն ի միոյն...
10. Յընձան այսօր երկինք...

Հնագույն գրչագրերը, ինչպես նշվեց, բովանդակում են Ներսես Ծնորհալու գրչին պատկանող բազմաթիվ տաղեր, որոնք մինչև այժմ չեն արժանացել հրատարակության: Այդ տաղերը, որոնք առանձին ցանկով ներկայացված են ստորև, հաշվվում են 37 միավոր: Բացի այդ, հիշյալ գրչագրերը ի հայտ են բերում նաև հրատարակված որոշ տաղերի առավել ամբողջական օրինակները կամ տարբերակները: Բերում ենք նաև դրանց ցանկը.

ա. տպագրված միավորների լրացումներ

1. Ընդ որս ես մանկունք... (տպագրում՝ Հանել ընդ նոսին... սկսվածք)
2. Նոր երկինք յերկրի...

բ. տպագրված միավորների տարբերակներ

1. Ծարանեցաւ Տէրն ի խաչին...
2. Նոր իմն ահար...
3. Նոր ծաղիկ պայծառ...

գ. նորահայտ միավորներ

⁷¹ P. Vetter, Nerses Schnorhall's Kirchenlieder, „Theol. Quartalschrift“, Ravensburg (Tübingen), LXXXI (1899), Heft I, p. 89–111 (տե՛ս «ՀԱ», Վիեննա, 1899, № 1, էջ 27–28):

⁷² Սույն միավորը, ինչպես արդեն նշվել է, ուրույն տաղ չէ, այլ Նոյնագոյ ընդ Հօր... տաղի մասը:

⁷³ «Поэзия Арменни с древнейших времен до наших дней», ред., вступ. очерк и примеч. В. Брюсова. М., 1916. с. 167–169.

⁷⁴ «Армянская средневековая лирика». вступ. статья, составл. и примеч. Л. М. Мкртчяна. Л., 1972, с. 202.

⁷⁵ Նշված տպագրությունների մասին տե՛ս Մանրագրություններ բաժնում:

⁷⁶ Ներսես Ծնորհալու անունով լույս են տեսել նաև մի քանի այլ տաղեր, որոնց նկատմամբ ունենք որոշ վերապահություն. այդ նմուշներին կանոնադրականորեն առանձին:

2. Փոխ. Կեանքն ընդ Հար... («Կաթողիկոսի Հայոց»)
3. Նոր իմն անտեսաց... («Ներսեսի է»)
4. Փոխ. Հար կամա իջեալ... («Հայոց կաթողիկոսին»)
5. Նոր ձայն անտեսաց... («Ներսեսի է»)
6. Փոխ. Կանայքն արտասուաք... («Կաթողիկոսի Հայոց»)
7. Նոր դրախտին եկեղեցոյ... («Ներսիսի է»)
8. Փոխ. Կենաց փայտ... («Կաթողիկոսի Հայոց»)
9. Ի խաչին տընկեալ... («Ի Ստեփաննոս»)
10. ա. Փոխ. Նոր ծառոյն կենաց... («Նախավկայն է»)
11. բ. Փոխ. Ի գաւազանէն Յեսեսայ... («Ի Ներսիսե կաթողիկոսէ»)

Ինչպես տեսնում ենք, տաղային այս միավորները հեղինակի անունն ու մականունը հոդում են ոչ թե յուրաքանչյուրն առանձին, այլ տաղ ու փոխ զուգերի շաղկապման միջոցով: Ընդհանրապես այդպիսի զուգորդման, անջատ-անջատ հանդես եկող **Ներսես** և **կաթողիկոս** բառերը կազմում են ամբողջական նախադասություն, և ծայրակապը դառնում է հավաստի կովան՝ հեղինակային պատկանելության առու-նով:

Բանակապես ավելի շատ են Ներսես Ընորհալու այն տաղերը, որոնք հոդում են պարզապես **«Տր Ներսես»** կամ **«Ներսես»: «Կաթողիկոս»** կոչման բացակայությունն այս դեպքում առաջ է բերում որոշ դժվարություն, քանի որ «Ներսես» անունը կարող էր վերաբերել նաև համանուն մեկ այլ բանաստեղծի: Ներսես Ընորհալուն ժամանակակից և ԺԲ—ԺԴ դդ. ապրած Ներսես անունով հայտնի մյուս միակ հեղինակը Ներսես Եպիսկոպոս Լամբրոնացին է: Վերջինիս տաղերի քննությունը, սակայն, ցույց է տալիս, որ այդ երկու Ներսեսների ստեղծագործությունները միմյանց հետ շփոթելու վտանգը գրեթե բացառված է: Բանն այն է, որ Ներսես Լամբրոնացին իբրև տաղասաց առանձնապես աչքի չի ընկել: Նրա գրական վաստակը և հասարակական-քաղաքական գործունեությունն անհրաժեշտ չափով արդեն հետազոտված են: Պարզված է, որ նա ունի ընդամենը 12 տաղ: Այս հարցում մինչև այժմ լուրջ տարակարծություններ չեն եղել: Տաղերի որոշ նմուշների մասին խոսել է Ղ. Ալիշանը⁷⁸: Այնուհետև դրանց լրիվ ցանկը, խորագրերով ու սկզբնատողերով, հրատարակել է Ն. Ակին-

յանը⁷⁹, իսկ ավելի ուշ՝ Գր. Հակոբյանը⁸⁰: Տպագիր աղբյուրներից հայտնի հիշյալ 12 բանաստեղծություններից բացի, հնագույն շրջանի մի գրչագրում մեզ հանդիպել է Ներսես Լամբրոնացուն պատկանող ևս մեկ տաղ իր փոխով⁸¹: Այսպիսով, ստացվում է ընդամենը 14 միավոր (տաղեր և փոխեր)⁸²: Հիշյալ բանաստեղծությունների համեմատությունը Ներսես Ընորհալու տաղերի ու փոխերի հետ՝ բացահայտում է էական տարբերություններ: Ամենահիմնական և ուշագրավ տարբերությունն այն է, որ Լամբրոնացու տաղերից ոչ մեկը ծայրակապ չունի⁸³, մինչդեռ ծայրակապի անկապությունը խիստ բնութա-գրական է Ընորհալու համար: Պարզ է, ուրեմն, որ «Ներսես» հոդող միավորները նկատի ունեն Ներսես Ընորհալուն: Երկու հեղինակների տաղերի լեզվաոճական ու տաղաչափական առանձնահատկությունների քննությունը ևս բերում է այն համոզման, որ այստեղ նույնպես շփոթեցնող ընդհանրություններ նրանք գրեթե չունեն: Լամբրոնացու բանաստեղծություններն աչքի չեն ընկնում այնպիսի արվեստով ու հնարանքներով, ինչպիսիք հատկանշում են Ընորհալու տաղերը: Նույ-

⁷⁹ Ն. Ակինյան, *Ներսես Լամբրոնացի, Վիեննա, 1956, էջ 229—233*:
⁸⁰ Գր. Հակոբյան, *Ներսես Լամբրոնացի, Երևան, 1971, էջ 172—183*:
⁸¹ *Ձեռ. № 3503, Թերթ 245ա: Բանաստեղծությունն ունի Այլ տաղ սուրբ Սկրտչին, ի ներսես Լամբրոնեցոյ խորագիրը և Այստե բազմութեան հանդես... սկզբնատողը: Կից առկա է Ուրախ լիբ այստե... փոխը (Թերթ 246ա): Վերջինս իր տաղաչափութեամբ տարբերվում է տաղից, բայց շարադրանքով ու բովանդակությամբ միանգամայն պատշաճում է նրան:*
⁸² *№ 3503 ձեռագրում առկա են Ներսես Լամբրոնացու բոլոր տաղերը՝ տաղ ու փոխ զույգերով (բացառությամբ մեկի): Պիտի նկատել, որ չկան այնպիսիք, երբ փոխը տաղի օրգանական մասը լինի կամ կապվի նրա հետ իմաստային ծայրակապով, ուստի որոշ միավորների և հատկապես փոխերի՝ Ներսես Լամբրոնացուն պատկանելը երբեմն տարակուսելի է թվում:*
⁸³ Աս է անտեսաց... տաղը Ն. Ակինյանի ցանկում ներկայացված է իբրև այբուբենի տառերը հողող ծայրակապ ունեցող («Ա—Ք») միավոր: Իրականում, սակայն, Ներսես Լամբրոնացու մյուս տաղերի նման սա նույնպես զուրկ է ծայրակապից: Բանն այն է, որ Ն. Ակինյանի մատնանշած օրինակում Ներսես Լամբրոնացու տաղից առկա է լոկ առաջին տունը, որին հաջորդում է բոլորովին ուրիշ մի բանաստեղծություն՝ գրված տարբեր տաղաչափությամբ: Վերջինս՝ Աւետիս քեզ, Մարիամ... սկսվածքով, անհեղինակ մի տաղ է, որն իր սկզբնատողերով հողում է «Ա—Ք»: Ն. Ակինյանը, ձեռքի տակ չունենալով Աս է անտեսաց... տաղի ամբողջական օրինակը, երկու տարբեր բանաստեղծությունների այդ պատահական զուգորդումը ընկալել է իբրև մեկ միավոր և Աս է անտեսաց... տողով սկսվող հատվածը կոչել է կցողը (Ն. Ակինյան, *Ներսես Լամբրոնացի, էջ 233*):

⁷⁸ Ղ. Ալիշան, *Սիսուան, էջ 91*:

նը պիտի ասել ռիթմի ու երաժշտականության, պատկերների ու համեմատությունների մասին: Լամբրոնացու տաղերին առավել բնորոշ է պատմողական-հետադարձական շունչը: Այս և այլ պատճառներով Ներսես Լամբրոնացու տաղերի հեղինակային պատկանելության հարցը մինչև օրս մասնագետների համար առանձին դժվարություն չի հարուցել, և «Տր Ներսես» կամ «Ներսես» անունով հայտնի ու Շնորհալու տաղերի առանձնահատկություններն ունեցող միավորները իրավացիորեն վերագրվել են Ներսես Շնորհալուն: Այդպես ենք վարվել և մենք՝ նորահայտ նուշները քննելիս: Այսուհանդերձ, մի քանի տաղեր, որոնք ձեռագրերում հանդես են գալիս մերթ Ներսես Շնորհալու, մերթ Ներսես Լամբրոնացու անունով և խնդրի լուծման համար պահանջում են լրացուցիչ տվյալներ, ընդգրկել ենք Շնորհալու անվան հետ վերապահությամբ առնչվող միավորների խմբում ու ներկայացրել բնագրերի վերջում՝ **Հավելվածներ** բաժնում:

Մեզ հայտնի են «Ներսես» անունը հոդող 64 միավորներ, որոնք կազմում են տաղով ու փոխով ներկայացող 30 գույգ⁸⁴ (չորս միավոր հանդես են գալիս առանց համապատասխան գուգակիցների)⁸⁵: Հիշյալ 64 միավորները հեղինակի անունը հոդում են մերթ տաղի, մերթ փոխի միջոցով՝ «Ներսեսի», «Ներսեսի երգ», «Բան Ներսեսի է» և այլ ձևերով: Հաճախ տաղ ու փոխ գույգի ծայրակապերի շաղկապումով ստացվում է նաև տվյալ համակարգի բովանդակությունը բացահայտող նախադասություն: Այսպես օրինակ՝ «Ներսես»+«Նըվագե Աստվածածնին երգ», կամ՝ «Ներսեսի նվաստի»+«Գուլեստ մեծին հոմանվանն անին» (նվիրված Ներսես Մեծին):

Այսպիսով, Ներսես Շնորհալու տաղային միավորներից 75-ը (որոնցից 24-ը՝ նորահայտ) վերագրվել ու վերագրվում են նրան ծայրակապային նշումներով, որոնք հոդում են հեղինակի անունը: Վերջինս երբեմն առկա է նաև տաղերի խորագրերում՝ ավելի քան համոզիչ դարձնելով՝ քննվող այս կամ այն միավորի Ներսես Շնորհալուն պատկանելու իրողությունը:

⁸⁴ Տե՛ս Տախտակ, № Ա-Բ, Գ-Դ, Ե-Զ, Է-Ը, Թ-Ճ, ՇԲ-ՇԳ, ՃԶ-ՃԷ, ՃԸ-ՃԹ, ԲԲ-ԲԳ, ԻԴ-ԻԵ, ԻԷ-ԻԸ, Լ-ԼԱ, ԼԲ-Խ, ԽԲ-ԽԳ, ՄԴ-ՄԵ, ՄԶ-ՄԷ, ՄԹ-Կ, ԿԳ-ԿԴ, ԿԵ-ԿԶ, ԶԳ-ԶԴ, ԶԵ-ԶԶ, ԶԷ-ԶԸ, ԶԹ-Զ, ԶԱ-ԶԲ, ԶԳ-ԶԴ, ԶԵ-ԶԶ, ԶԷ-ԶԸ, ԶԹ-ԶԸ, ԶԸ-ԶԹ:

⁸⁵ Տե՛ս Տախտակ, № ԼԲ, ՄԱ, ԶԲ, ԶԷ: Սրանցից երկուսը (№ ՄԱ և ԶԷ) կից ունեն փոխեր, բայց վերջիններս ոչ թե առանձին բանաստեղծություններ են, այլ համապատասխան տաղերի մասերը:

Տաղերի մյուս խումբը Ներսես Շնորհալու անվան հետ կապվում է սուկ խորագրային տվյալներով, որոնք հիշատակում են հեղինակի մասին «Ներսես Կլայեցի», «Ներսես կաթողիկոս», «Տեր Ներսես կաթողիկոս», կամ «Ներսես» ձևերով: Անշուշտ, որևէ ստեղծագործության հեղինակային պատկանելությունը նշելու համար խորագրային վերագրումն այնպիսի բացարձակ հիմք չի կարող համարվել, ինչպիսին ծայրակապն է: Տվյալ դեպքում, սակայն, դա միանգամայն բավարար է եղել և՛ նախորդ մասնագետների, և՛ մեզ համար: Այն իրողությունը, որ հիշյալ նշումները հանդիպում են Գանձարանների խորհրդանշանների վաղագույն ընդօրինակություններում, ինքնին վկայում է դրանց հավաստիության մասին: Ներսես Շնորհալուց մեկ կամ երկու հարյուրամյակ հետո կազմված այդ ժողովածուները, որոնցում երկու հարյուրամյակ են իրենց նախնական տեսքով, հեղինակի տաղերը պահպանվել են իրենց նախնական տեսքով, առանց էական աղավաղումների, բնականաբար, վատահեղի աղբյուրառանց կարող են նկատվել նաև խորագրային տվյալների առումով: Այդ տվյալներն առավել մեծ կարևորություն են ստանում մանավանդ այն պատճառով, որ խնդրո առարկա բանաստեղծությունները ո՛չ այդ ժամանակ, ո՛չ էլ հետագայում երբևէ չեն վերագրվել ուրիշ հեղինակի՞:

Ինչպես կարելի է նկատել, Ներսես Շնորհալու անունը և՛ տաղերի խորագրերում, և՛ ծայրակապերում հանդիպում է հիմնականում երկու ձևով՝ «Ներսես կաթողիկոս» և «Ներսես»: Եթե ծայրակապում «կաթողիկոս» կոչման առկայությունը միաժամանակ հուշում էր տաղերի գրության ժամանակը, ապա նույնը չենք կարող ասել խորագրային նույնանման նշումների մասին: Բանն այն է, որ վերջիններս կարող են լրացված լինել ժողովածուն կազմողների կողմից և ոչ անպայման տվյալ ստեղծագործության հորինման ժամանակ, այլ ավելի ուշ՝ Շնորհալու մահից հետո, երբ նա արդեն հոշակված էր իբրև կաթողիկոս: Այս տեսակետից իբրև ցայտուն օրինակ կարող է ծառայել Գրիգոր Լուսավորչին նվիրված Ներսես Շնորհալու **Սրովբեից ձայնի...** տաղը, որի ծայրակապում հեղինակն իրեն կոչում է լոկ «Ներսես», իսկ ձեռագիր մի քանի աղբյուրներում խորագրերը նրան

⁸⁶ Նոր իմն անառ... տաղի (Տախտակ, № ՄԸ) ձեռագիր աղբյուրներում մեզ հանդիպած օրինակները հեղինակի մասին խորագրային կամ ծայրակապային նշում չունեն: Սույն միավորը ներսես Շնորհալուն վերագրելու հիմքը 1830 թ. վենետիկյան հատորում ընդգրկված լինելու իրողությունն է: Նույն հիմքերով ներսես Շնորհալուն է վերագրվում նաև Մարանցալ Տե՛ն ի խաչին...ը (Տախտակ, № ԼԸ):

հիշում են իբրև «կաթողիկոս»⁸⁷: Տաղի՝ Մաշտոցի անվան Մատենա-դարանի № 7785 ձեռագրում գտնվող օրինակը տալիս է լրացուցիչ և առավել ճշգրիտ տեղեկություններ⁸⁸: Պարզվում է, որ Ընորհային հիշյալ բանաստեղծությունը գրել է ոչ թե կաթողիկոս ընտրվելուց հետո, այլ շատ ավելի երիտասարդ տարիքում՝ «ի համբակականն էլով տիս», երբ դեռ ուսանում էր Քեսունի Կարմիր վանքում: Նշանակում է, տվյալ դեպքում խորագրային **կաթողիկոս** նշումը ամենևին չի մատնանշում բանաստեղծության հորինման ժամանակը, այլ պարզապես հավաստում, որ տաղն, իրոք, պատկանում է Ներսես Ընորհալուն:

Այն տաղերը, որոնք Ներսես Ընորհալու անվան հետ կապվում են խորագրային տվյալներով, հաշվվում են 27 միավոր⁸⁹: Դրանցից 16-ը ներկայանում են տարբեր բանաստեղծությունների գուգորդումով կազմված տաղ ու փոխ գույգերով: Վեց միավոր իբրև փոխ (կամ փոխեր) կից ունեն իրենց մասերը⁹⁰: Մյուս հինգ տաղերն առանց կցորդների են⁹¹, ընդ որում, երեքը (**Տախտակ**, № ԺԱ, ԼԳ, ԼԶ) ձեռագրերում հանդես են գալիս համապատասխան փոխերով, բայց մենք դրանք նկատի չենք ունեցել բնագրերի մեր ներկայացրած ցանկում, որովհետև այդ բանաստեղծությունների՝ Ներսես Ընորհալուն պատկանելը մեզ տարակուսելի է թվացել: Խնդրո առարկա 27 միավորները անձայրակապ են, բացառությամբ երեքի, որոնք հոդում են այբուբենի տառերը (**Տախտակ**, № ԺԱ, Ի, ԼԶ): Ծայրակապի բացակայության դեպքում տաղի ու փոխի, իբրև գույգերի, միասնությունը միանգամայն ակներև է, երբ միևնույն բանաստեղծությունն է բաժանված տաղի ու փոխի, իսկ այն դեպքում, երբ որպես գույգեր հանդես են գալիս տարբեր միավորներ, նկատի ենք ունեցել բովանդակային ընդհանրությունները և՛ հնագույն աղբյուրներում միմյանց կից պահպանված լինելու իրողությունը:

Այսպիսով, տպագիր ու ձեռագիր աղբյուրներից մեզ առայժմ հայտնի են, ամբողջությամբ վերցրած, 102 տաղ ու փոխ, որոնց հե-

⁸⁷ Տե՛ս ձեռ. № 3503 (թերթ 257ա), 79 (Փարիզ, թերթ 375բ), 80 (Փարիզ, թերթ 121ա):

⁸⁸ Տե՛ս քննական բնագրի համար օգտագործված խորագիրը:

⁸⁹ Տե՛ս Տախտակ, № ԺԱ, ԺԴ—ԺԵ, Ի—ԻԱ, ԻԶ, ԻԹ, ԼԳ, ԼԴ—ԼԵ, ԼԶ, ԼԷ, ԼԸ, ԽԱ, ԽԴ, ԽԵ—ԽԸ, ԾԸ, ԿԱ—ԿԲ, ԿԵ—ԿԸ, ԶԱ—ԶԲ, ԶԳ—ԶԴ, Ճ:

⁹⁰ Տե՛ս Տախտակ, № ԻԶ, ԻԹ, ԼԵ, ԽԱ, ԽԴ, ԾԸ:

⁹¹ Տե՛ս Տախտակ, № ԺԱ, ԼԳ, ԼԶ, ԼԸ, Ճ:

ԽԸ

դինակային պատկանելությունը, ինչպես տեսանք, տարակուսելու տեղիք չի տալիս⁹²: Այդ 102 բանաստեղծություններից հրատարակության են արժանացել 65 միավոր, նորահայտ են՝ 37: Թե ե՛րբ է Ներսես Ընորհային հորինել իր այս տաղերը՝ որոշակի չգիտենք: 11 միավոր հաշվող այն հինգ գույգերը, որոնց ծայրակապում հեղինակը հիշված է իբրև կաթողիկոս, ինչպես ասվեց, գրվել են 1166—1173 թթ. ընթացքում: Ընդհանրապես տիրող կարծիքն այն է, որ Ներսես Ընորհալու տաղերը «ավելի երիտասարդական ակյունի արտահայտություններ են, քան ակնորյալ տարիքի»⁹³: Նման ենթադրության օգտին է վկայում, ինչպես տեսանք, **Սրովբէից ձայնի...** միավորի խորագրային նշումը: Պարզ է, ուրեմն, որ Ներսես Ընորհային ստեղծագործել է իր ամբողջ կյանքի ընթացքում՝ շարունակաբար հարստացնելով ու զարգացնելով գանձարանային մշակույթը տաղային նորանոր միավորներով:

Ներսես Ընորհալու տաղերի հրատարակված նմուշները և հնագույն գրչագրերում հանդես եկող դրանց օրինակները տաղ ու փոխ գույգերի առումով ընդհանրապես համընկնում են, թեև նկատվում են նաև անհամապատասխանություններ: Բացի այդ, երբեմն տպագրում իբրև տաղ ներկայացող միավորը ձեռագրերում փոխ է, կամ՝ ընդհակառակը: Ինչ վերաբերում է հեղինակի նորահայտ տաղերի և հրատարակված միավորների՝ իբրև տաղի ու փոխի առնչությանը, ապա պատկերը հետևյալն է (տե՛ս **Տախտակ**).

ա. Նորահայտ են իբրև գույգ հանդես եկող և՛ տաղը, և՛ փոխը (№ Գ—Դ, Է—Ը, ԺԴ—ԺԵ, Ի—ԻԱ, ԼԴ—ԼԵ, ԿԳ—ԿԴ, ԿԵ—ԿԶ, ԿԸ—ԿԸ):

բ. Նորահայտ է տաղը, իսկ փոխը տպագրված է, ընդ որում կա՛մ

⁹² Մ. Մա XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 245բ—247բ) ձեռագրում ներսես Ընորհալու անունով պահպանված է մի տաղ՝ Ի խորհրդական ձեր նայելով հանդես... սկսվածքով, որն իր փոխով (վերջինս տաղի մասն է և ունի ՏԷր և Աստրած զՅիսուս Բրիտանաստեր... սկսվածքը) հոդում է. «Ի ներսիս է սուրբն Ծրս + «Տոստիոս» ու նվիրված է սրբոց եվստրատիոսյանց տոնին: Ե՛վ խորագրային նշումը, և՛ ծայրակապը տարակույս չեն թողնում, որ այս միավորը պատկանում է Ընորհալու գրչին, որով հեղինակի տաղերի ընդհանուր թիվը դառնում է 103: Ցավոք, այլ աղբյուրներից տաղը մեզ հայտնի չէ, իսկ հիշյալ օրինակը մեզ մատչելի չլինելով, այն դուրս է մնացել հեղինակի տաղերի ու փոխերի մեր ներկայացրած բնագրերի խմբից:

⁹³ Մ. Օրմանյան, Ազգապատում, էջ 1401: Տե՛ս նաև՝ Ղ. Ալիշան, Ընորհալի և պարագայ իւր, էջ 79:

ԽԹ

առանձին՝ առանց կցորդի, կա՛մ ուրիշ միավորի հետ (№ ԺԲ—ԺԳ, ԺԶ—ԺԷ, ԺԸ—ԺԹ, ԻԲ—ԻԳ, ԻԴ—ԻԵ, ԻԶ—ԻԸ, Լ—ԼԱ, ԽԲ—ԽԳ, ԽԵ—ԽԶ, ԽԷ—ԽԸ, ԾԶ—ԾԷ, ԶԳ—ԶԴ, ՂԸ—ՂԹ):

գ. Նորահայտ է փոխը, իսկ տաղը տպագրված է (№ ԾԴ—ԾԵ, ԶԵ—ԶԶ, ԶԹ—Ղ, ԾԱ—ԾԲ):

դ. Նորահայտ է տաղը և չունի համապատասխան փոխ (№ ԺԱ, ԼԳ):

Հեղինակի տաղային ողջ ժառանգությունը ներկայացնում է այսպիսի 51 զույգեր: Դրանցից 43-ում տաղին կից հանդես եկող փոխը (մեկ դեպքում՝ երկու փոխ) միանգամայն տարբեր բանաստեղծությունն է, իսկ 8 զույգ կից իբրև փոխ ունեն տվյալ բանաստեղծության մասը (կամ մասերը): Ինչ վերաբերում է համապատասխան զուգակիցներ չունեցողներին, ապա դրանք ընդամենը յոթ հատ են և, անշուշտ, հեղինակի կողմից նույնպես հորինված են եղել տաղ-փոխ համակարգով, որը դեռևս չի վերականգնված:

Ներսես Ծնորհալու գանձարանային ստեղծագործություններն աչքի են ընկնում նաև ըստ եկեղեցական տոների իրենց ունեցած դասավորությամբ: Հնագույն գրչագրերից հայտնի դարձած տաղային միավորների շնորհիվ տոնական այդ շարքն ստանում է գրեթե ավարտուն տեսք, ընդ որում շարքը հարստանում է ոչ միայն նոր տոներով, այլև յուրաքանչյուրին հատկացված միավորների քանակով, օրինակ՝ Քրիստոսի Ծննդանը նվիրված տպագիր մի քանի տաղերին գումարվում են նորերը, և տոնը ներկայանում է իր ութ օրերով, երբեմն հանդես գալով միևնույն օրվա և՛ առավոտյան, և՛ երեկոյան ժամերի արարողությունների համար նախատեսված առանձին-առանձին համակարգերով: Տաղային առանձին համակարգեր են հատկացված նաև Այլակերպության ու Աստվածածնի Վերափոխման տարբեր օրերի, իսկ Հարության տոնը ներկայացված է ամբողջ շարք տաղերով ու փոխերով՝ չորս Ավետարաններից յուրաքանչյուրի ընթերցվածներին հատկացված երկուական համակարգով: Առանձին տոների համար գրված տաղային միավորների այսպիսի ճոխությունը, անկասկած, մասամբ պայմանավորված էր եկեղեցական արարողությունները կարգավորելու նպատակով Ներսես Ծնորհալու կատարած նորամուծություններով, և ամենևին չի բացառվում նրա գրչին պատկանող նորանոր տաղերի հայտնաբերումը:

Ձեռագիր, ինչպես և տպագիր աղբյուրներից մեզ հայտնի են Ներսես Ծնորհալուն վերագրված որոշ տաղեր, որոնք, մեր կարծի-

քով, տարակույսի տեղիք են տալիս: Հիշյալ բանաստեղծությունները ներկայացրել ենք առանձին, իբրև հավելված: Ընդամենը 9 միավոր հաշվվող այդ տաղերի ցանկը բերում ենք ստորև.

1. Այսար երևի անտեսն...
2. Անմահից արքայն...
3. Աստուածածին սրբունիսն...
4. Աւետիս, միշտ անտեսաց...
5. Թագաւորն անմահ...

6. Խորհուրդ հայրենի աւանդ... (նաև՝ **Ուսու արմաւենեաց...** սկսվածքով)

7. Հանձարեղ շնորհալիդ...
8. Քերովբէից գերագոյն...
9. Փ. Ողջոյն ընդ քեզ, Մարիամ...

Ներկայացված ցանկում 1, 3, 4, 5, 6, 7 թվահամարների միավորները զանազան առիթներով Ներսես Ծնորհալու անունով լույս տեսած նմուշներ են: Մյուս երեքը (№ 2, 8, 9) տպագրվում են առաջին անգամ: Տաղերի հիշյալ խմբի նկատմամբ վերապահություն ենք ցուցաբերել, որովհետև դրանք Ներսես Ծնորհալու անվան հետ կապող հիմքերը, մեր կարծիքով, բավարար չեն: Բանն այն է, որ տվյալ դեպքում բացակայում է նման վերագրման համար անհրաժեշտ առաջին նախապայմանը՝ հեղինակի անվան անկապությունը ծայրակապում: Ծայրակապ ունեն տաղերից երեքը միայն, ընդ որում երկուսը (№ 1, 2) հոդում են այբուբենի տառերը, միևնույն երրորդը (№ 7), որ նվիրված է Հոհիսիմե կույսին, տների սկզբնատառերով կազմում է «Հոհիսիսիմե», իսկ տների երկրորդ տողերի սկզբնատառերով՝ «Յօհաննէս»: Վերջինս էլ պիտի լինի հիշյալ բանաստեղծության կա՛մ հեղինակը, կա՛մ պատվիրատուն: Ինչ վերաբերում է Ներսես Ծնորհալու մասին եղած խորագրային հիշատակությանը, որն իր հերթին կարևոր կովան է, ապա այս դեպքում դա նույնպես վստահություն չի ներշնչում, քանի որ հիշյալ տաղերի մի մասը նրա անունով հանդես է գալիս սուկ ուշ շրջանի ընդօրինակություններում, իսկ մի քանիսը (№ 1, 5, 8) հանդիպում են մերթ Ներսես Ծնորհալու, մերթ Ներսես Լամբրոնացու անունով⁹⁴:

⁹⁴ Վերագրելի տաղերի այս խմբի մասին առավել մանրամասն տե՛ս Մանթապուրյուններ բաժնի համապատասխան բացատրությունները:

Վերևում բերված փունջը կարելի է հարստացնել Ներսես Ծնորհալու բանաստեղծությունների հետ ընդհանրություններ ու նմանություններ ունեցող նաև այլ տաղերով: Հարկավոր է նկատել, սակայն, որ լրացուցիչ նմուշների հայտնաբերումը Ծնորհալու տաղային ժառանգության ճիշտ գնահատման համար վճռական նշանակություն չունի, քանի որ 102 միավոր հաշվվող նրա տաղերի ու փոխերի մեզ հայտնի խումբը այդ առումով միանգամայն բավարար է: Այդ խմբի միջոցով բացահայտվում են Ներսես Ծնորհալու գանձարանային ստեղծագործությունները հատկանշող բոլոր առանձնահատկությունները:

Դ

Ներսես Ծնորհալու անվան հետ կապվում են մի խումբ տաղեր, որոնք ներկայանում են մերթ նրա անունով, մերթ անհեղինակ: Մեր որոնումները ցույց տվին, որ դրանք բոլորը, իրոք, պատկանում են Ներսես Ծնորհալուն, բայց ոչ թե հորինված են որպես տաղեր, այլ նրա ծավալուն քերթվածներից ու մյուս երկերից քաղված հատվածներ են: Դա մինչև այժմ չքննված և կարևոր նշանակություն ունեցող երևույթ է:

Միջին դարերում, ինչպես գիտենք, ընդունված է եղել գրական կամ պատմական որևէ երկից երբեմն ըստ պահանջի անջատել մեծ կամ փոքր հատվածներ և օգտագործել առանձին: Այդ քաղածոները ձեռագրերում հաճախ հանդես են եկել նոր խորագրերով ու երբեմն դիտվել իբրև ինքնուրույն ստեղծագործություններ: Նման ճակատագրի են արժանացել նաև Ներսես Ծնորհալու ընդարձակ երկերից արտածված բազմաթիվ հատվածներ, որոնք օգտագործվել են Գանձարաններում ու Տաղարաններում որպես տաղ կամ փոխ: Ծատ մասնագետներ, չնկատելով այդ երևույթը, նշված հատվածների մի մասը համարել են Ներսես Ծնորհալուն պատկանող ինքնուրույն տաղեր և հաճախ հեղինակների տաղերի շարքում ընդգրկել նաև այդպիսի հատվածմիավորներ՝ առանց լրացուցիչ բացատրությունների⁹⁵: Ավելին. որոշ

⁹⁵ «Ցուցակ հայերէն ձեռագրաց Մատենադարանին Մխիթարեանց ի Վիեննա», կազմեց՝ Հ. Տաշյան, Վիեննա, 1895, էջ 4Ա: «Ցուցակ հայերէն ձեռագրաց Մխիթարեան Մատենադարանին ի Վիեննա» Բ, կազմեց՝ Հ. Ոսկյան, Վիեննա, 1963, էջ 1063—1069: «Ցուցակ հայերէն ձեռագրաց Ձմմառի վանքի», կազմեց՝ Մ. Քեչիշյան, Վիեննա, 1964, էջ 800: «Ցուցակ ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարանի» Բ, կազմեցին՝ Օ. Ծգանյան, Ա. Զիթունյան, Փ. Անթարյան, Երևան, 1970, էջ 440, 592 և այլուր:

նմուշներ ներկայացվել են հրատարակության որպես Ներսես Ծնորհալու նորահայտ ու անտիպ տաղեր⁹⁶, իսկ երբեմն համարվել են ուրիշի ստեղծագործություններ⁹⁷:

Քննությունից պարզվում է, որ խնդրո առարկա հատված-տաղերը քաղված են Ներսես Ծնորհալու «Յիսուս Որդի», «Բան հաւատոյ» և «Վիպասանութիւն» երկարաշունչ քերթվածներից, իսկ երբեմն կազմված են «Յիսուս Որդի» և «Բան հաւատոյ» երկերի առանձին մասերի համադրումից: Օգտագործվել են մինչև իսկ Ներսես Ծնորհալու «Յաղագս երկնից և զարդոց նորա» խորագրով տիեզերական աշխատության «Յորդորակ» (կամ «Յիշատակարան») կոչվող մասից առնված տողեր:

Յուրատեսակ այդ տաղերը, տեղ գտնելով Գանձարան ժողովածուներում, համարվել են գանձարանային ստեղծագործություններ և ձեռք բերել վերջիններիս բնորոշ ձևական մի շարք հատկանիշներ. օրինակ՝ գանձերին կից լինելը, տաղ ու փոխ միավորներով հանդես գալը: Բացի այդ, տվյալ տոնի համար անջատված հատված-տաղը իր առանձին մասերով կամ մի ուրիշ հատվածի հետ հաճախ կազմել է արդեն նոր միավոր:

Արդ, ինչո՞վ բացատրել, որ Ներսես Ծնորհալու այլաբանությ երկերից քաղված հատվածները որպես տաղ մուտք են գործել Գանձարան առանց համապատասխանաբար վերակառուցվելու: Բանն այն է, որ անջատված մասերը իրենց բովանդակությամբ պատշաճում են այն տոներին, որոնց համար ընտրվել են և օգտագործվել: Դրան օգնել է և այն, որ հատված-տաղերի առաջացման համար հիմք ծառայող ստեղծագործությունները շարադրված են եղել ներքին բաժանումներով՝ հատվածաբար և փոփոխվող եղանակներով՝ երգվելու համար: Հատկապես «Յիսուս Որդի»-ն ձեռագրերում հաճախ բաժանված է հատվածների՝ լուսանցային նշումներով, թե ի՞նչ եղանակներով ու երանգներով պետք է երգվեն⁹⁸:

⁹⁶ Ա. Վրդ. Բեբեբեյան, Ս. Ներսես Ծնորհալու անտիպ տաղերը, «էջմիածին», 1967, Գ, էջ 29—30: Ե, էջ 30—31:

⁹⁷ Ներսես Ծնորհալու «Յիսուս Որդի» քերթվածից քաղված՝ Անդ մարտիրոսն պսակին... սկզբածրով հատված-միավորը տպագրվել է իբրև մի ոմն քահանայի տաղ՝ Վասն փառացն արգարոց խորագրով (տե՛ս Ա. Զոպանյան, Հայ էջեր, էջ 84—86):

⁹⁸ № 2672 ձեռագրում (Թերթ 36բ), «Յիսուս Որդի» քերթվածի լուսանցքում կա հետևյալ վկայությունը. «Յիսուս Որդի է. ԺԲ ձայն, զուն և մուղամ, էզկու և հաւայ ունի, զորն որ կասես՝ հրամանքն քոյ է»: Մի ուրիշ՝ № 3218 ձեռագրում բանաստեղծությունը բաժանված է անբեր ըստ եղանակային փոփոխությունների, ընդ որում այդ

Նշված հանգամանքներն իրենց հերթին նպաստել են, որպեսզի Ներսես Ընորհալու վերոհիշյալ երկերից ու մյուս քերթվածներից տարբեր մասեր առանձնացվեն և, իբրև պատրաստի տաղ, օգտագործվեն Գանձարաններում: «Յիսուս Որդու» շատ մասեր, առանձին վերցրած, լիարժեք միավորներ են, ու պատահական չէ, որ այդ երկը գրեթե ամբողջությամբ վերածվել է հատված-տաղերի:

Քննությունը ցույց տվեց, որ խնդրո առարկա տաղերը առկա են բացառապես Գրիգոր Խլաթեցու մշակմանը ենթարկված ժողովածուներում: Հնում դրանք երբեք չեն հանդիպում: Այս փաստն ինքնին վկայում է, որ նորաստեղծ հատված-տաղերը Գանձարաններ մուտք են գործել հետագայում, և, բնականաբար, դրանց առանձնացնողը չէր կարող լինել Ներսես Ընորհալին: Թե ո՞ւմ ձեռքով են կատարվել հիշյալ արտածումները՝ այդ մասին ձեռագրերում ոչ մի նշում չի հանդիպում⁹⁹: Այն իրողությունը, որ հատված-տաղերի առաջին նմուշներն ի հայտ են գալիս Գրիգոր Խլաթեցու խմբագրած Գանձարաններում և սկսում են աստիճանաբար բազմաճյուղ դրանից հետո միայն, ենթադրել է տալիս, որ հիշյալ հատվածներն արտածվել են Գրիգոր Խլաթեցու ժամանակ ու, թերևս, նրա անմիջական նախաձեռնությամբ: Իսկ ո՞րն էր նման քայլի դիմելու դրդապատճառը: Հարցի պատասխանը պիտի որոնել հիմնականում այն տարբերությունների մեջ, որ կան հնագույն շրջանի գանձարանային տաղերի և հատված-տաղերի միջև: Մինչխլաթեցիական և հետագայի տաղերի համեմատությունից պարզվում է, որ դրանք միմյանցից տարբերվում են գլխավորապես իրենց տաղաչափական առանձնահատկություններով: Հին տաղերն առհասարակ ազատ բանաստեղծություններ են, հիմնականում՝ անհանգ: Դրան հակառակ, հատված-տաղերը շարադրված են կանոնավոր տաղաչափությամբ և հանգավորված են: Նշված առանձնահատկությունը

բաժանումն արտացոլված է նաև ձեռագրի սկզբում գտնվող նյութերի ցանկում, որտեղ բերված են յուրաքանչյուր հատվածի բովանդակությունն արտահայտող նշումներ: «Յիսուս Որդի» և «Բան հաւատոյ» քերթվածները հաճախ հանդես են գալիս տների բաժանումները ցույց տվող լուսանցային նշումներով նաև շատ ուրիշ ձեռագրերում (տե՛ս ձեռ. № 579, 1536, 1548, 4207, 5255, 5364):

⁹⁹ *Ձեռագրերում երբեմն հանդիպում են նշումներ լոկ այն մասին, թե տվյալ հատվածը ո՞ր ստեղծագործությունից է քաղված. օրինակ՝ № 1193 (Նբուսաղեմ) Տաղարանում մի քանի այդպիսի տաղերի լուսանցքներում կան լրացումներ՝ «Ներսեսի, ի Յիսուս Որդի գրոց», «Ներսիսի, ի Հաւատոյ Բանէն» և այլն (տե՛ս «Մայր ցուցակ ձեռագրաց սրբոց Յակոբեանց», Գ, էջ 306, 308, 313):*

բնորոշ է եղել ընդհանրապես այն բոլոր գանձերին ու տաղերին, որոնք տեղ են գտել Գրիգոր Խլաթեցու խմբագրած ժողովածուներում: Ինչպես երևում է, Գանձարաններում կանոնավոր տաղաչափությանն ու հանգավոր խոսքին ավելի մեծ տեղ տալու անհրաժեշտությունը պայմանավորված է համեմատաբար ուշ ժամանակների պահանջով: Հավանաբար, հնում ստեղծված ազատ ու անհանգ բանաստեղծությունը արդեն չի բավարարել նաև քանակային առումով, ուստի պակասը լրացվել է հիշյալ հատված-տաղերով: Ուշագրավ է, որ այդ նպատակի համար օգտագործվել են հատկապես Ներսես Ընորհալու գործերը: Դա հասկանալի է, որովհետև և՛ բանաստեղծական խոսքի, և՛ երաժշտության առումով այդ ժամանակ ամենամեծ հեղինակությունը Ներսես Ընորհալին էր: Ինչ վերաբերում է նրա «Յիսուս Որդի» և «Բան հաւատոյ» ծավալուն քերթվածներին, ապա վերջիններս ինչպես իրենց արտաքին հատկանիշներով, այնպես էլ բովանդակությամբ խիստ հարմար էին վերածվելու տաղային հատվածների: Նկատելի է, որ շատ են հատկապես «Յիսուս Որդի» երկից անջատված միավորները:

Ներսես Ընորհալու անվան հետ կապվող և Գանձարաններում տեղ գտած այս ինքնատիպ տաղերը, որոնք պահպանվել են բազմաթիվ նմուշներով, չեն կարող համարվել գանձարանային իսկական տաղեր, որովհետև չեն հորինվել որպես այդպիսիք: Բացի այդ, դրանք չունեն ո՛չ կայուն ծավալ, ո՛չ որոշակի կառուցվածք: Իբրև առանձին միավոր ներկայանում է ամբողջական մի հատված, որն ստանում է համապատասխան խորագիր, բայց այդ նույն միավորի՝ զանազան ձեռագրերում առկա օրինակները կարող են միմյանցից տարբերվել և՛ ծավալով, և՛ քաղված հատվածների ընտրությամբ՝ անփոփոխ պահելով սկզբնատողը կամ տաղի որոշ մասերը: Հաճախ այդ միևնույն միավորից անջատվում է մի մաս՝ որպես փոխ, ընդ որում անջատումը ևս կատարվում է քմահաճ ձևով: Հասկանալի է, որեմն, որ հնարավոր չէ ձեռագրերում սփռված հատված-տաղերը ճշգրիտ հաշվառման ենթարկել: Նման բան անել նաև անհնար է, քանի որ իբրև բանաստեղծական միավորներ՝ դրանք որակական փոփոխություններ չեն կրել: Այնուամենայնիվ, տաղային այդ յուրատեսակ ժառանգության մասին ընդհանուր պատկերացում տալու նպատակով, փորձել ենք խմբավորել Ներսես Ընորհալու քերթվածներից քաղվածաբար հանդես եկող հիշյալ միավորները, կազմելով ըստ հնարավորին ընդգրկում

մի ցանկ՝ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի մի քանի ձեռագրերի հիման վրա: Այդ ցանկը բերված է աշխատության վերջում (տե՛ս **Ցանկ Առաջին**)¹⁰⁰:

Ե

Ներսես Ծնորհալու տաղերի հարուստ ժառանգությունը ոչ պակաս հետաքրքրություն է ներկայացնում նաև իր գեղարվեստական արժանիքներով: Բանաստեղծական հնարաններով աչքի ընկնող նրա ոտանավորները, որոնք, գրեթե բոլորը, հագեցած են երգայնությամբ և օժտված են գունեղ պատկերներով ու համեմատություններով, միաժամանակ ունեն սահուն, դյուրըմբռնելի ոճ: Հեղինակի՝ խրթնարանություններից գերծ և կատարյալ պարզության հասած գեղեցիկ լեզուն, որն առհասարակ բնորոշում է նրա գրվածքները, տաղերում հնչում է առավել ուրիշակ ու երածշտական: **Նոր իմն է հրնչին...** տաղը (նվիրված Քառասուն Մանկանց), կարելի է ասել, միակն է, որ ունի համեմատաբար մանվածապատ ու բարդ շարադրանք: Բանաստեղծի անբռնազբոս ու անկաշկանդ արտահայտչաձևը, անշուշտ, առաջին հերթին բխում էր նրա բարեհամբույր խառնվածքից, հանգիստ բնավորությունից. իզուր չէ, որ նրան նմանեցրել են «մի ականակիտ, վճիտ աղբերակի, որ հանդարտ սահում է կարկաշահոս»¹⁰¹:

¹⁰⁰ Ցանկում տեղ գտած հատված-տաղերն իրենց կազմությամբ միատեսակ չեն: Մի քանիսը համապատասխան աշխատություններից նույնությամբ արտածված (երբեմն առանձին տողեր ու հատվածներ կարող են զանց առնված լինել) և պարզապես նոր խորագրով ինքնուրույն միավորի իրավունք նվաճած նմուշներ են (№ 3, 6, 8, 10, 35, 37 և այլն): Որոշ միավորներ կազմված են տարբեր հատվածների, երբեմն առանձին տողերի ի մի բերումով (№ 7, 21, 30, 41, 45 և այլն): Կան տաղեր, որոնցում կատարված են մասնակի միջամտություններ, ընդ որում տողեր են ավելացված սկզբից, երբեմն՝ միջին մասում, իսկ ավելի հաճախ՝ վերջում, որպես ավարտ. «րինակ՝ Տէր բարեբաւ Հաւր միածին... սկսվածքով միավորի առաջին քառատողը հավելում է. քաղածո հատվածն սկսվում է Չարչարանաւ ամենայնին... տողից (տե՛ս № 32): Հավելումներ ունեն նաև ցանկի 5, 16, 18, 20, 42, 47 թվահամարների միավորները: Երբեմն, թեև հազվադեպ, քաղված հատվածը ներկայանում է խմբագրված տեսքով. օրինակ՝ Ազալանօք բնաբեալ դասին... միավորը (№ 1) № 423 ձեռագրում հանդես է գալիս երեք տարբեր ընդօրինակություններով (թերթ 237բ, 242ա, 246ա)՝ հատկացված առանձին-առանձին տոների, ընդ որում դրանցից ոչ մեկը տպագրվածի հարազատ կրկնությունը չէ:

¹⁰¹ Մ. Աբեղյան, Երկեր, Գ, էջ 125:

Բայց չպետք է մոռանալ, որ կար նաև մեկ այլ կարևոր հանգամանք՝ տվյալ իրականության թելադրանքը: Դա այն ժամանակն էր, երբ, Մ. Աբեղյանի բնորոշմամբ, «մեր բանաստեղծությունը երկնքից իջել էր երկիր»¹⁰²: Պատահական չէ, որ Ծնորհալուն վիճակվեց դառնալ աշխարհականացող մեր գրականության առաջին խոշորագույն ներկայացուցիչներից մեկը:

Անգնահատելի է Ներսես Ծնորհալու դերը մասնավորապես տաղաչափական արվեստի բնագավառում: Իր նախորդներից ժառանգելով ոտանավորի որոշ տեսակներ, նա մշակել ու զարգացրել է բազմաթիվ ու բազմազան նոր ձևեր, որոնք մեծ հմտությամբ ու վարպետությամբ կիրառել է հատկապես տաղերում¹⁰³: Առավել հաճախակի գործածած նրա չափերից է յամբական եռանդամ 12 վանկանի տողը: Այդպես են շարադրված շուրջ երկու տասնյակ միավորներ: Ներսես Ծնորհալին օգտագործել է նաև չափածո իր մյուս երկերի համար կիրառած և իրեն հոգեհարազատ յամբական ութ վանկանի չափը, իսկ **Բարբառ աետեաց ձայնի...** և **Առաատին շաղիլին...** բանաստեղծությունները գրված են հայրենի չափով: Բավական մեծ թիվ են կազմում այն տաղերը, որոնք հեղինակը գրել է փոփոխվող չափերով. օրինակ՝ **Նոր Եղեմ բանաւոր...** տաղի անգույգ տողերը ութ վանկանի են, մինչդեռ գույգ տողերը՝ 10 վանկանի: Նույն ձևով, եռատող տներից կազմված որոշ միավորներ գրված են երեք տարբեր չափերով: Այսպես.

Նոր ծառոյն կենաց աստուածատունն դրախտին,
Ծաղիկ նախածին փրթթեալ բուրմամբ անուշից
Պըտղաբերելով գութըն Ստեփանոս...

Բանաստեղծական չափի փոփոխությամբ հեղինակը երբեմն ցույց է տվել նաև տաղի ու փոխի հարաբերությունը: Օրինակ՝ Քառասուն Մանկանց նվիրված նրա **Նոր իմն է հրնչին...** տաղին կից իբրև փոխ ներկայանում է տվյալ բանաստեղծության մասը՝ սկսած **Քառասնից սրբոց...** տողից: Բանաստեղծությունը գրված է կանոնավոր տաղաչափությամբ՝ կազմված 15 վանկանի տողերից, իսկ և՛ տաղի, և՛ փոխի առաջին երկու տողերը 11 վանկանի են: Անշուշտ, չափի այդ փոփոխությունը ենթադրում է նաև եղանակային համապատասխան փոփո-

¹⁰² Նույն տեղում, էջ 147:

¹⁰³ Նույն տեղում, էջ 106—112:

խոթյուն: Տաղաչափական այդ նույն ձևն ունի հեղինակի նորահայտ տաղերից՝ **Այսար նորահրաշ լոյսն...** միավորը (նվիրված Տյառնընդ-առաջին) իր մասը կազմող **Մըտեալ ի տաճարն...** փոխով:

Այսար նորահրաշ լոյսն ի յերկնից ծագեալ,
Ծագեալ ի Հարէ լոյս ի լուսոյ ծընունդ.
Ծընունդ էական Աստուած ընդ Հար լոյս քան զարև յառաջ,
Յառաջ քան զըսկիզբն անժամանակ անեղ անմահ բնութիւն...

Փոխ. Մըտեալ ի տաճարն այսար ածեալն Աստուած,
Աստուած եւ Տէր սինէական տառիցն:
Տառից արինաց մարգարէից նահապետացն Տէրն,
Տէր Յիսուս ելից գերանաւետ ուխտ նոր ընդ հարսն այսար...

Հնում հայ կրոնական բանաստեղծությունը, ինչպես հայտնի է, եղել է անհանգ: Այդ ձևով է գրել նաև Գրիգոր Նարեկացին: Կանոնավոր և միատեսակ հանգի գործածությունը, որ տեսնում ենք Գրիգոր Մագիստրոսի «Հազարտողեան»-ում, նրանից հետո կիրառել է նաև Ներսես Ենոքիայի կրոնական բնույթի չափածո իր ծավալուն երկերում, իսկ գանձարանային տաղերում՝ խիստ հազվադեպ: Ժուրջ մեկ տասնյակ են հաշվվում հանգով գրված նրա տաղերը, ընդ որում հենց դրանցում հանդիպում են և՛ խախտումներ, և՛ ըստ տների փոփոխվող հանգավորում՝ այդ կերպ բանաստեղծությանը հաղորդելով առավել թարմություն և աշխուժություն:

Ներսես Ենոքիայու տաղերի էական առանձնահատկություններից է ծայրակապի առկայությունը: Նրա 102 տաղերից 63-ը հանդես են գալիս ծայրակապով: Վերջինս արտահայտված է մերթ տնասկզբի տառերով (27 միավոր, որոնցից 6-ը՝ նորահայտ), մերթ յուրաքանչ-յուր (20 միավոր, որոնցից 5-ը՝ նորահայտ) կամ մեկընդմեջ տողերի (16 միավոր, որոնցից 4-ը՝ նորահայտ) սկզբնատառերով: Ծայրակապով ներկայացող հիշյալ 63 միավորներից 11-ը հողում են այբուբենի տառերը՝ «Ա—Ք» (երկու դեպքում այբուբենը լրիվ չէ՝ «Տ—Ք» և «Ք—Չ»): Մնացածները մեծ մասամբ հեղինակի անունը բովանդակող նախադասություններ են: Այդ նախադասությունները, որոնք հաճախ առաջանում են տաղի ու փոխի շաղկապումով, ոչ միայն հավաստում են Ներսես Ենոքիայու հեղինակային իրավունքը, այլև բացահայտում տաղ ու փոխ համակարգային ամբողջության ճիշտ պատկերը. այսպես օրինակ՝ «Ներսեսի գովեստ Աստվածածնի»+«Ի խնդրո մեծին Թորոսի ե», «Ներսեսի ե»+«Հայոց կաթողիկոսին», «Ներ-

ՄԸ

սես»+«Նըվագե Աստվածածնին երգ», «Ներսեսի ե երգս»+«Ի սուրբ եկեղեցի» և այլն:

Ինչպես բանակապակցություններով, այնպես էլ այբուբենի տառերով կազմված ծայրակապերի շնորհիվ միաժամանակ ճշտվում են բանաստեղծությունների տներն ու տողերը: Ներսես Ենոքիայու տաղերը հիմնականում ներկայանում են երկտող ու քառատող տներով: Կան նաև եռատող տներից կազմված տաղեր՝ ընդամենը 9 միավոր, իսկ շուրջ 20 տաղ տնատման չեն ենթարկվում: Տնատման ու տողատման հարցում ճիշտ կողմնորոշվելուն նպաստում են հեղինակի բանաստեղծությունների նաև այլ հատկանիշները. օրինակ՝ որոշ տաղերում պարբերաբար կրկնվող «Գրիգորիոս» (**Տախտակ, № ԴԳ**), «Սուրբըն Ստեփանոս» (**Տախտակ, № Դ**), «Ով սուրբ եկեղեցի» (**Տախտակ, № ԿԵ**), «Ով սուրբ Հոսիսիսմէ» (**Տախտակ, № ԴԸ**) խոսքերը, որոնք հանդես են գալիս իբրև տան ավարտ. բացի այդ, «Ցընծայ» կամ «Այսար» բառերի հարակրկությունը՝ տողերի սկզբում: Տաղերը ճիշտ տողատելուն օգնում է մանավանդ բառերի շղթայումը: Ներսես Ենոքիայու տաղերից 10-ը (**Տախտակ, № ԺԲ, ԺԸ, ԻԲ, ԽԸ, ԾԱ, ԾԶ, ՀԱ, ՁԷ, ԾԹ, ԴԲ**) հանդես են գալիս տների շղթայումով, իսկ 5-ը (**Տախտակ, № ԺԶ, ԻԴ, ԻԹ, Լ, ԴԷ**)՝ տողերի: Իր տաղերից մեկում (**Առաւատին շաիդին...**) հեղինակը կիրառել է մեկընդմեջ տողերի վերջընթեր բառերի շղթայման ձևը:

Ինչպես արդեն ասվեց, Ներսես Ենոքիային իր գանձերն ու տաղերը հորինել է Գրիգոր Նարեկացու գանձարանային ստեղծագործությունների հետևությամբ՝ ժառանգելով նրանից այդ բանաստեղծությունները հատկանշող բոլոր առանձնահատկությունները: Երկու հեղինակների հիշյալ երկերը առնչվում են միմյանց հետ նաև իրենց արվեստով: Իր մեծ նախորդի անմիջական ազդեցությունն ակներև է Ներսես Ենոքիայու հատկապես մի քանի տաղերում: Օրինակ՝ **Առաւատին շաիդին...** բանաստեղծությունը, որն իր տաղաչափությամբ և կառուցվածքով նման է Գրիգոր Նարեկացու **Գոհար վարդըն վառ առեալ...** տաղին, ավելի ևս կարող է համեմատվել **Սէր յառաւատե...** գողտրիկ բանաստեղծության հետ: Այսպես.

Առաւատին շաիդին

Ծող ծագեալ, արև տարածեալ,

Արև, ը՛, բարձր իջեալ

Առեհնույն արփույն տարփըմամբ,

Արփույն, ը՛, տարփրմամբ անդ,
Ը՛, քաղցրիկ ցառիկ արկաներ,
Ցառի ի Հերմոնէ իջեալ
Ի վերայ լերին սիրայնոյ,
Լերին, ը՛, սիրայնոյ սեր
Ի սրնունդ հովիտ շուշանի...

Գրիգոր Նարեկացու մոտ կարդում ենք.
Գոհար վարդրն վառ առեալ
Ի վեհից վարսիցն արփեհից,
Ի վեր ի վերայ վարսից
Ծառալէր ծաղիկ ծովային...¹⁰⁴

Կամ՝

Սէր յառաւառէ,
Սէր յառաւառէ ճեմեալ
Իր անձուկ ծագմամբ...

Ծայրարձակ լերանց,
Ծայրարձակ լերանց բարձանց՝
Ցառի տարածանէր...

Ի զարդ շափղից,
Ի զարդ շափղից փայլեալ
Ոսկէթել շողից:

Շող երփն առ երփին,
Շող երփն առ երփին փողով
Հովիտ շուշանի...¹⁰⁵

Գրիգոր Նարեկացու ազդեցությունը նկատելի է նաև Ներսես Ծնորհալու **Նարդոս բորեալ...** տաղում (նվիրված Աստվածածնին), որը հիշեցնում է Երգ Երգոցի օգտագործմամբ գրված նրա **Սեա եմ գեղեցիկ...** բանաստեղծությունը:

Ուշագրավ է մանավանդ Զրիստոսի Ծնունդին նվիրված Ներսես Ծնորհալու **Այսար ցրնձան դասք...** միավորը, որն իր տաղաչափությամբ և նախադաս հարակրկնության իր ձևով նման է միևնույն տոնին հատկացված Գրիգոր Նարեկացու **Աւետի՛ս, մեծ խորհրդոյ...** տա-

¹⁰⁴ Գրիգոր Նարեկացի, *Տաղեր և գանձեր*, էջ 117:
¹⁰⁵ Նույն տեղում, էջ 97—99:

ղին, և պատահական չէ, որ վերջինս ձեռագրերում հանդիպում է նաև՝ Ներսես Ծնորհալու անունով: Այսպես.

Աւետի՛ս, մեծ խորհրդոյ
Խորհուրդ ծածկեալ մեզ յայտնեցաւ.
Աւետի՛ս, լոյս Հար ծագեալ
Ի ծոցածին լէութեանէ...¹⁰⁶

Նույն ձևը տեսնում ենք Ներսես Ծնորհալու տաղում, ուր «Աւետիս»-ի փոխարեն օգտագործված է «Այսար» բառը.

Այսար ցրնձան դասք հոգեղինացն
Ընդ փրկութիւն հողեղինացս.
Այսար ցրնձայ Ադամըն հին
Նոր Ադամաւ նորոգելով...

Կարելի է բերել նաև այլ օրինակներ, որոնք ապացուցում են՝ զանձարանային մշակույթի այս երկու խոշորագույն ներկայացուցիչների ստեղծագործական կապը: Գրիգոր Նարեկացու ստեղծած ավանդները Ներսես Ծնորհալին ոչ միայն լիովին յուրացրել է, այլև մշակել, հարստացրել, զարգացրել՝ ժամանակի պահանջներին համապատասխան: Այստեղ նկատի ունենք, անշուշտ, ոչ թե նրա ընդամենը մի բանի գանձերը, այլ հատկապես տաղերը, փոխերը, մեղեդիները, որոնք միայն իրենց քանակով գերազանցում են և՛ նախորդ, և՛ հետագա բոլոր հեղինակների ստեղծած տաղային ժառանգությունը: Բայց՝ ստալել կարևորն այն է, որ հնագույն ձեռագրերում գրեթե ամբողջությամբ և առանց էական աղավաղումների պահպանված նրա տաղերի շնորհիվ ցուցադրելի է դառնում այդ բանաստեղծությունների զանձարանային իսկական պատկերը: Տարակույս չի մնում, որ **տաղ, փոխ, մեղեդի** կոչվող միավորները հորինվել են զանձարանային համակարգի սկզբունքով: Առաջնորդվելով այդ սկզբունքով, Ներսես Ծնորհալին զանձարանային տաղերի արվեստը հասցրեց կատարելության: Վասպուրականում սկզբնավորված այդ մշակույթը, որ իր հետագա զարգացմամբ կապվեց մասնավորապես Կիլիկյան Հայաստանի հետ, վերակենդանացավ ու մտավ առաջընթացի մի նոր հունի մեջ՝ շնորհիվ Գրիգոր Նարեկացու ամենամեծ հաջորդի՝ Ներսես Ծնորհալու: Նրանից հետո զանձարանային մշակույթը թևակոխում է զարգացման իր նոր փուլը՝ նախապատրաստելով Գրիգոր Խլաթեցու կողմից մշակված և

¹⁰⁶ Գրիգոր Նարեկացի, *Տաղեր և գանձեր*, էջ 66:

ավարտուն վիճակի հասցված Գանձարան ժողովածուների ստեղծումը:

2

Ներսես Ընդհանուր գանձարանային ստեղծագործությունների քննակալն բնագրերը կազմելու համար օգտագործել ենք ինչպես ձեռագիր, այնպես էլ տպագիր աղբյուրներ: Ձեռագիր աղբյուրները, որոնք հաշվվում են մի չորս տասնյակ ու գերազանցապես մասն են կազմում Մաշտոցի անվան Մատենադարանի հարուստ հավաքածուի, ընդգրկում են և՛ վաղագույն ընդօրինակություններ, և՛ Գրիգոր Խլաթեցու խմբագրությամբ մեզ հասած ժողովածուներ: Ինչպես իր տեղում ասվեց, Ներսես Ընդհանուր բանաստեղծությունների համար հնագույն գրչագրերը անհամեմատ ավելի վստահելի սկզբնաղբյուրներ են, որովհետև դրանցում հեղինակի տաղերը պահպանված են առավելագույն քանակով և գանձարանային համակարգի համեմատաբար անաղարտ պատկերով: Այդպիսիները թեև փոքրաթիվ, բայց ընտիր ընդօրինակություններ են: Դրանցից մեզ համար իբրև հիմք ծառայել են հատկապես չորսը՝ № 3503, 7785, 79 (Փարիզ)¹⁰⁷, 80 (Փարիզ): Ձեռագրերից երկուսը՝ № 3503 և 79 (Փարիզ)¹⁰⁸, գուտ տաղային միավորներից բաղկացած գրչագրեր են, իսկ մյուս երկուսը՝ № 7785 և 80 (Փարիզ) պատկանում են Գանձարան ժողովածուների այն խմբին, ուր տաղային միավորները հանդես են գալիս գանձերի հետ զուգորդված: Հետաքրքրական է նկատել, որ այս վերջիններում Այլակերպությանը, Աստվածածնի Վերափոխմանը և Հրեշտակապետներին նվիրված Ներսես Ընդհանուր գանձերին¹⁰⁹ կից հանդես են գալիս այդ տոներից հատկացված հեղինակի տաղային միավորները՝ կազմելով գանձ + տաղ + փոխ գանձարանային լրիվ համակարգ:

Իրենց բովանդակված միավորների քանակով աչքի են ընկնում մանավանդ № 7785 և 3503 գրչագրերը, որոնցում առկա են հեղինակի՝ մեզ հայտնի բոլոր տաղերն ու փոխերը (բացառությամբ մեկի)¹¹⁰: 74

¹⁰⁷ Այս և նախորդ երկու ձեռագրերի մասին ավելի մանրամասն տե՛ս Կրթոր Լարեկացի, Տաղեր և գանձեր, էջ 51—54:

¹⁰⁸ Այստեղ նկատի ունենք ձեռագրի երկրորդ մասը, որը Տաղարան է և անկախ է առաջին մասից՝ Գանձարանից:

¹⁰⁹ Մլուռոսորհնության գանձը, որպես կանոն, Գանձարաններում չի հանդիպում:

¹¹⁰ № 7785 ձեռագրում բացակայում է Տիրական տանիս... տաղը, իսկ № 3503-ում՝ Անմահ քագաուրն... միավորը:

միավոր են հաշվվում № 79 (Փարիզ) Տաղարանում եղած տաղերը: Գրեթե նույնքան տաղեր (69 միավոր) տեղ են գտել № 80 (Փարիզ) ձեռագրում: Ներսես Ընդհանուր գանձարանային ստեղծագործությունների այս կարևորագույն սկզբնաղբյուրները, ունենալով համեմատելի շատ ընդհանրություններ, միաժամանակ աչքի են ընկնում այնպիսի տարբերություններով, որոնք բացառում են միմյանցից ընդօրինակված լինելու հնարավորությունը:

Ժամանակի առումով հնագույնը № 79 (Փարիզ) Տաղարանն է ընդօրինակված 1241 թ., Դրագարկում, Հովհաննես գրչի ձեռքով. գրված է բավական անփույթ ձեռագրով, կան բնագրային բաղթողումներ, կրճատումներ. «է» տառի փոխարեն, որպես կանոն, օգտագործված է «ե». հազվադեպ են հանդիպում բառամիջի վանկարար «ը», ինչպես նաև բառավերջի «յ» տառերը: Ձեռագրում առկա Ներսես Ընդհանուր տաղային 74 միավորներից 62-ը տաղի ու փոխի նույնպիսի հարաբերությամբ են, ինչպես բնագրերի մեր ներկայացրած զույգերը: Խնդրոս ստարկա մյուս երեք ձեռագրերն էլ ԺԴ դ. երկրորդ կեսին ընդօրինակված գրչագրեր են: Դրանցից կարևոր է, մանավանդ, № 3503 Տաղարանը ոչ միայն իր ընդգրկված նյութերի քանակով ու դասավորությամբ, այլև տաղ ու փոխ զույգերի հարաբերությամբ: Քրճնական բնագրերում տաղային միավորների՝ միմյանց հետ ունեցած առնչությունները և ըստ ելեղեցական տոների հաջորդականության դրանց դասավորությունը ներկայացրել ենք՝ ելակետ ընդունելով, ինչպես ասացինք, վերոհիշյալ հնագույն չորս գրչագրերը: Պետք է ասել, սակայն, որ բնագրերի՝ մեր կատարած դասավորությունը հարկ է ընդունել որոշ պայմանականությամբ, որովհետև հիշյալ աղբյուրներում ևս տոների հաջորդականությունը անխախտ և միատեսակ չէ: Առավելապես հենվել ենք № 3503 Տաղարանի վրա՝ հաշվի առնելով, որ այն, առաջին հերթին, համեմատելի է Տաղարանների հնագույն նմուշի՝ № 79 (Փարիզ) գրչագրի հետ, միաժամանակ լինելով շատ ավելի ամբողջական: Ձեռագիրը, որն ընդօրինակվել է Ստում 1394 թ., ընդհանուր առմամբ լավ է պահպանված, փոխերը հաճախ զուրկ են խորագրային Փ նշումից, բայց փոխարենը սկզբնատողն ամբողջությամբ գրված է կարմիր թանաքով: Ներսես Ընդհանուր 101 տաղային միավորներից 93-ը հանդես են գալիս տաղի ու փոխի ճիշտ այնպիսի հարաբերությամբ, ինչպես քննակալն բնագրերում: Նույնպիսի առանձնահատկություններով աչքի է ընկնում նաև № 7785 ձեռագիրը: Նախորդի համեմատությամբ այն ունի նյութերի դասավորության և տաղ ու փոխ

գույգերի որոշ անհամապատասխանություններ, բայց քննական բնագրերի համար իբրև A օրինակ ընդունել ենք հենց այս ձեռագիրը, որն ընդգրկում է նաև հեղինակի գանձերը: Ձեռագիրն ունի խոնավությունից վնասված թերթեր, որի պատճառով ստանձին հատվածներ, տողեր կամ տատեր անընթեռնելի են: Հետագայում այդ ջնջումների մի մասը լրացվել է, ընդ որում երբեմն՝ ոչ ճիշտ: Քննական բնագրում դրանց անդրադարձել ենք միայն անհրաժեշտության դեպքում: Բացի այդ, ստորին լուսանցքներում հաճախ հանդիպում են խորագիրներին վերաբերող նշումներ՝ հավանաբար կատարված գրչի ձեռքով: Բնագրերի համար նկատի ենք ունեցել նաև այդ նշումները, եթե դրանք օգնում են լրացնելու խորագրերի թերին: Ձեռագրում տեղ գտած Ներսես Թորոհալու 101 տաղային միավորներից 80-ը տաղի ու փոխի նույնպիսի հարաբերությամբ են, ինչպես քննական բնագրերում:

Բնագրերի համար օգտագործված մյուս ձեռագրերում տեղ գտած Ներսես Թորոհալու տաղերը ներկայանում են մերթ եզակի նմուշներով, մերթ մեկ տասնյակ կամ ավելի միավորներով՝ հասնելով առավելագույնը չորս տասնյակի: Խլաթեցիական գրչագիրներից մենք նախապատվությունը տվել ենք № 6495 ձեռագրին, որը բովանդակում է բավական մեծ թվով միավորներ՝ 50 տաղ, պահպանված համեմատաբար ամբողջական փճակում և նվազ աղավաղված: Ձեռագիրն ընդօրինակված է 1490 թ. Արճեշում, Հովհաննես Արճիշեցու ձեռքով: Այստեղ ընդգրկված Ներսես Թորոհալու տաղերի գանձարանային օրինաչափությունները այնպես ակներև չեն, ինչպես հնագույն գրչագրերում. խախտված է տաղ ու փոխ գույգերի միասնությունը, հաճախ միևնույն միավորը մասնատված է և իր գանձազան հատվածներով հատկացված տարբեր տողերի: Ձեռագիրը հետաքրքրություն է ներկայացնում ժամանակի ընթացքում հեղինակի բանաստեղծությունների կրած փոփոխությունները ըմբռնելու առումով¹¹¹:

¹¹¹ Քննական բնագրերի համար նկատի ենք ունեցել նաև Տյուրինգենի և Լվովի համալսարանների գրադարանների հավաքածուները: Ձեռագրերը մեզ մատչելի չլինելով, գոհացել ենք համապատասխան ձեռագրացուցակների տվյալներով: Տյուրինգենի ցուցակը հրատարակված է գերմաներենով, բայց մեզ հետաքրքրող նյութերի խորագրերը բերված են հայերենով (տե՛ս Finck F. N. und Gjandschezian L., Verzeichnis der armenischen Handschriften der Königlichen Universitätsbibliothek, Tübingen, 1907, էջ 84—85): Լվովի ձեռագրերի ցանկը ներկայացրել է Ն. Ալիեյանը (Ն. Ալիեյան, Ցուցակ հայերեն ձեռագրաց համալսարանի Մատենադարանին ի Լվով, «ՀԱ», 1937, էջ 113—124):

ԿԳ

Ներսես Թորոհալու գանձարանային ստեղծագործությունների հրատարակություններից քննական բնագրերի համար օգտագործել ենք 1830 թ. Վեներիկում տպված «Բանք չափա» հատորը, իսկ այդ գրքից դուրս մնացած և ստանձին լույս տեսած նմուշների համար՝ համապատասխան հրատարակությունները:

Գանձեր ու տաղեր բովանդակող ժողովածուներում, ինչպես ասվեց, տաղային միավորները հանդես են գալիս կա՛մ գանձերին ստորմթերձ իբրև կցորդ, կա՛մ ստանձին, բայց գանձերից հետո: Նույն ստանձնահատկությունն ունեն նաև Ներսես Թորոհալու հիշյալ բանաստեղծությունները, բայց քանի որ հեղինակի տաղային միավորներն անհամեմատ շատ են քան նրա գանձերը, և դրանց շնորհիվ են ակներև դառնում այդ ստեղծագործությունների օրինաչափությունները, ուստի, ներկա հրատարակության մեջ ներկայացված են նախ՝ տաղային միավորները (ցանկը՝ ստանձին Տախտակով բերված է Ներսեսի վերջում), այնուհետև՝ գանձերը: Գանձերից հետո, «Հավելվածներ» բաժնում բերված են Ներսես Թորոհալու անվան հետ վերապահությամբ ստեղծվող տաղերը:

Բնագրերն ունեն ընդհանուր այբբենական համարակալում՝ Ա—ԾԾԵ, ընդ որում Ա—ԾԲ միավորները ներկայացնում են հեղինակի 102 տաղերն ու փոխերը (37-ը՝ նորահայտ), ԾԳ—ԾՃ միավորները՝ չորս գանձերը (մեկը՝ նորահայտ), իսկ ԾԷ—ԾԺԵ միավորները՝ վերագրելի 9 տաղերը (երեքը՝ նորահայտ): Կատարված է նաև տաղ ու փոխ համակարգերի համարակալում ըստ տողերի՝ 1—70 (№ 1—58՝ տաղեր ու փոխեր, № 59—62՝ գանձեր, № 63—70՝ վերագրելի տաղեր): Այն փոխերը, որոնք համապատասխան տաղերի օրգանական մասն են, առանձին թվահամար չեն ստացել և կից գտնվող տաղերից անջատված են սուկ Փոխ ենթախորագրով: Դրանք են.

1. Այսար ցրնծայ..., Այսար անմեղըն..., Այսար Հոգուլըն... (№ 14)
2. Մըտեալ ի տանարն... (№ 16)
3. Ով Մարիամ..., Արդ, ով Տեր..., Ով անմեղ աղանի... (№ 22)
4. Լրան գաւետեաց... (№ 25)
5. Աստուածաւեր եւ սուրբ կանայք... (№ 27)
6. Յարեալ փառաց թագաւորն... (№ 31)
7. Հայր վրկայելով... (№ 35)
8. Քառասնից սրբոց... (№ 55)
9. Ով Սիմէոն ծերունի... (№ 68)

10. Յայս նոր ատեւեաց... (№ 69)

Տաղային յոթ միավորներ, որոնք ձեռագրերում ունեն համապատասխան կցորդներ, բայց վերջիններիս առնչությունը հիշյալ միավորների հետ մեզ տարակուսելի է թվացել, ներկայացրել ենք առանց գուգակիցների (տե՛ս Տախտակ, № ԺԱ, ԼԲ, ԼԳ, ԼԶ, ԼԸ, ՂԲ, Ծ): Տաղերից մի քանիսը բերված են տարբերակներով, ընդ որում այդ տարբերակները առանձին թվահամար չեն ստացել (ԼԶա, ԼԶբ, ԼԸա, ԽԳա, ԾԸա, ԾԸբ, Ծա, ԾԺԿա): «Ծանոթագրություններ» բաժնի վերջում ներկայացված է Ներսես Շնորհալու հատված-տաղերի նմուշների ցանկը (Ցանկ Առաջին), նաև տաղերի ու փոխերի սկզբնատողերը՝ դասավորված այբբենական հաջորդականությամբ (Ցանկ երկրորդ):

Ներկա հրատարակության մեջ բնագրերը ներկայացված են հետևյալ սկզբունքով.

1. Գանձերը տնատված են՝ ելակետ ընդունելով տնասկզբի տատերով արտահայտված ծայրակապերը, իսկ տողատման համար՝ իմաստային և շարահյուսական առանձնահատկությունները:

2. Տաղերի տնատման և տողատման ժամանակ նկատի ենք ունեցել մինչև այժմ եղած հրատարակությունները, բայց հաշվի ենք առել նաև տողերի շղթայման, ծայրակապային, տաղաչափական և այլ առանձնահատկություններ ու ըստ այդմ կատարել փոփոխություններ:

3. Գանձերում թագավորի կամ կաթողիկոսի անվանը փոխարինող պայմանական նշանը բնագրերում արտահայտել ենք «այս անուն» բառերով՝ առնելով ուղիղ փակագծերի մեջ:

4. «Այլ ազգ» նշումը, որ հանդիպում է տաղերի զանազան հատվածներին կից լուսանցքներում, բնագրերում չենք պահպանել, այլ ներկայացրել ենք տողատակային տարբերություններում, քանի որ դրանք մատնանշում են եղանակային փոփոխությունները:

5. Բնագրերում տաղերի համար գործածված համակարգային համարակալումը (արտահայտված արաբական թվանշաններով) վերաբերում է նաև կից հանդես եկող համապատասխան փոխերին:

6. Բնագրերի խորագրերի համար ընտրված են այնպիսի նմուշներ, որոնք արտահայտեն և՛ տվյալ տոնի, և՛ հեղինակի անունները, այդ պատճառով էլ երբեմն օգտագործված են մեկից ավելի օրինակներ: Խորագրերում կատարել ենք ուղղագրական լոկ աննշան միջամտություններ:

7. Տողատակում, «Խորագիր» բաժնում բերված են օգտագործված

բոլոր աղբյուրների վերնագրերը: Եթե կան այնպիսիները, որոնք լիովին համապատասխանում են բնագրի խորագրին, այդ դեպքում արված է նշում՝ «տե՛ս վերևում», իսկ խորագրից զուրկ օրինակների համար նշված է՝ «անխորագիր»: Որոշ տաղերի, հատկապես փոխերի, խորագրերում տոնի անվանումը բացակայում է. նման դեպքերում անհրաժեշտ տվյալները լրացված են տվյալ միավորին կից գտնվող տաղի կամ գանձի խորագրից և լրացված հատվածը բերված է ուղիղ փակագծերի մեջ: Նույն ձևով ցույց են տրված տոների տարբեր օրերի կամ ժամերի վերաբերող (հատկապես Ծննդյան և Հարության տոների) խորագրային այն մանրամասները, որոնք չեն արտացոլված բնական քննագրերի խորագրերում:

8. «Խորագիր» բաժնից հետո, առանձին, «Ծայրակապ» հարցի դիմաց ցույց են տրված բնագրերի տնասկզբի կամ տողասկզբի տատերով արտահայտված իմաստային ծայրակապերը:

9. Բնագրային տարբերություններն ամենայն մանրամասնությամբ ցույց են տրված «Բնագիր» բաժնում:

10. Բնագրերի կետադրությունը կատարված է ըստ բերականական արդի օրենքների:

11. Ուղղագրության համար ելակետ են հանդիսացել օգտագործված ձեռագրերի հնագույն ընդօրինակությունները.

- ա) «Օ»-ն բերված է «ա» համարժեքով:
- բ) «և»-ը բերված է «ե» համարժեքով:
- գ) «ե» և «է» տատերի գրությունը ձեռագրերում ոչ միշտ է որոշակիորեն տարբերակված, ուստի բնագրերի համար ընտրված է ճիշտ ձևը, իսկ տարբերությունները մատնանշված են, բացառությամբ № 79 (Փայրիզ) ձեռագրի, որտեղ, որպես կանոն, «է»-ի փոխարեն գործածված է «ե»: Այն դեպքում, երբ ծայրակապը արտահայտում է այբուբենի տատերը («Ա—Բ»), բնագրում պահպանել ենք «է»-ն՝ եթե վերջինս հանդես է գալիս որպես այբուբենի յոթերորդ տառը. օրինակ՝ Էրեի, Էկեայ և այլն:

դ) Բառամիջի «ը»-ն բնագրում պահպանել ենք միայն այն դեպքում, երբ դա ունի տաղաչափական նշանակություն: Նույն նկատառումով «ու» երկբարբառը պահպանել ենք «ը» ձևով. օրինակ՝ Աստղած, Մանրել, Արեւ, զրաբթուն և այլն:

ե) «սրովբէ» ու «սերովբէ» («քրովբէ» ու «բերովբէ») ձևերից նախապատվությունը տրված է երկրորդին, բայց եթե ձեռագրում առկա է միայն մեկ ձևը, ապա այն պահպանված է նույնությամբ:

ՏԱԽՏԱԿ ԵՆՐՍԵՍ ՇՆՈՐՀԱԼՈՒԻ ՏԱՂԵՐԻ ՈՒ ՓՈՒՆԵՐԻ
(Ըստ ԲՆՆԱԿԱՆ ԲՆԱԳՐԵՐԻ ԲԱՅՈՐՈՎԱԿԱՆՈՒՅՄԻԱՆ)¹¹²

Ձև	Տոնի անվանումը	Տաղերի ու փոխերի սկզբածքներն ու ծայրակապերը
1	2	3
1	Աւետեաց	Ա. Նոր երկինք յերկրի... («Ներսէսի գովեստ Աստվածածնի»)** Բ. Իմանալի սերովբէ... («Ի խնդրո մեծին թորոսի ե»)
2	Աստուածածնի	Գ. Նոր ծաղիկ ցուցաւ... («Ներսէս») * Դ. Այսար ցընծովիւն... («Ասէ զայս բան») *
3	Մենդեան ճրագալուցի	Յ. Այսար աւետեաց Գարրիկի... Չ. Նոր ծաղիկ բողիւն... («Ներսիսի և այս երգս»)
4	Մենդեան (Ա աւուր կամ Ջրօրհնեաց)	Ի. Այսար ի սկզբան... * Լ. Նոցին համաձայնեալ... («Ներսիսի և երգս») *
5	Մենդեան (Բ աւուր)	Ք. Նոր Եղեմ բանաւոր... («Ներսիսի երգ») * Ժ. Մայր Աստուծոյ Մարիամ...
6	Մենդեան (Բ աւուր, երեկոյին)	ԺԱ. Անճառ է խորհուրդ... («Ա—Ք») *
7	Մենդեան (Գ աւուր)	ԺԲ. Ծագումն յարիւսոյն... * ԺԳ. Երգ նոր աւետեաց... («Երգ ներսիսի այս է»)
8	Մենդեան (Գ աւուր, երեկոյին)	ԺԴ. Աստուծոյ ողորմութեանցն... * ԺԵ. Իսկ դու ընդէ՞ր ես... *
9	Մենդեան (Դ աւուր)	ԺԶ. Այսար աւետեաց ձայն... * ԺԷ. Բարբառ աւետեաց... («Բան ներսիսի ե»)
10	Մենդեան (Ե աւուր)	ԺԸ. Լոյս փառաց էին... * ԺԹ. Նոր թագաւորին... («Ներսիսի երգ»)
11	Մենդեան (Ե աւուր, երեկոյին)	Ի. Տիրուհի սուրբ Կոյս... («Տ—Ք») * ԻԱ. Անճառ Բանին... *
12	Մենդեան (Զ աւուր, երեկոյին)	ԻԲ. Էին միայնոյ միածին... * ԻԳ. Նորահրաշ ծնընդեան... («Ներսիսի ե»)
13	Մենդեան (է աւուր)	ԻԴ. Սկրսեալն յանըսկիզբն... * ԻԵ. Տէր փառաց անճառ... («Տր ներսիսի և սա»)
14	Մենդեան (Ը աւուր)	ԻԶ. Այսար ցընծան դասք... * Փ. Այսար ցընծայ տունն... Փ. Այսար անմեղըն... Փ. Այսար Հոգւովըն...

¹¹² Փոխերը բերված են համապատասխան տաղերին կից՝ խորթից: Այն փոխերը, որոնք տաղի մասն են, առանձին թվահամար չունեն և ներկայացված են Փ խորագրային նշումով: Աստղանիշով ցույց են տրված նորահայտ միավորները: Զույգ աստղանիշով միավորները տպագրվածների լրացումներն են կամ տարբերակները:

1	2	3
15	Մենդեան (Ը աւուր, երեկոյին)	ԻԷ. Քառանիթիցըս Աստուած... («Ք—Չ») * ԻԸ. Նոյն ինքն անդրանիկըն... («Ներսիսի և այս բան»)
16	Տեառնընդառաջի	ԻԹ. Այսար նորահրաշ լոյսն... * Փ Մըտեալ ի տաճարն...
17	Յարութեան Ղազարու	Լ. Անմահ թագաւորն... * ԼԱ. Նոր աւետեաց լուր... («Ներսիսի երգ»)
18	Մաղկազարդի	ԼԲ. Տիրական տանիւս... («Տր ներսիսի ե»)
19	Մեծի Զորքշարաթի	ԼԳ. Այսար ըզՏէրդ արարիչ... *
20	Աւագ Ուրբաթի	ԼԴ. Ի յուրբաթու մեծի... * ԼԵ. Դուստըր Սիոնի... *
21	Աւագ Ուրբաթի	ԼԶ. Անեղ Որդին... («Ա—Ք») * ԼԶԱ. Անեղ Որդին... («Ա—Ք») * ԼԶԲ. Անեղ Որդին... («Ա—Ն»)
22	Աւագ Ուրբաթի	ԼԷ. Կայր մայր Տեառն... Փ. Ով Մարիամ, կոյս... Փ. Արդ, ով Տէր... Փ. Ով անմեղ աղանի...
23	Աւագ Ուրբաթի	ԼԸ. Ծարաւեցաւ որպէս ըզմարդ Տէրն ի խաչին... ԼԸԱ. Ծարաւեցաւ... **
24	Յարութեան	ԼԹ. Առաւատին շափդին... Խ. Նրստեալ կանաթն... («Ներսիսի երգ»)
25	Յարութեան (Մատթէի)	ԽԱ. Այսար լոյս ծագեաց... Փ. Լրան զաւետեաց...
26	Յարութեան (Մատթէի)	ԽԲ. Այսար, ը՛, լոյս հաստատի... * ԽԳ. Նոր ծաղիկ պայծառ... («Ներսիսի») ** ԽԴԱ. Նոր ծաղիկ պայծառ... («Ներսիսի և բան»)
27	Յարութեան (Մարկոսի)	ԽԴԲ. Այսար ընդ ծագելն... Փ. Աստուածասէր եւ սուրբ...
28	Յարութեան (Մարկոսի)	ԽԵ. Նորահրաշ արեգակն այսար... («Ներսիսի երգ») * ԽԶ. Կեանքն ընդ Հար... («Կաթողիկոսի Հայոց»)
29	Յարութեան (Ղուկասու)	ԽԷ. Այսար յարութեան մեզ... * ԽԸ. Յընծան այսար երկինք...
30	Յարութեան (Ղուկասու)	ԽԹ. Նոր իմն աւետեաց... («Ներսիսի ե») * Մ. Հար կամաւ իջեալ... («Հայոց կաթողիկոսի»)
31	Յարութեան (Յովհաննու)	ՄԱ. Նոյնագոյ ընդ Հար... («Ներսիսի») * Փ. Յարեաւ փառաց...

1	2	3
32	Յարութեան (Յովհաննու)	ՄԲ. Նոր ձայն անտեսաց... (անբրեսի էձ) ՄԳ. Կանայքն արտասուար... (Կաթողիկոսի Հա- յոց)
33	Սուրբ Հոգուն (Սուրբ Երրորդութեան)	ՄԲ. Ներպարունակեալ իննեակ... (անբրեսս) ՄԾ. Ներհուսեցուր... (անվագե Հոգուն տրվողին իմաստ բանի ընդ ձայնի՞)
34	Այլակերպութեան	ՄԶ. Արփիական, ը՛, լոյսն... [*] ՄԷ. Տէր փառաց այսար... (ԵՏր Ներսեսի էձ)
35	Այլակերպութեան	ՄԸ. Նոր իմն ահաւոր... ^{**113} Փ. Հայր վրկայելով... ՄԸա. Նոր իմն ահաւոր... ՄԸբ. Աստանաւր տեսիլ...
36	Այլակերպութեան (Բ աւար)	ՄԹ. Ներպարունակեալ խորհուրդ... (անէրսէսի երգ) Կ. Ընդ որս եւ մանկունք... ^{**114}
37	Վերափոխման	ԿԱ. Այսաւր Գարբիէլ... ԿԲ. Անարատ տաճար...
38	Վերափոխման (Բ աւար)	ԿԳ. Նոր քերթիքէ հողանիթ... (անբրեսս) [*] ԿԴ. Նարդոս բուրեալ... (անվագե Աստվածածնին երգ)
39	Եկեղեցւոյ	ԿԵ. Նորազուարճ խընդութեամբ... (անբրեսսի է երգ)
40	Եկեղեցւոյ	ԿԶ. Ի լուսոյն արփույ... (ԵՍ սուրբ եկեղեցի) [*] ԿԷ. Յաւթ եկեղեցի... [*] ԿԸ. Ի յերգս սիրեցեալ... [*]
41	Խաչի	ԿԹ. Նոր դրախտին եկեղեցւոյ... (անբրեսսի էձ) Հ. Կենաց փայտ... (Կաթողիկոսի Հայոց)
42	Խաչի (Բ աւար)	ՀԱ. Միակն ի միոյն... ՀԲ. Արդ, արհնեալ ես... ¹¹⁵
43	Հրեշտակապետաց	ՀԳ. Առաջինըն լոյս երբեակ... (ԱԱ-Ք) ՀԴ. Նոր տաւնիս երկնաւորաց... (անբրեսսի է այս բանս)
44	Առաքելոց	ՀԵ. Առաքեալք Աստուածորդուն... (ԱԱ-Ք) ՀԶ. Եկայք զուարճացեալք... (ԵԵրգս այս է Ներ- սիսի)
45	Մարգարից	ՀԷ. Աստուածային խորոցն անճառ... (ԱԱ-Ք) ՀԸ. Նորահրաշ տաւնիս... (անբրեսսի երգ)
46	Հայրապետաց	ՀԹ. Այսաւր մայր Սիոն... (ԱԱ-Ք) Ձ. Նորոյ գինոյն իմաստութեան... (անբրեսսի երգ)

¹¹³ Տպագրված օրինակն սկսվում է Աստանօր տեսիլ անեղ... տողով:

¹¹⁴ Տպագրված օրինակն սկսվում է Հանել ընդ հոսին... տողով:

¹¹⁵ Տպագրված օրինակն սկսվում է Քառանակ բերդ... տողով:

1	2	3
47	Մարտիրոսաց	ՁԱ. Արեգակն արդար ըզհուր... (ԱԱ-Ք) ՁԲ. Բանիւ անտաւոր... (Բանի ի վկայսն ի Ներ- սիսէ)
48	Անտոնի Անապատականի	ՁԳ. Անտոն սկիզբն երկնաւոր... (ԱԱ-Ք) [*] ՁԴ. Նոր դրախտին քո, Տէր... (անվագ բանիս Ներսեսի էձ)
49	Յովհաննու Մկրտչին	ՁԵ. Անմարմնոցն հրեղինաց... (ԱԱ-Ք) ՁԶ. Բարբառոյն լանապատէ... (ԵԲանս այս նվա- գեալ ի Ներսեսս) [*]
50	Որդոց Որոտման	ՁԷ. Որդիքն Որոտման... ՁԸ. Նոր լոյս յարփենտյն... (անբրեսսի երգ)
51	Սրբոյն Ստեփանոսի	ՁԹ. Ի խաչին տընկեալ... (ԵՍ Ստեփանոսս) Ղ. Նոր ծառոյն կենաց... (ԵՄախավկայն էձ) [*] ՂԱ. Ի գաւազանէն Յեսեսայ... (ԵՍ Ներսիսէ կա- թողիկոսս)
52	Գրիգորի Լուսաւորչի	ՂԲ. Սրովբէից ձայնի... (ԵՍրբոյն Գրիգորի երգ է Ներսիսե ծառսե)
53	Գրիգորի Լուսաւորչի	ՂԳ. Գրիգորի՛ս, առաքինի հրեղող... ՂԴ. Բարձրացիր դըշխոյ...
54	Մեծին Ներսիսի	ՂԵ. Նոր եւ առաջին... (անբրեսսի նվաստի) ՂԶ. Գովեմք այսաւր... (ԵԳովեստ մեծին հոման- վան նմին)
55	Սրբոց Քառասնից	ՂԷ. Նոր իմն է հընչին... (անբրեսսի երգ իս) Փ. Քառասնից սրբոց... (ԵՔառասուն վկայսն Աս- տուծոյ որք է Սեքաստիա կատարեցանք)
56	Ի սուրբ Հովսիսիմէ	ՂԸ. Նորահրաշ արեգակ իմանալի... (անբրեսսի) [*] ՂԹ. Առաւառ լուսոյ արեւելեան... (ԱԱ Հովսի- սիմե կոյսն էձ)
57	Սրբոց Հովսիսիմեանց	Ճ. Երջանիկ հոգիահրաշք... Ճա. Երջանիկ հոգիահրաշք...
58	Տրգատայ Բագաւորին	ՃԱ. Նորահրաշ տեսիլ... (անբրեսսի էձ) ՃԲ. Լոյսն անեղական... [*]

ԲՆԱԳՐԵՐ

Ա. ՏԱՂ ԱԻԵՏԵԱՅ, ՆԵՐՍԷՍ ԿԱՔՈՂԻԿՈՍԻ

Նոր երկինք յերկրի, արփւոյն պարունող,
Մագողին ծագող:

Երրակի ունող աւետեաց ձայնր:
Անմահից պետին:

5 Բոպէիցըն տիպ համայնից հոգւոց
Գոլով արեւելք:

Սըրտի մաքրելոյ զթափանցիկ լուսոյն
Մագելով նըշոյլ:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 264ա—265բ:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 9բ—11բ:

C—ձեռ. № 79, թերթ 335ա (Փարիզ):

D—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, Վենետիկ, 1830, էջ 366:

Խորագիր

A Աստուածածնին զովեստ, ի ներսիսէ կաթու[ղիկոսէ] ասացեալ, B Այլ տաղ
Աւետեաց, ներսէս կաթողիկոսի: C Տեառն նեղրսիսի կաթ[ողիկոսի]: D Ի նոյն:
Մայրակապ՝ ներսէսի զովեստ Աստվածածնի:

Քնագիր

1 AB արփւոյն, ը՛: C արփոյն: AB պարունաւ: CD պարունոջն:

2 A Մագաւղի: B Մագողին, ը՛: AB ծագաւղ:

3 AB Երրակին ունաւղ:

4 B Անըմահից:

5 C հոգոց:

6 B Գոլո:

7 C Սրտի:

8 A նըշոյլք: C նշոյլ:

10 էին աննիւթի հիւթ պարունակող,
նիւթեալ առ ի քէն:

Սիրատունկ ծառոյն սաղարթից բողբոջ
Ի քէն ընծիւղեալ:

Իսկական Բանին գիր քո մելանաւ
Արեամբ պարագրեալ:

15 Գեղմն ունակ ցաւոյ Գեղէոն ետես,
Երգէ եւ Դաւիթ:

Ուրախ լե՛ր, դըշխոյ, հարսըն պանծալի
Անմահ փեսային:

20 Վեհին անեղի էից եղակի
Եղակ վերբստին:

Երբին անկէտի կէտ ժամանակեայ,
Սկիզբն անըսկըզբան:

Սաւս խընկաբերին, նոր դրախտ Ադենի,
Մառ կենաց պըտղոյն:

25 Տիրական որթոյն Հաւր տընկագործի
Երկիր բանաւոր:

Աբրահամին աւետ Սահակաւ տընեալ
Ի քէն կատարումն:

9 C պարունակեող: D պարունակեալ:
12 A ընծիւղեալ: B ընծեղեալ: CD ընծիւղեալ:
13 CD շիֆ 13—44:
15 A էտես:
21 B ժամանակեալ:
25 A որթոյ:
27 B Աբրամին աւետ:

30 Սառա ամլութեամբ, նորահրաշ ծնընդեամբ
Տիպ քո կուսութեանդ:

Տապանակ կտակի, սափոր ոսկի լի
Նոյն մանանայի:

Վէմ առանց ձեռին ի լեռնէդ հատեալ,
Կոյսդ անհայր ծընեալ:

35 Անկէզ մորենի Մովսէսի տեսեալ,
Ըզբեզ ծանուցեալ:

Մընող ծնիցելոյն, անմայրըն յառաջ
Անհայր ծնանելով:

40 Անըստուեր լուսոյ խորան նոր Սինայ,
Տաճար Սաղիմայ:

Միր ծայրագունին, ծաւալումն արփոյն
Յոգիս նըշողից:

Նըստելոյն ընդ Հաւր արքային փառաց
Հուպ մայր մըշտակաց:

45 Ի բարձունս առ նոյն լեր մեզ բարեխաւս
Սուրբ կոյս Մարիամ:

33 B լեռնէդ:
34 B անմայր:
35 AB Մովսէսի:
37 AB ծընաւդ: B ծընիցելոյն:
38 A ծընանելով:
39 B Անըստեր:
40 B Սաղիմա:
45 B միշտ փիւ մեզ: CD շիֆ մեզ: B բարէխաւս: D բարեխաւս:

Բ. Փ Ո Խ

Իմանալի սերովբէ,
Իանին աթոռ քերովբէ.
Խորան լուսոյ արքային,
Հարսըն մաքուր փեսային*:

- 5 Նոր բուրաստան ծաղկերանգ,
Ողկուզաբեր բարունակ,
Դրախտ Տեառն դարձեալ քեւ տըւաւ
Մաւրն Եւայի, որ մեղաւ:

- 10 Րոտեալ զերկունս տըրտմական,
Փոխադրեցեր ըստ ճական

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 265բ—266ա.
B—ձեռ. № 3503, թերթ 11բ—12ա.
C—ձեռ. № 2672, թերթ 268բ—269ա.
D—ձեռ. № 6495, թերթ 365բ—366ա.
E—ձեռ. № 663, թերթ 75բ—76բ (Վիեննա): Տե՛ս ՀԱ, 1947, № 1, էջ 48—49:

Խորագիր

AB Փ[ոխ]: C Տաղ և զովասանք Աստուածածնի: D Յորդորակ է [Գ աւուր Փոխ-
ման]: E [Յորդորակ]:

Մայրակապ՝ Ի խնդրո Մեծին Քորոսի ե:

Քննարկ

- 1 D չիք 1—12: A սերովբէ:
2 E յաթոռ: A քերովբէ:
5 BCE ծաղկերանակ:
6 E Ողկուզաբեր:
7 BC Դրախտըն: E Դրախտն: B Տեառըն: CE չիք Տեառն: CE կըրկին փխ դար-
ձեալ: C տվօ փխ տըւաւ:
9 A Րոտել:
10 C ըրախճան:

* A օրինակում յուրաքանչյուր տան վերջին տողը կրկնված:

Ուրախութիւն երկրայնոցս,
Հարսն ի յերկրէ երկնայնոց:

Մայր կենդանեացըն հոգւոց,
Զոր նախահայրըն ծանոյց:

- 15 Երկոտասան վըտակաւ
Վէմն առ ի քէն շնորհեցաւ:

Սըրար քառիցըն խընկոց.
Հոգւոյն յոգիդ խառնելոց,
Իմաստութիւն, զաւրութիւն,
20 Արդարամէտ մաքրութիւն:

Նարդոս, զըմուռ ծովային,
Եւ կինամոն կընդըրկին,
Թագապաճոյճ զարմազան
Զըմրուխտ եւ կայծ կարկեհան:

- 25 Ո՛վ դու քաղաք կենդանի,
Տաճար շինեալ Քրիստոսի.
Բարուն Բանին Յիսուսի,
Սընող մարմնով ի յերկրի:

- 11 E յերկրայնոցս:
12 B երկնայնոցն:
13 A սեռից փխ հոգւոց: CDE հոգոց:
15 C Երկոտասան: A վըտակաւ:
16 C տողի վերջում՝ Զամէն տուն կրկնէ. Վէմն առ ի քէն շնորհեցաւ:
17 E Սընար փխ Սըրար: C խնկոց:
18 CD Հոգւոյն: E ոգիդ:
20 C Արդարամետ: E Արդարամիտ:
21 E նարթոս: ABD եւ զըմուռ (AB զմուռ):
22 B չիք Եւ: CE մեծագին փխ կընդըրկին: D կընդըրկին:
23 CE Թագ եւ պըսակ փխ Թագապաճոյճ: D Թագ պաճուճեալ:
24 C Զըմրոյթ: DE Զըմրութ: AB կարկեհան: CE կարգեհան:
26 B Աստուծոյ փխ Քրիստոսի: CDE Յիսուսի փխ Քրիստոսի:
27 B Բարունոյ: C Բարունոյն: E Բարունոյն: CE Տեառն Քրիստոսի փխ Բանին Յի-
սուսի: D Բամից զոյից արարչին փխ տողի:
28 ABCE Սընաւ: D Մարմնով ծընօղ:

- Որով հայցեմք մայր լուսոյ,
 30 Զերգող երգոյս եւ զխընդրող,
 Սըրբել ըզմեզ ի մեղաց
 Լեր բարեխաւս անմոռաց.

- Ի զըւարթնոց կայանին
 Երգել ըզփառս ընդ նոսին,
 35 Երրորդութեան անեղին
 Յաւէտ ի նոյն միշտ էին:

29 E Ով որ փխ Որով: C լուսո:

30 ABCD Զերգաւդ: E Երգաւդ: AB զխընդրաւդ: C զտաղո փխ զխընդրող: D զխընդ-
 րողս: E զտաղոյս փխ զխընդրող:

32 B բարեխաւս:

33 E զըւարթնոցն: CE կային փխ կայանին: D կայանինն:

35 B Երրորդութեանն: CDE էրրորդութեան: A անեղի:

36 B Յաւիտէնոյն փխ Յաւէտ ի նոյն: C Յօէտ:

Գ. ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ԿԱՌՈՂԻԿՈՍԻ, Ի ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԿՈՅՍԸ

Նոր ծաղիկ ցուցաւ ի նորատունկ բուրաստանի,
 Նոր արեւ հարաւի
 Նորազուարճ առաւաւտի:

- Երփնատիպ սաղարթ տերեւախիտ կանաչազուարճ
 5 Հողմով Հոգւոյն շարժեալ,
 Քաղցրիկ աւղով վայրաբերեալ:

Բախճանայ դրախտն Եղեմայ նոր ծառ կենաց տնկեալ ի նմա
 Ի յաբրահամեան
 Յեսսեան արմատ դաւթիազարմ:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 11աբ:
 B—ձեռ. № 3503, թերթ 42բ—43ա:
 C—ձեռ. № 79, թերթ 330ա (Փարիզ):
 D—ձեռ. № 80, թերթ 9բ—10բ (Փարիզ):

Խորագիր

A տե՛ս վերևում (կոյսն, խոսրովային եղանակաւ): B Տեառն Ներսիսի կաթողի-
 կոսի, սուրբ Աստուածածին, խոսրովային: C Այլ տաղ Մերնդի: D Տեառն Ներսի[սի]
 Հայոց կաթող[իկոսի] ասացեալ, ի սուրբ Աստուածածին կոյսն, խոսրովային եղանա-
 կաւ, յոյժ լաւ:

Մայրակապ՝ ներսէս:

Բնագիր

- 1 AD բուրաստանէ:
 3 AD առաւաւտէ, C առաւաւտին:
 4 B կանաչազուարճ:
 5 C Հոգոյն:
 6 A վայրաբերեալ:
 7 C Դրախտ: ABD տընկեալ:
 8 AD շի՛ Ի, C յաբրահամեան:
 9 D դաւթիազէնս շառօրդեալ փխ դաւթիազարմ:

10 Սքանչելիաբ Կոյսն յըղացաւ զէմմանուէլն ըստ Եսայեայ,
Ծընեալ զՀաւր համագոյն՝
Մեզ համագոյ գոլ ըստ մարմնոյ:

էն ի միշտ էէն անժամանակ ծընեալ անմայր,
Նոյն ժամանակաւ

15 Ի կոյս մարէ անհայր ծընաւ:

Սիրով խոնարհեցաւ ճըշմարտապէս եւ տիրաբար,
Առնուլ ըզմերս մարմին,
Առանց մեղաց մնալ անմարմին:

Սիրով երկըրպագեա՛, եկեղեցի, ծնեալ արքային.

20 Փառաբ զքեզ պսակողին
Մատո ըզփառս միշտ յաւիտեան:

10 C շիֆ 10—15. AB լուսանցեում՝ Այլ ազգ: B Սքանչելաբ Կոյսըն յղացաւ AD
զէմմանուէլն: B զէմմանուիւէլն:

11 D Մնեալ: A զՀայր: B համագոյն:

13 D ծընեալն:

16 C ճշմարտապես:

17 AD Առնու: A ըզմերս: C զմերս: D զմերս:

18 A մընալ:

19 C շիֆ 19—21. AD երկըրպագէ:

20 D Փառօք ըզքեզ: AD պըսակողին: B պըսակաւոյին:

21 B Մատոյ ըզփառս:

Դ. Փ II Խ

Այսաւր ցընծութիւն հողեղինացա,
Եւ աւետիք խընդութեան փըրկողին ծննդեան:

Սա յերկնից իջեալ ի ծոցոյ Հաւր,
Որդի եւ Բան անմարմին՝ եղանի մարմին:

5 է զարմանք հրաշից աննիւթ Բանին
Լինել մարմին տիրապէս եւ մնալ անմարմին:

Զանհաս այս խորհուրդ վերին զաւրացն
Մանուցեալ ասէին՝ ըզփա՛ռս ի բարձունս:

Աստղն արեւելեան զարդարութեան

10 Եցոյց յայրին զարեգակն ընծայաբեր հովուացն,

Յորմէ սրովբէքն ծածկեալ ըզղէմըս
ԶԵրեքսըրբեանն երգէին. հովիւքն աւրհնէին,

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 11բ—12ա:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 43ա—44ա:

C—ձեռ. № 80, թերթ 10բ—11ա (Փարիզ):

Խորագիր

ABC Փ[ոխ]:

Մայրակապ՝ Ասէ զայս բան:

Բնագիր

2 ABC ծնընդեան:

3 B ծոցոյ:

8 C ասեին:

9 B Աստղ:

11 AC ըզղէմս:

12 C երգեին:

Սարսեալ քրովբէիցն տեսանելով
Զվերանըստեալըն ինքեանց ի գիրկըս Կուսին:

15 Բանն, որ կերակրէ բանիւ զհոգիս բանականաց,
Դընի յանբանից մըսուր:

Առած Միքիայ առ Բեթղահէմ այսար լըցաւ,
Ուստի հացիւ կենաց կերակրիմք:

Նոր երգս արհնութեան անճառ Բանին մարմնացելոյ
20 Մատուցուք այժմ եւ յաւիտեան:

13 AC քրովբէիցըն:

14 AC Զվերանըստեալն:

15 B բանականաց, ր:

17 AC Բեթղեհէմ: B Բեղղահէմ:

20 B յաւիտեանս ամէն:

Ե. ՏԱՂ ՃՐԱԳԱԼՈՒՅԻ ՄՆՆՒԵԱՆ

Այսար աւետեաց Գաբրիելի լրումն
Եղանի առ կոյս Մարիամ:

Այսար աներբին իննամսեան անմամօ
Առլըցեալ յարգանդի Կուսին:

5 Այսար գայ Յովսէփի ի քաղաք Դաւթի,
Ընդ Կուսին յայրն իջավանի:

Այսար երկնային արքայն մըտանէ
Ընդ երկրաւոր արքային գրոյն:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 9բ—10ա:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 13բ—14բ:

C—ձեռ. № 79, թերթ 316ա (Փարիզ):

D—ձեռ. № 80, թերթ 8աբ (Փարիզ):

E—ձեռ. № 2541, թերթ 198ա—199ա:

F—Ներսէս Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 369—370:

Խորագիր

A Տաղ սրբոյ Յայտնութեան Տեառն, ճրագալուցին: B Տաղ սրբոյ Յայտնութեան առաջի աւուրն: C անխորագիր: D Տաղ սուրբ Յայտնութեան, ճրագալուցին աւուրն: E Տաղ Մննդեանն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: F Ճրագալուցի Մննդեան:

Բնագիր

1 C չիֆ 1—10: F Այսոր: ABDEF Գաբրիելի:

3 F Այսոր: E իննամսեան:

4 B Կուսի:

5 F Այսոր:

6 AE յայր: B իջաւանի: D իջավանին: F իջեվանի:

7 F Այսոր: D երկնային:

8 F Գ փիւ ընդ: EF արքայի: AD գրոյն: BF գրոյ: E գրո:

Այսար ազգ մարդկան վերագրին աշխարհագրաւն այն
10 Յաշխարհըն վերին:

Այսար ի Հարէ անմարմին ծընեալ Որդի
Նոյն մարմնով ծընանի:

Այսար Բանն աննիւթ թանձրացեալ
Հիւթական կերպիւ յայտնեալ երեւի:

15 Այսար լուծանի երկունք անիծից նախամարն
Մնընդեամբ սուրբ Կուսին:

Այսար մեզ Դաւիթ տասնաղեաւըն տայ նըշանակ.
Գրտաք յնփրաթայ:

Այսար ըստ Միքիայ Բեթղաճէմ ցընծայ՝
20 Տուն եղեալ երկնաւոր հացին:

Այսար ըստ Եսայիայ Կոյսըն մայր լինի
Սքանչելեաւք էմմանուելի:

Այսար հոգեղէնք տան որդուց մարդկան
Աւետիս.—Մընաւ ձեզ փըրկիչ:

25 Այսար ընդ հովիւան երգս առեալ գոշեմք
Ասելով՝ ըզփառս ի բարձունս:

9 F Այսոր:

11 F Այսոր: F Հօրէ: E անմարմին: C չիք Այսար ի Հարէ անմարմին: A Որդին:

13 D չիք 13—22: F Այսոր:

14 CEF մարմնով փիւ կերպիւ:

15 F Այսոր: F նախահօրն:

16 E Մընընդեամբ:

17 F Այսոր: E տասնաղեաւն: C տա: F նըշան:

18 C յնփրաթայ:

19 F Այսոր: E սա փիւ ըստ: F ընդ: DF Միքիայ: C Միքեա: E Միքիեա: C Բեզղաճէմ:

E Բեզղէմ: F Բեթղէմ: AE ցընծա: C ցնծա:

20 C եղեալ:

21 F Այսոր: F 'ստ փիւ ըստ: BC Եսայիա:

22 F Սքանչելեօք: A Եմմանուելի: B էմմանուելի: C Եմաուուելի: E էմանուէլին:

23 F Այսոր: ABD հոգեղէնքն: C հոգեղենք: BCE որդոց:

24 C փրկիչ:

25 F Այսոր:

26 D Փառս:

2. Փ Ո Ւ Ն

Նոր ժաղիկ բըղխէ այսար յարմատոյն Յեսսեայ,
Եւ որդի Դաւիթ ծնանի Որդին Աստուծոյ:

Բոպէից Տէրն աւծանի արքայ նոր Իսրայելի.

Սրովբէից անտես բնութիւնն տեսանի մարմնով,

5 Ի լոյսն անմատոյց բնակեալն խանձարրաւք պատի.

Սա անմայր յառաջ ծընեալ, անհայր ծընանի,

Ի բարձունս անբաւ վերնոցն՝ յայրըն պարագրի.

Երեւի տղայ ծերունին, մանուկ հինաւորցն,

Անեղն եղանի այսար մարդ ճըշմարտապէս.

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 10ա—11ա:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 14բ—15ա:

C—ձեռ. № 79, թերթ 316աբ (Փարիզ):

D—ձեռ. № 80, թերթ 8բ—9բ (Փարիզ):

E—ձեռ. № 2541, թերթ 199բ—200ա:

F—ձեռ. № 6495, թերթ 89բ:

G—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 370—371:

Խորագիր

AD անխորագիր: BE Փ[ոխ]: C տե՛ս վերեւում: F Տաղ ի տէր Ներսիսէ: G Յոր-
զորակ:

Մայրակապ՝ Ներսիսի և այս երգս:

Բճագիր

1 C այսար: G այսոր: F այսար բըղխէ: C յարատոյն փիւ յարմատոյն: BE Յեսսեայ:

2 ABCDE ծընանի: BE Որդի փիւ Որդին:

3 ABCDEF Բոպէիցըն: F Տէր: F ծնանի փիւ աւծանի: G օծանի: B արքա: ABCDE
Իսրայելի: F Իսրայելի:

4 C Սրորբից: F Սրորբիցն: ABC բընութիւնն: DE բընութիւն: F բնութիւն:

5 ABD Եւ ի: ABDG լոյս: ABCD յանմատոյց: E բընակեալ: F բընակեալն: B խան-
ձարաւք: FG խանձարրօք:

6 E Սայ: F ծընեալ յառաջ:

7 CE վերնոց: C յայրն:

8 DEG էրեւի: ABE տըղայ: CE տըղա: BEF ծերունի: E հինաւորց:

9 G այսոր: C ճշմարտապես: F ճշմարտապէս:

- 10 Յիւր պատկերըն գայ կամաւ կերպարանըն Հաւր,
Սիրով խոնարհի ի մեզ բարձրեալ թագաւորն:
Եկայք զնախատան ծնընդեանս վերապատուեսցուք,
Րամեալ մաքրութեամբ հաղորդ լիցուք ծնիցելոյն.
Գոհութիւն տացուք նրմին ընդ Հաւր եւ Հոգւոյն,
15 Սուրբ Երրորդութեանըն փա՛ռք յաւիտեանս, ամէն:

- 10 C գա: C կերպարանն: E Հա փխ Հաւր: FG Հօր:
11 E խոնարհեալ: FG առ փխ ի:
12 F զնախատան: ABD Մընընդեանս: C Մնդեան: E Մնընդեան:
13 G հաղորդս: F ծընիցելոյն:
14 C նմին: F նրմա: DFG Հօր: CEF Հոգւոյն:
15 C Երրորդութեան:

4

Է. ՏԱՂ ՄՆՂՆԴԵԱՆՆ ՏԵԱՌՆ, Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ

Այսաւր ի սկզբբան Բանն, որ ընդ Հաւր միշտ յէութեան,
Մընանի մարմնով, անյեղապէս գոլով բնութեամբ:

Այսաւր ծոցածին լոյսն, որ յառաջ քան զյաւիտեանս,
Մագեցաւ յերկրի ի կուսական յորովայնէ:

- 5 Այսաւր հինաւորցն Աստուած էակն եղականաց,
Եղանի մանուկ ի զաւակէ Դաւթի ծընեալ:

Այսաւր յարմատոյն Յեսսեայ բըղխեալ մեզ զաւազան,
Մաղկեցաւ ծաղիկ կենդանատու տիեզերաց:

- Այսաւր զլոյս փառաց, որպէս զաւթոց արկող զինքեամբ,
10 Խանձարրաւք պատի եւ յանբանից մըսուր բազմի:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 18աբ:
B—ձեռ. № 3503, թերթ 17ա—18ա:
C—ձեռ. № 79, թերթ 318աբ (Փարիզ):
D—ձեռ. № 80, թերթ 27բ—28ա (Փարիզ):
E—ձեռ. № 2541, թերթ 204ա—205ա:

Խորագիր

AD Տաղ նմին աւուր [Ջրօրհնեաց] երեկոյին, ի Ներսիսէ կաթուղիկոսէ ասացեալ,
[D յի՛ք ասացեալ]: B նմին աւուր երեկոյին ժամու [Ջրօրհնեաց]: C Փ[ոխ]. նմին,
աւուր երեկոյին [Ա աւուր]: E Տաղ Մնընդեանն Տեառն, երկրորդ աւուր[ոյն]:

Բնագիր

- 1 C սկզբան: E սկզբբանն: C միշ փխ միշտ:
3 B լոյս: E Այսաւր ծոցածին փխ տողի:
5 E Աստուածն: B եղականաց: D եղականացս:
7 CE Յեսսեա: C բղխեալ:
9 D ըզլոյս: C զինքեամբ արկած փխ արկող զինքեամբ:
10 C մսուր:

Այսաւր սրովբէիւք պարածածկեալ թեւաւք խորհուրդն
Յայտնեցաւ մարդկան ի սուրբ յայրին Բեթղաճեմի:

Այսաւր ի հրանիւթ քառակերպեան նըստեալն յաթոռ,
Նըւաստացեալ բառնի ի գիրկըս հողեղինի:

15 Այսաւր կերակրողըն համայնից կենդանութեանց,
Կերակրի կաթամբ ի կուսական բըղխեալ ըստեանցն:

Այսաւր մոգքն աստեղբ յարեւելից եկեալք ի յայրն,
Երկիր պագին՝ ոսկի եւ զըմուռ, խունկ ընծայեալ:

Այսաւր որ հովուէրըն զԻսրայէլ հովիւրն քաջ,
20 Բացաւթեայ հովիւք երգեն նըմա. Փա՛ռք ի բարձունս:

11 C սրորեիւք:

12 A Բեթղաճեմի: C Բեղղաճեմի: D Բեթղեմի: E Բեղղէճեմի:

13 C նստեալն:

14 ABCD գիրկս:

15 ABDE կերակրաւորն: C կերակրաւ:

16 C բըխեալ: BD ըստեանց:

17 BE մոգք: ABD աստեղբն:

18 ABDE Երկիր պագեալ: A զմուռս: BCD զմուռ: ABE խունկս: C խունգս: D ըն-
ծայեալք:

19 B հովէրըն: C հովերն: C հովին:

20 CE Բացաւթեա: E հովիւքն: C նմա: E նըմայ:

Ը. Փ Ո Խ

Նոցին համաձայնեալ եւ մեք ցընծութեամբ
Երգեմք ընդ հովիւան՝ ըզփառս ի բարձունս.
Բախճանամք երկրաւորքս ցընծութեամբ երկնայնոցն,
Սրովբէից անտեսն այսաւր տեսանի.

- 5 Ի բարձունս անհասն յերկրի երեւի,
Սոսկալին քրովբէից ի գիրկըս զըգուի.
Ի յայրն իջաւանի որ յաթոռ ընդ Հաւր,
Երկնից թագաւորն զընի ի մըսուր.
Եւ խանձարրաւք պատի զլոյս փառաց զգեցեալն,
10 Բամից մարդկայնոց գայ ի փըրկութիւն:
Գովեմք նոր երգով զնորածին արքայն,
Սըմա միայնոյ տացուք այժմ ըզփառս:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 18բ—19ա:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 18աբ:

C—ձեռ. № 79, թերթ 318բ (Փարիզ):

D—ձեռ. № 80, թերթ 28աբ (Փարիզ):

Խառագիր

AB Փ[ոխ]: CD անխառագիր:

Սայրակապ՝ Ներսիսի ե երգս:

Բնագիր

- 1 C ցնծութեամբ:
2 B բարձուն:
3 C ծնընդեամբ փխ ցընծութեամբ: C երկնայնոցն:
4 C Սրաւբեիցն:
5 D երեւալի փխ երեւի:
6 C քրորեից: C գիրկս:
7 AB իջաւանի: C իջեւանի:
8 D Էրկնից: C զնի: C մսուր:
10 C փրկութիւն:
12 C Սմա: D այժ:

Բ. ՏԱՂ ԾՆՆԻԿԱՆ, ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ԱՍԱՅԵԱԼ

Նոր եղեմ բանաւոր տընկոյն,
Նոր Աղամն ի քէն հընոյն նորոգող.
Երկակի դիմառից առիթ
Անքակ միութեան էին ընդեղումն:

- 5 Բենական արփիւ առլըցեալ,
Զմինըն մարմնապէս ծընար վերըստին.
Սիրամարդ ոսկետիպ նըկար,
Տատրակ ողջախոհ, մաքուր աղանի:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 62ա—63ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 38ա—39ա:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 329ար (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 32բ—33ա (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 6495, թերթ 84ա:
- F—ձեռ. № 231, թերթ 385ա (Երուսաղեմ). տե՛ս «Սիոն», 1949, № 3, էջ 63:
- G—Ներսես Շնորհալի, Բանք չափաւ, էջ 371—372:

Խորագիր

A Այլ տաղ Մննդեան Տեանն Աստուծոյ մերոյ: B Տաղ երկրորդ աւ[ուր], Խոսրովային, տեանն ներսի[սի] կաթողիկոսի [Աւետեաց Աստուածածնի]: C Այլ տաղեր և մեղեդիք Մննդի: D Տեանն ներսիսի ասացեալ երկրորդ աւուրն [Մննդեան]: E Մեղեդի Աւետեաց Աստուածածնի: F Տաղ ութերորդ օ (տպագրում՝ Տաղ Աստուածայայտնութեան ութերորդ աւուրն): G Ի Մնունդն Տեանն: Մայրակապ՝ ներսեսի երգ:

Քնագիր

- 1 E եղէմ:
- 2 AF նորոգաւղն: BCDE նորոգաւղ: G նորոգող:
- 3 BC Երկակին: D Երրակի: E դիմառիցն:
- 4 A միութեան ուղղված՝ միութին: EF միութին: G միութեամբ:
- 6 C վերստին:
- 7 ABF ոսկետիպ: EG ոսկետիպ: E նըկար յոգիդ: G նըկար յոգի:

- Երեւեալ ծաղիկ գարնայնոյ,
10 Վարդ, մանիշակ, քրքում, շուշան վայելուչ.
Սարդիոն, յակինթ, դահանակ,
Յասպիս, կարկեհան, զըմրուխտ, շափիւղայ:

- Ի տիպ վակասին յեռեալ
Կայծ եւ տըպագիոն նորն Ահարոնի.
15 Երկնագոյն աւղամանուած շար,
Բեհեզ եւ ծիրանի՝ նիւթ նոր խորանիդ:

- Բակերտեա համասեռիցս ելք,
Ընդ քեզ վերաբերիլ յառ ի քէն ծագումն.
Գոչելով զեռահիւսակ նուազս,
20 Երիցն ի միումն յաւէտ միշտ ըզփառս:

-
- 9 ADEFG էրեւեալ: B գարնանոյ: D գարնանոյ: F գարնայնու:
 - 10 CE մանուշակ:
 - 11 B Սարէոն: F Սարդէոն: ACDF յակինդ: B յակին:
 - 12 ABF կարկեհան: C զըմրուխտ: E զըմրութ: F զըմրուխտ: ABDG շափիւղայ: E շափիւղայ:
 - 13 E չիֆ 13—20: C տիտ նոյն փխ տիպ: F Ի տիպ ի նոյն: G վակասի:
 - 14 ACDFG տպագիոն: BF Ահարովնի:
 - 15 G չիֆ 15—20: B Երկնագոյ:
 - 17 C Բակերտեալք: DF Բակերտեալ:
 - 18 F առ:
 - 19 C Գոչելով: BF նըազս:
 - 20 BC Երից: C միում: BDF յաւէծ: C զփառս:

Փ. Փ Ո Ն

Մայր Աստուծոյ Մարիամ,
Դուստրը Դաւթեան թագազարմ.
Սընար մարմնով զնորն Ադամ,
Որ նորոգեաց զհինն Ադամ:

5 Աստուածածին դաւանեմք,
Զծնեալդ Աստուած քարոզեմք.
Ընդ հրեշտակին քեզ գոչեմք,
Զուրախութիւնն աւետեմք:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 63աբ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 39ա—40ա:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 329բ—330ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 33բ—34ա (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 2541, թերթ 205ա—206բ:
- F—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 367—368:

Խորագիր

ABCDE Փ[ոխ] [AC Մենդեան: B Բ աւուր Աւետեաց: E Բ աւուր Մենդ.]: D անխորագիր [Բ աւուր Մենդ.]: F Ի նոյն [Աւետեաց]:

Քննարկ

- 2 C Դուստր: D Դաւթի թագազարմն:
- 3 C Մնար: B մարդկան փխ մարմնով: E զնոր:
- 4 D տողի վերջում «կրկ.»*:
- 6 ABCDEF Ըզծնեալդ:
- 7 C հրեշտակին:
- 8 ABCDE Զուրախութիւն:

* Այսպես՝ D օրինակի յուրաքանչյուր տան վերջին տողը, կամ տողը կրկնված (բացառութիւն՝ 44-րդ տողը): 32-րդ տողի փոխարեն սխալմամբ կրկնված է 31-րդ տողը:

10 Խրնդա՛, խորանըդ լուսոյ,
Բերկրե՛ա, տաճարդ արեւոյ.
Ցընծա՛, աթոռ Աստուծոյ,
Բարձող Բանին բարձրելոյ:

15 Ի սրովբէիցըն թեւոյն
Մածկեալ խորհուրդ ծնիցելոյն:

20 Անտանելոյն կայարան,
Արեգականն աւթարան.
Ահեղ բոցոյն բնակարան,
Աննիւթ Բանին մարմնարան:

25 Ըքեզ տեսանողքըն տեսեալ,
Մովսէս՝ մորենի ոչ կիզեալ,
Եսայիաս՝ կոյս յղացեալ,
Եզեկիէլ՝ դուռն աղխեալ:

30 Լեառն վիմածին՝ Դանիէլ.
Իլուր կընդըրկի՝ Սողոմոն,
Աղբուր կընքեալ պահողին,
Պարտէզ փակեալ տընկողին:

- 9 ABDE Ցընծա՛ (D Ցընծայ) փխ Խրնդա՛: C Խնդայ:
- 10 ABCEF արեւու:
- 11 ABDE Խրնդա՛ (E Խրնդայ) փխ Ցընծա՛: C Ցնծայ:
- 12 ACDE Բարձաւդ: AD բարձրելոյն:
- 13 C շիք 13—20:
- 14 D Քերովբէից:
- 15 D սրովբէիցըն: ABDE թեւոյ:
- 16 E ծնիցելոյն:
- 17 F Անտանելոյն:
- 18 D Արեգական: F օթարան:
- 21 A տեսանողքըն: C տեսանողքն: EF տեսեալ:
- 22 B մորենին:
- 24 BDE ախեալ:
- 25 D լուսացում՝ Փ[ոխ]: BE Լեառըն:
- 26 E Բըլուր: C կնդրկի: F կընդըրկի: BDE Սողոմոն:
- 27 ADF Աղբուր: E Աղբուր: C կնքեալ պահողին:
- 28 C պահողին փխ տընկողին:

30 նրման գեղման՝ Գեղէոն,
Դաւիթ՝ իջման անձրեւոյն,
Եւ Միքիաս՝ ըզտեղւոյն
Ի Բեթղաճէմ ծնանելոյն:

35 նոյեան տապան կենարար,
Աբրահամեան տաղաւար,
Կըտակագրին տապանակ,
Անճառ լուսոյն աշտանակ:

40 Դրախտ Աստուծոյ ծաղկալի,
Նարդոս բուրեալ ի յոգի,
Հովիտ պայծառ շուշանի,
Աղբիւր գետոց քառակի:

Բուրուառ խընկոց անուշից,
Քառաբուրեանըն խառնից,
Ձոր ծերունեացըն խըմբից
Ձաղաւթս խընկեն քոց բանից:

45 Ի քէն հայցեմք, մայր կենաց,
Մաքրել ըզմեզ ի մեղաց,
Հայցմամբ առ Տէրն աշխարհաց,
Որում պատիւ սըրբասաց:

- 29 C նման: A Գեղէոն: C Գեղեհոն: D Գեղեոն:
30 F նրման փխ իջման: BCD անձրեւոյն:
31 C ըզտեղոյն: E գտեղիւն:
32 C Բեղղեան: D Բեթղեճէմ: E Բեղղաճէմ: F Բեթղեճէմ: C ծնիցելոյն:
35 C Կտակագրին:
37 C յիք 37—44:
38 F հոգի:
40 ACDF Աղբիւր: E Աղբեր:
41 BF Բուրվառ: E Բուրուվառ: EF խընկոց:
42 D Քառաբուրեանըն:
43 E ծերունեալըն:
44 F Ձաղթոթս: BF խընկեն: E երգեն փխ խընկեն:
46 C Մաքրեա զմեզ:
47 E Տէր:
48 C սըրբասաց:

ԺԱ. ՏԱՂ ՄՆՆԻԵԱՆ, ՏՆԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Անճառ է խորհուրդ սըրբոյ յայտնութեանն.
Բանն, որ ի ծոց Հաւր ծընեալն անմարմին,
Գըթացեալ ի մեզ, մարմին ըզգեցաւ՝
Դարձումն առնելով նախաստեղծ մարդոյն:
5 Երանեն այսաւր մեզ ազգ եւ ազինք,
Ձաւրք հոգեղինացն յերկիր ծաւալին՝
էմմանուելի գուշակ լինելով:
Ընդ մեզ Աստուած շըրջեցաւ մարմնով,
Թագաւոր փառաց՝ ծառայի կերպիւ:
10 Ժամանակ եհաս փըրկութեան մարդկան,

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 22ա—23ա:
B—ձեռ. № 3503, թերթ 19բ—20բ:
C—ձեռ. № 79, թերթ 319բ—320ա (Փարիզ):
D—ձեռ. № 1661, թերթ 415աբ:

Նոտագիր

A Տաղ նմին աւուր երեկոյին, տեանն Ներսիսի կաթողիկոսի ասացեալ [Բ աւուր]:
B Նմին աւուր երեկոյին ժամուն [Բ աւուր]: C նմին աւուր երեկոյին [Բ աւուր]: D
Տաղ Մննդեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:
Մայրակապ՝ Ա—Ք:

Քննագիր

- 1 CD սրբոյ: AB յայտնութեան: D յայտնութեան:
2 D ծնեալ:
3 D զգեցաւ:
4 D հոգեղինաց երկիր:
5 A էմմանուելի: BD էմմանուելի: C Եմմանուելի:
6 C Աստուած: CD շըրջեցաւ: D մարմնով:
7 D գերպիւ:
8 AB էհաս: CD փրկութեան: B մարկան: C մերոյ ուղղված՝ մարդկան:

- Իջեալ ի յերկիր Որդին միածին,
 Հոյս փառաց ծագեաց իւր արարածոցս:
 Խաւար լուծանի երեւմամբ լուսոյն,
 Ծագի արեգակն ի Բեթղահեմէ,
 15 Կոչէ զտիեզերս ի լուսաւորիլ:
 Հովուացն ընթացեալ ի տեսիլ լուսոյն,
 Զայնակից եղեն վերին զըւարթնոցն:
 Ղամբար լուսափայլ յայտնեալ ի յայրին,
 Ճառագայթ ծագեաց աստղըն յարեւելս:
 20 Մոզուցըն տեսեալ, նրմին հետեւեալ,
 Յայրն իջավանեալ տեսին զարեգակն,
 Նըմա մատուցին զընծայս խորհրդոյ,
 Շարժեալ իմաստիք զըմուռս մահացու,
 Ոսկի՝ արքայի, կընդրուկ՝ Աստուծոյ:
 25 Զնաշխարհիկ գոլով աճմամբ մարդկութեան,
 Պարագայց լրութեամբ թիւ երեսնամեայ,
 Զրով Յորդանանու այսար զմեզ սըրբեաց:
 Ռահ հորդեալ յերկինս որդոց Ադամայ,
 Սարսէր Յովհաննէս մերձենալ ի հուրն:
 30 Վերնոց ահաւորն խոնարհի մարդկան,

- 13 D երեւման լոյսոյն:
 14 AB Բեթղահեմէ: C Բեղղահեմե: D Բէթլեհեմի:
 15 D լուսաւորիլ:
 16 C Հովացն: D լոյսոյն:
 17 B զուարթնոցն: C զըւարթն: D զուարթնոց:
 18 C Ղամար: D լոյսափայլ: C յատնեալ: D յարին փխ յայրին:
 19 D փառաց փխ ծագեաց: D աստեղն: BC յարեւելս: D ծագեալ փխ յարեւելս:
 20 C Մոզուցն: D Մոզոցըն: CD նմին:
 21 D իջեանեալ:
 22 CD նմայ: D մատուցեալ: B խորհրդոյ: C խորրդոյ: D խորհուրդոյ:
 23 BC զըմուռ: D զմուռ:
 24 C արքի փխ արքայի: C կնդրուկ: D կըարուկ:
 25 C յիք 25—32: B Զընաշխարհիկ: D բարկութեամբ փխ մարդկութեան:
 26 A Պարագայ: D երեսնամի:
 27 D սիրեաց փխ սըրբեաց:
 28 D երկինս որդոց:
 29 D Սարսափէր փխ Սարսէր: BD Յովաննէս: D մերձենեալ: D հուր:
 30 B Վերնոցն: D ահաւոր:

- Տէր Հոգին իջեալ կերպիւ աղանոյ,
 Բաբունից բաբունն Հայր վըկայելով,
 Յուցեալ յայտնեցաւ սուրբ Երրորդութիւն,
 Իիւսեալ միութեամբ անբաժանելի:
 35 Փառաց, միշտ էին փառաւորելոյն,
 Քահանայք, երգով մատուցուք ըզփառս:

- 31 D յիք 31—32: A աղանոյ:
 33 C յատնեցաւ: D այտնեցաւ:
 34 A Իսեալ: C Իսեալ: D անարժանելի փխ անբաժանելի:
 35 B Փառաւորելոյն: D փառորելոյն:
 36 D Քահանայ: CD մատուցէք: D զփառս:

ԺԲ. ՏԱՂ [ՄՆՆԻԵԱՆ], ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՄԻՍԻ ԿԼԱՅԵՑՄՈՅ

Մագուամն յարփոյն, ը՛, փառաց
Փայլեալ, ը՛, յարարածս եւ լուսաւորեաց:

Լոյսն, որ ի սկզբանէ աշխարհի,
Վերջստին հաստատի դարձեալ:

5 Դարձեալ նոր Իսրայէլ ի Քրիստոս, ը՛,
Հաւատոյ սեամբ լուսաւորի:

Զլոյս մեծ գիտութեան, ը՛, տեսին, ը՛,
Ժողովուրդք՝ որք ի խաւարի:

Խաւար ստուերին արինացն փոխեալ, ը՛,

10 Տեղի ետ լուսոյն ճըշմարտի:

Ճըշմարիտ Մեղքիսեղեկ, անմայրն յառաջ,
Այսաւր անհայր ծընանի:

Ազբյութենք

A—ձեռ. № 7785, թերթ 21աբ:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 20բ—21բ:

C—ձեռ. № 79, թերթ 320աբ (Փարիզ):

Խորագիր

A Տաղ երկրորդ ատուրն, տեանն ներսիսի Կլայեցոյ ասացեալ: B Կանոն երրորդ
աւ[ուրն] առաւատոյն: C Փ[ոխ]. Տաղ երրորդ ատուրն առաւատ[ոյն]:

Բնագիր

1 AC յարփոյն:

2 C Մագեալ ուղղված՝ Փայլեալ:

4 C հաստատատի:

7 C տեսին ը՛ փխ ը՛, տեսին, ը՛:

9 AB արինաց:

11 C ճշմարիտ:

Մնընդեամբն, որ ի Կուսէն,
Զարէնըս բընութեան ելոյծ ըզծնելոց:

15 Մնեալքս յապականութիւն ցընծամըք
Մընընդեամբ անապականին:

Անապական կուսածին Որդին
Զանապական շնորհեաց մեզ ծընունդ:

Մընեալք աւազանաւս,

20 Ըզծընեալն ի Կուսէն փառաւորեցէք:

13 C Մնդեամբն:

14 A ըզծընելոց:

15 C շիք 15—18: A Մընեալքս:

19 B Մնեալք: C Մընելք:

20 C Ըզծընեալրն:

ԺԳ. Փ Ո Խ

Երգ նոր անտեաց բարբառ այսար մեզ հընչեաց,
Բարունն երկնային դասուց զարար յայրն իջեալ:

Գոչէր Գարրիէլ հովուացն այսար.— Տընծացէ՛ք,
Նոր ծընաւ փըրկիչ անծեալ ի քաղաք Դաւթի:

5 Երկինք երկնայնովք տանեն ըզծընունդ փըրկչին,
Բոպէից քառից կուսից լոյս ծաւալեցաւ:

Սոսկացեալ խըմբից մոգուցն ընդ փայլումն աստեղն
Ի յերկըրպագել ծնելոյն եկեալ ընծայիւք:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 21բ—22ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 21բ—22ա:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 320բ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 34բ (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 6495, թերթ 112աբ:
- F—Ներսէս Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 374—375:

Խորագիր

AC Փ[ոխ]: B անխորագիր: D Նորին ներսեսի նորին ատուր երեկոյին [Բ ատուր]:

E Այլ տաղ [Ը ատուր]: F Ի նոյն:

Մայրակապ՝ երգ ներսեսի այս է:

Քննագիր

- 1 EF այսօր:
- 2 D Բարուն: F զօրօքն:
- 3 C հովուացն: D հրեշտակն փխ հովուացն: E հովուացն: F այսօր: C յնծացեք:
- 4 C ծնաւ փրկիչ: F օծեալ:
- 5 AC երկնայնաւք: EF երկնայնօք տօնեն: C ըզծնունդ: CE փրկչին:
- 7 C խմբից: E պետից փխ խըմբից: A մոգուց:
- 8 C յերկըրպագեալ: E ծընելոյն եկին:

10 Սարսեալ Հերովդէս դողայր ընդ լուր արքային,
Ի խընդիր մահու շարժեալ կենաց տըրողին:

Արեամբ անմեղաց մանկանց լընոյր զԲեթղահէմ,
Յառաջեալ տըրայք վըկայք տըրայացելոյն:

Սոցին համաձայն լերուք, մանկունք Սիոնի,
էին ծնիցելոյ Բանին տուք միշտ արհնութիւն:

9 C Հերոզես:

10 C խնդիր: E տըրողին: F կենսատուն փխ տըրողին:

11 C մանգանց լնոյր: BE Բեթղահէմ: C զԲեղղահէմ: D Բեթղէմ:

12 C տղայք վկայք տղայացելոյն:

13 C նոցին փխ Սոցին: E համաձայն: C մանգունք: AB Սիովնի:

14 D տացուք փխ տուք: F օրհնութիւն:

ԺԿ. ՏԱՂ [ԾՆՆԿԵԱՆ], ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ԱՍԱՅԵԱԼ

Աստուծոյ ողորմութեանցըն ազդեցումն
Յառաքումըն միածնին Հաւր ի յերկիր,
Համբաւ ահեղ երեւեցաւ յաշխարհի
Առ ի քէն, Երուսաղէմ, քաղաք Դաւթի:

- 5 Թագաւորք եկին առ քեզ ահաւորք,
Եւ զաւրաւք պատեն ըզդրունըս քո, Սիոն.
Աստղ ունին փայլատակող՝ առաջնորդ,
Յարեւելից գան ի հարաւ փութապէս:

- 10 Արքայի ծընիցելոյ են ի խընդիր
Եւ սիրով նըշան հայցեն բերել ի մէջ.

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 28աբ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 22աբ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 321ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 41աբ (Փարիզ):

Խորագիր

A Տաղ երրորդ ատուրն, տեառն Ներսիսի ասացեալ: B Երեկոյին ասայ [Գ ատուր]:
CD Նմին ատուր երեկոյին ժամուն (D չի՛ ժամուն) [Գ ատուր]:

Քննագիր

- 1 C ողորմութեանցն: B ասզեցումն:
- 2 B Առաքումըն: C Առաքումն: A բարձանց փխ յերկիր:
- 3 A ի յաշխարհի:
- 4 ABC մեծ քաղաք (A քաղաքի) փխ քաղաք Դաւթի: D Դօթի:
- 5 C ըզդրունս: A Սիոնն:
- 7 D 7—8-րդ տողերը՝ ետևառայ: AD փայլատակաւղ:
- 8 D հարաւըն:
- 9 C Արքային ծնիցելոյ: C խնդիր:
- 10 C նշան:

Ո՛ր կարես թաքուցանել, ո՛վ սուրբ քաղաք,
Զի յերկնից է տեսութիւնըն, զոր ուսան:

- 15 Փութա՛, հա՛րց ըզմարգարէն, որ եւ ասէ՛
Ուր ծընանի արքայն հրէից կուսածին.
Ի բարբառոյ խուժաղուժիցն աւետեաց
Խոռվեցաւ Երուսաղէմ եւ Հերովդէս:

- 20 Յիրաւի դու խըռովիս, ո՛վ Հերովդէս,
Զի երկնաւոր արքայն իջեալ բառնայ զթագդ.
Որոյ իւր են յաւիտեանքն ըստ Յակոբայ,
Նա կանգնէ զաթոռ Դաւթի յաւիտեան:

- 11 B կանս փխ կարես: BCD թագուցանել: ABC չի՛ սուրբ:
- 12 ABD ի յերկնից: C տեսութիւնն: B ուսանն:
- 13 B Փութայ: ABC չի՛ որ:
- 14 ACD ծնանի: D հրէիցըն:
- 15 B բարբառոյ: C խուժաղուժից: D խուժաղուժիցըն:
- 16 C Հերովդէս:
- 17 C խոռովիս:
- 18 C բառնա: ABD ըզթագդ:
- 19 D յաւիտեանք: ABD Յակովբայ:
- 20 BC կանկնէ: AD ի յաւիտեան:

ժԵ. Փ II Խ

Իսկ դու ընդէ՞ր ես խոտովեալ, Երուսաղէմ.
Հակառակ քո փրկութեանըդ վարանիս,
Զի յազգէ արբահամեան է շառաւիղն,
Եւ յարմատոյն Յեսուեայ ծաղկեալ է գաւազանն:

5 Երանեն, քեզ երանեն, քեզ երանեն,
Ամենայն ազգ եւ ազինք քեզ երանեն.
Քեզ փրկիչ եւ ազատիչ յայտնեալ այսար,
Եւ մեզ պարտ է այնըր լուսովըն զարդարիլ:

Դու խընդա եւ զուարճացիր, Երուսաղէմ.

10 Ուրախացի՛ր բերկրեալ, ցնծա՛, մայրաքաղաք.

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. N° 7785, թերթ 28բ—29ա:
- B—ձեռ. N° 3503, թերթ 22բ—23ա:
- C—ձեռ. N° 79, թերթ 321աբ (Փարիզ):
- D—ձեռ. N° 80, թերթ 41բ (Փարիզ):
- E—ձեռ. N° 9053, թերթ 15աբ:
- F—ձեռ. N° 6495, թերթ 112բ—113ա:

խոնարհի

ABCD Փ[ոխ]: E Տաղ Մնընդի: F Յորդորակ [Ը աւուր]:

Բնագիր

- 1 A խրոտով: BD խրոտովեալ: F էրուսաղէմ:
- 2 F Եւ հակառակ: ABDF փրկութեանըդ: F վարանիլ:
- 3 AF յազգէն: C յազգե: B արբահամեան: F Արբահամու: BCF շառաւիղն: E էաք շաւիղն փխ է շառաւիղն:
- 4 D չիք Եւ: C Յեսուեա: E Յեսա: AE դաւազան:
- 5 F Երանեն, քեզ երանեն, Երուսաղէմ փխ տողի:
- 7 BCE չիք 7—8: D չիք 7—24: F փրկիչ: F այսոր:
- 8 F քեզ փխ մեզ: F լուսով ուրախանալ փխ լուսովըն զարդարիլ:
- 9 C խնդա: E խնդայ: F խընդայ: E զվարճացիր:
- 10 F Ուրախացեալ բերկրեալ: AB ցընծա: C ցնծայ: F ցընծայ: F մայրըր Սիոն փխ մայրաքաղաք:

Չայն աւետեաց հընչեաց յերկնից առ ձեզ, մարդիկ.
Ելէք տեսէք ի Բեթղահէմ՝ զըսքանչելիս:

Հրեշտակաց իմն է բարբառս այս սոսկալի,
Եւ զաւրաց երկնաւորացըն՝ շուրջ զայլիւն.

15 — Աւրհնութիւն Հաւր ի բարձունս,— երգեն զուարթունք,—
Եւ յերկիր խաղաղութիւն որդուց մարդկան:

Մեծարի այսար Կուսին մայրըն Սառա,
Պայծառանայ հայր Աբրահամ սուրբ ծերունին,
Զի աւետեաց Որդին, եկեալ հիւր առ նմա

20 Հաղորդս առնել ուրախութեան ընդ զաւրս երկնից:

Որք էաք մեղաւք կապեալ ի յԱղամայ,
Քրիստոսիւ արձակեցաք ի կապանաց,
Եւսյիւ դատապարտեալ ազգըն կանանց
Մարիամաւ ազատեցան ի յանցանաց:

25 Ընդ նոսին համաձայնեալ ուրախութեամբ.
Երգեմք եւ մեք Տեառն Աստուծոյ. Փա՛ռք ի բարձունս:

- 11 C հնչեաց: E հնչեն: E մարդիք: F հովիւք փխ մարդիկ:
- 12 C եկայք փխ ելէք: C Բեղդեմ: E Բեղճէմ: F Բեթղէմ: ABE ըզքանչելիս: C ըզքանչելիս: F զհովիւն քաջ փխ զըսքանչելիս:
- 14 C չիք՝ տողը: F Զի ժողովք փխ Եւ զաւրաց: F երկնաւորաց շուրջ են:
- 15 C զուարթունքն: E զզվարթունքն:
- 16 CEF որդոց:
- 17 BCE չիք 17—24: F այսոր: A Կուսին: A Սառայ:
- 18 F մեծն փխ հայր:
- 19 A Որդեակն: A նոսա փխ նմա: F նրմա:
- 24 A սըրբոյ Կուսին փխ Մարիամաւ: A յանիծից փխ յանցանաց:
- 25 ADF 25—26-ի փոխարեն՝
Քրիստոսի փրկիչին (F փրկիչին) մերոյ եկայք եւ մեք,
Ընդ նոսին տուր աւրհնութիւն միշտ յաւիտեանս (F յաւիտեան):

ԺԶ. ՏԱՂ [ԾՆՆԻԿԱՆ], Ի ՆԵՐՍԻՍԷ

Այսար անտեսաց ձայն եհասի յ յունկն Եւայի,
Եւա՛ առաջին կոյս, ցնծայր զըստերբ Կուսին,
Կուսին խընդութեան լուր զըւարթունն իջեալ գոչէր,
Գոչէր Գաբրիէլ. «Ուրախ, ը՛, լեր, բերկրեալ»:

5 Բերկրեալ ցընծայր Կոյսն անտեսաբ հրեշտակապետին,
Հրեշտակըն զարհուրէր՝ տեսեալ ի նմա զառաքողն,
Զառաքողն առաքեալն ծանեաւ յառաջ եկեալ,
Եկեալ հուրն, որ ի մորենին վառեալ ոչ այրէր:

Ոչ այրեալ, այլ սրբեալ ինքեան տաճարացոյց,

10 Տաճար հոգեւոր ի Հոգւոյն, ը՛, նախ մաքրեալ,

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 48ա—49ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 23ա—24բ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 321բ—322ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 46ա—47բ (Փարիզ):

Խորագիր

A Տաղ նմին ատուր երեկոյին ծամուն [Զ ատուր]: B Կանովն շորրորդ ատուր
առաւատուն: C Չորրորդ ատուրն առաւատուն: D Չորրորդ առաւատուն, ի ներ-

Թեագիր

- 1 D յունկն:
- 2 ABC Եւայ: AB ցընծայ: D ցընծա: C դստերբն: D զըստերբ: AD Կուսին:
- 3 C զուարթունն:
- 4 A լուսանցում՝ Այլ ազգ: C լուսանցում՝ Փ[ոխ]: ACD լիք ը՛: D բերեալ:
- 5 CD անտեսաբ: C հրըշտակապետին:
- 6 C Հրեշտակն: C նմայ: ABCD զառաքաւղն:
- 7 AB Զառաքաւղն: C Զառաքաւղ: C ծանեաւ:
- 8 A լուսանցում՝ Այլ ազգ: C լուսանցում՝ Փ[ոխ]:
- 9 AC այրեաց: C սրբեալ:
- 10 CD Հոգոյն:

Մաքուր խառնարան գինւոյն իմաստութեանըն Հար, Հար մըշակեալ որթն անդ տընկեալ արմատացաւ:

Յարմատոյն Յեսուայ գաւազան, ը՛, ծաղկեցան,
Մաղիկ կուսածին, ձըմերան հալածող գարուն,
15 Գարուն հոգեւոր աշխարհի յայտնեալ ճըշմարիտ,
Ճըշմարտութիւն յերկրէ ի Կուսէն բուսաւ պըտուղ:

Պըտողոյն առաջնոյ մահ լուծաւ կենացըն պըտողով,
Պըտուղ անմահին ծառոյ տուաւ մեռեալն Աղամայ,
Աղամ վերըստին եմուտ ի դրախտն Եւայի,
20 Եւա պարէ այսար ծնանելով զԱստուածորդին:

Որդին, ծածկեալն առ Հար, այսար յայտնի մարմնով,
Մարմնով անմարմին Բանն մարդկան փըրկող եկեալ,
Եկեալ մըկըրտել Յորդանան ի Յովհաննէ,
Յովհաննէս հրածարէր. «Ինձ պարտ է ի քէն մկրտիլ, Տէ՛ր»:

25 Տէր լուսոյն լոյս զգեցեալ, որ ըզգեցոյց մեկ ըզլոյս,
Լուսափայլ Հոգին գայր աղանակերպ յերկնից,
Երկնիցըն փակեալ դրունք եղեն բացեալ այսար,
Այսար զմարմնացեալ Բանն Հայր՝ Որդի դաւանէր:

- 11 ABC գինոյն: AC իմաստութեան:
- 12 A լուսանցում՝ Այլ ազգ: C լուսանցում՝ Փ[ոխ]: C մշակեալ անդ որթն տնկեալ:
- 13 C լիք 13—30: AD Յեսուայ:
- 14 D Մաղի: A ձմերան: AB հալածաւղ:
- 15 A լուսանցում՝ Այլ ազգ:
- 16 BD լիք՝ տողը:
- 17 A Պըտուղն: AD տըւաւ:
- 20 A լուսանցում՝ Այլ ազգ: AB Եւայ: A զԱստուածորդի:
- 21 D Որդի:
- 22 B փըրկաւղ:
- 23 B Յովհաննէ: D 23—24-ի փոխարեն՝
եկեալ մըկըրտէր.—Ինձ պարտ է ի քէն մըկըրտիլ, Տէ՛ր:
- 24 A լուսանցում՝ Այլ ազգ: A Յովհաննէս: B Յովհաննէս: A լիք մկրտիլ: B մըկըր-
տիլ:
- 25 AB զգեցոյց: B ըզլոյս փի ըզլոյս: D ը՛, լոյս փի ըզլոյս:
- 28 A լուսանցում՝ Այլ ազգ:

Դաւանեմք ընդ նըմին էակից Հաւր զՈրդի,
 30 ՁՈրդի եւ զՀոգի ընդ Հաւր անճառ, ը՛, միութեամբ.
 Միոյ տէրութեանն յաւէտ նըւագեմք ըզփառս,
 Փա՛ռք երից միոյ միշտ, այժմ եւ յաւիտեանս, ամէն:

30 B շիֆ ը՛: AB միութիւն:

31 AB տէրութեան: C տերութեանն: C նուագեմք զփառս:

ԺԷ. Փ Ո Ւ Խ

Բարբառ աւետեաց ձայնի
 Գաբրիէլ զոչէր սըրբունոյն.
 — Ան քեզ առաքիմ, մաքուր,
 Պատրաստել տեղի տէրունոյն:
 5 Նըւագ ցընծութեան երգեմք.
 — Ուրախ լե՛ր, բերկրեալ, Տէր ընդ քեզ:
 Նորոգի երկիրս այսաւր
 Յառաջին մեղաց հնութենէն,
 Երկինք երկնայնովք հանդերձ

Յարցումներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 41ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 24բ—25ա:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 322աբ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 47բ (Փարիզ):
- E—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 365—366:

Խորագիր

A անխորագիր [Ծ աւուր]: BCD Փ[ոխ]: E Աւետեաց:

Ծայրակապ՝ Բան Ներսիսի ե:

Քննագիր

- 1 C Բրբառ:
- 2 B սըրբոյնոյն: C սրբունոյն: D սըրբունոյն:
- 3 AD առաքի:
- 4 C Պատրաստեալ: ACD տէրունոյն:
- 5 C Նուագ ցընծութեան: D ցընծութեամբ: AC երգեմ:
- 6 E բերկրեալ:
- 7 BCD երկիր: E այսօր:
- 8 B հընութենէն:
- 9 AC երկնայնաւք:

- 10 Ընդ մարդկան տան փա՛ռք ի բարձունս,
 Բամեալ միանան սիրով,
 Հաշտութեամբ Հար ընդ արարածս:
 Սարտեալ յողջունէն սուրբ Կոյսն,
 Հաստատէր բանիւ հրեշտակին.
- 15 Ի տուն Զաքարիայ երթայր
 Ի յողջոյն Եղիսաբեթին,
 Սիրով զլուր բանին լուեալ,
 Եւ խայտայր ձայնն յորովայնին,
 Ի բերան ծերոյն ամլոյ
- 20 Աւրհնութիւն տայր պըտող Վուսին:
 Երգեմք ընդ մեծին ի ծնունդս.
 — Փըրկողիդ փա՛ռք եւ զաւրութիւնս

- 10 D փառս:
 12 E Հաշտութեան Հօր:
 13 A Սարսեալ ուղղված՝ Սարտեալ: E Սարսեալ: C ողջուննն:
 15 ADE Զաքարեայ: B Զաքարիայ երթայր:
 16 B Եղիսայրեթի: C Եղիսաբեդի: E Եղիսաբեթին:
 17 C լուեալ:
 18 AB խայտար: D ձայն: C յորովայնի:
 19 DE ծերոյ: CE ամլոյն:
 20 E Օրհնութիւն:
 22 E զօրութիւն:

10

ՔԷ. ՏԱՂ [ՄԱՆԳԵԱՆ], Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ

- Լոյս փառաց էին ծագողին ծագումն,
 Զաւրութիւն զաւրին, իմաստութեանն իմաստ,
 Բան բերող խորհրդոյ
 Դէմ անձնատր կատար:
- 5 Կատարումն էից յանգոյից գոյակ.
 Նախեղակ վեհից իմանալեացն խումբ
 Ստորակայ տարրից, ը՛, քառիք,
 Յորոց միութեան, ը՛, պատկեր՝ տիպ աննըմանոյն նըման:
 Նըման միայնում սկըզբնատպին գեղոյ,
 10 Խաւարին խաբամբ փոխակերպեալ ընդ լուսոյ
 Պրճնից, ը՛, խաւար մերկացեալ
 Ըզպատմունճանն անճառ փառաց:

Արշարունք

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 68բ—69բ:
 B—ձեռ. № 3603, թերթ 26բ—27բ:
 C—ձեռ. № 79, թերթ 323աբ (Փարիզ):
 D—ձեռ. № 80, թերթ 52բ—53ա (Փարիզ):

Խառակի

A Փ[ոխ]: BC Կանովն (C Տաղ փխ Կանովն) հինկերրորդ (C հինգերրորդ) ատուն առաւատուն: D Հինգերրորդ առաւատուն, ի ներսիւէ կաթողիկոսէ:

Բնագիր

- 1 AC ծագաւղին:
 2 D հրգաւրին փխ զաւրին: D իմաստութիւն:
 3 BD բերաւ: C խորհրդոյ:
 4 C անձատր:
 5 D յանգոյին:
 6 C իմանալեացն:
 7 ACD Ստորակա: C տարից: D չիք ը՛:
 8 D միութեանն: D չիք ը՛: C աննմանոյն նման:
 9 C չիք 9—12: A սկըզբնատպին:
 12 A Ըզպատմունճան: D յանճառ:

Փառաց թագաւորն յալց ել պատկերին,
Գրտեալ յարգանդի անապական Կուսի,
15 Խանդակաթ, ք, սիրով գրրկեալ համբուրիւ
Ըզխառնեցելոյ բնութեանն:

Զբնութիւն հողանիւթ ստուերամած կերպիւ,
Կուսափայլ պըճնիւք փառազարդեալ
Աստուածատեսակ, ք, հրաշիւք ծընանի մարմնով, ք,
20 Յիջավանեալ յայրին:

Յայր Բեթղաճեմի, ի տուն Եփրաթայ,
Ի քաղաք Դաւթի հրեշտակերամ դասուց,
Ստոր իջեալ պարեն ընդ հովիւան աւետաքարով, ք,
— Փա՛ռք ի բարձունս, երգով:

25 Երագեալ մոգուցն աստեղբ նըշանաւ,
Եկին ի խընդիր արեգականն արդարութեան խորհրդեան, ք,
Բերմամբ ոսկի եւ կընդրուկ, զըմուռ
Ընծայեալ նըւէր:

Ընդ նոսին եւ մեք ընծայ հոգեւոր մատուցուք
30 Մընդեան թագաւորին մերոյ
Ըզհաւատս, եւ ըզյոյս, ըզսէր՝
Ի ձայն ցընծութեան երգել նըմա ըզփառս:

- 14 C Կուսին:
15 C գրկեալ:
16 AC Ը՛ խառնեցելոյ փխ Ըզխառնեցելոյ: A բնութեան: C բրնութեան:
17 D շիք 17—28:
18 C Կուսափայլ պճնիւք:
19 C շիք ք: A մարմնով:
21 AB Բեթղաճեմի: C Բեղղաճեմի: A Եփրաթայ: BC Եփրաթայ:
24 A երգել: C երգեն ուղղված՝ երգով:
25 C նշանան:
26 C խնդիր: C խորհրդեան: C շիք ք:
27 AB ըզմուռ: C կնդրուկ զմուռ:
28 C նուեր:
29 C ընծա:
31 BCD Զհաւատս: D զյոյս:
32 C ցնծութեան: C նմա: B փառս:

ԺԹ. Փ Ո Խ

Նոր թագաւորին անժամանակ ծընեալ Բանին
Եկայք երկիր պագցուք եւ ընդ մոգուցն ընծայեցուք,
Բամեալ զհոգի, զմարմին, զմիտըս տացուք երրեակ անձին:
Սիրով խոնարհելոյն մաքուր հոգով տաճարացուք,
5 Ի սիրտըս զըգուեցուք, որպէս ի գիրկսըն՝ Սիմէոն:
Ստացուք տիպ արինակ զանարատ կոյսըն Մարիամ
Ի նոյն նըմին նըման տաճար լինել Երրորդութեանն:
Երգով համաձայնեալք հոգեղինացն, որպէս հովիւքն,
Բաբունաբար զիմաստ իմաստութեան Հաւր ընծայեալ՝
10 Գըլխոյն եկեղեցւոյ յաւդեալքս ի նոյն տացուք ըզփառս:

Յարյուրենք

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 29բ—30ա:
B—ձեռ. № 3503, թերթ 27բ—28ա:
C—ձեռ. № 79, թերթ 323բ—324ա (Փարիզ):
D—ձեռ. № 80, թերթ 53ա (Փարիզ):
E—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 376—377:

Խորագիր

A Փ[ոխ. Գ ատըք, երեկոյնի]: BD Փ[ոխ]: C անխորագիր: E Ի նայն,
Մայրախալ՝ Ներսիսի երգ:

Բնագիր

- 1 E Հօր միածնին փխ ծընեալ Բանին:
2 A շիք եւ:
3 C ըզմիտս:
4 B ուղով: C հոգով:
5 C սիրտս: C գիրգան: E գիրկըս: AB Սիմէովն: C Սիմեոն:
6 E օրինակ: CE կոյսն: E ըզՄարիամ:
7 C նմին: BC նման: AE Երրորդութեանն:
8 E Երգովք: B համաձայնեալք:
9 B զիմաստութեան փխ զիմաստ իմաստութեան: E զիմաստս: A իմաստութեանն:
E Հօր: ACD ընծայեալք:
10 C Գըլխոյն եկեղեցւոյ: E յօդեալքս: CD զփառս:

Ի. ՏԱՂ ԾՆՆՒԻ, Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ

Տիրուհի սուրբ Կոյս, մայր մարմնացելոյ Բանին,
Մաքուր կուսութեամբ ծընար տրղայ ըզՏէրն,
Տաճար հոգեւոր թագաւորին երկնից,
Առաքեցելոյն ի հայրական ծոցոյ:

- 5 Բարունին էից իմաստութիւնքն Հար,
 - Առ քեզ խոնարհեալ շուշանափայլ հովիտ.
 - Բախական բայիւք երգաբանեալ գոչեմք.
 - Հարսն երկնից զըշխոյ, ուրախացի՛ր բերկրեալ:
 - Ցընծութիւն կուսից աւետարեր կանանց,
- 10 Բաց լուծանելով զանիծաբեր երկունս.

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 46բ—47բ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 28աբ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 324ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 53բ—54ա (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 2061, թերթ 110բ—111բ:
- F—ձեռ. № 9053, թերթ 16ա—17ա:

Խորագիր

A Տաղ վեցերորդ ատուրն առաւատին: B Երկնային առայ, խիստ լաւ է [Ե ատուր]: C Նմին ատուր երեկոյին ժամուն [Ե ատուր]: D Նմին ատուր երեկոյին, ի ներսիսէ կաթողիկոսէ [Ե ատուր]: E Տաղ Ծնընդի շորրորդ ատուրն: F Այլ տաղ Ծնընդի: Մայրակապ՝ S—Թ:

Քննագիր

- 1 D մայրմնացելոյ: E մարմնացելոյ:
- 2 F Մնար տղա: BC տրղա: CF զՏէրն: E ըզՏէր:
- 5 A իմաստութեանքն: C իմաստութիւնն: F իմաստութիւն:
- 7 C Բախճանական: E բանիւք: F գոչեմք:
- 8 E Հարսնարան փխ Հարսն: CF ղշխոյ: C ուրացիր փխ ուրախացիր: E ուրախ լիք փխ ուրախացիր:
- 9 C Ցնծութիւն: C անիծաբեր փխ աւետարեր:
- 10 C զաւետարեր փխ զանիծաբեր: AC երկունսն:

Յաւղ ի Հերմոնէ վայր ի Սիրոն Իեղեալ,
Գեղմն իմանալի ի քեզ իջեալ Հոգւոյն:

- 15 Հինատուրցն Աստուած մանուկ ի քէն յայտնեալ,
Մորենի վառեալ զքեղ Մովսեսի տեսեալ,
Հիւսակ հոգեւոր Լաւթնարփեան շնորհաց
Ձա՛: վառեալ լուսով Ձաքարիաս ետես:

- 20 Փունջ վարդից յեռեալ անուշահոտ հոգով,
Խընկաբեր հովիտ, զըմուռ եւ տաշխ հալուէ,
Փառաց թագաւորն: քեւ ի տաճարն եկեալ,
Սիմէոն ցընծայր քառասնարեալ մանկամբն:

Քառակերպ աթոռ սուրբ ծերունին զըտաւ՝
Ի պիրկս իւր բարձեալ զի քերովբէս նըստեալն:
Քրիստոսի փըրկչին ընդ ծերունւոյն գոչեմք.
— Արձակեա՛ եւ զմեզ ի կապանաց մեղաց:

- 11 B Յաւղի: A Հերմոնէ: C Հերմոնե: ABE Սիրմն:
- 12 A Գեղմ: CEF Հոգւոյն:
- 13 C լիք 13—16: B Հինատուրցն: B յայնեալ փխ յայտնեալ:
- 14 ADF Մովսեսի: B Մովսէսի:
- 15 B Հոգեւոր ի: AE Լաւթնարփեան: BD Լաւթնարփեան:
- 16 EF տեսեալ փխ ետես:
- 17 F Փունջ: C հալուէ փխ հոգով: EF հոգով:
- 18 C Հոգով խնգաբեր: E խնգաբեր: F խնկաբեր: C լիք հալուէ: F հալուէ:
- 20 AE Սիմէոն: C Սիմեոն: CF ցընծայր: CDE քառասնարեալ: C մանկամբն: D մանկամբ:
- 21 E Քառակերպեան: CF գտաւ:
- 22 C քերոբես: F քերոբէս: CF նստեալն: E նըստեալ:
- 23 C փրկչին: F փկկչին: BCDEF ծերունոյն:
- 24 BEF Արձակեալ: C Արձակայ: E զիս փխ զմեզ: C մեղաց մերոց:

Ի Ա . Փ Ո Խ

Անձառ Բանին բարձրելոյն
Երկրպագեն քերովբէք,
Որ միշտ ընդ Հաւր եւ Հոգոյն
Փառարանի յանմահից:

5 Անձառելի խորհրդով
Նրաստացեալ տեսանիւր,
Կոյս կուսական ծընընդամբ
Զկանանցն էլոյծ զդատակնիք:

Սընաւ ծընեալն ի Հաւրէ,
10 Զմեզ ազատեաց յանիծից,

Ազբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 47բ—48ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 28բ—29ա:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 324բ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 2541, թերթ 207բ—208ա:
- E—ձեռ. № 2061, թերթ 111բ—112ա:
- F—ձեռ. № 9053, թերթ 17աբ:

Խորագիր

ABEF Փ[ոխ]: C անխորագիր: D Փ[ոխ. Գ ատւր]:

Քննագիր

- 1 D բարձրելոյ: E բարձրելո:
- 2 CF երկրպագեն: B քերովբէքն: C քերորբէքն: F քերորբէք:
- 3 CDEF Հոգոյն:
- 4 C Փառափանի: A յանմահիցն:
- 5 C խորհրդով: F խոհրդով:
- 6 F նրաստացեալ:
- 7 C ծընդեամբ: F ծնընդեամբ:
- 8 B Զկանանց: F Զկանացն: F դատակնիք:
- 9 F Սնաւ: CF ծնեալն:
- 10 BCDF յանիծիցն:

Կեանք ի կենաց յայտնեց:
Մեզ կեցուցիչ եւ փրկիչ:

Իջավանի ի յայրին
Այն, որ անտեսն է վերնոցն,
15 Ի խանձարուրս պատեցաւ,
Լուսով ըզմեզ զարուարեաց:

Կաթամբ Կուսին կերակրի
Հաղրն կենաց անմահից.
Մըսուր եղաւ յանբանից
20 Անպարագիրն ի յէից:

Հովուացն եկեալ ի տեսիլ
Փառաց լուսոյ անեղին,
Զայնակցելով ընդ վերնոցն՝
Փա՛ռք ի բարձունս, երգէին:

25 Մոզքն ընծայիւք կանխէին
Ի փառս ըզմեզ փրկողին:
Ընդ որս եւ մեք զոչեսցուք.
— Փա՛ռքք ծնընդեան Քրիստոսի:

- 12 CF փրկիչ:
- 13 BCF Իջաւանի: E Իջեալն:
- 14 AF վերնոց:
- 15 E խանձարուր:
- 16 E եւ լուսով: CF զմեզ:
- 17 F Կաթամբ:
- 18 CF Հացն:
- 19 CF Մսուր: E Ի մըսուր:
- 21 AC Հովուաց: F Հովացն:
- 22 E լուսո:
- 23 C շիֆ 23—26:
- 24 F բարձուն:
- 25 DE շիֆ 25—28: B Մոզք: F Մոզն ընծայիւք:
- 26 F զմեզ փրկողին:
- 28 B Փա՛ռէք: C ծնընդեան: BCF քո Քրիստոս փխ Քրիստոսին:

ԻՔ. ՏԱՂ ՄՆՆԴԵԱՆ, Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ԿԱՔՈՂԻԿՈՍԷ

էին միայնոյ միածին Որդին,
Մընեալն յառաջ քան ըզկէտ ժամանակի սկըզբանց:

Սկիզբըն համայնից յանէից էից,
Պատճառ ստեղծողն անսարրից եւ տարրեղէն զոյից:

5 Գոյին պատկերի կորուսեալ դրամին
Իջեալ՝ այց առնելով ծառայական կերպիւ:

Կերպարանըն Հաւր ի կերպի եղեալ
Ադամայ՝ զնոյն վերաստեղծեալ վերածելով ի փառս:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 68աբ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 30աբ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 325աբ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 59բ—60բ (Փարիզ):

Խորագիր

A Տաղ Մննդեան Յիսուսի Քրիստոսի: B Երեկոյին ասայ զայս [2 ատուր]: C Նմին ատուր Երեկոյին ժամուն [2 ատուր]: D Նըմին ատուր Երեկոյին, ի ներսիսէ կաթաղիկոսէ [2 ատուր]:

Բնագիր

- 1 B միայնոյ:
- 2 C զկետ: C սկզբանց:
- 3 BD Սկիզբն:
- 4 ABD ստեղծաւոյն:
- 5 C դրամի:
- 6 C ծառայական:
- 7 C չիք 7—8:

Փառաց թագաւորն, որ նըստի ընդ Հաւր յաթոռ,
10 Մընեալ ի Կուսէ եւ ի մըսուր բազմեալ:

Բազմի եւ ի գիրկըս դըստեր Դաթի,
Տղայապէս կաթամբ կերակրի՝ որ կերակրէ զաշխարհս:

Յաշխարհի ծագաց մոզք ընծայաբերք եկին,
Աստեղբըն տեսին զանտեսական ըզլոյսն:

15 Լոյս փառաց ծագեաց բացաթեալ հովուաց,
Հրեշտակք պարակցեալ մարդկան՝ փառք ի բարձունս երգեն:

Երգեմք ընդ նոսին եւ մեք զուարճալի ձայնիւ.
— Փառք նորածին թագաւորիդ մեծի:

- 9 D լուսանցեամ՝ Այլ ազգ: C թագաւոր: C նստի:
- 10 C Մնեալ: C մսուր:
- 11 C գիրկս:
- 12 A Տղայապէս: C Տղբայապես:
- 13 CD ծագեաց:
- 14 C զլոյսն:
- 15 C բացաթեալ:
- 16 C Հրեշտակք:
- 17 C նոսի փխ նոսին:
- 18 C Փառք: C չիք մեծի:

ԻՊ. Փ Ո Ն

Նորահրաշ ծնընդևան քո, Տէ՛ր,
Ընդ մոգուցն երկըրպագեմք,
Երկնաւոր հովուիդ երգեմք
Զերգս հովուացն՝ փա՛ռք ի բարձունս:

- 5 Բարունոյդ աշակերտեալք,
Ընդ հրեշտակս այսօր պարեմք,
Սրովբէից համաձայնեալ՝
Յայտնութեամբ քո, Տէ՛ր, ցընծամք:

- Երեւելոյդ ի փրկելի
10 Քեւ փրկեալքըս պաղատիմք.

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, քերթ 23աբ:
- B—ձեռ. № 3503, քերթ 30բ—31ա:
- C—ձեռ. № 79, քերթ 325բ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, քերթ 60բ—61ա (Փարիզ):
- E—Ներսէս Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 375—376:

Խորագիր

A Փ[ոխ. Բ աւուր երեկոյին]: BCD Փ[ոխ]: E Ի նոյն:

Սայրակապ՝ ներսեսի հ:

Բնագիր:

- 2 AD մեք երկըրպագեմք: E երկիր պագանեմք:
- 4 E Զերգ: AB հովուաց: D հովուացըն: AE ըզփառք:
- 5 CDE Բարունոյդ:
- 6 C հրեշտակս: E այսօր պարեպոք:
- 7 C Սրորեից:
- 8 ADE ցընծացուք: C ցնծամք:
- 9 A էրեւելոյդ: D էրեւելոյդ: C փրկեալ:
- 10 C փրկեալքըս: E պաղատեցուք:

— Սըրբեա՛ ըզմեղ ի մեղաց
Կենարար քո սուրբ ծնընդևամք.

- Ի փա՛ռքս վերաբերեա
Աղաշանաւք Աստուածածնին:
15 Եկեալ նորոգող փրկչիդ
Նորոգեալքս երգեմք ըզփառս:

11 C Սրբեա:

12 E Կենդանարար: AD ծընընդևամբդ: B ծնընդևամբդ: C ծնընդևամբ:

13 C փառս վերաբերայ:

14 E Մաղթանօք փխ Աղաշանաւք: AD սուրբ Աստուածածնիդ: E սուրբ Աստուածածնին:

15 ADE էկեալ: ABD նորոգաւդ: E նորոգող: AB փրկչիդ: C փրկչիդ: E փրկչիդ:

16 CD զփառս: E միշտ ըզփառս: AD զփառս (A ըզփառս) ի բարձունս:

ԻՌ. ՏԱՂ [ՄՆՆԴԵԱՆ], Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ

Սկըսեալն յանըսկիզբն ի Հաւրէ անժամանակ Որդին,
Որդին անըսկիզբն առեալ ըսկիզբն ի Կուսէն մարմնով-
Մարմնով պարագրի արկողն որպէս զաթոց ըզոյս,
Լոյս փառացըն Հաւր ի մըսուր խանձարրաւք պատեալ բազմի-

- 5 Բազմի եւ ի գիրկս Կուսի ի քերովբէից բարձեալն,
Բարձողըն կարեաց էից կերակրի կաթամբ Կուսին.
Կոյսըն մայր եղեալ հրաշիւք զբնութեանս ելոյժ զաւրէնս,
Աւրինաց տըւողն եմուտ ընդ արինաւք ծնընդեան.
Մնընդեան արքային աստեղըն մոզքն ընծայարեթք եղեն,
10 Եղեն եւ հովիւք դասուց հրեղինաց համաձայնեալ:
Համաձայնելով եւ մեք երգեմք՝ փառք ի բարձունս.
Ի բարձանց իջեալ փըրկչիդ տացուք յաւէտ ըզփառս:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 58բ—59ա.
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 31աբ.
- C—ձեռ. № 80, թերթ 65աբ (Փարիզ):

Խորագիր

A Տաղ ութերորդ աւուրն առաւաւտին: B Կանովն եւթն աւուրն առաւաւտայն: C Փ ներսիսէ կաթուղիկոսէ տաղ [է աւուր]:

Քննագիր

- 1 C յանեղէն փխ յանըսկիզբն:
- 2 A սկիզբն:
- 3 ABC արկաւղն:
- 5 A քրովբէից: C քրովբից բարձրեալն:
- 6 ABC բարձաւղըն:
- 8 ABC տըւաւղն:
- 9 B մոզք: C ընծայարեթք:
- 10 B համաձայնեալ:
- 11 A փառս:
- 12 B փըրկչիդ: B յաւէժ:

Տէր փառաց անճառ ծընեալն յառաջ քան զյաւիտեանս,
Նոյն ծընաւ այսաւր ի Բեթղահէմ քաղաք Դաւթի:

Բաբունն երկնային իմաստութիւնըն Հաւր եւ բան,
Յանբանից մըսուր ի խանձարուրս պատեալ զընի:

- 5 Նըստեալն ի քրովբէս յաթոռ փառացըն հինաւուրցն,
Ի գիրկըս Կուսին տըղայապէս բազմի մանուկ:

Երկնաւոր զարացըն թազաւոր մեծ եւ յաղթող,
Յամպ թեթեւ նըստեալ, ի յԾգիպտոս փախչի կամաւ:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 59ա—60ա.
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 31բ—32բ.
- C—ձեռ. № 80, թերթ 65բ—66բ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 6495, թերթ 94աբ.
- E—Ներսես Շնորհալի, Բանք չափաւ, էջ 372—374:

Խորագիր

ABC Փ[ոխ]: D Տաղ Մննդեան, ի տէր ներսիսէ]: E Ի նոյն:
Մայրակապ՝ Տր Ներսեսի ե սա:

Քննագիր

- 1 DE ծընեալ:
- 2 E այսօր: D Բեթղեհէմ: E Բեթղահէմ:
- 3 CE Բաբուն: A իմաստութեանըն: DE - իմաստութիւն: E Հօր: DE անեղին փխ եւ բան:
- 4 D զնի:
- 5 D քրովբէս: D փառացն:
- 6 C տղայապէս: E բանի փխ բազմի:
- 7 E զօրացըն: ABC յաղթաւղ:
- 8 D նստեալ: E նըստի:

Բամից համայնից ստեղծող և: Տէր, անտես վերնոցն,
10 Յերկրի երեւի և ընդ որդւոց մարդկան շըրջի:

Սրովբէից թեւաբ պարածածկեալն ի սուրբ սըրբոցն
Խոնարհեալ հայցէ ի ծառայէն իւր մըկըրտիլ:

Յկեալ հորն Աստուած Յորդանանու յորձանսն իջեալ,
Ջրով կիզու ըզմեղս աղամային բնութեան մարդկան:

15 Սարսեալ ամլորդւոյն ի կիզանող ահեղ բոցոյն,
Հրածարէր մերձիլ ի ճառագայթն անձառ փառաց:

Ի բարձանց Հոգին աղանակերպ էջ առ նրմա,
Մատամբ ցուցանէր զծածկեալ մարմնով բնութիւնն Աստուած:

Երկնից դրունք բացան, այն զոր փակեաց մեղաբ Ադամ,
20 Հաւր բարբառ հընչեաց.— Դա՛ իմ Որդի, դըմա՛ լուարուբ:

Սուրբ Երրորդութեան Երից անձանց խորհուրդ յայտնեալ,
Ջոր փառատրեմբ անլըռելի ձայնիւ երգով:

Այժմ և հանապազ ընդ Հաւր զՈրդի գովեմք Հոգւովն,
Միաստուածութեան տացուբ ըզփառս միշտ յաւիտեան:

9 ABC ստեղծաւ: D ստեղծող: E վերնոց:

10 D տե՛ս 12-րդ տողը: D երևեալ: D որդոց: D շըրջեալ:

11 D Սրովբէից: E թեւոբ: DE պարածածկեալ: C սըրբոց: D սրբոցն:

12 D տե՛ս 10-րդ տողը: D հայցէր: D իւրմէ փխ իւր: C մըկըրտէր ուղղված՝ մըկըր-տիւր:

13 A լուսանցեում՝ Այլ Ազգ: CD էկեալ: BC յորձանս:

14 E Ջրով: E զմեղս: D բնութեանս:

15 BD ամլորդոյն: AC կիզանաւ: DE յահեղ:

16 C փառացն:

17 ABD նըմանն:

18 E ցուցանէ: CD բնութիւն: E բնութեամբն:

19 E էրկնից: D մեղաբ փակեաց: E մեղոբ:

20 DE Հոր: C Դա՛յ: A դմա: D է փխ դըմա: A լըարուբ:

21 BE Երրորդութեանն: D երիցն:

23 D զՈրդի ընդ Հոր: E Հոր: D Հոգով: E Հոգւով:

24 B Միաստուածութեանն: D զփառս: BD յաւիտեանս:

ԻԶ. ՏԱՂ [ԾՆՆԳԵԱՆ], ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ԿԱՌՈՂԻԿՈՍԻ

* *

Այսար ցընծան դասք հոգեղինացն
Ընդ փրկութիւն հոգեղինացս:

Այսար ցընծայ Ադամըն հին՝
Նոր Ադամաւ նորոգելով:

5 Այսար ցընծայ կոյսն առաջին
Երկրորդ կուսին ծընեալ զԱստուած:

Այսար իջեալ բանակք անմարմնոցն
Տան աւետիս մարմնատորացս:

Վերջուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 41ա—43բ:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 44ա—46ա:

C—ձեռ. № 79, թերթ 327բ—328ա (Փարիզ):

D—ձեռ. № 80, թերթ 71բ—73բ (Փարիզ):

E—ձեռ. 6495, թերթ 107բ—108ա:

Խորագիր

A Տաղ երեկոյին ժամուն, ի ներսիսէ ասացեալ [Ե աւուր]: B Կանուն ութ աւուր տեառն ներսիսի կաթողիկոսի: C Ութերորդ աւուրն առաւատիւն: D Նմին աւուր, ներսիսէ [Ը աւուր]: E տաղ լաւ եւ պիտանի [է աւուր]:

Քննագիր

1 B ցընծան: C ցնծան: AD հոգեղինաց:

2 C փրկութիւն: E հոգեղինաց:

3 B ցընծայ: C ցնծա: E ցընծա: B Ադամներն: C Ադամն:

4 B Ադամա: B նորոգելով:

5 E շիք 5—6: B ցընծա: C ցնծայ:

7 E Այսար: ABCE անմարմնոց:

8 C մարմնատորաց:

- Այսար գոչէր հրեշտակապետն.
 10 — Ուրախ լերուք եւ ցընծացէ՛ք.
 Դասք երջանիկ ընտրեալ հովուացն.
 Մընաւ այսար ձեզ փրկութիւն՝
 Տէր եւ աւծեալ Հաւր միածին
 Ի Բեթղէմ քաղաք Դաւթի:
 15 Փութացարուք յայրն երկնանման
 Ի տեսանել զհովիւրն քաջ,
 Որ ի լընուլ զթիւ հարիւրոց
 Իջեալ ի գիւտ մոլորելոցս,
 Ծրգեմք նրմա՝ փա՛ռք ի բարձունս:

Փ Ո Ւ Ն

- 20 Այսար ցընծայ տունն արահամեան
 Աւետաբեր Որդւոյն ծնընդեամբ:
 Այսար ցընծան դասք նահապետացն
 Լըրմամբ ուխտին թըլփատութեան:
 Այսար ցընծայ Մովսէս արիւնաբն՝
 25 Տեսանելով զլրումն արիւնաց:

9 C հրեշտակապետն: E տողից հետո՝ Ըզծընեալն ի սուրբ Կուսէն:
 10 A լուսանցում՝ Այլ Ազգ: C ցնծացէք:
 11 BC ընդրեալ: B հովացն: CD հովուաց: E հովուաց:
 12 CE փրկութիւն:
 14 B Բեթղէմ: C Բեղղեմ: E Բեղղահէմ:
 15 AE երկնանման:
 16 C զհովիւն:
 17 BC լուր: BD հարիւրոցս: E հարիւրոցն:
 18 BD մոլորելոցդ: E մոլորելոցն:
 19 B նրմայ: C նմայ: E զփայտս:
 Խորագիր
 A Այլ ազգ: BE անխորագիր: D Փ[ոխ]:
 20 C շիք 20—56: D ցընծա: E ցընծան: D տուն:
 21 A Որդույ: DE Որդոյ:
 22 AD նահապետաց:
 23 B թըլփատութեան:
 24 B ցընծայ: E ցընծա: E արիւնաբ:
 25 BE զլըրումն: AD արիւնացն:

- Այսար ցընծան հոյլք մարգարէիցն՝
 Տեսեալ ըզմարգարէացեալն:
 Այսար փողէ դաւթեան քընարն.
 — Գըտաք ըզնա տուն յմփրաթայ:
 30 Այսար գոչէ մեծն Ծսայիաս.
 — Ընդ մեզ Աստուած Կոյսըն ծընաւ:
 Այսար հընչէ յայրըն Միքիաս.
 — Մընցի իշխան ի Բեթղահէմ:
 Այսար խայտայ ձայն բարբառոյն՝
 35 Որպէս երբեմն յորովայնին,
 Այսար ցընծայ մեծ Կարապետն՝
 ԶԱստուած Լկեալ տեսանելով:
 Այսար գոչէ յանապատէ.
 — Զեզ աւետի՛ք, որք յԱդամայ:
 40 Տէր գայ, հըզարըն զարութեամբ,
 Վանէ զկարծեալըն զարութիւն,
 Մերձ է երկնից արքայութիւն,
 Պատրաստեցէք յոգիս շաւղ:
 Թագաւորին երկնաւորի
 45 Լերինք եւ բլուրք խոնարհեցան,

26 E հոգեղինաց փխ մարգարէիցն:
 27 E Տեսին: AD ըզմարգարէացեալն: E զմարգարէացեալն:
 28 E փողէր:
 29 B ըզնայ: D տունն: E յմփրայս:
 30 E գոչէր: AD Ծսայի:
 31 B Զի ընդ: E Զընդ:
 32 E մեզ փխ յայրըն:
 33 B Բեթղէմ: E Բեղղահէմ:
 34 E խայտեաց: D բարբառոյ:
 35 E յորովայնին:
 36 BE ցընծա:
 38 E գոչէր: E տողից հետո՝ Աւետաւոր ձայն բարբառոյ:
 39 A լուսանցում՝ Այլ ազգ:
 41 B զկարծեալըն: BE զարութեամբ:
 43 B շաւղ:
 45 E բլուրք: BE խոնարհեցին:

ևորք անդրնդոց բարձեալ լըցցին:
 Իսկ դու ցընծա՛, դետ Յորդանան,
 Զի զարհուրեալ անդրէն դառնաս,
 Արագ փութա՛ աշարէն ի նոյն,
 50 Ծափ ըզծափի հարցես ձեռամբ,
 Յորդ վըտակաւք խաղա՛ զըւարթ,
 Ել ընդառաջ ալեաւք խորոց,
 Երկըրպագեա՛ արարողին.
 Գայ մըկըրտիլ հուրն Աստուած՝
 55 Լըւանալով զմեղս Ադամայ,
 Զախէ ի քեզ զգլուխ վիշապին:

Փ Ո Խ

Այսար անմեղըն մըկըրտի,
 Զի զմեղուցեալքըս սրբեսցէ:
 Այսար ստեղծողըն ձեռնադրի
 60 Խոնարհութեամբ յարարածոյն:

- 46 E Զորք փխ ևորք: B անտընդոց: B լըցին:
 47 BE ցընծայ:
 49 BE փութայ:
 50 B զեռամբ փխ ձեռամբ: E զեռամբ փխ ձեռամբ:
 51 D խաղայ: B զուարթ: E զըւարդ ալեաւք փխ խաղա զըւարթ:
 53 B Երկըրպագեայ:
 54 E Գա: DE Աստուած:
 56 D Զաղխէ: E չիք ի քեզ: E շար վիշապին:
Խորագիր
 A Այլ ազգ: BE անխորագիր: C լուսանցեում փոխի նշան [x]: D Փ[ոխ]:
 57 C անմեղն մըկըրտի:
 58 C զմեղուցեալքս սրբեսց: E սրբեսցէ:
 59 ABD ստեղծաւորն: C սեղծողն փխ ստեղծողըն: E տողի փոխարեն՝
 Այսար ստեղծաւորն մըկըրտի
 Զի զմեղուցեալքըս սրբեսցէ
 Այսար ստեղծողըն մըկըրտի:
 60 B յարարածոյն:

Այսար Հոգին աղանակերպ
 էջ՝ վըկայեալ իւր էակցին:
 Այսար փակեալ դըրունք բացան,
 Եւ հինաւորցն Աստուած յայտնեալ:
 65 Այսար հընչեաց Հայր ի բարձանց.
 — Դա՛ է Որդի իմ սիրելի,
 Բան եւ ծընունդ եւ ճառագայթ,
 Լոյս ի լուսոյ, կեանք ի կենաց,
 Իմաստութիւն եւ զարութիւն,
 70 Սկիզբն սկըզբանց անժամանակ,
 Արարչակից եւ գոյակից,
 Միով բնութեամբ՝ ոչ բաժանեալ,
 Իչեալ յինէն՝ ոչ հեռացեալ,
 Մարմին առեալ՝ ոչ փոփոխեալ:
 75 Դըմա՛ լուարուք, որդիք մարդկան,
 Դա՛ ճանապարհ ճըշմարտութեան,
 Ելէ՛ք ընդ նոյն առ իս յերկինս:

Փ Ո Խ

Այսար Հոգովն ել յանապատ

- 62 B վըկայեալ: C վկայեալ:
 63 C բակեալ փխ փակեալ: AC դրունք: BC երկնից բացան:
 64 B Աստուածն: C յայտնալ:
 65 C հնչեաց:
 66 A լուսանցեում՝ Այլ ազգ: BCE Դայ: B իմ Որդի իմ: C սիրելելի:
 67 C ծնունդ:
 69 C չիք 69—70,
 70 ABDE Սկիզբըն:
 73 E յէն փխ յինէն:
 75 C Դմայ: E Դմա:
 76 CE ճշմարտութեան:
 77 C յերկրի փխ յերկինս:
Խորագիր
 A Այլ ազգ: BDE անխորագիր: C Փ[ոխ]:
 78 E Այսոր: CE Հոգովն: D յանապատն:

- Տէրըն՝ փորձիլ ի փորձողէն:
- 80 Այսար երկրորդ Ադամ պահեալ
Պարտեաց զյաղթող հնոյն Ադամայ:
Այսար պահաբ քառասնարեայ
Կանգնեաց զանկեալըն ճաշակմամբ:
- 85 Այսար ցընծամբ որդիք մարդկան,
Զի ետ կոխան զաւճն առաջին:
Այսար տանեմբ ուրախութեամբ
Զար աւետեաց ազատութեան:
Այսար եկայք, հաւատացեալք,
Տացուք փրկչին զփառս յափտեան:

79 C Տէրն:

80 C երկրորդ: E երկրորդն:

81 AE հընոյն: B Ադամայ:

82 B քառասնորեա: C քառասնարեա:

83 C Կանգնեաց զանգեայն ճաշակմամբն:

84 C լիք 84—85: E ցընծան: ABD Ադամայ փխ մարդկան:

87 E աւետեացս ազատութեանս:

89 CE փրկչին: B յափտեանս:

ԻՔ. ՏԱՂ ՄՆՆԻԵԱՆ, Ի ՆԵՐՍՄԱՔ

Քառանիւթիցըս Աստուած եւ աննիւթիցն
Անեղ յէութեան ծածկեալըն ի ծոց Հար, Փրկող
Ժագեցաւ ի լուսոյ մեզ լոյս,
Բան բովանդակեալ յորովայնի Կուսին:

- 5 Իիւթիւ Սուրբ Հոգոյն տնարինաբար յղացեալ
Զհինաւորցն Աստուած ծընանելով մանուկ,
Յուցաւ ի մարմնի եւ ցընծացաւ երկիր,
Պանծացաւ Եւա՝ զԱստուածորդին ծընեալ:

Յղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 69բ—70բ:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 46ա—47բ:

C—ձեռ. № 79, թերթ 328ար (Փարիզ):

D—ձեռ. № 80, թերթ 73բ—74ա (Փարիզ):

E—ձեռ. № 9053, թերթ 17բ—19ա:

Խորագիր

A Տաղ Մերեդեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: B Նորին նմին ի նոյն [Ը աւուր]:
C նմին աւուր երեկոյն ծամուն [Ը աւուր]: D Երմին աւուր երեկոյն, ի Ներսիսէ:
E աւուր:

Մայրակապ՝ Բ—Զ (հետադարձ):

Բնագիր

1 BCD Քառանիւթիցս: E Առանիւթիցս: B աննիւթից: D աննիւթիցս:

2 D յեութեան: BCDE ծածկեալն:

3 AD Փրկեալ: CE Փրկող:

4 E յորովանի:

5 BCE Հոգոյն: E տնարինաբար: D յղացեալ:

6 E Զհինաւորցն: CE ծնանելով:

7 CE ցընծացաւ: E երկիր:

8 ABDE Եւայ: AB զԱստուածորդի: CE ծնեալ:

Բարոնին բազմեալ ի յանբանից մըսուր,
10 Պար առեալ հրեշտակք ընդ բացալթեայ հովուացն
Տան փա՛ռք ի բարձունս, յերկիր խաղաղութիւն,
Աւետիս մարդկան ընդ հաշտութեանըն Հաւր:

Վերնական աստեղբուն հրափրեալ մոգուցն
Ընծայաբերիլ թագաւորին նորոյ.
15 Սարսեալ Հերովդէս ընդ համբաւ Մանկանն,
Մուկեզնեալ լընոյր արեամբ ըզբեթղաճէմ:

Ռահ հորդէր Յովսէփ ըստ հրեշտակին տեսլեան,
Մանկամբն եւ Կուսիւ փախչէր ի յԵգիպտոս.
Ջահ լուսոյն դարձեալ ի նաղարեթ բնակէր,
20 Մածկէր զճառագայթն երեսնամեայ լըրմամբ:

Պարագրեալ մարմնով ի Յորդանան եկեալ.
Ջհընոյն Ադամայ լուանալ սլարտեացն ըզգիր.
Չառնոյր Յովհաննէս ըզմըկըրտելն ի յանձն,
Խոնարհէր փրկիչն՝ իջանելով ի ջուսն:

25 Որդին կուսածին յամլորդոյն ձեռնադրեալ,
Չայնէր Հայր յերկնից.— Դա՛ իմ Որդի ընտրեալ:

- 9 D յի Ի: CE մսուր:
10 C հրըշտակք: E հրեշտաք: C բացալթեա: E հովաց:
12 C հաշտութեանն: D հաշտութիւնըն:
13 D յի 13—40: CE աստեղբն:
15 C Հերովդէս: C Մանկանն:
16 BE Մուկեզնեալ: C մուկեզնեալ: CE ընոյր: B ըզբեթղէմ: C զբեթղաճէմ: E զբեթղ-
զէճէմ:
17 C Յուսեփ: E ընդ: C հրըշտակին: A տեսլեանն:
18 BC Մանկամբն: B Կուսիւն: E փաղչէր: E յեգիպտոս:
20 E ճառագայթն: BC երեսնամեա: CE լըմամբ:
21 C մարմնովն:
22 C Ջհնոյն: E Ադամա: B լուանալով: C լուանալով: E լվանալով: C զպարտեացն
զգիր: E գիր:
23 B Յովաննէս: C Յովաննեո: E Յովանէս: B ըզմըկըրելն: C զմկրտիւն: E զմկրտելն:
24 B փրկիչն: CE փրկիչն: C ջուսն:
25 AB ի յամլորդոյն: C ի յամլորդոյն: E յամլորդոյն: BCE ձեռնադրի:
26 A երկնից: B ի յերկնից: A Դա է: BC Դայ: E Որդ փխ Որդի: BCE ընտրեալ:

Շնորհատու Հոգին աղանակերպ իջեալ,
Հանգչէր ի վերայ մարմնացելոյ Բանին:

Նա սկիզբն առնելով մըկըրտութեան նորոյ,
30 Ի հուր եւ Հոգի մըկըրտելով ըզմեղ,
Յաղթէր բնակելոյն վիշապ աւձին ի ջուսն,
Ջզլուխ նորին ջախեալ կոխան մարդկան տըւեալ:

Մեկնեալ յանապատ շար փորձողին յաղթէր,
Խրատելով ըզմեղ ըզգուշանալ շնորհին.
35 Ճաշակն ըզմեղաց ապաշխարէր անմեղն,
Անճաշակ եղեալ քառասնաւորեայ աւուրբք:

Ղաւղեալ բանսարկուն հալածեցաւ ի բաց,
Մատուցեալ հրեշտակք եւ պաշտէին ըզՏէրն:
Չայնիւ քաղցր երգով համաձայնեալ նոցին,
40 Աւրհնեսցուք զեկեալն ի փրկութիւն մարդկան:

- 28 C Հանչեր:
29 C յի 29—36: E մկրտութեան:
30 B ի Հոգի: E մկրտելով զմեղ:
31 E Յախթէր:
32 E փոխան փխ կոխան: E տվեալ:
33 E յախթեալ:
34 E զմեղ զգուշանալ:
35 E անեղ փխ անմեղն:
38 C հրըշտակք: AC պաշտելն: C զՏէր: E զՏէրն:
39 BCE Չայնեալ:
40 E Օրհնեսցոք: E զեկելդ փխ զեկեալն: CE փրկութիւն:

ԻՐ. Փ Ո Խ

Նոյն ինքն անդրանիկըն Հաւր յառաջ քան զարեւ,
Եղեւ անդրանիկ այսաւր կուսական ծնընդեամբն:

Բոպէից քառից ստեղծողն ի նոյն խոնարհեալ,
Սըրբել զԱղամայ զյանցանս ի գետն Յորդանան:

5 Եկեալ հուրն Աստուած մարմնով մըկըրտիլ ի ջուր,
Սարսեալ Յովհաննէս տեսլեամբն, ոչ իշխէր մերձիլ:

Ի վերուստ իջեալ Հոգին նըման աղանոյ,
Երկնիցըն բացան դըրունք, Հայր յայտնեալ ցուցաւ:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 19աբ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 47բ—48ա:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 328բ—329ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 48բ (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 424, թերթ 25բ—26ա:
- F—ձեռ. № 7958, թերթ 56աբ:
- G—Ներսես Շնորհալի, Բանք չափաւ, էջ 377—378:

Խորագիր

A Փ[ոխ. Ա ատուր]: BC Փ[ոխ]: D անխորագիր [Դ ատուր]: EF Տազ Ներսէս
ասացեալ է (E չի է) [Ը ատուր]: G Ի Մկրտութիւնն Տեառն:

Մայրակապ՝ Ներսեսի և այս բան:

Թեագիր

- 1 C անդրանիկն: D անտրանիկըն: G Հօր: C գաւեւ փխ զարեւ:
- 2 FG այսօր: BCF ծնընդեամբ:
- 3 EF Բովպէից: DE ստեղծաւուն: F ստեղծօղն:
- 4 B Սըրբեալ: C Սըրբել: B զԱղամայ: E յԱղամայ: ADF յանցանս: E զյանցանս
BC գետ:
- 5 AD էկեալ: A մըկըրտիկ: CF մկրտիլ: B ջուրն:
- 6 ABCE Յովաննէս: F Յովաննէս: C տեսլեամբ:
- 7 F վերուստ: C նման: A աղանոյ:
- 8 C Երկնիցըն: G էրկնիցըն: C դրունք: E դըրունքն: C յատնեալ:

Աղաղակելով գոչէր. «Դա՛ է իմ Որդի
10 Յինէն առաքեալ յերկիր, դըմա՛ լըւարուք»:

Սա տանից մեզ տան, եղբարք, ժողովոց ժողով,
Բոլորից փըրկիչն այսաւր Յիսուս կոչեցաւ:

Արդ, յաւուր տանիս այս Տեառն անուանադրութեան
Նըւագ ցընծութեան երգեմք՝ ըզփառս ի բարձունս:

- 9 EF Դայ:
- 10 CE դըմայ: C լուարուք:
- 11 G տօնից: G տօն: E եղբայրք: B ժողովոյ փխ ժողովոց:
- 12 A փըրկիչն: C փրկիչն: G այսօր:
- 13 ACD յաւարտ փխ յաւուր: B աւարտ փխ յաւուր: FG տօնիս: B անուանադրու-
թիւն: EF անանադրութեան:
- 14 G ըզփառք: B տողից հետո՝
Քրիստոս Աստուած, քեզ փառք այժմ և հանապազ, ամէն:
C տողի փոխարեմ՝

Նուեր հոգեւոր տացուք յովթարեա լըմանս.
Սըբասաց ձայնի երգել Քրիստոսի միշտ փառք յափտեանս:

**ԻՔ. ՏԱՂ ՔԱՌԱՍՆԱԻՐԵԱՅ ԿԱԼՍՏԵԱՆ ՏԵԱՌՆ Ի ՏԱՃԱՄ՝
Ի ՆԵՐՍԻՍԷ**

Այսար նորահրաշ լոյսն ի յերկնից ծագեալ,
Ծագեալ ի Հարէ լոյս ի լուսոյ ծընունդ:
Մընունդ էական Աստուած ընդ Հար լոյս քան զարեւ յառաջ,
Յառաջ քան զըսկիզբն անժամանակ անեղ անմահ բնութիւն:
5 Բնութիւն միշտ էակ մին միածին Բանն, որ ի ծոցըն Հար,
Հար անեղ Որդին անճառելի ամենեցուն ստեղծիչ:
Ստեղծիչն, որ եստեղծ զիս՝ յանէից գոյացուցեալ բանիւ
Բանիւ զարութեամբ կրէ զամենայն արարչական սիրով:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 106բ—107ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 62ար:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 332բ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 82ար (Փարիզ):

Խորագիր

A Այլ տաղ զալստեան Տեանն ի տաճարն, ի ներսիս է ասացեալսս: B տե՛ս վերեւում (չիք ի ներսիսէ): C Տաղ Տեանընդառաջին: D Տաղ Քառասնարեւա զալըստեան:

Բնագիր

- 1 C լոյս:
- 2 C ծընունդ:
- 3 C Մընունդ: A ջնջված՝ Աստուած ընդ Հար*:
- 4 ABD զսկիզբն: C զսկիզբն: A ջնջված՝ անեղ անմահ:
- 5 A ջնջված՝ մին միածին: D միածինն: B Բան: C ծոց:
- 6 B Որդի: A ջնջված՝ անճառելի: C ամենակալ փխ անճառելի:
- 7 B Ստեղծիչն փխ Ստեղծիչն: C եստեղծ փխ եստեղծ: A գոլով կոյս ցուցեալ փխ գոյացուցեալ (ջնջված): B գոյ ոչ էից փխ գոյացուցեալ: C գոլ յոչ գոյից փխ գոյացուցեալ:
- 8 C Բանիւ ուղղված՝ սիրով: A ջնջված՝ արարչական: C արարչակից:

* A օրինակի այս և հետագա տողերի ջնջումների մասին տե՛ս Մանրագրութեանը ներ բաժինը:

Սիրով խոնարհեալ եկն ի խընդիր իւր հողացեալ կերպին,
10 Կերպին նախեղակ զոր մահացոյց մահու առիթ պըտուղն:
Պըտուղ կենդանի, որ ի սկըզբան Բանն ի Կուսէն նոր մարդ,
Մարդ ճըշմարտապէս տնարինարար ընդ արինարք մըտեալ:

Փ Ո Խ

Մըտեալ ի տաճարն այսար ածեալն Աստուած,
Աստըւած եւ Տէր սինէական տառիցն:
15 Տառից արինաց մարգարէից նահապետացըն Տէրն,
Տէր Յիսուս ելից զերանաւետ ուխտ նոր ընդ հարսն այսար:
Այսար ծերունին գիրկս արկանէր Հար ծոցածին լուսոյն,
Լուսոյն անեղի Մանրէլի տղայացելոյ Բանիւ:
Բանին Հար գոչէր աղերսալի արտասուագոչ ձայնիւ,

- 9 C խնդիր: A ջնջված՝ իւր հողացեալ:
- 10 A Կերպի: B մահացոյց: A ջնջված՝ մահու առիթ: A պըտուղն: C պտուղն:
- 11 C սկզբան: A ջնջված՝ Բանն ի Կուսէն: D Բան: C Կուսե:
- 12 C ճշմարտապէս տնարինարար: A ջնջված՝ ընդ արինարք: C մտեալ:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 107ա—108ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 62բ—63բ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 332բ—333ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 82բ—83ա (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 6495, թերթ 145բ:

Խորագիր:

AC Փ[ոխ]: BD անխորագիր: E Տաղ զալըստեան Տեանն:

Բնագիր

- 13 C Մտեալ: E այսօր օծեալն:
- 14 AC Աստուած: E տառից:
- 15 D Տառիցն: B նահապետաց մարգարէիցըն: E մարգարէիցըն: A ջնջված՝ նահապետաց: C նահապետացն: A Տէր: C Տէր:
- 16 A ջնջված՝ երանաւետ: E չիք զերանաւետ: E զուխտ: E առ փխ ընդ: C հարս: B այսար փխ այսար: E այսար:
- 17 E Այսար: E Սիմէոն փխ ծերունին: A ջնջված՝ Հար ծոցածին: E չիք Հար ծոցածին:
- 18 AE Լուսոյ: AD անեղին: A Մանուիէլի: B Մանրիէլի: C Մանուիէլի: E չիք Մանրիէլի: A ջնջված՝ տղայացելոյ: E տըղացելոց:
- 19 C Բանիւ: C Հաւ փխ Հար: E Հօր: C արտասուալից աղերսագոչ փխ աղերսալի արտասուագոչ: E չիք աղերսալի: A ջնջված՝ արտասուագոչ: B արտասուագոչ: E արտասուալից:

20 Ձայնիւ աղերսէր. «Լո՛յսդ, որ եկիր լուսաւորել զաշխարհս, Ձաշխարհս փրկեցեր, արձակեցեր յանլոյծ մեղաց կապից, Կապից անիծից եղեր լուծիչ, այժմ արձակեա՛ եւ զիս. Ձի՛ս այժմ արձակեա, զծե՛րս, ի կապէ, ծեր տղայ ծերոյ

ծրնունդ,

Մնունդ անեղ լուսոյ մանուկ տրղայ, Աստուած եւ Տէր, Քրիստոս»:
 25 Քրիստոս Աստուած, լուր մեզ եւ այժմ աղաչանաւք ծերոյն, Մերոյն աղաթիւք մեզ ողորմեա՛ քո բանաւոր հատիս, Հատի քո փոքու, զոր գրնեցեր քո պատուական արեամբդ, Արեամբ քո քաւիչ դեղ թողութեան մեղաց շնորհեա՛ եւ մեզ: Մեզ այց արա, Տէ՛ր, ընդ սուրբքս քո յայցելութեան ատուրն,
 30 Յատուրն աներեկ մեծի. ծագման քո հայրենի փառաւք: Փառաց թագաւոր, քեզ վայել է փառք եւ պատիւ ընդ Հաւր, Ընդ Հաւր եւ Հոգւոյն փա՛ռքք, պատիւ միշտ յաւիտեանս, ամէն.

- 20 A ջնջված՝ Լոյսդ, որ եկիր: E 20—22-ի փոխարեն՝ Ձայնիւ աղերսէր.—Արդ արձակեա՛ եւ զիս:
 21 C փրեցեր փխ փրկեցեր: A ջնջված՝ յանլոյծ մեղաց:
 22 B Կապիցն: A ջնջված՝ եղեր լուծիչ: C այժ փխ այժմ:
 23 C այժ փխ այժմ: E արդ փխ այժմ: B արձակեայ: D ըզծերս: E կապից մեղաց փխ կապէ ծեր տղայ ծերոյ ծրնունդ: A ջնջված՝ ծեր տղայ ծերոյ: A տրղայ: D տղա ծերոյն: C ծնունդ:
 24 BD Մրնունդ: C Մնուն: D աճեղ փխ անեղ: B լուսոյն: BC տրղա: A ջնջված՝ Աստուած եւ Տէր: C Եւ Տէր Յիսուս փխ Աստուած եւ Տէր: E մեղաց քաւութիւն հորն Աղամայ Քրիստոս փխ տողի:
 25 D եւ մեզ այժմ փխ մեզ եւ այժմ: A մեզ եւ աղաչանօք (աղաչանօք ուղղված՝ աղաթիւք) փխ մեզ եւ այժմ աղաչանաւք (ջնջված): E հայցմամբ փխ եւ այժմ աղաչանաւք:
 26 E շի՛ք մեզ ողորմեա՛: A ջնջված՝ քո բանաւոր: C հատիս փխ հատիս:
 27 E շի՛ք 27—32: C գնեցեր: A ջնջված՝ քո պատուական: C արեամբդ:
 28 C Արեամբդ: C թողութեա: A ջնջված՝ մեղաց: A ջնջված՝ եւ մեզ:
 29 C արայ: A ջնջված՝ ընդ սուրբքս քո: C սուրբքք փխ սուրբքս քո: B այցելութեան
 30 A ջնջված՝ քո հայրենի:
 31 A ջնջված՝ վայել է: A շի՛ք եւ:
 32 C Հոգւոյն: A փառք: C այժմ յաւիտեանս յաւիտենից փխ փա՛ռքք, պատիւ միշտ յաւիտեանս: A ջնջված՝ պատիւ միշտ:

Լ. ՏԵԱՌԵՆ ՆԵՐՍԻՍԻ, Ի ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՂԱՉԱՐՈՒ ՈՒԿԵԱԼ

Անմահ թագաւորն իջեալ ի վայրքս մահու,
 Մահու գերելոց առընել գերէդարձ.
 Դարձոյց վերըստին ի կեանս անվախճանս.
 Վախճան մահու եւ կենաց ըսկիզբն այսար:
 5 Այսար կեանքն եկեալ ի Բեթանիայ առ մահն,
 Մահուն փախուցեալ որպէս խաւար ի լուսոյ,
 Լուսոյն ընթացեալ զհետ մահուն, ը՛, խաւարի,
 Խաւար ստուերամածըն եղեւ լոյս անըստուեր:
 Ստուերաւ տրրամութեամբ քոյրքն անկեալ առ ոտըս Տեառն.
 10 — Տէ՛ր, թէ աստ պատահեալ, կեանքդ եղբաւրն ոչ հանդիպիր
 մահ:
 Մահու սիրելւոյն կրիւք մարդկաբար արտասուէր,
 Արտասուաց բրդխումն այն զարտասուարն բառնայր:
 Բառնալ հրամայէր հզարն ըզվէմն առ ի բաց,
 Բարձմամբ տապանին այնմ բացան դրունք դրժոխոց:
 15 Դրժոխք սարսեցին ի ձայնելն առ Ղազար.
 — Ղազարէ՛, եկ արտա՛քս,— ձայնէր կոշողն Աղամայ:
 Աղամայն կապ մահու լուծեալ ձայնիւ հըզարին,
 Հըզարին զարութեամբ դարձաք դարձեալ ի կեանսն:
 Կենսատու ձայնին մերձեալ ի յունկըն մեռելոյն.

- Աղբյուր
 Ձեռ. № 3503, թերթ 118ա—119ա.
 Թնագիր
 5 Բեդանիայ:
 9 անգեալ:
 10 լուսանցում՝ Այլ ազգ:
 11 սիրելոյն:
 12 բրխումն:

20 Զմեռեալ շորեքարեայն ոչ արգելին դրժոխք:
 Ի դրժոխս կապեալ անձն արագ գայր առ կոչողն,
 Կոչողին հրաման լուծանէր զնա ի կապից.
 — Կապելոցն ի դրժոխս աւետի՛ս յարութեան:

Յարութեան յուսով ցընծասցուք եւ մեք այսար,
 25 Այսար զուարճանամք տանիւս ընդ Մարիամանցն:
 Մարիամու մասին հաղորդս արա զմեզ, Տէ՛ր,
 Տիրականդ ոտից աւծմամբ թողութիւն շնորհել,
 Շնորհաց քոց անճառից, Յիսու՛ս, մատուցուք զփառս:

20 շորեքարեան:
 21 անձնն:

ԼԱ. Փ Ո Խ

Նոր աւետեաց լուր այսար մեզ հընչեաց
 Երկնային ձայնին Որդին որոտման.
 Բոպէից Տէրն Յիսուս՝ ստեղծողն Աղամայ՝
 Սա այսար եկեալ ի Բեթանիայ
 5 Ի յարուցանել ըզշորեքարեայն:
 Սաստեաց հրամանաւ մահու բրոնութեան,
 Ի կեանքս դարձոյց վերբստին զՂազար
 Եւ նովին յուսով զմեզ անմահացոյց:
 Բարուն իմաստիւք սպասեալ յարութեան՝
 10 Գոչեսցուք եւ մեք՝ Կենարարին փա՛ռք:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 184ար:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 119բ:
- C—ձեռ. № 6495, թերթ 225բ:
- D—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 379:

Խորագիր

A Փ[ոխ]: B անխորագիր: C Յորդորակ: D Ի յարութիւնն՝ Կազարու:

Մայրակապ՝ Ներսիսի երգ:

Բնագիր

- 1 D այսօր:
- 2 A ձայնիւ:
- 3 CD Բոպէիցըն: A Տէր: CD շիք Յիսուս: C ստեղծաւղն: D ստեղծօղն:
- 4 B Սայ: CD այսօր: B Բեղանիայ: D Բեթանիա:
- 5 D ըզշորեքօրեայն:
- 8 CD ձայնիւ փխ յուսով:
- 9 ABC սպասել:
- 10 CD Փա՛ռս կենարարին:

ԼԲ. ՏԱՂ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻՆ

Տիրական տանհիւս այսար եկայք ցընծասցուք,
Ի ախճանայ այսար երկինք անմարմնականաւք:

Նորոգի երկիրս այսար գալըստեամբ փըրկչին,
Երաս առեալ մանկանցն ոստովք՝ ովսաննա՛, արհնեալ:

5 Բարունին էից այսար եկեալ ի Սիոն,
Սիոնի ցընծան մանկունք ելեալ ընդառաջ:

Երգս երգէ Ջաքարիաս դըստեր Սիոնի,
Սիրով խոնարհեալ նըստի նոր յաւանակի:

Ի ծերոց ընծայ բանիւ ի տղայոց ձայնիւ,

10 Երգեմք ընդ նոսին ըզփառս գալըստեան քո, Տէր:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 197բ—198ա:
- B—ձեռ. № 554, թերթ 95բ:
- C—ձեռ. № 424, թերթ 102բ:
- D—ձեռ. № 6495, թերթ 227բ—228ա:
- E—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 38Ը:

Խորագիր

AC անխորագիր: B Տաղ: D Տաղ ազ[նիւ]: E Մաղկազարդին:

Մայրակապ՝ Տր ներսեսի ե:

Բնագիր

- 1 DE տօնիւ: CE այսոր: B եկեայք: D էկայք:
- 2 A Բախճանան: C Բախճանա: E այսոր: A անմարմնականաւքն: E անմարմնականօք:
- 3 A երկիր: DE այսոր:
- 4 E մանկանց: ACD ովսաննայ: E օրհնեալ:
- 5 C Բարունոյն էիցս: DE այսոր: C եկայք: A Սիոն: C ցընծասցուք փխ ի Սիոն:
- 6 A Սիովնի: A եկեալ: C ընդառաջ:
- 7 A շիք Երգս: C երգէր: B Ջաքարիայ: D Ջաքարիա: A Երուսաղէմի փխ Սիոնի:
- 9 C ծերոցն ընծա: D բանի: D տղայոց:
- 10 E էրգեմք: B քոյ: DE փըրկչին փխ քո Տէր:

ԼԳ. ՏԱՂ ՄԵԾԻ ՉՈՐԵՔՇԱՐԱԹԻՆ, Ի ՆԵՐՍԵՍԷ ԿԱԹՈՒԼԻԿՈՍԷ

Այսար ըզՏէրդ արարիչ որ գաս ի շարշարանս,
Այսար ժողով շեքրայեցուցն խորհին քեզ ը՛, մահ:
Այսար Կայիափա խոստովանի զփըրկիչդ աշխարհի,
Այսար իւղով աւծանիս նըշան պատանացըն քոց:

5 Այսար յայտնէ Յուդա զախտ արծաթսիրութեան,
Այսար առնու զցանց ըմբըռնող զինքըն ի կորուստ:
Այսար՝ ըսկիզբն փըրկութեան եւ շընորհաց մերոց:
Այսար արհնեմք զեկեալդ կամաւ ի շարշարանս,
Քրիստոս Աստուած յաւիտեանս, ամէն:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 204աբ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 132ա—133ա:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 353ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 138աբ (Փարիզ):

Խորագիր

A Տաղ Մեծի Չորեքշաբթոջ ատուրն: BC Տաղ Մեծի Չորեքշաբթին: D Տաղ Մեծի Չորեքշաբթի], ի ներսեսէ կաթողիկոսէ:

Բնագիր

- 1 D զՏէրդ:
- 2 C ժողովք: A շեքրայեցուց: C Երբայեցոցն: AC ըզմահ փխ ը՛, մահ:
- 3 C Կայիափայ: C զփրկիչդ:
- 4 C եղով:
- 5 C յայտեր փխ յայտնէ: AB Յուդայ: A արծաթսիրութեանն:
- 6 C շիք 6—7: B ըմպըռնող:
- 7 A շընորաց:
- 8 B արհնեմք: D արհնեմք: C զեկեալդ:
- 9 C Աստուած մեր փառը քեզ:

ԼԳ. ՏԱՂ ՄԵՄԻ ՈՒՐԲԱԹՈՒՆ, ՆԵՐՄԵՍԻ

Ի յուրբաթու մեծի զատկիս,
Գառն անարատ ածեալ ի սպանդ
Լըցեր զարէնըս քո ճըշմարտութեամբ զըստուերն:

Յառաւատու յայգոյն ծագեալ,
5 Արեւ պայծառ զնըշոյլ լուսոյ
Չարշարանացըդ քոց, զարդարեցեր զերկիր:

Ո՛վ անարատ, ամբիծ Յիսուս,
Կապանաւ պընդեալ տոռամբ,
Որ զպարտական ածար դատաւորաց ի ձեռս:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 217բ—218բ:
B—ձեռ. № 3503, թերթ 139բ—141ա:
C—ձեռ. № 79, թերթ 356աբ (Փարիզ):
D—ձեռ. № 80, թերթ 150աբ (Փարիզ):
E—ձեռ. № 2541, թերթ 232բ—233բ:

Խորագիր

A Այլ տաղ նմին աւուր: B Տաղ Մեծի Ուրբ[աթին] և ողբք ասացեալ սուրբ հարցն: C տե՛ս վերեւում: D Մեծի Ուրբաթին տաղք և ողբք ասացեալ սուրբ հարցն: E Տաղ Աւագ Ուրբաթուն:

Բնագիր

- 2 D անպարտ փխ անարատ:
3 C Լցեր զարենս: A զճըշմարտութեամբ: BE ըզճըշմարտութեան: C զճմարտութեամբ: ABCD ըզստուերն: E ըստուերն:
4 AD այգուս: BC այգոյս:
5 CD զնշոյլ:
6 C Չարշարանացդ: D քո:
7 AD անբիծ:
8 C տոռամբ: E տոռամբ:
9 ABCD Որպէս փխ Որ: CD ըզպարտական: E պարտական:

10 Երկնային բիւրուց բանակք
Սատակել իջին զմարդիկ,
ԸզՏէրն իւրեանց տեսեալ մեղաւորաց յատեանն:

Թագաւոր զարաց վերնոց,
Դաւանեցեր յայտնի ըզնոյն,
15 Յոր եւ ծընեալ եղեր նախքան զարեւ անուն:

Ի Պիղատոսի յատեանն
Արքայդ երկնից կացեր
Եւ սպասաւորաց քոց զհոյսն ոչ մարտընչել թողեր:

Հեզութեամբ, Քրիստոս Աստուած,
20 Կոխեցեր զչարին ըզմարտ,
Ճըշմարտութեան վըկայ ի յաշխարհի յայտնեալ:

Ձթիկունսդ ետուր ի գանս կամաւ,
Ոչ խըստացեալ դարձար ընդդէմ,
Եւ քեզ ոսոխ արդար ոչ ոք եկաց ի մէջ:

25 Այսաւր պըսակիս արքայ
Ի հեթանոսաց՝ փըշովք,
Միրանազգեստ պըճնեալ եկեղեցոյ փեսաւ:

10 C շիֆ 10—15: D շիֆ 10—18:

11 E Սատակէլ:

12 AB ըզՏէրդ: E տեսին: AE յատեան:

14 B յատենի փխ յայտնի:

15 A արեւ:

16 BC Պիղատոսի: C յատենն:

17 C կացեր ուղղված՝ այսաւր:

18 E սպասաւորեալ: E շիֆ քոց: E ըզհոյսն: C մարտընչել: B թողեր:

19 C շիֆ 19—21: D լուսանցում՝ Այլ ազգ:

20 B զչարին: E շարին:

22 E շիֆ 22—45:

23 C խստացեալ:

25 D շիֆ 25—42: C պսակիս:

26 C փըշովք:

27 C Միրանազգեստ պըճնեալ եկեղեցոյ:

Այսար առնուս եղեզն ի յաջդ,
Ի կեանս գրբես արեամբդ զմարդիկ
30 Եւ տաս կըտակ անջինջ քո՝ հաստատեալ մահուամբ:

Այսար թագաւորդ միայն
Ի մարտ յառնես փոխան հաւտիս,
Կալ ախոյեան շարին զինու վառեալ խաշիւ:

Յայս վըկայեցեր հանդէս
35 Ի Հաւրէ վերուստ տըւեալ,
Վիրաց մերոց բըժիշկ՝ այդ միածինդ ամբիծ:

Ջքեզ, ո՛վ թագաւոր արդար,
Ընկալաւ եկեղեցի,
Ձոր ուրացան հրեայքն՝ սա ամփոփեաց ի գիրկս:

40 Խոստովանիմք ըզշնորհս փըրկչիդ,
Դո՛ւ, Քրիստոս, մեր թագաւոր,
Աղաղակեմք ի ձայն ընդդէմ ապերախտ ազգին:

Երկըրպագեմք նորոգողիդ,
Համբուրեմք սիրով զպարգեւս
45 Եւ տամք գոհութիւն փոխան այժմ եւ հանապազ:

28 B յաջտ:

29 C գրես: AC արեամբ:

30 C կտակ:

31 C շիք 31—33:

34 C վկայեցեր:

35 B առեալ փխ տըւեալ: C տուեալ:

36 C բժիշկ: AB անբիծ:

37 C շիք 37—39:

38 B Ընգալաւ:

39 B Ձոր: A անփոփեաց: A գիրկսն:

40 C զշնորհս փըրկչիդ:

43 C Երկըրպագեմք: AB նորոգաւորդ:

45 ABD յաւտեանս, ամէն (B ամմէն) փխ հանապազ:

ԼԵ. Փ Ո Ւ Ն

Դուստըր Սիոնը,
Եկեղեցի հեթանոսաց ժողով,
Ե՛լ ի հանդէս ա՛նեղ:

Տես ըզՍողոմոն
5 Ձխաղաղութեան արքայն յայտնեալ յերկիր,
Ըզքո փեսայն ամբիծ:

Այսար պըսակեաց
Մայրն իւր ըզնա՝ փշովք բոլորեալ թագիւ
Եւ առաքեաց առ քեզ:

10 Ձգեցոյց ծիրանի
Արքունական քղամիդ ի փառս նորին՝
Հաճոյ լինել սըրտիդ:

Ազբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 218բ—219բ:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 141ա—142ա:

C—ձեռ. № 79, թերթ 356բ—357ա (Փարիզ):

Խորագիր

ABC Փ[ոխ]:

Քնագիր

1 B Սիովնի:

2 C Եկեցի:

3 BC հանդէս:

6 AB անբիծ:

7 C պսակեաց:

8 C զնա: A փշով:

11 C Արքունական քղամիթ:

12 C սրտիդ:

Բաց զքո զառագաստ,
Եղբարորդույն բաց եւ ընկալ ի գիրկս
15 Եւ տուր ողջոյն սիրով:

Այս այն թագաւորն,
Որ զհայրենիսն եթող ունայն եւ զմայրն
Եւ զքեզ արար մարմին:

Մեծ է այս խորհուրդ
20 Յեկեղեցի եւ ի Քրիստոս ցուցեալ,
Անճառ սիրոյ առիթ:

Դուք ճաշակեցէք
Եւ զայս տեսէք, եղբա՛րք, մըտաց աշաւք
Ըզբաղցրութիւնըս Տեառն:

25 Չիք առ մեզ երկիւղ,
Այլ է մաքուր սիրոյ պատճառ բաժակ՝
Մատրոուակեալ այսար:

Անդա՛մք Յիսուսի,
Արեամբ նորին զմայլեցուցէք ըզսիրտս
30 Եւ տուք պըտուղ զարտաւար:

Կերայք եւ լացէք,
Կերայք արտասուաւք զմարմին փրկչին ձերոյ՝
Չարչարանացն հաղորդ:

13 A զառագաստդ:

14 BC Եղբարորդոյն:

16 C շիք 16—18:

17 A եւ զմայրն ունայն:

22 C շիք 22—27:

25 AB երկիւղ:

26 B բաժակս:

28 C Քրիստոսի փխ Յիսուսի:

29 C զսիրտս:

30 C պտուղ:

32 AB փրկչին:

33 B հաղորդս:

Սա առհաւատչեայ
35 Եւ գրաւական ձեզ հաստատուն տըլաւ
Որախութեան երկնից:

Տընկակիցք մահուն,
Բողբոջ եմք մեք այն կուսածին արեան,
Մեոցուք ընդ նմա կամաւք:

40 Գրեցուք առաջի
Այաց մերոց զՅիսուս ի խաչն այսար
Եւ խաչեսցուք ընդ նա:

Յայտնեաց ըզսէրն իւր
Աստուած ի մէջ երկրի ի մահու լեալ,
45 Այն ծոցածին ծաղիկն:

Զի արդարութիւն
Սուրբ միածնիս զամենեսեան հանցէ
Ի յանիծից մեղար:

Շնորհաւք կենդանիք
50 Յարդարութիւն եղաք ի փառքս միշտ
Նորս Ադամայ մահուամբ:

Հաւատով առ սա
Եւ ոչ գործով եղաք արդարք մեք,

34 C շիք 34—39:

37 B Տընկակիցք:

38 A Ը փխ եմք:

39 A նրմա:

40 C առաջ:

42 A նրմա փխ նա: B նայ:

43 C շիք 43—48:

49 A կենդանի:

50 C փառս:

51 A նոր: B Ադամա:

52 C շիք 52—54:

53 A գործովք:

Աղաղակէ Պաղոս:

55 Հաւատացեալքս
Փա՛ռք եւ պատիւ հանցուք նրմա երգող
ի յաւիտեանս, ամէն:

55 ABC Հաւատացեալքս:

56 C նմայ:

ԼԶ. ՏԱՂ ՄԵԾԻ ՈՒՐԲԱՔԻՆ:

Անեղ Որդին Հար միածին բազկատարած
Այսար եկաց ի յատենին տիեզերաց:

Բարձեալ մարմնով ի խաչն անճառ խոնարհութեամբ,
Բերեալ բազկաւ ըզհեռացեալ ազգս մարդկան:

5 Գառն անարատ, ածեալ ի սպանդ պատարագի,
Գայ հաշտութեամբ Հար՝ ի բառնալ զմեղս աշխարհի:

Դատափետք եղեն զըպիրքն առ Պիղատոս,
Դատաստանաւ բառնալ ի խաչ բողոքէին:

Ազբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 219բ—221բ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 146ա—148բ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 357աբ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 2672, թերթ 143բ—144բ:
- E—ձեռ. № 2389, թերթ 155բ—157ա:
- F—Ա. Տեկանց, Հայերգ, Քիֆլիս, 1882, էջ 12—14:

Խորագիր

A Այլ տաղ նմին առուր: B Այլ տաղ Մեծի Ուրբաթին: C Այլ տաղ Ուրբաթան
ցերեկն: D Այլ տաղ Խաչելութեան: E աղխորագիր: F Տաղ:
Մայրակապ՝ Ա—Ք:

Բնագիր

- 1 EF Հօր:
- 2 EF Այսօր: ABC յատենի: DEF մեղատրաց փխ տիեզերաց:
- 3 C խաչ:
- 4 CE ազգս:
- 6 B Գա: EF Հօր:
- 7 B Դատափետ ուղղված՝ Դատապետ: C Դատափետ: EF Դատաւորքն փխ Դատա-
փետք: C զպիրք: E զըպիրք: BC Պեղատոս:
- 8 D Դատաստան:

10 Եկն եհաս վախճան ամաց՝ ստ նախատեսիցն,
Եւ ցուրտ եւ պարզ ար մի յայտնի Տեառն Աստուծոյ

Զէլի էլին Տէր գրթութեանց տայր ի բարձունս՝
Զխաղաղութիւն խաշահանուացն աղաթելով:

էնն է ինքն ընդ մեզ Աստուած յափտենից,
էրեւեցաւ մեզ ի վախճան ժամանակի:

15 Ընդ մեզ Աստուած յայտնեալ, բարձեալ մարմնով ի խաշ՝
Ընդդէմ լուսոյ արեգականըն կընթելով:

Թողեալ լրջաւ լոյսն ի ծոցոյ արեգականն,
Թաքոյց յինքեան ըզճառագայթս ի միջարեալ:

20 Ժամուն ոչ տիւ եւ ոչ գիշեր՝ ստ մարգարէին,
Ժամանեալ գայ Տէր զաւրութեանց ի պատերազմ:

Իշխանութեամբ առ Հայր զհոգին աւանդելով՝
Ինքն ի հանդէս մարտի ընդդէմ մահու իջեալ:

Լրեալ իշխանք շարին՝ պակեան ահիւ մեծաւ,
Լրեալ մահու եւ դրժոխոց՝ սասանեցան:

- 9 B վախճան: E վաղճան: EF մահու փխ ամաց՝ ստ: EF նախաստեղծին:
- 10 EF օր: F գառն փխ Տեառն:
- 11 BCD Զէլի էլին: CF գթութեանց: DEF խաշին փխ բարձունս:
- 12 EF Զհաշտութիւն Հօր փխ Զխաղաղութիւն: DEF աղօթելով:
- 13 BC էն: EF էն էից անպարագիրն յափտենից փխ տողի:
- 14 ACF Երեւեցաւ: B վախճան: E վաղճան: D ժամանակիս:
- 15 F Աստուծ: DF բարձրեալ: F զխաշ փխ ի խաշ:
- 16 C արեգականն կնքելոյ:
- 17 C լքաւ: D ծոցո: AD արեգականն:
- 18 BCEF Թաքոյց: EF շիք յինքեան: EF զճառագայթս: C շիք ի: B մէջարեալ: C մեջարեալ: D մէջարեալն: EF իր ի մէջօրէի փխ ի միջարեալ:
- 19 D Ժամոյն: EF Ժամն: E տիւ էր՝ ւ փխ տիւ եւ: F էր փխ եւ: EF ըստ:
- 20 A ընդված՝ գայ: C շիք գայ: D Տէր զաւրութեանց գայ: EF գօրութեանց: D շիք ի:
- 21 EF զհոգին առ Հայր:
- 23 BCD Լուեալ: EF Լուան: B շարեան փխ շարին:
- 24 CDEF Լուեալ: C դժոխոց: EF սասանեցաւ:

25 Խոր խաւարին սաստէր Յիսուս լուսով խաշին,
Խընդիր առնէր իւր ծառայիցն անդ գերելոցն:

Մանեաւ Ադամ զնըշան գալոյ Տեառն ի դրժոխս,
Մանր ամաթով կայր հիացեալ երկիւղագին:

40 Կարկառ նըմա Յիսուս ըզձեռսն իւր բեւեռեալ:
Կոչէր ձեռամբ, քաջալերէր. «Մի՛ երկընչիշ»,

Հայեա՛ց ի ձեռս, յոտս եւ ի կողս, որ վասըն քո,
Հայեա՛ց ի գլուխս բարձեալ զանէծըս փշոց յերկրէ:

Ձաղկ եղեգամբ հարին թիկանցըս մեղաւորք,
Ձաղկեալ ապտակ եւ թուք ի ծնաւտս իմ յաւելին:

35 Ղեղի ետուն ինձ կերակուր ընդ քացախոյ,
Ղեղոյ մեղաց քոց փոխանակ որ ի դրախտին:

Ճանապարհաւ մահու ընդ քեզ հետեւեցր,
Ճանապարհիս կենաց ընդ իս ես ի դրախտին:

Մաքուր հոգիք սրբբոց, եւ ձեզ մեծ աւետիք,
40 Մատիք տեսէք մարմնով եկեալ՝ ում ցանկայիք:

- 26 CF Խնդիր: D ծառայից: E անտ: AF գերելոց:
- 27 C Մանեալ: C զնշան: F ըզնշան: BEF գալոյն: D գալո: C դժոխս:
- 28 C Մա փխ Մանր: DEF ամթով: F հիացեալ փխ՝ հիացեալ: B երկեղալից ուղղ-ված՝ երկեղագին: C երկեղագին:
- 29 B Կարկառ: BF նըմայ: C նմա: BEF ըզձեռն: C զձեռսն: D ձեռն:
- 30 CE Երկընչիւր: F երկընչիւր:
- 31 BCEF վասն:
- 32 C գլուխըս: F ձաղկեալ փխ բարձեալ: C զանծս: DEF զանէծս: BD փշոց: EF ի փշոյ: A երկրէ: EF երկրի:
- 33 C եղիգան: EF եղեգան: C թիկանցս: EF գլխոյս (F գլխոյս) իմ փխ թիկանցըս: D մեղաւորք:
- 34 BC Ձաղկալ: F ապտակք: DE ծնօտս: F ծրնօտս: BEF ինձ փխ իմ: C ինն փխ: իմ: D յօելին: EF մատուցին փխ յաւելին:
- 35 E Լեղի: B ի փխ ինձ:
- 36 BCF Ղեղոյ: D Լեղոյն: E Լեղոյ:
- 37 E Ճանապարհիս: F Ճանապարհիք:
- 38 BCEF եկ փխ ես: CEF յարութեամբ փխ ի դրախտին:
- 39 C սրբոց: EF աւետիս:
- 40 C ցանկայիք:

Յառաջագոյն գուշակելով զիմ գալըստեանս
Յայս ահագին խոր խաւարիս, յոր էք կապեալս:

Նովին մարմնովն, զոր ի կուսէն էի զգեցեալ,
Նաեւ ի դժոխս իջի փրկել ըզկորուսեալսդս:

45 Շնորհք պարգեւի Հոգոյն Սրբոյ, զոր կորուսաք,
Շնորհեալ փրչմամբն Քրիստոսի դարձեալ առաք:

Ուստի առիթ մեզ կորըստեան ներգործեցաւ,
Ունիմք ըզսա մեզ դեղ կենաց եւ փրկութեան:

2 ընաշխարհիկ մարմինըս նոր իմն է յերկրի,
50 Չար իշխանին մահու յաղթեաց մեր գերողին:

Պապանձեցոյց Տէրն ըզգոռոզըն մահարար,
Պարգեւս էառ ի գերողէն, մեզ պարգեւեաց:

Ջախեաց ըզգլուխ շար վիշապին զինու խաչին,
Ջուր լրացման մեզ շնորհեաց զաւազանին:

55 Ռահ լուսոյ յերկինս եղեւ մոլորելոցս,
Ռամկաց ազգաց որդւոց մարդկան հեթանոսաց:

- 41 EF ըզգալուստ:
- 42 BCD յահագին: EF ուր փխ յոր:
- 43 D մարմնով: EF մարմնովս: EF որ փխ զոր: EF եմ փխ էի: EF ըզգեցեալ:
- 44 D նայեւ: EF նախ: D շիք ի: D դժոխքն: F դժոխսդ: DE փրկել: AD ըզկորուսեալդ: B ըզկորուսեալքդ: C շիք ըզկորուսեալսդ: E զկորուսեալդ:
- 45 C շիք 45-72: BD Հոգոյն: DE Սրբոյ:
- 47 EF կորստեան: D ներգործեցո:
- 48 BD ըզսայ: E զսա: D աջ փխ կենաց: F փրկութեան:
- 49 AE Չնաշխարհիկ: E մարմինըն: EF ի փխ է:
- 51 F Պապանձեցոյց: EF Տէր: E ըզգառողն փխ ըզգոռոզըն:
- 52 F առեալ փխ էառ:
- 53 F Ջաղխեաց:
- 54 EF լրացման: D զօազանին:
- 55 D Ահ փխ Ռահ: BE մոլորելոցս:
- 56 D որդւոց:

Սեռն սիրով փեսայն կապեաց ըզձեզ յինքեան,
Սաղարթագուարճ զարդիւք պըճնեաց գործովք իւրովք:

Վասն մերոյ ազատութեան եղեւ մարմին,
60 Վըտակք արեան մեզ հոսեցոյց ի սուրբ կողէն:

Տըրտմեցելոց անձանց շնորհեաց զուրախութիւն.
Տարբնակացս եղեւ տեղի ապաւինի:

Րախճանաբար դասեաց ըզձեզ ընդ սերովբէսն՝
Րամապետից հոգեղինացն երգակցելով:

65 Յաւղեաց ըզցաւդ բըծըշկութեան մեզ ի վերուստ.
Յայթեալ արեամբն ի սուրբ կողէն կենդանացոյց:

Իւրով վիրաւքն ապաքինեաց զմեզ ի ցաւոց,
Իութիւ շընչոյ սուրբ բերանոյն անմահացոյց:

Փութացարուք ըզհետ նորա պայծառ վարուք՝
70 Փայլեալ փառաք ի գալըստեան նորա վերջին:

Քրիստոսի խաչեցելոյն վասն մարդկան
Քաղցըր ձայնիւ տուք արհնութիւն միշտ յաւիտեան:

- 57 F Սեռն: F գձեզ: D յինեան:
- 58 AB զարդուք: D զարթիւք: E զարթուք: F պճնեաց: D գործաւք: F գործովքն:
- 59 EF Վասն:
- 60 E Վտակ: F Վըտակ:
- 61 D Տըրտմեցելոց: D շնորհեաց: F ուրախութիւն:
- 62 A ապաւինին: D ապօինին:
- 63 F գձեզ: A սէրբէսն:
- 64 EF հոգեղինաց:
- 65 EF Յօղեաց: DF ըզցօղ: E զցօղ: D ողորմութեան ուղղված՝ բժշկութեան: E բժշկութեան:
- 66 F Յօղեալ փխ Յայթեալ: A Յայտեալ: D կենդանոց:
- 67 AD Իութով փխ Իւրով: F Իւրով: DEF վիրօքն: ABD զիս փխ զմեզ: D ցոց:
- 68 DEF շնչոյ: AD բերանոյ:
- 69 D ի հետ փխ ըզհետ: B նորայ:
- 70 DEF փառք: E գալստեան: F գալստեանն: F շիք նորա:
- 71 EF վասն:
- 72 EF Քաղցր: EF օրհնութիւն:

ԼՂԱ. ՏԱՂ ՎԱՍՆ ԽԱԶԵԼՈՒԹԵԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄԵՐՈՅ

Անեղ Որդին Հաւր միածին բազկատարած
Այսաւր եկաց ի յատենին մեղատրաց:

Բարձեալ մարմնով ի խաչն անճառ խոնարհութեամբ,
Բերեալ բազկաւ ըզհեռացեալ ազգրս մարդկան:

5 Գառն անարատ, ածեալ ի սպանդ պատարագի,
Գայ հաշտութեամբ Հաւր՝ ի բառնալ զմեղս աշխարհի:

Դատափետք եղեն դրպիրք առ Պիղատոս,
Դատաստանաւ բառնալ ի խաչ բողոքէին:

10 Եկն եհաս վախճան ամաց նախաստեղծին.
Եւ ցորոտ եւ պարզ աւր մի յայտնեալ Տեառն Աստուծոյ

Զէլի էլի Տէր զըթութեանց տայր ի խաչին,
Զհաշտութիւն Հաւր խաչահանացն աղաւթելով:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7717, թերթ 6բ—7բ:

B—ձեռ. № 231, թերթ 448ա (Երուսաղեմ). տե՛ս «Սիրոն», 1949, № 3, էջ 63—64:

Խորագիր

A տե՛ս վերեւում: B Տաղ Մեծի Ուրբաթին:

Մայրակապ՝ Ա.—Ք:

Բնագիր

- 1 A Հօր:
- 2 AB Այսօր: B յատենի: B Պիղատոսի փխ մեղատրաց:
- 4 B ընդ հեռացեալ փխ ըզհեռացեալ:
- 6 A Հօր:
- 7 A Դադապետք: B Դատապետք: B դպիրք:
- 8 A բողոքէին:
- 9 A վաղշան: B նման փխ ամաց:
- 10 A օր:
- 11 A Զելի էլի:
- 12 AB Ըզհաշտութիւն: A Հօր: B խաչահանացն: A աղօթելով:

էն է ինքեան ընդ մեզ Աստուած յաւիտենից,
Երեւեցաւ մեզ ի վախճան ժամանակիս:

15 Ընդ մեզ Աստուած յայտնեալ, բարձեալ մարմնով ի խաչ՝
Ընդդէմ լուսոյ արեգականըն կընքելոյ:

Թողեալ լըքաւ լոյսն ի ծոցոյ արեգականն,
Թաքոյց յինքեան ըզճառագայթս ի միջաւրեայ:

20 Ժամուն ոչ տիւ եւ ոչ գիշեր՝ ստ մարգարէին,
Ժամանեալ Տէր գայ զարութեանց ի պատերազմ:

Իշխանութեամբ առ Հայր զհոգին աւանդելով՝
Ինքն ի հանդէս մարտի ընդդէմ մահու իջեալ:

Լըւեալ իշխանք շարին՝ պակեան ահիւ մեծաւ,
Լըւեալ մահու եւ դրժոխոց՝ սասանեցան:

25 Խոր խաւարին սաստէր Յիսուս լուսով խաչին,
Խընդիր առնէր իւր ծառայիցն անդ գերելոց:

Մանեաւ Ադամ զնըշան գալոյ Տեառն ի դրժոխս,
Մանր ամաւթով կայր հիացեալ երկիւղագին:

30 Կարկառ նըմա Յիսուս ըզձեռն իւր բեւեռեալ,
Կողէր ձեռամբ, քաշալերէր. «Մի՛ երկընչիր,

- 14 A վաղշան:
- 16 B լուսո: A կնքելոյ: B կընքելոյ:
- 17 AB լքաւ: B ծոցո:
- 18 A Թաքոյց: A մէջօրեա: B միջաւրեայ:
- 19 A ըստ փխ՝ ստ:
- 20 A զօրութեանց.
- 23 AB Լուեալ:
- 24 AB Լուեալ:
- 26 AB Խնդիր:
- 27 A զնշան: A դժոխս:
- 28 A ամօթով:
- 29 AB նմա:

Հայեա՛ց ի ձեռս, յոտս եւ ի կողս, որ վասըն քո,
Հայեա՛ց ի գլուխս բարձեալ զանէծս ի փշոց երկրի:

Չաղկ եղեգան հարին թիկանցըս մեղաւորք,
Չաղկեալ ապտակ եւ թուք ի ծնաւտս ինձ մատուցին:

35 Ղեղի ետուն ինձ կերակուր ընդ քայտսոյ,
Լեղոյ մեղաց քոց փոխանակ որ ի դրախտին:

Ճանապարհաւ մահու ընդ քեզ հետեւեցի,
Ճանապարհիս կենաց ընդ իս ես յարութեամբ:

Մաքուր հոգիք սըբբոց, եւ ձեզ մեծ աւետիք,
40 Մատիք տեսէք մարմնով եկեալ՝ ում ցանկայիք:

Յառաջագոյն գուշակելով զիմ ըզգալուստ
Յայս ահագին խոր խաւարիս, յոր էք կապեալ:

Նովին մարմնով, զոր ի Կուսէն էի զգեցեալ,
Նա ի դըժոխս իջի փրկել ըզկորուսեալս:

45 Շինեաց Յիսուս ըզտուն իւր սուրբ զեկեղեցի՝
Շնորհաւք Հոգոյն եաթնարփեան հաստատելով:

Որով զմայլեալ ըմպեմք զարին կենարարին,
Որ ետ մեզ զէն ըզքառաթեւ նըշան խաչին:

Չարշարեցաւ Տէրն ի տեղուջըն Գողգոթայ,
50 Չարշարանաւք իւրովք փրկեաց ըզտիեզերս:

31 A վասն քոյ:

32 B երկրէ:

34 A ծնօտս:

35 B քայտսոյ:

36 B Լեղո:

40 B Յանգաիք:

43 A ըզգեցեալ:

46 A Շնորհօք Հոգոյն: AB եթնարփեան:

49 A տեղուջըն:

50 A Չարշարանօք:

Պայծառ փառաւք շըքեղացոյց ըզնախահայրն,
Պըճնեալ փառաւք եմոյծ դարձեալ յԱղին դրախտին:

Ջախեաց խաչի Յիսուս ըզգլուխըն վիշապին,
Ջըրով լուաց ըզմերկութեան վէրըս մարդկան:

55 Ռահեալ Յովսէփ հայցէր զմարմինն աստուածացեալ,
Ռահի լուսով պատեալ զընէր ի նոր վիմին:

Սերովբէիցըն հոյլքն իջեալ յերկնից յերկիր,
Սպասաւորեն ահիւ մեծաւ ընդ Յովսէփայ:

Վայելլապէս խընկեաց ըզՏէրն անոյշ իւղով,
50 Վարշամակով ծածկէր ըզգլուխըն բոլորից:

Տեսեալ եղեւ կեանքըն կախեալ ըստ Մովսեսի,
Տնարինաբար եղաւ մարմնով ի տապանի:

Րարունարէն կապեաց զիշխանըն մեղսասէր,
Րամիկ զաւրացըն փախըստեամբ տազնապէին:

65 Յընծայ այսար, բերկրի Ադամ նահապետաբն,
Յաւղ քաղցրութեան հեղու հոգւոցն, որ ի դըժոխս:

Իիծեալ բարձաւ շար թըշնամին անդընդասոյզ,
Իիծիւ Հոգոյն մարդիկ յերկինս փոխադրեցան:

51 A Պայծառափայլ փխ Պայծառ փառաւք: B ըշքեղացոյց:

52 A փառօք:

53 A ըզգլուխըն:

54 A Ջրով լուաց:

56 A Ռահի: A դնէր:

59 B խընկեաց: B անուշ:

61 AB Մովսէփ:

62 A Տնօրինաբար: A եղամ փխ եղաւ:

63 A Րարունօրէն:

64 A զօրացըն:

65 A Յնծայ: AB այսօք: A շիք բերկրի Ադամ: A նահապետօքն:

66 A Յօղ: A հեղաւ հոգւոցն:

67 A թըշնամին:

68 A Հոգոյն:

Փառաւորեմըք, Տէր Յիսուս, զքո քաջութիւնդ,
70 Փառաւք վանեալ ըզթըշնամին կործանեցեր:

Քո զաւրութեամբըդ պահպանեա՛ զփրկեալ քո հաւտս,
Քեզ երգելով երկըրպագեմք այժմ յաւիտեանս:

70 A Փառօք: A ըզթշնամին:

71 A զօրութեամբըդ: A փրկեալ: A հօտս:

ԱԶԲ. ՏԱՂ Ի ՏԷՐ ՆԵՐՍԻՍԷ, ՄԵԾԻ ՈՒՐԲԱԹԻՆ

Անեղ Որդին Հաւր միածին բազկատարաօ
Այսար եկաց ի յատենին մեղաւորաց:

Բարձեալ մարմնով ի խաչն անճառ խոնարհութեամբ,
Բերեալ կամաւ ըզհեռացեալ ազգս մարդկան:

5 Գառն անարատ, ածեալ ի սպանդ պատարագի,
Գայ կամաւ Հաւր՝ առ ի բառնալ զմեղս աշխարհի:

Դատապետք եղեն դրպիրքն առ Պիղատոս,
Դատաստանաւ բառնալ ի խաչ բողոքէին:

Եկրն եհաս վախճան մահու նախաստեղծին,

10 Եւ ցուրտ եւ պարզ ար մի յայտնի Տեառն Աստուծոյ

Զէլի էլին Տէր զըթութեանց տայր ի խաչին՝
Զհաշտութիւն Հաւր խաչահանուացն աղաւթելով:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 6495, թերթ 254բ—255բ:

B—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 381—384:

Խորագիր

A Տաղ ի տէր Ներսիսէ [Թաղման երեկոյին]: B Մեծի Ուրբաթին:

Մայրակապ՝ Ա-ն:

Բնագիր

1 AB Հօր: B միածին:

2 B Այսօր:

4 B բազկաւ փխ կամաւ: B զհեռացեալ ազգս որդւոց մարդկան:

6 B հաշտութեամբ փխ կամաւ: AB Հօր: A առ ի:

7 B Դատապետ:

9 A եկն:

10 B օր:

11 A Զէլի էլին: B Հօր փխ Տէր:

12 AB Հօր: AB աղօթելով:

էնն էից անպարագիրն յաւիտենից
Երեւեցաւ մեզ ի վախճան ժամանակիս:

15 Ընդ մեզ Աստուած յայտնեալ, բարձեալ մարմնով ի խաչ՝
Ընդդէմ լուսոյ արեգականն կընթելով:

Թողեալ լըբաւ լոյսն ի ծոցոյ արեգականն,
Թաքոյց յինքեան ըզճառագայթս ի միջաւրեայն:

Ժամն ոչ տիւ էր եւ ոչ գիշեր՝ ստ մարգարէին,
20 Ժամանեալ գայ Տէր զարութեանց ի պատերազմ:

Իշխանութեամբ զհոգին առ Հայր աւանդելով՝
Ինքն ի հանդէս մարտի իջեալ ընդդէմ մահու:

Լրւան իշխանք շարին, պակեան ահիւ մեծաւ,
Լրեալ մահու եւ դրժոխոց՝ սասանեցան:

25 Խոր խաւարին սաստէր Յիսուս լուսով խաչին,
Խընդիր առնէր իւր ծառայիցն անդ գերելոց:

Մանեաւ Ադամ զնըշան գալոյն Տեառն ի դրժոխս,
Մանր ամաթով կայր հիացեալ երկիրազին:

Կարկառ նըմա Յիսուս ըզճնոն իւր բեւեռեալ,
30 Կոչէր ձեռամբ, քաջալերէր. «Մի՛ երկընչիր,

13 A էն փխ էնն:

14 A վաղճան:

15 A մարմնով բարձեալ:

16 A կնքելով:

18 B Թաքոյց: A շի՛ք յինքեան: A իւր ի մէջաւրէին փխ ի միջաւրեայն: B մէջօրեայն:

19 A 'ւ փխ եւ: A ըստ փխ 'ստ:

20 AB զօրութեանց:

22 A ընդդէմ մահու իջեալ:

23 A Լուան:

26 A գերելոցն:

28 B ամօթով:

29 B ըզճնոս:

30 B Կոչէ:

Հայեա՛ց ի ձեռս, յոտս եւ ի կողս, որ վասըն քո,
Հայեա՛ց ի գլուխս բարձեալ զանէծս ի փշոց երկրի:

Չաղկ եղեգան հարին ի գլուխ իմ մեղաւորք,
Չաղկեալ ապտակ եւ թուք ի դէմս ինձ մատուցին:

35 Ղեղի ետուն ինձ կերակուր ընդ քացախոյ,
Ղեղոյ մեղաց քոց փոխանակ, որ ի դրախտին:

Ճանապարհաւ մահու ընդ քեզ հետեւեցի,
Ճանապարհիս կենաց ընդ իս եկ յարութեամբ:

Մաքուր հոգիք սըրբոց, եւ ձեզ մեծ աւետիս,
40 Մատիք տեսէք մարմնով եկեալ՝ ում ցանկայիք:

Նառաջագոյն գուշակելով զիմ ըզգալուստ
Յայս ահագին խոր խաւարին, ուր էք կապեալ:

Նովին մարմնով, զոր ի Կուսէն եմ ըզգեցեալ,
Նախ ի դրժոխս իջի փըրկել ըզկորուսեալսդ»:

32 A գլուխս: B երկրէ:

33 A գլուխս:

34 B Չաղեալ: B ծնօտս փխ դէմս:

36 A Ղեղոյ փոխան քոյին մեղաց, որ ի դրախտին փխ տողի:

37 A Ճանապարհս:

43 A մարմնովս որ:

ԼԷ. ՈՂՐՔ ՄԵԾԻ ՈՒՐՐԱԹԻՆ,
Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ ՀԱՅՈՅ

Կայր մայր Տեառն առ խաչին՝
Կոյսըն Մարիամ,
Ողբալով զայս ասէր
Առ միածին Որդին.

5 — Ո՛վ անմեղ գառն Աստուծոյ,
Ընդ ո՞ր մեղաց պատժիս.
Ես սրբութեամբ զքեզ յղացայ,
Մաքուր կուսութեամբ ծնայ:

Կոյս յետ ծնընդեան քո մնացի՝
10 Ծնելոյդ զաւրութեամբ.
Ամբիծ շրջեցար յերկրի,
Անփորձ ի մեղաց:

Մեղս ոչ արարեր մարմնով
Ըստ նախաձայն Բանին,
15 Եւ ոչ նենգութիւն գրտաւ.
Ի բերան քո բուրի:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, Թերթ 222ա—224ա:

B—ձեռ. № 3503, Թերթ 144բ—146ա:

C—«Բազմավէպ», Վենետիկ, 1894, ապրիլ, էջ 166—167:

Խորագիր

A Մեծի Ուրբաթին ողբանք յոյժ լաւ: B Այլ ողբք Մեծի Ուրբաթին, ի ներսէս
կաթողիկոսէ: C տե՛ս վերևում:

Բնագիր

7 AB սրբութեամբ:

8 AB ծրնայ:

9 AB ծընընդեան:

10 C գորութեամբ:

11 ABC անբիծ: BC շրջեցար:

Իշխանն աշխարհի ի քեզ
Ոչ եգիտ յիրոցն,
Արդ, զի՞ մատնեցար, որդեա՛կ,
20 Խաչի եւ մահու:

Ո՛ւր հրեշտակին բանն ըզքէն՝
Թագաւորել անվախճան.
Ահա զձեռսդ, որ զերկինս ձգեցին,
Տարածեցին ի փայտին:

25 Ձմատունսդ, որ զաւրէնս գրեցին,
Բեւեռեցին ի խաչիդ.
Ձոտսդ, որ ի ծովուն զնացին,
Հեղուսեալ կապեցին:

Յայտնեա՛ ինձ, Յիսո՛ւս, զխորհուրդ
30 Քո կամաւոր մահուանդ,
Ձի հաստատեսցի սիրտ իմ
Ի մարդկեղէն կարծեաց:

Փ Ո Ն

— Ո՛վ Մարիամ, կոյս եւ մայր,
Տաճար լուսոյ իմոյ.

35 Մի՛ տկարանար դու հոգով
Յիմ ծածկեալ խորհրդոյս:

Ես մարգարէիք իմովք
Յառաջ զայս ցուցի:

17 AB Իշխան:

22 B անվախճան:

24 AB փայտիդ:

25 C գորէնս:

29 C զխորհուրդս:

30 B մաւանդ փխ մահուանդ:

32 B կարծեցս:

Խորագիր

A Փ[ոխ]: C աստղանիշ փխ Փոխ:

33 B շիք 33—86:

Աբրահամ կախեալ ետես զիս
40 հոյ ընդ Սահակայ:

Մովսէս գուշակեաց տեսանել
Ըզկեանս ի փայտի,
Ըստ Դաւթայ ծակեցին զձեռս եւ
Եւ զոտս՝ ի փայտիս:

45 Ըստ Սողոմոնի եղին ինձ
Պըսակ ի փըշոց,
Ըստ Եսայեայ՝ իբրեւ զոշխար
Ի սպանդ վարեցայ:

Ըստ Դանիէլի սպանին
50 Զաւծեալ Տեառն այսար,
Ըստ Երեմիայ արկին
Փայտ՝ ի հաց մարմնոյս:

Ըստ Զաքարիայ՝ հայեցին
Յորս խոցեն տիգաւ:
55 Զիս Հայր իմ մատնեաց ընդ սեղաց
Որդոց Ադամայ:

Ես Հնազանդ եղէ Հար իմոյ
Մինչ ի մահ խաչիս,
Զանէծան Ադամայ բառնաս
60 Փշեղէն պըսակաւ:

43 C Մտ փխ Ըստ:

45 A Սողոմոնի: C Սողոմոնի:

46 A փշոց:

47 AC Եսայիայ:

49 A Դանիէլի:

50 C Զօծեալ: C այսօր:

54 C Յոր խոցեցին:

57 C Հօռ:

58 C Մինչեւ:

59 C Զանէծս:

Զձեռսն կարկամեալ փայտին,
Պարզեմ բեւեռաբս,
Զոտիցըն կապանս ընդ ծառոյն
Արձակեմ հեղուսիբս:

65 Դառնահամ պըտղոյն ճաշակ
Քաղցրանայ լեղեաւս,
Զկողածնին լրանամ զխայթուած,
Կողիս վըտակաբ:

Մահ իմ տայ ըզկեանս մեռելոց,
70 Որք ի սկըզբանէ,
Փայտ խաչիս իմոյ՝ զփայտ մահու
Ի կեանս փոխարկէ:

Նընջեմ ի հող մահու ընդ մեռեալս,
Զորս ընդ իս չարուցից,
75 Ի դժոխս իջանեմ առ հոգիսն,
Որք են ի բանտի:

Զկապեալն արձակեմ զԱդամ,
Կապեմ ըզկապողն,
Ի դրախտն ուտի ել՝ տանիմ,
80 Ուր եւ զաւազակն:

Արդ, մի՛ վըհատիր, Մարիամ,
Այլ խընդա՛ յուսով,
Ես յետ չարութեան իմոյ
Քեզ երեւեցայց:

62 C բեւեռօբս:

63 A կապանսն փխ կապանս ըսդ:

65 A Դառնահամ: C պտղոյն:

67 C լրանամ:

68 C վըտակօբ:

71 C մահուն:

73 C ՚նդ փխ ընդ:

75 A դըժոխս:

78 A ըզկապաղն:

82 A խընդայ:

85 ԶՀար կամս կատարել կամիմ,
Առ նոյն վերանամ:

Փ Ո Խ

— Արդ, ո՞վ Տէր եւ Որդի իմ,
Ո՞ւմ յանձն արարեր
Զմայր եւ զաղախին քո:

90 Կու յերկինս առ Հայր երթաս,
Ո՞վ զկեանս իմ տնարինէ
Փոխան քո յերկրի աստ:

Զի թէ հրէական նախանձն
Զլոյսդ հալածեցին,

95 Ինձ զի՞նչ արասցեն, որդեա՛կ:

Ես ա՛ն ունէի՝ Յիսուս
Թագ ի գլուխ եղեալ,
Եւ այժմ տեսանեմ խաշեալ:

Բան ի հրեշտակէն լրւայ.
100 — Ուրախ լե՛ր, բերկբեալ,—
Եւ այժմ հոգով խոցիմ:

Ի ժամ ծրնրնդեան քո
Հրեշտակք ցընծացին,
Եւ այժմ անարգեն մարդիկ:

105 Մերկ ըզքեզ տեսի, որդեա՛կ,

85 C ԶՀօր:

Խորագիր

ABC Փ[ոխ] (C նակ՝ աստղանիշ):

91 C տնօրինէ:

93 AB թե:

101 B հոգով:

104 AB մարդիկք:

Պընդեալ ի փայտիդ,
Խաւար իմ աշացս այսար:

Փ Ո Խ

— Ո՞վ անմեղ աղանքի իմ,
Մի՛ զանգիտեր դու սըրտիւ
110 Ի յերկիւղէ մարդկային:

Ընդ քեզ եմ յաւիտեան ես,
Որ բառնամ զարարածս իմ
Բանիւ զարուժեամբ իմոզ:

Ո՞վ սըրտիւ սիրեցեալդ իմ,
115 Ընդ քո մաքրութեան հոգւոյդ
Տամ մայր քեզ ըզՄարիամ մայր իմ:

Պատուեա՛ ստ արինացն ըզնա,
Որպէս եւ տեսեր դու յիս,
Հնազանդ լինելով նըմա:

* * *

120 Եւ մեզ աղաթիւք մար քո
Եւ Յովհաննու սիրելոյն
Շնորհեա՛ զթողութիւն մեզաց:

Եւ քեզ երգեսցուք ընդ Հար,
Եւ ընդ Սուրբ Հոգւոյն ըզփառս

125 Յայժմուս եւ յաւիտենից, ամէն:

107 AB աշիցս: C այսօր:

Խորագիր

AB Փ[ոխ]: C աստղանիշ փխ Փոխ:

109 C արտիւ:

110 A յերկիւղէ: BC յերկեղէ:

113 C զօրութեամբ:

114 C արտիւ:

117 B Պատուեայ: AB ըստ փխ՝ ստ: C օրինաց:

120 AB յի՛ք՝ աստղանիշ: C աղօթիւք մօր:

121 B Յոհաննու սիրելոյն:

123 C Հօր:

125 B Այժմուս:

ԼՐ. ՏԱՂ ԽԱՉԵԼՈՒԹԵԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Մարաւեցաւ որպէս ըզմարդ Տէրն ի խաչին,
Այն որ արար զծով եւ զերկինքս ջրրային:

Լեղի խառնեալ ընդ քացախոյ գինաւորին.
Արբուցանէր այն երկնաւոր թագաւորին:

5 Արեւն յերկինս խաւար դարձաւ մէջարէին,
Նըսեմացաւ ընդ անարգանս անմահ Բանին:

Բարձրագոչ ձայնիւ գոշըր Տէրն ի խաչին
Ձէլի էլին եւ աւանդէր առ Հայր զհոգին:

Աղբյուրներ:

- A—ձեռ. № 6495, թերթ 250բ—251ա:
- B—ձեռ. № 5120, թերթ 112ա—113ա:
- C—ձեռ. № 1756, թերթ 413աբ:
- D—Ներսէս Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 386—388:

Խորագիր

A Տաղ Աւագ Ուրբաթ: B Այլ տաղ Խաչելութեան Քրիստոսի: C տե՛ս վերեւում:
D Ի խաչելութիւնն Տեառն:

Բնագիր

- 1 BD Տէրն ի խաչին որպէս ըզմարդ: C զմարդ:
- 2 B զերկինքս: D տողի փոխարեն՝
Այն որ արար զովկիանոս ծով գեղեցիկ.
Սամարացուն ջոր խընդրելով աղբերըն Տէրն,
Այն որ արբոյց տիեզերաց զանմահութիւն:
- 3 B քացախին: A հրէից ազգին փխ զինաւորին:
- 4 A Արբուցանել: C երկնաւորին փխ երկնաւոր թագաւորին:
- 5 BCD Արեւակն փխ Արեւն յերկինս: BCD մէջօրէին:
- 6 B Նսեմացաւ:
- 7 C Բարձրագոչ:
- 8 AB Ձելի էլին:

10 Եւ վարագոյր հին արիւնին սուրբ տաճարին
Ընդ շարշարանս կենարարին պատառէին:

Երկիր հիմամբք ի յանդընդոց սասանէին,
Վէմք պատառեալ եւ գերեզմանըք բանային:

Դրժոխք սարսեալ սասանեցաւ բանտն ահագին
Եւ արձակեաց զկապեալ հոգիսն, որ անդ էին:

15 Յահէղ ձայնէն կենդանատու Տեառն Յիսուսին
Աղատեցան կապեալ հոգիքն, որ ի բանտին:

Յորժամ էջ մեր կենսատուն անդ ի ստորին,
Լուսաւորեաց զորս ի խաւար անդ նըստէին:

20 Եւ վեր ածեաց անտի զնոսին յերկինս վերին
Եւ դասեցոյց ընդ անմարմին զաւրսն երկնային:

Արժանացոյց պայծառ լուսոյ առագաստին,
Արքայութեանըն հարսանեաց սուրբ փեսային,

Ուր անդրանիկ որդիքըն մաւր սուրբ Սիոնին,
Աբրահամու զոգոյն ժառանգ Հաւրըն վերին,

- 9 A սուրբ տաճարին հին արիւնին: BCD օրինին:
- 11 D հիմամբ:
- 13 A բանտն: BD բանդն: A ներքին փխ ահագին:
- 14 B արձակեալ:
- 15 C Յահէ: AC ձայնէ: B Տեառն:
- 16 A ի խաւարին փխ որ ի բանտին: BCD բանդին:
- 18 C որ զիս փխ զորս: B խաւարի:
- 20 A զօրս: BCD զօրսն:
- 21 C Արժանացոյ:
- 22 A Արքայութեան սուրբ հարսանեացն ընդ փեսային փխ տողի:
- 23 C Որ փխ Ուր: C անդրանիկքըն փխ անդրանիկ որդիքըն: BCD մօր:
- 24 BC Աբրահամուն: C զոգուն: A Հաւրըն ժառանգ զոյգըն փխ զոգոյն ժառանգ Հաւրըն: CD Հօրըն:

25 Ուր արդարոց դասք ամենայն սուրբ երամին
Ուրխանան յաջմէ փառաց սուրբ փեսային:

Նրմա երգեմք եւ մեք ընդ Հաւր եւ Սուրբ Հոգւոյն.
Փա՛ռք յաւիտեանս խաչեցելոյ անմահ Բանին:

- 25 A Ուր եւ կուսանքըն լապտերաւք պայծառացին փխ տողի: B դասքն: C շիք սուրբ:
26 A Անխտարար ընդ փեսային միաւորին փխ տողի: B յաջէ:
27 CD Նրմայ: BCD Հօր: AC Հոգոյն:
28 A Խաչեցելոյ անմահ Բանին փա՛ռք յաւիտեանս փխ տողի: C Խաչեցելոյն:

ԼԸա. Փ Ո Խ

Մարաւեցաւ Տէրն ի խաչին որպէս ըզմալոդ,
Այն որ արար զովկիանոս ծով գեղեցիկ:

Ի Սամարացոյն ջուր խընդըրէր յաղբիւրըն Տէրն,
Այն որ արբոյց տիեզերաց զանամահութիւն:

5 Լեղի խառնեալ ընդ քացախոյն զինաւորին,
Արբուցանէր անմահ Բանին թագաւորին:

Բարձրագոչ ձայնիւ զոչէր Տէրն ի խաչին
Զէլի էլին եւ աւանդէր առ Հայր զհոգին:

Նրմա երգեմք եւ մեք ընդ Հաւր եւ Սուրբ Հոգւոյն,
10 Խաչեցելոյն անմահ Բանին փա՛ռք յաւիտեանս:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 217աբ:
B—ձեռ. № 3503, թերթ 149բ:
C—ձեռ. № 9053, թերթ 45բ—46ա:
D—ձեռ. № 80, թերթ 151ա (Փարիզ):

Խորագիր

A անխտարար: BD Փ[ոխ]: C Տաղ Մեծի Աւագ Ուրբաթին:

Թեմագիր

- 3 C շիք ի: BCD սամարացոյն: AD աղբիւրըն: B յաղբիւրըն: D Տէր:
4 BD տիեզերաց:
5 D քացախոյ:
6 D եւ սուրբ փխ Բանին:
8 BC Զէլի էլին:
9 B Նրմայ: C Հոգոյն:

10. ՏԱՂ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ, ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ԿԱԹՈՒԼԻԿՈՍՐ

- Առաւաւտին շաւղին
 Շող ծագեալ, արեւ տարածեալ,
 Արեւ, ը՛, բարձրը իջեալ
 Արփենւոյն արփոյն տարփրմամբ,
 5 Արփոյն, ը՛, տարփրմամբ անդ,
 Ը՛, քաղցրիկ ցաւդիկ արկանէր,
 Ցաւդ ի Հերմոնէ իջեալ
 Ի վերայ լերին սիրայնոյ,
 Լերին, ը՛, սիրայնոյ սէր
 10 Ի սընունդ հովիտ շուշանի,

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 283բ—284բ:
 B—ձեռ. № 3503, թերթ 162ա—163ա:
 C—ձեռ. № 79, թերթ 361աբ (Փարիզ):
 D—ձեռ. № 80, թերթ 167աբ (Փարիզ):

Խորագիր

A Տաղ Յարութեան, խոսրովային, զկնի Եղարբից Աւետարանացն. ում և կամիս ասա: B Տեառն Ներսիսի կաթողիկոսի: C Այլ տաղ Յարութեան, խոսրովային: D Այլ տաղ Յարութեան]:

Բնագիր

- 1 ACD Առաւաւտին, ը՛: B Առաւաւտին է: ABC շաւղին:
- 2 ABD Ը՛, շող: C Շողն:
- 3 C շիֆ ը՛: AB բարձր: D եալ փխ իջեալ:
- 4 ACD Արփենւոյն: B Արփոյն: ABCD արփոյն: D ը՛, տարփրմամբ:
- 5 ABCD Արփոյն: C եւ փխ անդ:
- 6 D ցաղիկ փխ ցաւդիկ:
- 7 A Հերմոնէ: D Հերմոնէ: ACD շիֆ իջեալ:
- 8 C վերա: B սիրանոյ: D սիրայնոյն:
- 10 B ընունդ փխ սընունդ:

- Հովիտ, ը՛, յաւրինեալ, ը՛,
 Նուսխայնոյ կանայք տարփացեալք,
 Կանայք, ը՛, տարփացեալ, որ,
 Ը՛, գայք ի հանդէս գիշերոյ,
 15 Հանդէս, ը՛, խաշելոյն լոյս
 Զըւարթնոյն զուարթուն հրեշտակին,
 Զըւարթուն, ը՛, սերովբէն
 Ի վերայ վիմին փողերգէր,
 Փողէր, ը՛, զաւետիս.
 20 — Տէր յարեաւ, դուք, ը՛, զո՞վ խընդրէք,
 Յարեաւ անձկալին, ը՛,
 Սիոնի սիրով սիրեցեալն,
 Սէր ողջոյն, ը՛, խանդակաթ, ը՛,
 Սուրբ ոտիցն երկիր պագանեմք:
 25 Փա՛ռք նոյն ի նոյն ի նոյն, ը՛,
 Նըմին յաւիտեանս, ամէն:

11 D շիֆ 11—24:

12 AC Նուսխայնոյն: B Նուսխայնոյ:

15 AB լոյս, ը՛:

16 A Զուարթնոյն: B զուարթուն փխ զուարթուն: C հրեշտակին:

17 ABC Զուարթուն: C սերոբէն:

18 B փողէրգէր:

20 C շիֆ ը՛: C խնդրէք:

22 AB Սիոնի: AC սիրեցեալ:

23 C խանդակադ փխ խանդակաթ, ը՛:

25 A նոյն ի նոյն, ը՛, փխ նոյն ի նոյն ի նոյն, ը՛: C շիֆ ը՛:

Խ. Փ 11 Խ

Նըստեալ կանոսյքն ողբային
Առ գերեզմանն անմահին,
Երեւելով հրեշտակին՝
Չայն աւետեաց լըսէին.

- 5 — Բամից մաքրից անձկալիւն,
- Չոր տապանաւ ծածկէին,
- Սիրով յարեաւ սիրելին,
- Չընութիւն յարոյց զԱղամին:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 284բ—285ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 163աբ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 361բ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 168աբ (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 6495, թերթ 144ա:
- E₁—ձեռ. № 6495, թերթ 156բ:
- F—ձեռ. № 231, թերթ 460բ (Երուսաղէմ). տե՛ս «Սիոն», 1949, № 4, էջ 94:
- G—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 395—396:

Խորագիր

ABCDF Փ[ոխ]: E Տաղ ի տէր Ներսիսէ: E₁ անխորագիր: G Ի նայն:

Մայրակապ՝ Ներսեսի երգ:

Քնագիր

- 1 E₁ կանանցն:
- 2 CFG գերեզման:
- 3 C հրեշտակին:
- 4 C լսելին:
- 5 E₁ սրբոց փխ մաքրից: G սրբոց փխ մաքրից: AB անձկալին: E₁G ըղձալին փխ անձկալին:
- 6 D ծածկելին:
- 8 EE₁G Չընութիւն: EE₁ մաքրիցին փխ զԱղամին: G զմաքրիցին փխ զԱղամին:

- Երկիւղալից լինէին
- 10 Պահապանաց խումբ դասին,
Սաւառնացեալ սերովբէն
Հոլաթեւէր ի վիմին:

- Ի բաց լինել երկիւղին
- Փողէր կանանց տարփալին,
- 15 Երթեալ պատմէր զաւետիս
Երամ դասուց Պետրոսին:

— Բարունից տէր վարդապետն
Այսար յարեաւ բաղձալին:
Գոչեմք եւ մեք ընդ նոսին.

- 20 — Փա՛ոք յարութեան փրկողին:

- 9 BCG երկեղալից: D երկիւղալից լինելին:
- 10 E₁G Պահապանացըն: B խումպ: E₁G շիք խումբ:
- 11 AB սէրովբէն: C սերոբն: EE₁ սերոբէն:
- 13 BCG երկեղին: D երկիւղին:
- 14 C կանաց: E տարփողին:
- 15 C Երդեալ: EE₁ Երթալ: B պատմեր: C պատմե: EE₁G պատմել: G զաւետիսն:
- 16 E₁G Գոչեալ փխ Երամ: E դասին: E₁ գընդի փխ դասուց: G գընդին փխ դասուց:
- 17 A Բարունաց: EE₁ Բարունէից: EE₁G շիք տէր:
- 18 AEE₁G Այսոր: B յարեա: E₁ դասապետն փխ բաղձալին:
- 20 C փրկողին: E փրկալից: E₁ փրկողին:

ԽԱ. ՏԱՂ ՅԱՐՈՒՄԻՔԵԱՆ

Այսաւր լոյս ծագեաց յաւուրս առաջին,
Արեգակն արդար փայլեաց յարարածս
Եւ լուսաւորեաց՝ որք ի խաւարի:

Արեւմուտ տապանն եղեւ արեւելք,
5 Եւ գերութեան վայրն՝ դարձող գերելոց,
Ի խաւարէ լոյս մեզ ճառագայթեաց:

Զգլուխ անկեան ըզվէմն շարգել կափարիչն,
Եւ ոչ մատանին՝ զանպարագրելին,
Փառաւք յարուցեալ վէմն անխախտելի:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, Թերթ 239ար:
- B—ձեռ. № 3503, Թերթ 156ար:
- C—ձեռ. № 79, Թերթ 359ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, Թերթ 164բ—165ա (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 6495, Թերթ 118բ:
- E₁—ձեռ. № 6495, Թերթ 288բ:
- F—ձեռ. № 231, Թերթ 459ա (Երուսաղեմ). տե՛ս «Սիոն», 1949, № 4, էջ 93:

Նորագիր

ABCDF տե՛ս Մանոքագրութիւններ բաժինը: EE₁ տե՛ս վերեւում:

Քննագիր

- 1 F Այսօր: E յաւուր: E կիրակիս փխ առաջին: E₁ առաջինս:
- 3 C լուսանցում՝ Փ[ոխ]: EE₁ գորս փխ որք:
- 4 E Արեւմուտք:
- 5 EE₁ վայր գերութեան: E դարձեալ: E₁ դարձաւ: B գերելոց:
- 6 C լուսանցում՝ Փ[ոխ]: B խաւարելոցս փխ խաւարէ լոյս: E₁ խաւարի: B ճառայ-
գայթեաց:
- 7 E₁ Ըզգլուխ: CDEE₁ անգեան: E₁ զվէմն: C շարգեալ: E կափարիչն:
- 9 ABCDF չի՛ք տողը:

10 Բացան դրունք երկնից բարձամբ սուրբ վիմին,
Եւ Ադամ եմուտ ի դրախտն Ադենայ
Եւ շափղ գործեաց որդուցս ի յերկինս:

Մի գինուոր վերին պակոյց զըստորինսն,
Փողէր սուրբ կանանցն զաւետիս կենաց.

15 — Մի՛ այլ արտասուէք զբարձողն արտասուաց.

Յընծացէ՛ք, յարեաւ անմա՛: կենդանին.
Նըմա միայնոյ երգեսցուք ըզփառս,
Որ նա յարուցեալ զԱդամ նորոգեաց:

Փ Ո Ն

Լըւան՝ զաւետեաց ձայն ուրախութեան,
20 Երթեալ պատմէին դասուցն ընտրելոց՝
Ի Գալիլիայ լերին հետեւեալ:

Ընթացեալ տեսին եւ երկիր պագին,
Հրաման ընկալան զմեզ լուսաւորել.
— Ընդ ձեզ եմ,—ասէր,—մինչ ի կատարած:

25 Ընդ որս երգեսցուք՝ փա՛ռք յարուցելոյն:

- 10 C լուսանցում՝ Փ[ոխ]: EE₁ վերին փխ երկնից:
- 11 AC էմուտ: DF Ադենա: EE₁ ի յԱդին փխ Ադենայ:
- 12 ABCDF չի՛ք տողը: E₁ հորդեաց փխ գործեաց: EE₁ որդուցս:
- 13 E տողից առաջ խորագիր՝ Յորդորակ է: E Ձի փխ Մի: E₁ գինուոր: E վիմին փխ
վերին: ABD ըզստորինսն: C զստորինսն: EE₁ զըստորինս: F ըզստորինս:
- 14 C լուսանցում՝ Փ[ոխ]: C կանացն:
- 15 EE₁ Մի լայք արտասուօք (E₁ արտասուաւք) փխ Մի այլ արտասուէք: ABEE₁
զբարձաւղն: E արտասուաց:
- 16 CF Յնծացեք:
- 17 C նմայ: B միայնոյ: EE₁ տացուք ա՛յժմ փխ երգեսցուք: C ը՛, փառս:
- 18 ABCDF չի՛ք տողը:
- Նորագիր ABCDF Փ[ոխ]: EE₁ անխորագիր:
- 19 CE իուան: EE₁ զաւետիս:
- 20 DEE₁ դասուց: C ընդրելոց: E₁ ընտրելոցն:
- 21 ACE₁ Գալիլիա: BF Գալիլիա: E Գալիլիա: CEE₁F լերին: ADEF հետեւել:
- 23 B ընգալան:
- 24 EE₁ ասաց:
- 25 EE₁ գոչեսցուք փխ երգեսցուք: C փառս: D փառ: EE₁ տողից նետո՛
Բանին Աստուծոյ ընդ ջօր եւ Հոգոյն (E₁ Հոգոյն, այժմ եւ յաւիտեանս):

ԽԲ. ՏԵԱՌԻՆ ՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱՔՈՂԻԿՈՍԻ, Ի ՆՈՅՆՆ

Այսաւր, ը՛, լոյս հաստատի, խաւար, ը՛, լուծանի,
 Այսաւր, ը՛, նոր Իսրայէլ սեամբ, ը՛, լուսաւորի.
 Այսաւր լուսափայլ հրեշտակն տայր կանանցն զաւետիս.
 — Յարեաւ Աստուած, ցըրուեցան թըշնամիք նորա:
 5 Եկայք պարեսցուք ընդ հրեշտակս շուրջ զգերեզմանին,
 Որով, ը՛, մահ մեռաւ, կեանք թագաւորեաց:
 Քրիստոսի աքարողին զայս՝ փա՛ռք յաւիտեանս, ամէն:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 239բ—240ա.
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 163բ—164ա.
- C—ձեռ. № 79, թերթ 361բ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 168ա (Փարիզ):

Խորագիր

A Այլ տաղ նոյն Մատթէի Աւետարանին: B Նորին տեան ներսեի կաթողիկոսի,
 Ի նոյնն. ըստ Մատթէի բանիցն: C տե՛ս Մանրագրություններ բաժնում: D անխորագիր:

- 1 BCD լուծանի փխ ը՛, լուծանի:
- 2 BD Իսրայէլ: C Իսրահել: C լուսաւորի փխ ը՛, լուսաւորի:
- 3 ABCD ը՛, լուսափայլ: ABD հրեշտակըն: C հրըշտակն: C կանացն: D կանաց:
- 4 C թշնամիք:
- 5 ABCD ը՛, պարեսցուք: C հրըշտակս: AD ը՛, գերեզմանին: B զգերեզմանին: C գերեզմանան:
- 7 BD արարաւղին: BD փա՛ռք:

Նոր ծաղիկ պայծառ ցուցաւ
 Այսաւր ի նոր բուրաստանին,
 Նրփնազարդ հոգւոցըն տունկք
 Կենդանացան կանաչութեամբ,
 5 Բենական լուսոյ սաղարթք
 Ի հոգեւոր գարունս փըթթեալ,
 Սիրով մեռեալըն վասըն մեր
 Յարոյց ընդ իւր զանկեալ բնութիւնս:
 Երեւեցաւ լոյս յարութեան
 10 Ի խաւարէ ստուերաց մահու,
 Սաւառնացեալ սերովբէին
 Նըստէր փայլեալ վերայ վիմին,
 Ի ձայն քաղցրիկ փողէր կանանցս.

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 240աբ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 164ա—165ա:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 362ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 2541, թերթ 247բ—248բ:

Խորագիր

A անխորագիր: BCD Փ[ոյս],

Մայրակապ՝ ներսեի:

Քննագիր

- 2 C Ի նորատունկ բուրաստանի փխ տողի: D բուրաստանի:
- 3 BD հոգոցըն: C հոգոցն:
- 5 BC Բենական:
- 6 CD փթթեալ:
- 8 B զանգեալ:
- 9 A էրեւեցաւ: D արութեան փխ յարութեան:
- 10 D խաւարի:
- 11 A սէրովբէին: C սերորբին: D սուրբ սէրովբէն:
- 12 B նըստեր: C նըստեր: BD Ի վերայ:

- Յարեալ խաշեալըն Տէր Յիսուս,
 15 Կենդանարարըն մեռելոց,
 Զի՞ զկենդանին ողբայք մեռեալ:
 Նա զղըժոխոց դրունս խորտակեաց
 Եւ զբռնութիւն մահու ելոյծ,
 Զգլուխ վիշապին ջախեաց մահուամբ,
 20 Արբոյց նըմա զճաշակ մահու,
 Դարձոյց զգերեալ հոգիսն ի նմա,
 Աւար առեալ ել ի բարձունս,
 Իաշխէ զպարգեւս որդւոց մարդկան:
 Եկայք տեսէ՛ք ըզգերեզմանն
 25 Յաստուածային մարմնոյն ունայն,
 Պետրեան դասուն պատմող լերուք,
 Մահկանացուաց տուք զաւետիս,
 Թէ՛ մահ մեռաւ, կեանքըն յարեալ:
 Ընդ անմահից անմահացեալքդ՝
 30 Համաձայնեալ տուք աւրհնութիւն:
 Յարուցելոյն՝ փա՛ռք յաւիտեանս:

- 14 C լուսնցճում՝ Փ[ոխ]:
 15 B շի՛ք՝ տաղը: C Կենդանարարն:
 16 D խընդրէք փխ ողբայք:
 17 D նայ: C զղժոխոց: B դրուն:
 18 ABD զբռնութիւն:
 19 B ջաղխեաց: C ջախդեաց:
 20 D նըմայ:
 21 B հոգիս: BD նայ:
 22 D բարձունս բարձունս:
 23 D Բաշխեաց: ABD պարգեւս: BCD որդոց:
 26 D Պետրոսեան:
 28 BD Թե: C կեանքն:
 29 ABC անմահիցս: D անմահացեալք:
 30 B շի՛ք՝ տաղը:
 31 D յաւիտեանս:

ԽԳԿ. ՏԱՂ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

- Նոր ծաղիկ պայծառ ցուցաւ
 Այսաւր ի նոր գերեզմանէն,
 Երփնազարդ հոգւոցըն տունկք
 Կանաչացան կենդանութեամբ,
 5 Բենական լուսոյ սաղարթք
 Ի հոգեւոր գարունս փըթթեալք,
 Սիրով մեռեալըն վասըն մեր
 Յարոյց ընդ իւր զանկեալ բնութիւնս:
 Երեւեցաւ լոյս յարութեան
 10 Ի խաւարի ստուերաց մահու,
 Սաւառնացեալ սերովբէին
 Նըստէր փայլմամբ վերայ վիմին,

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 5936, թերթ 271աբ:
 B—ձեռ. № 1193, էջ 65 (Երուսաղեմ). տե՛ս «Սիոն», 1949, № 8, էջ 216:
 C—ձեռ. № 1193, էջ 87 (Երուսաղեմ). տե՛ս «Սիոն», 1949, № 8, էջ 216:
 D—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 398:

Խորագիր

A Յարութեան: B տե՛ս վերևում: C Տաղ: D Ի նոյն:

Մայրակապ՝ ներսեսի ե բանս:

Բնագիր

- 2 D Այսօր: A գերեզմանէ:
 3 A հոգոցըն:
 5 A լուսո:
 6 D գարնան:
 7 D վասն:
 9 A էրեւեցաւ: D Երեւեալ: A յոյս փխ լոյս: BC յարութեանն:
 11 A սերովբէին:
 12 A վերայ:

- ի ձայն քաղցրիկ փողէր կանանց.
 — Յարեաւ խաշեալն Յիսուս Աստուած,
 15 Եկայք տեսէ՛ք ըզգերեզմանն
 Յաստուածային մարմնոյն ունայն:
 Բաշխէ պարգեւս որդւոց մարդկան
 Մահկանացուաց կենդանական.
 Աւար առեալ ել ի բարձունս,
 20 Զմարդիկ դասեաց ընդ զըւարթունս:
 Նա զըրժոխոց դրունս խորտակեաց,
 Եւ զԲելիար դատապարտեաց,
 Ստացաւ զԱդամ անդրէն ի կեանս
 Յադենական տեղն եւ ի փառս:

- 13 D քաղցր: A կանաց: BC կանանցն:
 15 B լուսանցում՝ Փոխէ:
 17 D չիք 17—24: A որդոց:
 18 B կենդանութեան:
 24 B տարեալ փխ տեղն եւ: C չիք եւ:

ԽԴ. ՏԱՂ [ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ]

- Այսաւր ընդ ծագելն արեւուն
 Անմուտ ծագեաց մեզ արեգակն:
 Այսաւր խաւարն անգիտութեան
 Հալածեցաւ յարարածոց:
 5 Այսաւր լցան գիրք մարգարէիցն
 Ի կատարումն եկեալ բանիցն:
 Այսաւր յարեաւ Տէրն ի մեռելոց,
 Յարոյց զանկեալքս ի գլորմանէ:
 Այսաւր լուծան երկունք մահու,
 10 Արձակեցան՝ որք յԱդամայ:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 255աբ:
 B—ձեռ. № 3503, թերթ 157աբ:
 C—ձեռ. № 79, թերթ 359բ (Փարիզ):
 D—ձեռ. № 80, թերթ 165բ—166ա (Փարիզ):
 E—ձեռ. № 231, թերթ 459բ (Երուսաղեմ). տե՛ս «Սիրոն», 1949, № 4, էջ 93:

Խորագիր

A Տաղ ըստ Մարկոսին Աւետարանին, B Մարկոսին է տաղս: C Մարկոսին եւ D Մարկոսին է տաղս, և լաւ է յոյժ, թե գիտես: E ըստ Մարկոսին է տաղս:

Թեւագիր

- 1 E Այսօր: AB ծագել:
 2 ABD տողը՝ կրկնված: C տողի վերջում՝ «կրկ.»:
 4 ABD տողը՝ կրկնված:
 5 E Այսօր: ABD լրցան: CE մարգարից:
 6 C բանից: AB տողը՝ կրկնված: D տողի վերջում՝ «կրկնէ»:
 7 E Այսօր:
 8 B զանգեալքս:
 9 E Այսօր:
 10 AD Արձակեցար:

Այստեղ իջեալ հրեշտակապետն
Տայր աւետիս խընկաբերիցն.

Փ Ո Ւ Ն

- Աստուածասէր եւ սուրբ կանայք,
Զի՞ զկենդանին խընդրէք մեռեալ:
15 Մի՛ լայք անյոյս, այլ ցընծացէ՛ք,
Յարեաւ խաչեալն, անմահն միշտ:
Քարոզեցէ՛ք պետրեան զընդին
Փռթալ արագ առ բաղձալին:
Երգեմք եւ մեք ընդ հրեշտակին.
20 — Յարուցելոյն փա՛ռք յաւիտեանս:

11 E Այսօր: C հրեշտակապետն:

12 B խընկաբերիցն: C խնգաբերիցն: E խնկաբերիցն:
Խորագիր ABCDE Փոխ:

14 D զկենանին: C խնդրեք: E խնդրէք:

15 C ցնծացեք: E ցնծացէք:

16 C անմահն:

17 B պերեան փխ պետրեան: CE զնդին:

19 C հրեշտակին:

28

ԽԵ. ՏԱՂ [ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ], ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ԿԱՔՈՂԻԿՈՍԻ

Նորահրաշ արեգակն այստեղ ծագեցաւ աշխարհի
Ի գրոյ խաւարէ,

Եւ կեանք անվախճան տըլաւ մահացու բընութեանս
Ի ստուերաց մահու:

5 Բամից մեռելոց այստեղ պըտողն առաջին յարեաւ
Ի գերեզմանէն,

Սիրով սուրբ կանայքն եկին աւծանել անոյշ իւղովք
Զաւծեալն Քրիստոս:

Երեւեալ լուսափայլ հրեշտակըն գոչէր՝ ասելով.

10 — Յարեաւ խաչելեալն:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 255բ—256ա:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 165աբ:

C—ձեռ. № 79, թերթ 362բ (Փարիզ):

D—ձեռ. № 80, թերթ 174բ—175ա (Փարիզ):

Խորագիր

A Այլ տաղ ըստ Մարկոսի Աւետարանին: B Տեառն Ներսիսի կաթողիկոսի, ի նոյն.
Մարկոսին է: C Մարկոսին ե: D Մարկոսին է, սրբոյ աւետարանչին:

Մայրակապ՝ Ներսեսի երգ:

Բնագիր

1 B արէգան:

4 B ստուերաց մահու:

5 C պըտողն:

7 B անուշ: BC եղովք: D եւղաւք:

8 C Զաւծեալն զՔրիստոս:

9 ACD էրեւեալ: C հրեշտակն:

Մարտեալ փախչէին՝ տրկար բնութեամբ ոչ տանելով
Տեալեան զըւարթնոյն,

Իսկ Մարիամ ժուժկալեալ արժանի եղև տեսանել
Զանձկալին ինքեան,

15 Եւ գնացելոցն պատահիր ի ճանապարհի յարուցեալն
Յողջոյն կենդանի:

Բարունոյն զողջոյնն այն առեալ տանէին աշակերտացն,
— Տէրըն մեր յարեալ:

Գանձին ծածկելոյ, զոր այսաւր զըտեալ մեծացաք,

20 Տացուք միշտ ըզփառս:

11 D փախչին:

12 C զըւարթնոյն:

14 B Զանձկալին: C Զանձալին:

17 BCD Բարունոյն: A աշակերտաց:

18 C Տեր:

19 C գտեալ:

20 C զփառս:

ԽԱ. Փ Ո Խ

Կեանքն ընդ Հար անմահ մարմնով Տէր յարեալ
Ի գերեզմանէն:

Առաւուտ լուսոյ ծագեաց մեզ այսաւր
Ի գրոյ խաւարէ:

5 Թագաւորն, իջեալ ստորին վայր մահու,
Փրկեաց ըզգերեալսն,

Որով մահ մեռաւ մահուամբ կենդանոյն,
Կեանք թագաւորեաց:

Ղամբար բոցեղէն փայլեաց յարփենոյն՝

10 Որք ի խաւարի,

Ի կեանս վերածեաց անմահըն մահուամբ
Զմեռեալ բընութիւնս:

Ազբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 256աբ:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 165բ—166բ:

C—ձեռ. № 79, թերթ 362բ—363ա (Փարիզ):

D—ձեռ. № 80, թերթ 175աբ (Փարիզ):

E—նքեսն Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 396—397:

Յորագիր

ABCD Փ[ոխ]: E Յորդորակ:

Մայրակապ՝ կաթողիկոսի Հայոց:

Քնագիր

1 CD Կեանք: E Հոր: ABC մեր փխ Տէր:

3 E Առաւուտ: ABCE ծագեալ: E այսօր:

5 BCD ի ստորին:

6 C Փրկեաց զգերեալսն:

7 D մեռաւ մահ: CD կենդանոյն:

9 BD յարփոյն: C յարփենոյն:

11 C անմահ:

12 E Ըզմեռեալ բնութիւնս:

Կամաւ վասըն մեր զանձն իւր եդ ի մահ,
Կամաւ յարուցեալ:

15 Ողբային կանայքն ողբով արտասուաւք
Զբարձողն արտասուաց:

Սոսկալին փայլակնանըման երեւեալ
Լուսափայլ կերպիւ,

Ի ձայն ցընծութեան փողէր զաւետիս
20 Սուրբ խընկաբերիցն.

«Հայեցեալ տեսէ՞ք զտեղի անմահին
Ունայն ի մարմնոյն:

Այսա:ր Տէր յարեաւ, ցընծացէ՞ք, ասէ,
Գըստերք Ադամայ:

25 Յեւայի մաւր լըսելիս ձայնեցէ՞ք,
Աւձըն պարտեցաւ:

Ուրախ լե՛ր, Ադամ, այսաւր Որդին քո
Ըզքեզ նորոգեաց»:

Յընծալով եւ մեք երգեսցուք փրկողին՝

30 Ըզփառս յաւիտեան:

13 E վասն:

15 C կանայք: BD իւզաբերք փխ ողբով: C չիք ողբով: E արտասուոք.

16 ABCD Զբարձաւոյն: E Զբարձողն:

17 CE փայլակնանման:

18 C Լուսափայլ:

19 C ցնծութեան:

20 C խնգաբերիցն:

21 E զտեղին: BCD անմահին մահու (D մահուամբ):

23 E Այսօր Տէրըն մեր: C ցնծացեք: AE չիք ասէ: C ասե:

24 C Գստերք: E Սիրնի փխ Ադամայ:

25 E մօր: BCD մաւր ձեր: C լսելիս:

26 B Աւձն: E Թ'օձըն փխ Աւձըն:

27 E այսօր:

29 C Յնծալով: AE չիք եւ: A փրկաւոյն: BE փրկողին: D փրկողիք:

30 A Զփառս: CD յաւիտեանս:

ԽԷ. ՏԱՂ [ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ]

Այսաւր յարութեան մեզ ծագեցաւ, ը՛, լոյս,
լոյսն որ ի Հաւրէ
Յառաջ քան զարեւ անունն իւր:

Իւրական բանիւ ստեղծողն աւուրց լուսով,
5 Ի սկըզբանն աւուր հաստատեալ ըզլոյս,
Ելոյծ ըզխաւարն աննիւթ:

Աննիւթ գոյացոյց այսաւր հոգոց, ը՛, լոյս,
Լուծեալ ըզգիշեր մեղաց՝ ստեղծողն առաջին
Զաշխարհս եստեղծ նորոգ:

10 Նորոգի ի կեանս Ադամըն հին այսաւր,
Եւ նորափետուր պըճնիւք զարդարի փառաւք
Անիծաբեր երկիր:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 270ա—271ա:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 157բ—158ա:

C—ձեռ. № 79, թերթ 359բ—360ա (Փարիզ):

Նորագիր

A Տաղ ըստ Ղուկասու Աւետարանին: B Ղուկասուն է տաղս: C Ղուկասուն ե՛

Թնագիր

1 C ըոյս փխ լոյս:

4 A ստեղծաւոյն:

5 B Յի փխ Ի: C սկզբանն: B հաստատել: C զլոյս:

6 AB էլոյծ: C զխաւարն: C աննիւթ:

7 C հոգոց:

8 B ըզգիշեր: A ստեղծաւոյն:

9 AB էստեղծ:

10 C Ադամն:

11 C պճնիւք:

Երկիրս երկնայնոցն եղև տեղի եւ էջք,
Որ անտարեր քարոզ՝
15 Ի յունկն Եւայի դրստերց գոչեն ըզձայն:

Չայնէր ի վիմին հրեշտակապետն այսար,
Տարփողէր կանանցն, ը՛, զուարթ.
— Յարեաւ խաշեալըն Յիսուս, փըրկիչ եւ Տէր:

Տէր գայ զարութեամբ յարուցանել ընդ իւր
20 Պըտուղն առաջին կենաց,
Ի մեռեալս ազատ զմեզ ազատեաց յուսով:

Յուսով յարուցեալքս առ մահացուն մեր գոչեսցուք.
— Ուր մահ՝ յաղթութիւն քո,
Ուր դըժոխք խայթոց՝ կործանեցաւ խաշիւն:

- 13 C Եւ երկիրս: B երկնայնոցն:
15 C յունկն: C դստերց: C ձայն:
16 C հրեշտակապետն:
17 B զուարթ:
18 BC խաշեալըն: C փրկիչ:
24 C դժոխք: AB կործանեցար:

ԽԸ Փ Ո Խ

Յընժան այսար երկինք
Եւ երկնային զարք անմարմինք:

Յընժայ լոյս եղական
Ընդ անեղին լուսոյ ծագման:

5 Յընժայ լուսին ստուերին
Փայլմամբ լուսոյ անըստուերին:

Յընժան պարք աստեղաց
Ընդ յարութիւն յարինողին:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 271աբ:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 158ա—159ա:

C—ձեռ. № 79, թերթ 360աբ (Փարիզ):

D—ձեռ. № 6495, թերթ 81բ—82ա:

E—ձեռ. № 231, թերթ 460բ (Երուսաղեմ). տե՛ս «Սիոն», 1949, № 4, էջ 93—94

F—Ա. Չոպանյան, Հայ էջեր, Փարիզ, 1912, էջ 49—50 (հիմք՝ Վենետիկ, ձեռ. № 765):

Խորագիր

ABC Փ[ոխ]: DF Տաղ Յարութեան (F Յարութեանն) Քրիստոսի (D թերթ 82ա Յորդորակ): E Ղուկասու:

Բնագիր

1 C Ցնցան: EF այսօր:

2 B 2, 4, 6-րդ տողերը՝ կրկնված: CD երկնայինք: DEF զօրք: C անմարմնոցն:

3 BE Յընժա: DF լոյսն:

4 C անեղի:

5 BE Յընժա: C Ցնժայ: EF ըստուերին:

6 D անըստուերի:

7 C Ցնժան:

8 A յարինողին: B յարինաւղին: D յարինողի: EF յօրինողին:

- Յրնծան երկիր եւ ծով՝
 10 Ի հնութենէ նորոգելու՛:
 Յրնծան ծառք անտառք
 Ըստ իսկզբանն զարդարին:
- Յրնծան բոյսք դալարի
 Ի գարնայնոյս իմանալի:
- 15 Յրնծան կենդանականք
 Ընդ անմահին կենդանութեան:
- Յրնծան որդիք մարդկան,
 Քանզի յԱդին դրախտըն դարձան:
- Յրնծայ եկեղեցի՝
 20 Զփեսայն տեսեալ յառագաստի:
- Յրնծայ նորով Զատկիս,
 Զենմամբ գառինն անարատի:
- Յրնծան ըզգայարանքս՝
 Աւծեալք արեամբ պատարագին:
- 25 Յրնծամբ այսար ի տիպ
 Հանդերձելոյ մեր յարութեան:

9 AD Յրնծայ: BE Յրնծա: C Յնծայ:
 10 B հնութենէ:
 11 C Յնծան: BC անդառի: DF անտառին:
 12 E սկզբանն: F սկզբանն:
 13 C Յնծան: ABCE ըզգալի (C ըսգալի) փխ դալարի:
 14 B գարնայնոյս: DF գարնանոյս: E գարնանոյս:
 15 C Յնծան:
 16 DF ընդ յարութին անմահ Բանին փխ տողի:
 17 D տողից առաջ խոռագիւ՝ Յորդորակ: C Յնծան:
 18 CF դրախտին:
 19 BF Յրնծա: C Յնծայ:
 20 DF Տեսեալ գփեսայն:
 21 BF Յրնծա: C Յնծայ:
 23 C չիք 23—24: EF զգայարանքս:
 24 D Աւծեալ: F Օծեալ:
 25 C Յնծամբ: EF այսօր:
 26 C Հանդերձելոց: CF յարութեանն:

Յրնծամբ եւ անդ փառաւք,
 Պարեմք ընդ զարս իննեակ դասին:

Յրնծամբ փառատրելով,
 30 Միշտ զյարուցեալըն գովելով:

27 C Յնծամբ: F փառօք:
 28 DF զարսն (F զօրսն) անմարմնական փխ զարս իննեակ դասին: C դասուն:
 29 CF Յնծամբ (F Յրնծամբ) փառատրելով:
 30 DF տողից նետո՝ Յրնծամբ փառատրելով (F փառքս տալով)
 Հօր եւ Որդոյ եւ Սուրբ Հոգոյն (F Հոգոյն):

Մ. Փ Ո Խ

Հար կամաւ իջեալ՝ Որդին մարմին ըզգեցաւ,
Արեամբ եւ մահուամբ իւր գնեաց զորդիս Ազամայ:
Յարեաւ յարութիւն եւ կեանք, յարոյց ըզբնութիւնս,
Որով պարակից եղեաք վերին զուարթնոցն:

- 5 Տընծալով տանեմք այսաւր, առ նոյն պաղատիմք.
— Կենարար տեսլեան քո, Տէ՛ր, ընդ մետասանիցն
Արժանատրեա ըզմեզ յերկրորդ գալլստեանն.
Թագաւոր փառաց, Քրիստո՛ս, յորժամ զաս փառաւք,
Որով զհողացեալ բնութիւնս հրեղէն նորոգես,
10 Ղամբարափայլեալ փառաւք շնորհեա մեզ յառնել,

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 272աբ:
B—ձեռ. № 3503, թերթ 167ա—168ա:
C—ձեռ. № 79, թերթ 363բ—364ա (Փարիզ):
D—ձեռ. № 80, թերթ 176աբ (Փարիզ):
E—ձեռ. № 6495, թերթ 262բ—263ա:
F—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 390—391:

Խորագիր

ABCDE Փ[ոխ]: F Յորդորակ:

Փայրակապ՝ Հայոց կաթողիկոսին:

Քննագիր

- 1 F Հօր:
2 EF մահուամբն: C չիք իւր: CDE զբնեաց: EF զորդիսն: A Ազամա:
3 F յարութիւնն: EF կեանքն: E 'ւ յարոյց: C զբնութիւնս:
4 E եղաք: F եղեալ: C զուարթնոցն:
5 C Տնծալով: EF տօնեմք այսօր: F 'ւ առ:
7 E գալլստեամբ: F գալլստեանդ:
8 EF փառօք:
10 BD Ղամբարափայլ: EF փառօք: B շնորհեայ:

Ք դասս աջակողմ աւղեացն կարգեա եւ ըզմեզ:
Կենդանի բարբառ քո, Տէ՛ր, ըզմեզ կոչեսցէ,
Որպէս զարդարոցն երամք, ընդ քեզ վերանալ
Արաթոիչ լուսափայլ ամպաւք յերկնային խորանսդ,
15 Ի նոյն միանալ սիրով ընդ սուրբ փեսայիդ,
Նոցին համաձայն արհնել սուրբ զԵրրորդութիւնդ:

- 11 AF դաս: F օրեացն: B կարգեայ: EF կացո փխ կարգեա: BF զմեզ:
13 E երամսն: F Լրամս:
14 C լուսափայլ: BC ամբաւք: E ամպով: F ամպովք:
15 E մարմնով փխ սիրով:
16 B համայձայն: F օրհնել:

ՄԱ. ՏԱՂ [ՅԱՐԻՒԻԹԵԱՆ]

Նոյնագոյ ընդ Հաւր բանն Աստուած,
Ի սկզբբանն առ Աստուած միշտ էն:

էն անմարմին անյեղ եղեալ
Եւ բնակեաց ի մեզ ըամարէն:

5 Բամից Տէրն յանձն առեալ ընդ մեր
Մեռանիլ մարմնով սիրաբար:

Սէր անունն դրնիր ի տապան,
Սիրով ողբային իւղաբերքն:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 277բ—278ա:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 159աբ:

C—ձեռ. № 79, թերթ 360բ (Փարիզ):

D—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 398—399:

Խորագիր

A Տաղ ըստ Յոհաննու Աւետարանին: B Յոհաննուն է տաղս: C Փ[ոխ]. Յոհաննու Ոսկեբերանի: D Ի նոյն:

Մայրակապ՝ Ներսիսի:

Քննագիր

1 D 2օր:

2 C սկզբանն:

3 ABC անմարմին մարմին: CD յեղեալ:

4 D ըամօրէն:

5 B Բամիցըս:

6 CD Մեռանել:

7 CD անուն: C դնիր: A տապանն:

8 ACD եղաբերքն:

Իւղաբեր կանանցն արտասուք
10 Դադարեաց տեսլեամբ սիրելոյն:

Սիրեցեալն տարփմամբ անձկալոյն
Բարբառէր՝ մի՛ յիս մերձենար:

Ի մերձենալ զուարթնոցն առ վիմին
Փողէր խընկաբերիցն՝ ասելով՝ ձեզ աւետի՛ք:

Պ Ո Խ

15 Յարեաւ փառաց թագաւորն, աւետի՛ք,
Զի՞ խընդրէք զանմահն ընդ մեռեալս, մեծ աւետի՛ք:

Հարոյց զբնութիւնըն Ադամայ, աւետի՛ք,
Կանգնեաց ըզզլորեալ նախամայրն, մեծ աւետի՛ք:

9 CD եղաբեր: AC արտասուք:

10 C սիրելոյն:

11 AB Սիրեցեալ: B անձկալոյն: C անձկալոյն:

13 D զուարթնոյն:

14 BD խընդաբերիցն: C խնդաբերիցն:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 278աբ:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 159բ—160ա:

C—ձեռ. № 79, թերթ 360բ—361ա (Փարիզ):

D—ձեռ. № 6495, թերթ 269աբ:

E—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 399—400:

Խորագիր

ABC Փ[ոխ]: D Փ[ոխ. Դ ատուր]: E Յորդորակ:

Քննագիր

15 ABD աւետիս*:

16 C խնդրէք: D ձեզ մեծ*: ABD աւետիս:

17 BCE զբնութիւնս: D ըզբնութիւն:

18 D Եւ կանգնեաց: CDE զզլորեալ: A նախամայրն ոտղված՝ ըզնախամայրն:

* տողավերջի աւետիք (կամ՝ աւետիս) և մեծ աւետիք բառերը ձեռագիր աղբյուրներում կրճատ են կամ հապավված: D օրինակը ունի՝ ձեզ մեծ աւետիս ձեզ (30-րդ տողում՝ մեզ մեծ աւետիս): Տողատակի տարբերակներում մայր մասին նշում չկա:

- Պատմեցէք դասուն պետրոսեան, աւետի՛ք,
 20 Յովհաննու սուրբ սիրեցելոյն, մեծ աւետի՛ք:
 Քրիստոս յարեաւ ընդ նմա արիք, աւետի՛ք,
 Որդիք մարդկան, այսար ցընծացէ՛ք, մեծ աւետի՛ք:
 Քրիստոս ի վեր. ելէք ընդ նմա, աւետի՛ք,
 Երկրաւորք, լերուք երկնայինք, մեծ աւետի՛ք:
 25 Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց, աւետի՛ք,
 Պրտուղ նընջեցելոց առաջին, մեծ աւետի՛ք:
 Այսար դրունք բացան դժոխոց, աւետի՛ք,
 Եյին կապեալ հոգիքն որ ի նմա, մեծ աւետի՛ք:
 Այսար մահ մեռաւ ի կենացն, աւետի՛ք,
 30 Խաւար լուծաւ, լոյս հաստատեցաւ, մեծ աւետի՛ք:
 Այսար հինն Ադամ նորոգեալ, աւետի՛ք,
 Յարութեամբ նորոյ Ադամայ, մեծ աւետի՛ք:
 Այսար նոր արարածք եղեալք է Քրիստոս,
 Նորոգողին երգեմք ընդ հրեշտակս՝ փա՛ռք ի բարձունս:

- 19 CE դասուց: D զընդին փխ դասուն: E Պետրոսի:
 20 ABDE Յոհաննու: C Յոհանու: C սիրելոյն: E սիրելոյն:
 21 E լուսանցում՝ Փ[ոխ]: AB նրմա: C նմայ: D արիք ընդ նմա: B յարիք փխ արիք:
 22 AE այսոր: C ցնծացեք:
 23 A Քրիստոս ուղղված՝ ընդ Քրիստոս: A նրմա:
 24 A Երկրաւորք ուղղված՝ Երկրաւորք: B Երկրաւորք: CE երկնային: D երկնաւորք փխ երկնայինք:
 25 CE շիֆ 25—26: D շիֆ 25—28: A յարեա: B ի մեռելոց անդրանիկ փխ յարեա ի մեռելոց:
 26 B Պրտուղն:
 27 E Այսոր դրունք: C դժոխոց:
 29 E Այսոր: CE կենաց: D խաչին փխ կենացն:
 31 CE շիֆ 31—32: D 31—32-ի փոխաբեն՝
 Այսար զուարթունն ի վիմին գոչէր. Աւետիս,
 Զի՛ լայք, յարեա խաչելեալն, ձեզ [մեծ աւետիս]:
 32 B Ադամա:
 33 E Այսոր: AB եղեալք: D շիֆ եղեալք: D Քրիստոս, աւետիս]:
 34 D երգել: C հրեշտակս: D Ըզփառս յաւիտեանս փխ Փա՛ռք ի բարձունս:

ՄԲ. ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ՏԱՂ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

Նոր ձայն աւետեաց հրեշտակապետն այսար
 Փողէր խընկաբեր կանանցն ի վերայ վիմին.
 — Խաչելեալն յարեաւ, ձեզ մեծ աւետի՛ք:

Երթեալ խընդութեամբ աշակերտեալ կանայքն,
 5 Պատմէին դասուց ընտրեալ սուրբ մետասանին.
 — Յընծացէ՛ք, յարեաւ Տէրն ի մեռելոց:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, Թերթ 278բ—279ա:
 B—ձեռ. № 3503, Թերթ 168աբ:
 C—ձեռ. № 79, Թերթ 364աբ (Փարիզ):
 D—ձեռ. № 80, Թերթ 180բ—181ա (Փարիզ):
 E—ձեռ. № 2541, Թերթ 246ա—247ա:
 F—ձեռ. № 6495, Թերթ 49ա:
 G—ձեռ. № 231, Թերթ 461բ (Երուսաղեմ). տե՛ս «Սիւն», 1949, № 4, էջ 94:
 H—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 391—392:

Խառնակ

A Այլ տաղ նոյն Յոհաննու Աւետարանին: B Նորին տեանն Ներսիսի ի նոյն, ըստ Յոհաննու: C Յոհաննու Աւետար[անին]: D Ըստ Յովհաննուն է, լաւ է լոյս: E Տաղ Յարութեան Տեանն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: F Մեղեղի ի տէր Ներսէս կաթ[ողիկոսէ]: G Ըստ Յովհաննու է տաղս: H Ի նոյն:
 Թայրակապ՝ ներսեսի է:

Քննակ

- 1 C հրեշտակապետ: H այսոր:
 2 F Փողէ: B խընկաբեր: C խնկաբեր: E խընկալբեր: F կանանց: A ընդված՝ ի C վերա:
 3 E մեզ փխ ձեզ: F շիֆ մեծ: FH աւետիս:
 4 C խնդութեամբ: FH կանանցն:
 5 D Պատմեին դասուցն: CF ընդրեալ: A ընդված՝ սուրբ: EF շիֆ սուրբ: EFH մետասանիցն:
 6 C ցնծացեք: A Տէրն մեր:

Բաբունուցն էից յաշակերտաց խմբիցն
Պետրոս Յովհաննու հանդերձ արագ ընթացեալ,
Տեսին զգերեզմանն ունայն ի մարմնոցն:

10 Սէրըն տարփողին աւտարանայր յաչաց,
Զայնէր ողբալով առ նոյն.— Ո՛վ պարտիղապան,
Յոյց ինձ, թէ բարձեր, դի առից ըզնա:

Երևեալ անդրէն քաղցրիկ հընչէր բարբառ.
— Յընծա՛, Մարիամ, յարեայ, մի՛ լար դիս մեռեալ:

15 Բաբունին բարի գոչէր Մարիամ,

Սըրտիւ անձկալեալ առ բաղձալին դիմեալ.
— Մի՛ յիս մերձենար,— ասէ,— չեմ ելեալ առ Հայր՝
Զպըտուղս առաջին նըւէր տալ նըմին:

Ի ձայն ցընծութեան աւետարտը նըւագ

20 Որդին՝ Որոտման գոչէ որդւոց Սիոնի
Զյարութիւնըն Տեսոն Աւետարանաւն:

էից ստեղծուին յաբուցելոյ լուսոյն
Ընդ Հարբ եւ Հոգւոյն տացուք յաւէտ միշտ ըզփառս
Յայժմուս յաիտեան եւ յանվախճանին:

22 B ստեղծաւորն:
23 G Հօր: CD Հոգոյն: A փառս: C զփառս:
24 C Այժմուս: A յանվախճան ամէն:

7 BCDE Բաբունոցն: F Բաբունոցն: BC աշակերտաց: F աշակերտացըն: H աշակերտեալ: C խմբիցն: FH խմբից:
8 BCFH Յոհաննու:
9 E զգերեզման: G ըզգերեզմանն: A ընզված՝ ի: A մարմնոցն եղեալ:
10 G Սէրն: H օտարանայր:
11 A ընզված՝ առ նոյն: E շի՛ք առ նոյն: F շի՛ք առ նոյն ով: A թէ ով: FG պարտիղապան: H Գոչէր Մարիամ առ նա.— Պարտիղապան, ցոյց ինձ փխ առդի:
12 ACD թե: ADEF ես առից: BE ըզնայ: C զնա: H Թէ բարձեր զիմ Տէրն, 'ւ ես առից ըզնա փխ առդի:
13 AFH էրեւեալ: BC երեւեալն: EG էրեւեալն: E քաղցրայհընչէր փխ քաղցրիկ հընչէր: C հնչեր: E բարբառն:
14 C Յնծա: EF Յընծայ: C Մարի Մարիամ: A ընզված՝ յարեայ: EG յարեալ: A եւ մի լայր:
15 ABCDEG Բաբունի: FH Բաբունին ձայնէր առ նա փխ առդի:
16 BF անձկալեալ:
17 C մերձենալ: A ընզված՝ ասէ: A զի չեմ ելեալ: E ես չեմ ելեալ:
18 AE Զպըտուղ: H Զպըտուղն: A նըւէրըս տալ: E ունէր փխ նըւէր: FH տալ նըւէր: C նմին:
19 EFH շի՛ք 19—24: C ցնծութեան:
20 D գոչէր: C որդոց: A մարդկան փխ Սիոնի: BDG Սիոնի:
21 C Զյարութիւնն: A մեզ Աւետարանաւն:

ՄԳ. Փ Ո Խ

Կաննայքն արտասուաք լային զբարձողն արտասուաց,
Զմեռելոց կենդանատուն որպէս ըզմեռեալ:

Անմահ իւղ թափեալ անուան իւղ անոյշ բերին,
Կրնդրուկ եւ զրմուռ հայուէ կենսատու բուրմանն:

5 Թաղեալըն մարմնով յերկրի զմահ մեռուցանէր,
Զաղամեան բնութիւն մեռեալըն կենսագործէր:

Ուստի եւ զուարթունքն իջեալ լուսափայլ ծագամամբ,
Խընդութեամբ տային մարդկան զաւետիս կենաց:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 279բ—280բ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 168բ—170ա:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 364բ—365ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 181ա—182ա (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 2541, թերթ 250ա—251բ:
- F—ձեռ. № 6495, թերթ 49ա—50ա:
- G—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 393—395:

Խորագիր

ABCDE Փ[ոխ]: F Տաղ ի տէր ներ[սիսէ]: G Յորդորակ:

Մայրակապ՝ Կաթողիկոսի Հայոց:

Քննագիր

- 1 CF Կաննայք: FG արտասուօք: ABCDEF զբարձաղն: G զբարձողն:
- 3 ADG եղ: B եղ: CD թափեալն: A եղ: FG զեւղո: B անուշ:
- 4 C Կնդրուկ: FG հայուէ: E բուրման: FG փըրկչին փխ բուրմանն:
- 5 C Թաղեալն: FG մեռուցանէ:
- 6 E Բնութիւնս: F մեռեալ բնութիւնս: G մեռեալ բնութիւնըս: FG կենսագործէ:
- 7 F զուարթունք: G զուարթունք: E լուսափայլ:
- 8 C մարդկան տային: C կենաց քառի վերեւում՝ մարդկան:

Ղամբար բոցեղէն վառեալ ի վերայ վիմին,
10 Մեռաւրէն պակեան յահէն դասք պահապանացն:

Ի բաց մերկացեալ զերկիւղ խընկաբեր կանանցն,
Աւետեաց քարոզք եղևն սուրբ առաքելոցն:

Կարաւտ անձկալի սիրով Պետրոս յարուցեալ,
Սիրեցեալըն Յովհաննէս արագ սըլացեալ:

15 Ունայն ի մարմնոյն տեսին ըզսուրբ գերեզմանն,
Հիացեալ անդրէն դարձան առ համադասիցն:

Սրտիւ Մարիամ թախծեալ հեղոյր զարտասուս.
Զրդձալին տեսեալ աշաւք եւ ոչ ծանուցեալ:

— Ի գերեզմանէն զմարմինն՝ ո՛վ պարտիզապան,
20 Եթէ դու բարձեր, ասա՛, զի ես առնուցում:

Հայցելին առ Նա ձայնէր. «Ո՛վ դու Մարիամ,
Զիս, որ յարութիւն եւ կեանք, զի՞ ողբաս մեռեալ:

Արդ, մի՛ մերձենար դու յիս, անկատար գոլով,
Որպէս մայրըն քո Եւա՛ ի ծառ գիտութեանն:

- 9 B Ղամպար: FG լուսափայլ փխ բոցեղէն: C վերա:
- 10 E Մեռաւրեա: FG Մեռօրէն: G պահապանաց:
- 11 B զերկեղ: C զերկեղ: DE զերկիւղ: F զերկիւղն: G զերկեղն: B խընկաբեր: C խնկաբեր կանացն:
- 12 E եղէն: G աշակերտացն փխ առաքելոցն:
- 13 G կարօտ: B անձկալի:
- 14 BEFG Յոհաննէս: C Յոհաննէս: C սլացեալք: EFG ընթացեալ փխ սըլացեալ:
- 15 F սուրբ ըզգերեզմանն:
- 16 BCD Հիացեալք: F անդէն:
- 17 C Սրտիւ: A թաղածեալ: BD թաղծեալ: FG Սըրտիւ անձկալեալ (G անձկալեալ) վառեալ ի հուր սիրելոյն (G սիրելոյն) փխ աղի:
- 18 G աշօք:
- 19 E չի 19—20: A լուսանցեում փոխի նշան []:
- 20 ACD Եթէ: C ասայ: D առից ըզնա փխ առնուցում:
- 21 BCD անոյն փխ նա: E 21—22-ի փոխառեն՝
Հայցմամբ զպարտիզապան Տէրն Մարիամ ձայնեաց,
Սըրտիւ տարփացեալ առ ոտսն բարունի կոչէր:
- 24 BCD եւ մայր: BCDEFG Եւայ: BEFG գիտութեանն:

25 Յորժամ առ բնութեանն իմ Հայր եւ ձեր ըստ շնորհի
Եւ Աստուած մարմնոյս իմոյ ևս Ելանիցեմ,

Որոտմամբ իջեալ Հոգին ըզձեզ կատարէ,
Արժանաւորիք յայնժամ առ իս մերձենալ»:

Յընծացեալք այսու յուսով զուարճացուք Հոգւովն,

30 Զյարուցեալն ի մեռելոց արհնեմք ընդ Հաւր յաւիտեանս:

25 E բնութեամբ: FG բնութեանս: F շնորհաց:

27 FG Հոգին իջեալ: FG նորոգէ փխ կատարէ:

28 C Արժանորիք: B յանժամ:

29 C Յնծացեալք: E Յընծացեալքս: FG Յընծացուք: FG եւ ձեր փխ այսու: F զը-
ւարճացուք: C Հոգովն: EF Հոգով: G մարմնով փխ Հոգովն:

30 G զՔրիստոս օրհնեսցուք փխ արհնեմք ընդ Հաւր յաւիտեանս: CE յաւիտեանս: F
Զյարուցեալն այսար զՔրիստոս արհնել յաւիտեանս փխ տողի:

ՄԳ. ՏԱՂ ՍՈՒՐԲ ՀՈԳԻՈՅՆ: ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ԵՐԳ ԵԿԵԼԵՅՈՒՅ
ՄԱՆԿԱՆՅ՝ ՀԱՄԱԳՈՅ ՍՈՒՐԲ ԵՐՐՈՐԻՈՒԹԵԱՆՆ ԵՒ
ՄԻԱՍՏՈՒԱՄՈՒԹԵԱՆՆ, ՀԱՄԱԶԱՅՆԵԼՈՎ ԵՐԿՆԱԻՐԱՅՆ ԴԱՍՈՒՅ

Ներպարունակեալ

Իննեակ դասոց կայք մի առ մի ձայնիս:

Երգս առեալ գոչեն

Երբակի անձանց միոյ տէրութեանն:

5 Բախացեալ եւ մեք՝

Համաձայնելով ընդ սրովբէից խումբս.

Ազբյուրներ

A—ձև. № 7785, թերթ 325ա:

B—ձև. № 3503, թերթ 109աբ:

C—ձև. № 79, թերթ 367բ—368ա (Փարիզ):

D—ձև. № 80, թերթ 218բ—219ա (Փարիզ):

E—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 401:

Խորագիր

A տե՛ս վերևում [Այլ տող]: B Երգ եկեղեցոյ մանկանց՝ համազոյ սուրբ Եր-
րորդութեան, համաձայնելով երկնաւոր դասուց, ի ներս[իսէ]: C Տեառն ներս[իսի].
D Տեառն ներսեսի Երգ եկեղեցոյ մանկանց՝ համազոյ սուրբ Երրորդութեան եւ միաստ-
ուածութեան, համաձայնելով երկնաւորացն դասուց: E Ի սուրբ Երրորդութիւնն:
Մայրակալ՝ Ներսես:

Թեագիր

2 A Իննակ: A տողից հետո՝ Երրորդութեան փառք՝:

4 A Երբակի: B տէրութեան: C տերութեանն: A տողից հետո՝ աստուածութեան
փառք:

6 A սրովբէից ուղղված՝ սէրովբէից: C սրբեկցրն: D սրբեկց: E սրբեկցն: C խումբս:
D խումբս: A տողից հետո՝ առաքեմք փառք:

* տողից հետո նշումով ցույց տրված այս և հաջորդ լրացումները կատարված են
հետագայի մի գրչի ձեռքով:

— Սուրբ, սուրբ, սուրբ, մի Տէր,
Հայր յաւէտ եւ միշտ, Որդի եւ Հոգի:

Երրորդութիւն սուրբ՝

10 Միաստուածութիւն անբաժանելի:

Սուրբ եկեղեցի

Երգէ ընդ հրեշտակս յաւէտ քեզ ըզփառս:

8 A Որդոյ: A Հոգոյն: A սողից հետո՝ առաջեմբ ըզփառս:

9 A էրրորդութիւն:

10 BCD Միաստուածութիւն սուրբ: A սողից հետո՝ աստուածութեանդ փառք:

12 C հրեշտակս: D ըզփառք: A սողից հետո՝ յօրտեանս ամէն:

ՄԵ. Փ Ո Ւ Ո

Ներհիւսեացուք քաղցր եղանակ
Վայելչա՛հիւս երբեակ անձանց:
Անըսկրգբանն անծընելոյն
Գոլ ծնիցելոյն եւ բըղխելոյն:

5 Երևք դիմաց միով բնութեամբ
Հաւր եւ Որդոյ եւ Սուրբ Հոգւոյն,
Որոյ աթոռք են քերովբէքն,
Գովեն սրովբէքն վեցթեւեանք:

Իհասն զերիս սուրբն ի մի Տէր,

10 Որով ծանեաւ եկեղեցի,

Արդարեւ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 325ա—326ա:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 109բ—110բ:

C—ձեռ. № 79, թերթ 368աբ (Փարիզ):

D—ձեռ. № 80, թերթ 219աբ (Փարիզ):

E—ձեռ. № 6495, թերթ 302ա:

Խորագիր

ACD Փ[ոխ]: BE անխորագիր:

Մայրակապ՝ նվագե Հոգւոյն տրվողին իմաստ բանի ընդ ձայնի:

Յնագիր

2 B երբեան:

3 A Անըսկրգբան: E Անըսկիզբն: C անծնելոյ:

4 C բխելոյ: E բըխելոյն:

5 DE էրեք: B միոյ:

6 E Հօր: CDE Որդոյ: CE Հոգոյն:

7 B աթոռ: C քերոբեք: D քերոբէքն: E քերոբէք:

8 C սրոբեքն: DE սրոբէքն:

9 BC Հիսն: E Իհասալ զերեք: E ի Տէր մի:

Յոր հաստատեալ երկրրպագէ,
Նոցին ձայնիւ փառաբանէ:

Տէր եւ Աստուած զՀայր քար: զեմք,
Ընդ Հար զՈրդի Տէր դաւանեմք,
15 Վե՛րին Հոգոյ բրդխումն ասեմք,
Որ է անհաս՝ ի մէջ պատուեմք:

Ղաւղեալ խորհուրդ Երրորդութեան
Ի յերկրայնոցս անքննական,
Նոյն ի վերնոցն ծանուցան,
20 Ի սրովբէիցն յայտնեցան:

Մանկունք վերինն Սիրնի,
Առէք քրնար եւ տասնաղի,
Սրբաբանիցն համաձայն
Տուք արհնութիւն քրովբէական

25 Բանին, որ էր ընդ Հար յառաջ,
Ամենազար բազուկ եւ աջ,
Նոյն ի կենացն կենարար,
Ի լուսոյն լոյս եւ բարերար:

Ընդ Որդոյ զՀոգին Սուրբ եւ բարի,
30 Նորոգ ըզմեզ ըստեղծողի,

Դուռն բացող մեզ այս բանի,
Ձայնի եւ քաղցր եղանակի,

Անըսկըզբան Հար անեղի,
Յորմէ Որդին է եւ Հոգի,
35 Նոյն եւ նման երիցն ի մի,
Ի մէջ յաւէժ փառքս տացի:

31 C Դուռն: ACE բացաղ: B բացաւ:

33 C Անըսկըբան: E Հոր:

34 B Հոգին: E Հոգին:

35 CE նման: E երիցն:

36 C փառս:

11 E հաւատայ՝ և փխ հաստատեալ:

12 E փառաւորէ:

14 E Հոր:

15 B Հոգոյն: C Հոգոյն: E Հոգոյ: BE բրդխումն: C բիղումն:

17 E Ղաղեալ: C խորհուրդ Երրորդութեանն:

18 C եւ փխ Ի: E յերկրայնոցն: A անքննական: E անքննական:

19 C վերնոցն:

20 C սրորբիցն: DE սրորբիցն: B յայտնեցաւ:

21 D շիք 21—36: C Մանկունք: A Սիրնի:

23 C Սրբաբանիցն: E Սրբաբանիցն համաձայն:

24 C քրորբական: E քրորբական:

27 C եւ փխ Ի: C կենացն:

28 E լուս փխ լոյս:

29 CE Որդոյ:

30 B ըստեղծաղի: E արարողի փխ ըստեղծողի:

ՄԶ. ՏԱՂ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻՆ, Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ԿԱԹՈՒՂՈՍՈՍԷ

Արփիական, ր՛, լուսն.

Որ ի ծոց Հար իջեալ յերկնից ծածկեցաւ մարմնով,

Մարմնով ծածկեալ, ը՛, լուսն

Այսար փայլեաց փառաւք ի Թաբար լերինն:

5 Լերինք ցընծասցեն այսար

Առաջի Տեառն՝ Հերմոնն եւ Թաբար:

Ի Թաբար պարեն, ը՛,

Դասք առաքելոցն այսար եւ մարգարէիցն:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 361ա—362ա:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 215ա—216ա:

C—ձեռ. № 79, թերթ 383աբ (Փարիզ):

D—ձեռ. № 80, թերթ 247բ—248բ (Փարիզ):

E—ձեռ. № 6495, թերթ 349աբ:

Խոնարհի

A Տաղ սուրբ Գեղեցկակերպութեան Տեառն, ներսի[սի] կաթ[ողիկոսի] ասաց-
[եալ]: B Տաղ Գեղեցկակերպ[ութեան] Տեառն, ի ներսէս կաթողիկոսէ Հայոց: C Տաղ
Վարդավառին, խոսրովային: D Տաղ սուրբ Գեղեցկակերպութեան Տեառն, ի ներսիս
կաթողիկոսէ Հայոց: E Մեղեդի անոյշ եւ ազ[նիւ]:

Քննարկ

2 AD յերկրնից:

3 DE ըզլուսն փխ ը՛, լուսն:

4 E Որ փայլեաց այսար փառաւք փխ Այսար փայլեաց: AD շիֆ փառաւք: B Թա-
բար: C Թաբար:

5 E շիֆ 5—20: B ցընծան: ABD շիֆ այսար:

6 BC Թարովր (C Թափովր) եւ Հերմոն: A Թափար:

7 A Թար փխ Թաբար: C Թափար:

8 A շիֆ այսար:

Մարգարէքն Մովսէս եւ Հեղիաս

10 Եկին ի տեսանել՝ որում ցանկային:

Յանկալին էից, ը՛, Հայր

Ի բարձանց աղաղակէր. Դա՛ է Որդի իմ սիրելի:

Սիրող Որդոյ, ը՛, վէմն

Յարինէր կրիս տաղաւարս՝ Տեառն եւ ծառայիցն:

15 Մտռայքս ելցուք ի լեառըն,

Տեառըն կրկիր պագցուք՝ ի նմա ծագեալ լուսոյն:

Լուսաւորե՛ա ըզմեզ, Քրիստոս,

Յորժամ դաս հայրենի փառաւք ի նորոգել զերկիրս:

Երկիրս ընդ երկնայնոցն

20 Մատուցանեմք քեզ, Տէր, փառս ի յաւիտեանս, ամէն:

9 C Մարգարէքն:

10 C շիֆ ի: B տեսանել: B ցանկային:

11 B Յանկալին: B էիցըն. փխ էից, ը՛: C շիֆ ը՛:

12 BD Դայ: A սիրելին:

13 C Սրող: D Սիրով: C Որդոյ: D Որդոյն:

14 D ծառային:

17 C շիֆ Քրիստոս:

18 C հայրական: AC զերկիր:

19 AB երկնայնոց: C երկնայնոցըն:

20 ABD շիֆ Տէր: C զփառս: C շիֆ ի: C շի՛ ամէն:

ՄԷ. Փ Ո Խ

Տէր փառաց այսար ի թարար յայտնեաց զփառս իւր.
Բախացան տեսլեամբ լուսոյն դասք առաքելոցն:

Նոյն ինքն անդ ածեալ զՄովսէս, զմեծըն Հեղիաս,
Երբեակ տաղաւար շինէր վէմն եկեղեցոյ:

5 Բարունոյն էից յերկնից Հայր վրկայելով.
— Սիրելի Որդի դա է իմ, դրմա՛ լուարութ:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 362աբ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 216աբ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 383բ—384ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 248բ—249ա (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 6495, թերթ 350աբ:
- F—Ներսէս Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 401—402:

Խորագիր

ACD Փ[ոխ], B անխորագիր: E Տէր Ներ[սէսի], F Վարդավառին:

Մայրակապ՝ Տր ներսեսի է:

Քննագիր

- 1 F այսօր: D շի՛ է: E յայտնեալ զփառսն իւր ի թարար փխ ի թարար յայտնեաց զփառս իւր: F յայտնեալ ի թարար փխ ի թարար յայտնեաց: C թափար:
- ABD ըզփառս:
- 2 EF Բախացեալ: EF դաս:
- 3 F ինքըն: F շի՛ անդ: ABC ըզՄովսէս: F ըզմեծն:
- 4 C տաղաւարաւ: E շինէ: F շինեալ: EF վէմըն: BCD եկեղեցոյ: EF հաւատոյ փխ եկեղեցոյ:
- 5 BCDE Բարունոյն: AD յերկնից: C վրկայելով:
- 6 BE դայ: EF շի՛ է: E իմմ: CEF դրմայ: ABDF լուարութ:

Երեւեայ Հոգին ի տիպ լուսափայլ ամպոյ,
Սինա նոր եղև թարար եւ էջք Աստուծոյ:

Ի նոյն մեք հլցուք հոգով լեառն իմանալի,
10 էական լուսոյն նրէր մատուցուք ըզփառս:

7 AD էրեւեալ: E տիպոյ: BC ամբոյ:

8 E S—9-րդ տողերը՝ Ետևառաջ: D Սինայ: A ար փխ թարար: C Թափար: F Թա-
բօր:

9 CE հոգով: A ոն փխ լեառն: B ի լեառն:

10 A էր փխ նրէր: C զփառս:

ԾԸ. ՏԱՂ ՎԱՐՄԱՎԱՍԻՒՆ

Նոր իմն ահաւոր խորհուրդ նոր են աւետիք,
Հերանցդ աւետիս պատմեմք պարգեւաբ Հոգւոյն:

Սինայի լերին տըւաւ խորհուրդ պատգամաց,
Տախտակ քարեղէն գրծեալ սէր արարչութեան:

5 Աստանաւր տեսիլ ահեղ ի լեառն Թաբար,
ԶՈրդին Աստուծոյ տեսեալ ի սմա խոնարհեալ:

Երիցս Երանեալ արամբբ հինգ կատարելովք,
ԶՊետրոս Սիմոնեանն՝ զվէմն, ԶԵբեդեայ զորդիան,

ԶՄովսէս զարինաց տըւողն, զմեծըն Հեղիաս,

10 Զմարգարէան ի մէջ ածեալ պատմիչ խորհրդոյ:

Դաւիթ վաղընջուց ձայնեալ զայս տեսիլահրաշ,
Նախագուշակեալ ասէր զելիցն ըզխորհուրդ:

Յերյուրեն

A—ձեռ. № 7785, Թերթ 369ա—370ա:

B—ձեռ. № 3503, Թերթ 216բ—217բ:

Խորագիր

A Այլ տաղ վարդավառին: B անխորագիր:

Քննագիր

- 1 A որ են փխ նոր են: B ը՛, նոր են:
- 3 B Սինայ:
- 4 AB քարեղէն:
- 5 B Թաբար:
- 6 A ԶՈրդի:
- 7 B Երից: A արամբ:
- 8 B զարմ փխ զվէմն: B ըզԶեբեդեայ:
- 9 B արինաց:
- 12 B զելիցն:

Յընծալով ցընծա՛, Թաբար, հանդերձ Հերմոնիւ,
ԶՏէր տեսեալ ի քեզ բազմեալ փառաբ հայրենի:

15 Յաղ յոսեալ իջմամբ Հոգւոյն ի լեառն Սինայ,
ԶՈրդի Աստուծոյ տեսեալ բազմեալ խորհրդով:

Զարլի՛ք, Սիոնի որդիք, յարհնութիւնըս Տեառն,
Ելէ՛ք տեսանել ըզՏէր լեռնէս Հերմոնէ:

Մի՛ յայս մերձենայք ի լեռն անսուրբ խորհրդով,
20 Տաւն տաղաւարաց տաւնէ տըւողն արինաց:

Այլակերպեցոյց Որդի զփառսըն զոր ունէր,
Մածկեաց ճառագայթ փառացն զլոյսն արեգական:

Փ Ո Ն

Հայր վըկայելով յամպոյն. Դա՛ է իմ Որդի,
Դա իմ սիրելի Որդի, դըմա՛ լըւարուք:

25 Տեսին եւ պակեան յահէն դասք առաքելոցն,
Յերկիր դողալով անկան յահաբեկ լուսոյն:

Մի՛ ոք կարծիցէ ըզդա նըման Մովսեսի,
Եղիս ըզդա մի՛ կարծէք, ըզՏէրդ Եղիայի:

13 A ցընծայ:

15 B Սիոն փխ Սինայ:

16 B ի քեզ բազմեալ:

17 A Սիովնի:

18 B ի լեռնէս:

20 A տըւաղն:

Խորագիր A Փ[ոխ]: B անխորագիր:

23 B յամպոյն. Դա՛յ:

24 B Դայ:

25 A յերկեղ: B յերկեղ ուղղված՝ յահէն:

26 A զըզըրդեալ փխ դողալով: B զըզըրդեալ ուղղված՝ դողալով: B անգամ:

27 B կարծեսցէ: A Մովսեսի: B Մովսէսի:

28 A էղիս: AB զդա: AB զՏէրդ: A էղիայի:

Մոցածին ծաւալ ծագումն ծաղիկ հայրենի,
30 Որ մեզ յարութիւն տրուաւ գալըստեամբ աշխար:

Մեզ են աւետիք, ևղբա՛րք, տանիս տանողացս,
Տան Վարդավառի տանէ տրտողն արինաց:

Տանին տրտողին տացուք ըզփառս և զպատիւ
Այժմ և հանապազ և: միշտ յաւիտեանս, սմէն:

30 A Մեզ յարգարութիւն փխ Որ մեզ յարութիւն:

31 A Մեծ փխ Մեզ:

32 A Վարդավարիս ուղղված՝ Վարդավառիս: A տանի տրուաղս:

33 A տրուաղին: B տրտողիս:

ԾԸա. [ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ]

Նոր իմն աճաւոր խորհուրդ նոր են աւետիք,
Լերանցղ աւետիս պատմեմք պարգեւաւք Հոգւոյն:

Մինայի լերին տրուա խորհուրդ պատգամաց,
Տախտակ քարեղէն գրծեալ սէր արարչութեան:

5 Աստանաւր տեսիլ աճեղ ի լեառն թաբար,
ԶՈրդին Աստուծոյ տեսեալ ի սմա խոնարհեալ:

Երիցս երանեալ արամբք հինգ կատարելովք,
ԶՊետրոս Սիմոնեան՝ ըզվէմն, ԶԵբեդեայ որդիսն,

ԶՄովսէս զարինաց տրտողն, զմեծըն Հեղիաս,

10 Զմարգարէսն ի մէջ ածեալ պատմիչ խորհրդոյ:

Դաւիթ վաղընջուց ձայնեալ զայս աւուր խորհուրդս.
— Լերինք ցընծասցեն,— աւէ,— ընդ յառաջ քո, Տէ՛ր.

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 2672, թերթ 248աբ:

B—ձեռ. № 424, թերթ 187բ—188ա:

C—ձեռ. № 7958, թերթ 115աբ:

Խորագիր

ABC անխորագիր:

Քնագիր

2 C պարգեւօք: ABC Հոգոյն:

3 B լերինն:

5 A յուանցում՝ գլուխ է: A Աստանօք:

6 ABC սմայ:

7 AC հինկ:

8 C ԸզՊետրոս: AC ԶԵբեթեայ: B ԶԵբեթեա: BC որդի:

9 A ԶՄովէս: C զօրինաց: B տրուաղն: C տրտողն:

10 AC խորհրդոյ:

Յընծալով ցընծայ թաբար, հանդերձ Հերմոնիւ,
ՉՏէր տեսեալ ի յինքն եկեալ փառաբ հայրենի:

15 Յաւղ հոսեալ իջմամբ Հոգւոյն ի լեառն Սինեայ,
ՉՈրդին Աստուծոյ տեսեալ բազմեալ ի նրմա:

Չարթի՛ք, Սիոնի որդիք, յարհնութիւնքս Տեառն,
Ելէ՛ք տեսանել ըզՏէր ի լեառն թաբար:

Մի՛ դուք մերձենայք ի լեառն անսուրբ խորհրդոք:

20 Ձտան տաղաւարացն այսար վերապատուեսցուք:

Տանիս տըւողին տացուք ըզփառս եւ զպատրի:
Այժմ եւ հանապազ եւ միշտ յաւիտեանս, ամէն:

13 AB Թաբար: C Թափար:

14 B Ջոր փի ՉՏէր: C փառք:

15 ABC Հոգոյն: A Սինեա:

16 BC նրմայ:

17 A Սիովնի:

18 B տեսանէք: A Թաբար:

19 B այնսուրբ: A խորհրդոք:

20 BC Ձտեն: C տաղաւարացն: A եկայք փի այսար: C այսոր: B վերապատուեցուք:
C պատուեսցուք փի վերապատուեսցուք:

21 AB տըւաղին: C տըւողին: BC զփառս: BC ըզպատրի:

ՄԼՐ. ՏԱՂ ՎԱՐՄԱՎԱԽԻՆ

Աստանար տեսիլ ահեղ ի լեառն թաբար.
ՉՈրդին Աստուծոյ տեսեալ ի նմա խոնարհեալ:

Երիցս երանեալ արամբք հինգ զըլխաւորաբ.
ՉՊետրոս՝ վէմըն հաւատոյ, զորդիսն Որոտման:

5 Չաըւողն արինաց Մովսէս, զմեծըն Հեղիաւ.
Չմարգարէսն ի մէջ ածեալ պատմիչ խորհրդոյ:

Դաւիթ վաղընչուց ձայնեալ զայս աւուր խորհուրդ,
Նախագուշակեալ ասէր զցընծութիւն աւուրս:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 6495, թերթ 350ր:

B—ձեռ. № 8251, թերթ 256աբ:

C—ձեռ. № 10156, թերթ 51բ—52ա:

D—ձեռ. № 425, թերթ 252ա:

E—Ներսես Ենոքեացի, Բանք շափաւ, էջ 402—403:

Նորագիր

A Տաղ աղն[իւ]: B Տաղ շրջակ համով <աս> ասայ: C տե՛ս վերեւում: D Յոր-
գորակ ասայ: E Յորդորակ:

Քննագիր

1 E Աստանար: C լեառն: A Թափար:

2 B նրմա: D նրմայ:

3 B երից: C արեամբք փի արամբք: C զլխաւորաց: E զըլխաւորք:

4 A զվէմըն: C հաւատով որդիսն: D զորդին: E ըզվէմն հաւատոյ Պետրոս, զորդիսն
Որոտման փի տողի:

5 AE Չաըւողն: BC Չաըւաղն: D Չաըւաղ: E օրինաց: AD զՄովսէս: D զմեծն:
E ըզմեծն:

6 A խորհրդոյ: C խորհրդոյ:

7 E ձայնէր: AE զայսր: BC զայսմ: C խորհուրդս:

8 AC զցնծութիւն:

Յընծալով ցընծա՛, Թարթար, հանդերձ Հերմոնիւ,
10 ՁՏէր տեսեալ ի քեզ փայլեալ հայրական փառաբար:

Հայր վրկայելով յամպոյն. Դա՛ է իմ Որդի,
Դըմա՛ լըւարութ, ասէ՛, ընդ որ հաճեցայ:

Մի՛ որ կարծեսցէ ըզդա նըման Մովսեսի,
Եղիա ըզդա մի՛ ասէք, ըզՏէրդ եղիայի.

15 Յովհաննու դա չէ հանգոյն, անտես է վերնոցն,
Ի՛մ է սիրելի Որդի՝ Հաւրս երկնաւորի:

Զտան վարդավառիս այսար եկայք տաննեսցութ,
Մեզ ողորմութիւն հայցել տանիս տանողացս:

- 9 CD ցընծայ: E Թարթար:
10 D ՁՏէրն: E փառաբար:
11 C վկայելով ամպոյն: BCD Դայ:
12 AD Դըմայ: BC Դայ իմ սիրելի Որդի (C ընտրեալ) փխ Դըմա՛ լըւարութ, ասէ:
13 A զդա: C զդայ: AC Մովսիսի: BDE Մովսէսի:
14 CD եղիայ: AE զդա: BCD զդայ: ABDE զՏէրն եղիայի:
15 A Յոհաննու: B Յովհաննու: BCD դայ: E ի փխ է: ADE վերնոցս: B վերնոց:
16 E Հորս: BC Սոցածին ծաւալ ծագումն ծաղիկ հայրենի փխ տողի:
17 DE Զտան: C վարդավառիս: E վարդավառիս այսար: E տաննեսցութ:
18 C Զմեզ: BC եղբայրք փխ հայցել: DE տանիս տանողաց:

ՄԹ. ՏԱՂ ՎԱՐԳԱՎԱՌԻՆ, ՏԵԱՌՆ ԵՆՐՈՒՅԻ ԱՍԱՅԵԱԼ

Ներպայտունակեալ խորհուրդ լուսոյն ի հրեղինաց
Այսար ի յերկրի յայտնեալ ցուցաւ հողեղինացս:

էական Բանին բնութիւն մարմնով պարածածկեալն
Այսար ի Թաբար արտափայլեալ սլայծառ ծագմամբ:

5 Բարունկացըն պետք էրից ընտրեալ առաքելոցն
Անկեալ զողայրին՝ յահեղ լուսոյն ոչ հանդուրժեալ:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 367բ—368ա:
B—ձեռ. № 3503, թերթ 213ա—214ա:
C—ձեռ. № 79, թերթ 384աբ (Փարիզ):
D—ձեռ. № 80, թերթ 249ա—250ա (Փարիզ):
E—ձեռ. № 6495, թերթ 355աբ:
F—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 404—405:

Խորագիր

A տե՛ս վերևում (Այլ տաղ): B Տաղ վարդավառին, ի Ներսէս կաթողիկոսէ: C Այլ տաղ Պայծառակերպութեան: D Այլ տաղ վարդավառի երկրորդ ատարն, ի Ներսիսէ: E Տաղ ազնիւ: F Ի նոյն:

Մայրակապ՝ ներսէսի երգ:

Քննարկ

- 1 C խուրդ փխ խորհուրդ: CE լուսոյ:
2 F Այսար: C յայտնեալ: E ցուց փխ ցուցաւ: CE հողեղինաց:
3 C Բանի: E բնութիւն Բանին: BD պարածածկեալն: EF պարածածկեալ:
4 F Այսար: AF Թարթար: BC Թափար արտափայլեալ:
5 C Բարունիցն: EF Բարունիցըն: B պետքն էրիցս: BC ընդրեալ: F աշակերտացն փխ առաքելոցն:
6 BF Անգեալ: ABD հանդուրժեալք: C հանդուրեալք: E մեռանէին փխ ոչ հանդուրժեալ:

Սոսկայի հրամանն ածեալ զՄովսէս ի մեռելոց,
Զմեծըն Հեղիաս ի կենդանեաց վայրաբերեալ:

Էնն Աստուած եւ Հայր յերկնից ձայնի աղաղակէր.
10 — Դա՛ է իմ Որդի, զըմա՛ լուարուք, որդիք մարդկան:

Սուրբ Հոգին ընդ Հար հովանացեալ իւր էակցին,
Ի նրմանութիւն լուսոյ փայլեալ պայծառ ամպոյ:

Ի Քաբար լերինն խորհուրդ յայտնեալ Երրորդութեանն.
Զոր եւ Պետրոսի երիւք ազգէր տաղաւարաւք:

15 Երգս առեալ Դաւիթ յառաջագոյն նախաձայնէր.
— Քաբար եւ Հերմոն,—ասէ.— յանուն քո ցընծասցեն:

Բոպէից հանուրց այսար ծագեաց լոյսն Լրկնային
Եւ պայծառացոյց զկեկեղեցիս հեթանոսաց:

Գոչեմք ընդ տեսողսն այսար լուսոյդ անճառելոյ.
20 — Փա՛ռք ծագողիդ այժմ եւ յաւէտ, միշտ յաւիտեանս:

- 7 E զՄովսէս:
- 8 F Հղմեծն: C իյ փխ ի:
- 9 C Ծն փխ էնն: DEF էն: EF Աստուածըն: EF չիք եւ B երկնից: E ձայնեալ Ը աղաղակի:
- 10 BE Դայ: AD դմա: E զըմայ: AD լուարուք: E որդիկ:
- 11 F Հօր: E հովանակցեալ:
- 12 BCEF լուսափայլեալ փխ լուսոյ փայլեալ: BC ամբոյ: F ամբոց:
- 13 C Քափար: F Քարօր: C լերին: C յայտնեալ: EF յայտնեալ խորհուրդ Երրորդութեան:
- 14 B իսկ եւ Պետրոս: A երիւք: C երիւքն: EF ազգեալ: F տաղաւարօր:
- 15 B նախաձայնի:
- 16 BC Քափար: F Քարօր: C ցնծասցեն:
- 17 C յանուրց: AEF այսօր: A լոյս: B երկնահին:
- 19 F 'դ փխ ընդ: B տեսաւսն: F տեսողին այսօր: B լոյսոյդ: EF ըզլոյսն: CD անճառելոյ: EF անճառելի:
- 20 EF Փառքս: ABCD ծագողիդ: E ծագաւղին: F ծագողին: E յաւիտեան: B յաւիտեանս, ամմէն:

4. Փ Ո Ւ Ն

Ընդ որս եւ մանկունք նորոգ զըստեր Սիոնի
Քեզ վերագոչեն ընդ Հար վարհնութիւնս երգով,
Որ զաստուածութեանդ ըզլոյս զծածկեալըն մարմնով
Այսար ի Քաբար լերինն փառաւք փայլեցեր՝
5 Զայն Հար ի բարձանց յերկնից քեզ վրկայելով.
— Դա՛ է իմ Որդի ընտրեալ ընդ որ հաճեցայ:
ՅԼրկիր վայր անկեալ դողմամբ դասք առաքելոցն,
Պետրոս զարհուրեալ խաւսէր ըզտաղաւարացն:
Մովսէս՝ արինաց տըւողն, մեծըն Հեղիաս,
10 Մաղթէին զելից քոց, Տէ՛ր, ի յերուպղէմ

Նարյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 368ար:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 214ար:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 384բ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 250ար (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 2541, թերթ 235բ—236բ:
- F—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 406:

Նարագիր

AC Փ[սխ]: BD անխորագիր: E անխորագիր [Մեծի Շարաթուն]: F Յորդորակ

Քննագիր

- 1 F չիք 1—12: D Հն փխ Հնդ: BC մանգունք: ABDE Սիոնի:
- 2 E վերայգոչեն:
- 3 C զլոյս զծածկեալն:
- 4 E Այսօր: BC Քափար: E լերին:
- 5 E երկնից: C վրկայելով:
- 6 BDE Դայ: BC ընդրեալ: C զըմա լուարուք փխ ընդ որ հաճեցայ:
- 7 BD անգեալ: A զողմամբ փխ զողմամբ:
- 8 C զարհեալ փխ զարհուրեալ: AD ըզտաղաւարաց:
- 9 B Մովսէս: ADE տըւաւղն: C տըւող:
- 10 D Մաղթէին:

- հաշիւ եւ արեամբ փըրկել զորդիս Ադամայ:
 Նոցին պաղատանք ընդ մեր քեզ հաճոյասցին՝
 Հանել ընդ նոսին ըզմեզ լեանն իմանալի
 Ի մեծի ծագման քո, Տէր, հայրական փառաւք:
- 15 Արժանատրե՛ա տեսեան փառաց քոց, Քրիստոս,
 Յորժամ արդարոցըն գասք ընդ քեզ ծագեսցին,
 Ձորոյ զարինակ փայլման յայսմ աւուր ցուցեր,
 Լուսաւորեսցես ըզմեզ լուսով քո, փըրկիչ,
 Երգակից լինել վերնոցն ի յալքայութեանդ,
 20 Անդադար ձայնիւ արհնել սուրբ զերրորդութիւնդ
 ԸզՀայր եւ զՈրդի Հոգով յաւիտեանս, ամէն:

- 11 C փրկել: E փըրկեալ: B Ադամա:
 12 E պաղատանաւք:
 13 ABCD չի՛ք՝ առղը: E յիմանալի:
 14 E փառաւք հայրական:
 15 E Արժանատրեայ տեսեամբ:
 16 C արդարոցն: ACD ծագեսցեն:
 17 EF չի՛ք՝ առղը:
 18 C զմեզ: C փրկիչ:
 20 F օրհնել:
 21 C ԸզՀա փիս առղի: B Հոգով: E Հոգովն:

ԿԱ. ՏԱՂ ՓՈԽՄԱՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԵՆԻՆ, Ի ՆԵՐՍԻՍԷ
 ՀԱՅՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ

Այսաւր Գաբրիէլ հրեշտակապետն եկեալ,
 Բերեալ բրաբրիոն պըսակ յաղթող Կուսին:

Այսաւր կոշեղով առ բուրիցըն Տէր
 Ձտաճար բարձրելոյն եւ զբնակարան Բանին:

5 Այսաւր հրաւիրմամբ Հոգոյն յողովեցան
 Գունդբ առաքելոցն եւ իմաստունը կուսիցն:

Այսաւր խոնարհեալ անմարմնական դասուր
 Միածին Որդին առ կուսութեանցըն մայրն:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 401բ—402ա:
 B—ձեռ. № 3503, թերթ 53բ—54ա:
 C—ձեռ. № 79, թերթ 335բ (Փարիզ):
 D—ձեռ. № 80, թերթ 255ա—256ա (Փարիզ):
 E—ձեռ. № 2541, թերթ 236բ—238ա:
 F—ձեռ. № 6495, թերթ 362բ—363ա:
 G—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 407—408:

Խորագիր

ABD տե՛ս վերևում (A Վերափոխման փիս Փոխման: B Ներսէս: B չի՛ք Հայոց: A կաթողիկոսէ ասացեալ): CE Տաղ Փոխման Աստուածածնին: F Տաղ ի տէր Ներսիսէ [Բ աւուր]: G Ի Փոխումն Կուսին:

Թեագիր

- 1 G Այսօր:
 2 EFG զբրաբրիոն: C պսակ: A յաղթաւղ:
 3 FG Այսօր: C բուրիցն: BFG Տէրն:
 4 F Հոգոյն փիս Բանին:
 5 G Այսօր: CEF Հոգոյն:
 6 D Գունդ: EFG Դասք փիս Գունդբ:
 7 ADG Այսօր: E դասիւք:
 8 C կուսութեանցն: F կուսութեամբ, ը՛, մայրն:

Այսար աւանդեալ ըզմաբրական շոգին,
10 Փայլակնանրման վեր համբարձեալ վեհիցն:

Այսար ամփոփեալ ըզսրբասնեալ մարմինն,
Մածկելով յերկրի զանապական ըզգանձն:

Այսար երկնայնոց խըմբիցըն պար առեալ,
Եղանակէին շուրջ ըզզերեղմանան:

15 Այսար երգակցեալ նոցին առաքելոցն
Եւ դասք կուսանացն գովեն ըզմայր կուսիցն:

Այսար փոխադրեալ ի զգայական բնութեանց
Ձմարմինըն մաքուր յիմանալեաց կայանս:

Այսար ցընծութիւն երկնաւորաց դասուց
20 Համամաբրենի կուսին երթեալ յերկինս:

Այսար շնորհեցաւ բըծըշկութեանց պարգեա,
Պատկեր Տիրամարն լուսազարդեալ յերկնից:

Այսար երգս առեալ գոչեմք եւ մեք ձայնիւ.
— Կուսական տանիւս Երրորդութեանըն փա՛ռք:

- 9 G Այսոր: F ըզմաբրափայլ:
- 10 C Փայլակնանման: G վեր ամբարձեալ փխ վեր համբարձեալ: AC վեհիցն: F յերկինս փխ վեհիցն: G վեհից:
- 11 G Այսոր: E անփոփեալ: C ըզսրբասնեալ: DE մարմին:
- 12 C զգանձն:
- 13 FG Այսոր: B երկնայնոց խըմբիցըն: C խմբիցն:
- 14 C զզերեղմանան:
- 15 FG Այսոր:
- 16 DG կուսանաց: F արհնեն փխ գովեն: F զմայրըն: D փըրկէին փխ կուսիցն: F կուսից:
- 17 FG Այսոր: C փոխադրեալ: C զգայական: BC բնութեանցս:
- 18 CE Ձմարմինն: E յիմանալի: B կայանսն: F կայեանս: G կայեանն:
- 19 F շիֆ 19—20: G Այսոր: C ցնծութիւն: G դասուցն:
- 20 A Համամաբրէին սղզված՝ Համամաբրէնի: D Համամաբրէին: E Համամաբրենի կուսիդ: G երթալն:
- 21 E շիֆ 21—22: G Այսոր: C բըծկու: F բըծըշկութեան: BCG պարգեա:
- 22 C Տիրամար: FG Տիրամարն: ADF յերկրի փխ յերկնից:
- 23 G Այսոր: F եղանակեմք փխ գոչեմք եւ մեք:
- 24 C Կուսական: B տանիս: C տանիւս: G տանիւս: CG Երրորդութեանն: F Երրորդութեան: C փառս: FG ըզփառս:

ԿԻՒ Փ Ո Ս

Անարատ տաճար եւ առագաստ լուսոյ,
Մայր անհարսնացեալ Աստուածածին միշտ կոյս,

Ձքեզ նախատեսացըն գուշակեալ ցուցին
Մառ կենաց ի մէջ աստուածատունկ դրախտին:

5 Ձքուդ Աբրահամու ի խորանին լուեալ
Աւետեաց ծընունդ ի ծնիցելու բանէն:

Ձքեզ Մովսէս անկէզ ի մորենին տեսեալ
Եւ սափոր ոսկի՝ մանանայիւ լըցեալ:

Գեղմըն Գեղէոն քաղցրիկ ցաւողով հեղեալ,
10 Եւ աղբիւր կընքեալ Սողոմոնի տեսեալ:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 402ա—403բ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 54բ—55բ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 336աբ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 256ա—257բ (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 2541, թերթ 238ա—240ա:
- F—ձեռ. № 6495, թերթ 363աբ:
- G—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 409—412:

ձորագիր

ABCDE Փ[ոխ]: FG Յորդորակ:

Քնագիր

- 2 B սուրբ փխ միշտ: E միշտ սուրբ կոյս:
- 3 C նախատեսացն:
- 5 CD լուեալ:
- 6 F Աւետեալք: G Ձանտեաց: CE ծնունդ: F շիֆ ի: F ըզծընիցելու: EF Բանին:
- 7 A ի մորենին անկիղելի փխ անկէզ ի մորենին: BCE անկիղելի:
- 8 E շիֆ Եւ E ոսկեղէն: C լըցեալ:
- 9 BCE Գեղմն: F Գեղմ: C Գեղեղմն: F առ Գեղէոն: FG քաղցր: EFG ցաւող: EFG լըցեալ փխ հեղեալ:
- 10 ADG աղբիւր: C կնքեալ: ABD Սողոմոնի: C Սողոմովի:

Զքեզ ծնայիաս կոյս յըղացեալ ծանոյց,
Տումար անքընին և ամպ թեթևագին:

Զքեզ դուռն փակեալ՝ Եզեկիէլ եցոյց,
Լեառն վիճածին զքեզ Դանիէլ ետես:

15 Քեզ Գաբրիելի ի կատարումն եկեալ,
Աւետեաց ձայնիւ զուրախութիւն գոչէր:

Դու զանտանելին յորովայնի տարար
Եւ ծընար մարմնով զառ ի Հարէ ծընեալն:

Դուռն արեւելեան Ադին դրախտին բացող
20 Եւ արեգականն արդարութեան ծագող:

Զքեզ այսար Որդին քո միածին եկեալ,
Փոխադրեալ դասեաց ի յերկնային խորանսն:

Հիացեալ տեսին իմանալեացըն դասքն
Մարմին հողեղէն վերասլացեալ յերկինս:

25 Քեզ առ ի պատիւ ընթանային յառաջ՝
Դունդը սերովբէից թեւասքաղեալ գոլով:

Զքեւ քառակերպիցըն հոյլքն ակումբ առեալ,
Սպասաւորէին հրեշտակական երամբն:

Դու ի յերկնաճեմ յաստուածակերտ խորանն
30 Զանաղան փառաբ պայծառացեալ մըտեր:

Զքեզ առաքելոցըն գովէին գումարք,
Եւ դասք կուսանացն՝ հըրճուողական ձայնիւ:

Քեզ այսար տաննն եկեղեցոյ մանկունք
Եւ խոստովանին. «Աստուածածին միշտ կոյս,

35 Լո՛ւր պաղատանաց յուսացելոցս ի քեզ
Եւ լե՛ր բարեխաւս առ միածին Որդիդ:

Ծո՛ւնր առ ի խոնարհ ընդ հաշտութեան մերոյ
Կըրկնեա՛, մայր կենաց, կամեցողին բարեաց:

Աղբիւրս արտասուաց ընդ փրկութեան մերոյ
40 Բըղիսե՛ա յորդառատ, մարդասիրին ծընող,

Սուրբ զեկեղեցի անշարժ պահել յաւէժ,
Եւ զհաւատացեալքս անփորձ մընալ ի սմա:

11 AC էսայիաս: C յղացեալ: E ծանոյց կոյս յղացեալ:

12 A Տումար: ABE անքընին: C անքննին:

13 G Դուռն արեւելեալ փխ Զքեզ դուռն: C Եզեկիէլ դուռն փակեալ: A Էզեկիէլ: F ետես
փխ եցոյց:

14 BC Լեառն:

15 ABCEG Գաբրիելի:

16 F ուրախացիր բերկրեալդ փխ զուրախութիւն գոչէր:

17 C յի 17—20:

18 FG Հորէ:

19 F դրախտին: AFG բացող: BDE բացալ:

20 ABDEF ծագալ: G ծագող:

21 AD Որդին միածին այսար առ քեզ եկեալ փխ տողի: G այսոր: B քու:

22 CE Փոխադրեաց յերկրն (E յերկրէ ի) յերկնային քաղաքն փխ տողի: F Փոխադ-
րեաց: G Փոխեաց: F յերկրէս փխ դասեաց: G ի յերկրէ փխ դասեաց: F լուսեղէն
փխ յերկնային: B քաղաքն փխ խորանսն:

23 C իմանալեացն: BCFG դասք:

24 E վերայացեալ:

26 A սերորէից: B սերովբէից: C սերովբից: F սերորէից: AD թեւասքողեալ: G թե-
ւասքողեալ: G դիմօք փխ գոլով:

27 C յի 27—32: B հոյլք: F խումպ փխ հոյլքն:

28 AD երամբ: E երգով փխ երամբն:

29 F յի 29—46: E յերկնայճեմ: E խորանս:

30 G Փառօք:

31 EG գումար:

32 B կուսանաց: E հըրճուողական:

33 G այսոր տօնն: C եկեղեցոյ: E եկեղեցո: B մանգունք:

34 D Աստուածամայր սուրբ փխ Աստուածածին միշտ:

36 B բարեխաւս: G բարեխօս: EG Որդին:

37 D մերում:

38 BE Կըրկնեալ: C Կրկնա: A Բանին ուղղված՝ կենաց: C Կուսի փխ կենաց: BE
կամեցալին:

39 ADG Աղբիւր: C Աղբիւր փխ Աղբիւր: E Աղբիւր: DEG փրկութեան:

40 C Բղիսեալ: E Բըղիսեայ յորդատատ: AG ծընող: BDE ծընալ: C ծնալ:

41 G զեկեղեցի: DE պահեալ:

42 ABEG զհաւատացեալս: CE մնալ: BCE սմայ:

Եւ ի գալըստեան մեծի ծագման լուսոյդ
Մըտցուք յառագաստ ընդ իմաստուն կուսանան՝

45 Արժանաւորիլ ընդ անմարմնոց դասուցն,
Փառս վերահընչել Երրորդութեանըն միշտ»:

43 BCEG լուսոյն:

44 C Մտցուք: CEG Կուսիդ:

45 E Արժանաւորեայ: G Արժանաւորել: ABD անմարմնոցըն: A դասն: D դասն»:

46 B վերայհընչել: C վերահընչել: E վեր երգել փխ վերահընչել: C Երրորդութեան»:

38

ԿԳ. ՏԱՂ ՓՈՒՄԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ, Ի ՆԵՐՍԷՍԷ

Նոր քերովբէ հողանիւթ, աթոռ էից բարձողին,
Աստուածածին՝ սուրբ տաճար Բանին, Ը՛, Հաւր,
Երկինք երկինց ի յերկրի ցուցար, ո՛վ սըրբուհի Կոյս,
Մարիամ՝ մայր Աստուծոյ անհարսնացեալ:

5 Բազէից կուսից համայնից մարդկան ծագեցեր լոյս,
Նոր արեւելք արեգականն արդարութեան,
Սա այսաւր իջեալ դաւարաբ հրեշտակաց առ քեզ, կոյս եւ մայր,
Բարձրացոյց ըզքեզ ի վերինն Երուսաղէմ:

Եկեալ եւ դասք սուրբ առաքելոցն ի փոխումըն ջո,
10 Համաձայն զըւարթնոցն զովէին զարհնեալդ ի կանայս:
Սոցին նըման եւ մեք երգեսցուք քեզ, տիրուհի սուրբ,
Ընդ սրովբէից դասուց բարձրացելոյդ ի փառս:

Նարչարէնք

A—ձեռ. Ձ 7785, թերթ 410աբ:

B—ձեռ. Ձ 3503, թերթ 55բ—56ա:

C—ձեռ. Ձ 79, թերթ 337աբ (Փարիզ):

D—ձեռ. Ձ 80, թերթ 257բ—258ա (Փարիզ):

Նորագիր

A Այլ տաղ Աստուածածնին, երկրորդ աւուրն: B տե՛ս վերեւում: C Մեղիդ[ի]

Փոխ[ման]: D Այլ տաղ նմին, ի նոյն խորհուրդ:

Մայրակապ՝ ներսնս:

Քեւգիր

1 C քերութի: D քերութի:

3 C Երկինց երկինք փխ Երկինք երկինց:

4 A անհարսնացեալ:

6 C Ով փխ նոր: ABD արեգականըն:

7 C Սա: C մայրդ:

8 A Բարձրացոյց:

9 D էկեալ: D առաքելոց: C փոխումն: B ջո:

10 C զըւարթնոց:

12 C սրբեից: AB բարձրացելոյդ: D փառս ամէն:

ԿՒ. Փ Ո Ւ

- Նարդոս բուրեալ եղբարորդին,
 Եւ իւղ թափեալ անուն նորին,
 Հնդ արիորդ զըստեր Դաւթի
 Անճառ սիրով բաղձամամբ կապի:
- 5 վարդ կարմրերփեան յառաւաւտին,
 Սաղարթապատ յերեկոյին,
 Արեգական լոյս պարագրի,
 Ընդ պատենիւ լուսոյն ծածկի:
- Գայ այժեման որթուց նըման,
 10 Վերայ լերանցըն Բեթելեան,
 Եմուտ ի վրանըն Կեդարու,
 Արար տաճար իւր լուսատու:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 410բ—411բ:
 B—ձեռ. № 3503, թերթ 56բ—57բ:
 C—ձեռ. № 79, թերթ 337բ—338ա (Փարիզ):
 D—ձեռ. № 80, թերթ 258աբ (Փարիզ):
 E—ձեռ. № 6495, թերթ 211ա:

Պարագր

ACD Փ[ոխ], B անխորագիր: E Տաղ ազնիւ [Գրիգոր լուսաւ.]:

Մայրակապ՝ նըվազե Աստվածածնին երգ:

Քննարկ

- 2 AC եղ: B եղ:
 3 CE դատեր:
 4 C սիրոյ: E բաղձամամ:
 6 B երեկոյին: C յերեկորին: E յերեկոյին:
 8 E լոյսոյն:
 9 E գա: AD այժեմանց: CE նման:
 10 AE վերա: B Ի վերա: D Ի վերայ: C լերանցն: B Բեթելեան: E Բեթելեան ՎԵՐՎ-
 ված՝ Բեթելեան:
 11 AD Էմուտ: C վրանն:

- Անձրեւըն Հար ամպով Հոգոյն,
 Իջեալ ի գեղմն իմանալոյն,
 15 Սերմըն սիրոյ Բանին բուսաւ,
 Եթող յերկրի եւ վերացաւ:

- Տաճար լուսոյն աստ բնակեցաւ,
 Որքան բնակեալըն կամեցաւ.
 Վեր համբառնայ այսար կառաւք
 20 Եւ բազմաչեայ քրովբէաւք:

- Առաքելոցըն գոմարեալ,
 Սուրբ կուսանացըն ժողովեալ.
 Մածկին զկուսից մայրն ի յերկրի
 Պայծառ ջահիւք եւ լապտերաւք:

- 25 Անմարմնականքըն վայր իջեալ,
 Զգերեզմանաւըն պար առեալ,
 Մագմամբ լուսոյ երգել երգ նոր՝
 Զերիս աւուրս ոչ լըռելով:

- Նոքին զմարմինըն սուրբ առեալ,
 30 Հրեղէն կառաւք վեր համբարձեալ
 Ի լուսաճեմ խորանս վերին,
 Յեղականաց անմըտելին:

- 13 C Անձրեւ: BCE ամպով: CE Հոգոյն:
 14 E գեղմն:
 15 C Սերմն:
 18 AC բնակեալն:
 19 BE համբառնա: E առ նա փխ այսարք:
 20 E բազմաչա: A քրովբէիք: C քրորբիք: B քերովբէիք: E քրորբիք:
 21 C Առաքելոցն:
 22 E շիք 22—39: C կուսանացն:
 23 A ընդ վիմօք փխ ի յերկրի:
 25 C Անմարմնականքն:
 26 C Զգերեզմանան:
 27 A զերգս երգելով փխ երգել երգ նոր:
 28 C լըռելով:
 29 B Նորին փխ Նոքին: B զարմինըն: C զմարմինն:
 32 AD Յեղականաց: B Յեղականացս: C անմտանելին:

- Նոցին եւ մեր համաձայնեալ,
 Բե՛ղ, Տիրամարդ, դայս երգս առեալ,
 35 Երկըրպագեմք հետ միածնին՝
 Մեր փրկութեանըն պատճառին:

- Բամեալքս տանեմքք ցընծութեամբ
 Զվերափոխումըն քո յերկինս-
 Գանձին ունակ, փարթամացո՛ւ
 40 Զաղբատս՝ երգել փառս Աստուծոյ:

- 34 B Տիրամարդ: D Տիրամարդ:
 36 C փրկութեանըն պատճառիդ: D պատճառի:
 37 D տանեմքք: C ցնծութեամբ:
 38 C Զվերափոխումն: A խնդութեամբ փխ յերկինս:
 39 BCD փարթամացոյ:
 40 E Աղբատս: E զփառս: E տողից հետո՝
 Յափտեանս յափտենից,
 Եւ յամենայն ապագայից:

ԿԵ. ՏԱՂ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ, Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ

Նորազուարճ խընդութեամբ բերկրեալ՝ ցընծալով,
 Կայս անապական, հարսըն պանծալի Որդոյ արքայի-
 Գուտըրը վերինն Երուսաղեմի, ո՛վ սուրբ եկեղեցի:

Եկեալ ի Սաբայ դըշխոյ, բերեալ խունկս եւ ոսկի
 5 Նոր Սողոմոնի հար իմաստութեան՝ հաւատ, յոյս եւ սէր-
 Քազու՛նի գերապանծ վայելչութեամբ պայծառացեալ, ո՛վ սուրբ
 եկեղեցի:

Բարունոյն շըրթանց շընոր՛ք ըզքեւ, ը՛, սփռեցան,
 Քազաւորըն ցանկացաւ պայծառ քո գեղոյ, մոռա ըզտուն Հար-
 Հարսն ի հեթանոսաց ընտրեալ ի յաղգաց, ո՛վ սուրբ եկեղեցի:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, քերթ 394բ—396ա:
 B—ձեռ. № 3503, քերթ 203բ—205բ:
 C—ձեռ. № 79, քերթ 370բ—371բ (Փարիզ):
 D—ձեռ. № 6495, քերթ 394ա:

Խոսքեր

A Այլ տաղ Եկեղեցւոյ, ի Ներսիսէ Հայոց կաթողիկոսէ ասացեալ: B Այլ տաղ
 Եկեղեցւոյ, ի Ներսիսէ կաթողիկոսէ Հայոց: C Տաղեր Եկեղեցւոյ, Ներսիս[ի] կաթո-
 ղիկոսի]: D Մեղեղի ազնիւ:

Մայրակապ՝ Ներսիսի և երգս:

Քննարկ

- 1 B Նորազուարճ: C խնդութեամբ: D բերկրեալ ցընծալով:
 2 C պանծալի: CD Որդոյ: C արքայի:
 3 B վերին: A Երուսաղեմի:
 4 AC Եկեալդ: ABC Սաբայ: C դշխոյ: C խունկս:
 5 A Սողոմոնի: B Սողոմոնիս: D հար: C իմաստութեանն: D իմաստութիւն: C
 սն փխ սէր:
 7 D չի 7—36: BC Բարունոյն: C շրթանց: B ըզսփռեցան փխ ը՛, սփռեցան: C
 ըզփռեցան փխ ը՛, սփռեցան:
 8 B Քազաւորն: C Քազաւոր: A Հոր:

- 10 Սըրտիւ ի սէր քո հարեալ փեսայն երկնաւոր,
Աբեամբ իւր գրնեալ մաքրեալս յանմաքրից կողին վըտակաւք-
Նըշխոյ զարդարեալ ի վերջաւորս յոսկէհունն, ո՛վ սուրբ եկեղեցի:
Եղեալ ի հիմունքս քո քարինք պատուականք՝ յասպիս, կարկէհան,
Զդասս առաքելոցն եւ մարգարէից-
15 Քաղաք Աստուծոյ ուրախացեալ գրնացիւք գետոց, ո՛վ սուրբ
եկեղեցի:

Սիւնս եւթըն կանգնեալ ի քեզ ճարտարապետն,
Զեաթնարփեան շընորհս պէսպէս պարգեւաւք Հոգւոյն
բաժանմամբ-
Տուն իմաստութեան, յորում խառնի գինին ուրախարար, ո՛վ
սուրբ եկեղեցի:

- Ի նոյն պարիսպ քո շինեալ աշտարակ ոսկեղէնս-
20 Պատուար արծաթի, դրունք երկոտասան մի մի մարգարտեալ-
Մայրաքաղաք վերինդ Երուսաղէմ, ո՛վ սուրբ եկեղեցի:

Երեւեալ ախճապակըք քո բիրեղ սառնագոյն,
Ի նմա որդիք լուսոյ լուսով կերակրեալ գառամբն Աստուծոյ-
Սիոն լեռն, յորում հոգիք անդրանկաց գրելոց ի յերկինս, ո՛վ
սուրբ եկեղեցի:

- 25 Եկին ի հեռաստանէ որդիք քո ցըրուեալք,
Զգըստերըս քո ուսովք բարձեալ թագաւորք բերին ընծայիւք-
Տաճար նոր, գերապատուեալ քան զառաջինն ի փառս, ո՛վ սուրբ
եկեղեցի:

- 11 AB մաքրեալ:
12 C վերջաւորս: ABC յոսկէհունն:
13 C հիմունս: B կարկէհան:
14 B Զդաս: AB առաքելոց: C մարգարեից:
15 C գնացիւք:
16 B իաթն: C եթըն:
17 C Զեթնարփեան: C Հոգոյն:
19 B պարիսպ: C աշտարակ: B ոսկեղէնս:
20 C երկոտասանս: ABC մարգարտեալ:
22 B քոյ: A բերեղ:
23 B նման: C գառամն:
24 AB Սիովն: C գրելոցն: C լիք ի:
25 C ցրուեալք:
26 C Զգստերս: A քոյ: C ընծայիւք:

- Րամեալ ժողովին ի քեզ մանկունք առագաստի,
Պարեն ընդ հրեշտակս գինեալ սուրբ արեամբն հացիւրն կենաց-
30 Հարսնարան յալէ՛ծ հարսանեաց անմահ փեսային, ո՛վ սուրբ
եկեղեցի:

Յոչեա՛ ուրախութեամբ, երբեմն՝ ամուլ, անծին,
Եւ արդ՛ բազմորդի, քան զարամբին ծընար ազգս եւ ազինս-
Մայր հաւտից բանաւորաց եւ լուսակիզըն գառանց, ո՛վ սուրբ
եկեղեցի:

- Ստեամբք կերակրես միշտ ըզմանկունս կաթամբ եւ մեղու՛
35 Հին եւ նոր կտակարանաւք, մարմնով եւ արեամբ քո սուրբ
փեսային-
Մայր հոգւոց, երգեմք ի քեզ Երրորդութեանն ըզփառս, ո՛վ սուրբ
եկեղեցի:

- 28 B Ժողովին: BC մանգունք:
29 B հրեշտակս: C արենս:
30 C յաւեր փխ յալէ՛ծ: C փեսային:
32 AB ծնար:
33 A լուսակիզն: B լուսակիզըն:
34 B Ստեամբք: C Ստեամբ: B զմանգունս: C ը՛, մանգունս:
36 C հոգոց: B Երրորդութեան: B ո՛վ փխ ո՛վ:

- Ի լուսոյն արփոյ առ լոյսն, որ յճրուսաղէմ,
Ստուերն անգիտութեան ի քէն հալածեցաւ.
Ուրախ լե՛ր, ցընծա՛, Սիոն, մայր եկեղեցի,
Իհուեալ քեզ պըսակ փառաց յարինէ արքայ:
- 5 Բախճական ձայնիւ գովեա՛, Երուսաղէմ, զՏէր,—
Բազմի յառագաստ քո սուրբ փեսայն երկնաւոր,
Երգս առեալ պարեն սրովբէք սըրբասաց ձայնիւ,
Կայ դըշխոյ յաշմէ փառաւք սուրբ թագաւորին,—
Եւ զարթո՛ դմանկունըս քո յարճնաբանութիւն:
- 10 Ղամբարափայլ տաճար երանգաւք ծաղկեալ,
Երկնից վեհագոյն գըտար գերապանծ լուսով,
Ցուցաւ արեգակն ի քեզ՝ պայծառ աստեղաւք,
Ի ձայն ցընծութեան գոչեա՛ փըրկողին ըզփառս:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 396 ար:
B—ձեռ. № 3503, թերթ 205բ—206ա.
C—ձեռ. № 79, թերթ 371բ (Փարիզ):

Խորագիր

AC Փ[ոխ]: B անխորագիր:

Մայրակապ՝ Ի սուրբ եկեղեցի:

Յնագիր

- 1 C արփոյ:
3 AB Սիովն: C եկեղեցոյ:
4 C Իւեալ: B պսակ:
5 C գովե: AB ըզՏէր:
6 B սուր փխ սուրբ: C փեսայ:
7 A սրբբէք: C սերոբեք սրբասաց ձայնիւ:
8 C Կա: C ընդ աշմէ փխ յաշմէ:
9 BC զարթոյ: C դմանգունս:
10 C Ղամբարափայլեալ: A երանկաւք:
11 BC վերագոյն: C գտար:
13 C ցնծութեան: BC փրկողին: C ըզփառս այժմ եւ:

ԿԷ. ՏԱՂ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ, Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ

- Յաւէժ, եկեղեցի, ցընծա՛,
Եկեալ ի քեզ փեսայն.
Ե՛լ ընդառաջ, դըշխոյ հարսն:
Ի զարդ շափիղայ զարդից՝
- 5 Մայր Սիոն որդուվք բերկրեալ,
Մայրաքաղաք յաւէժ պըճնեալ:
Թագաւորն եկեալ ի քեզ,
Զքո մանկունսդ զարթո՛ ի յերգս.
Յորջորջ քեզ վերբասին ծընունդ.
- 10 Ի չորբցն աւագանին լուսոյ:
Առաքելական հիմըն,
Մարգարէից քարոզ,
Երկնանըման երկինք
Ի քեզ հաստատեալ սեղան:
- 15 Հայր վըկայելով Որդւոյ,
Ի քեզ հաց կենաց բաշխեալ,

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 338ար:
B—ձեռ. № 3503, թերթ 206ա—207ա:

Խորագիր

A Այլ տաղ եկեղեցոյ սրբոյ: B տե՛ս վերեւում (Այլ տաղ):

Յնագիր

- 1 B Յաւէժ: B ցընծայ:
2 A Ալ փխ եկեալ:
3 A ըռաջ փխ ընդառաջ:
4 A շղայ փխ շափիղայ:
5 AB Սիովն: A որդւ փխ որդուվք: B որդաւք:
8 B դմանգունսդ զարթոյ:
13 B Երկնանըման:

- Հոգին աղանակերպ իջեալ
 Ի վերայ մարմնացեալ Բանին:
 Տանիւս ի տանս երգով
 20 Միշտ գոչեսցուք ձայնիւ,
 Ի սմա ըզԴաւթեանն երգեմք
 Զոր արար Տէր. Եկայք ցընծասցո՛ւք.
 Հաւր եւ Որդւոյ պատիւ,
 Նորոգողին ըզփառս
 25 Այժմ եւ հանապազ ի նոյն,
 Նոյն յափտեանս, ամէն:

ԿԼ՝ Փ Ի Խ

Ի յերգս սիրեցեալ անձին,
 Նիշ բանի նըշան առեալ.
 Բերկրին զուարճացեալ անձինք,
 Սենք երկնաւորաց խըմբից:

5 Լերինք Սինային զարդիւք:
 Տառք մարգարէիցն ըղձիւք,
 Ի յուղիից շարժեալ գետոց
 Սիք հարաւ աւղից հողմոյն:

Տունկ տեսանողաց մայրից,
 10 Ծաղիկ մատուցին վարդից,
 Ծովուն խուճապեալ շարժեալ,
 Խաղալը յեղերացն ափունս:

Նոր զարմանք յերկրի տեսին,
 Նոր գեղապարեն երգ նոր,
 15 Կանայք են երկու թռուցեալ
 Ի ներքս աւղային հողմոց:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 338բ—339բ:
 B—ձեռ. № 3503, թերթ 207ա—208ա:
 C—ձեռ. № 80, թերթ 306ա—307ա (Փարիզ):

Նորագիր

AB անխորագիր: C Փ[ոխ]:

Բնագիր

- 4 B խըմպից:
 5 A զարդուք:
 6 AC Տուք փխ Տառք:
 7 B յուղիից: C յուխտից:
 8 A Աւղ հարաւին հողմոյն փխ տողի:

Թեւ էն տարածեալ ի յաղս,
Սիրասւաց աւղիք ճեմեալ,
Հիւսք էն հուր եռանդ շաղեալ
20 Նոյն բայաստեղնեայ հրէից:

Հեզ կամար ի սէր շարժեալ,
Միր երկնի շաւիղ աւղից,
Լոյս առաւուտին ծագեալ
Արեգակնային աշացն:

25 Կիսիր լըրմամբ լուսոն,
Նոյն գունագեղի գունին,
Ի սէր շքնչմանէ բուրնայ
Ի քիմս իւղաբեր հոտոցն:

Նիւթ յաննիւթ կապեալ շըրթանց,
30 Ձայն ի Սադայէ լըւեալ,
Ձեռքըն ծաւալեն զըմուռս,
Հոտ անոյշ բուրեն ըզխունկս:

Ի ստեանց արիորդք ընտրեալք,
Դըստերք Սիրոնի վերին,
35 Յայտ ծանեալ տեսաք յամպոյ,
Կոյսք էն կաթոգին գեղով:

Այսք էն գուշակեալ ոգմայր,
Նոյր Սիրոն նըման Ախնեայ,

20 BC բայաստեղնեայ:

26 A գուրով փխ գունին:

27 B հընչմանէ:

28 ABC եղարեր: AC հատոցն:

31 B ըզմուռս:

32 BC Սպարենարուրեն (C Սփարենարուրեն) փխ Հոտ անոյշ բուրեն: A անուշ: B ըզխունկս:

33 B ընդրեալք:

34 ABC Սիրոնի:

36 AC գեղով:

Փառք էն ի Սիրոն ծագեալ
40 Ի Հաւրէ լուսոյ փառաց:

Ի մեծ հարսնարանն Սիրոն
Նոր նըրուաղէմ յայտնեալ,
Բրաբիւն պըսակ փառաց
Ի սմանէ կանգնեալ նըշան:

45 Բաբունիքըն քեւ պարծին,
Սըրբոց սըրբասնեալ անձինք,
Որ ես գերագոյն երկնից
Նորահրաշ յերկրի յայտնեալ:

Նոյն քեւ նորոգի սեղան՝
50 Ձենարան անմա՞ գառինն,
Ի մեզ նա բաշխէ պարգեւ
Կենացունաբեր ի կեանս:

Անմա՞ագործեալ փառաւք
Ձի Հոգոյն ծընեալսն ի սմա,
55 Յորոց փառատրի երգով
Այժմ եւ յաւիտեանս, ամէն:

39 C Սիրոն:

41 C Սիրոն:

42 B յճրուաղէմ:

44 A սմա է փխ սմանէ:

50 C Ձենարան:

54 C Հոգոյն: B սա փր սմա:

55 B փառատրի:

**ԿՔ. ՏԱՂ ՍՈՒՐԲ ԽԱԶԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ,
ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ԱՍԱՑԵԱԼ**

Նոր դրախտին եկեղեցւոյ
Մառ կենաց տընկեալ ի մէջ,
Զոր ոչ քրովբէիւք փակեալ,
Այլ դիւրահուպ ի մէնջ:

5 Երկակի ներհակաց տիպ
Մահաբերին տընկոյն ձեւով
Եւ կենարարան ի քեզ
Մառոյն կենաց նըման:

Բոպէից բանատորաց

10 Բանալի եղեր դրախտին,

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 428ա—429ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 224ա—225ա:
- C—ձեռ. № 80, թերթ 281բ—282բ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 6495, թերթ 381աբ:
- E—ձեռ. № 231, թերթ 504բ (Նրուսաղեմ). տե՛ս «Սիրոն», 1949, № 7, էջ 176:
- F—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 412—413:

Խորագիր

A տե՛ս վերեւում: B Կարգ սուրբ կենսաբեր հաշին Քրիստոսի, տաղ տեառն Ներսիսի կաթ[ողիկոսի]: C Այլ տաղ սուրբ հաշին Քրիստոսի, ի ներսիսէ կաթողիկոսէ: D Մեղեդի ազնիւ [Ա աւոր]: E Տաղեր սուրբ հաշին, տեառն Ներսէս կաթողիկոսի երչ (տպագրում՝ Տաղ սուրբ հաշի): F հաշի:

Մայրակապ՝ ներսիսի ե:

Քննարկ

- 1 D եկեղեցւոյ: E եկեղեցւոյ:
- 2 BF տընկեալ:
- 3 BCE չիք Զոր: ADF քրովբէիւք: EF պահեալ փխ փակեալ:
- 6 A Մահաբեր: D Մահացուցիչ: BF տընկոյն: CE տընկոյ: ABEF ձեւովք:
- 7 DF քէն:
- 8 A Գու ծառոյն: DF Պըտուզ կենաց մարդկան փխ առդի:

Մըտից վերըստին ի նոյն
Անփոփոխելի կայիւք:

Սեռն անապակ սիրոյ էին
Մածկելոյն առ Հաւր յայտնիչ,
15 ԶՈրդին իւր տալով վասն իմ
Ի մահ մարմնով ի քեզ:

Իմանալի տապան նոյնեան,
Զաւթանդակեալքս ի քեզ պահեա
Ի հեղձական մեղաց ծովէ
20 Եւ ի հըրեղէն գետոյն:

Սաբեկայ ծառոյն նըման
Ոչ խոյ յողջակէզ կախեալ,
Այլ դառն Աստուծոյ զենեալ
Մեզ հաշտութեան նըւէր:

25 Ի Գողգոթայ կանգնեալ սանդուղք
Տեսլեամբ Յակոբայ ցուցեալ
Հրեշտակաց իջման՝ յերկիր
Եւ մարդկան ելից՝ յերկինս:

- 11 E Մտից:
- 13 C Սէնն: BD անապական:
- 14 C Մածկելոյն: D Մածկելոյ: AEF Հօր: D Հայր:
- 15 BCEF տալ:
- 16 D Մարմնով ի մահ:
- 18 ACDE Զաւթանդակեալքս: F Զօթանդակեալքս: D պահեալ: EF պահեա:
- 19 A չիք է: D Եւ փխ է: B հերձական: F հեղձմանէ: D ծովուս: F ծովէս:
- 20 BDEF հըրեղէն: BF գետոց: D գետոյն:
- 21 E Սաբեկալ:
- 24 D ի հաշտութեան: DE նուէր:
- 25 ABCF Գողգոթա: B կանկնեալ: ABCDF սանդուղք: E սանուղք:
- 26 C Յակոբայ: E Յակովբա:
- 27 D Հրեշտակացն իջմամբ:
- 28 F չիք Եւ: D ելիւք:

Երեւեալ Մովսէսեան ցուպ՝
30 Զծով մեղաց հերձանելով,
Եւ Իսրայէլի նորոյ
Դու առաջնորդես ի լոյս:

29 F չիք 29—32, ACDE Երեւեալ, AC Մովսէսեան, BE Մովսէսեան, ACE ը՛, ցուպ:
D ցուպ Մովսէսեան:

30 ABCE Ըզծով:

31 AC Իսրայէլի, B Իսրայէլի, DE Իսրայէլի, D նորոյս, E նորո:

32 BDE չիք Դու, C Առաջնորդես դու:

Հ. Փ Ո Խ

Պենաց փայտ տընկեալ ըզքեզ տընկողին զՇղեմ,
Զտընկագործն էից ի քէն պըտղաբերեցեր:

Անհասին ի սրովբէից բոցեղէն թեւոց
Հողեղէն բնութեանս ևղեր դիրահաս պատճառ:

5 Թագաւորն երկնից ի քեզ տարածմամբ ձեռաց
Ժողովեաց ըզհեռացեալսն ընդ թեւաբ իւրովբ:

Որ ըզկապ մահու էլոյծ կապելովն ընդ քեզ,
Ի կապից մեղաց ըզմեզ արձակե՛լ հայցես:

Ղեղւոյն դառնութեան փոխան, զոր վասն իմ էարբ,
10 Դառնաբեր վիժմունք հոգւոյս քաղցունք բըղխեսցեն:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 429ար:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 225ա—226ա:

C—ձեռ. № 80, թերթ 282բ—283բ (Փարիզ):

D—ձեռ. № 6495, թերթ 381բ—382ա:

E—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 413—416:

Նուագիր

AD Փ[ոխ] (D թերթ 382ա՝ Յորդոր): BC անխորագիր: E Յորդորակ:
Մայրակապ՝ կաթողիկոսի Հայոց:

Քնագիր

1 B տընկեալ, D տընկողին:

2 C Զտընկագործ: D Զտնկագործն: E քեզ:

3 DE չիք ի: A սրբէից: D սերբէից: E սերովբէից:

5 BC երկնի:

6 A ըզհեռացեալս: C ըզհեռացեալսն: C չիք ընդ: D թեւաբն: E թեւոցն:

7 A էլոյծ: DE ի փխ ընդ:

9 BCD Ղեղւոյն:

10 BDE վիժմունք: CD հոգոյս: D բըղխեսցեն:

Ի քեզ բեւեմամբ ձեռացրն զիմս արձակեա՛ւ,
Հեղուեալ ոտիւքն ուղղեա՛ւ զգրնացս իմ յերկինս:

Կենդանւոյն մահուամբ մարմնով՝ զհոգիս իմ կեցո՛ւ,
Խոնարհեալ զըլխոյն ընդ իմ՝ զիմըս բարձրացո՛ւ:

15 Որ խոցմամբ կողին տիգաւ վասըն կողածնին
Մաքրեցար հրահոս բըղխմամբ կըրկին վըտակացն,

Սըրբե՛ա ջրովն այնու զմարմնոյս յանցանս արտասուաւք,
Եւ զհոգւոյս մասունս մաքրեա՛ւ արեան վըտական:

Ի դըժոխս իջմամբըն քեւ ազատեաց զգերեալսն,
20 Ազատե՛լ մաղթեա եւ զիս ի բանտէ մեղաց:

Հոսեալ հրեղինաց դասուցն առ գերեզմանան
Ձքոյդ նախապատիւ անուն վերաձայնէին:

Առ խընկաբերիցըն դասս փողէր զըւարթունն,
— Զխաչեալն,— ասէ,— զի՞ խընդրէք, չէ աստ, այլ յարեաւք:

25 Յորժամ լուսափայլ ծագիս ի յարեւելից,
Զմեզ լուսաւորեա՛ւ փառաւք, նըշան տէրունեան:

- 11 D ձեռացն ըզգիմս արձակեալ:
12 D Հեղուեալ: B զգնրնացս: C զգրնաց: D ըզգրնացս: E ըզգնացս:
13 D տողից առաջ՝ Յորդոր[ակ]: BCD Կենդանոյն: BC կեցոյ:
14 D վասն փխ ընդ: BD բարձրացոյ:
16 D բըխմամբ:
17 DE արտասուաւք:
18 C զհոգոյս: D զհոգոյ: D սխալանս փխ մասունս: E մեղանս փխ մասունս:
19 E զգերեալսն:
20 CE բանդէ: D ըզմեզ ի մեղաց մերոց փխ եւ զիս ի բանտէ մեղաց:
21 D դասուց: DE գերեզմանին:
23 B խընկաբերիցըն: B դասն: E գաս: C զըւարթունն:
24 DE Զխաչեալն: D ասէր փխ ասէ, զի՞ խընդրէք: E չի՞ գի՞:
26 E փառաւք:

Որով զուարճացեալ ցընծան դասք խաչակրանիցն,
Ձուարճակից լինել նոցին զմեզ արժանացո՛ւ:

Յանկալի վերնոց դասո՛ւցըն համադասեա՛ւ
:30 Ընդ նոսին Երրորդութեանըն միշտ երգելով ըզփառս:

- 27 D զըւարճացեալ: E խաչակրոնից:
28 D Բախակից փխ Ձուարճակից: B արժանացոյց:
29 B Ցանգալի: D համաձայնեալ փխ համադասեալ:
30 D Ընդ նոսին երգել ըզփառս սուրբ Երրորդութեան փխ առդի: E Երրորդութեան
երգել միշտ:

ՀԱ. ՏԱՂ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻՆ.
ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՏ

Միակն ի միոյն յանըսկիզբն էէն անեղ,
Մընեալ նոյնաբար անժամանակ Որդին:

Որդին անեղին եղելոց էակ ընդ Հար, չոգով ներգործեալ զարարածոց գոյակս:

5 Գոյակ նախեղակ իննեկի դասուց աննիւթ,
Չոգոց հրեղինաց Երրորդութեանըն հուպ:

Չուպ իր տիրական պատկերաւ պատուեալ ըզմարդն՝
Եղեալ տընկագործ անմահական դրախտին:

Դրախտին Աղենալ ծառ կենաց ի մէջ նըմին,

10 Դիմակ մահաուիթ՝ մի՛ ճաշակել պատուէր:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 432բ—433բ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 231ա—232բ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 385բ—386ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 264բ—265բ (Փարիզ):
- E—«Բաղմամէպ», Վենետիկ, 1889, սեպտեմբեր, էջ 269—270.

Խորագիր

A Տաղ սուրբ Խաչին, Ներսիսի կաթողիկոսի ասացեալ: BE Տեան Ներսիսի կաթողիկոսի Հայոց (E չիֆ), ի սուրբ Խաչն, տաղ խոսորովային: C Այլ տաղ Խաչի. առի և Ուրբաթին: D անխորագիր:

Քննարկ

- 1 B Միակոյն փխ Միակն ի միոյն: C միո փխ միոյն: D անըսկիզբ:
- 2 C Որդի:
- 3 ACD Որդի: BDE եղելոցս: E Հօր:
- 4 C Չոգով:
- 5 ABCE իննակի: D իննեակի:
- 6 C Չոգոյ: C Երրորդութեան: E Երրորդութեանն:
- 8 B տընկագործ: C տնկագործ:
- 9 C Աղենա: E նորին փխ նըմին:
- 10 A զպատուէր: C պատուեր:

Չպատուիրան լուսոյ խաւարին խաբամբ թողեալ՝
Մերկացաւ զլոյսն անըստուերական փառացն:

Փառաց թագաւորն ի խընդիր ելեալ իւրոյ
Ստեղծեալ պատկերին՝ ըզնոյն առեալ բնութիւն:

15 Բնութիւն միացեալ կուսական ծնընդեամբ Բանին,
Ընդ հողեղինիս անյեղապէս գորով:

Գրով յաշխարհի հրաշալի ծագմամբ լուսոյն.
Եկեալ կամաւ Հար ի կատարումըն գրոց:

120 Զգիրս մարգարէիցն նախաձայն բարբառ լրցեալ՝
Ի խաշ բարձրանալ երկնակառոյց ձեռինն:

Չեոին Աղամայ փոխանակ ձրգմանն ի ծառն,
Տարածեալ ի սմա զիր զանարատ բազուկոն:

Բազուկ կարութեան Հար աջոյ ձեռինն մարմնով
Կամաւ բեւեռեալ ի կենսունակ փայտին:



25 Փայտըն կենարար քառանկին կանդնեալ յերկրի
Քառակողմ ազանց անմահ արկեալ սեղան:

- 11 C Պատուիրան:
- 12 ABDE ըզլոյսն: C անստուերական:
- 13 C խնդիր: AD եղեալ:
- 14 C զնոյն:
- 18 E Հօր: C կատարումն:
- 19 D Չգիր: C մարգարէից նախաձայնեալ: C լրցեալ:
- 20 C ձեռին:
- 21 BCE Ձեռինն: D փոխան: E ծառն:
- 23 E Հօր: C ձեռին:
- 25 A լուսանցում՝ Փ[ոխ]: B լուսանցում՝ Այլ ազգ է, ի Միայնոյն: C Փայտն: AD քառանկինի: BCE քառանգին:
- 26 C անմ փխ անմահ:

Սեղան Աբրահամին Սահակայ տուեալ փոխան
խոյ ի յողջակէզ ընդ բանաւոր զենմանն:

29 **Գ**առնն Աստուծոյ՝ բարձող մեղաց մարդկան:

Ձմարդկայինն առ Հայր ականդեալ զհոգի, որով
Աղաղակելով՝ էլի էլի գոչէր:

Գոչմամբ զարհուրեալ սանդարամտիցքն հոյլք:
Սարսեալ սաքրէին յանդընդասոյց խաւարն:

35 **Խ**աւար լուսածին միջւորեայ եհաս ծամու,
Որով լուծանէր զխաւար մեղաց մահուամբ:

Մահուամբ անմահին մահու մեռանէր պատճառ,
Եւ ի մեռելոց յառնէր բնութիւնս անկեալ:

Անկեալ նախահայրն մահաբեր ծառոյն հրպամմբ,

40 **Կ**անգնէր կենարմատ փայտին մերձեալ ի նմա:

Նըման նոյնակի ի յաւծին հարեալ թունից,
Լուանայր կողածինըն տիգախոց կողին:

Կողին դուզնաքեայ շիթք արեան հոսեալ շնորհեաց
Յաւէժ միշտ երգել Երրորդութեանն ըզփառս:

27 BCE Աբրամին: BC Սահակա: ABDE տրեալ:

29 C վերա:

30 BE Գառն: C Գառնն: AB բարձաւ:

31 C Ձմարդրկայինն: E զհոգին: C շիթ որով:

32 B էլի եղի: E Ելի էլի:

33 C արհուրեալ փխ զարհուրեալ: B սանտարամտիցքն: E սանդարամտիցն:

34 C խաւար:

35 B միջւորեա: C մեջւորեա: E միջօրեայ: A էհաս:

37 E մահուն:

38 BCE անգեայ:

39 BCE Անգեալ: C հպամմբ:

40 C Կանգեր փխ Կանգնէր: BC ամայ փխ նմա:

41 CE նման: E յոձին: C թիւնից:

42 ACD կողածինն:

43 C դուզնաքա: BC շիտք:

44 C Յաւետ: BE Երրորդութեանն: BCE փառս:

ՀԲ. Փ Ո Ւ

Արդ, արհնեալ ես փայտ կենաց եւ փրկութեան,
Ձոր տեսանողացքն ծանուցեալ զխորհուրդն:

Ձքեզ նոյեան տապանըն գուշակեաց փրկող՝
Ձծառոյն Սաբեկայ գառն Աստուծոյ կախեալ:

5 Սանդուղք Յակոբեան յերկրէ յերկինս ելից,
Յուպրդ Մովսեսեան ծովահերձող մեղաց:

Ձմահաշունչ վիշապըն կըլանող հրաշիւք,
Ձող բարձող աւծին ի յարինակ ներհակ:

Գաւազան ծաղկեալ Ահարոնի նորոյ,

10 Ձարքայն երկնաւոր պըտղաբերեալ ի քեզ:

Այրյաւներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 451ա—452ա:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 233ա—234բ:

C—ձեռ. № 79, թերթ 386բ—387ա (Փարիզ):

D—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 416—417:

Նարագիր

A Փ[ոխ]: BC անյարագիր: D Ի նոյն:

Փեագիր

1 D շիթ 1—18: C փրկութեան:

2 B զխորհուրդ:

3 A փրկաւոր: C փրկող:

4 A Ձծառոյց ուղղված՝ Ձծառոյն: B Ձծառոյց: C Սաբեկա:

5 BCD Սանդուղք: B Յակովբեան: B էլից:

6 C Յուպրդ: AC Մովսեսեան: B Մովսէսեան: A ծովահերձաւոր:

7 A կըլանաւոր: C կըլանող:

8 A բարձաւոր:

10 C պտղաբերեալ:

Գայիսոն յաղթող նոր Յեսուայ բարձեալ,
Կանգնեալ Գողգոթա՝ նըշան ընդդէմ մահոյ:

Կառքք քառադէմ քերովբէիք բերեալ,
Սուրբըն սրովբէից փառաւք ի քեզ բազմեալ:

15 Լեառըն դիտանոց իմանալի Սիոն,
Սիւն իմաստութեան տանն Աստուծոյ բարձող:

Լոյս Տեառն երեսաց նըշանակեալ ի մեզ,
Զէն երկիւղածաց դիմակ նետից գաղտնեաց:

Բարունակ բերող ուրախարար պըտողոյն,
20 Հընձան ողիւզի ճըշմարտութեան որթոյն:

Սեղան հոգետր յերկնից իջեալ հացին,
Խառնարան անոյշ երկնավըտակ աղբիւրն:

Խորհուրդըն ծածկեալ ի սկըզբանէ յազգաց,
Քեւ յայտնեալ ցուցաւ Բանն ի Հաւրէ ծընունդ:

25 Զլոյս փառաց արկողն, որպէս զաւթոց ծածկոյթ,
Մերկ կրեցեր մարմնով ընդ մերկութեան մերոյ:

Արեամբ Աստուծոյ հոսեալ ի քեզ ներկար
Նւ յահեղ բոցոյն ոչ տապացեալ կիզար:

11 C Գայիսոն: A Յէսովա: B Յեսովայ: C Յեսուա:

12 C Կանգնեալ: C նշան:

13 A քերովբէիք: C քերովբէիք:

14 C Սուրբն սրովբէից: A սրովբէից:

16 AC բարձաւդ:

17 C նշանակեալ:

18 BC երկիւղածաց:

19 AB բերաւդ: C պտողոյն:

20 A Հընձան: C Հնձան: D Հընշումն փիւ Հընձան: C ճշմարտութեան:

22 B կրկնավըտակ ուղղված՝ երկնավըտակ: C կրկնավտակ: ABD աղբերն:

23 C շիք 23—24:

24 D Հօրէ:

25 ABC արկաւղն: D արկողն: C զաւթոց: D զօթոց:

27 C Արեամբն:

Աթոռ անեղին քառակերպեան գրտար
30 Նւ կառք հըզարին՝ հեծելութեան մարտի,

Որով ի դըժոխս իջեալ փըրկեաց զգերեալան
Նւ քեւ պըսակեաց զեկեղեցի իւր սուրբ:

Պահեա ի հաւատըս ճըշմարիտ ըզսա,
Ի սմա՝ եւ զմանկունըս հաւատոյ անշարժ:

35 Զգիր պարտեաց մերոց լուսցես չըրոյն բըղխմամբ,
Ի կեանըս գրեսցես արեամբն ի քեզ մածեալ:

Նւ յորժամ ծագիս յարեւելից նըշան,
Շնորհեա՛ մեզ դասիլ խաշակրանից դասուցն:

Ընդ նոսին երգել միշտ աւրհնութիւն յաւէտ,
40 Սուրբ Երրորդութեան փա՛ռք յաւիտեանս, ամէն:

29 C գտար:

30 C հզարին: D հըզօրին: C մարտին:

31 B շիք 31—32: C դժոխս: D դըժոխսն: C փրկեաց:

32 C պսակեաց:

33 C Պահա: BD ճըշմարիտս: C ճշմարիտ: B ը՛, սա: C ըսգա:

34 B զմանգունըս: C ըզմանգունս:

35 C չըրոյն: B բըղխմամբ: C բխմամբ:

36 D արեամբ:

38 C Շնորհա: D խաշակրանից:

39 D օրհնութիւն:

40 CD Երրորդութեանն:

29. ՏԱՂ ՍՐԲՈՅ ՀՐԵՇՏԱԿԱՊԵՏԱՑՆ, Ի ՆԵՐՍԻՍԷ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ

Առաջինըն լոյս երրեակ եւ միաստուածութիւն
Բանիւ յանէից զերկրորդ լուսոյ ստեղծ նախ ըզգոյս:

Գերագոյն գոլով հոսպ իւրական փառաց տեսողը՝
Կասք սերովբէիցն եւ քերովբէք, հոյլք աթոռոցն:

5 Երկրորդ պարունակ պարագրելոց սորումքք վեհից՝
Զարութեանցըն խումքք իշխանութեանց եւ տէրութեանց:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 488բ—490ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 314ա—315բ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 389բ—390բ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 292բ—294ա (Փարիզ):
- E—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 418—420:

Խորագիր

A Տաղ սրբոց հրեշտակապետացն Միքայէլի եւ Գաբրիէլի, տեառն Ներսիսի Հայոց
կաթողիկոսի ասացեալ: B Տաղ սրբոց հրեշտակապետացն, ի Ներսիսի կաթողի-
կոսի: C Տաղ սրբոց հրեշտակապետաց: D Տաղ սրբոց հրեշտակապետացն Գաբ-
րիէլի եւ Միքայէլի, եւ ամենայն երկնայնոցն զարացն, ի Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի:
E Սրբոց հրեշտակապետացն եւ ամենայն երկնային զօրաց:

Մայրակապ՝ Ա.—Ք:

Քննագիր

- 1 C Առաջինն: E Առաջին: B միաստուածութիւնն:
- 2 D զերկրորդ: E նախ քան զգոյս:
- 3 AB տեսաւք: C տեսաւք: D տեսաւք: E տեսողք:
- 4 A սերովբէիցն: B սերովբէիցն: C սերովբէիցն: E սերովբէից: A քերովբէք: C քերովբէք:
E քերովբէք: C հոյլք:
- 5 C Երկրորդ փխ Երկրորդ: AD սորումքք:
- 6 C Զարութեանցն: E Զորութեանցըն: C խումքք:

էրրորդ հուակ յետոյ՝ պետականացըն պետութիւն,
Ընդ հրեշտակապետսն եւ հրեշտակացըն բաղմութիւնք:

Քազաւորք յաւէտք եւ քահանայք մըշտանըւէրք,
10 Ժառանգորդք երկնից արքայութեանն ի սկըզբանէ:

Ի Հաւրէն լուսոյ լոյս պիտութեան միշտ ընկալեալք,
Լոյս իմաստութեան որդոց մարդկան վերաբերողք:

Խոնարհագունիցն ի վեհագոյն դասուցն սոռեալք,
Մագումն իմաստից լուսապայծառ հեղումն յարփոյն:

15 Կամաւոր բարիք ի յաղբիւրէն բարոյ հոսեալք,
Հոգիք հարկաւորք վեհին կամացըն սպասաւորք:

Չեւանան տեսեամք ձիւնանման պատմուճանաւ,
Ղամբարք լուսափայլ վառեալք ի տիպ ըզգայական:

Ճառագայթք փառաց զիրապայծառք եւ պանծալիք,
20 Մերձ յանհրպիլի լոյսըն մաքուր աստուածութեանն:

Յիննեակ թիւ դասուց ըստ խորհրդեան դրամից տասանց,
Նոյն եւ հարիւրոց ի յանապատ յերկինս հաւտից:

- 7 B Երրորդ: C հուք: C պետականացն: AB պետութեան: E պետութիւնք:
- 8 C հրեշտակապետսն: C հրեշտակացն: BC բաղմութիւն:
- 9 A յաւէտ: C յաւետք: C մշտանութիւնք:
- 10 ABD արքայութեան:
- 11 C Հաւրէն: E Հօրէն: B ընկալեալք:
- 12 CD որդոց: A վերաբերաւք: B վայրաբերաւք: C վայրաբերողք:
- 13 AD Խոնարհագունից: BE սոռեալք:
- 14 C յարփոյն:
- 15 ADE յաղբիւրէն: C յաղբիւրէն: CD բարոյ:
- 16 C վեհին:
- 17 C ձիւնանման:
- 18 ACE Ղամբար: B Ղամպարք: ABD լուսափայլք: E բոցափայլ փխ լուսափայլ:
C տիտ փխ տիպ: C ըզգայական:
- 19 ACDE Ճառագայթ: A գերապայծառ:
- 20 C յանհրպիլի: E յանհրպիլին: C լոյսն: AB աստուածութեան:
- 21 D լուսանցում՝ Այլ ազգ: C խորհրդեան:
- 22 C հարիւրից: E հօտից:

Շարժեալ միակին նըւազեցոյց ըզկատարեալսն,
Որում ի խընդիր էջ այցելուն մուրրելոց:

25 Զարին պատճառաւ յերկնից անկեալ արուսեկին,
Պատուեալ պատկերին անպատուելի թաւեալ ախտիք:

Ջընջէր խոռվութիւնն, որ յաղագս այսր ընդ մարդկութեանս,
Ռահ գործեալ յերկնից իջանէին ընդ միածնին:

Սուրբն Գաբրիէլ նախ աւետէր Մարիամու
30 Վասըն խորհրդոյ տնարէնութեանն անճառելոյ:

Տիրական ծնընդեանըն սպասաւորք դասք վերնոցն,
Բամալաք ընդ հովուացն տան Աստուծոյ՝ փա՛ռք ի բարձունս:

Ցընծութեամբ տային նոյնք աւետիս իւրաբերիցն,
Իծեալ մեռարէն տազնապէին ըզպահապանսն:

35 Փա՛ռքք քեզ, Յիսու՛ս, արարող այսրը հաշտութեան,
Քե համաձայնեալ ընդ երկնայնոցն երգեմք ըզփառս:

23 B լուսեցեալ՝ Այլ ազգ: C նուազեցոյց: AD ըզկատարեալն: C զկատարեալսն:

24 BC շի՛ տողը: D այցելու մուրրելոցս:

26 C պատկերին:

27 C Ջընջիր: ABD խոռվութիւն: E այսրը: E շի՛ ընդ:

28 AD յերկինս:

29 C Սուրբն:

30 C Վասն խորհրդոյ: E խորհրդեան: ABD տնարէնութեան: E տնորէնութեան ան-
ճառելոյ:

31 C ծնընդեանն: ABCDE դասքք:

32 BC շի՛ տողը: E Բամեալ:

33 C Ցընծութիւն: E Ցընծութիւն: E նոյն: BE եղաբերիցն:

34 C Իծեալ: E մեռարէն:

35 B Փառէ: AD արարաւ: E արարող: C այսր հրաշտութեան:

36 E Քեք փխ Քե: B երգել: C երգեմք քեզ: B ըզփառս, ամէն: C փառս:

ՀԴ. Փ Ո Ն

Նոր տանիւս երկնաւորաց հրեշտակական դասուց
Նկայք ցընծասցուք, նոր ժողովուրդք, այսաւր:

Երջանիկ զուարճացելոցն յաւէտ՝ հոգւոցն սրբոց
Հաղորդք եղիցուք ուրախական երգով:

5 Բարունեացն իմանալեաց հողեղինացս ազանց
Մատուցուք բանիւ աղեոսական նըւէր:

Սըրբազանք եւ երկնայինք աստուածամեհ՝ հոգիք,
Քահանայապետք մըշտապաշտան բուրսամբ,

էական բարւոյն պաղատեցէ՛ք յաւէժ

10 Վասն եկեղեցւոյ մանկանց պահիլ անփորձ:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 490ա—491ա:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 315բ—316բ:

C—ձեռ. № 80, թերթ 294աբ (Փարիզ):

D—Ներսես Շնորհալի, Բանք յափաւ, էջ 421—422:

Խորագիր

ABC Փ[ոխ]: D Յորդորակ:

Մայրակապ՝ Ներսէսի և այս բանս:

Քննարկ

1 B տանիւս: D տօնիւս: C դասուք:

2 D այսօր:

3 D այսօր յաւէտ հոգւոց: ABD շի՛ սրբոց:

4 AB ուրախութեան: D ուրախութեամբ:

5 AC հողեղինաց:

6 B Մատուցուք:

7 A ոգիք:

8 D մըշտապաշտօն:

9 C բարոյն:

10 B մանկանց: D պահել:

Սոսկալիք յերկաքանչիւրսն, մեզ ազնական լերուք,
Բարեկամք բարիք եւ մարդասէր հոգիք:

Ի մարմնոյս լուծանելոյ հոգւոց կապից ժամու
եւ ի վերջստին անլոյծ կապիլն անմահ,

15 Երեւալ բարեկամացըդ զուաթթագին տեսեամբ,
Աւանդել զհոգիս մեր յարդարոց կայանս:

Անդր ի յաբոթեան, յորժամ փողով մնծաւ
ժողովէք զընտրեալսն առ ի շորից հողմոց,

Յամպըս լուսաւորս ընկալարուք ըզմեզ՝
20 Ընդ առաջ փըրկչին վերաբերիլ յերկինս:

Սըրբասաց ձայնիւ վերագոչեմք ընդ ձեզ,
Սուրբ հրեշտակապետք, զերեքսըրբեան նըւագս:

Բարեխաւսք եւ ի յայժմուս կենդանութեան լերուք՝
Փըրկել յանցանաց պատուհասից զանձինս:

25 Այսար խոնարհեալ, ո՛վ Միքայէլ յաղթող,
Մեծըդ Գաբրիէլ, մեզ տաւնակից լերուք,

-
- 11 D Սոսկալի յերկաքանչիւր մեզ օգնեցէք աւար փխ տողի:
12 B Բարեկամք:
13 BD հոգւոյս: C հոգոց:
15 AD էրեւալ: B բարեկամացըտ:
16 C Աւանդեալ: D կայանս:
17 A լուսանցում՝ Այլ ազգ: B լուսանցում՝ Փ[ոխ]: D Անգ:
18 B զընդրեալսն:
19 C լուսանցում՝ Այլ ազգ:
21 AD վերագոչել: B վերայգոչեմք:
22 B հրեշտակապետք:
23 A Բարեխօսք: B Բարեխաւսք: D Բարեխօս:
25 D Այսօր: BC մեզ փխ ով: AB յաղթաւդ:
26 D տօնակից:

Նոյնք եւ պահապանք յելս եւ ի մուտս եղեալք,
Ի յորոգայթից շար թըշնամույն փըրկել:

Սուրբ Երրորդութեանըն միշտ երգել ըզփառս
30 Այժմ եւ հանապազ եւ յաւիտեանս, ամէն:

-
- 27 C Նոյն: AC եղեալ:
28 C թըշնամույն: A փրկել:
29 B Երրորդութեանըդ:
30 BD ի փխ եւ:

26. ՏԱՂ ԱՌԱՔԵԼՈՑՆ. Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ԿԱՔՈՂԻԿՈՍԷ

Առաքելաբ Աստուածորդոյն
Ի ծոցոյ Հար առաքելոյն,
Բանաւոր հատից հոգիւք,
Բանին կենաց պայծառ քարոզք:

- 5 Գեղեցիկ ոտք ընթացելաք,
Ա: Լտաբերք խաղաղութեան,
Դատա որք Իսրայելին,
Աթոռակիցք Հար անդրանկին:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 467բ—469ա:
B—ձեռ. № 3503, թերթ 87բ—89ա:
C—ձեռ. № 2541, թերթ 242բ—244բ:
D—ձեռ. № 6495, թերթ 345աբ:
E—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 423—426:

Խորագիր

A Տաղ սուրբ առաքելոցն Քրիստոսի իմանասնիցն, ի ներսիսէ կաթողիկ[ոսէ]:
B Տաղ համարէն սուրբ առաքելոցն, ի ներս[իսէ] կաթողիկոսէ: C Տաղ առաքելոցն
Քրիստոսի: D Տաղ ի տէր ներսէսէ: E Ի սուրբ առաքելոցն:

Մայրակապ՝ Ա—Ք:

Քննագիր

- 1 CD Աստուածորդոյն:
2 ADE Հօր:
3 E հօտից:
4 D Բանաւորաց փխ Բանին կենաց:
6 C Աւետարեր: D Աւետար: E Աւետարթ:
7 A Իսրայելին: CD Իսրայելին: E Իսրայելի:
8 D Աթոռակից: E Հօր: D անդրանկին:

- Երկնաւոր թագաւորին
10 Կարգեալ իշխանք տիեզերաց,
Զինուորեալք արիաբար
Ընդդէմ մահու շար իշխանին:

Էրկոտասանք նախակարգեալք,
Եւթանասուն թիւ կատարեալք,
15 Ընտրեալք յառաջ ի սկզբանէ,
Սուրբք եւ մաքուրք յորովայնէ:

Թագաւորք գումարեալք,
Յերկնաւորէն ի մարտ խրմբեալք,
Փուժկալեալք ի պատերազմ,
20 Զոգիս մարդկան գերի առեալք:

Ի Սաղիմ քաղաք վեհին
Զինափայլեալ սպիտակացեալք,
Լեզուաբ հրեղէն լուսաւորեալք,
Ի վերնատունն հոգիացեալք:

25 Խորհրդոցն աստուածայնոց
Առատաբաշխ հազարապետք,
Մընողք սրբոյ աւազանան
Որդոց մարդկան յորդիս լուսոյ:

- 10 C Կարգեալք: A տիեզերաց: D մեծ ատենին փխ տիեզերաց:
11 D Զինուորեալք:
13 D Էրկոտասան:
14 AB Իմանասուն: CE Եւթանասուն: D Ի Եւթանասուն:
15 B Ընտրեալք: DE Ընտրեալք: ABE սկզբանէ: C սկզբանէ:
16 ADE Սուրբք: C Եւ սուրբ փխ Սուրբք եւ: AC մաքուր:
18 B խրմբեալք:
20 DE Զոգիս: E առեալք:
21 D տողից առաջ՝ Փոխէ: C վերին:
22 ABDE սպիտակացալք:
23 ADE Լեզուաբ: B լուսափայլեալք:
24 E վերնատունն:
25 C Խորհրդոցն: D Խորհրդոցն:
26 D Անմիջաբար խորհրդածուք փխ առդի:
27 AB Մնաւորք: C Մընողք: E Մընողք: C սրբոյն: B աւազանան: D Մընու որ
չրով աւազանին փխ առդի:
28 C որդոց: DE Զորդիս:

Կըրկնաստեամբ կաթն արբուցէք
30 Տղայացելոցս առ ի Քրիստոս,
Հացիւ կենաց յերկնից իջեալ
Կերակրեցէք ըզկարատեալս:

Ձայնեցէք առ յիմարեալքս
Բարձրագոչ փողոյ հընչմամբ՝
35 Ղամբարմամբ լուսոյ բանին
Գալ ի յարբումն իմաստութեան:

Ճըշմարիտ որթոյն ստեղունք
Եւ բարունակք ողկուզաբերք,
Մըշակին երկնատրի
40 Յատմամբ խնամբց պըտղաբերեալք:

Յորդահոս գետոց գնացիւք
Քառավըտակ ի յԱղենայ
Նորակերտ քաղաքըն սուրբ
Առոգելով ուրախանայ:

45 Շնորհատուք հողեղինաց
Ձըրի պարգելու հրեղինաց,

-
- 29 B Կըրկին ստեամբք փխ Կըրկնաստեամբ: D Կրկնաստեամբք:
30 AB Տղայացելոց: E Տղայացելոցն:
31 B Հացիւն:
32 AC ըզկարատեալքս: B ըզկարատեալսս: E ըզկարատեալս:
33 B լուսանցեմով՝ Այլ ազգ: C յիմարեալքս: D հեռացեալքն փխ յիմարեալքս: E յիմարեալքն:
34 B փողոյն: D ձայնիւ փողոյ փխ փողոյ հընչմամբ: E ձայնիւ մեծաւ փխ փողոյ հընչմամբ:
37 B որթոյն: C որթուն: D որդոյն:
38 ACD բարունակ: C ողկուզաբերք:
40 C Յատմամբ: D Յատմամբ: E Յօտմամբ: D խընամոց:
41 C գնացիւք գետոց:
42 C Քառավըտակք: B յԱղենայ: E յԱղինայ:
44 C Ոռոգելով: C պայծառանայ փխ ուրախանայ:
45 D Շնորհատու:
46 ABC Ձրի: AB ըզպարգելու:

Ունելով իշխանութիւն՝
Թողով ըզմեղս երկրատրաց:

Չար վիրաց աղ մորմոքիչք,
50 Մաքուղ հոգւոց լուսատրիչք,
Պարագլուխք պարուն վեհից
Ի միածնին Հաւր հարսանիս:

Ջուր կենդանի բըղխմամբ ի նոյն
Ի ծարաւի մեզ արբուցէք,
55 Ռետնիւ քաղցու բըժըշկական
Ջհւանդ բնութիւնս ողջացուցէք:

Սուրբ Հոգւոյն տաճարք մաքրեալք,
Իմաստութեամբ նորին լըցեալք,
Վարդապետք ի ձըկնորսաց
60 Եւ խորագէտք ի տըգիտաց:

Տանն Աստուծոյ տընտեսք բարի,
Վէճք պատուականք նոր Սիոնի,
Բաբունք հըմուտք վարդապետաց
Եւ ուսուցիչք հանճարեղաց:

65 Յաւով արեամբ ձերով յերկրի
Պըսակեցէք զեկեղեցի,

-
- 48 B երկրատրացս:
49 E մորմոքիչ:
50 CD հոգոց:
51 C Պարագլուխ:
52 AE Հօր:
53 B լուսանցեմով՝ Այլ ազգ: D բըղխմամբ: CD Հօգոյն փխ ի նոյն: E Հօգոյն փխ ի նոյն:
55 A Ռէտնիւ: B Ռետնին: C Ռետնիւ: D քաղց:
56 BE Ջհւանդութիւնս փխ Ջհւանդ բնութիւնս: AB բըժըշկեցէք փխ ողջացուցէք: C ողջացեք:
57 CD Հոգոյն: ACD տաճար: A մաքրեալ:
60 C խորագետք: DE հանճարեղք փխ խորագէտք:
61 D տնտեսք: BCDE բարիք:
62 D Վեհք: B պատուականք: A Սիոնի:
65 E Յօղով:
66 B Պըսակեցէք:

Ի հիւմամբ լուսոյ այսաւր տանի
Ըզյիշատակ ձեր պանծալի:

Փառաւք ըզձեզ պըսակողին
70 Փառք եւ պատիւ մատուցանեմք,
Քաւութիւն մեզ խընդրեցէք
Յառատաձիր պարգեւողէն:

67 D բանի փխ լուսոյ: E այսօր: AB տանէ: C տանն: E տօնէ:
68 C Զյիշատակ: D Սուրբ յիշատակ: E Սուրբ զյիշատակ: C հանդիսի փխ պանծալի:
69 DE Փառօք: B պըսակաղին: CD պըսակաղին:
71 DE հայցեցէք փխ խընդրեցէք:
72 C պարգեւաղին:

29. Փ Ո Խ

Եկայք, զուարճացեալք, պայծառասցուտ տանիւս,
Բաբունեաց մերոց աշակերտեալ մանկունք,
Գովասանական քաղցրաձայնիւ երգով
Սուրբ Երրորդութեանըն մատուցուք նըւէր:

5 Աղերս մաղթանաց յիշատակի սոցա
Յուսոյն բոլորից Տեառն առաջի արկցուք,
Սոցին պաղատանք, որ վասըն մեր առ քեզ,
Եղիցին հաճոյ կամեցողիդ բարեաց:

Նորոգեա՛ ըզմեզ ի հնութենէ մեղաց,
10 Երկնային ցաւղովդ ըզծարալիս արբո՛,
Բոտեա՛ միութեամբ՝ ստ առաքելոց դասուն
Սըբբութեան սիրով՝ որպէս ի վերնատունն:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 469աբ:
B—ձեռ. № 3503, թերթ 89աբ:
C—ձեռ. № 6495, թերթ 24ա:
D—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 426—427:

Խորագիր

A Փ[ոխ], B անխորագիր: C Տաղ ի տէր Ներսիսէ [ԺԲ Առաքելոց]: D Յորգո-
րակ:

Մայրակապ՝ Երգս այս ե Ներսիսի:

Բնագիր

1 B զուարճասցուք: C զուարճացեալ: D զուարճացեալ: B պայծառացեալ տանիվս:
D տօնիւս:
3 C քաղցր ձայնիւ փխ քաղցրաձայնիւ: D քաղցր ձայնիւ փխ քաղցրաձայնիւ:
4 AB Երրորդութեանըգ:
9 B Նորոգեա՛յ:
10 C ցաւղով: D ցօղով ըզծարալիս: BC արբոյ:
11 C Բոտեայ: D Բամեա փխ Բոտեա: CD միաբան: AB ըստ փխ՝ ստ: C դասուց:
12 C Սըբբութեամբ: D Սըբբութեամբ: C սիրոյ:

- Ի յահեղ աւուր քում գալըստեան մեծի
 Սըրբոցն ընտրելոց արժանասցուք խըմբից,
 15 Ի ձայն գոհութեան ընդ անդրանկաց գրելոց
 Փառս վերահընչել Երրորդութեանըն միշտ:

- 13 C Ի փխ քում: A մեծին:
 14 AB Սըրբոց: D Սըրբոց: B ընդգրկացո:
 15 D ցընծութեան փխ գոհութեան: B անտրանկաց գրելոցն: C հոգոց փխ գրելոց:
 16 BD վերագրչել: AB Երրորդութեանըդ C Երրորդութեան:

ՀԷ. ՏԱՂ ՍՐԲՈՑ ՄԱՐԳԱՐԷԻՑՆ,
 Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ

Աստուածային խորոցն անճառ
 Խորհրդակից սուրբ մարգարէքն,
 Բանիւ պատմողք յառաջագոյն
 Զապագայիցն եղելութիւն:

- 5 Գաղտնի գործոց Աստուածորդոյն
 Տնարինական սուրբ խորհրդոյն
 Դաւանողք ամենեքեան
 Բազմապատիկ արինակաւք:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 387ա—388բ:
 B—ձեռ. № 3503, թերթ 277բ—279բ:
 C—ձեռ. № 79, թերթ 382ա—383ա (Փարիզ):
 D—ձեռ. № 80, թերթ 224բ—226բ (Փարիզ):
 E—ձեռ. № 6495, թերթ 339աբ:
 F—Ներսես Շնորհալի, Բանք չափաւ, էջ 428—430:

Խորագիր

AC Տաղ սրբոց համարէն (C չիֆ) մարգարէիցն: B Տաղ համարէն ամենայն
 մարգարէիցն, Ի Ներսիսէ կաթողիկոսէ: D Տաղ ամենայն սրբոց մարգարէից: E Նորին
 Ի նոյնէ [նահապետաց և մարգարէից]: F Ի սուրբ մարգարէս:

Մայրակապ՝ Ա—Ք:

Թնագիր

- 2 C Խորհրդագետ (E Խորհրդածուք) փխ Խորհրդակից: EF մարգարէք:
 3 F Բանին: A պատմաւորք: C յառաջալոցոյն: E զապագայիցն փխ յառաջագոյն:
 4 C Զապագայիցն: E Յառաջագոյն փխ Զապագայիցն: F Ապագայիցն: A եղելու-
 թիւսն: E զեղելութիւն: F եղելութեան:
 5 CDE Աստուածորդոյն:
 6 C Տնարինական: EF Տնորինական: CE խորհրդոյն:
 7 A Դաւանաւորք: B ամենեքին: E ամենայնի:
 8 A արինակօք: F օրինակօք:

- Երեւեալն ի շրոյ Մովսէս՝
 10 Գաւազանաւ զշուրսըն հերձող,
 Զծնունդն ետես ըզկուսական
 Ի մորենին անկիզական:
- էստէածին արքայն Դաւիթ՝
 Հայր ըստ մարմնոյ Հաւր միածնին,
 15 Ըզցաւ ճոսեալ վերայ գեղման՝
 Տըպաւորեաց Որդոյ իշման:
- Թագաւորաց աւժողն իւղով
 Սամուէլ՝ պըտուղ ամլոյն գոլով,
 Ժառանգ եղեւ նոր արինաց
 20 Փոխան Հեղեայ հին արինաց:
- Իսայիաս տայ մեզ նըշան
 Ծնանիլ Կուսին առանց սերման,
 Լըսող ձայնի սրովբէական,
 Տեսող փառացն աստուածութեան:
- 25 Խըստամբերողըն Հեղիաս՝
 Երկնից փակողն եւ արձակողն,

- 9 F Երեւեալ: F շրոյն: B Մաւսէս: C Մուսնս:
 10 C զշուրսն: E զծովըն փխ զշուրսըն: AD հերձաւոյ: E հերձէր: F հերձօղ:
 11 F Ըզծնունդն: A էտես: E զկուսական:
 13 B էստէածին ուղղված՝ էսսայածին: C Ծսսեայածին: D էսսածին: E էսայածին:
 F արքայ: C Դաւիթ:
 14 E Տեսոն Յիսուսի փխ Հաւր միածնին: F Հօր:
 15 EF Ըզցօղ: ABC վերայ: E ի վերայ:
 16 C Տպաւորեաց: F Տըպաւորեալ: BCE Որդոյ:
 17 A աւժողն: E աւժողն: F օժողն: B եղով, CD Հոգով փխ իւղով:
 18 B Սամուէլ: E Սամուէլ: CF պտուղ: B ամլոյն:
 19 F եղեալ: E նա փխ նոր: F օրինաց:
 20 BDE Հեղեա: C Հեղեան: EF հինն: ABD արինացն: F օրինաց:
 21 B Իսայիաս տա: C մեզ տա փխ տայ մեզ: C նշան:
 22 E Ծընանիլ: F Ծնանիլ: CDE Կուսի:
 23 AD Լըսաւոյ: C Լսող: E ձայնից: ADE սրովբէական: C սրորբէական:
 24 AD Տեսաւոյ: F փառաց:
 25 A Խըստամբերաւողըն: C Խստամբերողն: E Խըստակրաւըն:
 26 AD Փակաւոյն: E կապաւոյն փխ փակողն: F փակողն: AD արձակաւոյն: EF ար-
 ձակողն:

- Պայրագոյն յերկրի ճըգնեալ,
 Հրեղէն կառաւք յերկինս ելեալ:
- Կըրկին Հոգոյ նորին ստացող՝
 30 Եղիսէոս սուրբ տեսանող,
 Համանըման վարդապետին
 Զորդի ալուոյն յարուցանող:
- Շայնի պատմողն Եզեկիէլ
 Զքառակերպեանըն քրովբէից:
 35 Ղաւղեալ խորհուրդ բացայայտէ,
 ԶԱւետարանըն ցուցանէ:
- Ճըշմարիտըն ի յարգանդէ՝
 Երեմիաս կոյս մարգարէ,
 Մեզ երեսաց հօգի ասէ
 40 Զլոյսըն Քրիստոս, որ ի Հարէ:
- Յայսոսիկ յեռեալ խմբից
 Երկոտասան մարգարէից
 Նոյնաբար քարոզէին
 Առ ի յերկիր զգալուստ Բանին:

- 27 C ճգնեալ:
 28 F կառօք:
 29 B յուսանցում՝ Այլ ազգ: C Կրկին Հոգի: E Հոգոյ: F նորա: ABD ստացաւոյ:
 E ստացաւոյն: F ստացողն:
 30 AD տեսանաւոյ: EF տեսանողն:
 31 C Համանման:
 32 BC ալուոյն: A յարուցանող: E Զմեռեալ մանուկն յարուցանէր փխ առդի:
 33 ABCD պատմէ: D էզէկիէլ:
 34 C Զքառակերպեանն: AD քրորբէից: C քրորբից: E քրորբից: F սրորբից փխ
 քրովբէից:
 35 F Ղօղեալ: E բացայայտէր:
 36 AB ԶԱւետարանըն: C ԶԱւետարանս: D ԶԱւետարանն: E ցուցանէր:
 37 CE Ճըշմարիտն: F Ճըշմարիտն: ABCD չիք ի:
 38 D էրեմիաս:
 39 C Մեր փխ Մեզ:
 40 C Զլոյսն: F Հօրէ:
 41 BD յուսանցում՝ Այլ ազգ: C խմբից:
 42 C Երկոտասան: A մարգարէիցն:
 43 EF քարոզեցին:
 44 E Զգալուստ Բանին ի յաշխարհի փխ առդի:

45 Շնորհատու շնորհաց Հոգին
Գործի ստանայր զլեզուս նոցին,
Ուսուցանէր նոքաւ մարդկան
Չանճառ խորհուրդըն տէրունեան:

20 Չորրեակ դարին սկիզբն արարեալ
Յաբրահամեան սուրբ աւետեացն,
Պարառաբար պարագրելով,
Ի վեցերորդն աւարտելով:

55 Ջրնջէր նոքաւ զխաւար հոգւոց
Յիսրայելեան ժողովրդոց,
Ռահ գործէր ի յարինացն
ՅԱւետարանըն Քրիստոսի:

60 Սոփոնիաս եւ Անգէաս,
Ովսէ, Ամովս եւ Միքիաս,
Վեհագունին տիպըն Յովնան,
Յովէլ քարոզն եւ Աբդիաս,

Տեսանող Ջաքարիաս՝
Աւետաւորըն Սիոնի,

45 E Աստուած փխ շնորհաց:

46 E Գործիս:

47 F նոքօք:

48 CE խորհուրդն: E Երրորդութեան փխ տէրունեան:

49 B Չորրեակ: EF Չորրորդ: EF դարուն: C սկիզն:

50 B Յաբրահամեան: EF ՅԱբրահամուն: BE աւետեաց:

51 ABD Պարառնաբար: E Պատրաստաբար:

52 BC վեցերորդն: E վեց դարուն փխ վեցերորդն:

53 C Ջնջեր: F նոքօք: CD հոգոց: E մեղաց փխ հոգոց:

54 C Յիսրայելեան: F Յիսրայելեան: C ժողովրդոց: E Ի Յակոբայն որդոց ազգաց
փխ տողի:

55 E գործեալ: F յօրինացն:

56 C ՅԱւետարանն: E ՅԱւետարան Բանին կենաց փխ տողի:

57 C Սոփոնաս: E Սոփոնէաս: C Անգիաս:

58 E Յովէլ քարոզ եւ Աբդիաս փխ տողի:

59 C տիտն փխ տիպըն: CE Յունան:

60 E Յովսէ, Ամովս եւ Միքիաս փխ տողի:

61 B յուանցում՝ Ալլ ազգ: A Տեսանալ: E Տեսող հրաշից: F Տեսանողն:

62 AB Սիովնի:

Բակերտեալ մեծն Ամբակում,
Նաւում հրեշտակ Մաղաքիաս,

65 Յանկալին Գաբրիէլի՝
Հրաշից տեսողըն Դանիէլ,
Իկուեալ նորին վարոց մանկունքն,
Յորոց եւ հուրըն պատկառեաց:

70 Փառք են սոքա ազգի մարդկան,
Եւ լուսատուք տիեզերաց,
Քրիստոսի նախաքարոզք,
Որում պատիւ, փա՛ռք յաւիտեանս:

64 C հրեշտակ:

65 ABCDF Գաբրիէլի:

66 A տեսաւորն: C տեղոզն փխ տեսողըն:

67 C մանգունքն:

68 C հուրն: E պատկառէր:

69 C սոքայ:

70 A լուսատու:

72 B յաւիտեանս, ամէն: E Որում տացուք երգ սրբասաց փխ տողի: F երգ սրբա-
սաց փխ փա՛ռք յաւիտեանս:

ՀԸ. Փ Ո Ւ

Նորահրաշ տանիւս տեսանողացըն ցընծասցուք,
Ունակաց Հոգւոյն յիշատակաւ պայծառասցուք:

Երբաբուն էին ծովածաւալ շնորհին հոսման
Զոգիս յարդարեալ ըստ ծարաւուտ երկրի յարբումն:

5 Բաբունւոյն էից Հոգւոյն Սըրբոյ աշակերտեալք
Ընտրեալ ի հովուաց, հովուէր սոքաւք զհինն Իսրայէլ:

Սըրբեալ մաքրութեամբ զիշխանական հոգւոյն իմաստ,
Տըպաւորելով ի նմա ըզլոյսն արփիական:

էին անեղին անճառ խորոց խորհըրդագէտք,

10 Տեսլեամբ անմարմնոցըն հրեղինաց լուսաւորեալք:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, քերթ 388բ—389ա:

B—ձեռ. № 3503, քերթ 279բ—280բ:

C—ձեռ. № 79, քերթ 383ա (Փարիզ):

D—ձեռ. № 6495, քերթ 338բ—339ա:

E—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 431—432:

Խորագիր

AC Փ[ոխ], B աճխորագիր: D Տաղ ի տէր ներսէսէ: E Ի նոյն:

Մայրակապ՝ ներսէսի երգ:

Բնագիր

1 C տանիւ: DE տօնիւ: C տեսանողացս: D տեսողացն: E ցընծացէք:

2 CD Հոգոյն: D յիշատակաւ:

3 D շնորհաց:

4 DE Զոգիս: A զարդարեալ:

5 BCD Բաբունւոյն: CD Հոգոյն: C Սըրբոյ աշակերտք:

6 C Ընտրեալք: DE Ընտրեալք: D հովուաց: B հովուէր: D հովէր նոքաւք: E նոքօք:
C հինն: D զհինն: C զԻսրայէլ:

7 A Սըրբել: E իշխանական: CD հոգոյն: C զիմաստ:

8 C Տպաւորելով: D Տըպաւորեալ: E Տպաւորեալ: C նմայ: DE սմա: C զլոյս: D
սոքաւք ըզլոյսն: E սոքօք ըզլոյսն:

9 E խորհրոց փխ խորոց: C խորհրդագետք: E խորհրդապետք:

10 C անմարմնոց:

Սոսկալի փառացն անհասութեան գոլով տեսողք,
Նոր այնու ստացան աչք գերազանց ունկն ի լրսել:

Ի ներկայ ժամու զապագայից տեսեալ զխորհուրդ,
Հոգին ծանուցեալ զանեղականսն իբրեւ զեղեալս:

15 Երկնաւորք յերկրի անճառելեացըն մեզ պատմողք,
Ամպանման հոսեալ զանձրեւ կենաց առ ծարաւիս:

Բամեալք ի Սիոն եկեղեցիք հեթանոսաց,
Տաւնեմք զաղբիւրացն Իսրայէլի սուրբ զյիշատակ:

Գոչմամբ մաղթանաց մեղաւորացըս թողութիւն

20 Հայցեցէք առ Տէր, որում հանցուք փառք յաւիտեանս:

11 D փառաց: D անհաս գոյին փխ անհասութեան: A տեսաւք: E Սոսկալի անհաս
գոյին գոլով տեսողք փխ աղբի:

12 C անուա փխ այնու: DE Նոցա զուարճացան (E զլարճացան) փխ Նոր այնու
ստացան: C լսել:

13 BC ներկա: C զապագայից: D զապագայիցն:

14 D Հոգով: E Հոգւոյն: BDE զանեղականն: C զանեղականս: BD զեղեալ: E եղեալ:

15 D իբ 15—20: C անճառելեացն: A պատմաւղք:

16 C Ամբանման: E Ամպոյ նման:

17 AB Սիովն:

18 E Տօնեմք: A զաղբերացդ: C զաղբիւրացդ: E զաղբերաց: B Իսրայէլի: C Իսրա-
յէլի: E իբ սուրբ: E ըզյիշատակ:

19 A մեղաց փխ մեղաւորացըս: C մեղաւորացս: A ըզթողութիւն:

20 A յաւիտեանս ամէն: E Հայցեմք ի Տեառնէ, որում պատիւ եւ գահութիւն փխ աղբի:

ՀԹ. ՏԱՂ ՀԱՄԱԻՐԷՆ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՅՆ. Ի ՆԵՐՍԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ ՀԱՅՈՑ

- Ալսար մայր Սիոն ցընծայ տանելով,
 Բանայ զառագաստ, զարդարի փառաւք,
 Գոչէ խընդութեամբ յար յիշատակի
 Դասուց ընտրելոց սուրբ հայրապետաց,
 5 Երջանիկ խըմբից սուրբ վարդապետաց:
 Չարք երկնից ընդ մեզ տանակից լինին,
 Էլէիրս երեւի երկնից վեհագոյն,
 Ընդ իննեակ պարուց աստ պարագայից:
 Թագաւորն երկնից փոխան իւր կարգեաց
 10 Ժառանգս աթոռոց զքահանայապետս.

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 120ա—121ա:
 B—ձեռ. № 3503, թերթ 275բ—276բ:
 C—ձեռ. № 79, թերթ 380բ—381բ (Փարիզ):
 D—ձեռ. № 6495, թերթ 31ա—32ա:
 E—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 433—435:

Խորագիր

A Տաղ համարէն ամենայն սրբոց հայրապետաց: B տե՛ս վերեւում: C Տաղ սուրբ հայրապետաց: D Տաղ ի տէր ներսէսէ (թերթ 31բ՝ Յորդորակ է նորին, զձայնն փոխ[է]): E Սրբոց հայրապետացն:

Մայրակալ՝ Ա—Թ:

Բնագիր

- 1 E Այսօր: AB Սիոն: C ցնծա: E տօնելով:
 2 D Բանա: E փառօց:
 3 D յարս: E յօրս:
 4 C ընդրելոց: E հայրապետացն:
 5 C խմբից: D խըմպից:
 6 E Զօրք: E տօնակից:
 8 D Ըստ: C ըննեակ: D դասուց փխ պարուց:
 10 E Ժառանգ: DE զքահանայապետսն:

- Ի Հոգւոյն Սրբոյ լըցեալք գիտութեամբ
 Լուսաւորեցին սուրբ զեկեղեցի,
 Խորհրդով ծանեան ըզխորս Աստուծոյ,
 Մանուցին բանիւ բանաւոր հաւտից.
 15 Կենացըն հացի քաղցելոց բաշխողք,
 Համեղաճաշակ գինւոյն մատրուակք,
 Չայնիւ կոշեցին առ ի ճաշակել.
 Ղաւղեաց յաշխարհէ մէգ տըգիտութեան:
 Ծառագայթ լուսոյ յերկիր ծագեցէք,
 20 Միածնին քարոզք ճըշմարիտ բանիւք
 Յանմահ աղբիւրէն ըզմեզ արբուցէք,
 Նոր Նորոգելով հոգւով գիտութեամբ.
 Շարժմամբ վըտակաց ի յորովայնից
 Ուրախ արարէք զքաղաքս Աստուծոյ:
 25 Չարին արմատոց տապալիշ տապալք,
 Պարուց ոշխարաց հովիւք եւ տածողք,
 Զրով կենարարաւ սնուցողք ըզգառինս,
 Ռահիւք ի յերկինս առաջնորդեցէք՝
 Սրբելով զոգիս սուրբ աւազանան:

- 11 CD Հոգոյն: B Սրբոյ: C Սրբու: D Սրբոյ: AD լըցեալ: C լցեալք: E լըցեալք Սրբոյ:
 13 CD Խորհրդով:
 14 E հօտից:
 15 C կենացն: AB հացի: ACD բաշխաւորք: E բաշխողք:
 16 BCD գինոյն: D մատրուակք: E մատրուակք:
 18 C Ղաւղել: D Ղաւղեալ: E Ղօղեալ: D զմէք: E զմէք տըգիտութեանն: D տըգիտութեան:
 19 D տաղից առաջ՝ Յորդորակ է նորին, զձայնն փոխ[է]: DE ծագեցան:
 20 D քարոզք: CD ճշմարիտ: A բանիւ:
 21 ADE աղբիւրէն: C աղբիւրեն: D զմեզ: DE արբուցին:
 22 BCD հոգով:
 23 E Շարժեալ: C վտակաց: DE վըկայիցն փխ վըտակաց: DE յորովայնէ:
 24 DE արարին:
 25 D արմատոյ: AD տապալիշք:
 26 C հովիւք: A տածաւորք:
 27 B կենդանարարաւ: CDE կենդանարար: A սնուցաւորք: DE սնուցանողք գառանց:
 28 DE առաջնորդեցին:
 29 C Սրբելով: DE զհօգիս:

- 30 Վարդապետք բարիք բանիւ եւ գործով,
Տան եկեղեցւոյ տրնտեսք իմաստունք,
Բարունք կատարեալք տղայոց ի Քրիստոս,
Յաղեցէ՛ք ստեամբ կաթն խառնեալ ընդ մեղու,
Իիւթիւ Սուրբ Հոգւոյն ըզհինն եւ ըզնորս,
35 Փութացեալ ելէ՛ք առ հովիւրն քաջ,
Քաւիչ մեզ լերուք բարեխաւսելով:

- 30 DE բանիւք եւ գործովք:
31 DE Տանս: C եկեղեցոյ: D եկեղեցոս:
32 D տղայոցս: E տղայոցս:
33 E ծօղեցէք: DE շի՛ք ստեամբ: D զկաթն: C խառնել:
34 D Հիւթիւ: CD Հոգոյն: C զհինն: D զհին: D զնորս:
35 D հովիւն:
36 DE մեր: B բարէխաւսելով: E բարեխօսելով:

Վ. Փ Ո Ւ Ն

- Նորոյ գինւոյն իմաստութեան
Յոգիս նորոգ արկող Յիսուս.

Երբախումք միակին խորհուրդ
Անհաս ի հնումն նորոց պարգեւ:
5 Բենական լոյս յարփոյն ծագեալ
Ի բարունից փայլեալ յաշխարհս:

Սապլս ծով ու երկիր լըրիւ
Սոքաւք լըցեալ գիտութեամբ Տեանն:

Երգէ Դաւիթ՝ գետք Աստուծոյ
10 Զրովք պարարին բըղխմամբ Հոգւոյն:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 121աբ:
B—ձեռ. № 3503, թերթ 276բ—277ա:
C—ձեռ. № 79, թերթ 381բ (Փարիզ):
D—ձեռ. № 6495, թերթ 24աբ:
E—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 437:

Խոնագիր

AC Փ[ոխ]: B անխոնագիր: D Տաղ ի տէր Ներսիսէ [ԲԺ առաքելոց]: E Ի նոյն:
Մայրակապ՝ Ներսեսի երգ:

Բնագիր

- 1 ABD Նոր: C Նորո: BCD գինոյն:
2 A արկաւղ: D արկաւ: E արկողն:
3 A Երբախում: D Երբեակ միակի:
4 DE Ի հնումն անհաս:
5 C Բենական: CDE յարփոյն:
6 B Երբունից: D Երբունեաց: D փայլեաց:
7 D երկիր ծովու:
8 E Սոքոք: C լցեալ:
9 A Էրգէ: C Դաւիթ:
10 AD Զրով: D պարապին: BD բըղխմամբ: C բխմամբ: CD Հոգոյն:

Սըմին նրման համբարձան գետք
Ի շուրջ բազմաց ձայն քարոզչաց:

Իմանալի գետոցս այս գնացք
Ուրախ առնեն զքաղաքըն սո.բբ:

15 Եկայք, տածեալք ի շրոյն կենաց,
Տընկեալք ի գաւիթս Աստուծոյ:

Բամեալք ի մի զմեզ տընկողաց,
Ձտանն կատարեմք ի տանըն Տեանն:

Գոչեմք ընդ հարցն համաձայնեալ,
20 Ձգառս համագոյ Երրորդութեանն:

11 C Ամին նման: D համբարձին:

14 C զքաղաքն:

15 E ստածեալք:

16 B Տընգեալք: CD Տնկեալք: D գաւիթ Տեանն Աստուծոյ:

17 B տընգողացս: C տնկողացս: D տնկողաց:

18 E Ձտոն: B տանըս: C տանն: D տանըս փխ տանըն: C Աստուծոյ ուղղված՝
Տեանն:

19 A հարսն: D հարցըս: B համաձայնեալք:

20 A Երրորդութեանդ: DE Երրորդութեան:

ՁԱ. ՏԱՂ ՀԱՄԱԻՐԷՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱՑ,
ՏԵԱՌԵ ՆԵՐՍԷՍԻ

Արեգակն արդար ըզհուր սիրոյ ծագեալ,
Ձանհաւատութեան սառըն հոգւոց հալեաց.
Բանաւոր ծառոց երեւեցան ծաղիկք,
Երփնազարդ գունով, անուշահոտ բուրմամբ:

5 Գարուն հոգեւոր դալարացոյց զոգիս,
Գաւսացեալ տընկոց կանաչացան սաղարթք,
Դրախտին Ադենայ ծառք բազմացան յերկրի,
Ի տանն Աստուծոյ արմաւենիք տընկեալք:

Ազբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, Թերթ 508ա—510ա:

B—ձեռ. № 3503, Թերթ 253ա—255բ:

C—ձեռ. № 80, Թերթ 309աբ (Փարիզ):

D—ձեռ. № 6495, Թերթ 409աբ, 411բ—412բ:

E—ձեռ. № 9053, Թերթ 68ա—69բ:

F—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 438—443:

Խորագիր

A Տաղ համարէն մարտիրոսաց եւ կուսանաց, տեանն Ներսիսի: B Տեանն Ներսիսի) Հայոց կաթողիկոսի, ի համարէն վկայք: C Տաղ համարէն ամենայն մարտիրոսաց, տեանն Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ: D Տաղ ի տէր Ներսիսի (Թերթ 409ա՝ Մարտիրոսաց): E Տաղ ազնիւ (Թերթ 411բ՝ Մարտիրոսաց): F Տաղ համարէն մարտիրոսաց: F Ի սուրբ Վկայսն:

Մայրակապ՝ Ա—Բ:

Բնագիր

2 E սառն: DE հոգոց: F մեղաց փխ հոգոց: DF հալեալ:

4 DE Երբնազարդ: ABCE զոմնովք:

5 ABCE հաւատոյ փխ հոգեւոր: DF զհոգիս:

6 F Գոսացեալ: D տնկոց: E տնգոց: B կանաչացան: E կանաչացեալն:

7 EF Ադինայ: F յերկրիս:

8 BCE տան: A արմաւենիք: BE տընգեալք:

10 Երկնից լուսաւորքն իջեալ շրջին ընդ մեզ,
Եւ աստեղք պայծառք՝ համաբնակից մարդկան,
Զարք անմարմնականք զլուսնացեալ տաննն,
Մարմնաւոր զաբաց համադասեալ նոցունց:

15 Էրեւեալ սրբոցն ի հանդիսի ճրգանց
Զարացուցանել ի հոգեւոր մարտին,
Ըզհրաւէրս Ետուն ի հարսանիսն երկնից,
Ընդ որս եւ մըտին արեանեբանգ զգեստիւք:

20 Թագաւորն անմահ ի յաշխարհէ մահու
Առեալ իւր զինուորս, անմահացոյց բնութեամբ,
Ժողով զինուորաց թագաւորին երկնից
Գրեցան՝ ժառանգել զԵրուսաղէմ վերինն:

Ի յերկրի ճրգնեալ շարշարանաւք մարմնոյ՝
Ի յերկինս ելին գերապայծառ լուսով,
Լուան զկենարար հովուապետին բարբառ,
Ընթացան ի յաղըն բանաւոր զենմունքն:

25 Խաչի եւ մահու ճանապարհի հովուին
Եղեն հետեւեալ ողջակիզեալ գառինքն,

- 9 D Թագաւորն փխ լուսաւորքն: F լուսաւորք: D շրջի: E շրջին:
11 E Զարք: F Զորք: ABCD ը՛, զուարճացեալ: E զուարճացեալ: F տաննն:
12 F դորաց: D համայդասեալ:
13 DE սրբոցն: B ճրգանցն: E ճգանցն: F ճրգանս:
14 DF Զորացուցանել:
15 ABE Ըզհրաւէրսն: DF Ըզհրաւէրն:
16 E մտին արեաներկեան: ACDF զգեստուք:
17 D տողից առաջ՝ Փոխէ:
18 B զինուորս: D զինուորս: B բրնութեամբ:
19 E Ժողովեալ: B զինուորաց: D զինուորաց: D երկնի:
20 ABCE վերին:
21 C իբ 21—68: B լուսանցում՝ Այլ ազգ: DE ճգնեալ: F շարշարանօք: D մարմ-
նով: E մարմնոյն:
22 BDE Եւ փխ ի: E յերկին: D հոգով փխ լուսով: F հոգով փխ լուսով:
23 E Լուան: D հովուապետին: E հովուապետին:
24 D ՚ի ընթացան: F Ընթացեալ: E յաղըն փխ յաղըն: DEF զենմունք:
25 DE հովուին:
26 D հետեւադք: F հետեւեալք:

Մրնան վերըստին աւազանաւ նորով,
Մըկըրտեալք արեամբ զբաժակ մահու արբին:

40 Յոյք, իմաստութեամբ զլապտերս հոգուց լուցեալք,
30 Կանացի բնութեամբ մահու եղեն յաղթողք,
Հուր սիրոյ յինքեան սուրբ փեսային վառեալք
Զհուր մեղաց բոցոյ զայն շիջուցին արեամբ:

Զիւնափայլ զոգուց ըզպատմուճանս լուացեալ,
Գոյն արեան մարմնոյ պըսակ փառաց ներկեալ,
35 Ղամբարմամբ լուսոյ ի յառագաստ մըտին,
Մաքուր հարսանեալքն ուրախացան յաւէժ:

Ճըշմարիտ վրկայք Աստուածորդոյն եղէք,
Վրկայեցելոյն Հար կամաւոր մահուամբ,
Միածնի Բանին մարմնով վասն իմ մահու
40 Մահակից գոլով շարշարանաց կըցորդ:

Յամենայն ազանց ընծայեցայք պըտուղ,
Մեծ քահանային երախայրեաց նըւէրք,
Նըռնենեաց նըման յետ զարնայնոյ ծաղկեալք,
Սաղկեալ նըռնեաց ի յերկրորդին սկըզբանց:

- 27 E Մնան:
28 B Մըկըրտեալք: E Մըկըրտեալք: F Մըկըրտեալ: D արբին զմահու բաժակ:
29 E իմաստութեան: EF զլապտեր: DE հոգոց:
30 A յաղթաւոր:
31 E Հու փխ Հուր: DF ինքեան: E փեսային: ABDF վառեալ:
32 D բոցոյ: F բոցոյն:
33 A լուանցում՝ Այլ ազգ (չնշված): D զոգոց: E հոգոց փխ զոգոց: D լուցեալ:
34 D Գոյն արեան պըսակ փառաց ներկեալ մարմնոյ փխ տողի: E պսակ:
35 E մտին:
36 F հարսանեօք: ADEF ուրախանան:
37 B լուանցում՝ Այլ ազգ: EF վկայք: DE Աստուածորդոյն: D եղեալք:
38 E Վկայացելոյն: DF Հոր:
39 D Միածնին:
40 E կցորդ:
41 D ազգաց փխ ազանց: E ընծայեցաք պտուղ:
42 ABF նըւէր: D նուէրք: E նուէր:
43 E նման: B գարնանոյն: E գարնայնոյն: DF ծաղկեալ:
44 D Նըռնեաց նըման փխ Սաղկեալ նըռնեաց: E նընեաց: DF սկըզբան: E ըզբու-
բան:

45 Շարադրին շինուածք անդամք ձեր հատեալ,
Աստիճանք ելից յերկրէ յերկինքս մեզ,
Ոտից ձեր հատմամբ մեզ ուղղեցէք շաւիղս,
Զեռաց եւ մատանց ըզմեզ գրեցէք ի կեանս:

Զարաշար կիզմամբ ողջակիզեալ մարմնոյդ,
50 Ըզմեզ փրկեցէք ի կիզանող բոցոյն,
Պատուական գրչութիւն յաւդեալ ի գլուխն Յիսուս,
Ըզմեզ յաւդեցէք ընդ նոյն հիւսմամբ սիրոյ:

Զխմամբ անդամոց ձեր ընդ սիրոյ նորին
Զհոգիս մեր յախտից բըժըշկեցէք ցաւոց
55 Ռահիւք յաշխարհէ հալածանաւքն ըզմեզ
Յաշխարհըն վերին բարձրացուցէք ըզմեզ:

Սոսկալի ճըզամբք սուրբ վերկայից քոց, Տէ՛ր,
Ի հնութեան մեղաց վերնորոգեա՛ ըզմեզ.
Վիրաւք քերանաց եւ գազանաց քանցիւք
60 Ի թունից վիրաց շար վիշապին՝ փրկեա՛:

Տարախիլ ունկամբքն եւ կուրութեամբ աչացն
Լո՛յս ծագեա յոգիս եւ զլըսելիս մաքրեա՛.

- 45 E Շարադրին: D անդամաւք: E հատեալք:
46 AB Աշտիճանք:
47 E ուղեցէք: AB շաւիղ: E շաւիղ փխ շաւիղս:
48 D Ի յերկրէ յերկինս վերափոխիլ առ Տէր փխ սողի: E 'ւ ըզմեզ:
50 DE փրկեցէք: A կիզանաւդ:
51 D սողից առաջ՝ Յորդորակ է: E Պատուական գլուխք: F անդամք փխ գրչութիւն: D յօդեալ: F յօդեալք: B ի գրչութիւն:
52 F յօդեցէք:
53 AB Զարաշար: D Զարդամբ:
54 D ողջացուցէք փխ բըժըշկեցէք: E բժիշկեցէք:
55 AB յուսանցում՝ Այլ ազգ: E Ռահիւքն: D յաշխարհի: A հալածանաւք: F հալածանօքն:
57 BF ճըզամբք: D ճգամբք: E ճըզամբք: E վկայից:
58 DF հնութեանց: E հնութենէ: E վերնորոգեալ: F վերանորոգեա զմեզ:
59 DF վիրաց: D քանցից:
60 BDE թիւնից: B փրկեալ: D փրկեա: E փրկեաց:
61 D Տիրախիլ: DF ունկամբք:
62 E ծագեաց: E զլսելիս մաքրեաց:

Ըախճանից անձանց տըրտմականաց կըրիւք
Զմեզ ի սգոյ մեղաց յուրախութի՛ւն դարձո:

65 Ցաւալից սըրտիւքն եւ խաւարին բանտիւքն
Ի լոյսն ընդ նոսին շնորհեա՛ եւ մեզ լինել,
Իիծամամբ անդամոցն ի կիզանող տապակս
Հբոց տապոյ մեղաց շիջո՛ յոգուոյս մասանց:

Փառացն անճառից ընդ երջանիկ վըկայսն
60 Հաղորդ զմեզ ընկալ աղաչանաւք սոցա.
Քե՛զ, ընդ երանեալ մարտիրոսաց դասուցն,
Փառաց թագաւո՛ր, մատուցանեմք ըզփառս:

- 63 ABE Ըախճանիցն: F ազանց փխ անձանց: B տըրտմականացն: DE տըրտմականացն: BDE կըրիւք:
64 BE դարձոյ: D փոխեալ փխ դարձո:
65 E սրտիւքն: F կենօքն փխ սըրտիւքն: BE բանդիւքն:
66 D շիջ Ի: ABDE լոյս: E շնորհեաց:
67 A կիզանաւդ: BD տապակսն:
68 D տապոյն: ABDE շիջոյ: DE յոգոյս:
69 CE անճառիցն: E վկայսն:
70 AF Հաղորդս: EF ընգալ: DF աղաչանօք: BE սոցալ:
71 D երջանիկ փխ երանեալ: E մարտիրոսաց:
72 D Քրիստոս փխ Փառաց: B ըզփառս յախտեանս, ամէն: E զփառս:

ՎԻՓԻԽ

Բանիւ անտաւոր բարառնաբար բարբառեսցուք
Առ քեզ, եկեղեցի՛, դուստրը վերինըն Սիոնի.
Աստեղս անթիւ ծընար գերապայծառս եւ երկնաճեմս,
Չագս աղանակերպս թաթաւելով արեամբն իւրեանց:

5 Նըստիս յառազաստի սպիտակափայլ բոցոյ նըման,
Ղոր կազմեցին քեզ քո որդիքն շարշարանաւք և սուրբ արեամբ,
Ի պարզ եւ գերազանց բնակես ի լոյս դու անմատոյց,
Փոխան խաւարային բանտից նոցա եւ կապանաց:

Վանել զքո զարուսթիւնդ ոչ կարացին դրունք դըժսխոց,

10 Զի փեսայն ընդ քո խաչեալ եւ հարսնորդիքն են խողխողեալ:

Ազբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 510ա—511ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 255բ—257ա:
- C—ձեռ. № 80, թերթ 309բ—311ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 6495, թերթ 378բ—379բ:
- E—Ներսես Շնորհալի, Բանք չափաւ, էջ 443—446:

Խորագիր

ABC Փ[ոխ]: D Տաղ ի տէր Ներսէսէ, ազնիւ [նաւակատեաց Խաչի]: E Տորդո-
րակ:

Մայրակապ՝ Բան ի վկայան ի Ներսիսէ:

Քննագիր

- 1 D բարառնաբառ:
- 2 AB Սիոնի:
- 3 E գերապայծառ:
- 4 E աղանակերպս բերեալ:
- 5 DE բոցանըման փխ բոցոյ նըման:
- 6 E կազմեն: E որդիք քո քեզ փխ քեզ քո որդիքն: E շարշարանօք:
- 7 E 'ւ ի գերազանց փխ եւ գերազանց: AB բնակեա: C բնակեալ: ABC յանմատոյց:
- 8 ABCDE Փոխանակ:
- 9 E զբոյզ: D զօրութիւնդ: E զօրութիւն: CE դժոխոց:
- 10 E խաչեալ ընդ քո: C հարցնորդիքն: D հարսնածուքն: E հարսնորդիք: E քո փխ
են: C խողողեալ:

Կենացըն կերակրով եւ բաժակաւըն զուարճանաս,
Փոխան ժուժկալութեան նոցին քաղցի եւ ծարա.ոյ:

Անմահ ունիս փեսայ, թէ եւ սիրով քոյին մեռաւ,
Ի կեանս են եւ որդիք, թէ եւ ետուր գերեզմանի,
15 Յանեղծ յաւիտենին բերկրեալ խընդաս երբեմն ամուլ,
Յորժամ բնակես ի տան մայր՝ քո որդուժք ուրախամիտ:

Սիրով անճառ կապիս ի սէր անմահ քո փեսային
Եւ զորդիս քո ընդզըրկես խանդակաբաւտ սուրբ համբուրիւ,
Նորոգ և որափետուր լուսապայծառ յորժամ ծագիս,
20 Արեգական և ըման յարքայութեան ըստ հրամանին:

Ի մի յաբմաբութիւն զոգիս ընտրեալ քոց անդրանկաց,
Փորովեա՛ բարեխաւսել ընդ կենդանեացըս փըրկութեան,
Նոյնս բաբ, որպէս ծընար լուսազարդեալ աւազանան,
Վերըստին զմեզ նորոգել ի հնութենէ մեղաց մերոց:

25 Երբեակ յաւիտենիւք շնորհել առատ զողորմութիւն
Յայժմուս եւ յապագայն ի յանրապառ յաւիտենին,
Բամել ի մի լրութիւն կաթողիկէ վերնում Սիոն՝
Ըզմեզ զամենեսեան ընդ երանեալ սուրբ վըրկայիցն:

- 11 E կերակրով: D բաժական ը՛, զուարճանաս:
- 12 ABC Փոխանակ: ABC նոցայն:
- 13 AC թեւ: BC քոին:
- 14 B որդիք ուղղված՝ որդիքն: D որդիքն: AC թեւ: DE թէպէտ: D գերեզմանին:
- 16 B տուն մար որդուժք քոյովք: CD որդովք:
- 18 D անդ զըրկես փխ ընդզըրկես: DE խանդակարօտ: B համբուրիւ: D համբուրեալ:
E համբուրիւք:
- 19 D նորոգեալ: B լուսայպայծառ: A ծագին:
- 20 B փայլման նըման: C յարքայութեանն:
- 21 AB լուսանցեալ՝ Այլ ազգ: B ընդրեալ:
- 22 B ժողովել: DE ժողովեալ: B բարեխաւսեալ: DE բարեխաւսեալ:
- 24 B հնութենէ:
- 25 B երկակ: B շնորհել:
- 26 D Այժմուս: C յապագայն: D եւ փխ ի:
- 27 DE Բամեալ: D լրութիւն: ABCD կաթողիկէ: DE վերին: A սիրովն փխ Սիոն:
- 28 D Ըզմեզ: B վըրկայից:

- Սըրբել սպիտակափայլ ըզպատմուճան հոգուց մերոց
- 30 Արեան նոցա հեղմամբ եւ հոտ անոյշ պատարագաբ,
Ի գլուխըն վերըստին ըզմեզ սիրով նորին յաւդել,
Զայրի եղեալ հոգիս ընդ փեսային միաւորել:

- Սըրբել զարին գառանցս, նաեւ զաճին ողջակիզացս,
Երկրորդ տալ աւազան ի մաքրութիւն մեղաց մերոց.
- 35 Էին երբեակ միոյ պըսակելոց պըսակողին,
Որդուոյ ընդ Հաւր Հոգուով փառք ի յայժմուս եւ յապագայն:

- 29 B Սըրբել: D սպիտակափայլ: CD հոգոց:
- 30 ABCD Արեամբ: D հեղման: BC անոյշ: D անոյշ հոտ: E պատարագօք:
- 31 D յաւդել սիրով նորին: BC յաւդեալ: E յօղել:
- 32 D միաւորել ընդ փեսային: BE միաւորեալ:
- 33 D Սըրբել: D զարիւ փխ զարին: D գառանց: D այլ եւ փխ նաեւ: E եւ սուրբ փխ նաեւ: D ողջակիզաց:
- 34 AC տուաւ: D մեր յանցանաց փխ մեղաց մերոց: E մեղաւորաց փխ մեղաց մե-
րոց:
- 35 B պըսակաղին:
- 36 D Որդոյ: DE Հօր: D Հոգով: E յաւիտեան փխ յապագայն:

ԶԳ. ՏԱՂ ԱՆՏՈՆԻ, ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ԱՍԱՅԵԱԼ

- Անտոն սկիզբն երկնաւոր ճանապարհին,
Բիրք առաջնորդեալք նովաւ առ Աստուած՝
Գանձին յագարակի ծածկելոյ գրտողք,
Դըռնապանք արթոնք ի բախել փեսային:
- 5 Ելջանիկ աղքատք հոգուովք եւ սգաւորք մարմնով,
Զոր ոչ արժէ աշխարհ հալածեալք յաշխարհէ,
Լրանալ քաղցեալք ծարաւիք արդարո թեան,
Ընդ նեղ մըտէք դուռն անձուկ ճանապարհսս:
- Թագաւորին Քրիստոսի զինուորք արիք,
10 Ժուժկալք ի պատերազմի թըշնամուոյն,
Ի յերկրի աղ անհամից նեխելոց մեղաւք,
Լոյսք աշխարհի խաւարելոց.
- Խաչին Տեառն բարձողք շարշարանաւք,
Սառայք մըտերիմք կոչեցեալ բարիք,
15 Կըցորդք տըրտմականացըն կըրից փըրկչին,

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 88ա—89ա.

B—ձեռ. № 3503, թերթ 68ա—69ա.

Խորագիր

A տե՛ս վերևում (Այլ տաղ): B Տեառն Ներսիսի կաթողիկոսի Հայոց, յԱնտոն.

Մայրակապ՝ Ա.—Ք:

Բնագիր

3 A ծածկելոց:

5 B հոգով:

7 B էրանեալք: A քաղցեալք:

8 A նեղըն: B ճանապարհամն:

9 B չիք Քրիստոսի:

Հաղորդք ուրախութեանց նորա.

Ձայնի սուրբ փեսային գալոյ սպասողք՝

Ղամբարափայլ լապտերաւք հաւատոյ:

Ճարակողք զարատ կենաց ընտրեալ հաւտ փոքրիկ,

20 Մեռեալք աշխարհի եւ խաչեալք ընդ Տեառն.

Յայգի պատուիրանացըն մըտէք գործանեալք,

Նոյնք յուղղակի ակաւսոյն ոչ դարձեալք.

Շինողք աշտարակի արինացն ի կատարումն,

Ուոք ողկուզաբերք ճըշմարիտ որթոյն:

25 Չարչարանաւք ստացալք զանշարշարութիւն,

Պահեցէք նորոգ ըզպատկեր սկըզբնատըպին.

Ջըրով արտասուաց զանդըս մըտաց առոգելով՝

Ռահիւք լուսոյ ի յերկինս ելէք.

Սըրբոցս քոց ընտրելոցս, Յիսուս, մաղթանաւք

30 Վերելս ի սըրտի դընել ընդ սոսա տուր մեզ

Տիրական քոց ոտից հետեւել շաւղաց

Բաբունեաց մերոց ճանապարհաւ յերկինս:

Ցընծացուք յիշատակաւ արդարոցս այսաւր,

Ի հուսեցուք յոգիս զարինակ սոցա.

35 Փութասցուք ի յաւթեվանս ելանել սըրբոցս,

Քրիստոսի երգել ընդ նոսին միշտ ըզփառս:

16 B ուրախութեան:

17 B Ձայնի:

18 B Ղամպարափայլ:

19 A ընտրեալք:

21 B պատուիրանացըն:

24 B որթոյն:

27 B արտասուաց զանդս: B մըաց փխ մըտաց:

29 B ընդերելոցս:

30 B դնել:

34 A 'ի հիւսեցուք: B սոցայ:

35 B յաւթեանս:

ՁԳ. Փ II Խ

Նոր դրախտին քո, Տէ՛ր, զոր տընկեցեր յերկրի,

Վարդ անուշահոտ եւ մանիշակ բըրբում

Առեալ ընծայեմք քեզ, թագաւոր փառաց,

Գերապան՝ ըզվարս աստուածայնոց արանց:

5 Բանաւոր ծառոց զերախայրեաց պըտուղս,

Անցեալ ընդ երկինս, քահանայիդ նուիրեմք,

Նոյն խունկ բուրուառաւք զաղաւթըս սուրբ սոցա

ի հոտ անուշից մատուցանեմք քեզ, Տէ՛ր:

Սոցին մաղթանաւք եւ մաքրական վարուք

10 Նորոգեա՛ ըզմեզ ի հնութենէ մեղաց,

Երանականացս արժանացո՛ դասուց,

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 89աբ:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 69աբ:

C—ձեռ. № 6495, թերթ 421բ—422ա:

D—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 435—436:

Խորագիր

AB Փ[ոխ]: C Տաղ ի տէր Ներսիսէ ըստ իւր անանն տղոգի [վարդապետաց]

D Յորդորակ [հայրապետաց]:

Մայրակապ՝ Նվազ բանիո Ներսեսի ե:

Քնագիր

1 CD դրախտի:

2 CD մանուշակ: C քըբում:

3 C շիք քեզ: C թագաւորիդ:

4 D աստուածայնոցն:

5 C երախայրեաց: CD պըտուղ:

6 B նուիրեմք:

7 AB բուրվառաւք: C բուրառաւք: D բուրվառք զաղթըս:

9 D մաղթանօք:

11 D Երանականաց: BC արժանացոյ:

Բամեա՛ ընդ նոսին զմեզ ի լուսոյ խորանսդ:
 Սըրբեա՛ զխաւարին ի մէնջ զխորհուրդ մըտաց
 եւ լուսաւորեա՛ խընդըրուածաւք սոցա՛
 15 Սոցին հետեւել լուսաշաւիդ զնացից,
 Ի յանճառելոյդ արփիանալ լուսով,
 Երգել ընդ նոսին Երրորդութեանդ ըզփառս:

- 12 B Բամեալ:
 13 C զխաւարի: B խորհուրդ: C ըզխորհուրդ:
 14 B խընդըրուածաւք: C խընդըրուածաւք: D խընդըրուածօք:
 15 C հետեւել: B լուսաշաւիդ:
 16 BC յանճառելոյդ: C արփիալ: AB լուսոյ: C լուսոյդ:
 17 D էրգել: CD ազից հետա՛
 Յայժմուս յարտեան եւ անզրբաւ յաւէտ:

49

ՁԵ. ՏԱՂ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԿՐՏՉԻՆ,
 Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ

Անմարմնոցըն հրեղինաց
 Մարմնով հաղորդ սուրբ Յովհաննէս,
 Բանին Հաւր բանիւ քարոզ,
 Մեծի լուսոյն նախատեսող:

5 Գարնան գուշակ երկրի մերում,
 Քաղցրախաւսիկ ձայն տատրակի,
 Դրախտին հոգւոց աստուածատունկ
 Առողանող ջուր մաքրութեան:

Երկնաւորին ճանապարհի
 10 Յառաջընթաց աւետաւոր,

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, Թերթ 421ա—422ա:
 B—ձեռ. № 3503, Թերթ 242բ—244ա:
 C—ձեռ. № 6495, Թերթ 115ա—116ա:
 D—ձեռ. № 2541, Թերթ 208բ—210բ:
 E—Ներսես Շնորհալի, Բանք չափաւ, էջ 446—449:

Խորագիր

A տե՛ս վերեւում: B Սրբոյն Յովանն[ու] Սըկրտչին տաղ, ի Ներսէս կաթողիկոսէ
 Հայոց: C Ի Ներսիսէ: D Տաղ Յովաննու Սկրտչի: E Յովհաննու կարապետին:
 Մայրակապ՝ Ա—Ք:

Քննագիր

- 2 CD Յովաննէս: E Յովհաննէս:
 3 CE Հօր:
 4 AB նախատեսաւդ: D նախատեսողի:
 6 CE Քաղցրախաւսիկ: AB տատրակիդ:
 7 C կենաց փիւ հոգւոց: D հոգոյն:
 8 A Առողանաւդ: ABD ջրով: C ջուրբ:
 9 D ճանապարհին:

Զարական թագաւորին
Նախամարտիկ յասպարիսին:

էրեւմամբ Գաբրիելին
Զաքարիայ ի տաճարին,
15 Ընկալար ծնունդ աւետեալք
Անուանագրեալ ի տախտակին:

Թափեցելոյն յանճառ փառաց,
Պարագրելոյն յարշանդ Կուսին,
Ժամանեցեր յողջոյն կենաց
20 Յամուլ ծերոյն յորովայնէ:

Ի բերանոյն բարբառելով
Զարհներգութիւն պրտողոյ Կուսին,
Լըցար Հոգւով Սուրբ անդրստին,
Ըստ աւետեացըն հրեշտակին:

25 Խայտալով յարգանդ ծընար,
Կաքաւելով կատարեցար,
Ծագեցար նախ արուսեակ
Արեգականն արդարութեան:

Կարապետ մեծ արքային
30 Եւ փեսաւէր սուրբ փեսային,

11 C 11—12—բղ տողերը՝ ետևառաջ: C Եւ զարական: E Զօրական:
13 ADE Գաբրիելի:
14 CE Զաքարիաս:
15 B Ընկալար: CE Ընկալաւ: B աւետալք: CE աւետեաց:
16 AB Անունագրեալ: ACD տախտակի:
17 D անճառ:
19 A յի՛ք 19—22:
20 C Յորովայնէ ամուլ ծերոյն փխ տողի:
21 B բերանոյն: D բերանոց: E բերանոյ:
22 E Զօրհներգութիւն: C Սրբոյ փխ պրտողոյ: D Սըրբոյ փխ պրտողոյ:
23 BCD Հոգով:
24 D աւետեաց: D մարգարէին փխ հրեշտակին:
29 CE թագաւորին փխ մեծ արքային:

Հրաւիրող յառագաստին
Մաքուր զարդիւք պըճնեալ հարսին:

Զայն բարբառոյ յանապատէ
Ի դադարել մարգարէիցն,
35 Ղեւտական քահանայիցն
Լըրումն եղեր ստուերականացն:

Ճրագդ արինացըն Մովսեսի,
Նըսեմացեալն Իսրայելի,
Մարգարէ եւ առաքեալ
40 Եւ մեծ ի ծնունդըս վըկայեալ:

Յանապատի վայրաբնակեալ,
Անմարմնական վարուք մաքրեալ,
Նոր Հեղիաս Հոգւով լըցեալ,
Կըրկին ազանց արձան կանգնեալ:

45 Շնորհաց նորոց ի քէն սկըսեալ,
Հին արինաց քեւ կատարեալ,
Որ ոչ լուծեր ըզխրացս ոտից
Տնարէնութեան սուրբ միածնին:

31 ABD Հրաւիրաղ: CE Հրաւիրակ: DE առագաստին:
32 ACE զարդուք: B զարդուք ուղղված՝ զարդիւք: D վարուք փխ զարդիւք:
33 B բարբառոյ:
36 D Լըումն: CE ստուերականին:
37 CDE Ճրագ: E օրինացըն: AC Մովսեսի: BD Մովսեսի: E Յովհանէս փխ Մովսեսի:
38 C Նսեմացեալն: AB Իսրայելի: C Իսրայելի: D Իսրայելին:
40 BC ծընունդըս:
41 B լուսանցքում՝ Այլ ազգ:
42 C վարիւք: CE ճըգնեալ փխ մաքրեալ:
43 CD Հոգով:
44 C Կրկին: D կանկնեալ:
45 CE նորոյս: CD սկսեալ:
46 E օրինաց:
47 A ըզխրաց: E ոտին:
48 CE Տնօրէնութեան: D միածնիդ:

29 Զընաշխարհիկ մարդկան ցուցար,
50 Կոշմամբ Հոգւոյն երեւեցար,
Պապանձեալ լեզուին լուծող,
Նւ ամլութեան մարն արձակող:

Ջահըն լուսոյ յերկնից ծագեալ,
Երեսնամեայ յերկրի շրջեալ,
55 Ռահ գործեալ ի Յորդանան՝
Ի քէն հայցէր ջուր մաքրական:

Սոսկալին հոգեղինաց
Հուրն ի հողոյդ մաքրիւր ձեռաց,
Վըկայելով Բանին կենաց՝
60 Լըւար ձայնին Հար ի բարձանց:

Տեսեր զՀոգին աղանակերպ
Յերկնից իջեալ առ զուզականն,
Բարունոյն աւանդեցեր
Վարդապետել զաշակերտեալսն:

65 Յընծայ այսար եկեղեցի
Ի յիշատակ քո պանծալի,
Իհուէ պըսակ զարմանալի
Յոգնանըկար քեզ գովեստի:

Փա՛ռք ամենայն առաքինեաց,
70 Նախապըսակ մարտիրոսաց,
Քահանայ բազմանըւէր,
Քաւիչ մեզ լեր հայցմամբ առ Տէր:

70 CE Նախամարտիկ: B մարտիրոսաց:

71 B Քահանա: CE Քահանայդ: C ինքնանուէր: փխ բազմանըւէր: D բազմայնըւէր:

E ինքնանըւէր: փխ բազմանըւէր:

72 CDE մեր փխ մեզ:

49 BD Չնաշխարհիկ:

50 B Կոշամբ: CD Հոգոյն:

51 CE Պապանձեալ: AE լուծող: BCD լուծալ:

52 A մար: E մօրն: AD արձակաղ: CE արձակող:

53 C երկնից: D ծագեալ յերկնից:

54 BCD Երեսնամեա: C շրջեալ:

56 CE մաքրութեան:

57 DE հողեղինաց:

58 CE մաքուր:

60 CD Լուար: ABD ձայնի: CE Հօր:

62 B Ի յերկնից: CE փառակիցն փխ զուզականն: D զուզականն:

63 BCD Բարունոյն:

65 E այսօր:

66 C Յիշատակալըս փխ Ի յիշատակ: E Յիշատակալ փխ Ի յիշատակ: D պանծալի:

68 AB Յոգնանըկար: D Յոգնայնըկար: E քու փխ քեզ:

29. Փ Ո Ն

Բարբառոյն յանապատէ ձայնիւ տացուք նըւէր,
Արուեսկին արեւուն նախընթաց ծագողին:

Նոր հարսին հրաւիրողի առ երկնաւոր փեսայն,
Սա որ յարգանդէ ընտրեալ խայտաց ընդ առաջ Տեառն:

5 Այն որ մեծ ի ծնունդս կանանց Տէրըն վըկայեաց,
Յանաւրէն գինարբուն խորհին մահ նըմա:

Սաւս երփնազարդ պըճնիք կաքաւէր թղջիկն,
Նըւէր խընճոյից խընդրէր զարփան արդարոյն:

Վարձ կաքաւելոյն առեալ ըզգլուխ քարոզչին,

10 Առ գլուխըն Քրիստոս յաւդեալ գըլուխ Մըկըրտչին:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 422ա—423ա:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 244ա—245ա:

Խորագիր

AB Փ[ոխ].

Մայրակապ՝ Բանս այս նվագեալ ի Ներսիսի:

Քննագիր

1 A ձայն փի ձայնիւ (իւ՝ ջնջված) *

3 A ջնջված՝ առ:

4 B Սայ:

6 A Յանաւրէն ի (ի՝ լրացված հետագայում)**: A գինարբուն: B նըմայ:

7 A երփնազարդեալ (...եալ՝ լրացված հետագայում):

8 B արդարոյն:

9 A քարոզչին:

* Այս և հետագա տողերի շնչումների մասին տե՛ս Մանրագրութիւններ բա-
ժինը:

** Այս և հետագա տողերի հավելումների մասին տե՛ս Մանրագրութիւններ բա-
ժինը:

Գերեալ ի դըժոխս հոգւոցն աւետէր Հոգւովն.

— Ե՛ս մըկըրտեցի զաւծեալն, որում սպասէիք:

Ադամ նախաստեղծ, զարթի՛ր, արի, որ նընջեազ,
Լուսատու լիցի Քրիստոս քեզ ի խաւարիդ:

15 Ի յամլորդույս ընկա՛լ, Եւս, զաւետիս՝
Նոր Ադամ ծընաւ քո դուտըն՝ կոյսըն Մարիամ:

Ես յառաջընթաց նըմին յաշխարհ կենդանեաց
Բահիս ի ստորին վայրիս նոյն կարապետեմ:

Սա խաչիւ մահու գայ աստ, ազատէ զգերեալսն,

20 Ի սոյն ցընծասցուք եւ մեք աւետեաց յուսով:

Սուրբ յիշատակաւ սըրբոյս փա՛ռք Երրեակ անձանց,
Երիցն ի միում բնութեան այժմ եւ յաւիտեանս:

13 A նընջես:

14 B լինի: A խաւարի:

15 A Դու ի (Դու՝ լրացված հետագայում): B յամլորդոյս ընգալ Եւս:

18 A Ըրահիս (Ը՝ լրացված հետագայում): A ջնջված՝ ի:

19 A զգերեալսն ուղղված՝ զգերեալսդ: B զգերեալքս:

22 A էրիցն:

ՁԷ. ՏԱՂ ՈՐԴԻՌՑՆ ՈՐՈՏՄԱՆ,
Ի ՆԵՐՍԷՍ ԿԱԽՈՒՐԿՈՍԷ ԱՍԱՑՅԱԼ

Որդիքն Որոտման, որք ի վերուստ որոտացին,
Յամպոց հրեղինաց հողմով Հոգւոյն հընչեալ յաշխարհաւ:
Յաշխարհ ծարաւուտ զանձրեւ կենաց հոսեալ յերկնից,
Զերկիր բանաւոր առոգելով առատապէս:

- 5 Առատավրտակ գետոց բըղխումն ի յԱդենայ,
Զորրորդն Եփրատէս նըշանակէր ըզՅովհաննէս:
Յովհաննէս՝ սիրող սիրեցելոյն առ ի Հաւրէ,
Անկեալ ըզլանջաւքն եւ ոչ կիզաւ յահեղ բոցոյն:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, Թերթ 551բ—552բ:
- B—ձեռ. № 3503, Թերթ 91ա—92բ:
- C—ձեռ. № 79, Թերթ 343աբ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, Թերթ 363ա—364ա (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 6495, Թերթ 71բ, 73բ—74ա:
- F—Ներսէս Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 449—452:

Խորագիր

AD Տաղ որդոցն Որոտման (A Որոտմանց) Յոհաննու և Յակոբայ: B ան՝ս վերեւում (որդոցն փխ որդոցն): C Տաղ սուրբ առաքել[ոց] որդոցն Որոտմ[ան], E Տաղ ի տէր Ներսէսէ (Թերթ 71բ). Տաղ ի տէր Ներսիսի է (Թերթ 73բ). Փոխէ (Թերթ 74ա): F Որդոցն Որոտման:

Քնագիր

- 2 C Յամբոց: CE Հոգոյն: B հընչել: C հնչեալ յաշխարհ:
- 3 C Յաշխար ծարաւուտ:
- 4 E Զերկիրս: C ոռոգելով:
- 5 C Առատ վտակ: D Առատավրտակաւք: C գետոյ: B բըղխում: C բղխումն: E բրխումն: E յԱդենայ: F յԱդինայ:
- 6 BC Զորրորդ: C նշանակեր: B ըզՅովհաննէս: C ըզՅոհաննես: E զՅոհաննէս: F ըզՅովհաննէս:
- 7 C Յոհաննես: E Յոհաննէս: F Յովհաննէս: A սիրով: D սիրաւ: B առ ի ի: F Հաւրէ:
- 8 B Անգեալ: D Անկաւ: C զլանջաւքն: E զլանջօքն: F ըզլանջօքն:

- 10 Բոցով բորբոքեալ անձկակարաւտ տարփմամբ սիրոյ,
Ճեպիւր փոյթընթաց ի գերեզման յարուցելոյն:

Յարուցեալն յայտնիւր առ ծովակին Տիրերական,
Մանեաւ սիրեցեալն, աղաղակէր, թէ՛ այն է Տէրն:

Տէրըն հրաւիրէր զՊետրոս ըզկնի իւր հետեւել,
ԶՅովհաննու ասէր. «Զի թէ կամիմ՝ կեցցէ ի սպառ»:

- 15 Ի սպառ սիրեաց զսէրն եւ սիրեցաւ անզուգապէս,
Զոյգ եւ հարազատըն Յակոբոս մաքրեալ անձամբ:
Յանձն առին ըմպել զբաժակ մահու կենարարին,
Մըկըրտեալ արեամբ, զոր ընկալաւ Տէրն ի խաչին:
Ի խաչին ըզմայրըն սիրելոյն իւր աւանդէր,
20 Շնորհիւ դաւանէր ըզնա Որդի սըրբոյ Կուսին:

Զկոյսըն Մարիամ առեալ յինքեան սպասաւորէր,
Մինչեւ ի Փոխումն յիմանալիացըն կայարանս:

Կացեալ յաշխարհի քարոզ բանին ճըշմարտութեան,
Աւետեաց ձայնիւ գոչէր ըզկենդանի ըզԲանն:

- 9 B անձկակարաւտ: E անձնակարաւտ: F անձկակարոտ: D տարփամբ սիրոյ: F ճեպիւր: A գերեզմանն:
- 12 EF աղաղակեաց: D թե: ABCD Տէր է այն փխ այն է Տէրն:
- 13 C Տէրն: CE զկնի: BCE հետեւեալ:
- 14 B ԶՅոհաննէս: C ԶՅոհաննու: E ԶՅոհաննու: F ԶՅովհաննու: ACD թե:
- 15 E առոյց առաջ խորագիր՝ Տաղ ի տէր Ներսիսի է: ABD ըզսէրն: C զսերն: E սէրն: C սիրեցաւըն: E սիրեցեալ: BD անզուգական: C զուգապես: E անզուգապէ:
- 16 C հարազատն: D Յակոբոս: B անձամբն: EF Մըկըրտեալ արեամբ (F արեամբն) Յակոբ ընտրեալ մաքուրն (F մաքուր) անձամբ փխ տողի:
- 17 C ընրել:
- 18 C Մըկըրտել: B ընզալաւ:
- 19 C զմայրն: E զմայրըն: BCD սիրելոյն: E սիրեցելոյն:
- 20 B ըզնայ: C զնայ: EF Որդի ըզնա: C սրբոյ:
- 21 A լուսանցում՝ Կանանց կանխեալ ձայնն է: B լուսանցում՝ Այլ ազգ: C Զկոյսն:
- 22 C յիմանալիացն: E կայարան:
- 23 CF ճշմարտութեան:
- 24 A կոչէր: EF յերկնից հընչեաց փխ գոչէր: C յերկնից զկենդանի: E զկենդանի: F կենդանի: CEF Թանն:

25 Բանն որ էր Աստուած ի սկըզբանէ առ Աստուած Հայր,
Մընունդ միշտ էին, որով եղեն գոյք յանգոյից:

Գոչումն որոտմանցն յետ հոսելոյն զանձրեւ կենաց,
Ամփոփեալ յերկինս առ առաքողն անդրէն դարձան:

30 Ի Հերովդիայ վաղահասուկ տընկոյն պըտուղ,
Ի շակոբոս վըկայ վաղահասուկ տընկոյն պըտուղ,
Ի Հերովդիայ զբաժակ մահու արեան արբեալ:

Արբ եւ Յովհաննէս՝ թէ ոչ զարեանն, այլ ըզսիրոյ,
Որով հետեւեաց իշխանաբար առ բաղձալին:

Ի բաղձալին լոյս արփիական փափագեցին,
Զոր տեսին աշաք ի սուրբ լերինն թաբարական:

35 Ի լեառըն Սիրոն վերասլացեալ ելին փառաք,
Յանդրանկաց կայանս, ուր անդրանիկն է մեռելոց:

Մեռելոց լերուք եւ կենդանեաց միշտ բարեխաւ՝
Տալ ըզբաւութիւն եւ ըզպարգեւս ողորմութեան:

Որ ողորմութեամբ շինեաց զաշխարհս բանն Աստուած,

40 Տացուք նմա ընդ Հար եւ Սուրբ Հոգւոյն զփառս յաւիտեան:

- 25 E տողից առաջ՝ Փոխէ: C սկզբանեւ: EF Բանն փխ Հայր:
- 26 E գոյգս փխ գոյք: F գոյքս: B յանէից փխ յանգոյից:
- 27 BD որոտմանց: EF որոտման: CF հոսելոյ:
- 28 AC առաքաւղն: EF առաքողն:
- 29 BD Յակովբոս: C վկայ: A վաղահասու: B տընկոյն: C տընկողին պտուղ:
- 30 C Հերովդիայ: CEF զբաժակն: B արեամբ: CEF արեան մահու:
- 31 B լուսանցեում՝ Այլ ազգ: D լուսանցեում՝ կանանց կանխելով ձայն է: E Արփ:
C Յոհաննէս: DF Յովհաննէս: E Յոհաննէս: ACD թե: BCF զարեան: E արեան:
C զսիրոյն:
- 32 EF հետեւեալ: EF ըղձալին փխ բաղձալին:
- 33 F փափագեցին:
- 34 F աշօք թաբարական ի սուրբ լերինն: BC թափարական: E թաբարական լերինն:
- 35 C լեառն: A Սիրովն: C վերասլացեալ: F փառք:
- 36 ACDF կայանս: E կայանան: D անտրանիկն: E էր:
- 37 EF լինել փխ լերուք: B բարեխաւ: F բարեխոս:
- 38 C զբաւութիւն: C զպարգեւս:
- 39 EF շիք 39—40: B զաշխարհըս: BC Աստուած:
- 40 C Մատուցուք փխ Տացուք: AB նըմա: C նմայ: CD Հոգոյն: AD յաւիտեանս: C յիք յաւիտեան: A յաւիտեանս ամէն:

ՁԸ, Փ Ո Խ

Նոր լոյս յարփենւոյն առեալ Որդիքն Որոտման,
Որդոց Սիրոնի ծագեն Աւետարանան:

Եղեմեան վըտակ բըղխեն յերկիր ծարաւուտ,
Մառքըն Տեառն ըմպեն յամպոց զանձրելըն կենաց:

5 Բաբունն երկնաւոր յաւտեալ զորթըն հոգեւոր,
Զուոս ի նոյն հաստեալ սըրբեաց լինել պըտղաբեր:

Սիրելիք սիրոյն զբաժակն ըմպել խոստացան,
Մըկըրտել արեամբ ընդ նոյն կամաւ յանձն առին:

Ազրյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 553աբ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 92բ—93բ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 343բ—344ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 364ա—365ա (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 6495, թերթ 71բ—72ա:
- F—Ներսես Շնորհալի, Բանք չափաւ, էջ 452—454:

Խորագիր

AD Փ[ոխ]: B անխորագիր: C Փոխի նշան [ϣ]: EF Յորդորակ:

Մայրակապ՝ ներսէսի երգ:

Քնագիր

- 1 ACDE յարփենոյն: EF վառեալ փխ առեալ:
- 2 BCE Որդոց: BD Սիրովնի: B Աւետարանալն: C Աւետարանաւ:
- 3 C վտակ բխեն: D բղխեն: E բըղխեն:
- 4 C Մառքն: B ըմբեն: C ընպեն յամբոյն: EF յամպոյն: C զանձրենն:
- 5 C Բաբուն: EF ծաղկեալ փխ յաւտեալ: C զորթն:
- 6 EF Զուո սիրոյն յաւտեալ (F յօտեալ) փխ Զուոս ի նոյն հաստեալ: C հաստեալ:
D հաստեաց: C սրբեալ: E սրբեաց: C պտղաբեր: E պըտղաւոր:
- 7 EF զսիրոյն բաժակն:
- 8 C Մըկըրտեալ: E Մըկըրտիլ:

- 10 Էն ի միշտ էէն ծընեալն մարմնով ծընանի,
 Զոր քարոզք Բանին տեսին եւ շաւշափեցին:
 Սիրատարփ զլանջաւքն անկեալ կիզանող բոցոյն,
 Զոր եւ ի լերինն Քաբար տեսեալ թըմբրեցան:
 Ի մակադրութիւն անուանց վերապատուեցան,
 Յորդոց Զեբեդեայ փոխեալ յՈրդիսն Որոտման:
- 15 Եւ ի բարձրագոյն՝ ելեալ որդի կուսական,
 Էութեան Բանին պատմող գոլ աստուածաբան:
 Բենական լուսով լըցին զաշխարհս ամենայն,
 Անձկալի հոգով առ նոյն վերափոխեցան:
 Գովել զըստեղծողն էից զԲանըն ծանուցին,
 20 Որում եւ տացուք ըզփառս ընդ Հաւր եւ Հոգւոյն:

- 9 B էնն փխ էն: D Եէն փխ էէն: EF միշտ ի յէէն փխ ի միշտ էէն: C ծնեալն:
 EF ծընեալ: C ծնանի:
 10 F շաւշափեցին:
 11 B Սիրաթարփ: F զլանջօքն: EF զկիզանող:
 12 BC Քափար: EF Քարօր: C թմբրեցան:
 13 C մակադրութեան: EF մակադրական: C վերապատուեցան:
 14 B Որդոց: CE Յորդոց: C Զեբեթեա: D Զեբեթեայ: BCE յՈրդիս:
 15 BE բարձրագոյնն:
 16 ABD պատմաւ:
 17 ABCDF Բենական: C լցին: ABCD զաշխարհ: ABD որքան ի մարմնի փխ ամե-
 նայն:
 18 E Անձակալի: C հոգով: EF սիրով փխ հոգով: C Տեր փխ նոյն: C վերափո-
 խեցան:
 19 ABDE ըզստեղծաւղն: C զստեղծողն: F ըզստեղծողն: C զԲանն:
 20 C զփառս: F Հօր: CE Հոգոյն: A Հոգւոյն ամէն:

51

ՉԹ. ՏԱՂ ՍՐԲՅՅՆ ՍՏԵՓԱՆՈՍԻ ԵԱԽԱՎԿԱՅԻ,
 ՏԵԱՌՆ ԵՆՐՍԷՍԻ ԿԱՔՈՂԻԿՈՍԻ

Ի խաչին տընկեալ որթոյն
 Ողկոյզ վաղահաս խայծեալ,
 Քարամբըք ճըմլեալ գինի
 Ուրախարար սիրով:

- 5 Սէր սիրոյ սերման ծընունդ,
 Սիրաբողբոջ բուսոյ ծաղիկ,
 Պըտուղ քաղցրահամ ճաշակ
 Հրեշտակատիպ տեսիլ:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 532բ—533բ:
 B—ձեռ. № 3503, թերթ 75ա—76ա:
 C—ձեռ. № 79, թերթ 338աբ (Փարիզ):
 D—ձեռ. № 80, թերթ 344ա—345ա (Փարիզ):
 E—ձեռ. № 6495, թերթ 64աբ:
 F—Ներսէս Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 454—455:

Խորագիր

AC Տաղ սրբոյն Ստեփանոսի (C Ստեփաննոսի) Նախավկային (C Նախավկա-
 յի): B ան'ս վերևում: D Տաղ սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկայի, տեառն Ներսիսի
 Հայոց կաթողիկոսի: E Տաղ ի տէր Ներսէսէ կաթողիկոսէ (թերթ 64բ՝ Տաղ սրբոյն
 Ստեփ[աննոսի]): F Ի Նախավկայն:

Մայրակապ՝ Ի Ստեփաննոս:

Քննարկ

- 1 D որթոյ:
 3 ABCD քարամբըք: C ճմլեալ:
 5 D ի սիրո: E սիրոյն:
 6 E սիրոյ փխ բուսոյ:
 7 C Պտուղ:
 8 C Հրեշտակատիպ: E տեսեալ:

- Տեսանող էին լուսոյ
 10 Անտեսին Հաւր ի բարձունս.
 Այլև ծոցածին Բանին
 Անեղին եղեալ երբին:

- Երբեմն անեղին առեալ
 Սկիզբն եղականի բնութեանս,
 15 Զոր եւ տեսեալ վրկայն
 Յերկինքս բազմեալ փառաւ:

- Փառաց թագաւորն երկնից
 Յայտնեալ զինուորին յերկրի.
 — Ի յասպարիսիդ վասն իմ
 20 Դու մի՛ երկընչիր,—ասէ:

- Ասէր աղաղակելով
 Առ տիրասպանիցն հանդէս.
 — Ահա տեսանեմ զՅիսուս
 Հաւր ընդ աջմէ նըստեալ:

- 25 Նըստեալն յառնէր ցուցանել
 Վերին հրեղինաց դասուցն.
 — Տեսէ՞ք զհողեղէն բնութիւնն
 Վասն իմ շարշարեալ նըման:

- 9 AD Տեսանալ:
 10 F Հօր: E բարձանց:
 11 ABCD եւ փխ Այլև: C ծոցացին:
 12 AD Անեղ: BC Ան փխ Անեղին: DEF երբեմն:
 13 E եղեալ փխ առեալ:
 14 F եղականին: EF բնութեան:
 15 E Զոր իսկ եւ C վկայն:
 16 C Յերկինս: EF փառօք:
 18 A զինորին: B զինըտրին: E զինտրին:
 20 ABCDE շի՛ Դու: C երկընչիր: BDEF ասէր:
 22 E տիրասպանից հանդէսն:
 23 C Ահայ:
 24 E Հօր իւր: F Իւր Հօրն: C նստեալ:
 25 E տողից առաջ խորագիր՝ Տաղ սրբոյն Ստեփ[անոսի]: C Նստեալն:
 26 C հոգեղինաց փխ հրեղինաց: E դասուց:
 27 BDE բնութիւն:
 28 C նմայ փխ նըման:

- Նըման խաշելոյն հայցէր
 30 Թողութիւն ըսպանողացն,
 Որով կոչեցեալ Սաւղոս
 Սորին հետեւեալ ոտից:

- Ոտիք սըլացեալ յերկինս
 Ի ձեռքս քո, ասէ,
 35 Յիսո՛ւս, աւանդեմ զհոգիս
 Մինչեւ ի գալուստ քո սուրբ:

- Սուրբը Ստեփանոս պրսակ
 եւ նախամարտիկ վրկայ,
 Վասըն տանողացըս քո
 40 Լեր միշտ բարեխաւս առ Տէր:

- 30 E Զթողութիւն: F Ըթողութիւն սպանողացն:
 31 EF Որ եւ փխ Որով: BE կոչեցաւ: C կոչեցեալն Սաւղոս: E Սօղոս:
 32 EF Նորին փխ Սորին: E ոտիցն:
 33 C սլացեալ:
 34 E Տէր ի: F եւ ի: C ձեռս: EF ասէր:
 36 AD Մինչ: B քոյ:
 37 CEF Սուրբ: BC Ստեփանոս: EF ըՍտեփանոս:
 38 ABCD շի՛ եւ: C վկայ:
 39 C Վասն տանողացս: F տօնողացըս:
 40 EF Դու լեր փխ Լեր միշտ: C շի՛ միշտ: B բարեխաւս: F բարեխօս:

Ղ. Փ Ո Ն

Նոր ծառոյն կենաց աստուածատունկ դրախտին,
Ծաղիկ նախածին փրթթեալ բուրմամբ անուշից,
Պըտղաբերելով զսուրբըն Ստեփանոս:

Արեւն ամփոփեալ ի ծոց ծագողին զարեւ,
5 Աստղ համապայծառ ծագեալ փոխան լուսատու,
Յարփեննոյն՝ կենաց, սուրբըն Ստեփանոս:

Խաչին խաղողոյ զիմաստութեան բաժակն
Մանկանց Սիոնի նորոյ ի յուրախութիւն
Մատըռուակելով, սուրբըն Ստեփանոս:

10 Անմահին մահու նոյն մահակից գոլով,

Ազրյուներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 533բ—534բ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 76ա—77ա:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 333բ—339ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 345ա—346ա (Փարիզ):

Խորագիր

ABCD Փ[ոխ]:

Մայրակապ՝ նախավկայն է:

Քննագիր

- 2 C փթթեալ:
- 3 ABD ըզսուրբըն: C սուրբն: B Ստեփաննոս: C զՍտեփաննոս:
- 4 D ծագաղին: C զարեւն:
- 5 C համապայծառ: C փայլեալ-նման փխ ծագեալ փոխան:
- 6 BCD Յարփեննոյն: B կենաց ուղղված՝ լուսոյ: C լուսոյն փխ կենաց: C սուրբն
BC Ստեփաննոս:
- 8 BC Մանգանց: AD Սիովնի:
- 9 B Մատըռուակելով: C Մատոռուակելով: D Մատըռուակելով: C սուրբն: BC Ստեփաննոս:

Հզմահ մեռուցեալ մահուամբ ըստ կենարարին
Քարկոծ խողխողմամբ, սուրբըն Ստեփանոս:

Վրկայ իաշելոյն անմահութեան կենաց,
2 Որդի տեսանեմ մարմնով ընդ աջմէ բարձրելոյն,
15 Աղաղակելով գոչէր, սուրբըն Ստեփանոս:

Կացեալ յատենի վասն ոչխարին իւր, գառն
Որոջ վայելուչ կըտրեալ զեղմըն լուսակիզն
Հրէական ձեռաբ, սուրբըն Ստեփանոս:

Առ Տէրըն փառաց աղաթելով նըման
20 Ծունըր մաղթանաբ նուիրէր չհամարել ըզմեղս
Ապերախտ ազգին, սուրբըն Ստեփանոս:

Յաւանդ առ Յիսուս զհոգին տըւեալ նորուն,
Փառաց ընկալեալ պըսակ ըզլաղթանակաց,
Յաղթողն ի մարտի, սուրբըն Ստեփանոս:

25 Նախասարկաւագ եւ առաջին վըկայ
Ստեփանո՛ս, պըսակ շնորհաց զքեզ պըսակողին,
Լեր միշտ բարեխաւս զմեզ կեցուցանել:

- 11 B մեռուցեր:
- 12 C սուրբն: B Ստեփաննոս:
- 15 C սուրբն: B Ստեփաննոս:
- 17 A Որով ուղղված՝ Որոճ: C կտրեալ զեղմ:
- 18 C ձեռաբն սուրբն: B Ստեփաննոս:
- 19 C 19—21-րդ տողերի փոխարեմ՝
Աղաթեր նման խաշելոյն առ Հայր.
— Տե՛ր, մի՛ համարիր սոցայ զարին իմ ի մեղս,
Հասեալ ըզձալոյն, սուրբն Ստեփաննոս]:
- 20 A նիրէր: B նըւիրէր: B ի մեղս փխ ըզմեղս:
- 21 B Ստեփաննոս:
- 23 B ընգալեալ: C պսակ ըստ յաղթանակաց:
- 24 C սուրբն: BC Ստեփաննոս:
- 25 C նախասարգաւագ: C վկայ:
- 26 BCD Ստեփաննոս: C պսակ: C պսակողին:
- 27 B բարեխաւս: C կեցուցանեալ:

էին միայնոյ երրեակ եւ մի լուսոյն
Մատուցուք յաւէտ ըզփառս ի յիշատակի
30 Նախավրկային, յաւէտ յաւիտեանս, ամէն:

- 28 B միայնոյ:
29 C զփառս:
30 C Նախավկայիդ:

ՂԱ. Փ Ո Խ

Ի գաւազանէն Յեսսեայ ստեղնեալ Ստեփանո՛ս,
Առաջին պրտուղ տընկոյն, որ ի Գողգոթայ:

Նարդոս եւ քրքում, զըմուռ, ծաղիկ ծովային,
Մանիշակ, շուշան վարդիք կարմրերփեան պըսակ:

5 Երկնազարդ պըճնեալ գեղով նըման հրեշտակի,
Բուրուառ ոսկեղէն խընկոց խընկաբեր ծառոց:

Բաբուն պանծալի բանիւ վարդապետ բարի,
Իմաստիք լըցեալ Հոգոյն՝ աստուածաբանէր:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 534բ—535բ:
B—ձեռ. № 3503, թերթ 77ա—78բ:
C—ձեռ. № 79, թերթ 339աբ (Փարիզ):
D—ձեռ. № 80, թերթ 346ա—347ա (Փարիզ):
E—ձեռ. № 6495, թերթ 64բ—65ա:
F—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 456—458:

Խորագիր

ABCD Փ[ոխ]: E Յորդ[որակ]: F Յորդորակ:

Մայրակապ՝ Ի Ներսիսե կաթողիկոսի:

Քննագիր

- 1 C Յեսսեայ, D Յեսսեայ, E Յեսսեայ, BE Ստեփաննոս:
2 C պտուղ: EF ծառոյն փխ տընկոյն: BF Գողգոթայ:
3 C քրքում:
4 EF Մանուշակ: E վարդիւ: F վարդից: C կարմրերփեան: E կարմրերփեան: C զոսկի:
5 CE Երկնազարդ: C պճնեալ: E գունով փխ գեղով: C նման:
6 B Բուրվառ: E Բուրուառ: C խնդոց խնդաբեր: E բուրեալ զհոտ անոյշ փխ խըն-
կաբեր ծառոց: F զհոտս անոյշ բուրեալ փխ խընկաբեր ծառոց:
7 C բանին: E բանից:
8 C լըցեալ: CE Հոգոյն:

10 Սըրտիւ անձկալեաւ վառեալ ի հուր սիրելւոյն,
Ի մէջ ջուրց բազմաց պահեալ անշիջանելի:

Ի բարձունս երկնից դիտեալ սըրտին մաքրութեամբ,
Անտեսին փառաց տեսեալ զանտեսն ընդ աջմէ:

Սըլացեալ թեւաբ Հոգւոյն երկնաճեմ գոլով,
Սկըզբնատպին յաւանդ տըւեալ զհւրական պատկերն:

15 Ելից աստիճան գործեալ զհարկանող քարինսն,
Ընդ ինքեան հանեալ զբազումս յերկնային խորանան:

Կենդանի վրկայ մահուամբ կենդանւոյն յաւէտ,
Ըզմաղթանքս մեր մատո որպէս խունկ անոյշ:

Արքային երկնից զինուոր արի ի մարտի,
20 Տալ մեզ յաղթութիւն հայցեա ընդդէմ թըշնամւոյն:

Թագիւ անթառամ Յիսուս պըսակեաց ըզքեզ,
Հաղորդ քոց փառաց խընդրեա լինել տաւնողացս:

Որ յուրախութիւն անճառ Տեառնն քո մըտեր,
Պաղատեա եւ մեզ ի նոյն մըտանել ընդ քեզ:

- 9 C Սըրտիւ: EF Սիրով փխ Սըրտիւ: C անձալեաւ: E անձկալեաւ: C շեռեալ փխ
վառեալ: B սիրելւոյն: CDE սիրելոյն:
11 C սրտին: F սրտիւ:
12 EF տեսող Հօր իւր փխ տեսեալ զանտեսն:
13 C Սլացեալ: F թեւօր: CE Հոգոյն:
14 AD Սկըզբնատպին: C Սկըզբնատպին: E Սկըզբնատպին: CEF տուեալ (EF տը-
ւեալ) յաւանդ:
15 ADEF էլից: A զհարկանալ: E քարինսն:
16 C հանել:
17 C շիք 17—26: B լուսանցում՝ Այլ ազգ: E տաղից առաջ խորագիր՝ Փոխէ զձայն
B վրկալ: DE կենդանոյն:
18 BDE մատոյ:
19 B զինուոր: E զինուոր: E մարտիրոս փխ ի մարտի:
20 EF աւգնութիւն (F օգնութիւն) փխ յաղթութիւն: B հայցեալ: E թըշնամոյն:
21 E ըզքեզ:
22 EF քոյդ փխ քոց: B փառացդ: A տաւնողացըս քո աղղված հետազայում՝ տա-
նողացս: EF տօնողացս:
23 B Տեառն: E Տեառնըն:
24 B Պաղատեալ:

25 Ղեկաւք հաւատոյ անցեր ընդ ծով աշխարհիս,
Վերածել ըզմեզ մաղթեա ի մեղաց ծովէս:

Ի քեզ համբառնամք ըզմիտս, Քրիստոս Աստուած,
Նախավրկային հայցմամբ եւ մեզ ողորմեա:

Կերպարան Հաւր, որ զգեցար ըզկերպ Ադամայ:

30 Վասնն քո մերկացելոյն մեզ լոյս ըզգեցո:

Որ բուրուառաւք ծերոց յերկինս դասեցեր զմանուկն,
Զաղաւթս մեր նովաւ ընկալ ի հօտ անուշից:

Սըրբութիւն Սըրբոց, սըրբեա՛ ըզմիտս եւ զխորհուրդս,
Տեսանել ըզքեզ հոգով ընդ Ստեփանոսի:

35 Երեւեալդ ընդ աջմէ Հաւր, տեսողին տաւնիւս
Զերգաբանս եւ ըզտաւնողքս ընդ նըմին դասեա:

25 F Ղեկօք: EF հաւատոց:

26 F հայցեա փխ մաղթեա: B ծովէ:

27 C զմիտս: F ըզմիտըս: BCEF Աստուած:

28 C նախավրկային: E ողորմեալ:

29 C շիք 29—36: F Կերպարանըդ Հօր: EF ըզգեցեալ (F զգեցեալ) փխ որ զգեցար:
E ըզկերպս:

30 E Վասն: ABD մերկացելոյն զմարմին: E շնորհաւք զմեզ փխ մեզ լոյս: BD ըզ-
գեցոյ:

31 B բուրվառաւք: E բուրաւո: F բուրուաւո: EF ծերոցն:

32 B Զաղաւթս: EF Զաղօթս: B շիք մեր: B ընգալ: E որպէս խունկ անոյշ փխ ի
հօտ անուշից:

33 E սրբոց: E զմիտս:

34 E հոգով: B Ստեփանոսի:

35 AEF էրեւեալդ: B Երեւեալ: D էրեւեալ: F Հօր: D տեսաւղին տաւնիւս: EF հայց-
մամբ փխ տաւնիւս:

36 A ըզտաւնաւողքս: E զտօնողս: F ըզտօնողս: E նըմալ:

ՂԲ. Ի ԽԵՂԻՐՈՅ ՍԵՐԱՍՏԱՑԻՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ ՍԻՄԷՈՆԻ, ԱՍԱՅԱԻ Ի ՆԵՐՍԻՄԷ՛՛՛ ՅԵՂԲԱԻՐԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ ՀԱՅՈՅ ԳՐԻԳՈՐԻՍԻ, Ի ՀԱՄԲԱԿԱԿԱՆՆ ԵՒՈՎ ՏԻՍ, Ի ՎԱՆՍ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՉԵՑԵԱԼ, ԳՈՎԵՍՍ Ի ՍՈՒՐԲՆ ԳՐԻԳՈՐ ՆԵՐՏԱՂԱԿԱՆ ԵՐԳՈՎ

Սրովբէից ձայնիւ եղանակեմք այսաւր, Ի յիշատակի հաւր ըարունւոյ մերոյ:

Բարունեացըն պետն ի խաւարէ ծագեաց իոյս Հայաստանեայց իմաստութեան Բանիւ:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 162բ—164ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 257ա—259ա:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 375բ—376բ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 121ա—123ա (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 9053, թերթ 58բ—60ա:
- F—ձեռ. № 6495, թերթ 326բ—327ա:
- G—ձեռ. № 231, թերթ 492ա (Երուսաղեմ). տե՛ս «Սիոն», 1949, № 5—6, էջ 132—133:
- H—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 459—462:

Խորագիր

A տե՛ս վերեւում: B Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին ի հոմանւոյ իւրոյ տաղ, ի Ներսէս կաթողիկոսէ: C Տաղ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի, տեառն Ներսիսի կաթողիկոսի: DG Գովեստ ի սուրբն Գրիգոր Լուսաւորչին, տեառն Ներսէսի կաթողիկոսի ասացեալ (G չի՛ք ասացեալ): E Գովեստ սրբոյն Գրիգորի, ի Ներսիս ասացեալ: F Տաղ ի տէր Ներսիսէ (թերթ 326բ), Յորդորակ (թերթ 327ա): H Ի սուրբ Լուսաւորչին Մայրակապ՝ Սրբոյն Գրիգորի երգ ի Ներսիսե ծառան:

Քննարկ

- 1 BF Սրբէից: C Սրբեից: BDG ձայնին: H այսօր:
- 2 C յիշատակե: GH հօր: BCG ըարունոյ: DE ըարունոյն: H ըարունւոյս: F մեր եւ ըարունոյ փխ ըարունւոյ մերոյ: G մերս փխ մերոյ:
- 3 C Բարունեացն: H Բարունիցըն: AEG պետ: F խաւարէն:
- 4 BCDEG Հայաստանեաց: H Բանին:

- 5 Բանն որ ի Հաւրէ իջեալ փրկեաց զաշխարհս, նոյն սովաւ զանկեալքս վերաբերեալ ուղղեաց:

Ուղղութեամբ հաճոյ տեսանողին գրտեալ, Ի փշաբեր ոստոց ծաղիկ վարդից յեռեալ:

- 10 Յեռեալ խուններամ բարեբաստիկ իմաստ, Մանկական տիոց վերելս ի սիրտ նորոն:

Նորուն փրկութեան հոմասեռից պատճառ, Կարթ վերաբերող ծովու մեղաց գոլով:

Գոլով յատենի ճըշմարտութեան վրկայն, Որպէս եւ Յիսուս՝ պիղատոսեան ըամիցն:

- 15 Բամապետ արքայն հարցափորձեալ Տըրդատ՝ Թաւ ոստովք ընծայ ուրուականաց սնտեաց:

Ի սնտեացն ի բաց զանձն իւր եղեալ խարմանց, Ժուժկալեալ տեւէր շարշարանաց զանից:

- 20 Թիւ երկոտասան կրէր ի յանձին ուրախ:

- 5 H Հօրէ: CEF փրկեաց:
- 6 BCE զանգեալքս: D վերաբեալ փխ վերաբերեալ:
- 7 CE Ուղութեամբ: C հայճոյ: G հաճո: CE գտեալ:
- 9 B բարեբաստիկ:
- 10 C Մանգան: E Մանգանկան: B սիրտս: E իս ի սիրտ նորոց:
- 11 CEF փրկութեան: C հոմայսեռից: EG հոմասեռից: F հողասեռից:
- 12 C վերայբերող: D վերաբերալ: H վերաբերող:
- 13 F յատենին: CEG ճշմարտութեան: CE վկայն:
- 14 BC պիղատոսեան:
- 15 H Բապետ: A արքայ: H արքային: CE Տըրդատ:
- 16 ABD ոստաւք: B ընծայ: E ցընծայ փխ ընծայ: F ուրականեաց:
- 17 CH սնտեաց: H խարմամբ:
- 18 E շարանաց փխ շարշարանաց:
- 19 C Գանս: EF մահաբեր:
- 20 C երկոտասան: EFH կրէր: EFG չի՛ք ի: C յանձինն: H յանձն իւր փխ ի յանձին:

Ուրախ լինելով երկնագումար վեհիցն,
Ստոր իջեալ ի նոյն զարմանային ըամեալքն:

Բամիցն անսըրբոց մարմնոյ սըրբոյն սկըսեալ
Նախկի տանջանաց, աղ ըստանձնեալ յանձին:

25 Ի յանձին նախատ՝ ջուր վայրարկուն հեղեալ,
Եւ ըզգարշապարսըն հեղուսեալ յերկաթս:

Երկաթի ըղընգամբք քերեալ կողից սրբոյն
Եւ աշացն անաւթ բախեալ, ը՛, ըբբունւոյն:

Բարունւոյն ծընկաց սաստիկ հարեալ ուռամբք
30 Եւ կարթիցն արկեալ ուրորանաց գելումն:

Գել ընդ քաղցր աւոյն ածին հնոցի շընչիւն,
Փոխան ջրոյ արբեալ քացախ ըստ Տեառն իւրոյ:

Իւր վերապարգեալ տատասկաց սրեալ սայրից՝
Արեան վըտակաւք ներկանելով նորուն:

21 F լուսեցում՝ Փոխ]: BC վեհից:

22 E զարմանաին: CH ըամեալք:

23 E Բամից: CEF անսրբոց: CEG սրբոյն: C սկսեալ: G սրկսեալ:

24 E տանջաց: F տանջանացն: D ըստանձնեալ: H ըստանձնել:

25 B լուսեցում՝ Այլ ազգ: D վայրարկու: E վայր արին փխ վայրարկուն: F ձա-
գառով փխ վայրարկուն: G վայր կուն փխ վայրարկուն:

26 G ըզգարշապարսն: CF յերկաթ:

27 BG ղենգամբք: C ղենգամբ: D ղենկամբ: E ղենգանմբ: F ճանկօք փխ ըղընգամբք:
H ղընգամբք: C քերալ փխ քերեալ: F մարմին փխ կողից: CEF սրբոյն:

28 H աշաց: D անաւթք: G անօթ: H սըրբոյն փխ անաւթ: BC չիք ը՛: BCDEF
բարունոյն:

29 BCDEFG Բարունոյն: B ծընկաց: C ծնկաց: H ծընկանց: BDEFG ուռամբք:

30 G կարթիցն: F ուրորակաց: H գելոյ:

31 ABCDEFG Գու փխ Գել: H օղոյ: CE շնչիւն: F շնչոյն: H շընչոյ:

32 FH ընդ փխ ըստ:

33 BFG տատասկասրեալ փխ տատասկաց սրեալ: D տատասկ արկեալ փխ տատաս-
կաց սրեալ: E տատասկասրեալ փխ տատասկաց: EF սայրիցն:

34 CEG վտակաւք: H վըտակօք:

35 Նորուն բերանոյ, ուստի բըղխեալ բարի,
Նուացեալ կապար արկանէին երկամբք:

Երկանց տանջանաց ոչ շատացեալ այսու,
Այլ ընդ կախելոյն կախեալ յոտից ըբբունն:

Բարունին բարի, նըման բնութեամբ բարոյն,
40 Մաղթէր թողութիւն շարշարողացն ի սպառ:

Սպառուած մահաբեր շարշարանացն ածեալ,
Վիրապն ահագին արկանելով ըզնոյն:

Ի նոյն գուր տըղմոյ թունաւորացն աւձից
Ըզթոյնս ամփոփեալ, զոտիւք փարեալ սիրով:

45 Սէրն որ առ Աստուած իջուցանէր զբարձրեալն,
Գուրն անղընգային հրեղէն եղեալ երկին:

Երկնից թագաւորն հրեշտակաց դասուք,
Ամ հընգետասան գուրով ընդ ծառային:

Մառայն մըտերիմ ըստ հրամանի փըրկչին
50 Կոխէր զզուրիս իծիցն եւ ըզբարբիցն աւձից:

35 F բերանոյն: G բերանու: CE բխեալ: F բըխեալ: G բղխեալ:

36 CF երկամբք: E երկեամբք:

37 G այսար փխ այսու: H այնու:

38 FH կապելոյն փխ կախելոյն: F չիք կախեալ: CEFH յոտին: BE ըբբունն: F ը՛,
բարունոյն փխ բարունն:

39 E նման: CDG նմանութեամբ (D նըմանութեամբ) փխ նըման բնութեամբ: B
բնութեան: CDEF բարոյն:

40 E Մաղթէր:

41 EG Սպառուած: F Սպառուած: E շարշարանաց:

42 B Ի վիրապն: C ղնոյն: H Ի նոյն փխ ըզնոյն:

43 C չիք 43—56: EG տըղմոյ: DF թունաւորաց: E թունաւորիցն: F աւձիցն: H
օձիցն:

44 E Ըզթոյնս: F Ըզթոյնսն: H Ըզթիւսն: B զոտիւքն: F զոտիւքըն:

45 F տողից առաջ՝ Յորդորակ: H Սէր: E զբարձրեալ:

46 E Գուր: EG անղընգային: D Ելեալ փխ եղեալ: E յերկինս: G երկինք:

47 H Երկնից: FGH թագաւորն: B հրեշտակաց: DGH հրեշտակական: D դասուն: E
գասիւք:

48 F Չամս: B հինգէտասան: E հնգէտասան: E ծառային: H ծառայի:

49 H չիք 49—58: D մտերիմ: E փրկչին:

50 G Կոխեր: DF ըզզուրիս: E զզուր փխ զզուր: G ըզզուր: E իծից: F քարբիցն՝
իծից փխ իծիցն եւ ըզբարբիցն: D չիք աւձից: FG աւձիցն:

Աւձըն մահաշունչ, գարշապարին սպասող,
Զախեալ ի սրբոյն լուսաշաւիղ ոահից:

Ռահ աստիճանաց ի վիրապին եղեալ,
Հանել ընդ նոսին զՀաստանեայց ազինս:

55 Ազգաց եւ ազանց հիւսիսական կողմանց
Զլոյսն արփիական ծագեալ խորոց յերկրէ:

Երկիր երկրայնովքս այսար ցընծամք փրկեալք,
Փըրկողին սովաւ փառքս տացուք յաւէտ:

51 E Աւձն: F մահաշունչ: G սպասաւոյ:

52 AD Զաղխեալ: F Կոխեալ փխ Զախեալ: EFG սրբոյն: D ոահէն: F ոահիցն:

53 G Ռահս: B աշտիճանաց:

54 FG Հանեալ: FG ի յերկինս փխ ընդ նոսին: B զՀաստանեայց: DEG զՀաստանեայց:

55 AE հիւստական: B հիւսիսական:

56 F Լոյս: F ծագեաց: D խորոցն:

57 BEF Երկիրս: E երկնայովքս: F երկնայնաւք այսոր: G զզմայեալ փխ այսար:

CE ցնծամք: BD փրկեալք: CE փրկեալք: F փրկեալքս: G փրկեալքս:

58 A Փըրկաւղին: CE Փրկողին: CF փառս: D տողից հետո՝

Արդ արհնեալ է Հայրն եւ համագոյ Որդին,
Հոգոյն ճըշմարտի փառք յաւիտեանս, ամէն:

F տողից հետո՝

էին անեղին Հօր ծոցածին Բանին,
Ընդ Հօր եւ Հոգոյն փառք յաւիտեանս, ամէն:

53

ՂԳ. ՏԱՂ ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐԳԻՆ,
ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԵՍԻ ԱՍԱՅԵԱԼ

Գրիգորիո՛ս, առաքինի հըսկող,
Քրիստոսի զինուոր յասպարիսին արի.
Ուրախ լե՛ր ի փառս արքայութեանդ երկնից:

Գրիգորիո՛ս, ի վէճն Յիսուս շինեալ,
5 Զոր ոչ շարժեցին շարշարանացն հեղեղք.
Ուրախ լե՛ր, հանգեար յաշխատանաց զըրտանց:

Գրիգորիո՛ս, որ խաղացեր ընդ սուր,

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 160ա—161ա:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 266բ—267բ:

C—ձեռ. № 80, թերթ 236ա—237ա (Փարիզ):

D—ձեռ. № 2541, թերթ 219բ—221ա:

E—ձեռ. № 6495, թերթ 209բ, 326բ:

F—ձեռ. № 231, թերթ 421բ (Երուսաղեմ). տե՛ս «Սին», 1949, № 9, էջ 236:

Խորագիր

A Տաղ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Հայոց: B Այլ տաղ սուրբ Լուսաւորչին, յոյժ զեղեցիկ]: C Տաղ սրբոյն Գրիգորի, տեառն Ներսեսի ասացեալ յոյժ զեղեցիկ ձայն և բանն: D Տաղ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին: E Մեղեղի ազնիւ (թերթ 326բ՝ Մեղեղի սրբոյն Գրիգորի): F Տաղ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին:

Քննարկ

1 A հըսկաւոյ:

2 B զինուոր: E զինուոր:

3 E արքայութեան:

4 F վէճդ:

5 E շարշարանացըն:

6 D զըրտանց:

7 E Գրիգորի:

Ի հուր փորձեցար անպարտ վրկայ Բանին.
Ուրախ լե՛ր, ըզքէն Տէր գոհանայ առ Հայր:

10 Գրիգորիո՛ս, ի գուբ ստուերին իջեալ,
Կոխեցեր ըզգլուխ անդ վիշապին մեծի.
Ուրախ լե՛ր, ելեր այժմ ի շքնաղ խորանսդ:

Գրիգորիո՛ս, աւետաւոր բրժիշկ,
Քո շարշարողացն հատուցանող բարի.

15 Ուրախ լե՛ր, ծընող մանկանց, զոր ետ քեզ Տէր:

Գրիգորիո՛ս, դիւաց մերժող բանիւ,
Զգազան թագաւորն մարդ ըստացար դարձեալ.
Ուրախ լե՛ր ի հաւաս, զոր ըստացար արեամբ:

Գրիգորիո՛ս, իմանալեաց տեսող,
20 Զձեւ մեծ խորանին ըզգայապէս շինող.
Ուրախ լե՛ր աստէն ի տիրական աթոռդ:

Գրիգորիո՛ս, ի հրամանէ վերնոյն
Քահանայապետ մեզ աւծեցար Հոգւովն.
Ուրախ լե՛ր, պըսակ երկնահանգոյն բեմինս

25 Գրիգորիո՛ս, միայնութեան սիրող,
Անընդմիջաբար միշտ ընդ Աստուած խաւսող.

9 E Ուրախ լե՛ր, հանգեար յաշխատանաց զբոսանցդ փխ առդի:

11 DE ըզգլուխ: E այն փխ անդ:

12 E շքնա: F շքնադ: E խորանսն:

13 E յի՛ 13—33: D Գրիգորիգոս: F բրժիշք:

14 D շարշարաղացն: F շարշարանացն: AD հատուցանալ:

15 A ծընօդ: C ծընաղ: D ծնաղ: B մանգանց:

16 A մերժաղ:

18 D ստացար: A դարձեալ փխ արեամբ: D արեամբդ:

19 D իմանեաց: ACD տեսաղ:

20 D ըզգայապէս: ABD շինաղ: F շինեալ:

21 C աստեղ փխ աստէն: BF յաթոռդ: D յաթոռօդ:

22 D վերնոցն:

23 D Հոգով:

24 D երկնայհանգոյն:

25 A սիրաղ:

26 AD խաւսաղ:

Ուրախ լե՛ր, մատեար յիմանալիդ ի լեառն:

Գրիգորիո՛ս, ի քէն ծընեալ որդիքս

Այսաւր միաձայն եղանակեմք քեզ.

30 Ուրախ լե՛ր, սուրբ հայր, յիշատակի քո տանս:

Գրիգորիո՛ս, սերովբէից կըցորդ,

Զմեզ ձայնակցեցեր լուսաւորիչ բանիւ.

Ուրախ լե՛ր, վարդապետ, Աստուած ի մէջդ արհնի:

27 F մարտեար փխ մատեար: D յիմանալի: AF լեառնդ: D խորանսդ փխ ի լեառն:

28 CF ծնեալ:

29 C եղանակեմք:

31 ABD սերովբէից.

ՂԿ. Փ Ո Խ

Բարձրացիր, դըշխոյ, փառաւք յաւրս յիշատակի,
Դուստըր Սիոնի վերնոյ հովուին՝ քո մեծի:

Խրախոյս քեզ տանի եհար, ո՛վ եկեղեցի,
Ի գրոյ վիրապէն ելեալ մեծ քո առաքեալն:

5 Այս Գրիգորիոս կապեալ ընդ սէր Յիսուսի,
Որ յաղթեաց ճրգանց երկոց բազմաց վըտանգից:

Կայր եւ անդ մաղթէր զԱստուած ի Խոր Վիրապին
Բարի այց առնել Հայոց մոլորեալ ազգին:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 161ա—162բ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 267բ—269բ:
- C—ձեռ. № 80, թերթ 237ա—238բ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 9053, թերթ 60ա—61բ:
- E—ձեռ. № 6495, թերթ 210ար:
- F—ձեռ. № 231, թերթ 421բ (Երուսաղեմ). տե՛ս «Միոն», 1949, № 9, էջ 236—237:

Խորագիր

ACDF Փ[ոխ]: B անխորագիր: E Յորդորակ:

Քննարկ

- 1 AC դշխոյ (լրացված հետագայում): BDF չիք դըշխոյ: D պայծառ փխ փառաւք:
E յօրս:
- 2 D Դուստր: ACD Սիոնի: ABC մեծին քո հովուի փխ հովուին քո մեծի: D հովին:
E հովին:
- 3 A էհաս: D էհար: E եհաս:
- 4 B գփոյ:
- 5 E ի սէրն փխ ընդ սէր:
- 6 A երկանց ուղղված՝ երկոց: E երկանց փխ երկոց: D վտանկից: E վըտանկից:
- 7 DF չիք եւ անդ: E նա՛ւ աղաչէր փխ եւ անդ մաղթէր: D մախթէր:
- 8 A Բարի (լրացված հետագայում): BCDF չիք Բարի: E. յետ անկեալ փխ մոլորեալ
CDF ազգիս:

10 Ջկոյսն յարեւմտից յարոյց աղաւթք հըսկողին,
Ած ի յարեւելս կըցորդ իւրոյ հանդիսին:

Վետրոս եւ Մաւղոս ըզծնունդս հոգետր բանին՝
Ջկոյսըն Հոփփսիմէ ի Հայս փոյթ սոաքեցին:

Ճեմս արիորդովքն առեալ յարեւելս հասին,
Արեամբ նահատակ եղեն ընդդէմ ալքային:

15 Անդր ի հանդիսէն ձայնէր ի գուրըն ստուերին.
— Ջերկիրս առոգեմ արեամբ սերման քո բանիդ:

Ջարթի՛ր, զը:արթուն մըշակ, ձրմեւրն բարձաւ,
Քաղցըր տատրակիս բարբառ յերկիր հընչեցաւ:

Արքայս ի կուսէս պարտեալ կորացաւ յերկիր,
20 Դի՛ր ըզծանրութեան ըզլուծ քո ի պարանոցն:

Կա՛լ դու զաղուեսունս, ահա այգիս ծաղկեցաւ,
Պըտուղ աղաւթիցդ ինեւ հասեալ խայծեցաւ:

Ջհետ աստեղանիչ կուսիցն արեւ ցոլացաւ,
Խաւարըն ջընջեալ բընաւ ի միջոյ բարձաւ:

- 9 C Ջկոյսն: D արեւմտից: F արեւմտից: E հասոյց: B հըսկաղին: D հսկողին:
- 10 F յարեւելու: DF կցորդ:
- 11 B ըզծնունդս: E ծընան փխ ըզծնունդս: F զծնունդս: E բանիւ:
- 12 EF Ջկոյսն: BD Հոփփսիմէ: E Հըրոփսիմէ: F Հոփփսիմէ: D փութ:
- 13 D ճեմ: A որիորդովքն: B արիորդովքն: E արիորդովք:
- 14 C նահատակք: E նահատակեցան փխ նահատակ եղեն: D արքին փխ արքային:
- 15 E տողից առաջ՝ Փոխէ ըզծայնդ: E Անդ: C հանդիսին: E գուրըն:
- 16 ADF որոգեմ: E բանին:
- 17 BD զուարթուն: D մշակ:
- 18 D Քաղցր տատրակին: ABC քարբառս: D յերկիրըս: F յերկիրս:
- 19 E Արքայն: E յերկիր կորացաւ:
- 20 E ըզկանոնաց քոց լուծ փխ ըզծանրութեան ըզլուծ քո: E պարանոցին:
- 21 E զաղուեսունս: F զաղուեսունսն: BD ահայ:
- 22 D խայծեցօ:
- 23 E աստեղափայլ կուսին: E ծաղկեցաւ փխ ցոլացաւ:
- 24 D ջնջեալ բնաւ:

25 Լոյսն ի գրրուանէն պայծառ յաշտանակն Եղաւ,
Ազգ Հայաստանեայց ի նա հայեալ՝ ցընծացաւ:

Որ զարքունական պատիւն որպէս մարդ շծանեաւ,
Այժմ անասնեղէն դիմաւք զոտիւքըն փարէր:

Կայր պատկառանաւք ընդդէմ սըրբոյն, աղերսէր,
30 Բանիւ բարբառել ցանկայր եւ ոչ հասանէր:

Սունր առ ի խոնարհ կըրկնել նըմա փափազէր
Սւ ձեան անպատշաճ կամացն ոչ աւժանդակէր:

Ջսրրտին տաբակոյսն միայն արտասուաւքն յայտնէր
Սւ յախտակցութիւն զվըկայն ինքեան ըստիպէր:

35 Յայնժամ ըզբազուկսն առ Տէրն իւր տարածանէր
Սւ զարքայն կըրկին ի մարդ դարձեալ փոխարկէր:

՚Իրացն որ յոամին սաստեալ հալածէր բանիւ
Սւ զխաղաղութիւն վերին նոցին շընորհէր:

Աւետարանել ապա նոցին սկըսանէր,

40 Ձվեց դարուն հրաշս ի վաթսուն արըս ցուցանէր:

25 C Լոյս: F Լոյսըն: D գրուանն: E գրուանէն: E յաշտարակն:

26 BD Հայաստանեայց: E Հայեստանեայց: D նայ: B հայել: E տեսեալ փխ հատեալ:
D ցնծացաւ:

27 E չիք 27—50: D շծանեար:

28 D Աժմ:

29 D սրբոյն:

31 DF կրկնել: D նմայ: B փափաքէր ուղղված՝ փափազէր: DF փափաքէր:

32 B անպատճառ փխ անպատշաճ: D յաւժանտակէր: F աւժընդակէր:

33 DF Ջսրտին: BCF տարակոյս: B արտասուք: D արտասուաւքն:

34 A յախտակրութիւն: D զվկայն: F ըզվըկայն: B ըստպէր:

36 F կրկին: D ի մարդ կրկին: D փոփոխէր փխ փոխարկէր:

37 D Դացն: F յըոամի*: F նըստեալ փխ սաստեալ*:

38 A ը, շնորհէր փխ շընորհէր:

39 D նոցին ապայ փխ ապա նոցին:

40 AC դարուց: F դարուս: B զհրաշս: D ըզհրաշսըս: F ըզհրաշս: F չիք ի: D
աւուրս:

* Տե՛ս Մանրագրութիւնն բաժինը:

Մեծ ճարտարապետըն սուրբ տաճար յաւրինէր,
Հանգիստ Քրիստոսի ըզսա երազ նորոգէր:

Բանի անպատում է գործ, զոր սա ցուցանէր,
Տեսաւրն դարութեան անաւթ հրաշակերտ լինէր:

45 Փա՛ռք Երրորդութեան հանցութ, որ զայս տնաւրինեաց
Սւ ըզմեզ կոչմամբ սորա առ ինքն ժողովեաց:

Ի խաւարէ ի լոյս սըրբոց մասնակցեաց,
Անդր արքայութեան վերնումն արժանաւորեաց:

Հովոին հետեւել մանկունք անդ մեք փոթասցո՛ք:

50 Յարազուարճ ձայնիւ արհնել զԱստուած յաւիտեան:

41 F տաճարապետն փխ ճարտարապետըն: F չիք սուրբ:

42 B ը, սա փխ ըզսա: D ըզսայ: B արազ փխ երազ: B յարգարէր ուղղված՝ նորո-
գէր: DF յաւրինէր փխ նորոգէր:

43 D սայ:

44 D Տեսան դարութեանց:

45 CF Երրորդութեանն: D տընաւրինեաց:

46 ACDF չիք եւ: ACDF զմեզ: BCD ինք: F ինք ուղղված հրատարակչի ձեռքով՝
ինքն: A դարձեալ (լրացված հետագայում) ժողովեաց:

47 B խոր խաւարէ: D սրբոց:

48 D յարքայութեան: CF վերնում:

49 D Հովին: BDF հետեւեալ: B մանգունք:

50 C յաւիտեան, ամէն:

ՂԵ. ՍՐՐՐՈՅՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ՏԱՂ.
Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ ՀԱՅՈՑ

Նոր եւ առաջին լոյս
Մագեալ հայրըն լուսոյ:

Երկրորդ զնոյն վառեաց լոյս
Շառաւիղըն լուսոյ:

5 Բարունն այն գործով բան.
Գետն անուն յորդառատ,

Սիրոյ զընծիւղեալ բոյան
Զուարթացոյց ոռոգմամբ:

Էջ աննիւթ աղանին,

10 Մանոյց զընտրեալն ի բիրուց.

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 350աբ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 289ա—290ա:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 390բ—391ա (Փարիզ):
- D—Ներսես Շնորհալի, Բանկ շափաւ, էջ 463—464:

Խորագիր

A Տաղ մեծին Ներսիսի հայրապետին գովեստ, ի Ներսիսէ կաթողիկոսէ Կլայ[ե]յց-
տոյ: B տե՛ս վերևում: C Տաղ սրբոյ Ներսիսի հայր[ապետի]: D Ներսիսի հայրապե-
տին:

Մայրակապ՝ Ներսէսի եմբաստի:

Բնագիր

- 2 B լուսոյ:
- 3 CD վառեալ:
- 4 B Շառաւեղըն: C Շառաւիղն:
- 7 AB զընծիւղեալ:
- 10 BC զընտրեալն:

Սըրբեալ տաճարացոյց
Զմաքրեալն ի սկըզբանէ:

Ի մի յայնմ աղբիրէ
Բազում բըղխեալ վըտակք,

15 Նովին խընկաբեր ծառք
Դրախտին արբեալ Աստուծոյ:

Վարդից բուրելով հուռ
Եւ շուշանաց անուշից,

Արքայն անիմաստ արբ
20 Եւ ոչ իմաստնացաւ:

Սըմին փոխանակ կենաց
Մահու արբոյց բաժակ:

Տըւողին աւանդեաց
Զմահատիպն իւր պատկեր՝

25 Ի կեանս վերափոխեալ
Ի միշտ կենդանւոյն փառս:

- 11 C Սրբեալ:
- 12 C սկզբանե:
- 13 A աղբիրէ: C աղբիրբ:
- 14 B բըխեալ: C բխեալ վտակք: D վըտակ:
- 15 C խնկաբեր: D խընկաբեր:
- 16 B Դրախտին: D Արբեալ դրախտին:
- 18 B անուշից:
- 21 D Սմին:
- 26 AC կենդանոյն: B փառ, ամէն:

ՎՋ. Փ Ո Խ

Գովեմք այսաւր զհայրըն բարւոյ,
Յիշատակաւ հաւորս մերոյ,
Որդւոյն տուք փառս, որդիք լուսոյ,
Ի յանդրանկաց տաւնիս մերոյ:

5 Վտակի բրդխմանն երգեմք Լրգ և ու
Ընդ տաճարիս իւր հոգևոր,
Երանութեանց աբժանաւոր,
Ի յարգանդէ ընտրեալ մաքուր:

Սուրբ եւ սիրող զու սրբբութեան,
10 Ի հրեշտակաց յայտնեալ տեսլեամբ,

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 350բ—352ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 290ա—291ա:
- C—ձեռ. № 9053, թերթ 67ա—68ա:
- D—ձեռ. № 231, թերթ 496ա (Երուսաղեմ). տե՛ս «Սիոն», 1949, № 7, էջ 175—

176:

Խորագիր

AD Փ[ոխ]: B անխորագիր: C Տաղ սրբոյն ներ[ս]խի:

Մայրակապ՝ Գովեստ մեծին հոմանվանն նմին:

Քննարկ

- 1 C գհայն: BC բարոյ: D բարո:
- 2 D մերո:
- 3 BC Որդոյն: A Ի փխ տուք: B լուսոյ: D լուսո:
- 4 A յանդրանկի: D մերո:
- 5 A բրդման: B բրխմանն: C բխման:
- 6 A մեր փխ իւր:
- 7 A արժանաւոր:
- 8 C ընդրեալ:
- 9 CD սրբութեան:
- 10 A Յիշատակաց փխ Ի հրեշտակաց:

Տան Աստուծոյ տընտես բարի,
Բանաւորաց հովիւ արի:

Մեծին նրման քաղցր եւ գրթած,
Զըւարթառատ եւ ողորմած,
15 Երջանիկ հարց վարուց սիրող
Եւ գերազանց լուսոյն տեսող:

Մագեալ զգործոց իւր լոյս յաշխարհ,
Որպէս ըզճրագ ի յաշտանակ,
Ի փառքս Հաւրն երկնաւորի,
20 Ըստ տէրունեանըն հրամանի:

Նաւարկելով անխոռովական
Ընդ ծով կենացս այս հիւթական՝
Հասեալ յանքոյթ նաւահանգիստ,
Ճըգնողական վարուք եւ խիստ,

25 Որով Հոգւոյն արժանացեալ,
Աղանակերպ տեսլեամբ յայտնեալ,
Մեծաց հրաշից շնորհաց հասեալ
Եւ նըշանաց գործող եղեալ:

Անհիւթ կըղզին աղբիւրացեալ,
30 Յորդ արտասուաւք սրբբոյն բրդխեալ,

- 11 A Տանն: B տընտես: CD տնտես:
- 12 A բարի փխ արի:
- 13 CD նման: C գթած:
- 15 AB լուսանցում՝ Փ[ոխ]: D Եւ ճգնութեան փխ Երջանիկ:
- 16 AB տեսաւ:
- 17 C Մագեաց: A գործոց:
- 19 A լուսանցում՝ Փ[ոխ]: C Հաւր:
- 20 C հրամանի:
- 21 A լուսանցում՝ Փ[ոխ]: C անհիւթական փխ անխոռովական:
- 22 C անխոռովական փխ այս հիւթական: C անհիւթական փխ այս հիւթական:
- 23 C Հասեալք: B յանքոյդ:
- 24 C Ճգնողական:
- 25 A լուսանցում՝ Փ[ոխ]: C Հոգոյն:
- 28 C նշանաց: A գործով փխ գործող: BCD գործաւդ:
- 29 CD կղզին: A աղբիւրացեալ: D աղբիւրացեալ:
- 30 C արտասուաւք: CD սրբոյն: C բխեալ: D բրդխեալ:

- Նորին մաղթանք ուռկանք եղեալ,
 Ի ջուրց խորոց ձրկունս հանեալ:
- Վանէր զերկրորդն այն Ամաղէկ,
 Ըստ Մովսէսի գոլով հանգէտ,
- 35 Անդ ի լերինն նրպատական
 Մաքուր ձեռացըն տարածմամբ:
- Նոյն ըզբաժակ մահու արբեալ
 Ի դաւողէն դաւաճանեալ,
 Նըման լուսոյ փայլման սլացեալ
- 40 Եւ երկնայնոց համադասեալ:
- Նա այժմ ընդ մեր բարեխաւսէ,
 Ըզթողութիւն մեղաց հայցէ,
 Մըտեալ ներքոյ վարագորին,
 Յետ առաջնոյն ի յերկրորդին:
- 45 Ի սրբութիւն Սըրբոցն առեալ,
 Յորում Յիսուս յաջմէ բազմեալ,
 Նըմին երգէ ընդ սրովբէից
 Զերեքսրբեանն յաւիտենից:

32 C ձկունս:

34 AC Մովսէսի: BD Մովսէսի:

35 A լուանցեալ՝ Փ[ոխ]: A լերին: C նպատական:

36 B ձեռացնըն:

37 A լուանցեալ՝ Փ[ոխ]: A մահուն:

39 A լուանցեալ՝ Փ[ոխ]: C նման: D լուսո:

41 A լուանցեալ՝ Փ[ոխ]: BC նայ: C աժմ: D մեզ փխ մեր: B բարեխաւսէ:

43 A լուանցեալ՝ Փ[ոխ]: C Մըտեալն ի ներքոյ: D ներքո:

44 D առաջնո:

45 A լուանցեալ՝ Փ[ոխ]: CD Սրբութիւն: C Սրբոց: D Սրբոցն: BCD յառեալ:

47 A լուանցեալ՝ Փ[ոխ]: C նմին: AD սրբէից:

48 CD Զերեքսրբեանն:

ՂԷ. ՏԱՂ ՍՐԲՈՑ ՔԱՌԱՍԵԻՑՆ, ՈՐՔ Ի ՍԵՐԱՍԽԻԱ ԿԱՏԱՐԵՑԱՆ,
 ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ԱՍԱՑԵԱԼ

Նոր իմն է հրնշիւն ընթերակայ երգոյս,
 Երգ ներտաղական յոգնաստեղեան ըրախճան,
 Ըրախճան պանծալի բազմերանեան քառասնաթիւ սըրբոց:
 Սըրբոց վրկայից զինաւորաց թագաւորին երկնից

5 Ի յերկնակառոյց արարչական Բանին վառեալ սիրոյ,
 Սիրով հրաշայնոյ զնիւթ հողեղէն յեղափոխեալ ի լոյս:
 Ի լոյս գերազանց գեր ի վերոյ քան ըզբնութիւն եղեալ,
 Եղեալ յայս նըշան առաքինեաց անձանց ինքեամբ ըրբուն:
 Ըրբուն հանճարոյ սըրբազանից յոգներամեան գրնդից:

Ազրյուներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 153բ—154ա:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 98աբ:

C—ձեռ. № 79, թերթ 344աբ (Փարիզ):

D—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 464—465:

Խորագիր

A տե՛ս վերևում: B Նոցին սրբոց Քառասնիցն, ի ներսիսէ կաթողիկոսէ: C Տաղ
 ի և վկայն Աստուծոյ, ի ներսիս կաթողիկոսի: D Ի սուրբ Քառասունսն:
 Մայրակապ՝ ներսիսի երգ ի: (Տաղավերջի բառերի ծայրակապը՝ Երեսի երգ ի Ք):
 Բնագիր

2 AB յոգնաստեղեան: CD յոգնատեղեան:

3 C սրբոց:

4 C Սըրբոց փխ Սըրբոց: C վկայից զինաւորաց:

6 B հրաշայնոյ:

7 C զբնութիւն:

8 C նշան:

9 C սրբազանից: AB յոգներամեան: C գրնդից:

10 Գրնդին միայնոյ թիւ քառասոց ըստ եզակացն ի սմա,
Ի սմա տեսանի խորհուրդ սրբեալ ասուրց տասանց քառից:

Փ Ո Ւ

Քառասնից սրբոց գունդ գումարի այսար,
Այսար վիմարկի դէմ Բելիար ուսմին:
15 Իմիցն անմաքից մարմնոց սրբոց երկք յաճախեալ աստուստ,
Աստուստ պարարկին ի ծով լըճին սառնասառոց սուզմամբ:
Սուզմամբ ծովայնոյ աւղ գառնաշունչ հիւսիսայինն որոտ,
Որոտ տարափման յանդիրական վայրին անձկով լիծեալ:
Իլիծեալք ի յարեանց կապուտատիպ ծովն ի կարմիր ներկեալ,
Ներկեալ վարդագոյն թաթաւելոյ յարեան մարմնոյն վըկայքն:
20 Վըկայք խաշելոյն միաբանեալ յուսով առ նոյն կային,
Կային աննըազ բայց ի միոյն եղերական անձին:
Անձինն եղկելոյ տարամերժեալ ի բաղանիս յընթացս,

10 C Գնդին: B միայնոյ թիւ: BC սմայ:

11 B սմայ: C սրբեալ:

Ազրյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 154ա—155բ:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 98բ—100ա:

C—ձեռ. № 79, թերթ 344բ—345բ (Փարիզ):

D—Առսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 465—468:

Խորագիր

A Փ[ոխ]: BD անխորագիր: C յուսանցում փոխի եջան՝ [...]:

Մայրակապ՝ Քառասուն վկայսն Աստուծո որբ ի Սեբաստիա կատարեցան: (Տողավերջի
բառերի ծայրակապը՝ Առասուն վկայսն Աստուծո որբ ի Սեբաստիա կատարեցան):

Բնագիր

12 C սրբոց: B գումարից: D այսոր:

13 D Այսոր: A Բէլիար: AB ուսմին:

14 C սրբոց: B երգ փխ երկք:

15 B լըճի: C լճին:

16 B ծովայնոյ: D օդ: A հիւսուային: B հիւսիւային:

17 AB անձկով: C անձով: ABC հիւծեալ:

18 A Իլիծեալ:

19 C թաթաւելոյ: CD մարմնոյ: C վկայք: D վըկայք:

20 C վկայք:

21 C աննուազ: CD միոյ: C երական փխ եղերական:

22 B Անձին: A բաղանիս:

Յընթացքս գնացիք աստարացեալ ի ժողովոց սրբոց:
Սրբոց վըկայից սուգ յաճախեալ առ կորըստեամբ նորուն,
25 նորուն իսկապէս վախճան կենաց մահու հասեալ առ նոյն.
Առ նոյն նըազեալ զերգս արհնութեան մարգարէին սրբոց.
— Սուրբը սրովբէից, մի՛ բարկացիս,—ասեն,—ի գետըս, Տէ՛ր,
Տէ՛ր փոքու հաւտի, զմեզ միացո ի միութիւն ոգոյ,
Ոգով բեւեռեա ընդ սրբութեան սիրոյդ անբաժ՝ ի իւսմամբ:
30 Իլիւեալ լուսոյ ըստ քանութեան պըսակք յերկնուստ ծագեալ,
Ծագեալ ի Հարէ արեգականն արդարութեան Որդի,
Որդին անըսկիզբն Հար էակից եւ փառակից Ոգոյն,
Ոգոյն զարութիւն փոխադրելով զայլն աստար անդ բոտեալ,
Բոտեալ արշամամբ արխանայր ի խոր նիրհեալ քընոյ:
35 Քուն մահու թափեալ, իմանալի դիտմամբ դիմեալ ի լոյս,
Ի լոյս գերունակ զոր նըկատէր առաւելեալ սոցուն:
Սոցուն վըկայից միակրանից միաբանեալ ելեալ,
Ելեալ ի լըճէ սայլիւք դաղեալ ընթանային ի բոց:
Բոցով սիրայնոյ մանկան վառեալ մայր գերազանց արանց,
40 Արանց վեհագոյն խրախուսելով ստանձնեալ յուսոյն սիրոյ:
Սիրոյ նըմանեալ մակաբայեան մար գերագոյն տարփման,

23 C Յընթացս: D օտարացեալ: B ժողովոցն: C սրբոց:

24 C վկայից: C կորըստեան: D կորըստեան:

26 D օրհնութեան: C սրբոց:

27 C Սուրբը սրորբից: D սրորբից: C գետս:

28 A փոքու: D հաւտի: BC միացոյ: C ոգոյ:

29 BC Ոգով: B բեւեռեայ: D բեւեռեալ: C սրբութեան: ABC հիւսմամբ:

30 C պսակք:

31 D Հարէ: B արեգակն: CD արդարութեան արեգակն:

32 D Որդի: D Հար: AB Հոգոյն: C Հոգոյն:

33 C Ոգոյն: D զօրութիւն: D օտար:

34 AB արփիանայր: C իանայր փխ արիանայր: C քնոյ:

35 B լոյսն:

36 C նկատեր:

37 C վկայից: D միակրանից: C միայրանելով փխ միաբանեալ ելեալ: D միաբանելով: AB ելով փխ ելեալ:

38 B լըճէն: C լճե: D զօղեալ:

39 B սիրայնոյ: BCD մանգան:

40 B վեհագոյն: C խրախուսելով: B ստանձնեալ փխ ստանձնեալ: AB սիրով:

41 C նմանեալ: D մօր: B գերայգոյն: CD տարփմամբ:

Տարիմամբ արփենւոյն բոցակիզեալք եւ տապացեալք ի սոյն:
Ի սոյն հուր սրբեալ զազտ որ հոգւոյ, մարմնոյ կիզմամբ
աստուստ.

- Աստանար ի դէպ երգաբանի մեզ որ դաւթեան կացուրդ,
45 Կացուրդ հոգեւոր զեղեցկապանծ աստուածային առած:
Առածն որ երգի, անցաք ընդ հուր գոլով ի ջուր տարեալք,
Տարեալ հոսէին ի ջուրս ըզնոյն բոցակիզեալն աճիւն:
Աճիւնըք սրբբոց փայլատակեալ տարրանային բամեալք,
Բարունւոյ ազգեալք, հաւաքելով գերպարունակն ետեղ:
50 Ետեղ մաքրունակ, վայր վայելուչ, զըւարճացեալ ջընծամբ,
Յընծամբք տանիւս քառասնաթիւ քառասնարեայ աւուրցս:
Աւուր վըկայիցս ընծայեցուք պըսակողին նըւէր,
Նըւէր այս տանի փառքք, պատիւ Երրորդութեանըն միշտ:

- 42 AC արփենւոյն: CD նոյն փխ սոյն:
43 CD նոյն փխ սոյն: B սրբեալ: C սրբեալք: D սրբեալք: C հոգւոյ:
44 D Աստանոր: C երգայբանի: A դաւթեայն: B կացորդ:
45 B Կացորդ: A աստուածային:
46 B ջուրս:
47 C զնոյն: B աճուն:
48 B Աճիւնէք: C սրբոց:
49 BC Բարունոյ: BD ազգեալ: C ազգեալս:
50 A վայելուչ, ը: AC զըւարճացեալ: AB ջընծան: C ջընծամբ:
51 C ճնծամբք: B տանիվս: D տօնիւս: C քառասնայթիւ: B քառասնարե: C քա-
ռասնարեա: D քառասնօրեայ:
52 C վկայիցս: C պսակողին:
53 B Ը, նըւէր: D տօնի: C Երրորդութեանն:

56

ՂԸ. ՏԱՂ Ի ՍՈՒՐԲԸ ՀՌԻՓՍԻՄԷ, Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ՀԱՅՈՑ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ ԱՍՍՅԱԼ

Նորահրաշ արեզակ իմանալի,
Յարեւմըտից մեզ ծագեցար ի վիմէն հաւատոյ.
Հարսն արեզականն արդարութեան, ո՛վ սուրբ Հոփսիմէ:

Եկեալ ի դրախտէն կենաց տունկ խընկաբեր,
5 Ջըմուռ եւ հալուէ, տաշխըս, կասիա, կընդրուկ, կինամոն.
Հարսն Քրիստոսի ընտրեալ ի բիրուց, ո՛վ սուրբ Հոփսիմէ:

Բարունւոյն հետեւող ճանապարհի,
Խաչին բառնալով շարշարանաւք արեամբ եւ մահու.
Հարսն անմահ փեսային կոյս անարատ, ո՛վ սուրբ Հոփսիմէ:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 328բ—329ա.
B—ձեռ. № 3503, թերթ, 280բ—281բ.
C—ձեռ. № 79, թերթ 379բ—380ա (Փարիզ):
D—ձեռ. № 80, թերթ 241ա—242ա (Փարիզ):

Խորագիր

A տե՛ս վերևում: B Տաղ ի սուրբ կոյսն Հոփսիմի, տեառն ներս[խի] կաթո-
ղիկոս[ի]: C Տաղ Հոփսիմեա[նց]: D Տաղ ի սուրբ և յերջանիկ կոյսն Հոփսիմէ,
տեառն ներսեսի ասացեալ:

Մայրակապ՝ ներսեսի:

Թնագիր

- 1 ACD արեզակն:
2 C Յարեւմտից: C ծագեցաւ:
3 C Հորսն: D Հարսն: BD Հոփսիմի:
4 C Եկալ: C խնկաբեր:
5 C Ջըմուռ: ABD կասիայ: A կինամովն:
6 ABCD Հարսն: C ընդրեալ: D ընտրեալք: D բիրուց: C Հոփսիմեա D Հոփ-
սիմի:
7 B Բարունւոյն: CD Բարունոյն: C ճանապարհ:

10 Սիրով բաղձման խանդակաթ ըղձամբ Հոգույն,
Անձուկ վառեալ տարփրմամբ սրբտիւ ի սէր փեսային.
Հարսն Որդույ թագաւորին գեղեցկութեամբ պըճնեալ, ո՛վ սուրբ
Հոփսիմէ:

Երեւեցար ծաղիկ գարնայնոյ,
Անուշահոտ վաբդ կարմրեփեան, շուշան ոսկետիպ, նարդոս եւ
քըրքում.

15 Գուտար արքայի յոսկեհոտըն պաճուճեալ, ո՛վ սուրբ Հոփսիմէ:
Սաւառնեալ ըստ աղաննաց,
Ելին ի յերկինս ընդ քեզ ընկերքք քո.
Մըտէք ի տաճար թագաւորի ի հարսանիս անապական
յուրախութիւն յաւիտենից, ո՛վ սուրբ Հոփսիմէ:

Ի նոյն յառագաստ լուսոյ կացեալդ,

20 Ընդ աջմէ սուրբ փեսային դըշխոյ զարդարեալ, թագիւ պըսակեալ.
Հայցեա՛ միշտ եւ մեզ վերաբերիլ ընդ ձեզ ի փառս, ո՛վ սուրբ
Հոփսիմէ:

10 C Հոգոյ:

- 11 C տարփմամբ սրտիւ:
- 12 C Որդոյ թագաւորորին գեղեցկութեամբն պճնեալ:
- 13 D էրեւեցար: B գարնանոյ:
- 14 A նուշահոյ փխ Անուշահոտ: A կարմրեան փխ կարմրերփեան: AB ոսկետիպ: A քում փխ քըրքում: C քըրքում:
- 15 C Գուտար: D արքային: ABD յոսկեհոտըն: C յոսկեհոտն: A Հոփսիմ: B Հոփսիսիմի:
- 16 AB ստ փխ ըստ:
- 17 A չիք Ելին: B ընգերքք:
- 18 C յուրախութիւնն:
- 19 D առագաստ: C կացեալ:
- 20 C պսակեալ:
- 21 C Հայցա: C վերայբերիլ:

ՂԹ. Փ II Խ

Առաւաւտ լուսոյ արեւելեան ազանց,
Արիորդըն սուրբ, յարեւմտից ծագեալ,
Ռահըս լուսափայլս երկրաւորաց ուղղեաց՝
Երանել յերկինս ի հրեշտակաց կայանս:

5 Հոփսիմէ կոյսըդ թագազարմից երամ,
Երկնից փեսային հարսն ընծայեալ յերկրէ,
Ռեւտին քաղցրութեան մեզ ի շըրթանց բըղխեալ,
Ջիւղ թափեալ անուռն անուշահոտ բանիւ:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 329ա—330ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 281բ—282բ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 380աբ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 242ա—243ա (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 6495, թերթ 311բ—312բ:
- F—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 468—471:

Խորագիր

ACD Փ[ոխ]: B անխորագիր: E Տաղ ի տէր ներսէսէ (թերթ 312ա՝ Փոխէ): F

Ի սուրբ Հոփսիմեանսն:

Մայրակապ՝ Առ Հոփսիմե կոյսն է:

Թեագիր

- 1 F Առաւտ: E լուսոյն:
- 2 C Արիորդն: E Արիորթըն, F Օրիորդըն, C յարեւմտից:
- 3 C Ռահ: EF լուսափայլ: E Հայաստանեացս փխ երկրաւորաց: F Հայաստանեայց փխ երկրաւորաց:
- 4 CEF կայեանս:
- 5 AB Հոփսիմեա: C Հոփսիմե: BCD գեղազարդեալ փխ կոյսըդ: EF Հոփսիմէ գեղազարդեալ կուսից պարծանք փխ տղի:
- 6 F արքային փխ փեսային: B ընծայեալ:
- 7 A Ռեւտին: CE շըրթանց: C բխեալ: E բըղխեալ:
- 8 ACDF Ջիւղ: E Իւղ: E անուռն:

- Ի փեսաւէրացն առաքելոց դասուց
 10 Հաւատոյ վիմէն յեկեղեցոյ փողոյն,
 Փեսային իւրում առաքեցաւ ընտրեալ
 Ի Հայաստանեայց առագաստի մանկունս:

- Սիրով արքային, յորում ջեռեալ վառէր,
 Յաղթեաց բռնութեանց թագաւորաց երկրի.
 15 Ի ձայն քաղցրութեան բարեկամին գոչէր.
 «Արի, որ նընջեսդ ի գրի ներքնումն եղեալդ.

- Մաքուր մեր արեամբ զվիճակըս քո հերկեալ,
 Ե՛լ, մըշակ հոգւոց, եւ սերմանեա՛ բանիւ.
 Երթամք պատրաստել քեզ աթևվանս յերկինս,
 20 Ընդ քեզ՝ եւ ծնելոցըն քեւ աւազանանս»:

Կենդանի վրկայք, կոյսք իմաստունք եւ սուրբք,
 Մարք մեր հոգեւոր, ծընողք յորդիս լուսոյ,
 Ողջախոհութեանցըդ մայր Գայիանէ
 Եւ սընունդ բարի կոյսըդ Հըռփփսիմէ,—

- 9 ABCF փեսաւերացն: E փեսաւերաց: BD դասուցն: E դասուց առաքելոցըն:
 10 CE վիմին: CE յեկեղեցոյ: F ՚ւ յեկեղեցոյ: B փողոյն ուղղված՝ փողէն:
 11 EF իւրոյ: C ընդրեալ: E սուրբ հարսն փխ ընտրեալ: F հրաւէր փխ ընտրեալ:
 12 BC Հայաստանեաց: E Հայաստանէ: F Հայաստանի: E մանկունս առագաստի: A
 մանկունք: B մանգունք ուղղված՝ մանգունս: C մանգունք: D մանկունքն:
 14 E բռնութեանց: B յերկրի:
 15 B բարէկամին: E փեսաւէրին փխ բարեկամին:
 16 CEF ննջեսդ: E գրի: C իջեալդ փխ եղեալդ: EF եղեալ:
 17 E արեամբս: C զվիճակս:
 18 C մշակ: CDE հոգոց:
 19 D երթամ: EF էրթամք: C պատրաստեմք: D պատրաստեմ: ABE աթևանս: C
 աթևան: F օթևանս:
 20 C թեզ եւ ծնելոցն ընդ քեզ աւազանաւ փխ առդի: E ծընելոցըն:
 21 B լուսանցճում՝ Այլ ազգ: E առդից առաջ՝ Փոխէ: C վկայք:
 22 EF հոգեւորք: B ծընաւորք: C ծնաւդ: E ծընեալք: F ծընողք:
 23 C Ողջախոհութեանց: D Ողջախոհութեանց մայրըդ: C Գայիայնն:
 24 C սնունդ: D սնունդըդ: BD սուրբ կոյսըդ: C կոյսդ: B Հոփփսիմէ: C Հոփփսիմն:
 D Հուփսիմէ:

- 25 Յեբենից եաթանցըդ մեծ վրկայունհաց
 Հայցեմք, պաղատիմք բարեխաւսել ընդ մեր.
 Սուրբ Երրորդութեանն ընծայեցէք մաղթանս՝
 Շնորհել թողութիւն մեր յանցանաց բազմաց:

- Նոյն վերակոչիլ ի հանդերձեալսն ընդ ձեզ
 30 Ի ժառանգութիւն արքայութեան երկնից,
 էին միայնոյ մատուցանել ըզփառս
 Յարազուարճ ձայնիւ յաւիտենից յաւէտ:

- 25 B եթանցըդ: C եթանցդ: E եթանցըդ: F եթանցըդ: B վրկայունհաց: C
 վկայունհաց:
 26 EF Հայցեմք: B բարէխաւսել: F բարեխոսել:
 27 ABF Երրորդութեանն:
 28 BEF գթողութիւն:
 29 E վերակոչիլ: B հանդերձեալսն: EF հանդերձեալն: E քեզ փխ ձեզ:
 30 C ժառանգութեանն: DF արքայութեանն:
 31 B միայնոյ: C զփառս:
 32 BE Յարազուարճ: EF ի յաւիտեանս, ամէն փխ յաւիտենից յաւէտ:

Ճ. ՏԱՂ ՍՐԲՈՅ ՀՈՒՓՍԻՄՆԱՆՑ

Երջանիկ հոգիահրաշք
Երանելի սուրբ Հոփսիմեանք,
Յաբրահամեան զարմէն բըղխեալք
Նւ շառաւիղք անմահ այգւոյն:

5 Գեղեցկապէս ցեղիցն եղեալ
Դըստերք Դաւթի մարգարէին,
Կարապետըք սուրբ հաւատոյ
Լուսապրսակ եկեղեցոյ:

2 Ձուարճանայ այսար Սիոն,
10 Ցընծայ վերինն Երուսաղէմ.

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 330ա—332ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 282բ—284բ:
- C—ձեռ. № 9053, թերթ 61բ—63ա:
- D—ձեռ. № 2061, թերթ 131աբ:

Խորագիր

A Այլ տաղ սրբոց Հոփսիմեանց: B Այլ տաղ Հոփսիմէ: C Տաղ սրբոց Հոփսիմեանց: D տե՛ս վերևում:

Քննագիր

- 1 ABD հոգիահրաշք:
- 2 C Հոփսիմեանք: D Հոփսիմեանք:
- 3 C բխեալք: D տընկեալք փխ բըղխեալք:
- 4 D շիֆ նւ: BCD շառաւիղք: ABC յանմահ: C տընկոյն փխ այգւոյն: D այգոյն:
- 5 D ցեղից:
- 6 AB Դուստրք: C Դուստր: BD մարգարէի:
- 7 ABC Կարապետք: D շիֆ սուրբ:
- 8 BCD Լուսոյ պսակ (B պըսակ) փխ Լուսապրսակ: CD եկեղեցոյ:
- 9 D Ձուարճանայ: ABC Սիոն:
- 10 B Ցընծայ: CD Ցնծայ:

Չարք երկնից իջեալ յերկիր
Տաւնեն ընդ մեզ ուրախութեամբ:

Բազաւ դուռն Եդեմ դրախտին,
Ծառն կենաց տընկեալ յերկիր,
15 Քաղցրաճաշակ համեղ պըտուղ
Փոխանակ դառն ճաշակմանն:

Արեւելք եւ արեւմուտք
Առհասարակ դըղըրդեցան.
Հիացեալ, տարակուսեալ
20 Անմեղ գառինքն ի մէջ գայլոց:

Հոփսիմէ հըռչակագեղ,
Մեծապայծառ վայելչութեամբ,
Հարսն երկնից հրաւիրեցաւ,
Պըսակ կուսից յարինեցաւ:

25 Կուսական փողըն գոչէր,
Տայր աւետիս սուրբ Գրիգորի.
— Փութա՛, ե՛լ ի Վիրապէդ,
Լուսաւորիչը Հայաստանեայց:

12 C ուխտութեամբ փխ ուրախութեամբ:

13 D շիֆ 13—24:

14 B տընկեալ: C տնգեալ:

15 C Քաղցրաճաշակ: C պտուղ:

16 A Փոխան անդ փխ Փոխանակ: C դառն ճաշակման:

17 C Արեւեալք:

18 C դըղըրդեցան:

21 C հռչակագեղ:

22 C վայելչութեամբ:

24 C Պսակ:

25 C փողն:

26 A աւետիք:

27 AB Փութայ: A Վիրապէն: C Վերապէտ: D Վիրապետ:

28 D Լուսաւորիչ: BCD Հայաստանեայց: B տողը ուղղված ստորին լուսեցում՝ Ջի հարսանիք է ինձ այսար:

Համախոհ հարսն անարատ
30 Վրկայուհի Գայիանէ,
Սողկազարդ պըսակ կուսից
Եւ մարգարիտ սուրբ հաւատոյ:

Մովայնոյ ծընեալ ծաղիկ,
Բուսեալ ի տանըն Թորգոմայ,
35 Առաքելոց ծաղկեալ արեամբն
Պետրոսի եւ Պաղոսի:

Սիգացեալ սաստիկ սիրով,
Տըրդատ արքայն Հայոց մեծաց
Բորբոքէր բոց ցանկութեան,
40 Այրէր զվիշապըն մահաշունչ:

Ներկագործ գունով զըննեալ,
Եւ կազմէին կերպասագործքն,
Ոսկեթել յարիւնէին,
Ձարդ հարսանեաց պատրաստէին:

45 ի զանազան շքնաղ գեղէն
Յիմարեցան պարթեւազինքն,

Պետք եւ իշխանք առհասարակ
Եկին ի դուռն հընձանիւն:

Յանկային առհասարակ
50 Խընդրել զորոշըն Քրիստոսի.
— Աւետի՛ս քեզ, կին ազատ,
Տիկին Եղեր Հայոց մեծաց:

Արի՛, ե՛լ ի հընձանէդ,
Մուտ ի սենեակն արքունակսն:
55 Աղբիւր բըղխեալ յորդ արտասուաց՝
Հառաչէին առ Տէր Յիսուս:

Քաղցր եւ ներող յամենայնի,
Մեզ փութացիր ի յաւնութիւն,
Ապաւէն լեր նեղելոցս
60 Յատար Լրկիրս խուժադուժաց:

Ձայն ահեղ հընչեաց յերկնից,
Բարբառ Լղեւ ուրախութեան.
— Մի՛ երկընչիք, իմ սիրելիք,
Ձի ես ընդ ձեզ եմ յափտեան:

65 Ձաւրեացեալ կոյսն ի ձայնէն,
Դիմեալ ի մարտ պատերազմին,
Եհար ընկէց զհսկայ արքայն,
Կապեաց զիշխանըն մեղսասէր:

Ելանէր ի սենեկէն

29 A լուսանցում՝ փոխի եղան [:]: B լուսանցում՝ Այլ ազգ:

30 C վկայուհի: D Վկայուհի: C Գայիանէ:

31 C պսակ:

33 B Մովայնոյ: C Մովայնու:

34 D Բրիսեալ: CD տանն: B Թորգոմայ: D Թորգոմայ:

35 ABD արեամբն:

38 CD Տըդատ:

39 B Բորբոքեալ ուղղված՝ Բորբոքէր: B ցանկութեան ուղղված՝ ցանկութեանէ:

40 C զվիշապն: B մահաշունչ: C մահաշունչ:

41 B զըննով փխ գունով: C զննով փխ գունով: CD զննեալ:

42 C կերպասագործք:

43 ABCD Ոսկեթել:

45 CD շքնաղ:

46 CD պարթեւազինք:

47 C Պետք: C իշխանքն: C հասարակ փխ առհասարակ:

48 B Հասին ուղղված՝ Եկին: CD դուռն: A հընձանիւն: CD հնձանիւն:

49 D շիք 49—50: C Յանկային:

50 C Խընդրել: A զորոշըն ուղղված՝ զորոշըն: C զորոշն:

51 B կին ուղղված՝ երջանիկ:

53 D շիք 53—54: A հընձանէդ: C հընձանէտ:

55 D Աղբիւրս: C բխեալ: D բըղխեալ: C արտասուաց:

56 C Տէրն: B Յիսուս ուղղված՝ Աստուած:

60 D խուժադուժաց:

61 D շիք 61—100: AB լուսանցում՝ Այլ ազգ:

67 AC էհար: BC ընկէց: B ըզսկայ: C զսկայ:

68 C Կապեալ զիշխանն:

69 C սենեկէն:

70 Որպէս փեսայ՝ յառագաստէ,
Գայր անցանէր առ հրնձանան,
Զայն աւետեաց մատուցանէր.

—Ուրախ լերուք, անփորձ կանայք,
Եւ ցրնծացէ՛ք, կոչսք իմաստունք.

75 Զի ես հայրի ըզպատերազմ
Եւ յաղթեցի ախոյանին:

Անդ արեան հրնձան հարեալ,
Նոր առագաստ են զարդարեալ,
Աստ մահու հրաւէր հասեալ,

80 Զիս սրոյ եւ հրոյ են հրափրեալ:

Փող հարէք ի Հոտմ քաղաք,
Տուք աւետիս առաքելոցն.
Նոր հարսանիք են ինձ այսար,
Եկայք տեսէք զիս հարսնացեալ:

85 Քաւղ արկէք, յարիներեցէք,
Կարմիր արեամբ զարդարեցէք,
Ուղարկեցէք զիս յառագաստն
Ի յերկնաճեմ հարսնարանին:

Փութացարուք ի Գողգոթայ,

90 Անդ բեւեռեալ Տէրն ի խաչին,
Զի ըզմեզ ազատեսցէ
Ի կապանաց մեղաց մերոց:

70 B փեսա:

71 A հասանէր փխ անցանէր: A հրնձանան:

77 C Արդ: AC հրնձան:

80 AC Զի:

81 C Փոխ ուղղված՝ Փող:

87 ABC Յուղարկեցէք: C յառագաստ:

88 C հարսարանին:

89 A Գողգոթա:

92 C կպանաց փխ կպանաց:

*
* *

Եկայք եւ մեր խաչակցեսցուք,
Ըզփառս ի վեր առաքեսցուք,

95 Որ ընտրեաց եւ ընկալաւ
Զերանելի սուրբ Հոբիսիմեանսն:

Զի նրմա իսկ վայելէ
Պատիւ եւ փառք եւ գոհութիւն,
Յաւիտեանս յաւիտենից

100 Քրիստոս արհնեալ է յամէնից:

95 C ընդրեաց: C ընգալաւ:

96 A Հոբիսիմեանքն: C Հոբիսիմեանք:

97 C նմա: C վայելէ:

98 BC Փառք եւ պատիւ:

100 C եւ փխ է: AC յաւիտեան փխ յամէնից:

ՃԱ. ՏԱՂ ՀՈՒՓՍԻՄԵԱՆՑ ԿՈՒՍԱՆԱՑՆ ՍՐԲՈՑ

Երջանիկ հոգիահրաշ
Երանելին սուրբ Հոփսիմէ:
Լոյս ծագեցաւ ի Լատինէ
Հայոց ազգիս յարեւմտու:

5 Կուսական փողըն գոչէր,
Տայր աւետիս սուրբ Գրիգորի.
— Փութա՛, ե՛լ ի Վիրապէդ,
Լուսաւորիչ Հայաստանի:

Համակամ ընդ Հոփսիմէ
10 Վրկայունհիդ Գայիանէ,
Մեզ լուսատուք յարեւմտէ,
Տանըս Հայոց ի Լատինէ:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 6495, թերթ 312բ—313ա:

B—ձեռ. № 423, թերթ 194բ—195բ:

C—ձեռ. № 7717, թերթ 32բ—33բ:

D—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 471—473:

Խորագիր

A անխորագիր: B Տաղն է: C տե՛ս վերևում: D Ի նոյն.

Բնագիր

- 2 BD Կոյսըն մաքուր փխ Երանելին: B Հրոնփսիմէ:
- 4 BD մեծաց փխ ազգիս: C յարեւմտէ:
- 7 B Փութայ: B Վիրապէն: C Վիրապէտ:
- 9 A Հրոնփսիմէ: B Հրոնփսիմէ:
- 10 C Վկայունհիդ:
- 11 C լուսատուն: AC յարեւմտէ:

Սովային շուշան ծաղիկ,
Բուսեալ ի տանըս Թորգոմի.
15 Առոգեալ արեամբ սրբբոցըն
Պետրոսի եւ Պաղղոսի:

Ի վայելուչ գեղ պատկերրն
Յիմարեցան ազգք նոցին,
Պետք եւ իշխանք առհասարակ
20 Եկին ի դուռն հըլձանին:

Ջձայն աւետեաց մարմնականին
Նոքա տային Հոփսիմէին,
Այլ այն բանքն ուրախային
Կուսին ի բաւթ համարէին.

25 Աւետի՛ս քեզ, կին ազատ,
Տիկին եղեր Հայոց մեծաց,
Արքայունհի արեւելեաց,
Տանս Արամայ դըշխոյ փառաց:

Արի՛, ե՛լ ի հնձանէդ,
30 Մուտ ի սենեակն արքայական.

13 C շիֆ 13—16:

14 B Թորքոմի:

16 B Պաղղոսի:

17 B վայելուչ:

18 C Յիմարեցան: ABD ազգրն: A Հաին փխ նոցին: BD Հային փխ նոցին:

19 A Պետքն: A իշխանքն: B յիշխանքն:

20 C դուռն: AB հընձանին C հնձանին:

21 C շիֆ 21—24: A Ջձայնս:

22 A Հրոնփսիմէին: B Հրոնփսիմին:

23 B այնքան փխ այն: B բանքըն ուրախանային:

24 BD բոթ:

26 BD Եղեր տիկին:

27 B Արքունհի յարեւելեաց: D արեւելեայց:

28 B դշխոյ:

29 B Արիք ելէք: AD հընձանէդ: B հընձանէք:

30 A սինեակն: D սենեակ:

Հարսն եղեր արեւելեան
Եւ թագուհի ի Հայաստան:

Յայնժամ սրբբոցըն Հոփսոսիմեանց
Ի ձայնս ողբոց հառաչանաց
35 Աղբիւրս բըղխեալ յորդ արտասուաց,
Պաղատէին առ Տէր Աստուած.

— Տէ՛ր Աստուած Իսրայելի,
Քաղցր եւ ներող յամենայնի,
Աղաչանաւք առաքելոցն
40 Պետրոսի եւ Պաղոսի

Փութացի՛ր մեզ յաւգնութիւն,
Տէ՛ր, ապաւէն եւ փրկութիւն,
Մի՛ թողուր զմեզ ի ձեռաց
Յաւտար երկիրս խուժաստանաց:

45 Ձայն ահեղ հընչեաց յերկնից,
Բարբառ եղեւ ուրախութեան.
— Մի՛ երկընչիք, իմ սիրելիք,
Զի ես ընդ ձեզ եմ յաւիտեան:

Զաւրացաւ կոյսն ի ձայնէն,
50 Դիմեաց ի մարտ պատերազմին,

Եհար վանեաց զհրակայ արքայն,
Կոխեաց զվիշապն անդրնդալին:

Ելանէր ի սենեկէն,
Որպէս փեսայն՝ յառագաստէ,
55 Գայր անցանէր առ հընձանան,
Ձայն աւետեաց մատուցանէր.

— Արի՛ք, ելէք ի Հոռմ քաղաք,
Տուք աւետիս առաքելոցն.
Հարսանիք են ինձ այսուր,
60 Եկայք տեսէք զիս հարսնացեալ:

Փող հարէք, յարինեցէք,
Կարմիր արեամբ պրսակեցէք,
Ի յառագաստ սուրբ հարսանեացն
Զիս տանելով ուղարկեցէք,

65 Զի անդ երթեալ բարեխաւսեմ
Զեզ տանողացս եւ աղաչեմ,
Զձեզ իմ փառացըն կըցորդեմ,
Եւ հանգըստեանըն հաղորդեմ:

31 B յարեւելեան:

32 BCD տանս (B տանըս) Թորգոմեան փխ ի Հայաստան:

33 C սրբոց: B Հոփսոսիմեանց:

34 ABD աղաչանաց փխ հառաչանաց:

35 C Յաղբիւր: A բըղխեալ: B որդ փխ յորդ:

36 ABD Հառաչէին փխ Պաղատէին:

37 C շիֆ 37—44:

39 BD Մաղթանօք փխ Աղաչանաւք: BD առաքելոցըն:

40 B Պօղոսի:

41 BD յօգնութիւն:

44 BD Յօտար: D խուժաստանեաց:

45 A գոչեաց փխ հընչեաց: C հնչեաց: B երկնից:

47 AB երկընչիւր: C երկնչիք: A սիրելի:

48 A քեզ:

49 BCD Զօրացաւ:

51 B ըզհրակայ:

52 B ըզվիշապն յանդրնդական: D անդրնդական:

53 B սինեկէն: D դարպասէն փխ սենեկէն:

54 ABD փեսայ: B առագաստէ:

55 BD Առ հընձանան գայր անցանէր փխ տողի: A հընձանան: C հնձանան:

57 B Հրոռմ:

59 B շիֆ ինձ: BCD այսօր:

61 BCD յօրինեցէք:

62 B յարեամբ: C պսակեցէք:

64 BCD տօնելով: AD յուղարկեցէք: C յօղարկեցէք:

65 BD բարեխօսեմ: C բարեխօսիմ:

66 A տօնողացդ: BCD տօնողացս:

67 C Ըզձեզ: C շիֆ իմ:

**ՃԱ. ՏԱՂ Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ ԱՍԱՑԵԱԼ,
Ի ՍՈՒՐԲՆ ՏԸՐԴԱՏ ԹԱԿԱՒՈՒՆ**

Նորահրաշ տեսիլ եւ գերագոյն քան ըզբնութիւն
Ցուցաւ առ բըռնաւոր արքայն Հայոց մեծաց Տըրդատ:

Երկնից թագաւորն Եհար խրատու գաւազանան
Ձերկրաւոր ըզթագաւորն, որով ծանոյց զինքըն միայն:

5 Բամիցն Հայկազանց երբեմըն տէր եւ թագաւորն
Յանբանից դարձաւ բնութիւն՝ փոխակերպեալ խոզ անտառի:

Սաստ բարերարին մեզ փըրկութեան եղև պատճառ,
Չի ի ձեռըն կապելոյն՝ կապեալքս մեղաւք՝ արձակեցաք:

Ազբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 94ա—95ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 70բ—71բ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 342բ—343ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 314բ—315բ (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 6495, թերթ 331բ—332ա:
- F—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 475—476:

Խորագիր

A տն'ս վերեւում: B Տաղ Տրդատա թագաւորին, ի ներս[էս] կաթողիկոսէ: C Նվազ
Դրդադա թագաւորի: D Ի ներսիսէ կաթ[ողիկո]սէ, ի սուրբն Տրդատ թագաւոր: E Տաղ
ի տէր ներսէսէ: F Տրդատայ թագաւորին:

Մայրակապ՝ ներսեսի է:

Բնագիր

- 2 C Տրդատ:
- 3 A էհար: E գաւազանաւ:
- 4 E Ձերկրիս: F Ձերկրի: E թագաւորն: C զինքն:
- 5 D Բացն փխ Բամիցն: EF Բամից: ABCD Հայազանց: C երբեմն: BDEF Տէրն:
AD թագաւոր:
- 7 CE փրկութեան: EF առիթ փխ պատճառ:
- 8 A կապեալ: CEF կապեալք: F մեղօք: E արձակեցան:

- 6 Ելեալ ի Վիրապէն՝ գերապայծառն այն արուսեակ
- 10 Մագեաց խաւարկոց Հայաստանեայց՝ լոյս գիտութեան:
- Սէգ հրպարտ արքայն, այնմ որ յաթոռ նըստեալ դատէր
Երբեմն, յայնժամ անկեալ երկըրպագէր դատեցելոյն:
- Իսկ երկըրպագեալն աստուածային նոր սքանչելեաւք
Փոփոխէր զվարազակերպն ի մարդկային ձեւ եւ բնութիւն:
- 15 Էին միայնոյ հրաշագործողին զարութեան
Տացուք յաւէտ եւ միշտ փառք ի յայժմուս եւ յաւիտեան:

- 9 A էլեալ: E Ելելսլ փխ Ելեալ: BDF գերապայծառ: C գեղապայծառն: F արու-
սեակն:
- 10 ABCD եւ ծագեաց: BCE Հայաստանեաց:
- 11 B Սեգ: C հպարտ: F այն: C նստեալ:
- 12 ABD եւ ի բեմն փխ Երբեմն: C Ի բեմ բեմն փխ Երբեմն: BC անգեալ: C երկիր-
պագաներ:
- 13 C երկըրպագեալն: CE սքանչելաւք: E սքանչելեօք:
- 14 E փոխէր: C շիք եւ: C բընութիւն:
- 15 B միայնոյ: ABCDE հրաշագործաւղին: D զարհնութեան փխ զարութեան: F
զօրութեան:
- 16 A յաւիտեանս: EF յապագայն փխ յաւիտեանս:

ՃԲ. Փ 11 և

Լոյսն անեղական, որ ի Հաւրէ եւ ի Հոգւոյն
Մագեցաւ Բանըն ծոցածին,

Երկուս լուսաւորս ըստ արեգական եւ ըստ լուսնոյ
Պարգեւեաց մեզ Հայաստանեայց.

5 Ըզսուրբբն Գրիգոր ըստ իշխանականին տուրնջեան
Մեծ լուսով ծագեաց մինչ ի ծագս.

Զքաջ արքայն Տրրդատ՝ լուսապայծառ յարեգակնէն
Ըստ լուսնոյ ի լոյս գիշերի:

Ամուք հաւատոյ ըզբանաւոր երկրի Հայոց

10 Զխրստութիւն հերկեցին բանիւ:

Տապարբ Հոգւոյն տապալեցին զմեհնազարդ
Տաճարս դիցն մեռեալ պատկերացն:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 7785, թերթ 95աբ:

B—ձեռ. № 3503, թերթ 71բ—72բ:

C—ձեռ. № 80, թերթ 315բ—316բ (Փարիզ):

Խորագիր

AC Փ[ոխ], B անխորագիր:

Քննագիր

- 3 B լուսոյ:
- 4 B Հայաստանեաց:
- 5 B տրւնջեան:
- 6 A ծագաց փխ ծագեաց:
- 8 A գիշերոյ:
- 9 C Ամուրբ: B երկիր:
- 10 C Ըզխրստութիւն:
- 11 C զմեքենազարդ:

Ճարտարապետեալք ըստ տէրունեաննն հրամանի
Շինեցին տաճարս Աստուծոյ,

15 Համանման երկնից զարդարեցին զեկեղեցիս
Հիւսիսոյ պայծառ աստեղաւք:

Սոցին համեմատ գործով՝ լուսոյ մեծ թագուհին
Աշխէն կոյս Խոսրովիդուխա:

Սիրեղք Քրիստոսի դրստերք վերինըն Սիոնի
20 Կի լապտերաւք մըտին յառագաստ:

Որով և որդիքս մեք նորածնեալ հարցըդ լուսոյ
Հայցեմք. «Ընդ մեր բարեխաւսեցէ՛ք,

Զմէզ խըրթնատեսակ պատեալ ըզմեաւք հեթանոսաց
Զաւն հալածել հողմով Սուրբ Հոգւոյն.

25 Ի վերայ վիմին եղեալ ի ձէնջ սուրբ հաւատոյ
Զմեզ պահել անսասանելի.

Սուրբ զեկեղեցի՝ յանարինաց զապականեալն
Աղաչեցէք վերանորոգել.

Զլոյս խաղաղութեան ծագել մանկանց նոր Սիոնի,
30 Եւ փարատել զխաւար խոռվութեան.

Թագաւոր արդար յարուցանել Հայաստանեայց՝
Քեզ նըմանեալ, արքայ մեծ Տրրդատ.

Լուսատու հոգւոց զգերապայծառ աթոռս քո
Կանգնել ի փառս հայցեա ի Տեառնէ՛ս:

- 13 B տերունեաննն:
- 15 AC Համանման:
- 16 A հիւսոյ: B Հիւսիսոյ:
- 19 C Սիրով փխ Սիրողք: AC Սիովնի:
- 20 C յառագաստ:
- 22 B բարեխաւսեցէք:
- 23 C խըրթնատեսակ պարտեալ: C ընդ մեաւք փխ ըզմեաւք:
- 26 AC Ըզմեզ:
- 29 B մանգանց: ABC Սիովնի:
- 30 C փարատել զխաւար: B խոռվութեան:
- 31 B Հայաստանեաց:

ՃԳ. ՔԱՐՈՉ ՄԵԾԻ ԱՅԼԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱԹՆ, ՏԵԱԹՆ ՆԵՐՄԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՍԱՑԵԱԼ

Ներգործական զարուսթիւն, անեղ բնութիւն ի վեր քան զքան,
Անսկիզբն եւ սկսեալ եւ բղխումն անընդհատ,
Անծին եւ ծնեալ եւ ելումն ի յէջն,
է եւ էակ եւ էակից նոյնութիւն,

5 Լոյս եւ ծագումն եւ աղբիւր բարութեան,

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 357ա—361ա:
- B—ձեռ. № 4068, թերթ 135ա—139բ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 177բ—183բ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 243ա—247բ (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 2061, թերթ 68բ—74բ:
- F—ձեռ. № 3658, թերթ 262ա—265բ:
- G—ձեռ. № 7853, թերթ 18ա—21բ:
- H—Ներսես Շնորհալի, Բանք չափաւ, էջ 478—484:

Կորագիր

A Տեառն Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ քարոզ յԱլլակերպութիւն Տեառն Աստուծոյ Յիսուսի Քրիստոսի: B Քարոզ Վարդավառին: C Տեառն Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ քարոզ Վարդավառին: D Տեառն Ներսեսի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ քարոզ ի յԱլլակերպութիւն Տեառն: E տե՛ս վերևում: F Ի մեծի աւուր Ալլակերպութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերո, տեառն Ներսէսի ասացեալ քարոզ: G Քարոզ Վարդավառին, ասացեալ Ներսէս Հայոց կաթողիկոս, Տեառն Աստուծոյ մերոյ: H Գանձ սրբոյ Վարդավառին:

Մայրակապ՝ Ներսէսի երգ:

Քննագիր

- 1 H զօրութիւն: B բրնութիւն: ABDEH ըզբան:
- 2 ABCDEF Անրսկիզբն: ADE սկսեալ: ABD բղխումն: C բրղումն: E բրխումն: G բխումն:
- 3 ABCEG ծրնեալ:
- 5 ADH աղբիւր: BC աղբիւր:

Անքնին եւ անճառ, եւ քննիչ իսկութեան,
Նախագաղափար եւ պատկեր, եւ տիպ անորակ,
Աստուածութիւն անուանելի, եւ անուն բնութեան անհետազատելի,
Անպատճառ էութիւն, եւ պատճառ գոյից անտարրից եւ

- 10 Ստեղծող եւ խնամող.
Ահա ընկալցիս գայս երգ արհնութեան ի նուէր փայլման քո
Ընդ հոգեղինացն ի հոգեղինացս, աղաչեմք: [ուսոյ]

Երրորդութիւն ծայրագոյն, անորիչ բաժանումն եւ անանջրպետ միութիւն,

Պալլ անզնին եւ թիւ կատարեալ,

- 15 Ի մի պատճառէ երկեակ շարժութիւն կնքեալ ի յերիս,
Իսկապէս երկուց ծայրից անհասից ունակ մշտնջենաւորութիւն,
Վերին խորոց եւ ստորնայնոցս շարժումն եւ կայումն,
եւ մշտաշարժ բնութեանց շարժող յանշարժից,
Անքանակ, աներբ, անուր, անկէտ եւ անժամանակ,
20 Որ ի վախճան գոյացութեան աննիւթից եւ նիւթականաց

- 6 A Անքնին: BEFG Անքնին: CD Անքնին: AD քննիչ:
- 8 D անվանելի: H էութեան փխ բնութեան: H անհետազատելի:
- 9 B պատճառաւոր: DE պատճառաւ: G տարրականաց:
- 10 ADEFG Ստեղծաւոր: H Ստեղծող: ADG խնամաւոր:
- 11 Հաշորդ տներում կրկնակը՝ սոված: E Ահայ: F ընկալցի: H օրհնութեան: A նուէր: C նէր: B լուսոյն: E լուսոյ:
- 12 C հոգեղինացն: G հոգեղինացն: G յի՛ք աղաչեմք:
- 13 E Բրորդութիւն փխ Երրորդութիւն: G բաժանմամբ: ADE անանջրպետ: CG անջրպետ:
- 14 ADE անզննին: BCFG անզննին: H անզննելի: ADEF կատարուն: G կատարումն: H կատարման:
- 15 G երրեակ փխ երկեակ: ABCDE կնքեալ: G կնքել:
- 16 F յերկուց: ADEFGH անհասից փխ անհասից: AD մշտնջենաւորութեան: BE մշտնջենաւորութիւն: G մշտնջենաւոր:
- 17 G խորից: ADE ըստորնայնոցս: BC ստորնայնոց: F ըստորնայնոյս: G ստորնայնոյս:
- 18 ABCDE մշտաշարժ: C բրնութեանց: ADEG շարժաւոր: BG անշարժից:
- 19 G անորակ փխ անուր:
- 20 EG վաղճան: F գոյութեան: G գոյութիւն: BCEH աննիւթիցն: BCH նիւթականացս:

Ստեղծեր խորհրդեամբ մի եւ նոյն կրկին կենդանի
Ի տիպ տիրականոք քո պատկերի.

Անտեսիդ տեսիլ եւ անձեւիդ կերպարան
Լուսով պարագրեալ եւ անմահական վայրի վիճակեալ,

25 Որ հպմամբ անհպելի տնկոյն մերկացաւ զփառս անեղիդ.
Ահա ընկալցիս զայս երգ արհնութեան ի նուէր փայլման քո
լուսոյ:

Ընդ հոգեղինացն ի հողեղինացս, աղաչեմք:

Բարունարար մինդ ի յերից, իմաստութիւն Հար եւ բան,
Խոնարհեալ ի ստորինս, յորմէ յաւէտ աննուագ,

30 Գոչով անթերի ի ծոց հայրենի,
Քոյինաստեղծ պատկերին ի խնդիր նորոգման,
Գտեալ ի բնակ մաքուր կուսութեան հոգւոյդ տաճարի,
Միացար ընդ նոյն խառնութեամբ անյեղապէս եւ անբաժանելի-
նւ զի ոչ բերիւր յեղելութեան բնութիւնս

35 Զանեղիդ անպարունակ տեսութիւն լուսոյ,
Ծածկեցեր զլոյսդ անվայրափակ իբրեւ վարագորաւ ընդ մարմնոց
Շրջեալ ընդ մարդկան մարդկապէս, Աստուած բոլորից.
Ահա ընկալցիս զայս երգ արհնութեան ի նուէր փայլման քո
լուսոյ:

Ընդ հոգեղինացն ի հողեղինացս, աղաչեմք:

- 21 ABCDE խորհրդեամբ: ABDEFG չիք նոյն: AD կրկին:
- 22 ACDE տիրականոք: B տիրականիդ: G տիրական:
- 23 H Անտեսին:
- 24 B վայրի: G վայրից:
- 25 ADE հպմամբ: A պելին փխ անհպելի: B անհպելի: DEG անհպելին: ADE տրնկոյ: F տնկոյ: G տնկոյն: H տրնկոյն: ABCDEF ըզփառս: G անպատումս փխ անեղիդ:
- 28 ADE միդ փխ մինդ: BG յէից փխ յերից: H Հօր:
- 29 C ստորինըս: B չիք յաւէտ: H յաւէտ: ADG աննուագ:
- 31 BEG Քոյնաստեղծ: AEG խընդիր: D խընդիր եկեալ:
- 32 A Եւ զըտեալ: BCDEG զըտեալ: BC հոգոյն: F հոգոյդ: G հոգոյս:
- 33 D անեղապէս:
- 34 ABD բնութիւնըս:
- 35 G տեսութեան:
- 36 ABCE ըզլոյսդ: B մարմնով: E մարմնս:
- 37 ABDE Շրջեալ: G Շրջել: C չիք մարդկան: G չիք մարդկապէս:

40 Սէր, անուն պանծալի եւ գերազարդ քոյին կոչմանցդ ամենի,
Որով իւղ թափեալ փեսայդ երկնաւոր,
Հեղեալ ի գութ խանդակաթ հարսին ըղծաւոր,
Զպարածածկեալն լոյս արփիաւոր
Արտափայլեալ ցոցեր այսաւր ի թաբաւր,

45 Ի տեսիլ հրաշից փեսաւերաց առաքելոց եւ մարգարէից.
Ի վկայութիւն երկուցն եւ երից, հնոցն եւ նորոցս,
Տէր զքեզ ծանուցեալ կենդանեաց եւ մեռելոց,
Գոչմամբ Մովսեսի եւ Եղիայի,
Որք խաւսէին զելից քոց յերուսաղէմ.

50 Ի փրկագործ կրիցն աղամեանց լրումն
Յալտնեցար վիմին հաւատոյ,
Ոչ մի ի գոյիցս, այլ Տէր համայնից,
Յորմէ պակուցեալ զերից տաղաւարացն ազդէր զխորհուրդ.
Ահա ընկալցիս զայս երգ արհնութեան ի նուէր փայլման քո
լուսոյ:

55 Ընդ հոգեղինացն ի հողեղինացս, աղաչեմք:

էն անեղ իր եւ անուն մշտնջենաւոր,

- 40 C Սեր: E գերազանց փխ գերազարդ: BEG քոյն: BD կոչմանց: F կոչմանդ: B ամէնից: C ամէնի:
- 41 ACEFH եւլ: B եղ: G իւղաթափեալ փխ իւղ թափեալ:
- 42 BCH չիք Հեղեալ: BCH հարսին:
- 43 AD Զպարածածկեալն: BCH Զպարածածկեալ լոյսն:
- 44 H այսօր: A Թաովր փխ Թաբաւր: C Թաբովր: E Թափովր: FG Թափաւր: H Թաբօր:
- 45 D եւ ի տեսիլ: CEFHG փեսաւերաց: D մարգարից:
- 46 C վրկայութիւն: G վկայութիւն: BC երկուց: G երիցն: ABDG հընոցն: CF հնոց: E հնոցըն: F նորոց:
- 47 ABCDE ըզքեզ: F ընդ քեզ փխ զքեզ: BCH ծանուցել: E ծանուցել:
- 48 ADG Մովսէսի: BCFH Մովսէսի: A էղիայի: BF Եղիայի:
- 49 D խաւսին: H խաւսէին:
- 50 ABCDEG փրկագործ: AC կրիցն: FG չիք կրիցն: ABCDEG լրումն:
- 51 E հաւատոյ:
- 52 EFG գոյից: B համայնիցս:
- 53 CG տաղաւարաց: ABCDFG ըզխորհուրդ: E ըզխորհուրդն:
- 56 B է փխ էն: E Են փխ էն: H իւրե փխ իր եւ: ABCDE մշտնջենաւոր: F մշտնջենաւոր: G մշտնջենաւոր:

- Անտես տիրապէս յէից եւ եղելոց հայր,
 անձեռագործ տաղաւարաւ ամպով Հոգոյն երեւեալ ի բարձանց՝
 Դաւանէր զքեզ որդի ըստ բնութեան,
 60 եւ սիրելի համակամութեամբ ընտրեալ ըստ մերումս
 եւ հաճեալ ըստ տնտեսութեան.
 Ոչ ոմն եւ ոմն, այլ մի եւ նոյն առեալն եւ առողդ.
 Ի հրաշիցն հնշմանց վիմին սասանեալ եւ որոտմանցն թմբրեալ,
 Յանուշից անմահական բուրմանցն զմայլեալք,
 65 եւ ի տիպ տեսլեան արքայութեան աւուր ցնծացեալք,
 Նախահարցն դիտմամբ բերկրեալք
 եւ ապագայիցն յուսով զուարճացեալք.
 Ահա ընկալցիս զայս երգ արհնութեան ի նուէր փայլման քո
 լուսոյ
 Ընդ հոգեղինացն ի հոգեղինացս, աղաչեմք:
- 70 Սոսկալի աւուրս շնորհիւ եւ խորհրդոյս զարութեամբ
 Համբարձցես զմեզ ընդ լերինսն ընտրութեան,
 Ի կայս լերանցն յախտենականաց,
 Ի լեառն Աստուծոյ իմաստութեան,
 Ի լեառն պարարտ աւժութեան,

- 57 G էից: ADEF շիֆ եւ:
 58 FG ամբով: BF Հոգոյն: G Հոգայ:
 59 ABCDEF ըզքեզ:
 60 EFG ընդրեալ: C մերումըս:
 61 ADEFG հաճոյ: AD տրնտեսութեան: H տնտեսութեանն:
 62 AF շիֆ եւ ոմն: F եւ ոչ այլ մի փխ այլ մի եւ նոյն: ACDEFG առաւղդ: B
 առաւղն: H առողդ:
 63 A շիցըն փխ հրաշիցն: BCDE հրաշիցըն: ABCDEG հնշմանց: G վեհին փխ
 վիմին: ABCDEF որոտմանցըն: G յորոտմանցն: ABCDEFH թմբրեալ: G թմ-
 բեալ:
 64 C բուրմանցըն: ADEF ըզմայլեալ: BC ըզմայլեալք: G զմայլեալ:
 65 ADEFG շիֆ եւ: CH տիրական տեսլեան: D արքայութեանն: G արքաութեան:
 A ցծացեալք փխ ցնծացեալք: BCDE ցընծացեալք:
 66 ABDE Նախահարցըն: G դիտմամբ:
 67 ABCDE ապագայիցըն: B զուարճացեալք: E ը՛, զուարճացեալք:
 70 ABCDEFG աւուրըս: ABCDEH խորհրդոյս: H զօրութեամբ:
 71 F Համբարձես: ABCDEH ըզմեզ: F լերինս: FG ընդրութեան:
 72 D լերանցըն:
 74 ABD լեառըն: H օծութեան:

- 75 Ի լեառն մածեալ ընդ քեզ միութեան
 եւ հաճոյ ի սպառ քեզ ի բնակութեան:
 Յաւղեա՛ ի Հերմոնէզ վերնում զցաւղ քաղցրութեան
 Ի լերին դստեր Սիոնի,
 Հաշտեա՛ ընդ մանկունս սորա, սարտուցեալս ի քոց բարութեանց,
 80 Ընդդրեա՛ զվարատեալքս ի գիրկ հայրենիդ զրզանաց,
 Ժողովեա՛ զցրուեալքս եւ մխիթարեա՛ զսգացեալքս,
 Հաստատեա՛ ի վէմդ ամբութեան զտառապեալքս եւ
 զխախտեալքս,
 Հերքեա՛ ի քոց ծառայից զծառայեալսն մեղսց
 եւ ազատեա՛ զազատեալքս արեամբ քո սրբով:
 85 Ահա ընկալցիս զայս երգ արհնութեան ի նուէր փայլման քո
 լուսոյ
 Ընդ հոգեղինացն ի հոգեղինացս, աղաչեմք:
- Ի բարձունս ամբառնամք զձեռս եւ զմիտս առ մերձդ ամենից-
 Հասցե՛ս ի մէջ յանուն քո ժողովելոցս ողորմութեամբ որպէս
 էութեամբ,

- 75 ABD լեառըն: G մածել: G միութեամբ:
 76 A ի սպառ բնակութեան ուղղված՝ ի սպառ քեզ բնակութեան: EFG բնակութեան
 փխ քեզ ի բնակութեան:
 77 G Յաւղեայ: H Յօղեայ: CEH Հերմոնէզ: BFG վերնումն: E վերնումըն: ABDE
 ըզցաւղ: H զցօղ: G քաղցրութեան:
 78 E Վերին փխ Ի լերին: ACDE զըստեր: ACDEH Սիոնի:
 79 G Հաշտեայ: ABCD մանկունըս: FG շիֆ սորա: G սարտուցեալս: ADEFG քոց
 փխ քոց: AEEFG բարկութեանց:
 80 AD Ընդդրեալ: E Ընդդրեալ: ABDEFH ըզվարատեալքս: ADF հայրենի: C
 հայրենիդ: ADE զրզանաց: F զրկաց փխ զրզանաց: G զրկանաց:
 81 E Ժողովեայ: A ըզցրուեալքս: BCEF ըզցրուեալքս: D ըզցրուեալք: ADE մը-
 խիթարեայ: AC ըզսգացեալքս: BDE ըզսգացեալքս: F ըզգաստացեալքս: G զտրո-
 մեալքս փխ զսգացեալքս:
 82 E Հաստատեայ: BCDE ըզտառապեալքս: C ըզխախտեալքս: E խախտեալք: F
 խախտեալքս:
 83 E Հերքեայ: H քոյոց փխ քոց: G ծառայից: ABD ըզծառայեալքն: CEF ըզ-
 ծառայեալքն: G զծառայեալս ի մեղաց:
 84 G քով: AEG սրբով: D սրբոյ:
 87 F լուսանցում՝ Փոխյ: ABCDEF ըզձեռս: ABCDEF ըզմիտս: BCE ամենից:
 G ամենի:
 88 H էջ եւ առ մեզ ի փխ Հասցես ի մէջ: C մէջը:

- 90 Դնկա՛լ զաղերս աղաթից մերոց յաւոր մեծի ծագման քո լուսոյ,
 Քարծրացո՛ղ զեղջիր եկեղեցւոյ քում սրբոյ,
 Փարատեա՛ զկրկին խաւար մեղաց եւ նեղչաց,
 Լուսաւորեա լուսով իմաստութեան եւ խաղաղութեան,
 Պահեա՛ ի սմա անստուեր եւ զառ ի քէն զլոյս իմաստից բաշխողս՝
 Զհայրապետն մեր՝ զտէր [այս անուն]
 95 Զնախաթոռ հովո՛աց քոց բանաւոր հաւտի,
 Եպիսկոպոսաւք, քահանայիւք եւ վարդապետաւք,
 Սարկաւագաւք, դպրաւք եւ համարէն պաշտանէիւք,
 Զարացո՛ղ զթագաւորն մեր [այս անուն]
 Թարեպաշտութեամբ հերթել՝ զհոյսս ամբարշտութեան,
 100 Զիշխանս՝ իշխել հակառակացն ճշմարտութեան,
 Զարկանացն տո՛ւր քաջութիւն եւ աստուանիցն՝ յաղթութիւն,
 Աշխարհայնոցն՝ ամբութիւն, շինութիւն եւ խաղաղութիւն,
 Առատութիւն պտղոց առարէիս եւ յաւիտենականին.

- 89 E Հնգալ: H աղթից: F յար: H յորում ծագիս անճառելի փառք ի բարձանց
 փխ մեծի ծագման քո լուսոյ: A քոյ:
 90 BDEFG Բարձրացոյ: ADEH զեղջիր: CF զեղջիր: BCG եկեղեցոյ: E եկեղեցու:
 F եկեղեցու: AD քո: ABD սրբոյ: E սրբոյ:
 91 BE Փարատեայ: AD զկրկին: BCEF զկրկին:
 92 BCH իմաստութեամբ եւ խաղաղութեամբ:
 93 E Պահեայ: B չիք ի սմա: G սմայ: ABDEF անստուեր: C չիք անստուեր:
 ACDEF զլոյս: B լոյս: ABCD բաշխողս: EG բաշխողն: H բաշխողս:
 94 ADEG Զհայրապետն: B Հզհայրապետըս: CF Հզհայրապետն: H Զհայրապետս
 BEF զտէր: DG չիք զտէր:
 95 FH Ըզնախաթոռ: D քո: F քոյ: G բանաւորաց: G չիք հաւտի: H հոտի:
 96 B Եպիսկոպոսիւք: H Եպիսկոպոսոք: A նայիւք փխ քահանայիւք: G չիք քահա-
 նայիւք: H վարդապետոք:
 97 Սարկա փխ Սարկաւագաւք: H Սարկաւագոք: A դպրաւք: D դպրոք: H դպ-
 րոք: A ամենայն փխ համարէն: H համարէն պաշտանէիւք: G Քահանայիւք եւ
 սարկաւագաւք, դպրաւք, համարէն իսկ պաշտանէիւք փխ տողի:
 98 BCG Զարացոյ: H Զօրացոյ: A զթագաւորն: BE զթագաւորն: C զթագաւորն:
 D զթագաւորն: G զարքայն փխ զթագաւորն: ADEG չիք մեր:
 99 CH Հերթել: G Հերթելով: AD զհոյս: B զհոյսն: A ամպարշտութեան
 BEFG ամբարշտութեան: D ամբարտաւանից ուղղված՝ ամպարշտութեան: H
 ամբարշտութեանն:
 100 F Զիշխանս: CH իշխել: ABDE հակառակացն: AE ճշմարտութեան փխ ճշ-
 մարտութեան: BDH ճշմարտութեան:
 101 AD Զարկանացն: H Զօրկանացն: D աստուանիցն: G աստիցն:
 102 B շինութիւն, ամբութիւն:
 103 ABD պտղոց: H առարէիս: C յաւիտենականին:

- Ահա յիշեսցես ողորմութեամբ եւ զհոգիս հանգուցելոց մերոց՝
 105 Հաւատով ի քեզ ննջեցելոց, խնդրեմք:

 Եւ եւս առաւել
 Զյորդորումն սիրոյ եւ զգործս բարեաց պարգեւել մեզ, խնդրեմք:

 Բոտել զմեզ ի մի լրութիւն կաթողիկէ,
 Յաւելալ ի զլուխ եկեղեցւոյ, խնդրեմք:

 Փոխ 110 Գերագոյն լուսոյդ անեղի
 Զեղականաց լուսոյ մաղթանս ածեմք առաջի.
 Զհրեղինացն նախ հոսելոց եւ հոսպ եղելոց,
 Զհողեղինաց սևոփց ի քէն լուսաւորելոց,
 Զանվայրափակ լուսոյդ ունողի
 115 ԶՄարիամու Աստուածածնի եւ միշտ կուսի,
 ԶՅովհաննու կարապետի ի ծնունդս կանանց մեծի եւ քում
 մկրտչի,

- 104 G 104—105-րդ տողերի փոխարեն՝ Ահա յիշեսցի: A չիք ողորմութեամբ: BCH
 չիք եւ: F զհոգի հանկուցելոց:
 105 CH չիք ի քեզ ննջեցելոց: AD ննջեցելոց: BF ննջեցելոց մերոց: ABDF խը-
 զրեմք: C խնդր փխ խնդրեմք: E խընդր փխ խնդրեմք:
 107 ABCDEFG տողը՝ թերի:
 108 G 108—109-րդ տողերի փոխարեն՝ Զանձինս մեր: B Բոտեալ: DFH Բոտեա: E
 Բոտեայ: ABCEF զզմեզ: D չիք մի: ABDEFH կաթողիկէ: E կաթողիկէ եկե-
 ղեցոյ:
 109 H Յօդեալ: D զլուխն: E զլուխը: BC եկեղեցու: F եկեղեցոյ: E չիք եկեղեցուր
 ADEF խընդ փխ խնդրեմք: B խընդըրեմք: C խնդր փխ խնդրեմք:
 110 DEFGH չիք Փ[ոխ]: G լոյսոյ:
 111 F Զեղական: G Զեղականացոյ: ABD լուսոց: E լուսո: G լուսոյ փխ լուսոյ: G
 զմաղթանս:
 112 A Եղինացըն փխ Զհրեղինացն: B Հզհրեղինացն: D Զհրեղինացըն: CF Հզհրե-
 ղինացըն: D եղելոց փխ հոսելոց: H հոսեցելոց: A չիք եւ հոսպ եղելոց: D կար-
 գելոց փխ եղելոց: G եղելոցս:
 113 A Զհողեղի ուղղված՝ Զհոգե փխ Զհողեղինաց: BCF Հզհողեղինաց: D սևոփցո
 H չիք ի քէն:
 114 G Զանվայրափակ: H ընդունողի փխ ունողի:
 115 F Աստուածածնին: G ԶՄարիամու եւ զմիշտ կուսի սուրբ Աստուածածնիդ փխ
 տողի:
 116 ABF զզՅովհաննու: D զզՅովհաննու: EG ԶՅովհաննու: AD ծնունդս: C ծընունդս
 ADE մըկրտչի: B մըկրտչի: F Մըկրչի: G Մըրկրչի:

- Զառաքելոց եւ զմարգարէից,
 Եւս եւ զարփիական լուսոյդ տեսլեան այժմ արժանաւորաց,
 Զպսականուն նախկի վկային,
 120 Եւ զնովաւ արեամբ մկրտելոց ընդ քեզ կամաւոր զենմանց,
 Զբազմանուէր պատարագի Լուսա:որչին մերոյ սրբոյն Գրիգորի
 Եւ զհամարէն զքեզ սիրողաց ճգնաւորաց դա:ուց,
 Որոց հայցմամբ պահեսցես զժողովեալքս
 Ի կրից բոլորից փորձանաց՝
 125 Ուղղել զմիտս բնաւից ի շաւիղս արքայութեանդ երկնից,
 Եւ ի ծագման քո հայրենի փառաւք յաւուրն մեծի,
 Զորոյ ցուցեր այսաւր զտիպ լուսոյ աղաւտ եւ շափաւորապէս
 Եւ այժմ ողորմեաց մեզ, Տէր Աստուած մեր,
 Ըստ մեծի ողորմութեան քում:

- 117 A մարգարէից:
 118 E շիւ լուսոյդ:
 119 ABDEG Զպրսականուն: B նախավկային փխ նախկի վկային: E նախնի: ABD
 վրկային: G վկային:
 120 ACD ըզնովաւ: ABD մըկըրտելոց: EH մկըրտելոց:
 121 CD Զբազմանուէր: CE մերս: ADE սրբոյն:
 122 AD ըզհամարէն: BE համարէն: H զհամարէն: ABCDE ըզքեզ: G ի քեզ փի
 զքեզ: ABDE ճըզնաւորաց: G ճըզնաւորացն:
 123 D հայցմանց: ACDE ըզժողովեալքս: F ըզժողովքս:
 124 F շիւ բոլորից:
 125 ABDE ըզմիտս: CF ըզմիտս: G շաւիղս: C արքայութեան: G արքայութեանդ:
 126 F շիւ եւ: A ծագմանն: H փառք: ABCDEG յաւուրն:
 127 H այսօր: A այսաւր ի թարաւր: ABDE ըզտիպ: E լուս: D աղաւտի: G աղաւտի:
 H աղաւտ:

**ՃԳ. ՔԱՐՈՋ ՓՈՒՄԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ, ԱՍԱՅԵԱԼ ՏԵԱԻՆ
 ՆԵՐՍԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ**

Նորահրաշ տանիւս կուսական
 Արփիականացն համաձայնելով դասուց՝
 Երաժշտական նուէր ներբողից երրակի անձանց միութեան
 Երեքսրբեան հնչմամբ նուագեմք.

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 397բ—401բ:
- B—ձեռ. № 4068, թերթ 142բ—147բ:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 183բ—190ա (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 250բ—255ա (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 2061, թերթ 75ա—81բ:
- F—ձեռ. № 3658, թերթ 266ա—269բ:
- G—ձեռ. № 7853, թերթ 21բ—25ա:
- H—Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 485—491:

Խորագիր

A Քարոզ Փոխման Աստուածածնին, արարեալ տեան Ներսիսի կաթողիկոսի Հա-
 յոց Կլայ[ե]ցայ: B Քարոզ Փոխման Աստուածածնին: C Տեան Ներսիսի Հայոց կա-
 թողիկոսի ասացեալ քարոզ Փոխման սրբոյ Աստուածածնին ե ի տիրամայրն Մարիամ:
 D տե՛ս վերեւում: E Քարոզ Փոխման սրբոյ Աստուածածնին, տեան Ներսիսի Հայոց
 կաթ[ողիկոսի] ասացեալ: F Նորին տեան Ներսիսի ասացեալ քարոզ Փոխման
 Աստուածածնին: G Քարոզ Վերափոխման սրբոյ Աստուածածնին մե[րոյ]: H Գանձ
 Փոխման Աստուածածնին:

Մայրակապ՝ Ներսիսի երգ:

Քնագիր

- 1 BEFG տանիս: H տօնիւս:
- 2 AB Արփիականացն: C համաձայնելով: H դասուցն:
- 3 ABCDEG Երաժշտական: ABD նուէր: G շիւ նուէր: D ներբողի: G ներբողի:
- 4 ADE Երեքսրբեան: ABCDEG հնչմամբ: ABDEG նուագեմք:

- 5 Որո՞յ բնաւ բնութիւն ծայրագոյն էականացս սեռից-
էն յէութեան անեղապէս,
Որդո՞յ պատճառ իր եւ անուն հայրական.
Բան եւ ծագումն անսկզբնաբար
Յէ՛նն միշտ էակ ի վեր քան զբան.
10 Հոգի հայրաշարժ բղխեալ ի Հարէ,
Որդո՞յ փառակից եւ Տէր բոլորից.
Ահա ընկալցիս զայս նոր արհնութիւն ի նուէրս աղաթից
Հայցմամբ ծնողի Բանիդ եւ մարմնարանի, աղաչեմք:

- Երրաբուն էին համայնոյ անտեղի եւ լոյս գերարփի.
15 Անեղ յէութեան բնութիւն անթերի,
Անկէտ կատարումն եւ պարզ գերազանց,
Անորիշ գոյութիւն, անանջրպետ միութիւն,
Երեքանձնեան իսկութիւն եւ միաստուածութիւն,
Յորմէ միայնոյ ստեղծեալ եղեալքս ամենայն.
20 Հրեշտակական հոյլք երամից արհնաբանիչ անմահ կենդանիք.
Ստորին զգալի քառիւք դիմակաւք զարմանազան սշխարհ
կենդանեաց.

- 5 F Որո: B բնաւ ուղղված՝ բանաւ: ABCDG էականացրս: H հրեղինացն փխ է-
կանացս:
6 FG անյեղապէս:
7 BEFG Որդոյ: H իրեւ փխ իր եւ:
8 ABDEF անըսկզբնաբար:
9 B Յնէն: ABCDEF ըզբան:
10 D հարաշարժ: G հայրաշար: ABCD բղխեալ: E բղխեալ: H շօքէ:
11 B Որդի: CFG Որդոյ:
12 Հաջորդ տներում կրկնակը՝ սղված: F ընկալցի: H օրհնութիւն: AB նրւէրս: EH
նուէր: H աղօթից:
13 BC ծրնաղի: DE ծնաղի: G ծրնողի: H ծնողի: F աղաչեմ:
14 E համայնո: F համայնոյն: H համայն ու փխ համայնոյ: F տեղի փխ անտեղի:
15 G յէութիւն:
17 G գոյութիւն եւ: ADE անանջրպետ: C անջրպետ:
18 G միաստուածութեան:
19 E միայնո: A ստեղծեալ ուղղված՝ ստեղծան: D ստեղծան: FH ստեղծեալքս փ
ստեղծեալ եղեալքս:
20 H օրհնաբանիչ:
21 AE Ստորինս: G Ստորինքս: ABCDEFH ըզգալի: H դիմակօք: EFG զարմ-
զան:

- Ի հակառակաց միացուցեալ ոգոյ եւ մարմնոյ զԱղամն առաջին
Գեղապաճոյճ փառաւք զարդարեալ կողածնան ի դրախտն
Աղենայ.
Որոց զտիրականն արէն մոռացեալ դատապարտին մահու,
25 Որովք ոչ եղեալք ի քէն անտես բարերար.
Ահա ընկալցիս զայս նոր արհնութիւն ի նուէրս աղաթից
Հայցմամբ ծնողի Բանիդ եւ մարմնարանի, աղաչեմք:
Բամեալ միայնոյ երրակին լուսոյ,
Հայրական բարբառոյ ձայնեալ վերստին Բանին եւ Հոգոյ
30 Առնել ոչ ի պատկեր իր մարդ որպէս ի սկզբանն,
Այլ ծոցածին փառացն լուսոյ
Զհողանիթեայ տիպ նախնոյն զգնուլ ծառայի.
Ուստի ընտրեալ ի բիրուց Գաբրիէլ պետ անմարմին զուարթնոցն,
Տէրունեան խորին խորհրդոյ առ նոյն ազդեալ ի վերուստ՝
35 Փոյթընթաց արագ սլացմամբ ճեպեա յաշխարհն մահու,
Բարբառ աւետեաց հնչեա բերկրութեան տրամեցելոյ դատերն
Նւայի,

- 22 A միացեալ ուղղված՝ միացուցեալ: EFGH միացեալ: BC յոգոյ: DFG ոգոյ: E
մարմնո:
23 B Գեղապաճոյճ: H փառօք: C կողածնան: EH կողածնին: F շիք կողածնան:
G կողածնին: H Աղենայ:
24 B Որով: ACEF ըզտիրականն: B ըզտիրական: G զտիրական: G արն փխ ա-
րէն: H օրէն:
25 ABD Որով: AEH եղեն փխ եղեալք:
28 E միայնո: AB երեակին:
29 E բարբառո: ABDEF վերստին: B Հոգոյն: CF Հոգոյ: E Հոգո:
30 ABCDEH սկզբարանն: G սկզբան:
31 D ծածածին փխ ծոցածին: ABCD փառացրն: E լուսո:
32 BCF Զհողանիթեայ: H Զհողանիթ, A նախնոյն: G նախնոյ: AD զգնուլ: CF
ըզգնուլ: G զծառայ:
33 D ընտրեալն: G ընդրեալ: D բիրուց: G պետն: ABCD զուարթնոցն: G զուար-
թան:
34 DF շիք խորին: EH խորանին փխ խորին: ABEH խորհրդոյ: D խորհրդոյ: G
խորհրդով:
35 ADEG սրլացմամբ: G ճեպեալ: H ճեպէ: ABDEG յաշխարհն: H ի յաշխար-
հն:
36 ABDEF հրեշտա: G հրեշտաց: H հնչէ: B բերկրութեամբ: G բերկրանաց: AB
աղբամեցելոյ: D աղբամեցելոց: E տրամեցելո: ADE դատերն:

Հրափրեա լինել տաճար սրբութեան Բանիս գալստեան,
 Որով յառաջեալ անքայլ զնացիւք առ կոյսն Մարիամ՝
 20 — Չայն առ նա ցնծալի եւ լուր քաղցրութեան հնչեցեալ.
 Սէր ընդ քեզ յափտեան, եւ Սուրբ Հոգին հովանաւորեալ,
 21 Զի ծնեալն ի քէն է Հար միածին եւ անդրանիկ, փրկիչ աշխարհի.
 Ահա ընկալցիս զայս նոր արհնութիւն ի նուէրս աղաթից
 Հայցմամբ ծնողի Բանիդ եւ մարմնարանի, աղաչեմք:

45 Սոսկալի դիտմամբ պակուցեալ վեհին անմարմնոց,
 Զառաքողիդ նախաշաւիդ յորովայնի Կուսին տեսեալ զգալուստ,
 Յորում ներգործեալ անսերմ յղութիւն՝
 Կուժեր տիրաբար զարէնս քո եղեալ.
 Մնեալ կուսութեամբ ի վեր քան զբան,
 50 Անմայր ի յերկինս, անհայր ի յերկրի,
 Կուսական կաթամբ կերակրեալ, լցողդ ամենից,
 Բարձեալ ի գիրկս, բարձողդ բնաւից,
 Աճեալ ըստ մարմնոյ, աճման պատճառ բոլորից,
 Երջեալ ընդ մարդկան, ստեղծողդ Աղամայ,

- 37 G Հրափրեալ: H Հրափրէ: AD սրբութեան: E լի սրբութեան: GH Քանին: ABCDEG գալուստեան:
 38 H յառաջի: ABCD կոյսն: EFG կոյս:
 39 EG նայ: ADEG ցնծալի: ABDEG հնչեցեալ:
 40 E բերկրեալ, Տէր ընդ քեզ: AD տրտմութեան: ABCDEFG բարձալ: H բարձող: F նախահարն: H նախամօրն:
 41 G լի եւ:
 42 H լի է: H Հօր: D անտրանիկ: ADE փրկիչ: G լի փրկիչ:
 45 H անմարմնոցն:
 46 BCE Զառաքալիդ: H Զառաքողիդ: C նախաշաւիդ: H յորովայնի: ABCDEF զգալուստ:
 47 DFH անսերմն: ADE յղութիւն: G յղութեամբ:
 48 H Կուժանէր: EG զարէն: H զօրէն: G եռեալ փխ եղեալ:
 49 ABDG Մընեալ: C Մնար: F Մնար: ABCDE ըզբան:
 51 A կերակրեցար: ADG լցաւոր: BEF լցաւոր: C լցողդ: CE ամենից:
 52 BC լի՞ տողը: H Բարձար: AE գիրկըս: AG բարձալորդ: D ըզբարձալորդ: E ամենից փխ բնաւից:
 53 E մարմնո:
 54 ADE Շըրջեալ: H Շըրջել: ABCDEFG ստեղծալորդ: H ստեղծողդ: D ամենից ուղղված՝ Աղամայ: EG Աղամա:

55 վերառեալ զցաւս ոգւոց եւ մարմնոց.
 Եկեալ կամաւ ի շարշարանս խաչի եւ մահու,
 Անմահո մահուամբ, զմահ մեռուցեր, զմեզ կեցուցեր.
 Երեքարեայ յարուցեալ համբարձար առ Հայր ի յերկինս.
 Խոստացար Կուսին տիրուհւոյ ի տիպ համայնիցս
 60 Գալ վերստին, առնուլ առ քեզ յանճառ բնակութիւնդ.
 Ահա ընկալցիս զայս նոր արհնութիւն ի նուէրս աղաթից
 Հայցմամբ ծնողի Բանիդ եւ մարմնարանի, աղաչեմք:

Երեւեալ երբեմն հրեշտակապետին ի լրումն խոստացելոցն,
 Բերեալ բրաբիոն Կուսին նշան յաղթութեան կրից աշխարհի,
 65 Զուրախութեան առ նոյն վերստին հնչեալ զաւետիս.
 — Նախկին աւետեաց ընկալ,—ասէ,—այսար կատարումն,
 Վերաբերեալ ի ստորնայնոցս յիմանալեացն խորանս
 Հուպ յանմատոյց լոյս երրորդութեան
 Փառաց ի փառս փոփոխելով.
 70 Որով զուարճացեալ, նուէր զոհութեան ընդ մեծին շնորհի
 Քեզ ընծայելով հայցմամբ մաղթանաց,

- 55 ABDEF ըզցաւս: BF ոգոյ: G հոգոյ փխ ոգւոց:
 56 AB շարշարանըս:
 57 ABCDG Անմահոյ: ABCDEG ըզմահ: AEF մեռուցեալ: ABCDEFG ըզմեզ: H եւ զմեզ:
 58 BCDEF երեքարեայ: H երեքօրեայ:
 59 BCE Խոստացեալ: BCG տիրուհոյ: E իսկուհոյ փխ տիրուհոյ: F տիրուհոյ: ABCD համայնիցըս: G համայնից:
 60 ABCDF վերստին: D բնակութիւնս: F բնակութիւն: H բնակութիւնսն:
 63 ACD էրեւալ: B Երեւի: B երբեմն հրեշտակապետն: ABDEG լրումն: C Խորումն: DF խոստացելոց:
 64 BCD բրաբիոն նշան (D նըշան) յաղթութեան Կուսին: AG նըշան: G յաղթութեանց: ABCE կրից:
 65 BCFG Զուրախութիւն: H Զուրախութեան ձայն: ABCDEF վերստին: H լի վերստին: ADE հնչեալ: B հնչեցեալ: C հնչեցեալ: F հնչեաց: G հնչեաց: G զաւետիսն:
 66 E ասէ, ընկալ: H այսօր: F ի կատարումն:
 67 E այսար ի: ABCDE յիմանալեացըն: G յիմանեացըն: CH խորանսն:
 68 G յանմատոյց: H երրորդութեանն:
 69 C ի փառաց ի: ACD փառըս: ADH փոփոխելով:
 70 E Որոյ: FGH Որոյ: C զուրճացեալ: AB նըւէր: G զոհութիւն: BCFG մեծի շնորհին:
 71 G ընծայելով: BCD մաղթանալըս:

Համասեռիցս վասն պաղասէր
Փրկութիւն խնդրելով ի քէն, մարդասէր.
Ահա ընկալցիս զայս նոր արհնութիւն ի նուէրս աղաթից
75 Հայցմամբ ծնողի Բանիդ եւ մարմնարանի, աղաչեմք:

Սաւառնաթեւիցն առաքելոցն համանմանեալ դասուց,
Լուսափայլ ամպովք ի վերնատունն խորհրդոյ
Բերեալ հրաշիւք ի Հոգոյն,
Ի գոյժ հրաժարման տիրուհոյն թախծեալ,
80 Զնոյն յուսապատար բանիւ սփոփեալ.
Վեհիդ ի վերուստ ծագման լուսոյ ակնարկեալ,
Տեսլեամբ փառաց քոց հրեղինաց դասուք զնձացեալ,
Յաւանդումն ամենաբբուհոյն ոգւոյ սխրացեալ.
Զմարմինն մաքոր ամփոփեալ,
85 Կուսանաց խմբիւք պար առեալ,
Հրեշտակացն արհնեղութեամբ ձայնակցեալ,
Ի գերեզման մահու ընդ մահացելոցս իջուցեալ,
Յուարեալ ըստ միածնիդ իւրում յարուցեալ,

- 72 B Համասեռիցս: G Համասեռից: ADE վասն: H առ Տէր փխ վասն:
- 73 ADE Փրկութիւն խնդրելով:
- 76 G Սաւառնաթեւից: ABCDE առաքելոցն: G առաքելոց: ACDEFG համանրմանեալ:
- 77 C Լուսափայլ: BD ամպով: C ամբով: F ամբովք: G ամբաւք: ABDG վերնատունն: ABDE խորհրդոյ:
- 78 CF Հոգոյն:
- 79 B գուծ: BCDEH տիրուհոյն: G տիրուհոյն: EG Թաղծեալ:
- 80 F չի՛ տողը: H 80—81-րդ տողերը՝ ետևառաջ: ADE Ըզնոյն: G Եւ զնոյն: B յուսապատար: B չի՛ բանիւ: CG բանիւք: ABCDE ըսփոփեալ:
- 81 H Վեհին գալտեան ծագումն փխ Վեհիդ ի վերուստ ծագման:
- 82 F զարաւք փխ դասուք: G զարք փխ դասուք: ABDEG ցընծացեալ:
- 83 A ամենաբբուհոյն: BCF ամենաբբուհոյն: DE ամենաբբուհոյն: G ամենաբբուհոյն: H ամենաբբուհոյն: B ոգոյն: C հոգոյն: E ոգու: F հոգու: G չի՛ ոգու: H հոգուդ: ABCD սխրացեալ: G սխրացեալք:
- 84 CG 84-րդ տողը 86-ից հետո: BF չի՛ տողը: AD Զմարմինն: G Զմարմին իւր: H Զմարմին: G անփոփեալ:
- 85 A Կուսանացն: E Կուսանացն: ABD խմբիւք:
- 86 C Հրեշտակացն: A արհնեղութեան ուղղված արհնեղութեամբ: BCE արհնեղութեան: H օրհնութեամբ:
- 87 E իջեալ:
- 88 BCFG Յուարեալ: H Երեքօրեալ: H միածնի իւրոյ:

Անմարմնական զարաւք յերկինս վերացեալ,
90 Յանմերձեանալի լոյս աստուածութեանդ մերձեալ
Բարեխաւս միշտ առ քեզ վասն մեր.
Ահա ընկալցիս զայս նոր արհնութիւն ի նուէրս աղաթից
Հայցմամբ ծնողի Բանիդ եւ մարմնարանի, աղաչեմք:

Ի քեզ վեր համբառնամք զձայն պաղատանաց,
95 Աստուածածին, միշտ կոյս Մարիամ,
Դրախտ աստուածատունկ եւ Եղեմ վայելուչ.
Կենսատու տապան նոյեան եւ աստուածընկալ խորան
արքահամեան,
Մորենի անկէզ եւ վէճ աղբիւրահոս,
Աշտանակ լուսոյ եւ տապանակ կտակի՛,
100 Սափոր ոսկի եւ բուրուառ խնկոց,
Դեղմն ցաղահոս եւ լեռն վիմաժին,
Ակն շափիղայ եւ մարգարիտ պատուական,
Քաղաք Աստուծոյ եւ տաճար հոգեւոր,
Պարտէզ փակեալ եւ աղբիւր կնքեալ,
105 Բլուր կնդրկի եւ հովիտ շուշանի,
Նարդոս բուրեալ եւ քրքում ծաղկեալ,
Անապատ անկոխ եւ երկիր բանաւոր,

- 89 H զօրօք: B յերկինս: E յերկին:
- 90 BCDF Յանմերձեանալի: ABD աստուածութեանդ: G աստուածութեանդ: H աստուածութեան մերձեցեալ:
- 91 H չի՛ տողը: B Բարեխաւսեալ: BF Բարեխաւս: G Բարեխաւսեալ: G չի՛ տողը: ABDEFG վասն:
- 94 C լուսանցում՝ Փ[ոխ]: BCG չի՛ վեր: ABCDEF ըզձայն:
- 95 H եւ միշտ:
- 97 G Արքահամու:
- 98 ABE աղբիւրահոս: CF աղբիւրահոս:
- 99 E լուս: ABCDE կտակի:
- 100 BDGH բուրվառ: ADE խնկոց: H խնկալի:
- 101 D Գեղմն: H ցղահոս: BDE լեռն:
- 102 ADE Ակն: AE շափիղայ: BDH շափիղայ: C շափիլա: FG շափիղա: B պատական:
- 104 ADEFH աղբիւր: BC աղբիւր: ACDEG կնքեալ:
- 105 ABC Բլուր: AD կնդրկի: BCE կնդրկի: F կնդրկի: G կնդրկի:
- 106 ADE քրքում:

Ամպ թեթեւ եւ աթոռ քառակերպեան,
 Գուռն աղխեալ եւ տումար անլուծանելի:
 110 Առաւատ արփուոյ եւ արեւելք արեւու,
 Ապաւէն կենաց կենդանեաց
 Եւ յոյս յապագային ատուրն ննչեցելոց:
 Ահա յիշեսցես առաջի միածնի Որդոյ քո
 Զհոգիս հանգուցելոց մերոց, մայր Աստուծոյ, աղաչեմք:

115 Եւ եւս առաւել
 Զյորդորումն սիրոյ եւ զգործս բարեաց պարգեւել մեզ, խնդրեմք:

Րոտել զանձինս մեր ի մի միաբանութիւն
 Հաւատոյ, յուսոյ եւ սիրոյ, խնդրեմք:

Փոխ Գանձ պատուական կաթողիկէ եկեղեցւոյ յայտնեալ, սուրբ
 Աստուածածին,

120 Որով ճոխացան հարսունք երկնաւորք եւ արիորդք ըղձաւորք,
 Զորոց գումարեալ ընդ քեզ
 Զխումքս ընտրութեան հայցեմք ընդ մեր մաղթանաց,

- 108 G Ամբ:
 109 E Գուռ: DEG ախեալ: A տումար:
 110 H Առաւտ: BCDEF արփոյ: G արփո: A ելք փխ արեւելք: CG արեւալք:
 111 E չիֆ կենաց: F չիֆ կենդանեաց:
 112 DG յապագայի: F ապագային: A ատուրն: B յատուր: CDEF ատուր: ABDEG
 ատուրն: C ննչեցելոց: H ննչեցելոցն:
 113 G 108—109-րդ տողերի փոխարեն՝ Ահա յիշե: H յիշեսցիր: BCF Որդոյ: A քոյ
 E չիֆ քո:
 114 H ննչեցելոց փխ հանգուցելոց: D չիֆ մերոց: B խնդրեմք փխ աղաչեմք:
 116 ABCDEFG տողը՝ թերի:
 117 G 117—118-րդ տողերի փոխարեն՝ Զանձ: H Րոտեալ: ADE Զանձինքս: B ըզ-
 մարմինքս փխ զանձինս: E չիֆ մի:
 118 B չիֆ Հաւատոյ: EF Հաւատո: H չիֆ յուսոյ: C չիֆ եւ: CE սիրո: AD խնդրեմք
 B խնդ: C խ փխ խնդրեմք: E խնդրեմք: F խնդ: B տողից հետո՝ Զանձինքս
 մեր եւ ըզմիմեանս:
 119 CDEFGH չիֆ Փոխ: B պատական: ABCDEFH կաթողիկէ: BFG եկեղեցոյ: E
 եկեղեցւո: C չիֆ սուրբ:
 120 F ճոխացուցան: H օրիորդք:
 121 C Զորոյ: AEF գումարել:
 122 ABEF Ըզխումքս: D Խումպս: C ընդրութեան:

Զդասապետս դասուք իննուց վեհից հուպ քեզ այժմ եղելոց.
 Զձայնն Բանին եւ զպսակն պսակողին՝
 125 Առաքելովք եւ մարգարէիք,
 Մարտիրոսաւք եւ որ մերն է՝ լուսոյ ծագողաւ,
 Մաքուր կուսանաւք, ճգնաւորաւք եւ համարէն ընտրելովք՝
 Պահել պահողին էից զամենեսեան յապահովս՝
 Զվերակացու եւ զնախընթաց հոգւոց մերոց:
 130 Զհայրապետն մեր՝ զտէր [այս անուն],
 Եպիսկոպոսաւք եւ վարդապետաւք,
 Քահանայիք եւ պաշտանէիք,
 Վանականաւք եւ աշխարհայնովք.
 Զթագաւորն մեր [այս անուն]՝ հնազանդելովք,
 135 Եւ զիշխանս՝ իշխեցելովք,
 Զգաւրավարս՝ զաւրականաւք, եւ շոողովս՝ ժողովրդովք,

- 123 AB Զդասապետս: D Զդասապետ: E Ըզդասապետս: BCDH դասուց: G դասիք
 A իննուց: B ըննուց: C ըննուց: E իննուց: F իննուց: GH չիֆ հուպ: A հուպ
 ընդ: C եղոց փխ եղելոց: H եղելոցս:
 124 A Ըզձայնն: BG Զձայն: CDF Ըզձայն: E Ըզձայնն: AG զպսակողն: BDE ըզ-
 պսակողն: C զպսակողն: ABDG պսակողին: C պսակաղին: E պսակաղին:
 125 BG Առաքելաւք: H Առաքելոց:
 126 H Մարտիրոսաւք: EF չիֆ է: CF լուսո: ABCEF ծագողաւ: G ծագաւ:
 127 D կուսականաւք: H կուսանօք: ADE ճգնաւորաւք: H ճգնաւորք: C համար
 փխ համարէն: H համարէն: CE ընտրելովք: G ընտրելաւք: H ընտրելօք:
 128 G Պահեալ: CD պահողին: G զամենեսեան:
 129 D Ըզվերակացու: BCD ըզնախընթաց: F զտեսուչ փխ զնախընթաց: BCEF հոգոց,
 H ոգոց: E չիֆ մերոց:
 130 A Զհայրապետս լրացված՝ Զհայրապետս մեր: BC Զհայրապետն: DE Ըզհայ-
 րապետն: F Ըզհայրապետն: ABDE ըզտէր: GH չիֆ զտէր:
 131 H Եպիսկոպոսք եւ վարդապետք:
 132 G Քահանայիք: G սարգաւագաւք փխ պաշտանէիք: H պաշտանէիք:
 133 H Վանականօք: D աշխարհայնաւք: G աշխարհանաւք: H աշխարհայնօք:
 134 A Զթագաւորս: B Ըզթագաւորս: C Զբարէպաշտ թագաւորն: DE Զթագաւորն:
 F Զբրիտոսապսակ թագաւորս: H Զթագաւորս: GH չիֆ մեր: AD հնազանդեցե-
 լովք: G հնազանդելաւք: H հնազանդելօք:
 135 D զիշխանս: G իշխեցելաւք: H իշխեցելօք:
 136 AD Ըզգաւրավարս: B Ըզգաւրավարս: C Ըզգաւրավարս: E Ըզգաւրականս զաւ-
 րաւք փխ Ըզգաւրավարս զաւրականաւք: G Ըզգաւրականս զաւրաւորաւք փխ Ըզաւ-
 րավարս զաւրականաւք: H Ըզգաւրականս զօրօք փխ Ըզգաւրավարս զաւրականաւք:
 ABDE ըզժողովքս: AB ժողովրդաւք: C ժողովրդովք: DE ժողովրդովք: G ժո-
 ղովրդաւք: H ժողովրդօք:

Եւ ամենայն հաւատացելոց

Շնորհել ողորմութիւն յայժմուս եւ յաներևկ ատուրն:

Եւ այժմ ողորմեա՛ց մեզ, Տէր Աստուած մեր,

140 Ըստ մեծի ողորմութեան քում:

138 C Շնորհի: G Շնորհեա: B յայժմուս: G այժմուս: H յաներևկ: BE ատուրն ողորմի: G ատուրն մեծի:

Եւ

ՃԵ. ՔԱՐՈՉ ՍՐԲՈՑ ՀՐԵՇՏԱԿԱՊԵՏԱՅՆ, ԱՐԱՐԵԱԿ ԵՆՐՄԻՍԻ
ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Աստուած անեղ եւ անժամանակ,
Անսկիզբն, անեզր եւ անկատարած,
Լոյս անմատոյց, գերարփի անուր, անուստ եւ տիպ անսահման,
Գերազոյն բնութիւն Լութիւն, ի վեր քան զմիտս եւ զբան,
5 Երիս անձնացեալ դիմաւք եւ ի մի բնութիւն,
Տէրութեամբ եւ արարչութեամբ հաւաքեալ,
Անքակ ժողովումն, եւ միութիւն բաժանեալ կերպիւ եւ անուամբ,
Անսկիզբն եւ սկսեալ, եւ ելումն ի Հաւրէ,
Անծին եւ ծնեալ, եւ բղխումն ի յէէն,
10 Իսկութիւն անպատճառ եւ պատճառ ծագումն,

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, քերթ 481ա—488բ:
- B—ձեռ. № 4068, քերթ 171բ—180բ:
- C—ձեռ. № 79, քերթ 229ա—240բ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, քերթ 283բ—292բ (Փարիզ):

Խորագիր

A տե՛ս վերևում: B Քարոզ սրբոց Հրեշտակապետացն: C Քարոզ Հրեշտակապետացն զ[ահէ]: D Քարոզ սրբոց Հրեշտակապետացն, արարեալ տեանն Ներսէսի Հայր Կաթողիկոսի Կլայեցոյ:

Մայրակապ՝ Անմահից քարոզ:

Քննարկ

- 1 BC շիֆ եւ:
- 2 ABD անքսկիզբն:
- 4 B շիֆ Լութիւն: ACD ըզմիտս: AD ըզբան: B ըզբանս:
- 5 D դիմակաւք: C շիֆ ի:
- 7 A տե՛սամբ փխ անուամբ:
- 8 ABD Անքսկիզբն: A սկսեալ:
- 9 ABC ծրնեալ: ABD բղխումն: C բխումն:
- 10 C շիֆ պատճառ:

Եւ ելումն անշփոթ միութիւն,
Զուգակիցք հաւասար զարութեամբ, էութեամբ,
փառակցութեամբ,

Եւ որոշեալք յատկութեամբ,
Արարիչ ամենից բնաւից բոլորից,

15 Կատարիչ անվրէպ հրամանաւ յանէից,
Ստեղծիչ կրկին բնութեանց կենդանեաց աննիւթից եւ

նիւթականաց,
Աղբիւր բարութեան, Տէր տարրականաց, եւ անտարրից պատճառ,
Եւ պետ բոլորից, սուրբ Երրորդութիւն.

Ընկալ, մարդասէր, բարերար կամաւք զնուէր մաղթանաց
երկրածին մարդկան՝

20 Յաւր յիշատակի երկնային անմարմին զուարթնոցն, աղաչեմք:

Ներգործական զարութեամբ շարժեալ անշարժիդ յեղումն
եղելոցս,

Հաճեցար յինքնաբուղիս հոսեալ բարեացդ
Անհատ նման ստեղծանել քեզ բարիս.

Հրաշից արարչիդ առնել տեսողս

25 Կամեցար անտեսիդ փառաց վայելման.

Կրկին գեղեցկապէս ստեղծեր երկին մարմին,
Եւ անմարմին լցեալ անթիւ բնակչաւք զարդարեցեր.

Յանեղէդ եղեալք երկրորդ արարչիդ մեծիդ Աստուծոյ,

- 11 BC անըշփոթ:
- 14 BC ամենից: C զոյից բոլորից:
- 15 B յի՛ք անվրէպ հրամանաւ յանէից:
- 16 B յի՛ք Ստեղծիչ: ABD կրկին: B նիւթականացս:
- 17 AB Աղբիւր: CD Աղբիւր: A բարութեանց:
- 19 Հաղորդ տներում կրկնակը՝ սղված: AD զնուէր: B ըզնուէր:
- 20 C յի՛ք երկնային: B յի՛ք անմարմին: BC զուարթնոցն:
- 21 B անշարժ: C անշարժը:
- 22 A յինքնաբուլս:
- 23 C Անհամ անստեղծանել փիս Անհատ նման ստեղծանել: AD նրման:
- 24 AD տեսաւզս: B տեսող:
- 25 ABD վայելմամբ:
- 26 ACD Կրկին: B կրկին փիս երկին:
- 27 AD լրցեալ: AD զարդարեալ:
- 28 C երկրորդք:

Աթոռք հանգստեան անկարատիդ բազմելոյ
30 Յանձայր իմաստիցդ առեալ լցմամբ զիտութեան.
Բազմաչեայ գունդ քերովբէից մերձ աստուածութեանդ,
Սրբասաց սերովբէք, յորմէ գոյացան հուպ եղեալք
Պակուցմամբ առ նոյնդ կայանիւ.

Տիրապէս տէրութիւնք, զարութիւնք, իշխանութիւնք
35 Յիշխանաբար իշխողէդ ստեղծան.
Միջինք երկնայնոցն պետութիւնք, հրեշտակապետք եւ հրեշտակք,
Անհիւթիցդ ծայր եւ կնիք՝ ի քէն գոյացան.
Իննեակ դասուցդ անմահիցդ
Կարգեցեր երիս քահանայապետութիւնս.

40 Կատարիչ, լուսատրիչ, մաքրիչ առողս եւ բաշխողս,
Զգիտութիւն ծորես միջոցաւ, զլոյս՝ նախնեաւքն առ վերջինս.
Շնորհեցեր սահման յետնոցն յառաջինս դառնալ
Նմանիւ ըստ կարութեան.
Եւ զբնաւքն ի քեզ սիրով միութեամբ արքայիդ անմահի

45 Կարգեցեր հազարք հազարաց եւ բիւրք բիւրուց,
Առ դուրս հզարիդ միշտ արթուն զինուորս ահաւորք.
Ընկալ, մարդասէր, բարերար կամաւք զնուէր մաղթանաց
երկրածին մարդկան՝

Յաւր յիշատակի երկնային անմարմին զուարթնոցն, աղաչեմք:

Մեծահրաշ բերկրանաւք ի սէր յարապէս ցնծան

- 29 ABCD հանգստեան:
- 30 AD լրցմամբ: B լցման: C զիտութիւն:
- 31 BC Բազմաչեա: A գունդք: AB քերովբէից: C քերովբէից: D քերովբէից:
- 32 AD Սրբասաց: AB սերովբէք: C սրովբէք:
- 34 C յի՛ք իշխանութիւնք:
- 36 B երկնայնոց:
- 37 AD Անհիւթիցըդ:
- 38 C անմահից: D անմահիցըդ:
- 39 C քահանայապետութիւնս:
- 40 ABCD առաւզս եւ բաշխաւզս:
- 41 BC Զգիտութեան: A ըզլոյսըն: BCD ըզլոյս: B նախնաւքն: A վերջինն:
- 43 ACD Նրմանիւ:
- 44 C յի՛ք եւ: AD ըզբնաւքն: B զնորովքն փիս զբնաւքն: C սկզբբնաւքն: B միս-բանութեամբ:
- 46 C զուրբս: ACD հրզարիդ: B մշտարթուն փիս միշտ արթուն: B զինուորս:
- 49 ACD ցընծան:

- 50 Արարչիդ հոյլք հոգեղինացն անլոյծ խնդութեամբ.
Վերականալք անտես տեսլեամբ տոփիւ բաղձանաւք,
Իբր ի սկիզբն ի քեզ, ի պատճառ մասանց բոլորից.
Ստեղծողիդ պարգեւաց սպասեալ հոսման իմաստից վտակաց.
25 Յորմէ լցեալք անյագութեամբ, եւ միշտ ի նոյն ծարաւեալք,
Որպէս շուշան ի ցաւզ գարնայնոյ.
Զառեցեալն ի քէն ծորմամբ գիտութեան
Անխանտաբար բաշխեն յետնոցն առաջինքն ի քէն
Բարեղրեալ հրամանաւ,
60 Ըստ հասման ինքնութեանց բերեալք զանհասիդ
Յինքեանս արինակ անկերպ կերպարանեալ նմանիւ.
Ընկա՛լ, մարդասէր, բարերար կամաւք զնուէր մաղթանաց
երկրածին մարդկան՝
Յաւր յիշատակի երկնային անմարմին զուարթնոցն, աղաչեմք:
- Առաքեալք ի քէն անյայտ խորհրդեամբ՝
65 Զփրկութիւն ի պաշտան ժառանգողաց մարդկան ազգի.
Պահապանք միջնորդք քաղցրութեան սաստից եւ սպառնման.
Եւ զքեզ ուսուցիչք սիրով աղամեանցս.
Սրովբէն հրանիւթ զկենացն տունկ պահէր,

- 50 AD խնդութեամբ:
51 B Վերանրկարեալ: C Վերակընքեալ: AD տըոփիւ: B տրփիւ:
52 B Իբր փխ Իբր:
53 C վըտակաց: D վըտակ:
54 C Ընդոսին: ABD արբուցաւդ: CD ըզբուրաստան: A գետոց:
55 AD լըցեալք:
56 B գարնանոյ:
57 BC գիտութիւն:
59 C Բարեղրեալ:
60 BC սահման փխ հասման:
61 ABCD նըմանիւ:
64 ACD խորհրդեամբ:
65 C Ըզփրկութիւն: D Զփրկութիւն: D պաշտոն: B ազգին: CD ազին փխ ազգի:
66 C միջնորդ: D միջորդ: BC սպառնման:
67 C ըզքեզ: B ուսուցիչ: B աղամայեանցս:
68 B Սրորէն: AD զկենացն: C ըզկենացն:

- 2ի մի՛ պատրեալն Ադամ կերեալ մշտասցի մահուամբն
անյաշորդ.
- 70 Ի դիմաց արարչիդ հարցողք զՀաբելի մահուն:
Ընդ սպանողն առաջին եղբայրն Կայէն.
Ենովբայ յերկրէս մահու յաշխարհն ածիչք կենդանեաց,
Աբրահամեան խորանին բնակողք եւ կերողք որթոյն,
Շուտուիչք աւետեաց որդիս ունելոյ.
75 Ղովտաց յերկրէն հանողք Սողոմայ,
Եւ զնոյն պատժողք ցաւզաբեր հրով յերկնից տեղացեալ.
Ի հայրազէն մահուանէն զերծողք պատանւոյն Սահակայ
Եւ զխոյն փոխանակ պատրաստողք.
Յակոբայ սանդղոյն ելողք
80 Եւ իջիչք յերկնից յաշխարհ առ մարդիկ.
Յեզիպտուհոյն փրկողք Յովսեփայ,
Եւ զանուրջսն նովա հանեալ ի բանտէն յայտնիչք արքային.
Ընկա՛լ, մարդասէր, բարերար կամաւք զնուէր մաղթանաց
երկրածին մարդկան՝
Յաւր յիշատակի երկնային անմարմին զուարթնոցն, աղաչեմք:
- 85 Հրաշալի տեսլեամբ երեւեալք Մովսէսի
Ի վեր քան զկարծիս ի մորենւոցն անկէզ բորբոքմամբ.
Յեղին Սահակայ զսոյն փրկիչ:
- 69 AD մըշտասցի:
70 ABCD հարցաւդ: AD զՀաբելի: BC ըզՀաբելի:
71 AB սպանալն: ACD եղբայրն:
72 A Էնովբայ: C յաշխարհ:
73 AB բնակաւդ: ABC կերաւդ: C որթուն:
74 BC աւետիս:
75 A հանաւդ: D Սողոմայ:
76 A ըզնոյն պատժաւդ: AB հրով: B յերկնէ: C յերկնից:
77 A յի՛ք Ի: CD հայրազն: A զերծաւդ: BCD պատանոյն: A Իսահակայ:
78 ACD ըզխոյն: AB փոխան: A պատրաստաւդ:
79 C Յակոբայ: D Յակովբայ: B սանդղոցն: A եւաւդ: D եղողք:
80 B իջիչք: C յի՛ք յերկնից: B յաշխարհ: B մարդիկ:
81 BCD Յեզիպտուհոյն: AD փրկաւդ: B փրկաւդ:
82 D զանուրջսն: BCD բանդէն:
85 AD տեսլեամբ երեւեալ: A Մովսէսի: BD Մովսէսի:
86 AC ըզկարծիս: C մորենոցն: D մորենոցն:
87 A ըզսոյն: AD փրկիչ:

Առաքէր զուարթունն ի դիմաց մեծիդ Աստուծոյ
 Անդրանկացն Եգիպտոսի սատակիչք
 90 Եւ հանիչք ժողովրդեանն յանապատ.
 Ընդ ծովն անցեալ խորագոյն, ուր զփարաւոն հեղձեալ
 զարութեամբ:

Ահարոնեան ուսուցիչք քահանայութեանցն
 Հոսեալ զարինսկ յինքեանս եղելոյ.
 Առաջնորդք Յեսուայ յերկիրն աւետեաց
 95 Ի տիպն երկնից գաւառացդ,
 Որոց Միքայէլ իշխան ըստ Մովսէսի բաժանմանցն,
 Ըստ ազանցն թուելոց
 Սպառնման արքային դաւթի հրեղէն սուսերաւ,
 Ի սաստ բարկութեան առաքեալ ի քէն զուարթունն.
 100 Իմաստնոյն հանճարոյ նպաստ նորա
 Եւ սատար ի գլուխ աւծեալ բանակին եւ շինման տաճարին.
 Կառք քառակերպեան Եզեկիելի երեւեալք,
 Յորոյ վերայ բազմեալ Աստուածո՞ր աստուծոց.
 Պատժողք արանց հետեւոց եւ դրիչք նշան ի ճակատ արդարոցն—
 105 Հրանիւթ անուաւք զՀեղիաս յաշխարհն ամբարձին կենդանեաց,
 Եւ բիրք բանակէին շուրջ զԵղիսէիւ.

- 88 B ի մեծիդ դիմաց:
 89 C Անդրակացն: D Անտրանկացն:
 90 ACD ժողովրդեանն:
 91 D ծով: A զփարաւովն: C հերձեալ:
 92 C Ահարովնեան: C քահանայութեանցն:
 93 D եղելոց:
 94 A Յեսուայ: B Յեսուայ:
 95 C գաւառացըդ:
 96 B Միքայէլ: A Մովսէսի: BCD Մովսէսի: AD բաժանմանց:
 97 ACD ազանցըն: B թուելոյ:
 98 B Սպառնմանն: C Սպառման:
 99 ABCD զուարթունն:
 100 ABD նըսպատ:
 102 ABD Եզեկիելի: C Եզեկիելի երեւեալ:
 103 C վերա: A է բազմեալ:
 104 A Պատժաւոք: B հետեւեցելոց: AD նըշան:
 105 D Հրանիւթք: B համբարձին: C չի ամբարձին:
 106 C բնակէին: CD զԵղիսէսիւ:

Եսայեայ ունելեալք բերեալ սրովքէն կայծակն
 Ի շրթունս մաքրիչ պղծութեանց համարէն դասուց տեսողացն.
 Երկնայինքդ՝ ուսուցիչք նոցա եւ զեղեալսն ճառողք.
 110 Ընկա՛լ, մարդասէր, բարերար կամաւք զնուէր մաղթանաց
 երկրածին մարդկան՝
 Յար յիշատակի երկնային անմարմին զուարթնոցն, աղաչեմք:
 Ի սկզբան անեղիդ եղելութեան մարմնով անճառ Հար, Սննդեամբ Ուրուոյդ եւ Բանիդ սոքա եղեն սպասաւորք.
 Պետն հրեղինաց Գաբրիէլ բերեալ աւետիս Մարիամու՝
 115 Մնանիլ կուսութեամբ զՏէրդ եւ զճնեալդ աներբ ի Հարէ.
 Զաքարիայ սոյն գոչէր զուարթունն՝
 Մնանիլ Մկրտիչ ի ծեր յարգանդէ,
 Եւ զնոյն պատժեաց պապանձմամբ.
 Պ ծննդեանն աւետաբերք բացաւթեայ հովուացն
 120 Եւ երգիչք փառացդ Աստուծոյ.
 ՅԵգիպտոս երեւեալ զմանուկդ հինաւորց
 Զուարթուն Յովսէփայ տանել զեռածին
 Եւ նոյն տեսլեամբ դառնալ անդուստ ի Սաղիս.
 Քեզ՝ անկարաւտիդ յանապատն յաղթութեան
 125 Հոսեալ թափեցան ի սպաս սեղանոյ,
 Եւ բերողք հացի արարչիդ եւ կերակրողի զարարածս,

- 107 A էսայայ: B Եսայայ: D Եսայայ: B ունելաւք: C ունելովք: AB սրորէն:
 108 AD շրթունս: AD պղծութեանց:
 109 ACD զեղեալսն: B զեղեալն: ABC ճառողք:
 112 ACD սկզբան: B եղելութեամբ: C չի Հար:
 113 A Մնանիւսն զղղված՝ Մնանիւսն: BD Մնանիւսն: C Մնանիւսն: BCD Որ-
 դոյդ: D սոքայ:
 114 ACD Պետն:
 115 C Մնանիւս: ABC զգոչէր: ABCD զգոչեալդ:
 116 A Զաքարիայի: AD զուարթուն: B զուարթունն: C զուարթուն:
 117 C Մնանիւս: AD Մկրտիչ: BC Մկրտիչ:
 118 A զնոյն:
 119 ABD ծննդեանն: C ծննդեանն: BC բացաւթեա: D չի բացաւթեայ:
 123 C անտուստ:
 125 C 125—128-ի փոխարեն՝
 Հոսեալ սթափիչք լինէին զարացուցչիդ երկնաւորաց եւ երկրաւորաց:
 126 B կերակրողի փխ եւ կերակրողի:

Ի սաստկագոյն պակուցման երկիւղէ մահուն
Փրկագործ զաւրացուցիչք ինէին զաւրացուցիչոք երկնաւորաց եւ
երկրաւորաց:

Գերեզմանի անմահիդ պահապանք,
130 Եւ կանանցն իւղաբերից քարոզք յարութեան զմարդիկ յառնողիդ:
Վերացման մարմնով հզարիդ համբարձիչք,
Եւ կառք քառակերպեան ըստ մարգարէին
Ածողք յերկինս ի ծոցն Աստուծոյ:
Ընկա՛լ, մարդասէր, բարերար կամաւք զնուէր մաղթանաց;
երկրածին մարդկան

135 Յաւր յիշատակի երկնային անմարմին զուարթնոցն, աղաչեմք:

Ցնծութեամբ տաւնեմք զյիշատակ լերանցդ անմահից,
Զմերձիցն առ քեզ, Աստուած բոլորից հրաշից,
Առ մեզ նոքաւք ներգործիչ:

Զընտրեալ դասուն մետասան զպետն եւ զգլուխն
140 Հաներ նոքաւք ի բանտէ սքանչմամբ մահու կապանաց:
Զանաթն ընտրութեան յերրորդ
Համբարձեր յերկին հրեշտակաւք
Եւ ուսուցեր նմա զբանս անճառ անպատումս:

ՅՓիլիպոս խաւսեալ հրեշտակին ի կառս յարեալ ներքինուցմ:
145 Եւ վերածնեալ զնոյն յորդիս Աստուծոյ:
Կուռնելիոսի երեսեալ զուարթունն աղաւթից նորա,

127 D երկիւղէ:

128 AD Փրկագործ: B զաւրացուցիչ:

130 C եղաբերից:

131 ACD հրզարիդ:

133 A Ածաւղք: B ծոց:

136 AD Ցընծութեամբ: C ըզյիշատակ:

137 C Ըզմերձիցն:

138C նոքաւք առ մեզ: B նորովք:

139 B Զնտրեալ: C ըզպետն:

140 B նոքովք: C բանդէ:

143 C յի՛ք Եւ: B նրմա: BC ըզբանս:

144 ABD յարեաց: BCD ներքինոյն:

145 A վերածնեալ սղղված՝ վերացեալ: B վերածեաց: C վերածնեաց: A ըզնա: B՝
զնա: C ըզնոյն:

146 A Կուռնելիոսի:

Եւ ողորմութեան ածիչն առաջի քո, Յիսուս մարդասէր:
Սրբունոյ Կուսին՝ մարմնով զքեզ ծնողին
Բերեալ նշան յաղթութեան աշխարհի

150 Եւ հրաւէր փոխման բրաբիոն ոստս արմաւենույ:
Գու բազմութեամբ իջեալ զաւրաւք հրեշտակաց
Ի փոխումն Իսկուհոյն,
Աստուած սրովբէից Յիսուս եւ Տէր քրովբէից:
Յիշխանն անմահից Միքայել

155 Զաւանդեալն ետուր զհոգի Կուսին
Համբառնալ ի լուսաճեմ խորանս անմատոյցս:
Մաւր քո մարմնոյ տապանին

Կացուցեր զհոյլս անմահից պարոզս,
Յերզս հոգեւորս, որովք փոխեալ յերկիր կենդանեաց,

160 Եւ եւ վկայիցն, եւ հայրապետացն, եւ ճգնաւորացն
Աւգնականս, սպասաւորս, եւ զաւրացուցիչս:

Ընկա՛լ, մարդասէր, բարերար կամաւք զնուէր մաղթանաց
երկրածին մարդկան՝

Յաւր յիշատակի երկնային անմարմին զուարթնոցն, աղաչեմք:

Քե՛զ, հղար, մարդասէր եւ բարերար,

165 Մաղթեմք արտասուաւք՝ առաջի անկեալ արարչիդ:

147 C յի՛ք Եւ:

148 A Սրբունոյ: B Սրբունոյ: CD Սրբունոյ: B Կուսի: C ըզքեզ: B ծնաւորին: CD
ծնողին:

149 AD նշան:

150 D ոստ: A արմաւենույ: BD արմաւենույ:

151 C բազմութիւն:

152 B Իսկուհոյն: CD Իսկուհոյն:

153 AB սրովբէից: A քրովբէից:

154 C Միքայել:

155 C ըզհոգի:

156 C անմատոյց:

157 B Մաւր քո մարմն: C Մաւր քո փի Մաւր: A քոյ: B մարմնոյն:

158 ABCD ըզհոյլս: AC պարաւզս: B պարաւղըս: D պարոզս:

159 D Յերզրս: B փոխեալք: C յերկրին:

160 AD վրկայիցն: AD ճրգնաւորացն:

161 C Աւգնականըս: D Աւգնական: C սպասոր:

164 ABCD հրզար: ABD յի՛ք Եւ:

165 C անգեալ:

Ձյիշատակ տաւնի մեծին Միքայելի ի հաճոյս քեզ ընկաւ,
բարեգութիւնս։

Որով զմարդիկ պահպանես եւ պատժես
Ըստ հատուցման արժանեաց շարացն եւ բարեացն,
Որպէս յանապատն զգարս անարէն արքային մեղսասէր

170 Տապաստ արկեր զուարթնովս։

Ձգարսն հագարացոց յաւուր տաւնի իւրոյ
Ի քաղաքն Ակլունայ զարհուրեցոյց զարեղ քաջութեամբ,
Հրաշապէս անհետեալ խորտակեաց

Ձծովարշաւ հեծեալսն անարէն զարացն

175 Յայտնապէս զինուորս Միքայել անյաղթ քաջութեամբ։

Ի սոյն քաղաք զանաստուած բանակն ատարաց

Սովով եւ սրով սատակէր

Սոյն զինուոր երկնից արքայիդ, որպէս ի հնումն։

Եւ եւս առաւել

180 Գեղարդեամբն հերձեալ պատառէր զվէմն ահագին։

Ձի շարացն արուեստեալ զչուրսն անցուցեալ։

Եւ զպաշտանեայն փրկեալ տաճարանն

Հրաշիւք մեծապէս մեծն Միքայել,

Մեծին երեւեալ Կոստանդեայ, աւեր։

166 C Ըյիշատակ: AB Միքայելի: B ընկալցիս: C բարեգութիւնս:

167 B Որովք: C ըզմարդիկ:

168 C արժանեացն: ABC բարեաց:

169 AD յանապատն: B յանապատին: AD ըզգարս: B ըզգարսն: C ըզգարս: B չիք մեղսասէր:

170 ABCD զուարթնովս:

171 A Ըզգարսն: C Ըզարսն: D Ըզգարսն: C յարուր տաւնին: B Եւ յաւուր տաւնի իւրոյ զհագարացիսն փխ առից:

172 C չիք Ի քաղաքն Ակլունայ: A Ակլունա: B Ակղոնա: D Ակլոնայ:

174 BC Ըզծովարշաւ: A հեծեալսն:

175 AB զինուորս: B Միքայել: C Միքայել:

176 C չիք Ի սոյն քաղաք:

178 A զինուոր:

179 C չիք Եւ:

180 B զգեղարդեամբն: AB ըզվէմն:

181 ABCD ըզչուրսն:

182 AD փրկեալ: B չիք տաճարանն:

183 C չիք մեծապէս: ACD Միքայել փխ Միքայել: B Միքայել ուղղված՝ Միքայել:

184 B Մեծ: C Կոստանդեայ:

185 — Պահպան եմք քրիստոնէից,

Եւ քեզ յաղթանակ ընդդէմ թշնամեաց.

Ընկա՛ւ, մարդասէր, բարերար կամաւք զնուէր մաղթանաց

Երկրածին մարդկան՝

Յար յիշատակի երկնային անմարմին զուարթնոցն, աղաչեմք:

Անճառ Աստուած ողորմած, մարդասէր.

190 Բնաւից բնութեանց ստեղծող յանէից,

Հար հզարի Յիսուսի՝ Որդոյ եւ ազգակցի Հոգւոյ անեղծի.

Հայցմամբ արտասուաց երկրահուպ դիմաւք, սրտի բաղձանաւք

Մաղթեմք զփրկիչդ աշխարհի,

Աղամածին սեռի մարդկանքս զարմի.

195 Բարեխաւսութեամբ սրբոյ Կուսին,

Հայցմամբ Յովհաննու եւ վկայիդ Հար,

Առաջին վկային մաղթանաւք,

Համարէն սրբոցն դասուց՝

Առաքելոց, մարգարէից, հայրապետաց, մարտիրոսաց,

200 Եւ մերոց տաւնակցացն աղերսիք,

Ձտաւնախմբութիւնս մարդկան զյիշատակ հրանիւթիցն

185 C եմ փխ եմք: D քրիստոնէից:

186 ABCD թշնամեաց:

188 B առից քեզ:

Առաւել եւ եւս:

Եւ վասն ճշմար:

Ըստել զանձինքս մեր եւ զմի:

189 ABD չիք Անճառ: AB Ողորմած (B Ղորմած) Աստուած: D Ամէնողորմ Աստուած փխ Աստուած ողորմած:

190 C Բնաւիցըն: ABD ստեղծաւդ:

191 B Աստուած համայնից փխ Հար հզարի Յիսուսի: A հզարի: C հզար: D հզարի: B չիք Որդոյ եւ ազգակցի Հոգւոյ անեղծի: C Հոգոյդ:

192 B արտասուաց: AD սրտի: B չիք սրտի բաղձանաւք: A բաղձանաւք:

193 A ըզփրկիչդ: BC ըզփրկիչդ: D զփրկիչդ:

195 AD սրբոց:

196 B Յովհաննու: AD վկայիդ:

197 ABD վկային:

198 A սրբոցն: B դասուցըն սրբոց: D սրբոցըն:

200 D չիք Եւ:

201 AD Ձտաւնախմբութիւնս: B Ձտաւնախմբութիւն: C ըզյիշատակ:

- Ի հաճոյս ընկալ բարերար կամացոյ-
 Գթարէն սիրալիր անհաս ողորմած.
 Մարդկան պահապան զգոսա առաքեա՛,
 205 Եւ եւս առաւել
 Արեամբ քո փրկեալ հաւտի սուրբ եկեղեցոյ,
 Ընդ երկին անցելոյդ յերկրի յաջորդաց.
 Հայրապետաց՝ յինել սրբութեամբ
 Ի նմանն կոյս ի սպաս պաշտաման,
 210 Եպիսկոպոսաց, քահանայից, սարկաւազաց, դպրաց եկեղեցոյ՞
 Վերբերողք ի քեզ միութեամբ,
 Թազաւորաց՝ պահպանութեամբ յաղթութիւն նոքարք,
 Եւ իշխանաց՝ քաջութիւն,
 Եւ զաւրաց՝ ուժգնութիւն ընդդէմ խաչին թշնամեաց,
 215 Արանց եւ կանանց, ծերոց եւ տղայոց՝
 Առաջնորդ լինել ի սէր վերին կոչմանն
 Եւ ի յոյս ինքեանց միութիւնս,
 Ննջեցելոցն՝ ի յարութեան բարեկամք եւ բարեխաւսք
 Առ քեզ, մարդասէր.
 220 Ահա յիշեսցես զՏոգիս ննջեցելոցն
 Եւ ողորմեսցիս բարեխաւսութեամբ սոցա, աղաչեմք:

- 202 D կամաց:
 203 AD Գթարէն:
 204 BC ըզգոսա: AD առաքեա:
 206 AD փրկեալ քո հաւտի: B եկեղեցոյ:
 207 B երկնային փխ երկին:
 208 C շիք Հայրապետաց: AD սրբութեամբ:
 209 AD նմանըն:
 210 AD դրպրաց: B եկեղեցոյ:
 211 AC Վերբերաւողք: B Վերաբերաւող:
 214 B զաւրացու ճրգնութեան փխ զաւրաց ուժգնութիւն: D ուժգնութիւն: AD թշնամեաց:
 216 B կոչման:
 218 AD ննջեցելոցն: C ննջեցելոցըն: D յարութեանն: C բարեկամք: C բարեխաւս:
 220 D ննջեցելոցն:
 221 C շիք սոցա, աղաչեմք:

Բամեալ միացո՛ զմեզ ի սէր քո
 Եւ զխաղաղութիւն քո տո՛ւր մեզ, խնդրեմք:

Ուրախացո՛ զանձինս, եւ զմիմեանց
 225 Տեառն Աստուծոյ յանձն արասցուք:

Փոխ Զիննեակ դասուց հրանիւթից
 Անմահ երկնային քահանայապետութեանցդ
 Այսար տանախմբեմք զյիշատակ
 Մարդիկս երկրածինք՝ փոքունս ձեր եղբարք.
 230 Անեղին բարձրելոյ աթոռք անարուեստք,
 Քերովբէք բազմաչեայք եւ սերովբէք եռահիւսակ,
 Հնչողք սրբասացութեանց,

222 ABD 222—225-ի փոխարեն՝
 A Առաւել եւ եւս
 Վասըն ճըշմարիտ եւ սուրբ հաւատոյս մերոյ, աղաչեմք:

Բոտել զանձինս եւ զմիմեանս Տեառն Աստուծոյ, աղաչեմք:

B Եւ եւս առաւել:
 Զանձինքս մեր:

D Բարուն ճըշմարիտ Տէր Յիսուս Քրիստոս,
 Ի յիշատակի լուսափալ զուարթնոց երկնային զաւրաց
 Հայցեմք ի քէն ուղիղ դաւանութեամբ:

Եւ եւս առաւել:

Ողորմութեամբ փրկելիչ Աստուած խնայեա յանձինքս մեր,
 Թարեխաւսութեամբ սրբրոցն Միքայէլի եւ Գաբրիէլի,
 Եւ ամենայն հրանիւթ դասուցըն լուսեղինացն, խնդրեմք:

- 223 C Խ փխ խնդրեմք:
 224 C ըզմիմեանց:
 225 C յանձն փխ յանձն արասցուք:
 226 ABD շիք Փոխ: B հրանիւթ:
 227 B քահանայութեանց: C քահանայապետութեանցդ:
 228 ACD տանախմբեմք: B տանեմք: C ըզյիշատակ:
 229 B փոքունք: C եղբարքս:
 231 A Քերովբէք: B Քրորբէք: C Քրովբէք: A սրորբէք: BC սրովբէք եռահիւսակք: D
 եռահիւսակ:
 232 A Հընչաւղք: C Հնչող: D Հընչողք: ABD սրբասացութեանց:

Տիրաբար պետութիւնք, զարութիւնք, իշխանութիւնք, զինուորք
արարչին,

Միջինք երկնայնոցն եւ երկրորդք առաջնոցն,
235 Պետութիւնք հրեշտակապետք եւ հրեշտակք անմարմնոցն,
Մայրք եւ վերջք մարդկան պահապանք,
Ճշմարիտ մեր բարեկամք՝ Միքայէլ եւ Գաբրիէլ,
Զարութեանցն Աստուծոյ զարեւոյ զինուորք եւ իշխանք
հրեշտակաց,

Գիտութեանցն Աստուծոյ յերկիր հոսիչք
240 եւ զմարդիկ առ ձեզ զերբերիչք ի սէր արարչին,
Սաստիչ ստահակաց եւ ուղղոց վարդապետք ի յոյսն անվեհեր,
Զմարդկան աղաթս ածողք յերկինս առաջի բազմելոյն
եւ տեսողք զերեսս աղքատացս Աստուծոյ ըստ փրկչին համայնից,
Կենաց պահապանք մեր, միջնորդք մահու եւ փողք յարութեան,

245 Աւգնականք յաւուրն աներեկ եւ բարեխաւսք առ Յիսուս՝
Դատողն անաշառ.
Աղաչեմք հայցմամբ ընդունել զնուէր մաղթանաց
ի տանս ձեր, հզարք:
Պահապան մեր լերուք ի յելս եւ ի մուտս, ի կալս եւ ի գնալս,
250 ի գիշերի եւ ի տունջեան, յարթնութեան եւ ի ննջման՝
Բանակել շուրջ զմեաւք՝ զերկիւղածովքս Աստուծոյ,
Յար մահու մեր զհոգիս քաղցրութեամբ աւանդողք,
Հեզաբար լերուք երեւեալք, որպէս հարք՝ առ որդիս.

233 BC տէրութիւնք փխ պետութիւնք: B արարչիդ:

235 B անմարմնոցդ: CD անմարմնոցըդ:

237 AD ճշմարիտ: C բարեկամք Միքայել եւ Գաբրիէլ:

238 C չի՞ զարեւոյ:

240 B բերարբերիչք փխ վերբերիչք: C վերայբերիչք: D վերաբերիչք:

242 A ածաղք: C ունողք փխ ածողք:

243 A տեսաղք: B զերեսս: AD փրկչին:

245 ABD բարեխաւս:

246 A Դատաւղն: BC Դատաւորն փխ Դատողն:

247 C Աղաչեմք ըզձեզ: AB զնուէր: C ըզնուէր: AD մաղթանացս:

248 ABCD տանըս: ABCD հզարք:

249 C գնալ:

250 D Գիշերի փխ ի գիշերի: BD ննջման:

251 B Բանակել: AD ըզմեաւք: B զմեաւք: BC զերկիւղածովքս: D զերկիւղածովքս:

252 B զհոգիս մեր: A աւանդաղք:

253 BC երեւեալք:

Ընդ խաւարայինսն զբնաւից

255 Զերծուցլք զհոգիս ընդ իշխանութիւն ի հոյսս արդարոց.
Զբանսարկուն, բարեկամք մեր, ատեցէք
Եւ զմեզ անվրէպ ի ծոցն ածէք Աստուծոյ,
Որ ողորմութեամբն իրով եւ բարեխաւսութեամբ ձեր
Փրկեսցէ զմեզ յամենայն վտանգից մերոց՝
260 Շնորհել ողորմութիւն յայժմուս եւ յաներեկ աւուրն:
Եւ այժմ ողորմեա՛ց մեզ, Տէր Աստուած մեռ,
Ըստ մեծի ողորմութեան քում:

254 AC ըզբնաւից:

255 D իշխանութեամբ:

256 C Ըբանսարկուն: ABD ատեցէք փխ ատեցէք:

257 CD ըզմեզ: C ածէք ի ծոցն:

259 D Փրկեսցէ: AD վրտանգից:

261 ABCD չի՞ եւ այժմ:

ՁԶ. ՔԱՐՈՉ ԶԱՅՆԻ ՅԱԻՅՏԱՐԱՆԻՆ, ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԷՍԻ

Նոր արհնութիւն ընդ հայցուածոց մաղթանաց
Մատուցանեմք առաջի քո,
Հայր անսկիզբն, Որդի անժամանակ, Հոգի մշտնջենաւոր,
Միաստուածութիւն եւ զարութիւն,
5 Որով գոյացան էութիւնք իմանալեաց եւ տարրեղինաց,
Յորոց եւ բնութիւնն խորհրդաստեղծ անկերպիղ կերպարան,
Որոյ խաբմամբ խաւարին յարփիականն մերկացեալ լուսոյ,

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 1084, թերթ 80ա—83բ:
- B—ձեռ. № 1087, թերթ 50ա—54բ:
- C—ձեռ. № 1090, թերթ 81ա—84բ:
- D—ձեռ. № 1043, թերթ 99բ—103բ:
- E—ձեռ. № 1088, թերթ 67ա—72բ:
- F—ձեռ. № 953, թերթ 469բ—471ա:
- G—Կանոն օրհնութեան սրբալոյս մեոնին, Վաղարշապատ, 1876, էջ 37—44:

Խորագիր

ACD Քարոզ ձայնի յԱւետարանին (C տեանն Նրսէսի փխ յԱւետարանին), ըստ անուան իւրոյ (A շիֆ իւրոյ): BEF Քարոզ ձայնի յԱւետարանին, ըստ (E Աւր, F յօրն փխ յԱւետարանին): G Քարոզ տեանն Ներսիսի: Մայրակապ՝ Նէրսիսի երգ:

Քննագիր

- 1 E Ջոր փխ նոր: G օրհնութիւն: CD հայցուածոց:
- 2 C շիֆ Մատուցանեմք:
- 3 ACDEG անրսկիզբն: BF անրսկիզբ: CD մըշտընջաւոր: ABG մըշտընջենաւոր: EF մշտընջենաւոր:
- 4 EFG զօրութիւն:
- 5 BDEF Որ:
- 6 E Որոց: A բնութիւն: BCDEF բնութիւնըն: ABCDFG խորհրդաստեղծ: AE անկերպիտ:
- 7 E Որո խամբամբ: A յարփիականըն: E արփիականն:

Սակայն ոչ անտես եղեալ ի քէն, բարերար.
Ահա ընկալցիս զպաղատանս ժողովելոցս,
10 Յաղագս առաջիկայ աւծման իւղոյս
Ընդունելոյ առ ի քէն շնորհս, աղաչեմք:

էիդ լուսոյ անեղի ծագեալ ի ստորինս,
Մի ի յերից ծագումն անուան միածնիդ,
Աւծեր աստուածութեամբք իբր իւղով զառեալն ի մէնջ
մարդկութիւն,

- 15 Ջնոյն աւծումն ընդ զգայականի խառնեալ աւծութեան,
Աւծեր իւղով ուրախութեան զանդամս մարմնոյ քո զեկեղեցի՝
Յաւդեալ ընդ քեզ միութեամբ.
Ի գլխոյդ ահարոնեան ի գրապանս իջեալ զգեստուց,
Իւղ թափեալ անուն,
20 Լցեր անուշահոտութեամբ զանհամութիւն բնութեանս,
Վասն որոյ եւ արիորդք առձայնեալ փեսաւերացն առաքելոց,
Հաստատեալ զինքեանս իւղովս այս արհնութեամբ.
Ահա ընկալցիս զպաղատանս ժողովելոցս,
Յաղագս առաջիկա աւծման իւղոյս
25 Ընդունելոյ առ ի քէն շնորհս, աղաչեմք:

Րարուն պանծալի վեհիցն եւ ստորնայնոցս,

- 9 Հաջորդ տներում կրկնակր՝ սղված: BD Ահայ: F ըզպաղատանս:
- 10 E Յաղակս առաջիկա: G յառաջիկայ: FG օծման:
- 11 E Ընդունելո: A շընորհս: G ըզշնորհս: G տողից հետո՝
Գպ. Լուր Տէր եւ ողորմես:
- 12 E Միդ փխ էիդ: E լոյսոյ: BDEF շիֆ՝ անեղի: BCDEF ստորինըս:
- 13 BE երից: AG անուն: BCDFG միածինդ:
- 14 F Օծեր աստուածութեանդ: G Օծեր: BEF մարդկութիւնս:
- 15 ABCDEFG Ըզնոյն: FG օծումն: BCDEFG ըզգայականի: FG օծութեանն:
- 16 FG Օծեր: E մարմնո:
- 17 FG Յօդեալ: BE միօրրութեամբ: F միաւորութեամբ:
- 18 A գլխոյս: G զըլխոյդ: A գրապանակս: ACDG ըզգեստուց:
- 20 ABCDFG Լըցեր: A զանմահութիւն: ABCDEF բընութեանս:
- 21 E Վասն որո: B արիորդ: E արիւնորդ: F օրինորդ: G օրիորդք: BEF առանձնացեալ փխ առձայնեալ: ABEG փեսաւերացն: CD փեսաւերացըն:
- 22 AG Հաստատել: E Հաստատեալք ինքանս: G օրհնութեամբ:
- 26 A պանծալի: ABCDEF ըստորնայնոցս:

- խորագոյն հիման եկեղեցոյ քո ճարտարապետ,
Որ եւ ի հնումն զորդէգրութեան
Աւետիս աղանեաւ Հոգոյն ի տիպ ձիթենույ առ Նոյ ծանուցեր.
- 30 Զնոյն Մովսեսիւ ծաղկանց քոյիւք,
Ընդ սոյն խառնութեամբ նշանակեցեր ընդ մերս ւածութեան,
Զչորից առաքինութեանց խառնել միութիւն յորդիս ւածելոց,
Որով ւածան պետք նախկի ւածելոցն հնոյ արիւնին,
Դաս թագազարմից եւ մարգարէից՝
- 35 Քահանայիւք եւ պաշտանէիւք.
Սովաւ եւ ի նորումս զ'ի ձեռս աւագակաց յանձնեալ,
Նախահարն զվէրս հոգոց բժշկեալ,
Զմարգարէին բարբառ լցեալ,
Աւծեր իւղով զգլուխ եւ բաժակաւ իմաստութեան զուարճացուցեր.
- 40 Ահա ընկալցիս զպաղատանս ժողովելոցս,
Յաղագս առաջիկայ ւածման իւղոյս
Ընդունելոյ առ ի քէն շնորհս, աղաչեմք:

Սովին ւածմամբ իւղոյ զարդարեցեր զեկեղեցի քո, Քրիստոս,
Անհրթիական Հոգոյն իջմամբ նախ զորս ի վերնատունն,

- 27 AC եկեղեցոյ: E եկեղեցո: BDEF լիք քո:
28 A հնումն: BE զորդէգրութիւն: F զորդէգրութիւն: G զորդէգրութեանն:
29 F աղանեան: AE Հոգոյն: ABCDF ձիթենույ: E ձիթենու:
30 ACDG Ընդունելոյ: BEF Ընդունելոյ: BCDEFG Մովսէսիւ: AE քոյիւք: G քոյիւք փխ քո-
յիւք:
31 BEF այն փխ սոյն: A խառնութեամբն: AG նշանակեցեր: E ւածութեանն: FG
օծութեանն:
32 A Ընդունելոյ: BCDFG Ընդունելոյ: E Չորից: BEF առաքինութեանցն: E որդիս
յւածելոց: FG օծելոց:
33 AG օծան: BCDEF լուծան փխ ւածան: A պետք: BCDEF պէտք: CG նախկի
E ւածութեանն: F օծելոցն: G օծելոց: A հնոյ: E հնո: G հնոյն: FG օրինին:
34 CG Դասք:
35 FG պաշտանէիւք:
36 E զձեռս փխ զ'ի ձեռս: G ըզ ի ձեռս փխ զ'ի ձեռս: CG անկեալ փխ յանձնեալ:
37 CFG նախահարն: AEG ըզվէրս: BD ըզվէրս: CF ըզվէրս: ABCDEF հոգոց: A
բժշկեալ: BCDF բժշկեալ: G բժշկեալ:
38 A Ընդարգարէին: ABCDF լրցեալ: G աղբջեալ:
39 FG օծեր: E իւղիւ: ABCDEFG ըզգլուխ: F բաժակոզ: ACD զըւարճացուցի:
BEF զըւարճացու:
43 FG օծմամբ: E իւղո:
44 F Անհրթիական: ABCDEF Հոգոյն: E վերնատուն: G վերնատունն:

- 45 Զնոյն ընդ հրթիականիս իւղոյ եւ ջրոյ
ԶՀոգոյն խառնեալ զարութիւն,
Մնար սովաւ զառ ի քեզ հաւատացեալս յորդիս լուսոյ,
Եւ յորդիս տուրնչեան յւածումն քահանայական եւ թագաւորական.
Դրոշմն տիրական եւ կնիք զգայական,
50 Մերութիւն իմաստութեան ի ձէթ հոգոց պարարտութեան,
Յորմէ ւածան հեթանոսք պարզեալ իւղով ի լերին սրբութեան.
Ահա ընկալցիս զպաղատանս ժողովելոցս.
Յաղագս առաջիկայ ւածման իւղոյս
Ընդունելոյ առ ի քէն շնորհս, աղաչեմք:
- 55 Եկեալքս ի տաճար փառաց քոց, ւածեալք Աստուծոյ
Հովուապետք՝ հովուաք եւ պաշտանէիւք,
Զձեռս եւ զմիտս վեր ամբառնամք առ մերձդ ամենից.
Ժամանեա՛ անհեռանալի ի մէնջ յանուն քո ժողովելոց,
Ընկա՛լ ի լրումն եկեղեցոյ քո զընծայեալս ի քոյոց պարգեաց
60 Եւ զոգոյն միացո աներեւոյթ զարութիւն,
Ընդ իւղս այս երեւելի ի զուարթութիւն տրտմեցելոց

- 45 FG Ընդունելոյ: F հրթիականիս: E իւղ եւ ջրո:
46 A Ընդունելոյ: BCDEF Ընդունելոյ: G Հոգոյն: CEFG զարութիւն:
47 ABCDFG Մնար: E որդիս: DE լուսո:
48 E որդիս: ABCDG տուրնչեան: BCD յւածումն: FG յօծումն:
49 ACFG Դրոշմն: BDE Դրոշմն: BCDFG ըզգայական:
50 ABCDEF Մերութեան: ABCD իմաստութեան:
51 FG օծան: E պարզ: A լերին: ACFG սրբութեան: B սրբութիւն: DE սրբու-
թիւն:
55 BD Եկեալքս: FG օծեալք:
56 A Հովուապետք: BF Հովուապետ: E Հովուապետ: FG հովուք: E պաշտանէիւք: FG
պաշտանէիւք:
57 ABDEFG Ընդունելոյ: C Ընդունելոյ: BCDF ըզմիտս: EG ըզմիտս: F ամբառնամք:
A մերտ փխ մերձդ: BDEF մեր փխ մերձդ: G Տէրք փխ մերձդ:
58 C Ժամանեա լրացված՝ Ժամանեա մեզ: A անհեռանալի: G անհեռանալի: E
անուն: AG ժողովելոցս:
59 BCD լրումն: E լումն փխ լրումն: ABCDF եկեղեցոյ: E եկեղեցո: BCDE զըն-
ծայեալս: AE բոց: G քոյ:
60 B զաւագոյն: CDE զոգոյն: F զօգուտ փխ զօգոյն: G զհոգոյն: ABCDF միացոյ:
E աներեւոյթ: CFG զարութիւն:
61 BCD իւղս: ABCDEG տրտմեցելոց:

- Յաւածումն եղջիւր եկեղեցոյ •
 Խեթկել զընդդիմամարտին զաւրութիւն եղիցի սա նշան,
 Ի ճակատ նախահրաւէր կոչելոցն յարքայութիւնդ երկնից։
- 65 Ահա ընկալցիս զպաղատանս ժողովելոցս,
 Յաղագս առաջիկայ արժման իւղոյս
 Ընդունելոյ առ ի քէն շնորհս, աղաչեմք։
- Սրբեա՛ զմիտս եւ զխորհուրդս
 Եւ զգայական բնութիւնս սովաւ արժեւոց՝
- 70 Մնանիլ յորդեգրութիւն Հաւրդ երկնաւորի ի քում
 Ժառանգակցութիւնն,
 Նկարել վերստին զպատկերոյ քո գեղեցկութիւն ի դէմս ամենի,
 Զգենուլ զքեզ իբր գեղմամբ պարածածկեալ
 Ոչխար եւ գառն Աստուծոյ.
 Զպատմուճանդ առաջին, ըստ անառակին,
- 75 Ոչ մերկանալ դարձեալ, այլ մաքրել արտասուաւք,
 Զխայթուածս թունից մահաբերին
 Սպեղանեաւս այսու բժշկեսցես.
 Ահա ընկալցիս զպաղատանս ժողովելոցս,
 Յաղագս առաջիկայ արժման իւղոյս
- 80 Ընդունելոյ առ ի քէն շնորհս, աղաչեմք։

- 62 FG Յօծումն: ACDG եղջիւր: E եղջուր: F եղջելուր: AE եկեղեցոյ:
 63 ACD Խեթկել: BEF Ի սեթկել փխ Խեթկել: BE զընդդիմամարտին: CDEG զօրութիւն: E եղիցի: BDE սայ: ABDFG նըշան:
 64 C նախահրաւէր: G կոչելոցն: E արքայութիւնդ:
 68 ACEFG Սրբեալ: BD Սրբեալ: BFG ըզմիտս: CD ըզմիտս: EG ըզխորհուրդս:
 69 BCDFG ըզգայական: C սովօ: FG օծելոց:
 70 BCDEF Մնանիլ: G Մնանիլ: E որդեգրութիւն: FG Հօրդ: AC Ժառանգակցութիւն: BD Ժառանգակցութիւն: EF Ժառանգակցութիւն: G Ժառանգակցութիւն:
 71 ABCDEFG Նրկարել վերստին: A ըզպատկերի: BD ըզպատկերոյ: CE ըզպատկերի: F ըզպատկի փխ զպատկերոյ: G զպատկերի: D ամենի: G ամենից:
 72 EG Ըզգոնուլ: ABCDEFG ըզքեզ: BDEF գեղամբ:
 74 ABCDF Ըզպատմուճանդ:
 75 A այլ դարձեալ: B մաքրել: FG արտասուաւք:
 76 G Զխայթուած: ABDFG թունից: E մահաբերին:
 77 BEF Սպեղանաւս: G Ըսպեղանեաւս: E այսու փխ այսու: ABCDEFG բժշկեսցես:

- Ի Հաւրդ ըղխումն անսպառ,
 Որդոյ փառակից Հոգի Աստուծոյ,
 Ի ջուրց վերաստեղծփչ կենդանեաց՝
 Զգալեաց յառաջնումն եւ իմանալեաց յերկրորդումն,
- 85 Առ որ պաղատիմք հայցմամբ մաղթանաց
 Ժողովեալքս առաջի քո՝
 Հեղուլ առատապէս զշնորհաց քոց զանազանութիւն
 Ի յիւզս այս սրբութեան,
 Ըստ էակցի քո մարդեղութեան ի մեզ նկարեալ
- 90 ԶՀոգի իմաստութեան եւ հանճարոյ,
 ԶՀոգի խորհրդոյ եւ զաւրութեան,
 ԶՀոգի գիտութեան եւ աստուածպաշտութեան,
 ԶՀոգի երկիւղի Աստուծոյ եւ որդեգրութեան,
 Լնուլ սովաւ զորոշմեցելոցն եւսթնարփեան շնորհի քո
 առատութեամբ,
- 95 Բարեխաւութեամբ մաքրեալ հոգոց քոց բնակութեան,
 Արժանացելոց իննեակ դասուց հոգեղինաց
 Եւ ընտրելոց ի քէն հողեղինաց.
 Ամէնաւրհնեալ կուսի Մարիամու Աստուածածնի՝
 Մեծին ի ծնունդս կանանց,

- 81 FG Հօրդ: AG բղխումն: BCDF բրխումն: E բխումն: ABCDFG անսպառ:
 82 AC Որդոյ:
 83 E կենդանաց:
 84 A Սգալեաց: BCDEFG Ըզգալեաց: E իմանալաց: ABDF յերկրորդումն:
 85 E պաղատիմք: BE մախթանաց:
 87 BCDFG ըզշնորհաց: E ըզշնորհաց:
 88 BCDF յիւզս: E եաւզս: ACDG սրբութեան: BF սրբութիւն: E սրբութիւն:
 89 ABCDFG նրկարեալ:
 90 E հանճարոյ:
 91 ABCDEF Հոգի: ABCDFG խորհրդոյ: E խորհրդոյ: BCDFG զօրութեան:
 92 BEF Հոգի:
 93 BEF Հոգի: C յորդեգրութեան:
 94 B Ըրնելով: CDG Ըրնուլ: E Ըրնելով: F Ըրնելով: ABCDF Եթնարփեան: FG Եթնարփեան:
 95 BE Բարեխաւութեամբ: FG Բարեխաւութեամբ: ABCDEF հոգոց: AG քում:
 96 E իննակ:
 97 E ընդրելոց:
 98 E Ամէնաւրհնեալ: G Ամէնօրհնեալ: AG կուսին: G Աստուածածնին:
 99 G ծնունդոս:

- 100 նախահրաւեր այսմ շնորհի Մկրտչին Յովհաննու,
նախնոյն վկայից եւ սարկաւագաց՝ սրբոյն Ստեփանոսի,
Առաքելովք եւ մարգարէիք,
Մարտիրոսաւք եւ ճգնաւորաւք,
Եւ համարէն սովաւ ւածելովք արդարոցն
- 105 Եւ որ այսր ւածամբ զմեզ Լուսաւորչի՝ սրբոյն Գրիգորի.
Ահա յիշեսցի եւ զհոգիս հանգուցելոց մերոց՝
Հաւատով ի քեզ ննջեցելոց, խնդրեմք.

Եւ եւս առաւել
Զյորդորումն սիրոյ եւ զգործս բարեաց պարգեւել մեզ, խնդրեմք:

- 110 Զանձինս մեր եւ զմիմեանս
Տեառն Աստուծոյ ամենակալի յանձն արասցուք, խնդրեմք:

Բոտեա զմեզ սովին ւածութեամբ
Ի հուր սիրոյ քո, հուրդ Աստուած, խնդրեմք:

- 100 E նախահրամեր: G այսրմ: BDEF աշխարհի փխ շնորհի: BCD Մկրտչին: E Մկրտիին: F Մըկրտչին: G Մըկրտչին: E Յովհաննու:
101 G նախնոյն: FG վրկայից: CDFG սրբոյն: B սրբոյն: AFG Ստեփանոսի:
102 C մարգէիք:
103 BCEFG Մարտիրոսոք: AD ճըգնաւորաւք: B ճըգնաւորոք: CEF ճգնաւորոք: G ճըգնաւորոք:
104 CDG համարէն: FG օծելովք: BEF արդարոցն:
105 FG օծամբ: G օծամբ լուսոյ: ABCDFG ըզմեզ: B Լուսաւորչ: EF Լուսաւորիչ: BCDFG սրբոյն:
106 ABCDEF 106—107-րդ տողերի փոխարեն՝ Ահա յիշեսցի (A յիշեա): G 106—107-րդ տողերի փոխարեն՝ Ահա յիշեսցես:
108 C առօն:
109 ABCDEF չի՛ք՝ տողը: G Զյորդորումն: G ըզգործոս: G խնդրեմք: G տողից հետո՝ հուր մեզ Տէր:
110 ABCDEF 110—111-րդ տողերը՝ քերի: G Զանձինս: G ըզմիմեանս:
111 AEF տողից հետո՝ Ողորմեաց մեզ, Տէր Աստուած (AE տողը՝ քերի): G ամենակալին: G չի՛ք խնդրեմք: G տողից հետո՝ Քեզ Տեառնդ յանձն եղիցուք:
112 BEF Բոտեայ: D Բրոտեայ: ABCDFG ըզմեզ: F յածութեամբ փխ ւածութեամբ: G օծութեամբ:
113 E սիրո: BC քոյ: BDF հօրդ փխ հուրդ: C Հօրդ ուղղված՝ հուրդ: E հուրդ փի հուրդ: A Աստուած: DG խնդրեմք:

- Գերագունիդ էի գթութեան
- 115 Զքոյս պարգեւ շնորհի ւածեմք յաղերս փարելի.
Շնորհեա՛ սովաւ զխաղաղութիւն եկեղեցոյ
Եւ ընդ սովին տաւաղեալ հատիք,
Պահեա զնուիրող այսր ընծայի
Զհայրապետս մեր՝ զտէր [այս անուն]՝ քեզ ի հաճոյս,
120 Եպիսկոպոսաւք եւ վարդապետաւք,
Քահանայիք եւ սարկաւագաւք եւ պաշտանէիք.
Զարացո՛ր եւ զւածեալսն ի թագ արքայութեան
Սորին շնորհիլ պսակեալ,
Զարապետաւք եւ զարականաւք՝
125 Վանել զներհական զարութիւնս ոչ ւածելոցն խաւարազգեստից.
Պարգեւեա՛ սովաւ եւ տարերաց զբարեխառնութիւն,
Բուսոց եւ տնկոց՝ զառատապէս պտղաբերութիւն.
Յիշեա՛ եւ զհոգիս ննջեցելոց մերոց՝
Սրբալոյս այս իւղոյ մեռունի ւածելոց,

- 114 ABDE Գերագունիտ: AF զրթութեան: E զգութեան: G Գերագունի էիդ զրթութեան փխ տողի:
115 ACG ւածեմք փխ ւածեմք: EF օծեմք: F յաղագս փխ յաղերս:
116 B Շնորհեաց: ABCDEF ըխաղաղութիւն: ABCDF եկեղեցոյ: E եկեղեցոյ:
117 G սովիք: C տաղավարեալ: G տաղաւարեալ: FG հօտի:
118 A րզնուիրաւ: BD րզնուիրող: C րզնուիրող: E յիշուիրող: F րզնուիրող: G զնուիրող:
119 AG Ըզհայրապետոս: BCDF Ըզհայրապետս: ABCD'G ըզտէր:
120 BEFG Եպիսկոպոսոք: ABEFG վարդապետոք:
121 BEFG սարկաւագոք: FG պաշտանէիք:
122 ABD Զարացոյ: CFG Զօրացո: FG օծեալսն:
123 A Սովին: AG պսակեալ:
124 B Զարապետոք: CD Զօրապետաւք: FG Զօրապետոք: C զօրականաւք: FG զօրականոք:
125 BEF Վանեալ: A րզներհական: G զներհական: CDFG զօրութիւնս: FG օծելոցն:
126 E սովեալ: G զտարերաց: B ըզբարեխառնութիւն: CDF ըզբարեխառնութիւն: E զբարեխառնութիւն:
127 CDF Բուսոց: BCDFG տրնկոց: FG պրտղաբերութիւն:
128 BD Յիշեալ: FG ննջեցելոց:
129 ABCDFG Սրբալոյս: E Սրբալուս: A չի՛ք այս: E իւղս: G միւռօնի: E ւածելոյ: FG օծելոց:

130 Եւ ի ծագման քո մեծի իբր զիւղեալ պատրոյկ
Վառեսցես ընդ նոսին եւ զմեզ անշէջ քո լուսով:
Եւ այժմ ողորմեա՛ց մեզ, Տէր Աստուած մեր,
Ըստ մեծի ողորմութեան քոմ:

130 BDEF զուղղեալ փխ զիւղեալ:

131 BF ընդ նոսին ընդ նոսին: EG ըզմեզ:

133 A քում ազաշեմք: C քում ասացուք: F քում ասացուք ամենեքեան միա[բա-
նութեամբ]:

134 G տողից հետո՝ Ասացուք ամենեքեան միաբանութեամբ. Տէր ողորմեա, Տէր
ողորմեա, լուր Տէր եւ ողորմեա:

ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ

ՃԷ. ՏԱՂ ԱԻՆՏԵԱՑ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԵՆԻՆ, Ի ՏԷՐ ՆՈՐՍՐՍԵ
ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ

Այսաւր երեւի անտեսն ի բարձանց.
Քանին բընութեամբ բոլոր եղականք
Գովեն գունդք վեհից վերին պետութեանցն:
Դարձեալ կերպանայ ըզմերս ի Կուսէն,
5 Եղանի հանգոյն հողածնեալ մարդոյն.
Զարգանայր մանուկ հողաստեղծուածոյս,

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 266ա—267ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 12բ—13բ:
- C—ձեռ. № 554, թերթ 19բ—21ա:
- D—ձեռ. № 474, թերթ 14ա—15ա:
- E—ձեռ. № 6495, թերթ 84աբ:
- F—ձեռ. № 2672, թերթ 24բ—25ա:
- G—«Բազմավէպ», Վենետիկ, 1907, № 2, էջ 62:

Խորագիր

A Այլ տաղ Աւետեաց Աստուածածնին: B անխորագիր C Տաղ ի տէր Ներսէսէ:
Հայոց կաթողիկոսէ: D Նոյն Ներսեսի տեառնն ասացեալ: E Տաղ ի տէր Ներսէ[սէ]:
F Տաղ ի Ներսէս Լամբրոնացոյ ասացեալ [Դ ատուր Մենդեան]: G Տաղ Մենդեան, ի
տէր Ներսէսէ Կլայեցոյ:

Մայրակապ՝ Ա—Բ:

Բնագիր

- 1 AB անհասն փխ անտեսն:
- 2 CDEG բընութիւնք:
- 3 CD գունք փխ գունդք: B վեհիցն: DG պետութեանց
- 4 D կերպանալ:
- 5 B հողացեալ: CDEG երեւի ծաղիկ նոր շառաւղին փխ առիկ:
- 6 E մանուկն: AF հողաստեղծուածոյս: B հողաստեղծուածոյս: CE հողաստեղծ-
ւածոյս:

- էրեւի ծաղիկ նոր շառաւիղին
 Ընդ այն յայտնափոխ փոխարկեալ մարդոյն,
 Քէ նդ այդ յանցանացդ, որ ի պատուողէն:
- 10 Փամանակ եհաս Կուսին աւետեաց,
 Ի յորովայնէ նրաստ երեւեալ
 Լընու զամենայն զոր յառաջն ասաց:
 Խաղայր խորհրդով մեծըն Գարբիէ
 Մանուցող եղեալ Կուսին աւետեաց.
- 15 — Կենաց ես յայտնող, կոյս եւ անարատ,
 Հոգի Աստուծոյ ի քեզ եկեսցէ,
 Զայն Տեան զարութեանց ի քեզ որոտայ:
 Ղաւղեալ սուրբ Կուսին յահէ հրեշտակին,
 Ճեպէր հիացմամբ սափորովն յաղբիւրն,
- 20 Միայն հիացեալ ընդ միտս զարմանայր.
 — Յանէ երկրածնէ ոչ իցեմ խաբեալ,
 Նորասքանչ է բանս, զոր ես լըսեցի:
 Շտապով տազնապէր, երկիւղիւ լընոյր.
 — Ուստի այս լիցի,— զայն պատասխանէր,—

- 7 AC Երեւի: B շառաւիղին: F շառաւիղին: CEG էմանուէլի: (E էմանուէլի: G էմա-
 նուէլի) գուշակ լինելով փխ տողի: D Երանեն այսար մեզ զարք երկնայնոց փխ
 տողի:
- 8 C շի՛ տողը: D յայտնապէս: G յտնափոխ փխ յայտնափոխ: B մարդոյն:
- 9 ABCDEF Ընդ փխ նդ: B յայտ փխ այդ: C յանցանացդ: D անցանացդ: G
 յանցանաց: B պարտողէն:
- 10 AB էհաս: G Կուսին: B աւետեացն:
- 11 C շի՛ տողը: EG յորովայնի: D նուաստ: EG անսերմ փխ նրաստ:
- 12 G Լընու: CEG նախ խոստացաւ փխ յառաջն ասաց: D յառաջ:
- 13 D Խաղայր: E խորհրդով: CDEG պետքն փխ մեծըն:
- 14 ABE Մանուցուող: F Մանուցող:
- 15 AB յայտնուող:
- 16 CEG Հողին:
- 17 G զարութեանց: D սրտաս:
- 18 G Ղաղեալ:
- 19 C հիացմամբ: CG սափորով: ABDF յաղբիւրն:
- 20 E հիանայր: D միտքս: E միտքն:
- 21 AB յերկրածնէ: E երկրածնէ: F յերկրածնէ:
- 22 C Նորասքանչ: ABDF ձայնս որ ինձ երեւի փխ բանս զոր ես լըսեցի:
- 23 C Ըշտապով: B երկեղիւ: D երկիւղ:
- 24 G ձայն փխ զայն:

- 25 Զունիմ ինչ կարծիս, հրեշտակ Աստուծոյ:
 Պանծալի ձայնիւ գոչէր Գարբիէ.
 — Զահին մեծ արփույն ընդունակ եղեր,
 Ռահ ուղղեալ յերկնից բերեմ զաւետիս,
 Սպասաւորեմ ես սուրբ թագաւորին,
- 30 Վերուստ եմ իջեալ տալով զաւետիս,
 Տալով զաւետիս, որ ոչ անցանէ,
 Բարունին էից ի քէն ծընանի:
 Յընծա՛, դուստր անմեղ Եւայի ունկամբն,
 Իի:թանիւթ մարմնով, լուծիչ տրրամութեանց.
- 35 Փառաց թագաւորն ի քէն մեզ յայտնեալ,
 Քեզ փա՛ռք վայելէ յաւիտեանս, ամէն:

- 25 D հրեշտակը:
 27 E Զահի: CDE արփոյն: ABE ընդունուող: F ընդունող:
 28 BCD ուղեալ:
 30 AF տալով:
 31 D շի՛ Տալով զաւետիս:
 32 D Բարունն: AB յէից: F յերկնից փխ էից: D ծնանի:
 33 F Յընծայ: CEG Յընծա՛ դու հոգով (G հոգով), կոյսդ Մարիամ փխ տողի:
 D Յնծայ Մարիամ մայր Բանին կենաց փխ տողի:
 34 BDG Իի:թ աննի:թ փխ Իի:թանի:թ: BCEG տրրամութեան: DF տրրամութեանց:

**ՃԸ. ՏԱՂ ԾՆՆԴԵԱՆ ՃՐԱԳԱԼՈՒՑԻՆ, Ի ՏԷՐ ՆՈՒՍԷՍ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ**

Անմահից արքայն եւ սրովբէից անտեսն
Յերկնից ի յերկիր խոնարհեցաւ կամաւ:

Բարձրեալ թագաւորն ըզԳաբրիէլ կոչեաց,
Առ Կոյսն առաքեաց, զխորհուրդըն մեծ յայտնեաց:

- 5 Գաբրիէլ եկեալ զողջոյնըն տայր Կուսին.
— Ուրախ լե՛ր, բերկրեալդ, մայր լինելով փրկչին:
Դրոշմեալ ըզսուրբ Կոյսն Գաբրիէլի բարբառն,

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 5328, թերթ 61բ—62բ:
B—ձեռ. № 423, թերթ 61աբ:
C—ձեռ. № 6495, թերթ 89բ—90բ:
D—ձեռ. № 7958, թերթ 30ա—31ա:
E—ձեռ. № 424, թերթ 17աբ:
F—ձեռ. № 554, թերթ 6բ—7բ:

Խորագիր

AB Տաղ ազնիւ: C Յորդորակ: D Տաղ Մընընդուն, ի Ներս[իս]է կաթողիկոս,
աս[ացեալ]: E Մեղեդի ե տաղ Ճրագալուցին ասայ: F Տաղ գեղեցիկ յարմար, ի սեր
Ներսէս կաթողիկ[ոսէ]:

Մայրակապ՝ Ա—Ո:

Բնագիր

- 1 AC սրորբէիցն: B սըրորբէիցն: E սըրովբէիցն: F սրօբէից:
2 B Երկնից:
3 F թագաւորն:
4 C Յերկիրս փխ Առ Կոյսն:
5 B զողջոյնն:
6 B բերկրեալը: C Բանին փխ փրկչին:
7 ABDEF Գաբրիէլի:

Եւ աորնկալաւ զԱստուածըն Բանն յինքեան:

- 10 Երկինք հիացեալ սասանեցան յաճէն,
ԶԲանն Աստուած տեսեալ յարգանդ Կուսին իջեալ:

Զարբն անմարմնականք ահիւ մեծաւ պակեան,
ԶՏալիթայն տեսեալ Աստուածածին եղեալ:

Էղեալ անեղին՝ ստ եղականաց մարմին,
Կերպարանըն Հար առեալ զկերպ մարդկային:

- 15 Ընդ մարմնոյն խառնեալ եւ միացեալ լինի,
Բնութիւն Աստուծոյ ընդ մարդոյն մի Տէր կոչի:

Թագաւորն երկնի յերկրի երեւեցի,
Բնութեամբ արարիչն որդի մարդոյ լինի:

- 20 Ժառանգ աւետեաց Աբրահամուն զարմի,
Այսար ի Կուսէն Աստուած եւ մարդ յայտնի:

Ի գիրկըս Կուսին Աստուած տըղայ բազմի,
Արարիչ լուսոյն խանձարրապատ լինի:

Լըւեալ Հերովդէս զհամբաւ ծնընդեան փրկչին,
Զարութեամբ լըցեալ տայր կոտորել զմանկտո՛ն:

- 8 CDE Բան: B շիք յինքեան:
9 B շիք Երկինք հիացեալ:
10 E իջեալ Կուսին փխ Կուսին իջեալ:
11 B Զորբն: D Զօրբ: EF Զարբ: F անմարմնական:
13 DE ընդ անեղին:
14 BCD Հօր: C զձեւ փխ զկերպ:
16 B Բնութիւնն:
17 A լուսանցում՝ Փոխէ: A ի յերկրի: B եւ երկրի: C շիք յերկրի: A էրեւեցի:
19 D Ժառանգն: AC աւետեացն: B յաւետեացն: CDE Աբրահամու: BC զարմին:
20 BC Այսօր:
21 E տըղա:
22 A Արարող: B Արարողին: F խանձարրապատ:
23 C Հերովդէս: B ծնընդեան: A փրկչին:
24 AB Նախանձու շարին փխ Զարութեամբ լըցեալ: E զկոտորել: B զմանկունս: DE
մանկտին: F զմանկտի:

25 Խորհուրդըն ծածկեալ ախար ծնընդեամբ յայտնեալ,
Նախամայրն Եւա ի յանիծից փըրկեալ:

Մընընդեամբ սուրբ Կուսին դրախտն Ադամայ բացաւ,
Եւ ծառն կենաց պարգեւ բնութեանս տըւաւ:

Կոյսըն Մարիամ Աստուածածին եղեալ,
30 Ի պարտուց նախնեաց բնութիւնս մեր ազատեալ:

Հար մեր Ադամայ վըճար պարտուցն եղեալ,
Եւ ազգ մարդկային յԱդինըն սուրբ դարձեալ:

Զայնիւ ցընծութեամբ ներպարտեալ խընդամբ,
Յար նաւակատեաց ծնընդեան փըրկչին խայտամբ:

35 Ղամբար լուսափայլ մեք հաւատով վառեալ,
Նար նաւակատեաց ճրագալուցիս բերկըեալ:

Ճըճմարտահաւատ ժողովք ուղղափառաց,
Ախար ցընծացէք ի տաւնս ծնընդեան փըրկչին:

25 B Խորհուրդն: B Ախար ծընընդեամբ: DEF 25—26-րդ տողերի փոխարեն՝
Լուսոյն էակն, որ ի Կուսն ծընաւ (D ծնաւ),
Տացուք արհնութիւն ընդ Հար (D Հօր) եւ Հոգոյն յաւէտ (F յաւետ):

26 ABC Եւայ: B յանիծիցն:

27 DEF չիք 27—28: C լուսանցում՝ Փոխէ: B Մընընդեամբ:

30 C մեղաց փխ նախնեաց: B բընութիւնս:

31 BC Հօր:

32 AB յԱդինն:

34 B Օր: B ծընընդեան: C փըրկչին: B խայտամբ:

35 B Ղամպար: AB մեր փխ մեք:

36 B Յօր: B ճըրագալուցիս:

37 B Ճըճմարտահաւատք: A ուղղափառաց: C 37—48-րդ տողերի փոխարեն՝

Ճառագայթ փառաց Հօր միածին Որդին,
Կամաւ Հար եւ Հոգոյն եղեւ որդի Գուսին:

Մաքուր որովայն Մարիամու Կուսին,

Եղեւ մարմնարան Հար էակից Բանին:

Յորժամ Գաբրիէլ ետ զաւետիս Կուսին,

Կոյսըն Մարիամ հաւանեցաւ բանին:

Նոր արարչութեան սկիզբն եղեւ անդէն,

Արգանդ սուրբ Կուսին մարդեղութեան Բանին:

Շարամանեցաւ արիւն սըբբոյ Կուսին,

Անշըփոթ խառընմամբ ընդ անեղ Աստուած Բանին:

38 B Ախար: B տօնս ծընընդեան:

Մաքուր սըբբութեամբ պատրաստեցէք ըզձեզ
40 Տաւնակից լինել անմարմնական դասուցն:

Յերկնից խոնարհեալ անմարմնական զարացն՝
Տաւնակից լինին որդուց մարդկան յերկրի:

Նոր երգ պար առեալ հրեշտակական երամբն,
Զայնիւ սըբբասաց արհնեն զծընունդ Կուսին:

45 Շնորհաւք սուրբ Կուսին եւ կուսածին փըրկչին
Արժանի լիցուք տալ գոհութիւն նըմին:

Ուրախ ցընծութեամբ զնաւակատիս տաւնս
Ախար տաւնեսցուք որդիք Հայոց ազգիս:

39 A սրբութեամբ:

40 B Տօնակից:

41 B զօրացն:

42 B Տօնակից: B չիք լինին: AB սըբբոց:

43 B հրեշտական երամբ:

44 A սրբասաց: B օրհնեն:

45 B Շընորհօք:

46 B լիցիք:

47 B Որ ուրախ: B նաւակատիս տօնիս:

48 B Ախար: A տօնեսցուք: B տօնիցուք: B տողից ենտա՝

Զբօնազ կուսութեամբ ծընար,

Որ ըզխորս անդրեզոց բանայր,

Զերկինս է պարգեալ կամար.

Մայր Մանուելի սուրբ Կոյս:

(ՏԵ՛ն Սրապյան Ա., Հովհաննէս Ծրդեկացի, Ծրեան, 1956, էջ 249):

ՃԹ. ՏԱՂ [ՄՆՆԻՆԱՆ]

- Քերովբէից գերագոյն,
Սըրբոյ մաքրենից մաքրագոյն,
Սըրբուհի զըմուռ ծովային,
Սովայնոյ բերեալ մարգարիտ:
- 5 Մարգարիտ լուսոյ արփենւոյն,
Արփենւոյն տարփամամբ սըրտի սէր:
- Դու ծաղիկ վարդից բիւրից թերթ,
Թերթ փըթթեալ տերեւ բոցանիշ:
- Արեւելեան դուռն աղխեալ փակեալ,
10 Առաւառ յայգոյն մերկացեալ:
- Կարմրերփեան արեւ ծագեցեր՝
Ի լերանց ի գլուխ տարածեալ:

Աղբյուրներ

- A—ձև. № 7785, թերթ 29աբ,
B—ձև. № 3503, թերթ 25աբ,
C—ձև. № 79, թերթ 322բ (Փարիզ):

Խորագիր

A Տաղ նմին աւուր երեկոյին ժամուն [Գ աւուր]: B Երեկոյին ասայ, խիտ լու
է [Գ աւուր]: C Տաղ նմին աւուր երեկոյին [Գ աւուր]:

Թնագիր

- 1 C քերոբեից:
5 ABC արփենոյն:
6 ABC արփենոյն:
8 B շիբ Թերթ:
9 AB ախեալ:
10 B յայգուն: C յայգոյն:
11 B ծագեցար:

Բուրաստան բուրեալ քաղցր աղիւք,
Փունջ ծաղկանց ծափի հարկանեն:

- 15 Անտառից սաղարթ սաւս երփնից
Բարձր ի ծագ ծառոց զարգարին:

Ցաւ իջմամբ հովիտ շուշանաց
Հիւսիսի մանրիկ անձրեաց:

- Ընդ ծընունդ քո, կոյս Մարիամ,
20 Աւետեաց հրաւէր յարինեմք:

Աւետի՛ս, եկեալ Գաբրիէլ
Ի յերկնից քեզ տայր զաւետիս, մե՛ծ աւետիս:

13 C շիբ 13—20:
18 A Հիւսիսի:

ՃԺ. Փ Ո Խ

Ողջո՞յն ընդ քեզ, Մարիամ, աւետի՛ս,
Ի քեզ Սուրբ Հոգին եկեսցէ, մե՛ծ աւետիս:

Եւ զաւուրթին բարձրելոյն, աւետի՛ս,
Ի վերայ քո հովանասցի, մե՛ծ աւետիս:

5 Ի Սիւքէմ ի նոյն ի յայրին, աւետի՛ս,
Ուր ծընաւ արքայն երկնաւոր, մե՛ծ աւետիս:

Աստեղեան ծագումն ի յայրին, աւետի՛ս,
Հովիւք զարթեան, նոր երգ երգէին, մե՛ծ աւետիս:

Յարեւելից եկեալ թագաւորք, աւետի՛ս,
10 Մատուցին զընծայս խորհրդոյ, մե՛ծ աւետիս:

Ի թեման սին ամպոյ գործեալ, աւետի՛ս,
Թափանցիկ լուսարձակոյն երեւեալ, մե՛ծ աւետիս:

Աղբյուրներ

- A—ձևո. № 7785, թերթ 49ա—50ա:
- B—ձևո. № 3503, թերթ 25բ—26բ:
- C—ձևո. № 79, թերթ 322բ—323ա (Փարիզ):

Խորագիր

A Փ[ոխ. Զ աւուր երեկոյին]: B Փ[ոխ. Գ աւուր երեկոյին]: C անխորագիր [?

աւուր երեկոյին]:

Քննարկ

- 4 C վերա:
- 6 C ծնա:
- 7 C յարին փխ յայրին:
- 9 C Յարեւելից փխ Յարեւելից:
- 10 C խորհրդոյ:
- 11 C լիք 11—12: B ամբոյ:
- 12 A Թափանց: A յարժոյն:

Զհինաւորց խորհուրդըն տեսեալ, աւետի՛ս,
Նոր մանուկ հրաշալի ծնընդեամբ, մե՛ծ աւետիս:

15 Ընդ երկնային դասուց հրեշտակաց, աւետի՛ս,
Երկնաւորք զայս հարցանէին, մե՛ծ աւետիս:

— Ո՞վ է սա, կամ ուստի՞ եկեալ, աւետի՛ս,
Նորասքանչ ծնընդեամբ յայտնելով, մե՛ծ աւետիս:

Հրեղինաց զաւրաց զըւարթնոցն, աւետի՛ս,
20 Հողեղէն հովուացն յայտնէին, մե՛ծ աւետիս:

Սա յերկնից եկեալ թագաւոր, աւետի՛ս,
Հաւր սահման անսահմանելոյն, մե՛ծ աւետիս:

Սա յերկրի ի Կուսէ ծընեալ, աւետի՛ս,
Աստուած եւ մարդ բնութեամբ միացեալ, մե՛ծ աւետիս:

25 Սըմա փա՛ռք ի բարձունս երգեսցուք, աւետի՛ս.
Քրիստոսի մեծ թագաւորին, մե՛ծ աւետիս:

- 17 B սայ:
- 20 AC հովուաց: AC պատմէին փխ յայտնէին:
- 22 AC անսահմանելոյն:
- 23 C ծնեալ:
- 25 C Սմայ:

ՃԺԱ. ՏԱՂ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

Աւետի՛ս, միշտ աւետեաց հընչումն.

— Տէրըն մեր յարեաւ:

Աւետի՛ս, նախաձայնէր հրեշտակն.

— Տէրըն մեր յարեաւ.

- 5 Այսար Տէր յարեաւ,
Կանա՛յք, զի՞ լայք ըզկենդանին,
Զի՞ արտասուս հեղոյք:
Շտապ շոյտ ընթացեալ փութով,
Այսր անդր արշամամբ.
- 10 — Ո՞ւր է իմ ծընեալ որդեակն,
Այն հրաշածաղիկն:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 291ա—292ա:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 174ա—175ա:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 365աբ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 195աբ (Փարիզ):
- E—«Բազմավկա», Վենետիկ, 1932, էջ 264:

Խորագիր

AD Այլ տաղ (A տաղք) Յարութեան, և է խիստ լաւ (A լէւ): BC Այլ տաղ Յարութեան, խոսրովային (C շիֆ): E Տաղ Յարութեան ս[րբոյն] ներսիսի Շնորհալուոյ:

Բնագիր

- 1 C հնչումն: E արագ հնչումն:
- 2 CE Զի Տէրըն:
- 3 CE հրաշածայնեաց փխ նախաձայնէր:
- 4 C Տեր: E Տէր:
- 5 E Այսոր: A յարեաւ:
- 6 CE զկենդանին: CE տողից հետո՝ Աւետեաց (C Աւեաց) սլատգամս առնեմ:
- 7 C արտասուրա փխ արտասուս:
- 8 D Յար փխ Այսր:

Մի՞ դու պարտիզպան բարձեր

Զայն լուսոյ մարմինն,

Ասա՛, ո՞ւր եղիր ըզնա,

15 Զի ես երթեալ առից:

Ես երթեալ առից ըզնա,

Տարեալ թաքուցից

Յայն ի հրէական, ը՛, մուխսումբ ժողովոյն:

Քեզ քաղցրաձայնեալ ծանաւիք

20 Յառեալ Մարիամ.

ԶՏէրըդ բաբունեան որդեակդ

Յոյժ կողկողանաւք:

— Ես եմ նոյն Յիսուս,

Ծընեալն ի քէն կուսութեամբ,

25 Եկեալ ի կոյս գերեզմանէն.

— Մի՛ յիս մերձենար,— լըսէր,—

Զեմ ելեալ առ Հայր,

Զեմ ցուցեալ ըզվէր կողիցս,

Զտեղիս բուեռաց.

30 Ընդ իմոյ հետեւողի ի վեր ելէք:

Կենացունաբեր քարոզք,

Ընդ ձեզ եմ յախտեան:

12 A Մի՛նէ: C պարտիզպան: C յարնէր փխ յարձեր:

14 CE զնա:

15 C առից զնա:

16 B ըզնայ: C զնայ: E շիֆ ըզնա:

17 ABCDE թաքուցից:

18 D ա փխ ը՛: E շիֆ ը՛: C մուխսումբ:

19 E ծանօթ:

20 BE Առեալ:

21 CE ԸզՏէրդ:

22 E կողկողանաւք:

23 C շիֆ 23—25: B լուսանցում՝ Այլ ազք:

24 D Ծընեալ:

26 C լսեր: E լսէր:

27 A Զէմ:

28 B ըզվեր: C զվեր: E զվէր:

29 C ՚ի ըզտեղիս:

30 C իմոց: E իմ:

31 A Կենացունաբեր: D քարոզ:

ՃԺԲ. ՏԱՂ ՍՐԲՈՅՆ ԳԷՈՐԳԱՅ ԶԱԽՐԱՎԱՐԻՆ,
Ի ՆԵՐՍԻՍԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ

Թագաւորն անմահ յաշխարհըս երեւեալ,
Ազատեաց զազգըս մարդկան ի բանսարկուէն:

Կերպարանն շաւր առեալ ըզմարդկայինս,
Տնաւրինաբար մարմնով խաշի համբերելով:

- 5 Զվայրանկեալ բնութիւնս յարութեամբն նորոգեալ,
Գերագոյն վեհագունիցն յաթոռ նըստոյց:

Ազբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 454բ—456բ:
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 291բ—294ա:
- C—ձեռ. № 79, թերթ 387բ—388բ (Փարիզ):
- D—Վարք սրբոյն Գէորգայ զօրավարին, վեհնտիկ, 1849, էջ 60—62:

Նորագիր

A տն'ս վերեւում: B Տաղ սրբոյն Գէորգա զաւր[ա]վար[ին] և նմանեաց նոր[ին],
ի ներս[իսէ] Տարսնի եպիսկոպոսէ: C Տաղ սրբոյ Գեորգեա: D Տաղ սրբոյն Գէորգայ
զօրավարին և նմանեաց իւրոց, ի ներսիսէ Տարսնի եպիսկոպոսէ:

Բճագիր

- 1 C Թագաւոր: ABC յաշխարհս:
- 2 BD Ազատել: C Ազատեա զազգս:
- 3 D շօր: C զմարդկայինս:
- 4 D Տնօրինաբար:
- 5 C շիբ 5—10, A Ըզվայր զանկեալ: BD Զվայրանկեալ: A բնութիւնըս: B յարութեամբ
ը: A նորացոյց փխ նորոգեալ:
- 6 B Գերայգոյն:

Թագաւորն փառաց հարեալ ըզպատերազմն,
Աւար առեալ բաշխեաց պարգեւս որդւոց մարդկան:

- 10 Հար կործանեաց, ը՛, զանմարմինն ըզբեւիար,
Նըշաւակեաց եւ ետ կոխան զաւրաց իւրոց:

Խրախոյս ձայնեաց ընդ տիեզերս որդւոց մարդկան.
— Քաջըս լերուք, իմ զաւրականք, ես յաղթեցի:

Յահեղ ձայնէն սուրբ զինաւորքն զաւրացան,
Ճակատ առին եւ ախոյեան շարին յարեան:

- 15 Զմըկըրտութիւնն, որ ի Քրիստոս զրահ ըզգեցան,
Վահան ամուր ըզլոյսն ի Տէր ի ձեռս առին:

Ըզսաղաւարտըն փրկութեան ի զուխ եղին,
Զբանըն կենաց յանձինս իւրեանց փայլեցուցին:

- 20 Այսու զինեալ նոցա ի մարտըն դիմեցին
Սւ յաղթութեան արձան ի մէջ երկրի եղին:

Յորոց եւ մինն այսաւր մարտեաւ արիապէս,
Զոր ժողովեալ պատուեմք սիրով ներտաղապէս

ԶԳէորգէոս, բանին կենաց վաստակաւոր,
Որ ետ պըտուղ ըստացողին հաշիւաւոր:

- 8 B որոց:
- 9 D շիբ ը՛: A ըզբեւիար:
- 10 D զօրաց:
- 11 A տիեզերս: BC որոց:
- 12 C Քաջալերեցարուք փխ Քաջըս լերուք: D զօրականք:
- 13 C շիբ 13—18: D զօրացան:
- 15 A Զմըկըրտութիւն:
- 16 A զլոյսն որ ի Տէր:
- 17 A Զսաղաւարտըն:
- 18 ED ե: Երանըն կէնաց անդ փայլեցուցին փխ ւռոզի:
- 19 C մարտն: A դիմէին:
- 20 A արձանս: D զրին փխ եղին:
- 21 B Յարոյց փխ Յորոց: D մին այսօր:
- 23 C Գեորգեոս:
- 24 C պտուղ:

- 25 Խորհրդական անուանն եղև արդինատոր,
Գործեաց գերկիրըս բանատոր յոյժ հըմտատոր:
Ի մէջ մըտեալ կոապաշտութեանըն խաւարի,
Լուսապայծառ աստղըս ծագեաց ի յաշխարհի:
30 Յարքայական հանդէս Հոովմայ մեծ քաղաքի
Ի մէջ կացեալ վըկայ անուանըն Քրիստոսի:
Հիացեալ յոյժ որըք տեսին զգինուորն արի,
Մարտեան ընդ նա պէսպէս երկամբըք վըտանգի:
Նախ ի քերումն ըզսուրբն ածին ի կախանի,
Զմարմինըն զուարթ որպէս ըզվարդ կարմիր ներկեալ:
35 Եղբարորդոյն եղև նըման շքեղազարդեալ,
Պայծառացեալ սպիտակափայլ եւ կարմրացեալ:
Նըման փըրկչին զկողըն տիգին մատուցանէր,
Սուրն ամաչեալ յամբիծ յանձնէն յետս ընկըրկէր:
Դարձեալ ի հուր ողջակիգեալ պատարագէր,
40 Ամաչեցեալն ի Բաբելոն աստ շիջանէր:
Այլ սուրբ վըկայն ի վաստակոցն ոչ նահանջէր,
Որպէս ըզՏէրըն մեր ի խաշ կախեալ լինէր:

- 25 B Խորհրդական: C Խորհրդական:
26 C հմտատոր:
27 C մտեալ կոապաշտութեանն:
28 B լուսապայծառ: D աստեղս:
29 C Հոովմայ:
30 C շիք Ի: C վկայ:
31 C շիք 31—32: A շիք յոյժ: BD որք:
32 B նախ: A որպէս փխ պէսպէս: A երկամբ: B վըտանկի:
33 A լուսանցեալ: Բառվածարամանման նշան [X]: C գերումըն: D գերումն: C զսուրբն: A կախաղանի:
34 BD Մարմինըն: C Զմարմինն: A ներկեալ ուղղված՝ ներկին:
35 C շիք 35—36: D եղբարորդոյն: B շքեղազարդեալ:
37 C փրկչին ըզկողն:
38 A յանրիծ անձնէն: C ի յետըս կրկնեք փխ յետս ընկըրկէր:
40 A անդ փխ աստ:
41 BD եւ փխ սուրբ: C շիք սուրբ: C վկայն:
42 C ըզՏէրն: AC խաշն ի կախ փխ խաշ կախեալ:

- Դասք հրեշտակաց ակումբ զնովաւ շուրջ պարփակէր,
Զայն ի յերկնից ըզնահատակըն քաշ պընդէր:
45 Ի յանինն ապա ածեալ սուրբըն տանջէր,
Հուանելով սուրբ աղանին վիրատորէր:
Այլ որ զվըկայն ընդ փորձանացըն պըսակէր,
Վաղվաղակի ի շար վիրացըն բըժըշկէր:
Հիացումըն մեծ ըզկոապաշտըն պաշարէր,
50 Ի գուր կըրոյն արկեալ զվըկայն սաստիկ տանջէր:
Յանկալին ի հրեշտակաց ողջագուրէր,
Անտի ելեալ ի հանդիսի տեղին դիմէր:
Վըկայ խաշին Գէորգէոս բարձըր գոչէր.
— Ո՛վ յիմարեալք խաւարամածք, զլոյսըս տեսէք:
55 Յաղթեալ նորին բըռնաւորին դէմքն այլայլէր,
Եւ ի զըղջումն այրն ապառում երբէք շմիտէր,
Այլ ի յաւարտ զնահատակին հանդէսն ածէր
Եւ սրով ըզսուրբ գըլուխ գառինըն հատանէր:
Անուշահոտ զենմանըն հոտ յերկինս բուրէր,
60 Հոտոտելով երկնաւորին կամբըն հաճէր:

- 43 C շիք 43—44:
44 B քաշ ուղղված՝ շուրջ:
45 B ապալ: C սուրբն:
46 B Հուանելովն: D Հուովելով:
47 C ըզվկայն: C փորձանացն պսակեր: B պսակեր:
48 C վիրացն բըժըշկեր:
49 C Հիացումն: A զկոապաշտըն: C ըզկոապաշտըն:
50 C զվկայն:
51 C հրեշտակաց: B ողջագուրէր:
52 B վըկայ: C վկայ: C Գեորգիոս բարձր:
54 B զլոյսըն:
55 A դէմն:
56 C զըղջումն: A այն փխ այրն:
58 A Սըրով փխ եւ սրով: C զլուխ գառինն:
59 C Անուշահոտ: A զենման սուրբ հոտն: C զենմանն:

Միջնորդ զանուն նահատակին մեզ պարգևէր,
Զոր կոչելով ի յազնութիւն աստ առաքէր:

Բարեխաւս միշտ տանողաց ըզսա շնորհէ
Եւ աշխարհի պարգեւատու տընարինէ:

65 Աստուածութեան ի մէնջ առիթ փառատրութեան,
Որ զարացոյց զվրկայն, արհնեմք միշտ յափտեան:

- 62 D յօգնութիւն: C առաքել: D առաքէ:
63 B Բարեխաւս: D Բարեխօս: B տանաւագաց: C տանողացս: D տանողաց :C զսայ:
64 D տընօրինէ:
65 D Աստուածութեանն:
66 D զօրացոյց: C զվկայն: D օրհնեմք:

68

ՃԺԳ. ՈՂԲ ՄԵՍԻ ՈՒՐԲԱԹԻՈՒ

Աստուածածին սրբբուհին,
Ամէնաւրհնեալ տիրուհին
Կայր առ խաչին Յիսուսի
Եւ արտասուէր տըրտմալի:

5 Գոչէր ձայնիւ աղետի.
Զբանսն, որ ասէր սոսկալի,
Շարժէր զամէն կենդանի
Յողբս եւ ի կոծըս բանի.

— Յիսուս, որդի անձկալի,

Աղբյուրներ.

- A—ձեռ. № 6495, Թերթ 252բ—253բ.
B—ձեռ. № 8251, Թերթ 209բ—211բ.
C—ձեռ. № 8108, Թերթ 108բ—110ա.
D—ձեռ. № 5936, Թերթ 267բ—268բ.
E—ձեռ. № 7888, Թերթ 236ա—237բ.
F—ձեռ. № 671, Թերթ 8բ—10ա (Վիեննա). տե՛ս «Հանդէս ամսօրեայ» 1910,
№ 12, էջ 376—377:

Խորագիր

A Ողբ Աստուածածնին: B Տաղ զանձիս: C տե՛ս վերևում: D Տաղ Աւագ Ուրբաթին աստ: E Տաղ ի տէր Նէրսէ[սէ]: F Ողբ (ապագրում՝ Տաղ Աւագ Ուրբաթի): Թեագիր

- 1 E Աստուածածին: CD սրբբուհի: E սրբուհին:
2 CD տիրուհի:
4 E արտասուէր:
5 BD աղէտի:
6 BC Զբանս:
7 AEF մըսեղի փխ կենդանի:
8 ACF Յողբ: E կոծս:
9 A անձկալի: D անկծկալի:

- 10 Իմ միածին բաղձալի,
Ընդէ՞ր կաս մերկ ի խաչի
Եւ բեւեռեալ ի փայտի:
- Սիրտըս խոցեալ կըսկըծի,
Աղիք ծնողիս գալարի,
15 Զքեզ տեսանեմ ծարաւի
Արբեալ քացախ եւ լեզի:
- Սողուկ է մաւրըս կուսի.
Զինչ որ կամիմ շկատարի.
Ո՞վ տայր ինձ ջուր ըմպելի
20 Արբուցանել զիմ որդի:
- Ո՞վ հորունեալ քահանայք,
Եւ շարագործ պաշտանեայք,
Պիղատոսի շար զինուորք,
Դասքըն հրէից սպասատրք,
25 Ընդ ո՞ր մեղաց արարիք,
Զայս փոխարէն հատուցէք,
Զկողըն տիգաւ խոցեցիք,
Զբեւեռան ի ձեռքն հարիք:
- ՅՍգիպտոսէ զձեզ փրկեաց,

- 11 D խաչին:
12 E փա փխ փայտի:
13 B կսկծի: D կըսկծի:
14 A ծնողիս: CD ծնաւորի:
16 E զլեզի:
17 DF մօրըս:
19 E տայ: AEF յամանի փխ ըմպելի: D ըմբելի:
21 F հորանեալ:
22 BC շարասէր: D պաշտանայք: F պաշտօնեայք:
23 AEF զինուորք:
24 ABCD Դառըն փխ Դասքըն: E Դառն:
25 ABCEFG արարէք:
26 F Զայդ:
27 ACDE խոցեցէք: B Զբեւեռան ի ձեռքն հարէք փխ տողի:
28 D Զբեւեռն: D ձեռքն: C հարէք: B Զկողըն տիգաւըն խոցէք փխ տողի:
29 C իւր 29—40:

- 30 Զծովըն կարմիր պատառեաց,
Ըզփարատունն ընկըղմեաց,
Զձեզ ի նմանէ ազատեաց:
- Զեզ հաց յերկնից պարգեւեաց,
Մանանայիւ կերակրեաց,
35 Զուր ի վիմէն ձեզ բըղխեաց
Երկոտասան վըտակաց:
- Զի՞նչ գործեցիք, անարէնք,
Զար ընդ բարույ փոխարէն,
Փարիսեցիք եւ զըպիրք
40 Եւ քահանայք շար ժըպիրհք:

- 31 B Եւ զփարատն: DEF Ըզփառատն: E ընկըմեաց:
32 E նրմանէ:
35 F վիմէ: AD բըխեաց:
36 B Երկոյտասան:
37 B քահանայք փխ անարէնք: A անարէն: D անօրէնք: F անօրէն:
38 ABE բարույ: D բարո:
39 BD Սաղուկեցիք փխ Փարիսեցիք: E Փարիսեցից: D զըպիրք:
40 B Եւ դատաւորք անարէնք փխ տողի: D Եւ դատաւորք շարք եւ լիրքք փխ տողի:
E ժըպիրքհք:

Փ Ո Ւ

Ո՛վ Սիմէոն ծերունի,
Ահա բան քո կատարի,
Սիրտըս սրբով խոցոտի,
Աղիք ծնողիս գալարի:

45 Աշացըս լոյս իմ որդի.
Մեծ մըխիթար իմ սրբտի,
Կուսի կաթամբ սընուցի
Եւ մաւր գըթով զըզուեցի:

Թագաւորել յուսայի
50 Ըստ աւետեացն, որ առի,
Արդ տեսանեմ ի խաչի,
Եւ մաւրս աղիք խարշատի:

Թող արեգակն խաւարի,
Եւ լոյս լուսնին նըւաղի,

Խորագիր A Փոխէ զձայն ողբիս: BEF անխորագիր: C Յորդորակ է այս Տիրամարն
Աստուածածնի: D Փոխէ:

- 41 D ծերունի:
- 42 B Ահայ:
- 43 A սիրով: BF սրով: E սրբով:
- 44 F 'ի աղիք: A ծնողիս: CD ծնաւորիս: E ծնողիս աղիքս: F ծընողիս: D կատարի
փխ գալարի:
- 45 E Աշաց:
- 46 BE մխիթար: AC սրտի:
- 48 F մօր: C զրկաւրս բարձի փխ զըթով զըզուեցի: D զըթով զըթով: E զըզուեցի:
- 49 B մընայի փխ յուսայի:
- 51 F խաչին:
- 52 AF մօրս: E մաւր աղիքս: AF խորովի փխ խարշատի:
- 54 B եւ եւ: BE լուսին: A նուաղի:

55 Երկիր հիմամբ շարժեսցի,
Վէճք ի վիմաց պատառին:

Ողորմեցէք գերելոյս,
Աշխարեցէք զեղկելիս,
Վա՛յ ասացէք ծընողիս.

60 Խաչեալ իմ Աստուածորդիս:

Պատասխանեալ Յիսուսի
Աստուածամարն եւ Կուսի,
Անապական ծընողի,
Մաքուր եւ սուրբ տաճարի:

65 — Դու իմ խորան սրբութեան
Եւ առագաստ մաքրութեան,
Դու իմ տաճար բնակութեան
Անճառ Բանիս մարդկութեան:

Դու մի՛ տըրտմիր, բերկրալի,
70 Զքեզ ոչ թողից յաշխարհի,
Արդ, Յովհաննէս քեզ որդի,
Իմ աշակերտ սիրելի:

55 F հիմամբ: A սարսեցի փխ շարժեսցի: D թող շարժի փխ շարժեսցի: F ասանի
փխ շարժեսցի:

56 CD վիճէր փխ վիմաց: ABDEF պատառի:

57 D չիք 57—84:

58 C Աշխատեցէք: F 'ի աշխարեցէք:

59 A ծընողիս: BC Անմխիթար (C Անմըխիթար) ծընողի (C ծընաւորիս) փխ տողի:

60 B զիմ:

62 A Աստուածամօրն: C Աստուածամար: F Աստուածամօր: F իւր փխ եւ:

63 AC ծընաւորի: E ծընողի:

64 C Սուրբ եւ մաքուր:

65 AE սրբութեան:

66 BC Դու իմ տաճար բնակութեան փխ տողի:

67 BC Դու առագաստ մաքրութեան փխ տողի:

68 A բանի մարթկութեան:

69 AC տրտմիր:

70 B ի մարմնի փխ յաշխարհի:

71 AE Յոհաննէս: BC Յոհաննէս:

72 B չիք սիրելի:

Վասն այնորիկ ևս իջի,
Որ մեծ խորհուրդ կատարի,
75 Մահումբ խաչիս սոսկալի
Յանցանք նախնոյն քաւեսցի:

Ով որ խաչիս հետեւի,
Պաշտել ըզսա յաւժարի,
3իմ գալըստեանն երկրորդի
80 նա ընդ աշմէ իմ դասի:

Փառաց լիցի արժանի
Եւ արդարոցն երամի,
Փառաւորել զիս ընդ Հաւր
Եւ ընդ Հոգւոյն ճըշմարտի:

- 73 BCE այտորիկ:
75 A Մահումբ: E Մահումբ: B խաչի:
76 BE ջընջեսցի փխ քաւեսցի:
77 C չիք 77—84: B հետեւեւի:
78 E զսա: F յօժարի:
79 E իմ: B յերկրի փխ երկրորդի:
81 BE չիք 81—84:
83 A Հօր:
84 A Հոգոյն ճըշմարտի:

69

ՀԺԳ. ՏԱՂ ԾԱՂԿԱԶԱՄԻՒԻՆ

Խորհուրդ հայրենի աւանդ,
Աւանդ նոյնագոյ արփին,
Արփոյն նախատես դիտին
Սէր ոսկեփողոյն վառեալ:

5 Վառեալ հոգեհոս հընչին
Խիտ անտառապատ մայրեաց,
Չայն քաղցրանուագս առնէր
Տաւիղս որոտման թընդին:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 196ա—197ա:
B—ձեռ. № 3503, թերթ 123ա—124ա:
C—ձեռ. № 79, թերթ 350բ—351ա (Փարիզ):
D—ձեռ. № 80, թերթ 132բ—133բ (Փարիզ):
E—ձեռ. № 2061, թերթ 112ա—113բ:
F—ձեռ. № 2541, թերթ 225ա—227ա:

Խորագիր

A Այլ տաղ Գալստեան Տեան յաւանկաւ յերուսողէմ, Մաղկազարդին: B Այլ տաղ Գալստեան Տեան, Մաղկազարդին: C Այլ տաղ Գալստեան: D Տաղ Գալստեան Տեան յերուսողէմ, Մաղկազարդին: E Տաղ Գալստեան Տեան յերուսողէմ, յար Արմաւենեաց: F տե՛ս վերեւ:

Քննագիր

- 2 CE արփոյն:
3 ACDEF Արփոյն:
4 AB ոսկեփողոյն: EF ոսկեփողեան:
5 AB հոգեհոս: F ոսկեհոս փխ հոգեհոս: C հընչին:
6 C անդառապատ:
7 C քաղցրանուագս: EF քաղցրանուագս: F մայրեաց առնէր:
8 ABD ցընդին: C ցնդին:

- Վազս երագընթաց գոյիւք
 10 Լերանց հովանեաւ բարձանց,
 Հրափայլ երփնասուր հովտի
 Բըլուր կընդըրկի դիմաց:
- Տարփող աւետեաց հընչին
 Բարբառ սրովբէեան դասուց,
 15 Առ քեզ, սուրբ Սիոն դըշխոյ,
 Պար թեւասքաւղեալ խըմբից:
- Ցընծա՛ ծաղկազարդ զարմաւք
 Ի գոյն շուշանի պըճնեալ,
 Հարսնարան վեհին հրաշից
 20 Թագ արթայ եկեալ փեսայ:
- Հանգոյն քառակերպ աւդոյն
 Կառս յաւանակի նըստեալ,
 Սաւառնատարած թեւաւք
 Հրաձորձ տարածեալ ցընդամմբ:
- 25 Դիմեալ յեղեմեան դիտէն
 Ճեմ հարաւային գոլով,

9 EF գայիւք:

- 11 C շիֆ 11—14: EF 11—14-րդ առիեր 16-րդ առից հետո: BD Հրազարդ: D
 երփնազար: EF Հրաշազարդ ծաղկազարդ հովտից փխ առի:
- 12 EF դիմից:
- 14 AE սրորէեան: DF սրովբէական:
- 15 EF 15—16-րդ առիեր 11-րդ առից առաջ: AE Սիոն: C դըշխոյ:
- 16 AD թեւասքաւղ: F թեւասքաւղ: C խմբից: EF խըմբից:
- 17 C շիֆ 17—18: AD Ցընծայ: EF զարմիւք:
- 19 CEF վերին փխ վեհին: E հրաշիւք: F հրաշիւքն:
- 20 E արթա: D փառաւք փխ փեսայ: E փեսայ:
- 21 EF Հանկոյն:
- 22 E Ի կառս: F Ի կառս: C նստեալ:
- 23 C շիֆ 23—28: F Սաւառնատարած:
- 24 ABD Հրաձորձ: E Հնաձորձ: F Հնայձորձ: EF ցընդի:
- 25 D Դիտեալ փխ Դիմեալ:
- 26 F Ճեմեալ:

Ժողով յոգնահոյլ խըմբից
 Խիտ առ խիտ դիմիւ ելեալ:

- 29 DE Ձոտս: EF արմաւենոյ:
 30 Ձոտս արմաւենեաց հատեալ,
 Տերեւ ձիթենեաց ընծայ
 Այն նորոգողին հընոյն,
 Այն թագաւորին նըւէրս:

- Աստ եբրայեցոց մանկունքն
 Զերգըս սրովբէիցն առեալ,
 35 Հեթանոսական դասուցն
 Տաւնակից վեհիցն եղեալ:

Փ Ո Ն

- Յայս նոր աւետեաց աւուրս
 Երկիրս պանծացեալ բերկրի,
 Մով զարնանաշարժ ալեաւք,
 40 Մով երկնատարած ծըփի:
- Դաշտ կարմրավարդից վառեալ
 Կանաչ սաղարթից թերթից,

- 27 EF Ժողովք: AE յոգնահոյլ: B յոգնահոյլ: E խըմբիցն: F խըմբից:
- 28 F Խիտ առ խիտ: EF դիմի:
- 29 DE Ձոտս: EF արմաւենոյ:
- 30 CF ընծայ:
- 31 C շիֆ 31—32: EF թագաւորին մեծի փխ նորոգողին հընոյն:
- 32 E նորոգողին փխ թագաւորին: E նուէրս: F նըւէր:
- 33 EF լուսանցում՝ Փ[ոխ]: C եբրայեցոց: DEF եբրայեցոց:
- 34 C Զերգս: A սրորէիցն: C սրորէիցն: EF քրովբէիցն:
- 35 B դասուց:
- Խորագիր ABCD Փ[ոխ]: EF անխորագիր:
- 37 EF մեծ փխ նոր:
- 38 C բերկի:
- 39 F զարնանաշարժ:
- 40 BF երկնատարած: C ծփի:
- 41 C կարմրավարդից: EF կարմիր վարդով փխ կարմրավարդից:
- 42 BCE Կանաչ: E սաղարթեալ: F Կանաչսաղարթեալ փխ Կանաչ սաղարթից:

Հընչին նըւագի բարբառ.
Ովսաննա՛, աւրհնեալ, որ գաս:

45 Զսա նահապետաց տեսեալ,
Պետ իշխանական եկեալ,
Սա նախագուշակ դաւթեան
Յաւէտազրւարճ լերանց:

Սա Զաքարիաս քարոզ
50 Թագաւոր ի նոյն եկեալ,
Նոյն աւրհներգութիւն միշտ Հաւր
Նոյն համագոյեան Բանին:

Յաւէտ էութեան Հոգւոյն,
Երբեակ միութեան միոյն
55 Սմա միշտ երգեսցուք ըզփառս
Այժմ եւ յաւիտեանս, ամէն:

- 43 E նուագի:
44 CF Ովսաննայ: F եկեալ փխ որ գաս:
45 B Զսայ: E Սա: F Սայ:
47 F Սայ: EF Դաւթի:
48 A Աւետազրւարճ: BCD Աւետազրւարճ: EF Յաւէտազրւարճ ձայնիւ փխ տողի:
49 BF Սայ: B Զաքարիայ: EF Զաքարիայն:
50 EF Երբեակ միակի միոյ (E միա) փխ տողի:
51 F Նոր փխ Նոյն:
52 A համագոյէն: C համայգոյ եին: D Բանի:
53 CF Հոգոյն:
54 EF չիք 54—55:
55 A Արմա: C զփառս:

ՃԺԴա. ՏԱՂ ԾԱՂԿԱԶԱՐԳԻՆ,
Ի ՆԵՐՍԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ ԿԼԱՅԵՑՈՅ

Ոստս արմաւենեաց հատեալ,
Տերեւ ձիթենեաց առեալ,
Այն նորոգողին բերեալ,
Թագաւորին ընծայեալ:

5 Աստ երբայեցոց մանկունքն
Զերգըս սրովբէիցն առեալ,
Հեթանոսական դասուքն
Տանակից վերնոցն եղեալ:

Յայս նոր աւետեաց աուրս
10 Երկիրս պանծացեալ բերկրի,
Սով գարնանաշարժ ալեաւք,
Սով երկնատարած ծըփի:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 2672, թերթ 128ա:

B—ձեռ. № 473, թերթ 124ա:

Խորագիր

A տե՛ս վերեւում: B Տաղ և մեղեդի անոյշ, հասկացողի:

Քննագիր

1 B չիք 1—4:

2 A Տէրեւ:

3 A նորոգողին:

5 A երբայեցոց: B մանկունք:

6 B սրովբէից:

7 B դասուց:

8 B եղեալ վեհից փխ վերնոցն եղեալ:

12 B Միծաղածաւալ ծըփի:

- Դաշտ կարմիր վարդով վառեալ,
Կանաչ սաղարթիւք թերթեալ
15 Շընչին նըւագի բարբառ.
Ովսաննա՛, արհնեալ, որ գաս:

- Զսա նահապետաց տեսեալ,
Պետ իշխանական եկեալ,
Սա նախագուշակ Դաւթի
20 Յաւէտազրարճ լերանց:

Սա Զաքարիայն քարոզ,
Թագաւոր քո հեզ եկեալ:
Նոյն արհնեբգութիւն միշտ Հաւր,
Նոյն եւ համագոյ Հոգւոյն:

13 A Դաշտք: A վարդեօք:

14 B սաղարթ թերթիւ:

15 A Հընչիւ: A առեալ փխ բարբառ:

16 A եկեալ փխ որ գաս:

17 A Զսալ:

19 A 19—20-րդ տողերի փոխարեն՝

Սալ նախ Դաւթի գուշակեալ,

Լերինք բարձունք զուարճացեալ:

21 A Զաքարիաս քարոզեալ փխ տողի:

22 B Երբեակ միակի միտյն փխ տողի:

23 A 23—24-րդ տողերի փոխարեն՝

Նոյն Երբորգութեան եւ մի

Փա՛ռք ի յաւիտեանս, ամէն:

70

ՃԺԵ. Ի ՍՈՒՐԲ ԿԱՅԵՆ ՀՈՒՓՍԻՄԷ

Հանճարեղ շնորհալիդ ընտրեալ է,
Յարքայից հըզօրաց զարմէ է,
Մեզ պարգեւ ի տանէն Լատինէ.
Հրեշտակ հրաշագեղ Հոփսիմէ:

- 5 Ռահահորդ ուղեւոր երկնընթաց,
Օրինաց երկնայնոցն խորագագաց.
Ուրացեալ զանձն եւ զփառս հայրենեաց.
Հրեշտակ հրաշագեղ Հոփսիմէ:

- Իմաստուն սուրբ կուսան գերյարգոյ,
10 Հրով Բանին ի յերկիր արկելոյ
Վառեցեր ըզլապտեր հաւատոյ.
Հրեշտակ հրաշագեղ Հոփսիմէ:

- Փեսային Քրիստոսի մարմնացեալ,
Անապակ կուսութեամբ հարսնացեալ,
15 Յառագաստ անմատոյց բազմեցեալ.
Հրեշտակ հրաշագեղ Հոփսիմէ:

- Սիրասնունդ սիրամարգ սըխրալի,
Նըրբափայլ ոսկէթել տարփալի
Ծոպսակ իղազլուխ ցանկալի.
20 Հրեշտակ հրաշագեղ Հոփսիմէ:

Աղբյուր

Ներես Շնորհալի, Բանք չափաւ, էջ 474—475:

Մայրակապ՝ 1. Հոփսիմէ (տների սկզբնատուեր):

2. Յօհաննէս (տների երկրորդ տողերի սկզբնատուեր):

Իսկաճեմ աղանի օղապար,
Նոր նոյեան տապանն է քոյդ դադար,
Օձասպան արագիլ դու արդար.
Հրեշտակ հրաշագեղ Հոփսիմէ:

25 Մըտաւոր մարտիրոս մըրցական,
էական Բանին Շօր դօրութեան,
Կիակոյս քաջութեամբ ըզհընձան.
Հրեշտակ հրաշագեղ Հոփսիմէ:

է գունեղ թաթաւեալ ի բոսոր,
30 Սաղարթուն կարմրորակ իբր խընձոր,
Հարսն ազնիւ դու արեամբ քօղաւոր.
Հրեշտակ հրաշագեղ Հոփսիմէ:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՅԱՆԿԵՐ

Ա. ՆՈՐ ԵՐԿԻՆՔ ՅԵՐԿԻՒ... (էջ 3)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանբ շափաւ, էջ 366:

Բոլոր աղբյուրներում Ներսես կաթողիկոսի անունով է: Ներսեսը հիշված է նաև ծայրակապում: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով, ընդ որում, անզույգ տողերը 10 վանկանի են, զույգ տողերը՝ 5: Անհանգ է: Բնագրի համար օգտագործված աղբյուրներից երկուսում (A, B) տաղն ամբողջական է, իսկ C-ն և D-ն ունեն լոկ 1—12-րդ և 45—46-րդ տողերը: A ձեռագրում պահպանված է բանաստեղծության նաև մեկ այլ ընդօրինակություն (Թերթ 54աբ), որն իր ծավալով ու բովանդակությամբ նմանվում է CD-ին. հետաքրքրականն այն է, որ հիշյալ միավորը հատկացված է ոչ թե Ավետայց, այլ Մենդյան տոնին (է օրվան). պիտի ենթադրել, որ տաղի համառոտումը ոչ թե պատահականության արդյունք է, այլ կատարված է որոշակի նպատակով:

Տաղի ամբողջական օրինակն ունի Իմանալի սերովբէ... փոխը, իսկ համառոտ տարբերակը կա՛մ առանց փոխի է (օրինակ D-ում), կա՛մ կից ունի տարբեր միավորներ. օրինակ՝ A-ն ունի Յրնծա դու շուշան... փոխը, իսկ C-ն՝ Աւր է անտեսաց...:

Բ. ԻՄԱՆԱԿԻ ՍԵՐՈՎԲԷ... (էջ 6)

Հրատարակված է.

ա. Ա. Տեկանց, Հայերգ, էջ 7:

բ. «Հանդէս ամսօրեայ», Վիեննա, 1947, № 1, էջ 46—49 (հրատ.՝ Ն. Ակինյան):

գ. «Էջմիածին», 1967, Դ, էջ 30 (հրատ.՝ Արսեն վրդ. Բերբերյան):

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից և ներկայանում է գերազանցապես իբրև փոխ: Բնագիրը ներկայացված է քառատող տներով. կազմված է 7 վանկանի տողերից. հանգավորված է զույգ տողերով, երբեմն՝ նաև տներով (7-րդ և 9-րդ տներ): A օրինակի յուրաքանչյուր տան վերջին տողը կրկնված է, իսկ C-ն շորորոգ տան վերջում այդ մասին ունի համապատասխան նշում (տե՛ս բնագրի տողատակային տարբերությունները): Հետաքրքրական է, որ նշված օրինակի շորորոգ տունը (սկ.՝ Մայր կենդանեացըն...) ունի կարմիր սկզբնատառ: Ձեռագրերում հաճախ այդ տողից սկսվող համարվածը ներկայանում է իբրև ուրույն միավոր. այդպես են, օրինակ, D-ն և Ա. Տեկանցի հրատարակածը. վերջինս ունի Տաղ անուշ և լաւ խորագիրը և «Մեծին Քորոսի ե» ծայրակապը, որով Քորոսը թյուրիմացաբար համարվել է տվյալ միավորի հեղինակը:

Ձեռագրերում բանաստեղծությունը ներկայանում է գերազանցապես իբրև փոխ, իսկ երբեմն՝ իբրև տաղ: A և B օրինակները փոխ են ու կից նոր երկինք յերկր... տաղին, իսկ D-ն (նույնպես փոխ)՝ Աստուածածին մայր լուսայ... տաղին: C օրինակը տաղ է և ներկայանում է Աստվածածնի վերափոխմանը հատկացված մի գանձի (սկ.՝ Սաաունաքևեալ...) առընթեր:

Ն. Ակինյանին հայտնի է եղել սույն փոխի ու կից գտնվող տաղի A օրինակը, բայց ընդօրինակությունը ձեռքի տակ չունենալով, հրատարակել է վիեննայի № 663 ձեռագրում (E օրինակ) գտնվող փոխի ամբողջական բնագիրը, որի երկրորդ մասը (սկ.՝ Մայր կենդանեացը...) նա համեմատել է Հր. Աճառյանի ընդօրինակած՝ Քավրիզի № 43 ձեռագրում գտնվող օրինակի հետ (էջ 349ա): Մեր կազմած քննական բնագրում օգտագործել ենք Ն. Ակինյանի ներկայացրած տարբերակը, առանց հաշվի առնելու բնագրում իր կատարած շտկումները և միջամտությունները: Փոխն ամբողջությամբ հրատարակված է նաև «Էջմիածին» ամսագրում, սակայն անկախ համապատասխան տաղից և իբրև ուրույն միավոր, ընդ որում, վերջին երկու տողերը (սկ.՝ Դու շուշան ծաղիկ...) մեկ այլ բանաստեղծության սկիզբ են ու սխալմամբ են կցված վերոհիշյալ տաղին (տե՛ս Արսեն վրդ. Բերբերյան, Ս. Ներսես Շնորհալու անտիպ տաղերը, «Էջմիածին», 1967, Գ, էջ 30):

Ննդրո առարկա փոխի և կից ներկայացող տաղի ծայրակապային շղթան կազմում է մեկ ամբողջական նախադասություն՝ «Ներսէսի գովեստ Աստվածածնի ի խնդրո Մեծին Քորոսի ե», որտեղ հիշվող Քորոսը, ինչպես իրավացիորեն նկատել է տալիս Ն. Ակինյանը, պիտի լինի Կիլիկիայի իշխան Առնի որդի Քորոսը: Հայտնի է, որ կամբրոնի տեր Օշին իշխանի և Քորոսի միջև ծագած գծտությունը հարթելու նպատակով Ներսես Շնորհալին անձամբ ուղևորվել է նրանց մոտ. անհավանական չէ, ուրեմն, որ սովյալ բանաստեղծությունը գրված լինի հենց Քորոս Բ իշխանի խնդրանքով, որը կոչվել է Մեծն Քորոս և հայտնի է եղել նաև իր բարեկաշտությամբ ու իբրև «շինող եկեղեցեաց և վանորէից» (տե՛ս Ղ. Ալիշան, Շնորհալի և պարագայ իւր, էջ 316):

2

Գ. ՆՈՐ ՄԱՂԻԿ ՑՈՒՑԱԽ... (էջ 9)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Գրեթե բոլոր աղբյուրներում պահպանված է Ներսես կաթողիկոսի անունով: Ներսեսը հիշված է նաև ծայրակապում: Բնագիրը ներկայացված է եռատող տներով. առաջին տողը 13—14 վանկանի է, երկրորդ տողը՝ 6 վանկանի, երրորդ տողը՝ 8 վանկանի: Բանաստեղծական շափը անկայուն է. անհանգ է, բայց մերթ (հատկապես տների երկրորդ և երրորդ տողերում) նկատվում է հանգի առկայություն: Մեր օգտագործած աղբյուրներում տաղը կից ունի Այսաւր ցընծուրին... փոխը, բացառությամբ C-ի, որը պահպանված է թերի ու զուրկ համապատասխան փոխից:

Գ. ԱՅՍԱՒԻ ԶԸՆԾՈՒԹԻՒՆ... (էջ 11)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Մեզ հայտնի բոլոր աղբյուրներում ներկայանում է իբրև փոխ: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով, անզույգ տողերը 9 վանկանի են, զույգ տողերը՝ 12 վան-

կանի, իսկ 8, 9 և 10-րդ տներում՝ ընդհակառակը: Նկատելի են բանաստեղծական շափի մասնակի խախտումներ. անհանգ է: Մեր օգտագործած օրինակները կից են, նոր ծաղիկ ցուցաւ... տաղին: Բանաստեղծությունն առկա է նաև № 231 (Նրուսաղեմ, թերթ 387բ) ձեռագրում, որտեղ կից է Փողբյով փողե սրովբէ... տաղին (նվիրված՝ Մննդյան տոնին):

3

Ե. ԱՅՍԱՒԻ ԱԻՆՏԵԱՅ ԳԱՐԻՆԻԼԻ... (էջ 13)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 369—370:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից՝ № 231 (Նրուսաղեմ, թերթ 367բ՝ նվիրված Մննդյան տոնի Բ օրվան), Մա XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 134ա—136ա), Cod. Argm. 52 (վճով, թերթ 24ա): Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով, որոնցից յուրաքանչյուրն սկսվում է Այսաւր-ով: Այդ տողերը 10 վանկանի են, մինչ զույգ տողերը՝ 8 վանկանի (9—18-րդ տողերում բանաստեղծական շափը խախտված է): Անհանգ է: Մեր օգտագործած աղբյուրներում, նաև վճովի ձեռագրում տաղը կից ունի նոր ծաղիկ բրդխէ... փոխը: Նրուսաղեմի օրինակն ունի Երգ նոր աւետեաց բարբաւ... փոխը, իսկ Տյուրինգենի ձեռագրինը առանց փոխի է և խորագրում պահպանել է հեղինակի անունը՝ Ներսես Շնորհալի:

Զ. ՆՈՐ ՄԱՂԻԿ ԲԸՂԵԷ... (էջ 15)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 370—371:

բ. Ա. Տեկանց, Հայերգ, էջ 1—2:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Հետագայի ընդօրինակություններում գերազանցապես տաղ է: Այդպես է ներկայացված նաև Ա. Տեկանցի հրատարակածը: Բանաստեղծությունը չի տնատված. 12 վանկանի տողեր են (3-րդ տողը 14 վանկ է): Անհանգ է: Մեր օգտագործած աղբյուրներում փոխ է ու կից՝ Այսաւր աւետեաց Գարբիլի... տաղին, բացառությամբ F-ի. վերջինս տաղ է և կից ունի փոխ՝ Անվանից աւբայն...: D օրինակը տաղից չի անջատված, բայց ունի ընդգծված սկզբնատառ և ստորին լուսանցքում «Արեւագալին յորդորակին ձայն է» նշումը, որով ակներև է դառնում հիշյալ միավորի իբրև փոխ ներկայացված լինելու փաստը: № 231 (Նրուսաղեմ, թերթ [369]) ձեռագրում այն դարձյալ փոխ է, բայց կից է Ողջոյն սիրալի... միավորին:

4

Է. ԱՅՍԱՒԻ Ի ՍՎԸԶՄԱՆ... (էջ 17)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև այլ աղբյուրներից ու հատկացված է Մննդյան տոնի տարբեր օրերի, օրինակ, ձեռ. № 8251 (թերթ 33բ, Մննդյան Գ օրվան), 231 (Նրուսաղեմ, թերթ 377բ, Մննդյան Գ օրվան), Մա XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 139բ—140բ, Մննդյան Բ

օրվան), Cod. Arm. 52 (կով, թերթ 29ա, Մենդյան Ա օրվա երեկոյին): Ներսես կաթողիկոսի անունը պահպանել են A և D, ինչպես նաև կովի օրինակները: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով, որոնցից յուրաքանչյուրն սկսվում է Այսաւ-ով: Կազմված է 13 վանկանի տողերից: Անհանգ է: Մեր օգտագործած օրինակները (բացառությամբ E-ի) ունեն նոցին համաձայնեալ... փոխը: E-ն ունի Մայր Աստուծոյ Մարիամ... փոխը: № 8251 ձեռագրում տաղն առանց փոխի է, իսկ Երուսաղեմի օրինակը կից ունի իսկ դու ընդէ՛ր ես... միավորը:

Ը. ՆՈՑԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՆԱ... (էջ 19)

Հրատարակվում է առաջին անգամ: Առկա է նաև № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն) ձեռագրում: Բնագիրը չի տևատված: 10—11 վանկանի տողեր են: Անհանգ է: Որպես կանոն կից է Այսաւ ի սկզբան... տաղին: C օրինակն անխորագիր է, բայց լուսանցքում ունի փոխի նշան (), իսկ D-ն տաղից չի անջատված:

5

Թ. ՆՈՐ ԵՂԵՄ ԲԱՆԱԻՐ... (էջ 20)

Հրատարակված է: ա. Ներսես Ենոքիայի, Բանք շափաւ, էջ 371—372: Բ. «Սիոն», 1867, № 1, էջ 14: Գ. Ա. Տեկանց, Հայերգ, էջ 6: Դ. «Սիոն», 1949, № 3, էջ 63 (հրատ.՝ Ն. Մովսիսյան):

Հայտնի է և այլ ձեռագրերից: Հատկացված է Մենդյան տոնի տարբեր օրերի (գեղազանցապես Բ օրվան). հանդիպում է նաև իբրև Ավետյաց տաղ, դարձյալ ըստ օրերի: Ի տարբերություն Մենդյան տոնի, Ավետումը օրերի չի բաժանվում, և եկեղեցի՞ն այն տոնում է որոշակի օր՝ ապրիլ 7-ին: Հնում, սակայն, այդ երկու տոները սերտորեն անջվել են միմյանց. օրինակ, Աստվածհայտնության Ճրգալուցի օրը նվիրված է եղել Ավետմանը. վերջինիս մասին հիշատակվում է հատկապես Մենդյան շարքի օրը, որովհետև, ըստ ավանդության, Աստվածածնի ավետումը տեղի է ունեցել շրեքշարթի մի օր (տե՛ս Գ. Ավետիքյան, Բացատրություն շարականաց, Վենետիկ, 1814, էջ 26—27: Նաև՝ Մ. Օրմանյան, Միսական բառարան, Անթիլիաս, 1957, էջ 14): Այսպիսով, տվյալ տաղի խորագրում Ավետյաց տոնի մասին եղած հիշատակությունը ամենևին չի խանգարում, որպեսզի տվյալ միավորը համարվի Մենդյան տաղ: Բանաստեղծությունը հաճախ ներկայանում է Ներսես կաթողիկոսի անունով, որն առկա է նաև ծայրակապում:

Բնագիրը ներկայացված է քառատող տներով. կազմված է 8 (անգույզ տողերը) և 10 (զույգ տողերը) վանկանի տողերից, անհանգ է: Մեր օգտագործած աղբյուրներում տաղն ունի Մայր Աստուծոյ Մարիամ... փոխը, բացառությամբ E-ի և 1830 ու 1882 թթ. հրատարակությունների (ա և գ), որոնք վերջից թերի են և փոխ շունեն 1867 թ. հրատարակությունը (բ) ամբողջական է, նվիրված է Մենդյան տոնի ութերորդ

օրվան. հրատարակիչը չի նշում՝ տվյալ օրինակը ձեռագրում փոխ ունի՞, թե ոչ: Հայկազյան բառարանում այդ բացակայող հատվածի օղամանում, բակերեա բառերի բացատրության համար օգտագործված են քաղվածներ հենց հիշյալ միավորից. նշանակում է, բառարանագիրներին ևս հայտնի է տաղի ամբողջական օրինակը: Բնագրի համար օգտագործված 1949 թ. հրատարակությունը նույնպես լրիվ է (F), բայց առանց փոխի:

Ժ. ՄԱՅՐ ԱՍՏՈՒԾՅ ՄԱՐԻԱՄ... (էջ 22)

Հրատարակված է: ա. Ներսես Ենոքիայի, Բանք շափաւ, էջ 367—368: Բ. P. Vetter, Nerses Schnorhali's Kirchenlieder, „Theol. Quartalschrift“, Ravensburg (Tübingen), LXXXI (1899), Heft 1, p. 89—111 (տե՛ս «ՀԱ», 1899, № 1, էջ 27—28):

Սովորաբար փոխ է. հանդիպում է նաև որպես Ավետյաց կամ Մենդյան տաղ, օրինակ՝ տպագրում և № 9053 ձեռագրում (թերթ 19ա): Բնագիրը ներկայացված է քառատող տներով. կազմված է 7 վանկանի տողերից, հանգավորված է ըստ տների: Բնագրի համար օգտագործված ձեռագրերում կից է նոր եղմ մասնա... տաղին: D-ում յուրաքանչյուր տան վերջում կա նշում տողը կրկնելու մասին (տե՛ս տաղատակի տարրնթերցումների համապատասխան բացատրությունը):

6

ԺԱ. ԱՆՃԱՌ Է ԽՈՐՀՈՒՐԳ... (էջ 25)

Հրատարակվում է առաջին անգամ: Տաղն առկա է նաև № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 138ա—139բ) և № 231 (Երուսաղեմ, թերթ 379ա) ձեռագրերում: Տյուրինգենի օրինակը հատկացված է Մենդյան առաջին օրվան (երեկոյին), իսկ Երուսաղեմի օրինակը՝ Մենդյան հինգերորդ օրվան: Ներսես կաթողիկոսի անունը պահպանված է A-ի խորագրում: Բնագիրը չի տևատված. կազմված է 10 վանկանի տողերից, անհանգ է: Բնագրի համար օգտագործված ձեռագրերից երեքում (B, C, D) տաղն առանց փոխի է: A օրինակը կից ունի նորագույն ձև... փոխը, իսկ Երուսաղեմի օրինակին կից առկա է Ցրե՛ծա դու շուջան... միավորը:

7

ԺԲ. ՄԱԳՈՒՄՆ ՅԱՐՓՈՑՆ... (էջ 28)

Հրատարակվում է առաջին անգամ: Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից՝ № Cod. Arm. 52 (կով, թերթ 33բ, Մենդյան Գ օրվան) և № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 141ա—142ա, Մենդյան Բ օրվա երեկոյին): Հեղինակի անունը պահպանված է A-ի խորագրում (Ներսիս կայսերայ) և կովի օրինակում (ի Ներսիս կաթողիկոս): Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով:

տով. կազմված է 8—9 վանկանի տողերից, բայց բանաստեղծական չափը հաճախ խախտված է. գրված է աների շղթայումով, անհանգ է: Բոլոր օրինակները կից ունեն Թրգ նոր անտեղաց... փոխը:

ԺԳ. ԵՐԳ ՆՈՐ ԱՒԵՏԵԱՑ... (էջ 30)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք չափաւ, էջ 374—375:

բ. P. Vetter, Nerses Schnorhali's Kirchenlieder... (տե՛ս «ԱՄ» 1899, № 1, էջ 27—28):

Հայտնի է նաև այլ ձևազերերից. ներկայանում է և՛ իբրև փոխ, և՛ իբրև տաղ. ծայրակապը հոգում է ներսեսի անունը: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով. կազմված է 12 վանկանի տողերից, անհանգ է: ABC-ն, նաև կվովի ու Տյութինգենի օրինակները ներկայանում են իբրև փոխ ու կից՝ Մագումն յարփույն... տաղին: DEF օրինակները տաղ են:

8

ԺԿ. ԱՍՏՈՒՄՈՑ ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՆՑԸՆ... (էջ 32)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև № Ma XIII 61 (Տյութինգեն, թերթ 142բ) և № Cod. Arm. 52 (կվով, թերթ 34բ) ձևազերերից: Հեղինակի անունն առկա է A-ի խորագրում (տե՛ս նաև Ներսիսի), իսկ միևնույն օրինակի ստորին լուսանցքում (թերթ 28ա) պահպանված է ավելի ամբողջական ձևով՝ Ներսիսի կլայնցույլ սասցեալ: Բնագիրը ներկայացված է ավելի ամբողջական ձևով՝ 11 վանկանի տողերից (5, 7, 20-րդ տողերը՝ 10 վանքառատող տներով. կազմված է 11 վանկանի տողերից (5, 7, 20-րդ տողերը՝ 10 վանկանի), անհանգ է: Բոլոր օրինակները կից ունեն իսկ դու ընդէ՛ր ես խոովեալ... փոխը:

ԺԵ. ԻՍԿ ԳՈՒ ԸՆԴԷ՛Ր ԵՍ ԽՈՒՎԵԱԿ... (էջ 34)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև այլ ձևազերերից, օրինակ՝ № Ma XIII 61 (Տյութինգեն), № 231 (Շրուսաղեմ, թերթ 377բ): Ներկայանում է գերազանցապես իբրև փոխ: ABCD-ն, ինչպես և Տյութինգենի ու կվովի օրինակները կից են Աստուծոյ ողորմութեանցը... տաղին, F-ը՝ Թրգ նոր անտեղաց...ին, իսկ Շրուսաղեմի օրինակը՝ Այսաւր ի սլըզբան... տաղին: Միայն E-ն է հանդես գալիս իբրև տաղ: Բնագիրը ներկայացված է բառատող տներով, իսկ վերջում ունի երկտող մի տուն՝ որպես ավարտ. կազմված է 11—12 վանկանի տողերից. անհանգ է:

9

ԺԶ. ԱՅՍԱԻՐ ԱՒԵՏԵԱՑ ԱՍՑԵ... (էջ 36)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև № Ma XIII 61 (Տյութինգեն, թերթ 144ա—145ա) և № Cod. Arm. 52 (կվով, թերթ 36ա) ձևազերերից: կվովի օրինակը ևս խորագրում պահպանել է

հեղինակի անունը՝ ի ներսիսէ կաթողիկոսէ: Բացի այդ, Հայկազյան բառարանում տառադրուցանեմ բառի համար օգտագործված է քաղված հիշյալ բանաստեղծութիւնից ու վերջինս դիտված է իբրև Ներսես Շնորհալու տաղ: Պիտի ենթադրել, որ բառարանագիրներին ևս հայտնի է եղել այդ անունով պահպանված տաղի մի օրինակ: Բանաստեղծությունը, գրված լինելով տողերի շղթայումով, կարող էր շտնատվել, այսուհանդերձ, գերադասել ենք բնագիրը ներկայացնել բառատող տներով: Այս առումով հետաքրքրական է, որ A օրինակի յուրաքանչյուր տան վերջին տողն ունի Այլ ազգ լուսանցային նշումը, իսկ C օրինակը՝ Փ[ոխ]: Սա ենթադրել է տալիս, որ յուրաքանչյուր բառատողի հետ փոխվել է եղանակը կամ կատարման ձևը: Տաղը կազմված է 12 կամ 13 վանկանի տողերից: Մեզ հայտնի աղբյուրներում տաղին կից առկա է Բարբառ անտեղաց ձայնի... փոխը, բացառությամբ A-ի, որն ունի այլ փոխ՝ Ողջոյն ընդ քեզ, Մարիամ...:

ԺԷ. ԲԱՐԲԱՐ ԱՒԵՏԵԱՑ ԱՍՑԵԻԻ... (էջ 39)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք չափաւ, էջ 365—366:

բ. P. Vetter, Nerses Schnorhali's Kirchenlieder... (տե՛ս «ԱՄ», 1899, № 1, էջ 27—28):

Հայտնի է նաև այլ ձևազերերից, օրինակ՝ № Ma XIII 61 (Տյութինգեն), Cod. Arm. 52 (կվով, թերթ 36ա), 424 (թերթ 15բ): Ձևազերերի մեծ մասում սույն բանաստեղծությունը փոխ է և կից՝ Այսաւր անտեղաց ձայն... տաղին: № 424 ձևազերում և սպազերում ներկայանում է իբրև տաղ, ընդ որում, առաջինում նվիրված է Մենդյան հինգերորդ օրվան, իսկ սպազերում՝ Ավետոյաց տոնին: Մայրակապը հոգում է հեղինակի անունը. գրված է հայրենի չափով, անհանգ է: Քննական բնագիրը չի տնատված:

10

ԺԸ. ԼՈՅՍ ՓԱՌԱՑ ԷՒՆ... (էջ 41)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև № Cod. Arm. 52 (կվով, թերթ 38ա) ձևազերից ու կրկին հատկացված է Մենդյան տոնի հինգերորդ օրվան: Այս, ինչպես նաև D օրինակը խորագրերում պահպանել են հեղինակի անունը (ի ներսիսէ կաթողիկոսէ): Բացի այդ, որոշ բառերի (նախեղակ, ստորակայ, փառազարդեալ) բացատրության համար Հայկազյան բառարանում բերված են քաղվածքներ հենց հիշյալ բանաստեղծությունից, որը ներկայացված է իբրև Ներսես Շնորհալու հեղինակություն. նշանակում է, բառարանը կազմողներին ևս հայտնի է տաղի՝ Ներսես Շնորհալու անունով պահպանված մի օրինակ:

Բնագիրը ներկայացված է բառատող տներով. գրված է ազատ տաղաչափությամբ, ուստի կատարված է իմաստային տողատում, իսկ տնատման համար ելակետ ենք ընդունել տների շղթայումը. անհանգ է: BCD օրինակները, նաև կվովի օրինակը կից ունեն նոր բազալուրի... փոխը: A-ն ինքն է ներկայանում իբրև փոխ ու կից է էին միայնոյ միածին... տաղին:

Խրատէր վերստին, խոստանալով պարգևս
Ջերկնից մեծութիւն զանեզրական բարինս:

Լըքեալ լուծանէր մինն ի յընտրեալ հատէն,
10 Լինէր բնակարան լեզէոնեան զարացն.
Ի հրատէր ընթրեացն ի վերնատունն եկեալ,
Առեալ լըբութեամբ դպատառն եւ ել արտաքս:

Ժողովէր յանձն իւր ըզնենգութեան խորհուրդն,
Փութով հասանէր ի հրէական ժողովն,
15 Թողեալ ի սըրտէն զաստուածային զերկիւղն,
Ջահ վառեալ ի յորս արարողին երթայր:

Ընկալեալ փրկչին ըզնենգութեան համբարն.
— Ընկե՛ր, վասն որոյ առաքեցար,—ասէ.
Ելեալ բարձրանայր ի Գողգոթայ տեղոջ.
20 Երեւեալ ի կառքս քառաթիւ խաչին:

Ջարհուրեալ զարաց երկնատրաց խըմբից,
Ջանհասն ի բարձունս ի սիրտ երկրի տեսեալ,
Եղկելի եղնն անդրեղային իշխանքն,
Եկեալ թագաւորն եւ ազատեաց զգերեալսն:

25 Դասապետն երկնից երեքաւրեայ յարեալ,

- 7 E վերստին: D զպարգևս:
- 8 E զմեծութիւն: E բարիս:
- 9 CE Լքեալ: C յնդրեալ: E յընդրեալ:
- 10 A լեզէոնեան: E լեզէոն:
- 11 C ընդրեացն ուղղված՝ ընթրեացն:
- 12 CE լըբութեամբ:
- 13 CE զնենգութեան:
- 15 C սրտն: E սրտէն զաստուածային: CE երկեզն: D զերկիւղն:
- 16 C արարաւղին: A փութայր փխ երթայր: E երթար:
- 17 BE Ընգալեալ: B փրկչին: C փրկիչն: E փրկչին: C զնենգութեան: E զնենկութեան:
- 18 E Ընգեր:
- 19 A էլեալ: ACD բարձրանայ: E յայն փխ է: E Գողգոթայ: B տեղոջն: CE տեղոջ:
- 20 CE կառս:
- 21 B խըմբիցն: C խմբիցն: E խմբից:
- 22 E Ջարարիչն երկնից փխ Ջանհասն ի բարձունս:
- 23 E անդրեղային: DE իշխանք:
- 24 E զգերեալս:
- 25 BD երեքաւրեայ: E երեքաւրեայ:

Դրաւքնն փակելովք առ աշակերտսն եմուտ,
Գունդք առաքելոցն ի ծովակին կային,
Գիշերամբրրիկ աշխատութեամբ տըքնեալ:

Բարեաց առաւատըն զայր յաճախ որսալք՝
30 Բանի նիշ մեղու խորիսխ տրեալ եղբարցն,
Առատաձեռնեաց Տէրն ի Բեթանիայ,
Արհնեաց զաշակերտսն եւ համբարձաւ առ Հայր:

Արդ, արհնեալ է Հայրն եւ համագոյ Որդին,
Հողին ճըշմարիտ այժմ յաւիտեանս, ամէն:

Ձեռագրերում հանդիպում է մի փոխ՝ Լրեալ լուծանէր... սկսվածքով, որը սովորաբար կից է Սկիզբն համայնից... տաղին (տե՛ս ձեռ. № 7785, Թերթ 212թ. 3503, Թերթ 137ա. 231 (Երուսաղեմ), Թերթ 442թ. Cod. Arm. 52 (Կով), Թերթ 133թ): Հետաքրքրական է նկատել, որ Հոսեալ հրեղինացը... ոտանավորի որոշ տողեր առկա են և սույն փոխում. վերջինս ևս հատկացված է Ավագ Հինգշաբթի օրվան, նույնպես կազմված է 11 վանկանի տողերից, բայց գուրկ է ծայրակապից: Պիտի ենթադրել, որ հիշյալ փոխը շարադրվել է Հոսեալ հրեղինացը... տաղի նմանողությամբ. ուստի, հարկ ենք համարում այստեղ տալ այդ փոխի բնագիրը՝ կազմված № 7785 և 3503 ձեռագրերում գտնվող օրինակների հիման վրա.

Փ Ո Ն

Լըքեալ լուծանէր մինն ի յընտրեալ զառանցն,
Լինէր բնակարան նախաշարին կամացն.

- 26 B Դրաւքնն: E Դրաւքն: CE փակելալք:
 - 28 C Գիշերայմարտիկ: D Գիշերամարտիկ: E Գիշերամբրրիկ: CE տըքնեալ:
 - 29 CE առաւատն: E զար աճախ որսով:
 - 30 E Բանին: E մեղու: CE տրեալ: D առեալ փխ տրեալ:
 - 31 C Առատաձեռնեաց: A Բեթանիա: BE Բեդանիայ:
 - 32 E Ընդրեաց փխ Արհնեաց: E զաշակերտս:
 - 33 E ար փխ արհնեալ է: E Հայր:
 - 34 CDE Հողոյն (D Հողոյն) ճըշմարտի (D ճըշմարտի) փառք յաւիտեանս, ամէն փխ տողի:
- Աղբյուրներ
- A—ձեռ. № 7785, Թերթ 212թ—213ա:
 - B—ձեռ. № 3503, Թերթ 137աթ:
- Յոսագիր
- AB Փ[ոխ. Մեծի Հինգշաբթի]:
- Քննագիր
- 1 B ընդրեալ:

Տէրըն խրատելով ըզսիրելի եղբարսն,
Յայտնելով նոցա զանհասութեան խորհորդն:

- 5 Զարհուրեալ զաւրացն երկնաւորաց խրմբից,
Զանհասն ի բարձունս ի մահ մատնեալ հրէիցն,
Առեալ Յուդայի ըզհրէական ժողովն,
Փութով հասանէր ի Կեդրոնեանն ձորն:

- 10 Կապեալ կապեցաւ լուծիչն երկանց մահու,
Եղկելի եղեն անղընդային իշխանքն.
Գունդք առաքելոցըն զարհուրեալ փախեանն,
Գիշերամարտիկ աշխատութեամբ կային:

- 15 Պետրոս միայնոյ ընթանալով ըզկնի.
Վէմըն հաւատոյ դըղըրդելով հոսէր.
Արագ հասանէր ակնարկելով նրմա,
Հաւըն խաւանելով զարթուցանէր ըզնա:

- 20 Ելեալ արտաքոյ արտասուալից ողբովք
Կոծեր՝ ասելով. Աւգնեա՛, Յիսուս փըրկիւ:
Ուստաձնոնեաց աշակերտին իւրոյ,
Արինակ տըւեալ յանցաւորաց մարդկան.

— Արդ, Տէր իմ, Յիսուս, զմեղաւք մեռեալ հոգիս
Կանգնեա՛ վերըստին ընդ Պետրոսի վիմին.
Սըրբոց կենսատու, այլ եւ աղբիւր լուսոյ,
Շնորհեա՛ արտասուս ընդ Պետրոսի լալոյն:

- 25 Հրաշից միշտ գործող ձայն կենդանի, տո՛ւր մեզ
Ընթանալ ըզկնի աստուածային շաւղացդ.
Արժանի լինել ընդ անմահից դասուցն,
Փառս վերահընչել Երրորդութեանըդ միշտ:

- 5 B խրմպից:
- 6 A մատնել:
- 12 AB կէին փխ կային:
- 13 B միայնոյ:
- 15 B նրմայ:
- 16 B ըզնայ:
- 18 B փըրկիւ Յիսուս:
- 23 A շի՛ք այլ: A աղբուր:
- 25 B գործաւդ:
- 26 B ըզկընի:

ԻՐ. ՆՈՅՆ ԻՆՔՆ ԱՆԳՐԱՆԻԿՆ... (էջ 64)

Հրատարակված է.
ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 377—378:
Ներկայանում է և՛ իբրև փոխ, և՛ իբրև տաղ: Հեղինակի անունն առկա է խորագրերում և ծայրակապում:
Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով. կազմված է 12 վանկանի տողերից. անհանգ է: B և C օրինակները կից են Քառանկիպիցըս Աստուած... տաղին: A-ն կից է Նոցին համաձայնեալ... միավորին, իսկ D-ն՝ Անապական տաճար... տաղին: EFG օրինակները ներկայանում են իբրև տաղ և առանց փոխի:

16
ԻՓ. ԱՅՍԱԻՐ ՆՈՐԱԼՐԱՇ ԼՈՅՍՆ... (էջ 66)

Փ[ոխ]. Մլուեալ ի տաճարն...

Հրատարակվում է առաջին անգամ:
Հայտնի է նաև այլ ձևագրերից՝ № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 157ա—158բ), № 9053 (թերթ 23բ), № 1193 (Երուսաղեմ, էջ 265): A-ի խորագրում առկա է հեղինակի անունը (ի ներսիսէ), որը կրկնված է 107ա թերթի ստորին լուսանցքում:
Բնագիրը չի տեսված. գրված է տողերի շղթայումով. կազմված է 15 վանկանի տողերից (1—2-րդ և 13—14-րդ տողերը՝ 11 վանկանի), անհանգ է: A և C օրինակներում տաղի երկրորդ մասը, սկսած 13-րդ տողից, անշատված է իբրև փոխ: B-ում այդ մասը առանձին խորագրի փոխարեն ունի պարզապես կարմիր սկզբնատառ, իսկ D-ում տաղի ու փոխի անջատում չի կատարված (այսուհանդերձ, փոխ հատվածի սկզբնատառը առավել ընդգծված է): Հետաքրքրական է այն իրողությունը, որ և՛ տաղի, և՛ փոխի առաջին երկու տողերը (1—2-րդ և 13—14-րդ տողեր) իրենց բանաստեղծական շափով տարբերվում են բանաստեղծության մնացյալ հատվածից (11 վանկանի են), իսկ դա իր հերթին վկայում է, որ տվյալ միավորի իբրև տաղ ու փոխ ներկայանալու հանգամանքը գիտակցաբար է կատարված և հենց հեղինակի կողմից: Ճիշտ այդպիսի առանձնահատկությամբ աչքի է ընկնում Ներսես Շնորհալու մեկ այլ տաղը՝ նոր իմն է հրեչիւն..., որը գրված է նույնպիսի տաղաշափուությամբ, և տաղի ու փոխի նույնպիսի հարաբերությամբ (այն տարբերությամբ, որ ունի իմաստային ծայրակապ):

Բանաստեղծության փոխ հատվածը հետագայի ընդօրինակություններում հանդիպում է նաև իբրև տաղ կամ մեղեդի (տե՛ս. օրինակ, ձև. № 1193 (Երուսաղեմ, էջ 265. 423, թերթ 96բ. 425, թերթ 126բ. 7902, թերթ 12բ. 5936, թերթ 258ա): Իբրև տաղ է ներկայանում նաև E-ն, որը կից ունի Սյաւու Երուսաղեմ ցրեծայ... հորդորակը:

A օրինակում, հավանաբար հետագայի մի միջամտողի ձեռքով, յուրաքանչյուր տողից (բացառությամբ 1—2-րդ և 13—14-րդ տողերի) կատարված է ջնջում (թիմիական թանաքով, որով ջնջվածը հազիվ ընթեռնելի է) այն հաշվով, որ այդ տողերը ևս դառնան 11 վանկանի: Հիշյալ ջնջումները ցույց ենք տվել բնագրի տողատակում:

17
Լ. ԱՆՄԱՀ ՔԱԳԱՆՈՐՆ... (էջ 69)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից՝ № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 180ա—781բ) և № God. Arm. 52 (Լվով, թերթ 111բ): Հեղինակի անունը պահպանված է № 3503 ձեռագրի (տեառն Ներսիսի) և Լվովի (տեառն Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի) օրինակներում: Բնագիրը չի տնատված. գրված է սողերի շղթայումով. կազմված է 12 վանկանի սողերից (բանաստեղծական շափը երբեմն խախտված է): անհանգ է: № 3503 և Ma XIII 61 (Տյուրինգեն) ձեռագրերում տաղը կից ունի նոր անտեսաց յուր... փոխը: Լվովի օրինակը փոխ շունի:

ԼԱ. ՆՈՐ ԱՒԵՏԵԱՑ ԼՈՒՐ... (էջ 71)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Ծնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 379:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Գերազանցապես ներկայանում է իբրև փոխ. Մայրակապը հոգում է հեղինակի անունը: Բնագիրը չի տնատված. կազմված է 10 վանկանի սողերից. անհանգ է: B-ն և Տյուրինգենի օրինակը կից են ԱՆՄԱՏ քաղաք... տաղին: A և C օրինակները կից են Սրբոց հրեշտակաց... տաղին: № 423 ձեռագրում (թերթ 142բ), ինչպես և տպագրում, սույն միավորը հանդես է գալիս իբրև տաղ:

18

ԼԲ. ՏԻՐԱԿԱՆ ՏԱԻՆԻՍ... (էջ 72)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Ծնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 380:

բ. P. Vetter, Nerses Schnorhali's Kirchenlieder... (տե՛ս «ՀԱ», 1899, № 1, էջ 27—28):

Սովորաբար տաղ է: A-ն ներկայանում է իբրև փոխ ու կից է ԱՆԵՂԱՆԵՎԻՉ ԱՍՏՈՒԱԾ... մեղեդուն: C-ն անխորագիր է, բայց նախորդող տաղն ունի Տաղերս ի Ներսես կաթողիկոսի ասացեալ խորագիրը, որը վերաբերում է նաև խնդրո առարկա միավորին: Հեղինակի անունն առկա է նաև ծայրակապում: Բնագիրը ներկայացված է երկ-տող տներով. կազմված է 12 վանկանի սողերից, անհանգ է:

19

ԼԿ. ԱՅՍԱԻՐ ԸՉՏԵՐԴ ԱՐԱՐԻՉ... (էջ 73)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև № Cod. Arm. 52 (Լվով, թերթ 129բ) ձեռագրից: Հեղինակի անունն առկա է D-ի խորագրում (ի Ներսիսէ կաթողիկոսէ): Բնագիրը չի տնատված. կազմված է 13 վանկանի սողերից (մասնակի խախտումներով), անհանգ է: Բոլոր սողերը (բացի վերջինից) սկսվում են Այսաւր բառով: Բոլոր աղբյուրներում տաղին կից առկա է Գառն անաբաւ... փոխը: Վերջինս երբեմն հանդիպում է նաև իբրև ուրույն տաղ. դարձյալ հատկացված Ավագ Զորեքշարթի օրվան: Բանաստեղծությունը կազմված է 7 վանկանի սողերից (երբեմն խախտված), գրված է անհանգ, բայց մերթ նկատվում է հանգ ստեղծելու միտում: Իր շարագրանքով ու ոճով սույն փոխը խիստ անհարազատ է Ներսես Ծնորհալուն, զորիկ է նաև ծայրակապից, որը կարողանար հավաստել

նրա հեղինակային պատկանելությունը, ուստի, առավել նպատակահարմար գտանք այդ հարցում ցուցաբերել որոշ վերապահություն և հիշյալ միավորի բնագիրը զետեղել այստեղ:

Փ Ո Ն

Գառն անաբաւ պատարագ,
Որ զմեզս բառնաս զաշխարհի,
Այսաւր ի սպանդ մատնեցար
Յաշակերտէն թո նենգեալ:

5 Որ թո կամաւ ընտրեցեր
Փոխան մարդկան շարշարիլ,
Զխորհուրդ մահուն յայտնեցեր
Նախ քան զհրէից ժողովիլ:

Ի ԲԵՔԱՆԻՅԱՅ ՆԱԽ ԵԿԻՐ
10 Եւ ի կանանց պատուեցար,
Զիւղ հաւատով մատուցեալ,
Յաստուածեղէն զլուխդ թափեալ:

Ո՞վ իւղ թափեալ Տէր Յիսուս,

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 204բ—205բ.
- B—ձեռ. № 3503, թերթ 133ա—134ա.
- C—ձեռ. № 79, թերթ 353աբ (Փարիզ):
- D—ձեռ. № 80, թերթ 138բ (Փարիզ):
- E—ձեռ. № 6495, թերթ 240բ:

Խորագիր

ABCD Փ[ոխ]: E Տաղ ազնիւ:

Բնագիր

- 1 D անանարատ:
- 2 E Բառնաս ըզմեզս աշխարհի փխ տողի:
- 3 E Այսօր: E վարեցար փխ մատնեցար:
- 5 BC ընդրեցեր: E խոնարհեալ փխ ընտրեցեր:
- 6 ACD շարշարիլ: E շարշարեալ:
- 7 E մահու թո յայտնեալ փխ մահուն յայտնեցեր:
- 8 B ըզհրէից: D զհրէից: E ժողովեալ:
- 9 E չիք ի: A Բեքանիա: B Բեղանիայ: E դու Եկար փխ նախ եկիր:
- 10 E Տան Սիմոնի բազմեցար փխ տողի:
- 11 ACD Զիւղ: B Զիւղ: E Իւղ մեծագին փխ Զիւղ հաւատով:
- 12 E Աւժամբ ի զլուխդ ընկալար փխ տողի:
- 13 E չիք 13—16: ACD Եւց:

- Որոյ անունդ է Ածեալ,
15 Սըրտից բնաւից սիրելի,
Որ խոնարհիս առ բաղձանս:

- Միոյ սիրով արտասուաց
Թողեր ըզթիւրս շարեաց,
Որ հերով զոտս թո ջընջեաց,
20 Ջընջեցեր ի նմանէ գրիծ մեղաց:

- Աստուած ճըշմարիտ ածեալ,
Ի պոռնրկաց խընկեցար,
Յոյս քաւովեան մեզ ետուր
Եւ առ քեզ համարձակ արարեր:
25 Որ վասըն մեր, բարերար,
Ի Յուզայէ մատնեցար,
Ընդ արծաթոյ վաճառեալ,
Որ յերկինս Երկնից եւ բազմեալ:

- Քեզ հաղորդ ընկալ շարշարեալդ,
30 Ջանդամս ի գլուխդ յեցեալ,
Որք հաղորդին թո վըշտացդ
Անճառ սիրոյ բաղձանաւք:

- Ընդ երջանիկ պոռնրկաց
Այսար եւ մեք, մարդասէ՛ր,
35 Իւզով սիրոյ գթեզ խընկեմք
Եւ արտասուաւք զոտսդ ջընջեմք:

- 15 B Սըրտի: C Սրտի:
17 C շիֆ 17—20: E կամօք փխ սիրով:
18 E զպարտիս յանցանաց փխ ըզթիւրս շարեաց:
19 B Որ հերովն իւր զոտսդ ջընջեաց փխ սողի: E Իւզովն որով գթեզ ածեաց փխ սողի:
20 E Բարձեր ըզթիծսըն շարեաց փխ սողի:
23 E Թողուլ ըզմեղս հաճեցար փխ սողի:
24 E Ջաւծումըն պարտ քեզ վարկար փխ սողի:
25 C վասն:
28 E ի յերկինս փխ յերկինս Երկնից:
29 C շիֆ 29—32: E շիֆ 29—48: A շիֆ Քեօ:
31 B թոց:
33 B պոռնրկացն: C պոռնկացն:
35 BC Եղով: C խնգեմք:
36 C զոտս ջնջեմք:

- Ջնոյնդ համբուրիւ ընդգրկեմք,
Որ զմեղս կոխեաց՝ ողջունեմք,
Հերով տըրփմամբ, ը՛, սըրբեմք,
40 Մայրիւք գրթոց աւժանեմք:

Թողուլ ըզպարտսն հաւատամք,
Քե՛զ, որոյ կարդ է անշափ,
Նոյն եւ սիրով, Տէր, հարուստ.
Դու յողորմելն յոյժ առատ:

- 45 Խաղաղութեամբ արձակեա՛
Ջմեզ ի կայանսդ անմարմնոց՝
Տալ քեզ զոհութիւն ընդ նոսին,
Այժմ եւ յաւէտ յսպանին:

20

ԼԳ. Ի ՅՈՒՐԱՒԱԹՈՒ ՄԵՍԻ... (էջ 74)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:
Հայտնի է նաև Ռ Cod. Arm. 52 (կով, թերթ 142թ) ձեռագրից: Կոչվում է նաև ողբ: Հեղինակի անունն սուղա է միայն C օրինակում (Նեքսիսի): Բնագիրը ներկայացված է ևստող տներով, որոնցից յուրաքանչյուրի առաջին և երկրորդ տողերը 7 կամ 8 վանկանի են, իսկ երրորդ տողը՝ 12 վանկանի. անհանգ է: ABC օրինակները կից ունեն Դասաբը Սիոնի... փոխը: D-ին կից Մաւաւեցաւ Տէրն ի խաչիւ... փոխն է, իսկ E օրինակը կից ունի Շնորհաւ Սըրոյ Հոգոյն... միավորը:

ԼԵ. ԳՈՒՍՏՐՐ ՍԻՈՆԻ... (էջ 77)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:
Այլ աղբյուրներից հայտնի չէ. ներկայանում է իբրև փոխ: Բնագիրը ներկայացված է ևստող տներով, որոնցից յուրաքանչյուրի առաջին տողը 5 վանկանի է, երկրորդ տողը՝ 10, իսկ երրորդ տողը՝ 6 վանկանի. անհանգ է: Բոլոր աղբյուրներում կից է Ի Յուրբաբու Մեծի... տաղին:

- 37 A ըզգրկեմք: C ընդգրկեմք:
38 B շիֆ՝ սողը:
39 B տըրփմամբըս: C տրփմանըս: BC շիֆ ը՛: C սրբեմք:
40 A Մայրիւ գրթոյ: C գթոց:
41 C զպարտս:
45 C արձակեալ:

Շնորհաբ Սըրբոյ Հոգոյն
Լըցեալ եղին սուրբ մարգարէքն,
Շարժեալք ի նմին ժամու
Մեծ գոհութիւն առաքելով:

5 Որ իջեր, զմեզ փըրկեցեր
Աստուածութեամբ քո ի խաչին,
Որ ընդ Հաւր ես յէութեան
Եւ ի յաթոռ փառաց նըստիս:

10 Զիշխէին նայել ի բեզ
Հոյլք երամից սերովրէիցն,
Զարշալար նախատանաւք
Լըցեալ եղին մեծ քերովրէքն:

Պատակից եղեալ նոցա՝

Աղբյուրներ

- A—ձև. № 7785, թերթ 227աք:
- B—ձև. № 3503, թերթ 148բ—149ա,
- C—ձև. № 6495, թերթ 255բ:
- D—ձև. № 2541, թերթ 233բ—234բ:
- E—Ներսես Շնորհալի, Բանք շահաւ, էջ 384—385:

Խորագիր

ABD Փ[ոխ]: C Փոխէ զձայնն [Թաղման հրեկոյ.]: E Յորդորակ:

Մայրակապ՝ Ծ—Զ:

Բնագիր

- 1 E Շնորհօք: B Հոգոյն Սըրբոյ: D Հոգոյն:
- 3 CE Շարժեալ:
- 4 C գոհութիւնս: CE մատուցանեն փխ առաքելով:
- 5 CE 5—8-րդ տողերի փոխարեն՝

Որ ընդ Հօր ես յէութեան,
Եւ ի յաթոռ փառաց նըստիս.

Որ իջեր զմեզ փըրկեցեր

Արարչական քո գորութեամբդ (E գրթութեամբ):

6 D սուրբ խաչին փխ ի խաչին:

9 CDE հայել փխ նայել:

10 CDE երամիցըն: A սերորէիցն: B սերովրէիցն: C սրորէից: DE սրովրէից:

11 E նախատանօք:

12 CE եղեր: A բերորէքն: DE ի յատենի փխ մեծ քերովրէքն:

13 B նոցայ: CE վերնոցըն փխ նոցա:

Զայս գոշեցուք արտասուելով.
15 «Գատուական արեամբըդ քո
Փըրկեա՛ գգերեալքս ի թըշնամոյն:

Զրոյդ կենաց փափագեաք,
Ըզմեզ արբո՛, ըզժարաւեալքս,
Զրով ՚ւ արեամբդ, որ ի կողէդ,
20 Ըզմեզ լըւա՛ ի հնութենէ՛:

22

Լէ. ԿԱՅՐ ՄԱՅՐ ՏԵԱԲՆ... (էջ 94)

Փ[ոխ]. Ո՛վ Մարիամ կոյս...
Փ[ոխ]. Արդ, ո՛վ Տէր...
Փ[ոխ]. Ո՛վ անմեղ աղաւթի...

Հրատարակված է.

ա. «Բազմավէպ», 1894, Ապրիլ, էջ 166—167:

Հրատարակված օրինակի համար հիմք է ծառայել Վենետիկում պահպանվող մի ձեռագիր, որն ընդօրինակված է 1848 թվականին Ստում, Հեսու փիլիսոփայի ձեռքով: Հրատարակիչը ձեռագրի թվահամարը չի բերում: Հեղինակի անունը պահպանել են B

14 CE չիք Զայս:

15 D արեամբդ: E քոյ:

16 D Փրկեա՛յ: C գգերեալն: BCD թըշնամոյն:

17 D Զրոյ: A փափագ՛աք: B փափաքեաք: CE փափագեցաք:

18 BD արբոյ: C արբո ըզմեզ:

19 ABCD և փխ ՚ւ: B արեամբս: D արեամբ: D կողէն:

20 ABD լըւա՛յ (A լըւա՛) ըզմեզ: C լըւայ: AB հնութենէս: D հնութենէ: AB տողից հետո՝

Որով հանցուք բեզ գոհութիւն

Ընդ Հաւր յաւէտ անլըռելի.

Եւ Հոգովըդ (B Հոգովըտ) քո Սըրբոյ (B Սըրով)

Ելցուք ի փառսն յառաջին:

D տողից հետո՝

Որով հանցուք բեզ գոհութիւնն

Հաւր յաւէտ անլըռելի.

Եւ Հոգովըդ քո Սըրբով

Ելցուք ի փառսն յառաջինս:

Կենդանացոյ զմեղաք մեռեալս

Երգել ըզփառս բեզ ընդ հրեշտակս,

Յախանանս յախտենից,

Քրիստոս արհնեալ է յախտեանս:

և Շ օրինակները (ի ներսիս է կարողիկոս): Հրատարակչի կարծիքով, հիշյալ բանաստեղծությունը իր շարադրանքով ու ոճով առավել կպատշաճեր ներսես կամբրոնացուն, ալուսահանգրծ, ըստ նրա, բացառված չէ, որ բազմաշնորհ ներսես Շնորհալին նաև այդպիսի ոճով շարադրեր: Պիտի նկատել, որ խնդրո առարկա միավորը բոլոր աղբյուրներում կոչվում է ոչ թև տաղ, այլ ողբ՝ նվիրված Ավագ Ուրբաթ օրվան, ըստ այդմ էլ շարադրված է համապատասխան տրամադրությամբ ու ողով:

Բանաստեղծությունը կ' ձևագրերում, կ' տպագրում հանդես է գալիս փոխերով, որոնց հետ միասին կազմում է ձույլ ամբողջություն: Քննական բնագիրը ներկայացված է կից գտնվող այլ փոխերով, որոնք երեքն են՝ 1. Ո՛վ Մարիամ կոյս... 2. Արդ, ա՛վ Տէր..., 3. Ո՛վ անմեղ աղանի..., իսկ վերջում, որպես ավարտ, առանձնացված է 6 տողանի մի հատված (120—125-րդ տողեր): Բանաստեղծությունը անհանգ է, տաղի ու փոխերի բանաստեղծական շարք միանման չէ: Ի տարբերություն տպագրի, մեր ներկայացրած բնագիրը անստված է, ընդ որում տաղը (1—32-րդ տողեր) բերված է քառատող տներով. ունի ոչ կայուն տաղաչափություն, զույգ տողերը 5 կամ 6 վանկանի են, իսկ անզույգ տողերը՝ 6, 7 կամ 8:

1. Ո՛վ Մարիամ կոյս... (33—86-րդ տողեր)—Բանաստեղծության այս հատվածը ներկայացված է քառատող տներով (վերջին տունը՝ 6 տող): Ե-ում սույն փոխը բացակայում է, իսկ տպագրում տաղից առանձնացված է միայն աստղանիշով: Իր տաղաչափությամբ այն չի տարբերվում բանաստեղծության առաջին մասից, բայց գերակշռում են 8 վանկանի տողերը (անզույգ տողերի համար) և 5 վանկանի տողերը (զույգ տողերի համար):

2. Արդ, ա՛վ Տէր... (87—107-րդ տողեր)—Բոլոր աղբյուրներում այս հատվածը սևի Փոխ ենթախորագիրը: Բնագիրը ներկայացված է եռատող տներով, ընդ որում, յուրաքանչյուր տան առաջին և նրբորդ տողերը 7 վանկանի են, իսկ երկրորդ տողը՝ 5 վանկանի (մասնակի խախտումներով):

3. Ո՛վ անմեղ աղանի... (108—119-րդ տողեր)—Ձեռագրերում ունի Փոխ ենթախորագիրը, իսկ տպագրում նախորդ հատվածից անջատված է աստղանիշով: Բնագիրը ներկայացված է եռատող տներով: Ունի կայուն տաղաչափություն՝ 7 վանկանի տողեր: Բանաստեղծության հրատարակված օրինակը ներկայացված է առավել երկար տղերով, քան մեր կազմած բնագիրը, և կազմում է ընդամենը 69 տող:

23

ԼՐ. ԾԱՐԱԽՅԱԻ ՈՐՈՒՄ ԸԶՄԱՐԻ... (էջ 100)

Հրատարակված է.

ա. ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 386—388:

բ. P. Vetter, Nerses Schnorhali's Kirchenlieder... (տե՛ս «ՀԱ» 1899, № 1, էջ 27—28):

գ. «Поэзия Армени с древнейших времен до наших дней»... М., 1916, с. 167—168.

դ. «Армянская поэзия в переводах В. Я. Брюсова». Ереван, 1956, с. 140—141.

ե. «Поэзия Армени с древнейших времен до наших дней». Ереван, 1956, с. 163—164.

գ. «Армянская средневековая лирика», вступ. статья, составл. и примеч. Л. М. Мкртчяна. Л., 1972, с. 202--203.

Հայտնի է նաև այլ ձևագրերից: Ձեռագիր օրինակները ներկայանում են անհեղինակ: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով. կազմված է 12 վանկանի տողերից. գրված է -իճ հանգով: Բնագրի համար հիմք ծառայած ձևագրերը ու շրջանի ընդօրինակություններ են, որոնցում տաղը պահպանվել է ընդարձակ ծավալով և իբրև ուրույն տաղ ու առանց փոխի, այնպես, ինչպես «Բանք շափաւ»-ում: Բանաստեղծությունը հանդիպում է նաև իբրև փոխ և ծավալային ու բնագրային տարբերություններով: Այդ տարբերակը ներկայացնում ենք առանձին (ԼՐա):

ԼՐա. ԾԱՐԱԽՅԱԻ ՏԷՐՆ Ի ԽԱՉԻՆ... (էջ 103)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև այլ ձևագրերից՝ № Ма XIII C1 (Տյուրինդեն, թերթ 190ա—191ա), Cod. Arm. 52 (Լվով, թերթ 144բ), 231 (Երուսաղեմ, թերթ 452ա) և այլուր: Այս տարբերակը աղբյուրներում ներկայանում է կ' իբրև տաղ, կ' իբրև փոխ, ու առանց հեղինակի անվան հիշատակության: Հնագույն աղբյուրներում գերազանցապես փոխ է ու կից Սերովրէից քազատուն... մեղեդուն: Այդպես են ներկայանում նաև Տյուրինգենի և Լվովի օրինակները, իսկ Երուսաղեմի օրինակը կից է Աստուածածին կոյսը Մարիամ... տաղին:

Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով. կազմված է 12 վանկանի տողերից, ծավալով շատ ավելի փոքր է, քան նախորդը (ԼՐ), և ունի բնագրային տարբերություններ, որով երբեմն խախտված է նաև -իճ հանգը: Այս տարբերակը բնագրային առումով նման է տպագրվածին: Պիտի ենթադրել, որ տվյալ միավորը համառոտվել է ընդարձակ մի այնպիսի օրինակից, որը հանդիսացել է տպագրվածի հիմքը:

24

ԼՐ. ԱՌԱՒԱԽՏԻՆ ՇԱԽԻՒՆ... (էջ 104)

Հրատարակված է.

ա. «Բազմավէպ», 1932, էջ 100 (հրատ.՝ Ն. Փեխկյան):

Հայտնի է նաև № Ма XIII 61 (Տյուրինդեն, թերթ 203բ, 201աբ) ձևագրից: Հեղինակի անունը պահպանված է Ե-ի խորագրում (ներսիս կարողիկոս): Հրատարակված օրինակի հիմքում ընկած է Շ-ն, որն անհեղինակ է. հրատարակչը հիշյալ տաղը որակում է իբրև գրական մի գոհար՝ գրված Գրիգոր Նարեկացու տաղերի ներշնչանքով, բայց ոչ մի ակնարկ չի անում, թե ո՞վ կարող է լինել խնդրո առարկա բանաստեղծության հեղինակը: Հայկազյան բառարանում Նուխալիյի բառի բացատրության համար բերված է օրինակ, որը բազմված է հիշյալ տաղից (9—12-րդ տողեր) և ոտանավորը ներկայացված է իբրև ներսես Շնորհալու ստեղծագործություն: Պիտի ենթադրել, որ բառարանը կազմողներին հայտնի է եղել տաղի՝ ներսես Շնորհալու անունով պահպանված մի օրինակը:

Բանաստեղծությունը չի տնայնացված. կազմված է 7—8 վանկանի տողերից (հայրենի շափ), մասնակի խախտումներով. դրված է մեկընդմեջ տողերի վերջնթեր բառերի շղթայումով. անհանգ է: Քննական բնագիրը կազմելիս նկատի ենք ունեցել բանաստեղծական շարք և վանկարար «ը» տաղը պահպանել միայն անհրաժեշտ դեպ-

քերում: Բանաստեղծությունն ունի ակնհայտ նմանություն Գրիգոր Նարեկացու Գոհար վարդըն վառ առեալ... տաղի հետ (նվիրված Այլակերպության տոնին) և՛ տաղաչափությանը, և՛ շարագրանքով: Ձեռագրերում տաղը կից ունի նրստեալ կանայք... փոխը, բացառությամբ D-ի, որը պահպանված է խիստ թերի վիճակում և փոխ շունի:

Խ. ՆՐՄՏՆԱԼ ԿԱՆԱՅՔՆ... (էջ 106)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 395—396:

բ. «Սիոն», 1949, № 4, էջ 94 (հրատ.՝ Ն. Մովսէսյան):

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Գերազանցապես ներկայանում է իբրև փոխ, երբեմն իբրև տաղ: Մայրակապը հողում է հեղինակի անունը:

Բնագիրը ներկայացված է բառատող տներով. կազմված է 7 վանկանի տողերից. գրված է ինչ հանգով: ABC օրինակները կից են Առաւատին շափալին... տաղին, «Սիոն»-ում հրատարակածը՝ Յրեման այսաւ երկինք... միավորին: № 6495 ձեռագրում բանաստեղծությունն ունի երկու ընդօրինակություն. գրանցից մեկը (E₁) փոխ է ու կից Առ պարտիզայանն ձայնէր... տաղին, իսկ մյուսը (E) տաղ է, գրված է այլ ձեռքով ու հավանաբար ավելի ուշ, տվյալ ձեռագրում ազատ մնացած տարածությունը զբաղեցնելու նպատակով: Նշված երկու տարբերակները բնագրային էական տարբերություններ չեն ցուցաբերում, այսուհանդերձ, քննական բնագրի համար երկուսն էլ օգտագործված են: «Բանք շափաւ»-ում տպագրվածը ևս ներկայացված է իբրև տաղ:

ԽԱ. ԱՅՄԱՐԻ ԼՈՅՍ ԾԱԳՆԱՅ... (էջ 108)

Փ[ոխ]. Լրան գաւետեաց ձայն...

Հրատարակված է.

ա. «Սիոն», 1949, № 4, էջ 93 (հրատ.՝ Ն. Մովսէսյան):

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Հնագույն գրչագրերում տաղը, որն ընդգրկված է Հարություն տոնին նվիրված Ներսես Շնորհալու տաղերի շարքում, ունի խորագիր այդ ամբողջ շարքին վերաբերող՝ վերջում Մատթեոսի Ավետարանի մասին հիշատակությամբ: Ամենայն հավանականությամբ խորագրի հենց այդ վերջին հատվածն է վերաբերում տվյալ միավորին: Մեր օգտագործած աղբյուրների այդ ընդարձակ խորագրերը, որոնք քննական բնագրի տողատակում չեն արտացոլված, ամբողջությամբ բերում ենք այստեղ:

A օրինակ—Տաղեր Յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ սրբոյ Զատիկն, զկնի նղաբերից Աւետարանացն, տեսնն Ներսիսի ասացեալ. ըստ Մատթևոսին Աւետարանին:

B օրինակ—Տեսնն Ներսիսի կաթողիկոսի Հայոց եւ այլ սրբոցն ասացեալ տաղ սրբոյ Զատիկն, զկնի նղաբերից Աւետարանացն, նայել բովանդակ կիրակիցն. Մաթէին է:

C օրինակ—Տաղ Գարութեան Զատիկն, զկնի իւրաբանչիւր նղաբերից Աւետարանացն, ի պարագայութեան շուրջ ըզՍիոնի. Մաթէին է:

D օրինակ—Տեսնն Ներսիսի կաթողիկոսի Հայոց եւ այլ սրբոց ասացեալ տաղ

սրբոյ Զատիկն, զկնի նղաբերից Աւետարանաց, նաև բովանդակ կիրակիցն. Մատթևոսին:

F օրինակ—Տաղեր Յարութեան սրբոյ Զատիկն, զկնի նղաբերիցն Աւետարանացն]. Մաթևոսի, տեսնն Ներսիսի երգ:

Բնագիրը ներկայացված է ևռատող տներով. կազմված է 10 վանկանի տողերից, անհանգ է: № 6495 ձեռագրում բանաստեղծությունն ընդօրինակված է երկու անգամ: Քննական բնագրում այդ երկուսն էլ օգտագործված են: Նշված օրինակներն առավել ծավալուն են: ՄԼը ներկայացրած բնագրում ընդգրկված են որոշ հատվածներ՝ բանաստեղծությունն ավելի ամբողջական դարձնելու նպատակով: Մովորարար տաղը կից ունի Լրան գաւետեաց ձայն... փոխը, որը տաղի մասն է:

Փ[ոխ]. ԼՐԻԱՆ ԶԱՒԵՏՆԱՑ ԶԱՅՆ... (էջ 109)

Հրատարակված է.

ա. «Սիոն», 1949, № 4, էջ 93 (հրատ.՝ Ն. Մովսէսյան):

Նախորդ տաղի մասն է, միշտ ներկայանում է նրան կից իբրև փոխ: Բնագիրը չի տնատված. կազմված է 10 վանկանի տողերից (ինչպես կից գտնվող տաղը), անհանգ է: EE₁ օրինակներում իբրև փոխ առանձնացված է բանաստեղծության ոչ թե այս մասը, այլ 13-րդ տողից սկսվող հատվածը (սկ.՝ Մի զինուոր վերին...):

ԽԲ. ԱՅՄԱՐԻ, Ը՛, ԼՈՅՍ ՀԱՍՏԱՏԻ... (էջ 110)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 193թ—194թ) ձեռագրից: Հեղինակի անունն առկա է B-ի խորագրում (Ներսեսի կաթողիկոսի): Սա Հարություն տոնին նվիրված Ներսես Շնորհալու երկրորդ տաղն է, որը վերաբերում է Մատթեոսի Ավետարանին: C-ի խորագիրը բնագրի տողատակում չի արտացոլված, որովհետև այն վերաբերում է ոչ միայն տվյալ միավորին, այլև Հարության տոնին նվիրված Ներսես Շնորհալու տաղերի շարքին (Տաղ Գարութեան բովանդակ տարոյն, զկնի նղաբերիցն Աւետարանացն, և այլայ զգիշերին ասեն. Մատթէի Աւետարանին):

Բնագիրը չի տնատված. կազմված է 13 վանկանի տողերից (մասնակի խախտումներով). անհանգ է: Ընդամենը 7 տող է, ընդ որում, առաջին երեք տողերն սկսվում են «Այսար» բառով: Ձեռագրերում տաղը կից ունի Նոր ձայնի պայծառ ցուցաւ... փոխը, բացի D-ից, որն ունի այլ փոխ՝ նրստեալ կանայքն ողբային...:

ԽԳ. ՆՈՐ ԾԱԳՆԻ ՊԱՅՄԱՆ ՅՈՒՅԱՒ... (էջ 111)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 194թ) ձեռագրից: Բոլոր աղբյուրներում ներկայանում է իբրև փոխ: Մայրակապը հողում է հեղինակի անունը: Բնագիրը չի տնատված. կազմված է 8 վանկանի տողերից (1, 3, 5-րդ տողերը 7 վանկանի են). անհանգ է: Աղբյուրներում բանաստեղծությունը կից է Այսար, Ը՛, ըստ հաստատի... տաղին, բացի D-ից, որը կից է Նոր ձայն անտեաց...-ին: Սույն փոխի երկրորդ մասը (սկսած 14-րդ տողից) երբեմն իր հերթին առանձնացված է իբրև

փոխ. օրինակ՝ C-ն այդ տողին կից լուսանցքում ունի Փ[ոխ] նշումը. A-ում, այդ տողի դիմաց գրված է՝ «Արորէանման ձայնն է», մինչդեռ առաջին մասի համապատասխան տեղում գրված է. «Աւետիս մեծ խորհրդոյ ձայնն է»: Պիտի նկատել, որ եզանակային փոփոխություն ակնարկող հիշյալ նշումները հետագայի լրացումներ են: Բանաստեղծության այս մասը նախորդ հատվածից տարբերվում է նաև նրանով, որ ծայրակապ շունի, մինչդեռ 1—13-րդ տողերը մեկընդմեջ տողերի սկզբնատառերով հոգում են՝ «Ներսեսի»: Չեռագրերում հանդիպում է մի տարբերակ, որի երկրորդ մասը հոգում է ծայրակապի շարունակությունը՝ «ե բանս», և դա շնորհիվ տողերի իր ունեցած տարբեր դասավորության, նաև բնագրային ու ծավալային որոշ անհամապատասխանությունների: Պիտի ենթադրել, որ բանաստեղծության երկրորդ մասը իբրև փոխ առանձնացվելու հետևանքով ենթարկվել է աղավաղումների, տողեր են տեղաշարժվել, ավելացել կամ պակասել (հենց այն հանգամանքը, որ ներկայացվող բնագիրը բաղկացած է 31 տողից, ինքնին այդ է վկայում), ու այժմ դժվար է ասել, թե ինչպիսին է եղել ստանալորի նախնական տեսքը. այդ պատճառով հարկ համարեցինք կից ներկայացնել նաև մյուս տարբերակը (ԽԳա):

ԽԳա. ՆՈՐ ՄԱՂԻԿ ՊԱՅՄԱՆ ՅՈՒՅԱՆ... (էջ 113)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 398:

բ. «Միտն», 1949, № 8, էջ 216 (հրատ.՝ Ն. Մովսիսյան):

Բոլոր աղբյուրներում ներկայանում է իբրև տաղ: «Միտն»-ում տպագրվածի համար հիմք են ծառայել № 1193 (Երուսաղեմ) ձեռագրում գտնվող տաղի երկու տարբերակները, որոնց բնագրային անհամապատասխանությունները հրատարակիչը ցույց է տվել տողատակային նշումներով: Մեր կազմած բնագրում այդ երկուսը ներկայացրել ենք իբրև B և C: A օրինակը կից ունի նրստեալ կանայքն ողբային... փոխը: B-ի երկրորդ մասը (սկսած 15-րդ տողից) առանձնացված է իբրև փոխ, իսկ D-ն թերի է:

Բնագիրը չի տնատված: Բանաստեղծությունն իր տաղաչափությանը նման է նախորդին (ԽԳ), որից շատ չի տարբերվում նաև բնագրային առումով (առաջին մասում): Անհամապատասխանությունը նկատվում է երկրորդ մասում. այստեղ մի շարք տողեր տեղաշարժված են, որոշ հատվածներ այլ շարադրանք ունեն, իսկ ծավալով ավելի փոքր է՝ ընդամենը 24 տող, ընդ որում, սկսած 11-րդ տողից, նաև հանգավորված է զույգ տողերով, իսկ ծայրակապը («Ներսեսի և բանս») հոգում են մեկընդմեջ տողերի սկզբնատառերը: Նշված առանձնահատկությունները թելադրում են սույն տարբերակը դիտել իբրև սկզբնական ու անաղարտ բնագիր, բայց հենց կանոնավոր հանգավորումը (որը առաջին մասում չի նկատվում) ցույց է տալիս, որ սա ևս ենթարկված է խմբագրման ու մշակման:

27

ԽԳ. ԱՅՍԱԻՐ ԸՆԴ ՄԱԳԵԼՆ... (էջ 115)

Փ[ոխ]. Աստուածասէր եւ սուրբ կանայք...

Հրատարակված է.

ա. «Միտն», 1949, № 4, էջ 93 (հրատ.՝ Ն. Մովսիսյան):

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից՝ Պ Cod. Arm. 52 (ՎՊՊ, թերթ 171ա) և Մա XIII 61 (Տյուրինգեն): Այս վերջինում կից է Այսաւր լոյս ծագեաց... տաղին (թերթ 196բ—200ա), որը բերված է Հարության տոնին նվիրված Ներսես Շնորհալու տաղերի շարքում: Աղբյուրներից ոչ մեկը Ներսես Շնորհալու անունը չի պահպանել, բայց բանաստեղծությունը հանդես է գալիս նրան վերագրվող և Հարության տոնին հատկացված տաղերի շարքում ու հրատարակված է Ներսես Շնորհալու անունով: Տպագրի համար հիմք է հանդիսացել № 231 (Երուսաղեմ) ձեռագրի օրինակը: Բոլոր աղբյուրներում Հարության տոնին նվիրված այս տաղը վերաբերում է Մարկոսի Ավետարանին:

Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով, որոնցից յուրաքանչյուրն սկսվում է Այսաւր բառով. կազմված է 8 վանկանի տողերից, անհանգ է: ABD օրինակներում առաջին 3 տողերի երկրորդ տողերը կրկնված են, իսկ C-ի երկրորդ տողի վերջում կա նշում այդ մասին: Բնագիրը կազմելիս այդ բանը հաշվի չենք առել ու իբրև առանձին տող չենք ներկայացրել, քանի որ դա նկատի ունի սոսկ կատարման ձևն ու եղանակը: Բոլոր աղբյուրներում տաղին կից իբրև փոխ հանդես է գալիս բանաստեղծության մասը՝ Աստուածասէր եւ սուրբ կանայք...

Փ[ոխ]. ԱՍՏՈՒԾԱՍՏԷՐ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԿԱՆԱՅԷ... (էջ 116)

Հրատարակված է.

ա. «Միտն», 1949, № 4, էջ 93 (հրատ.՝ Ն. Մովսիսյան):

Նախորդի մասն է, ունի նույն տաղաչափությունը, անհանգ է: Բնագիրը չի տնատված, միշտ ներկայանում է իբրև փոխ ու կից՝ Այսաւր ընդ ծագելն... տաղին:

28

ԽԵ. ՆՈՐԱՀՐԱՇ ԱՐԵԳԱԿԵ ԱՅՍԱԻՐ... (էջ 117)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև Պ Մա XIII 61 (Տյուրինգեն) ձեռագրից: Հեղինակի անունն առկա է B-ի խորագրում (Ներսիս կարողիկոսի), արտահայտված է նաև ծայրակապով: Բոլոր աղբյուրներում ներկայանում է իբրև տաղ, բացի Տյուրինգենի օրինակից, որը փոխ է ու կից Այսաւր լոյս ծագեաց... տաղին: Բանաստեղծությունը, որ ձեռագրերում ներկայանում է իբրև Հարության տաղ, վերաբերում է Մարկոսի Ավետարանին:

Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Յուրաքանչյուր տան առաջին տողը 13, 14 կամ 15 վանկանի է, իսկ երկրորդ տողը՝ 5 վանկանի. գրված է անհանգ: Ձեռագրերում տաղը կից ունի կանգն ընդ Հաւր... փոխը:

ԽԶ. ԿԵԱՆԲԵ ԸՆԴ ՀԱԻՐ... (էջ 119)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 396—397:

Գերազանցապես ներկայացված է իբրև փոխ, իսկ № 424 ձեռագրում (թերթ 167ա) տաղ է: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Յուրաքանչյուր տան առաջին տողը 10 վանկանի է, իսկ երկրորդ տողը՝ 5 վանկանի. անհանգ է: Բնագրի համար օգտագործված ձեռագրերում կից է Խրանհաշ արեգակն այսաւր ... տաղին: Տպագիր օրինակը կից է նրստեալ կանայքն ողբային... միավորին:

ԽԷ. ԱՅՍԱԻՐ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԵՋ ՄԱԳԵՅԱՒ... (էջ 121)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 200ա) ձեռագրից: Ազգյուր-ներում ներսես Շնորհալու անունը չի պահպանված, բայց բանաստեղծությունն ընդ-գրկված է Հարության տոնին նվիրված նրա տաղերի շարքում (որի ընդհանուր խո-րագրում հեղինակի անունն առկա է) և վերաբերում է Ղուկասի Ավետարանին: Բնա-գիրը ներկայացված է եռատող տներով: Տեստման համար նկատի ենք ունեցել տես-վերջի բաների շղթայումը. գրված է ազատ տաղաչափությամբ, անհանգ է: Ձեռագրե-րում տաղն ունի Յընծան այստեղ երկիմբ... փոխը, բացի Տյուրինգենի օրինակից, որն ինքը փոխ է ու կից՝ Այստեղ լոյս ծագեաց...-ին: Տեստման և շղթայման իր ձևով սույն միավորը նմանվում է Գրիգոր Նարեկացու էն ի միշտ էն... տաղին (նվիրված Համբարձման տոնին):

ԽԸ. ՅՐԵՄԱՆ ԱՅՍԱԻՐ ԵՐԿԻՆԲ... (էջ 123)

Հրատարակված է.

ա. Ա. Չոպանյան, Հայ էջեր, էջ 49:

բ. «Սիրոն», 1949, № 4, էջ 93—94 (հրատ.՝ Ն. Մովսեփյան):

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Ներսես Շնորհալու անունով հանդիպում է հե-տագայի ընդօրինակություններում: Այդ շրջանի գրչագրերում բանաստեղծությունը գե-րազանցապես հանդես է գալիս իբրև տաղ, իսկ հնագույն օրինակներում փոխ է: Ա. Չոպանյանի տպագրածը ներկայանում է անհեղինակ և իբրև տաղ, բայց հրատարակ-չին հայտնի է մի այլ ձեռագիր՝ էջմիածնի հավաքածու, № 47 (այժմ՝ Մաշտոցի ան-վան Մատենադարան, ձեռ. № 2672), որտեղ բանաստեղծությունը պահպանված է ներ-սես կաթողիկոսի անունով: «Սիրոն»-ում տպագրվածի հիմքը № 231 (Երուսաղեմ) ձե-ռագրի օրինակն է, որը հանդես է գալիս Հարության տոնին նվիրված ներսես Շնոր-հալու տաղերի շարքում և կից ունի երեսույթ կանայքն ուրբային... փոխը:

Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով, որոնցից յուրաքանչյուրն սկսվում է Յընծայ (կամ՝ Յընծան, Յընծամբ) բառով: Յուրաքանչյուր տան առաջին տողը 6 վանկանի է, իսկ երկրորդ տողը՝ 8 վանկանի: Ունի հանգավորում ըստ տների (սակավ խախտումներով): ABC օրինակները կից են Այսա:ր յարութեան մեզ ծագեցա... տա-ղին: D և E օրինակները ներկայանում են իբրև տաղ, ընդ որում, D-ի 17-րդ տողից սկսվող հատվածը (սկ.՝ Յընծան որդիք մարդկան...) անշատված է առանձին խորա-գրով՝ Յորդորակ:

ԽԹ. ՆՈՐ ԻՄՆ ԱԻՆՏԵՍԱՅ... (էջ 126)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 388—389:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Հեղինակի մասին հաճախ հիշված է խորագրե-րում: Մայրակապը ևս հոգում է հեղինակի անունը: Տաղը հատկացված է Հարության տոնին, Ղուկասի Ավետարանին: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով. կազմված է 12 վանկանի տողերից. անհանգ է, բայց երբեմն նկատվում է -ին հանգ ստեղծելու միտում, հատկապես EF օրինակներում: Բնագրի համար օգտագործված աղբյուրնե-րում տաղը կից ունի Հաւր կամաւ իջեալ... փոխը:

Մ. ՀԱԻՐ ԿԱՄԱԻ ԻՋԵԱԿ... (էջ 128)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 390—391:

Ներկայանում է գերազանցապես իբրև փոխ: Բնագիրը չի տնայված: Բաղկացած է 12 վանկանի տողերից. անհանգ է: Բնագրի համար օգտագործված աղբյուրներում կից է նոր իմն անտեաց... տաղին:

ՄԱ. ՆՈՅՆԱԳՈՅ ԸՆԻ ՀԱԻՐ... (էջ 130)

Փ[ոխ]. Յարեաւ փառաց բազաւորն...

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 398—399:

բ. P. Vetter, Nerses Schnorhali's Kirchenlieder... (տե՛ս «ՀԱ», 1899, № 1, էջ 27—28):

Հայտնի է նաև № Cod. Arm. 52 (վով, թերթ 174ա) ձեռագրից, ուր խորա-գրված է՝ Տաղ Խղաբերից, Յոհաննու: Բոլոր աղբյուրներում Հարության սույն տաղը վերաբերում է Հովհաննու Ավետարանին: C-ն խորագրված է՝ Յոհաննու Ոսկերեւանի, որն, անշուշտ, նկատի չունի Հովհան Ոսկերեւանին, քանի որ սույն միավորը բերված է Հարության տոնին նվիրված այլ տաղերի շարքում, ըստ առանձին Ավետարանների (Մատթեոս, Մարկոս, Ղուկաս, Հովհաննես): C-ի խորագրին կից գտնվող Փ նշումը ևս անտեղի է: Մայրակապը հոգում է հեղինակի անունը: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով. կազմված է 8 վանկանի տողերից. գրված է տների շղթայումով, ան-հանգ է: Բոլոր աղբյուրներում տաղը կից ունի Յարեաւ փառաց բազաւորն... փոխը, հանգ է: Բոլոր աղբյուրներում տաղը կից ունի Յարեաւ փառաց բազաւորն... փոխը, որը տվյալ բանաստեղծության մասն է: Հիշյալ փոխը գրված է տարբեր տաղաչա-փությամբ և ունի այլ շարադրանք, բայց իր վերջնատողերի անտիք և մեծ անտիք բառերով կապվում է տաղի հետ, որն ավարտվում է մեզ անտիք խոսքերով:

Փ[ոխ]. ՅԱՐԵԱՒ ՓԱՌԱՅ ԹԱԳԱԻՈՐՆ... (էջ 131)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 399—400:

բ. P. Vetter, Nerses Schnorhali's Kirchenlieder... (տե՛ս «ՀԱ», 1899, № 1, էջ 27—28):

Հայտնի է գերազանցապես իբրև փոխ, երբեմն հանդես է գալիս նաև իբրև տաղ (օրինակ՝ ձեռ. № 423, թերթ 103բ և 162ա. 554, թերթ 149բ): Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Յուրաքանչյուր տան առաջին տողը 11 վանկանի է, իսկ երկրորդ տողը՝ 13 վանկանի (կան խախտումներ): Անզույգ տողերն ավարտվում են անտիք, իսկ զույգ տողերը՝ մեծ անտիք բառերով: Ձեռագրերում այդ բառերը կրճատ են կամ հապավված: Բոլոր աղբյուրներում փոխը կից է Նոյնազոյ ընդ Հաւր... տաղին (բացի D-ից), որի օրգանական մասն է: D-ն կից է Յարեաւ յաւուր երբորդին... միավորին: Եւ հատկացված է Հարության տոնի շորբորդ օրվան:

ՄԲ. ՆՈՐ ՁԱՅՆ ԱԻՆՏԵՍԱՅ... (էջ 133)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Ծնորեալի, Բանք շափաւ, էջ 391—392:

բ. Ա. Տեկանց, Հայերգ, էջ 14:

գ. «Սիոն», 1949, № 4, էջ 94 (հրատ.՝ Ն. Մովսէսյան):

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Խորագրերում հաճախ առկա է հեղինակի անունը, որը հոգում է նաև ծայրակապը: Հատկացված է Հովհաննու Ավետարանին: Աղբյուրներում հանդիպում է նաև իբրև մեղեդի: Բնագիրը ներկայացված է եռատող տներով: Յուրաքանչյուր տան առաջին տողը 11 վանկանի է, երկրորդ տողը՝ 12, իսկ երրորդ տողը՝ 10 վանկանի. անհանգ է: EFH օրինակները, նաև 1882 թ. հրատարակությունը թերի են: Բնագրի համար օգտագործված աղբյուրներում տաղը կից ունի Կանայքն արտասուաւ... փոխը, բացառությամբ Ե-ի, որը կից ունի նոր ծաղիկ պայծառ ցուցաւ... միավորը: Ա-ում հետագայի մի գրչի ձեռքով որոշ բառեր ջնջված են ու փոխարինված այլ բառերով: Քննական բնագրի տողատակի տարբերակներում դրանք ցույց են տրված ջնջված նշումով, իսկ կատարված հավելումները հետևյալներն են. մեր (տող 6), եղեալ (տող 9), րէ (թող 11), եւ (տող 14), զի (տող 17), նըւէրըս (տող 18), մարդկան (տող 20), մեզ (տող 21), ամէն (տող 24):

ՄԳ. ԿԱՆԱՅՔԸ ԱՐՏԱՍՈՒԱԻԲ... (էջ 136)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Ծնորեալի, Բանք շափաւ, էջ 393—395:

բ. Ա. Տեկանց, Հայերգ, էջ 15—16:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Ներկայանում է գերազանցապես իբրև փոխ: Հանդիպում է նաև իբրև տաղ: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով. կազմված է 12 վանկանի տողերից, անհանգ է: Բնագրի համար օգտագործված աղբյուրներում կից է նոր ձայն անտեսաց... տաղին, բացառությամբ Ե-ի, որը կից է Ռ՛վ քաղցրածայնեալ... տաղին: 1882 թ. հրատարակությունը թերի է: Ա-ն 19-րդ տողին (սկ.՝ Ի գերեզմանէն...) կից լուսանցքում ունի փոխի նշան [...], իսկ Ե-ն այդ տողում ունի կարմիր սկզբնատառ. նշանակում է՝ այդ հատվածից փոխվել է եղանակը, կատարման ձևը: Հետաքրքրական է, որ № 10156 ձեռագրում (թերթ 47բ) առկա է սույն ոտանավորի լոկ այդ հատվածը, և վերջինս ներկայանում է իբրև առանձին տաղ՝ Տաղ եւր կիրակի խորագրով:

ՄԴ. ՆԵՐՊԱՐՈՒՆԱԿԵԱԼ ԻՆՆԵԱԿ ԴԱՍՈՒՑ... (էջ 139)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Ծնորեալի, Բանք շափաւ, էջ 401:

Հայտնի է նաև № Ма XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 311բ) ձեռագրից: Բոլոր ձեռագրերում պահպանված է հեղինակի անունը, որն արտահայտված է նաև ծայրակապով: Ա-ն և Տյուրինգենի օրինակը խորագրված են իբրև Սուրբ հոգուն նվիրված տաղ, մինչդեռ մյուսներում բանաստեղծությունը կոչվում է երգ, որը եկեղեցու զավակները

(«Եկեղեցույ մանկունք») երգում են ի պատիվ սուրբ Երրորդության: Վերջինս համար եկեղեցին հատուկ տոն չի ունեցել, ու բանի որ Երրորդության խորհուրդն առնչվել է Հոգեգալստյան հետ, այդ տոնին կից է նկատվել նաև սուրբ Երրորդությունը (տե՛ս Մ. Օրմանյան, Միասական բառարան, էջ 27):

Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Յուրաքանչյուր տան առաջին տողը 5 վանկանի է, իսկ երկրորդ տողը՝ 10 վանկանի (տողատումը վերապահությամբ պիտի ընդունել. բանաստեղծությունը կարելի էր ներկայացնել նաև 5 վանկանի տողերով ու եռատող տներով, կամ 15 վանկանի տողերով ու առանց տնատման): Բոլոր օրինակները (բացի տպագրվածից) կից ունեն ներհիսեսցու... փոխը: Ա-ն ունի հետագայում կատարված լրացումներ, որոնք քննական բնագրում չեն ընդգրկված ու տողատակում ցույց են տրված առանձին նշումով («տողից հետո»):

ՄԵ. ՆԵՐՉԻՆՍԵՍՅՈՒԲ... (էջ 141)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև մի շարք այլ ձեռագրերից: Հնում ներկայանում է իբրև փոխ, իսկ հետագայի ընդօրինակություններում գերազանցապես տաղ է ու նվիրված Հոգեգալստյան տոնին և անհեղինակ է: Հնագույն աղբյուրներում կից է ներսես Ծնորեալու անունը հոգող ներպարունակեալ իննեակ դասուց... տաղին (ծայրակապ՝ «Ներսես»), որի հետ առնչվում է նաև իր ծայրակապով («Նվագե Հոգուն տըվողին իմաստ բանի ընդ ձայնի»): Բացի այդ, Հայկազյան բառարանում ներհիսեսցու... և դոյնմ բառերի համար բերված օրինակները քաղված են ինքուր առարկա բանաստեղծությունից, և աղբյուրը հիշված է իբրև ներսես Ծնորեալու տաղ. նշանակում է՝ բառարանը կազմողներին հայտնի է եղել հեղինակի անունով պահպանված մի օրինակ:

Բնագիրը ներկայացված է քառատող տներով. կազմված է 8 վանկանի տողերից. հանգավորված է մերթ ըստ տների, մերթ՝ զույգ տողերով (կան նաև անհանգ տողեր): Բնագրի համար օգտագործված աղբյուրներում կից է ներպարունակեալ իննեակ դասուց... տաղին, բացառությամբ Ե-ի, որը կից է Աստանաւ ծագեաց... տաղին:

ՄԶ. ԱՐՓԻԱԿԱՆ, Ը՛, ԼՈՅՍԸ... (էջ 144)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: AB և D օրինակները խորագրում պահպանել են հեղինակի անունը (Ներսես Կարողիկոս): Հետագայի գրչագրերում բանաստեղծությունը ներկայանում է նաև իբրև մեղեդի ու հաճախ շատ ավելի փոքր ծավալով: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով. գրված է տների շղթայումով և ազատ տաղաչափությամբ. անհանգ է: Տողատումը, որ կատարված է ըստ իմաստի, պիտի ընդունել որոշ վերապահությամբ: Բնագրի համար օգտագործված աղբյուրներում տաղը կից ունի Տէր փառաց այսաւր... փոխը, իսկ Ե-ն հիշյալ փոխից անշատված է մեկ այլ փոխով՝ Խաւսէր բաճի եա...:

ՄԷ. ՏԷՐ ՓԱՌԱՑ ԱՅՍԱՒԻ... (էջ 146)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Ծնորեալի, Բանք շափաւ, էջ 401—402:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Մայրակապը հոգում է հեղինակի անունը: Սովորաբար

բարբար ներկայանում է իբրև փոխ, բայց հանդիպում է նաև իբրև տաղ՝ հասկացված վարդավառի երկրորդ կամ երրորդ օրվան: Բնագիրը ներկայացված է Երկտող տնե-րով. կազմված է 12 վանկանի տողերից, անհանգ է: Բնագրի համար օգտագործված ձեռագրերում կից է Արփիական, ը՛, լոյսե... տաղին. Է-ն տաղից անջատված է մեկ այլ փոխով՝ Խասէր բանի նա...: Տպագիր օրինակը ներկայացված է իբրև տաղ:

35

ՄԸ. ՆՈՐ ԻՄՆ ԱՀԱԻՈՐ... (էջ 148)

Փ[ոխ]. Հայր վրկայելով...

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Բանաստեղծությունը պահպանվել է մի շարք ձեռագրերում, բայց ոչ միատեսակ ծավալով, նաև բնագրային տարբերություններով: Այդ պատճառով կից ներկայացնում ենք ևս երկու տարբերակ (ՄԸա և ՄԸբ): Աղբյուրներում տաղն անհեղինակ է: Ներսես Շնորհալուն վերագրելու հիմքը ՄԸբ տարբերակի՝ Ներսես Շնորհալու տաղերի վեհե-տիկյան հրատարակության մեջ ընդգրկված լինելու հանգամանքն է:

Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով. կազմված է 12 վանկանի տողերից, անհանգ է: Բանաստեղծության երկրորդ մասը, սկսած 23-րդ տողից (սկ.՝ Հայր վրկայելով...) ներկայանում է իբրև փոխ: Բ-ում այդ հատվածն առանձին խորագիր չու-նի, բայց ունի կարմիր սկզբնատառ: Ա-ում կան չնջված ու եղծված բառեր կամ տա-ռեր, որոնք լրացվել են հետագայի մի գրչի ձեռքով: Դրանք են. աւետիս (տող 2), խորհուրդ (տող 3), արարչութեան (տող 4), լեառքն (տող 5), տեսեալ (տող 6), զվէմն (տող 8), զորդիսն (տող 8), բազմեալ (տող 14), հոսեալ (տող 15), Սինեայ (տող 15), ԶՈՐդի (տող 16), բազմեալ (տող 16), Սիովնի (տող 17), Հերմոնն (տող 18), աւետար (տող 19):

ՄԸա. ՆՈՐ ԻՄՆ ԱՀԱԻՈՐ... (էջ 151)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Աղբյուրներում տաղն անխորագիր է: Բ և Կ օրինակները կից են մեղեդիների, իսկ Ա-ն ընդգրկված է Ներսես Շնորհալու հատված-աղերի շարքում, ունի կարմիրով արտահայտված սկզբնատող, իսկ 5-րդ տողին կից լուսանցքում (սկ.՝ Աստանաւ տե-սի...) գրված է՝ «Գլուխ է»: Նախորդի համեմատությամբ ունի բնագրային որոշ տար-բերություններ, իսկ ծավալով ավելի փոքր է. այստեղ բացակայում է իբրև փոխ ներ-կայացող հատվածը (23—32-րդ տողեր), բացառությամբ վերջին տան (33—34-րդ տողեր), որը նաև այս տարբերակում հանդես է գալիս իբրև ավարտ:

ՄԸբ. ԱՍՍԱՆԱԻՐ ՏԵՍԻԼ... (էջ 153)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 402—403:

Ներկայանում է մերթ իբրև տաղ, մերթ՝ իբրև փոխ: Տաղի ամբողջական օրի-նակի համեմատությամբ ունի նկատելի տարբերություններ և՛ բնագրային առումով,

և՛ ծավալով: Այս տարբերակը շատ ավելի համառոտված է, ընդամենը 18 տող է: Այս-տեղ բացակայում են տաղի ընդարձակ օրինակի 1—4-րդ, 15—22-րդ, 25—26-րդ տո-ղերը: Ինչ վերաբերում է իբրև փոխ հանդես եկող հատվածին, ապա դա այստեղ առ-կա է, սակայն իբրև փոխ չի առանձնացված: Բացի այդ, վերջին երկու տներն (15—18-րդ տողեր) ունեն բոլորովին տարբեր շարադրանք: Նշված անհամապատասխանու-թյունները վկայում են այն մասին, որ սովյալ դեպքում գործ ունենք տաղի խմբագրե-ված մի տարբերակի հետ:

36

ՄԹ. ՆԵՐՊԱՐՈՒՆԱԿԵԱԼ ԽՈՐՀՈՒՐԳ... (էջ 155)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 404—405:

Հաճախ հանդես է գալիս Ներսես կաթողիկոսի անունով, որն առկա է նաև ծայ-րակապում: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով. կազմված է 13 վանկանի տո-ղերից, անհանգ է: Բնագրի համար օգտագործված աղբյուրներում, նաև № 231 (Նրու-սաղեմ, թերթ 481բ) ձեռագրում տաղը կից ունի Ընդ որս և մանկունե... փոխը, բա-ցառությամբ Է-ի, որը փոխ չունի: Ա-ում չնջված (ամբողջությամբ կամ մասամբ) որոշ բառեր լրացված են հետագայի մի գրչի ձեռքով: Դրանք են. լուսյ փայլեալ (տող 12), Քարաւ (տող 13), Երրորդութեանն (տող 13), Երեք (տող 14), Երգս առեալ (տող 15), Եսխաձայնէր (տող 15), Բո ցրնծասցեն (տող 16):

Կ. ԸՆԴ ՈՐՍ ԵՒ ՄԱՆԿՈՒՆԵ... (էջ 157)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 406:

Սովորաբար ներկայանում է իբրև փոխ: Երբեմն հանդես է գալիս առանց համա-պատասխան տաղի: Բնագիրը չի տնատված. կազմված է 12 վանկանի տողերից. ան-հանգ է: Բնագրի համար օգտագործված աղբյուրներում, նաև № 231 (Նրուսաղեմ) ձե-ռագրում կից է Ներպարունակեալ խորհուրդ... տաղին, բացի Է-ից, որը կից է Այսաւր է շարաթ... տաղին ու նվիրված է Ավագ Շարաթ օրվան: Տպագիր օրինակը թերի է, բացակայում են 1—12 և 17-րդ տողերը: Ա-ում չնջված կամ եղծված որոշ բառեր լրացված են հետագայի մի գրչի ձեռքով: Դրանք են. վրկայելով (տող 5), որ հաճեցայ (տող 6), գոչմամբ (տող 7), զարհուրեալ (տող 8), Հեղիաս (տող 9), յնրուսաղեմ (տող 10), փրկելի (տող 11):

37

ԿԱ. ԱՅՍԱԻՐ ԳԱՐՐԻԷԼ... (էջ 159)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 407—408:

Հայտնի է շատ ձեռագրերից ու հաճախ ներկայանում է Ներսես կաթողիկոսի անունով: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով, որոնցից յուրաքանչյուրն սկզբ-վում է Այսաւր բառով. կազմված է 11 վանկանի տողերից, անհանգ է: Բնագրի համար օգտագործված աղբյուրներում տաղին կից Աճարատ տաճար... փոխ է:

բառեր ու տառեր լրացված են հետագայի մի գրչի ձեռքով: Գրանք են. Զոր (տող 3), Գու (տող 8), Բոպէից (տող 9), Կալիւք (տող 12), սիրոյ (տող 13), տալով (տող 15), Տրեղէն (տող 20), Գու (տող 32):

2. ԿՆՆԱՅ ՓԱՅՏ ՏԸՆԿԵԱԼ... (էջ 181)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Ծնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 413—416:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Գերագանցապետ ներկայանում է իբրև փոխ. երբեմն, հատկապես ուշ շրջանի ընդօրինակութուններում, տաղ է (տե՛ս, օրինակ, ձեռ. № 424, թերթ 254ր. 8251, թերթ 268ր): Բնագիրը ներկայացված է երկտող տնկերով: Կազմված է 12 վանկանի տողերից. անհանգ է: Բոլոր օրինակները կից են Նոր դրախտին Եկեղեցոյ... տաղին: № 231 (Երուսաղեմ) ձեռագրի օրինակը, վնաստիկյան հրատարակության համեմատությամբ բնագրային տարրերովուններ շունենալով, «Սիրոն»-ում շի տպագրվել, ուստի մեր կազմած բնագրում այն օգտագործելու հնարավորություն չենք ունենել: Որոշ ձեռագրերում բանաստեղծությունը հանդիպում է մասնատված տեսքով, 13-րդ տողից սկսվող հատվածը (երբեմն՝ 21-րդ տողից) իր հերթին ներկայանում է իբրև փոխ: Այդպիսին է D օրինակը:

2Ա. ՄԻԱԿՆ Ի ՄԻՈՅՆ... (էջ 184)

Հրատարակված է.

ա. «Բազմավէպ», 1889, սեպտեմբեր, էջ 269—270:

Հայտնի է նաև № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 230ա—232բ, 235բ—236ա) ձեռագրից: AB և E օրինակները խորագրում պահպանել են հեղինակի անունը (Ներսիսի կարողիկոսի): Բնագիրը ներկայացված է երկտող տնկերով. գրված է տների շղթայով: Յուրաքանչյուր տան առաջին տողը 12 վանկանի է, իսկ երկրորդ տողը՝ 11 վանկանի. անհանգ է: B և C օրինակները, նաև Տյուրինգենի ձեռագրում գանվողը, կից ունեն Արդ, աւրհնեալ ևս... փոխը: D-ն փոխ շունի, իսկ E օրինակը հրատարակված է առանց որևէ բացատրության, թե ի՞նչ աղբյուրից է քաղված և ունի՞ փոխ կամ ոչ: A-ին կից իբրև փոխ հանդես է գալիս տվյալ բանաստեղծության երկրորդ մասը՝ սկսած 25-րդ տողից (սկ.՝ Փայտրն կենաւաւ...): B-ում, այդ նույն տողին կից լուսանցքում կա համապատասխան նշում: Քննական բնագրում հիշյալ հատվածը բանաստեղծության առաջին մասից անջատել ենք աստղանիշով:

2Բ. ԱՐԴ, ԱԻՐՉՆԵԱԼ ԵՍ... (էջ 187)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Ծնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 416—417:

Հայտնի է նաև № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն) ձեռագրից: Գերագանցապետ ներկայանում է իբրև փոխ: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տնկերով: Կազմված է 11 վանկանի տողերից. անհանգ է: BC օրինակները և Տյուրինգենի ձեռագրում գտնվողը կից են Միակն ի միոյն... տաղին. A-ն կից է Սըրբոյ խաչին զաւուրփին... տաղին: Հրատարակված օրինակը սկզբից թերի է (սկսվում է Բառունակ քերոզ... տողից) և հանդես է գալիս իբրև տաղ:

2Գ. ԱՌԱՋԻՆԸՆ ԼՈՅՍ ԵՐՐԵԱԿ... (էջ 190)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Ծնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 418—420:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից՝ № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 247բ), 231 (Երուսաղեմ, թերթ 515բ): Հեղինակի անունը հաճախ առկա է խորագրերում (Ներսիսի կարողիկոսի): Բնագիրը ներկայացված է երկտող տնկերով: Կազմված է 13 վանկանի տողերից. անհանգ է: Բոլոր աղբյուրներում տաղը կից ունի Նոր աւուրիս երկնաւաւաւ... փոխը, բացի Երուսաղեմի օրինակից, որին կից առկա է Ձեզ ձայնակից զուարոնք... միավորը:

2Դ. ՆՈՐ ՏԱՆԻՆՍ ԵՐԿԵԱՒՈՐԱՅ... (էջ 193)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Ծնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 421—423:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Սովորաբար ներկայանում է իբրև փոխ, իսկ երբեմն՝ իբրև տաղ (օրինակ՝ ձեռ. № Cod. Arm. 52, կվով, թերթ 286ա. 9053, թերթ 36բ. 424, թերթ 286բ): Մայրակապը հորում է հեղինակի անունը: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տնկերով: Յուրաքանչյուր տան առաջին տողը 13 վանկանի է (կան խախտումներ). իսկ երկրորդ տողը՝ 11 վանկանի. անհանգ է: Բնագրի համար շարագործված աղբյուրներում, նաև № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն) ձեռագրում, բանաստեղծությունը կից է Առաջինըն լոյս երեւակ... տաղին:

2Ե. ԱՌԱՔԵԱԼԷ ԱՍՏՈՒԱՍՈՐԳԻՈՅՆ... (էջ 196)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Ծնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 423—426:

բ. P. Vetter, Nerses Schnorhali's Kirchenlieder... (տե՛ս «ՀԱ», 1899, № 1, էջ 27—28):

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Խորագրերում հաճախ առկա է հեղինակի անունը (ի Ներսիսի կարողիկոսի): Բնագիրը ներկայացված է քառատող տնկերով: Կազմված է 8 վանկանի տողերից (անզույգ տողերը հաճախ 7 վանկանի են): Կան հանգավորված տողեր, ընդ որում ոչ միանման. մերթ հանգավորված են տների առաջին ու երկրորդ և երրորդ ու չորրորդ տողերը. մերթ առաջին, երկրորդ և չորրորդ տողերը, երբեմն միայն առաջին երկուսը, կամ միայն երրորդ ու չորրորդը: AB և E օրինակները կից ունեն Եկայք զուարեացեալ... փոխը: C-ն փոխ շունի: D օրինակի 21-րդ տողից սկսվող հատվածը առանձնացված է Փոխել ենթախորագրով, իսկ 37-րդ տողն ունի կարմիր սկզբնատառ, որը նույնպես մատնանշում է, թե տվյալ հատվածը պիտի կատարվի այլ կերպ, տարբեր կղանակով:

2Զ. ԵԿԱՅՔ, ՉՈՒԱՐՃԱՑԵԱԼԷ... (էջ 201)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Ծնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 426—427:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Սովորաբար հանդես է գալիս իբրև փոխ, եր-

բևմն՝ իբրև տաղ: Մայրակապը հողում է հեղինակի անունը: Բնագիրը ներկայացված է քառատող տներով: Կազմված է 11 վանկանի տողերից. անհանգ է: AB և D օրինակները կից են Առաքելի Աստուածորդուն... տաղին: C-ն ներկայանում է իբրև տաղ:

ՀԵ. ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԽՈՐԱՅՆ ԱՆՃԱՌ... (էջ 203)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 428—430:

բ. P. Vetter, Nerses Schnorhali's Kirchenlieder... (տե՛ս «ՀԱ», 1899, № 1, էջ 27—28):

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Բնագիրը ներկայացված է քառատող տներով: Կազմված է 8 վանկանի տողերից (անզույգ տողերում երբեմն 7 վանկանի): Որոշ հատվածներ հանգավորված են և հատկապես զույգ տողերով: ABC-ն նաև № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 237բ) և № 231 (Երուսաղեմ, թերթ 520բ) ձեռագրերում գտնվող օրինակները կից ունեն նորահրաշ տաճիւ... փոխը: D-ին կից իբրև փոխ հանդես է գալիս Ով սուրբ մարգարէ՛... միավորը, իսկ E-ն փոխ չունի: Առանց փոխի է նաև F օրինակը: Վերջինիս կից առկա է նորահրաշ տաճիւ... միավորը, բայց ոչ իբրև փոխ, այլ իբրև առանձին տաղ՝ նվիրված նույն տոնին:

ՀԸ. ՆՈՐԱՀՐԱՇ ՏԱԻՆԻՒՍ... (էջ 208)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 431—432:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Գերազանցապես հանդես է գալիս իբրև փոխերբեմն, հատկապես հետագայի ընդօրինակություններում, ներկայանում է իբրև տաղ: Մայրակապը հողում է հեղինակի անունը: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Կազմված է 13 վանկանի տողերից. անհանգ է: ABC-ն կից են Աստուածային խորոցն աճնաւ... տաղին: D և E օրինակները ներկայանում են իբրև տաղ:

ՀԹ. ԱՅՍԱՒՐ ՄԱՅՐ ՍԻՈՆ... (էջ 210)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 433—435:

բ. Ա. Տեկանց, Հայերգ, էջ 23—24:

Հայտնի է նաև № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն) ձեռագրից և այլ աղբյուրներից: Հազվադեպ ներկայանում է իբրև մեղեդի (ձեռ. № 424, թերթ 227բ): Հեղինակի առանձն առկա է B և D օրինակների խորագրում: A օրինակը ձեռագրում (№ 7785) կրկնված է (թերթ 137բ—138բ): Վերջինս բնագրային տարբերություններ չունի, ուստի քննական բնագրում չի օգտագործված: Բնագիրը չի տնայնված: Կազմված է 10 վանկանի տողերից. անհանգ է: ABC-ն, նաև Տյուրինգենի և № 424 ձեռագրերի օրինակները, կից ունեն նորոյ գիւնոյն իմաստութեան... փոխը: D-ում բանաստեղծության երկրորդ մասը՝ սկսած 19-րդ տողից, անչափված է իբրև փոխ (սկ.՝ Ճառագայթ լուսոյ...) և առանձին խորագրով: E-ն ներկայանում է առանց փոխի:

Ձ. ՆՈՐԱՅ ԳԻՆՈՅՆ ԻՄԱՍՏԱԻԹԵԱՆ... (էջ 213)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 437:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Գերազանցապես ներկայանում է իբրև փոխ: A օրինակը ձեռագրում կրկնված է (թերթ 138բ): Վերջինս բովանդակային առումով տարբերություն չունի, ուստի քննական բնագրում չի օգտագործված: Մայրակապը հողում է հեղինակի անունը: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Կազմված է 8 վանկանի տողերից. անհանգ է: ABC-ն, նաև Տյուրինգենի և № 424 ձեռագրերի օրինակները կից են Այսաւր մայր Սիոն... տաղին: D-ն հանդես է գալիս իբրև առանձին տաղ և առանց փոխի ու հատկացված է ԲԺ առաքելոց տոնին: Առանձին տաղ է նաև E-ն:

ՁԱ. ԱՐԵԳԱԿՆ ԱՐԴԱՐ ԸՂՀՈՒՐ... (էջ 215)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 438—443:

բ. Ա. Տեկանց, Հայերգ, էջ 16 (հատված):

գ. „Армянская средневековая лирика“, с. 202.

Հայտնի է մի շարք ձեռագրերից: Խորագրերում հաճախ առկա է հեղինակի անունը: Ա. Տեկանցի հրատարակած տարբերակը տաղի մի հատվածն է միայն (29—36-րդ տողեր)՝ Մեղեդի անուշ խորագրով, ընդ որում այդ հատվածի առաջին երկու տողերը (սկ.՝ Կենդանի վկայէ...) Առաւաւ լուսոյ արեւելեան ազանց... բանաստեղծության մասն են ու սխալմամբ են կցված սույն տաղին:

Բնագիրը ներկայացված է քառատող տներով: Կազմված է 11 վանկանի տողերից. անհանգ է: ABC և F օրինակները կից ունեն Բաճիւ ամառաւ... փոխը: E-ն հանդես է գալիս առանց փոխի. այդպես է ներկայանում հատկապես հետագայի ընդօրինակություններում, որոնցում հաճախ տաղը կոտորակված է փոխերի: Օրինակ՝ D-ն ձեռագրում պահպանված է լրիվ, բայց ոչ որպես մեկ ամբողջական բանաստեղծություն. 409աբ թերթերում առկա են 1—36-րդ տողերը՝ կից Մարտիրոսաց տոնին նվիրված մի գանձի, ընդ որում, 17—36-րդ տողերը անչափված են իբրև փոխ: Այնուհետև, նույն տոնին հատկացված մեկ այլ գանձի կից բերված են խնդրո առարկա տաղի 37—72-րդ տողերը (թերթ 411բ—412բ): Այս դեպքում էլ տաղի 51—72-րդ տողերն են ներկայանում իբրև փոխ՝ Յորդաղի է խորագրով: Պատահում է նաև, երբ տաղից պահպանված են սոսի հատվածներ, ընդ որում, երբեմն բանաստեղծության միջին մասերը, և առաջին հայացքից դժվար է կոհեղ մասի ու ամբողջի հարաբերությունը. օրինակ՝ հենց նույն № 6495 ձեռագրի 407աբ թերթերում առկա են բնավող տաղի 29—36-րդ տողերը, որոնք բերված են Կուսանաց տոնին նվիրված գանձին կից՝ Մեղեդի Կուսանաց խորագրով:

ՁԲ. ԲԱՆԻ ԱԻԵՍԱԻՐ... (էջ 220)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 443—446:

р. P. Vetter, Nerses Schnorhali's Kirchenlieder... (տե՛ս «ՀԱ», 1899, № 1, էջ 27—28);

Հայտնի է նաև այլ ձևագրերից: Սովորաբար ներկայանում է իրրև փոխ, բայց հատկապես հետագայի ընդօրինակություններում հանդիպում է նաև իրրև տաղ ու նվիրված այլ տոնի՝ հաշի նավակատյաց տոնին: Մայրակապը հողում է հեղինակի անունը: Բնագիրը ներկայացված է քառատող տներով: Կազմված է 14 վանկանի տողերից (որոշ խախտումներով): անհանգ է: ABC և E օրինակները կից են Արեգակն արգար րզհուր... տաղին: D-ն տաղ է ու նվիրված հաշի նավակատյաց տոնին: Բնագրի համար օգտագործված աղբյուրներում (բացառությամբ C-ի) բանաստեղծության 21-րդ տողին կից լուսանցքում կա Այլ ազգ նշումը: D-ն այդ նշումը շունի, բայց սողն ունի կարմիր սկզբնատառ: Տաղի հիշյալ հատվածը (21—36-րդ տողեր) հետագայի շատ ձևագրերում հանդես է գալիս նաև առանձին՝ կամ իրրև փոխ, կամ իրրև առանձին տաղ (օրինակ՝ ձև. № 474, թերթ 227ա) ու նվիրված մերթ Մարտիրոսաց, մերթ նավակատյաց հաշի տոնին:

48

ՁԳ. ԱՆՏՈՆ ՍԿԻՋՐՆ ԵՐԿՆԱԽՈՐ... (էջ 223)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Ձևագիր օրինակները խորագրում պահպանել են հեղինակի անունը: № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 244ա—245ա) ձևագրում առկա են Անտոն անապատականի տոնին հատկացված երկու տաղեր, բրնք ունեն նույն սկզբնատողը՝ Անտո՛ն. ուստ անպատի...: Գրանցից առաջինը կից ունի նոր դրախտին ֆո, Տէ՛ր... փոխը, իսկ երկրորդը (որը հայտնի է շատ ձևագրերից ու միշտ ներկայանում է անհեղինակ) առանց փոխի է և ունի նշում այն մասին, թե նախորդ տաղից տարբերվում է: Հնարավոր է, որ հիշյալ տաղերից առաջինը լինի հենց մեզ հետաքրքրող տարբերակը, որին համապատասխանում է կից հանդես եկող իր փոխով, իսկ սկզբնատողը կարող է պարզապես մյուս տաղի նմանողությամբ սխալմամբ կրկնված լինի: Աղբյուրներում բանաստեղծությունը խորագրված է իրրև Անտոնին նվիրված տաղ, բայց շարագրանքը վերաբերում է նաև մյուս անապատականներին: Հենց այդ նկատի ունի A օրինակի ստորին լուսանցքում (թերթ 88ա) կատարված նշումը՝ «Անտոնի անապատականին և այլ ճգնատրաց սրբոց»: Բնագիրը չի տեսված: Գրված է ազատ տաղաչափությամբ ու անհանգ: Օրինակները կից ունեն նոր դրախտին ֆո, Տէ՛ր... փոխը:

ՁԴ. ՆՈՐ ԴՐԱՆՏԻՆ ՔՈ, Տէ՛Ր... (էջ 225)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 435—436:

բ. Ա. Տեկանց, Հայերգ, էջ 22—23:

Հայտնի է նաև այլ ձևագրերից: Գերազանցապես փոխ է. հետագայի ընդօրինակություններում երբեմն ներկայանում է իրրև տաղ կամ մեղեդի ու հատկացված է վարդապետաց կամ Հայրապետաց տոնին: Մայրակապը հողում է հեղինակի անունը: A-ն ստորին լուսանցքում (թերթ 89ա) ունի նշում՝ «Անտոնի անապատականին և այլ ճգնատրաց սրբոց»: Բնագիրը չի տեսված: Կազմված է 11 վանկանի տողերից. անհանգ է: A և B օրինակները կից են Անտոն սկիզբն երկնատր... տաղին: D-ն կից է

Այսուր մայր Սիոն... տաղին, որը նվիրված է Հայրապետաց տոնին, իսկ C օրինակը տաղ է: Իրրև տաղ է ներկայացված նաև Ա. Տեկանցի հրատարակածը՝ Տաղ անույզ և լաւ խորագրով:

49

ՁԵ. ԱՆՄԱՐՄԵՆՈՅԸՆ ՀՐԵՂԻՆԱՅ... (էջ 227)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 446—449:

բ. P. Vetter, Nerses Schnorhali's Kirchenlieder... (տե՛ս «ՀԱ», 1899, № 1, էջ 27—28):

Հայտնի է նաև այլ ձևագրերից: Խորագրերում հաճախ առկա է հեղինակի անունը: Բնագիրը ներկայացված է քառատող տներով: Կազմված է 8 վանկանի տողերից (անզույգ տողերում երբեմն՝ 7 վանկ): անհանգ է, բայց հատկապես բանաստեղծության երկրորդ մասում կան հանգավորված տողեր: A և B օրինակները կից ունեն Բարբառոյն յանապատ... փոխը: D և E օրինակները ներկայանում են առանց փոխի: C-ն կից ունի Ի բանդէն մաղթեր... փոխը: Տաղն առկա է նաև № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 160բ—163բ) ձևագրում և կից ունի Բարբառոյն յանապատ... փոխը:

ՁԶ. ԲԱՐԲԱՌՈՅՆ ՅԱՆԱՊԱՏԷ... (էջ 232)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն) ձևագրից: Բոլոր աղբյուրներում փոխ է ու կից Անմարմնոցն հեղինակաց... տաղին: A-ի ստորին լուսանցքում (թերթ 422ա) գրված է. «Յովհաննու Մկրտչին, ի ներսիսէ կաթողի[կոսէ]»: Մայրակապը հողում է հեղինակի անունը: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Կազմված է 12 վանկանի տողերից (կան խախտումներ). անհանգ է: A օրինակում, հետագայի մի միջամտողի ձևով կատարված են շնչումներ (1, 3 և 18-րդ տողերում), նաև հավելումներ, որոնք անհարկի են (6, 7, 15 և 18-րդ տողերում): Բնագրի տողատակի տարբերություններում ցույց են տրված այդ շնչումներն ու հավելումները՝ համապատասխան նշումներով:

50

ՁԷ. ՈՐԳԻՔՆ ՈՐՈՏՄԱՆ... (էջ 234)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 449—452:

Հայտնի է նաև այլ ձևագրերից: Խորագրերում հաճախ առկա է հեղինակի անունը: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Կազմված է 13 վանկանի տողերից. անհանգ է. գրված է տների շղթայումով: Բոլոր աղբյուրներում տաղը կից ունի նոր լոյս յարփնելոյն... փոխը: E օրինակը հանդես է գալիս մասնատված տեսքով: 15-րդ տողից սկսվող հատվածը (սկ.՝ Ի սպառ սիրեաց...) բանաստեղծության առաջին մասից անջատված է առանձին խորագրով ու բերված մի քանի այլ տաղերից հետո, բայց միևնույն գանձին կից: Այդ երկրորդ հատվածը, իր հերթին, 25-րդ տողին կից լուսանցքում (սկ.՝ Բանն որ էր Աստուած...) ունի Փոխէ նշումը: Վերջինս իրրև փոխ տաղից ան-

շատված է նաև այլ աղբյուրներում (տե՛ս, օրինակ, ձեռ. № 5936, թերթ 282ա. 423, թերթ 49բ):

ՉԸ. ՆՈՐ ԱՌՅԱՅԱՐՓՆԵՆՈՑՆ... (էջ 237)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանբ շափաւ, էջ 452—454:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Սովորաբար հանդես է գալիս իբրև փոխ, բայց հատկապես հետազոյի ընդօրինակութուններում՝ նաև իբրև տաղ (տե՛ս, օրինակ, ձեռ. № 8251, թերթ 327ա. 424, թերթ 320բ): Մայրակապը հողում է հեղինակի անունը: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Կազմված է 12 վանկանի տողերից. անհանգ է, բայց երկրորդ մասում կան հանգավորված հատվածներ: Բոլոր աղբյուրներում կից է Որդիքն Որոտման... տաղին:

ՉԹ. Ի ԽԱԶՆԵՆ ՏՐՆԿԵԱԼ... (էջ 239)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանբ շափաւ, էջ 454—455:

բ. Ա. Տեկանց, Հայերգ, էջ 18—19:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Խորագրերում հաճախ առկա է հեղինակի անունը: Հետազոյի ընդօրինակութուններում բանաստեղծութունը հանդես է գալիս նաև իբրև մեղեդի ու երբեմն կոտորակված տեսքով: Բնագիրը ներկայացված է քառատող տներով: Կազմված է 7 վանկանի տողերից (երբեմն՝ 6 վանկանի), անհանգ է. գրված է տների շղթայումով: ABCD օրինակները կից ունեն նոր ծառայուն կենաց... փոխը, իսկ վերջինիս կից ևս մի փոխ՝ Ի գաւազանէն Յեսսեայ...: Տաղի ու այդ երկու փոխերի ծայրակապային շղթան կազմում է մեկ ամբողջական նախադասություն՝ «Ի Ստեփաննոս + Նախավկայն է + Ի Ներսիսե կարողիկոս»: Մա XIII 61 (Տյուբինգեն) ձեռագրում գտնվող օրինակին կից առկա է փոխերից առաջինը միայն (թերթ 258ա), իսկ E և F օրինակները, նաև Ա. Տեկանցի հրատարակածը կից ունեն փոխերից միայն երկրորդը: E-ն հանդես է գալիս կոտորակված տեսքով. նրա երկրորդ մասը, սկսած 25-րդ տողից (սկ.՝ Նրստեայն յառնէր...), անջատված է առանձին խորագրով՝ Տաղ Մերայն Ստեփ[աննոսի]:

Ղ. ՆՈՐ ՄԱՌՈՅՆ ԿԵՆԱՑ... (էջ 242)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև երկու այլ ձեռագրերից՝ Մա XIII 61 (Տյուբինգեն, թերթ 261աբ) և 231 (Նրուսաղեմ, թերթ 527բ): Գերազանցապես հանդես է գալիս իբրև փոխ, իսկ Նրուսաղեմի օրինակը տաղ է՝ Տաղ սուրբ Ստեփաննոսի Նախավկային խորագրով: Բնագրի համար օգտագործված աղբյուրներում կից է Ի խաչին տրնկեալ... տաղին և ինքն էլ իր հերթին կից ունի փոխ՝ Ի գաւազանէն Յեսսեայ...: Նրուսաղեմի օրինակը ևս կից ունի սույն փոխը, իսկ Տյուբինգենի օրինակը՝ չունի: Բնագիրը ներկայացված է եռատող տներով, որոնցից յուրաքանչյուրն ավարտվում է սուրբըն Ստեփաննոս բառերով (բացի վերջին երկու տներից): Յուրաքանչյուր տան առաջին տողը 11 վանկանի է, երկրորդ տողը՝ 12, իսկ երրորդ տողը՝ 10 վանկանի. անհանգ է:

ՂԱ. Ի ԳԱԻԱԶԱՆԷՆ ՅԵՍՍԵԱՑ... (էջ 245)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանբ շափաւ, էջ 456—458:

բ. Ա. Տեկանց, Հայերգ, էջ 19—20:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Գերազանցապես հանդես է գալիս իբրև փոխ: Հետազոյի ընդօրինակութուններում հանդիպում է նաև իբրև տաղ ու հաճախ կոտորակված: Հեղինակի անունը պահպանված է շատ խորագրերում, ինչպես և ծայրակապում: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Կազմված է 12 վանկանի տողերից. անհանգ է: ABCD օրինակները կից են նոր ծառայուն կենաց... փոխին, որն էր հերթին կից է Ի խաչին տրնկեալ... տաղին: E և F օրինակները, նաև Ա. Տեկանցի հրատարակածը կից են տաղին (Ի խաչին տրնկեալ...): Նրուսաղեմի օրինակը կից է նոր ծառայուն կենաց...-ին, որը տվյալ ձեռագրում ներկայանում է իբրև տաղ: E-ի երկրորդ մասը, սկսած 17-րդ տողից (սկ.՝ Կենդանի վրկայ...), անջատված է Փոխէ զմայն ենթախորագրով. այդպիսին է նաև Ա. Տեկանցի հրատարակածը. այս դեպքում փոխված է նաև տնատումը, ընդ որում, առաջին մասը (1—16-րդ տողեր) ներկայացված է քառատող տներով, իսկ երկրորդ մասը (17—36-րդ տողեր)՝ երկտող տներով:

ՂԲ. ՍՐՈՎՐԷՒՑ ՉԱՅՆԻԻ... (էջ 246)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանբ շափաւ, էջ 459—462:

բ. «Միտն», 1949, № 5—6, էջ 132—133 (հրատ.՝ Ն. Մովսիսյան):

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Հեղինակի անունն առկա է ինչպես խորագրերում, այնպես էլ ծայրակապում: A-ի խորագրից պարզվում է, որ տվյալ բանաստեղծությունը հեղինակը գրել է Քեստնի Կարմիր վանքում ուսանելու տարիներին, նախքան կաթողիկոս ընտրվելը, և Սիմեոն եպիսկոպոս Սեբաստացու խնդրանքով. վերջինիս մասին կենսագրական տվյալներ մեզ հայտնի չեն: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Գրված է տների շղթայումով: Կազմված է 11 վանկանի տողերից. անհանգ է: C և H օրինակները վերջից թերի են: «Միտն»-ում հրատարակվածը համեմատված է Նրուսաղեմի Մատենադարանի № 1193 ձեռագրում գտնվող (էջ 889) օրինակի ու վենետիկյան թերի տարբերակի հետ և անհամապատասխանությունները ցույց են տրված տողատակում: Մեր կազմած բնագրում № 1193 (Նրուսաղեմ) ձեռագրի օրինակը չի օգտագործված, որովհետև բնագրային էական տարբերություններ չեն նկատվում: ABCG օրինակները, նաև Մա XIII 61 (Տյուբինգեն) ձեռագրում գտնվողը կից ունեն Ի յեյս առևա... փոխը (որը համարվում է Ներսես Շնորհալու եղբոր՝ Գրիգոր Պահլավունու հեղինակությունը): D և H օրինակները փոխ չունեն: E-ին կից առկա է ուրիշ փոխ՝ Բարձրացիր պայծառ..., իսկ F-ը ինքն է բաժանված փոխերի, ընդ որում, 21-րդ տողից սկսվող հատվածը (սկ.՝ Ուրախ լինելով...) անջատված է առաջին մասից Փոխ ենթախորագրով, իսկ 45-րդ տողից առաջ (սկ.՝ Սէրն որ առ Աստուած...) կա Յարգրակ խորագիրը:

ՂԳ. ԳՐԻԳՈՐԻՈՍ, ԱՌԱՔԻՆԻ ԸՐԱՎՈՂ... (էջ 253)

Հրատարակված է.

ա. «Սիոն», 1949, № 9, էջ 236 (հրատ.՝ Ն. Մովսիսյան):

Հայտնի է նաև այլ ձևազարկեր: Հետագայի ընդօրինակություններում հանդես է գալիս նաև իբրև մեղեդի: Հեղինակի անունն առկա է C-ի խորագրում (տեևան Ներսիսի), իսկ A-ի ստորին լուսանցքում (թերթ 160ա) այդ մասին կա նշում՝ «Տէր Ներսիսի ասացել է»: Հրատարակված օրինակը հանդես է գալիս անհեղինակ: Բնագիրը ներկայացված է եռատող տներով, որոնք սկսվում են Գրիգորիոս բառով: Յուրաքանչյուր տան առաջին տողը 10 վանկանի է, իսկ երկրորդ և երրորդ տողերը՝ 11 վանկանի. անհանգ է: ABC և F օրինակները կից ունեն Բարձրացի դըշխայ փառաւ... փոխը. D-ին կից առկա է այլ փոխ՝ Յայն իմանալի հրաշիցն...: E-ն, որը թերի է, ձևազարկում ներկայանում է երկու առանձին ոտանավորներով, երկուսն էլ իբրև մեղեդի. Առաջինը (թերթ 209բ) ընդգրկում է բանաստեղծության 1—6-րդ տողերը, իսկ երկրորդը (թերթ 326բ)՝ 7—12-րդ տողերը: Այս օրինակը փոխ չունի:

ՂԳ. ԲԱՐՁՐԱՑԻՐ, ԳՐՇԵՈՅ, ՓԱՌԱՒԿ... (էջ 256)

Հրատարակված է.

ա. «Սիոն», 1949, № 9, էջ 236—237 (հրատ.՝ Ն. Մովսիսյան):

Հայտնի է նաև այլ ձևազարկեր: Գերազանցապես հանդես է գալիս իբրև փոխ. № 8108 ձևազարկում (թերթ 81բ) տաղ է: Սովորաբար կից է Գրիգորիոս, առաջինի հրավոր... տաղին: A-ի ստորին լուսանցքում (թերթ 161ա) կա նշում՝ «Տեևան Ներսիսի» ասացել է: Հրատարակված օրինակը անհեղինակ է: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Կազմված է 12 վանկանի տողերից: Բանաստեղծությունը մեծ մասամբ հանգավորված է ըստ տների: ABC և F օրինակները կից են Գրիգորիոս, առաջինի հրավոր... տաղին: E-ն կից է Ի յեյս արեա... միավորին, իսկ D-ն՝ Սովորելից ձայնի... տաղին:

Բանաստեղծության հրատարակված օրինակի 37-րդ տողը հրատարակչի կողմից համարված է աղավաղված ու համեմատված է հիշյալ տողի՝ Հայկազյան բառարանում բերված տարբերակի հետ. վերջինիս նման է նաև մեր օգտագործած ձևազարկի համապատասխան հատվածը:

ՂԵ. ՆՈՐ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ԱՅՍԱ... (էջ 260)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանբ շափաւ, էջ 463—464:

Հայտնի է նաև № 231 (Երուսաղեմ, թերթ 496ա) ձևազարկ: Խորագրերում գրեթե միշտ հիշված է հեղինակը: Մայրակապը ևս հոդում է հեղինակի անունը: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Կազմված է 6 վանկանի (կրթմն՝ 7 վանկանի) տողերից. անհանգ է: A և B օրինակները, նաև Երուսաղեմի ձևազարկում գտնվողը կից ունեն Գովեմբ այսաւ... փոխը: C և D օրինակները ներկայանում են առանց փոխի

Հրատարակված է.

ա. «Սիոն», 1949, № 7, էջ 175—176 (հրատ.՝ Ն. Մովսիսյան):

Գերազանցապես հանդես է գալիս իբրև փոխ: Ունի ծայրակապ, որը միանալով տաղի ծայրակապի հետ (տե՛ս ՂԵ)՝ կազմում է ամբողջական նախադասություն՝ «Ներսիսի եվանտի + Գովեմբ մեծին հոմանվանն նմին»: Բնագիրը ներկայացված է բառատող տներով: Կազմված է 8 վանկանի տողերից. հանգավորված է մերթ տներով (օրինակ՝ Ա, Բ, է, Ը և Ժ տները), մերթ՝ զույգ տողերով: ABD օրինակները կից են Նոր եւ առաջին լոյս... տաղին: C-ն հանդես է գալիս իբրև տաղ և առանց փոխի: A-ում ջնջված կամ եղծված որոշ բառեր ու տառեր լրացված են հետագայի մի զրչի ձևերով: Դրանք են. յանդրանի (տող 4), բրղման (տող 5), տաճարիս (տող 6), արժաւօոր (տող 7), մախուր (տող 8), յիշատակաց (տող 10), տանն (տող 11), աղաւնակեայ (տող 26), հրաշից (տող 27), գործով (տող 28), աղբեացեալ (տող 29), բրղխեալ (տող 30), Եղեալ (տող 31), հանեալ (տող 32):

ՂԷ. ՆՈՐ ԻՄՆ Է ԸՐԵՉԻՆ... (էջ 265)

Փ[ոխ.] Քառասնից սրբաք... (էջ 266)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանբ շափաւ, էջ 464—466:

Հայտնի է նաև № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 169բ, 176աբ) ձևազարկ: Խորագրերը պահպանել են հեղինակի անունը, որը հոդում է նաև ծայրակապը: Բնագիրը չի տնտաված: Գրված է տողերի շղթայումով, որի հետևանքով միևնույն նախադասությունն են հոդում նաև տողավերջի բառերի սկզբնատառերը, այն տարբերությունով, որ բանաստեղծության «ն» սկզբնատառը հանդես է գալիս իբրև սկիզբ և՛ տողասկզբի, և՛ տողավերջի ծայրակապային շղթայի համար, որով երկու միանման նախադասությունների տողերը շեն համապատասխանում միմյանց: Բանաստեղծությունը կազմված է 15 վանկանի տողերից (1—2 և 12—13-րդ տողերը՝ 11 վանկանի). անհանգ է: A-ի երկրորդ մասը՝ սկսած 12-րդ տողից, անջատված է իբրև փոխ: B-ում այդ մասը առանձին խորագրի փոխարեն ունի կարմիր սկզբնատառ, իսկ C-ն՝ առանձին խորագրի փոխարեն ունի փոխի հանապատասխան նշան [...]: D-ն տաղի և փոխի անջատում չունի: Հետաքրքրական է, որ և՛ տաղի, և՛ փոխի առաջին երկու տողերը (1—2-րդ և 12—13-րդ տողեր) իրենց բանաստեղծական շափով (11 վանկանի) տարբերվում են բանաստեղծության մնացյալ հատվածից (15 վանկանի): Սա, իր Ներթին վկայում է, որ սվյալ միավորի իբրև տաղ ու փոխ ներկայանալու հանգամանքը գիտակցաբար է կատարված և հենց հեղինակի կողմից: Նույնպես առանձնահատկություն ունի նաև Ներսես Շնորհալու Այսաւ երաճիւ լոյս... տաղը:

ՂԸ. ՆՈՐԱԶԲԱՇ ԱՐԵՅԱԿ ԻՄԱՆԱԿ... (էջ 269)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 212բ—214բ) ձևազարկ: Բուրբ օրինակները (բացառությամբ C-ի) խորագրում պահպանել են հեղինակի անունը:

Պայրակապը ևս հողում է հեղինակի անունը: Բացի այդ, Հայկազյան բառարանում սկզբնորոշ բառի համար բերված օրինակը քաղված է սույն բանաստեղծությունից, որը հիշված է իբրև ներսես Շնորհալու ստեղծագործություն:

Բնագիրը ներկայացված է եռատող տներով, որոնցից յուրաքանչյուրն ավարտվում է ո՛վ սուրբ Հռիփսիմէ բառերով. գրված է ազատ տաղաչափությամբ. անհանգ է: Բոլոր օրինակները կից ունեն Առաւառ լուսոյ արեւելեան... փոխը: D-ում տնավերջի Հռիփսիմէ բառը առկա է միայն առաջին երկու տներում, իսկ մյուսներում սրղված է. բնագրի տողատակի տարբերություններում այդ սղումների մասին ոչ մի նշում չկա:

ՂԹ. ԱՌԱԽԱՆՏ ԼՈՒՍՈՅ ԱՐԵՅԵԼԵԱՆ... (էջ 271)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 468—471:

Հայտնի է նաև այլ ձևագրերից: Հնագույն աղբյուրներում գերագանցապես փոխ է, իսկ հետագայի գրչագրերում հանդիպում է նաև իբրև տաղ կամ մեղեդի, աւ հաճախ ներսեսի անունով. այդպիսի օրինակները երբեմն հանդես են գալիս մասնատված, ընդ որում, 21-րդ տողից սկսվող հատվածը (սկ.՝ Կենդանի վրկայլ...) անջատված է լինում իբրև փոխ. այդպես է բնագրի համար օգտագործված E օրինակը: Բանաստեղծությունն իր ծայրակապով ամբողջացնում է կից հանդես եկող տաղի (տե՛ս ՂԸ) ծայրակապային շղթան և կազմում մեկ լրիվ նախադասություն, որտեղ առկա է նաև հեղինակի անունը՝ **Ներսեսի+Առ Հռիփսիմէ կոչյն էս**:

Բնագիրը ներկայացված է քառատող տներով: Կազմված է 11 վանկանի տողերից. անհանգ է: ABCD օրինակները, նաև M Ma XIII 61 (Տյուրինգեն) ձևագրում գտնվողը կից են Նորահրաշ արեգակ իմաւելի... տաղին: E և F օրինակները ներկայանում են իբրև տաղ:

Ճ. ԵՐԶԱՆԻԿ ՀՈԳԻԱԶՐԱՇՔ... (էջ 274)

Հրատարակված է.

ա. Inno a Santa Ripstina [traduzione di Luigi Carrer]. (տե՛ս Storia di Agatangelo, versione italiana ..., Venezia, p. 226—232).

Հրատարակվածը ձևագրի օրինակների համեմատությամբ ունի բնագրային փոքր տարբերություններ և բաղկացած է 96 տողերից (վերջին երկու տները՝ 93—100-րդ տողերը բացակայում են): Մեր օգտագործած ձևագրերում տաղն անհեղինակ է, բայց Հայկազյան բառարանում մի շարք բառերի համար բերված օրինակները, որոնք քաղված են սույն բանաստեղծությունից, հիշված են իբրև ներսես Շնորհալու հեղինակություն. նրա անունով է հանդես գալիս նաև տպագիրը, որի համար հիմք են ծառայել հինգ ձևագրի աղբյուրներ: Պարզ է ուրեմն, որ և՛ Հայկազյան բառարանը կազմողներին, և՛ իտալերեն թարգմանությունը ներկայացնող հրատարակչին բանաստեղծությունը հայտնի է եղել իբրև ներսես Շնորհալու ստեղծագործություն: Վերջինիս տաղերի վեներտիկյան հրատարակության մեջ ընդգրկված Հռիփսիմյանց տոնին հատկացված և միևնույն սկզբնատողով հանդես եկող բանաստեղծությունը խնդրո առարկա

օրինակի համեմատությամբ ունի բնագրային նկատելի անհամապատասխանություններ: Պիտի ենթադրել, որ սովյալ դեպքում գործ ունենք տաղի երկու տարբեր մշակումների հետ, ըստ այդմ էլ, իբրև առանձին տարբերակ ներկայացրել ենք նաև այդ օրինակը (տե՛ս Ճա):

Բնագիրը ներկայացված է քառատող տներով: Կազմված է 8 վանկանի տողերից (երբեմն՝ 7 վանկանի). անհանգ է: Բանաստեղծության վերջին երկու տները (93—100-րդ տողեր) բովանդակային առումով առանձնանում են ամբողջից և հանդես են գալիս իբրև սովորական ավարտ, որը կարող էր կցված լինել տաղին ոչ անպայման հեղինակի կողմից: Քննական բնագրում այդ հատվածը անջատել ենք աստղանիշով: Հետաքրքրական է, որ իտալերեն թարգմանության մեջ հիշյալ տներն առհասարակ չկան: Տաղի բոլոր օրինակները ներկայանում են առանց փոխի:

Ճա. ԵՐԶԱՆԻԿ ՀՈԳԻԱԶՐԱՇ... (էջ 280)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 471—473:

Հայտնի է նաև այլ ձևագրերից: Աղբյուրներում հանդես է գալիս առանց հեղինակի անվան հիշատակության: Նախորդից (Ճ) տարբերվում է և՛ ծավալով, և՛ բովանդակությամբ ու կարող է դիտվել իբրև տարբեր մի մշակում: Բնագիրը ներկայացված է քառատող տներով: Կազմված է 8 վանկանի տողերից (երբեմն՝ 7 վանկանի). անհանգ է, բայց հանդիպում են հանգավորված տողեր, երբեմն՝ տներով: Աղբյուրներում բանաստեղծությունը հանդես է գալիս առանց փոխի:

ՃԱ. ԵՐԶԱՆԻԿ ՀՈԳԻԱԶՐԱՇ ՏԵՍԻԼ... (էջ 284)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 475—476:

Հայտնի է նաև այլ ձևագրերից: Խորագրերում հաճախ առկա է հեղինակի անունը, որը հողում է նաև ծայրակապը: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Յուրաքանչյուր տան առ: ջին տողը 13 վանկանի է (հինգերորդ տան առաջին տողը 14 վանկանի է), իսկ երկրորդ տողը՝ 14 կամ 15 վանկանի. անհանգ է: ABD օրինակները կից ունեն Խոյսն անեղակաւ... փոխը: E-ին կից առկա է ուրիշ փոխ՝ Եւ Տըրդատ գառոզ արբայն..., իսկ C և F օրինակները հանդես են գալիս առանց փոխի:

ՃԲ. ԼՈՅՍԱ ԱՆԵՂԱԿԱՆ... (էջ 286)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Այլ ձևագրերից հայտնի չէ: Բոլոր աղբյուրներում հանդես է գալիս իբրև փոխ ու կից է Նորահրաշ տեսիլ... տաղին: Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Յուրաքանչյուր տան առաջին տողը 13 վանկանի է, իսկ երկրորդ տողը՝ 8 վանկանի (կանխատումներ). անհանգ է:

ՃԳ. ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԶԱՒՐՈՒԹԻՒՆ... (էջ 288)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափառ, էջ 478—484:

Հայտնի է նաև այլ ձևագրերից: Խորագրերում հաճախ առկա է հեղինակի անունը, որը հոդում է նաև ծայրակապը: Ձևագրի լիբրլերի մաշվածությունը հետևանքով Ա օրինակի որոշ բառեր անընթաց են կամ չնջված. բնագրի տարբերություններում այդ բառերը ներկայացված են հենց այդպիսի լիբրի վիճակում:

ՃԳ. ՆՈՐԱՀՐԱՇ ՏԱՆՆԻՒՄ ԿՈՒՍԱԿԱՆ... (էջ 297)

Հրատարակված է.

ա. Ներսես Շնորհալի, Բանք շափառ, էջ 485—491:

Հայտնի է նաև այլ ձևագրերից: Խորագրերում հաճախ առկա է հեղինակի անունը, որը հոդում է նաև ծայրակապը:

ՃԵ. ԱՍՏՈՒԾ ԱՆՆՂ... (էջ 307)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև № Ma XIII 61 (Տյուրինգեն, թերթ 121ա), 231 (Երուսաղեմ, թերթ 252ա) և 98 (Անթիլիաս, թերթ 213բ) ձևագրերից: Ա և D օրինակները, նաև Անթիլիասի ձևագրում գտնվողը, իրենց խորագրերում պահպանել են հեղինակի անունը (Ներսիսի կարողիկոսի), իսկ ծայրակապը հոդում է այլ բառակապակցություն՝ «Անմահից քարոզ»:

ՃԶ. ՆՈՐ ԱՒՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԸՆԻ ՀԱՅՅՈՒԱԾՈՑ... (էջ 322)

Հրատարակված է.

ա. Կանոն օրհնութեան սրբալույս մեղոնին, էջ 37—44:

Հայտնի է նաև Զմամոսի № 118 ձևագրից (թերթ 14բ): Հեղինակի մասին հիշատակված է C-ի խորագրում, նաև տպագրում: Ծայրակապը նույնպես հոդում է Ներսեսի անունը: Գանձը, որպես կանոն, ընդգրկված է Հայր Մաշտոցներում: Վերջիններս, ի տարբերություն սովորական Մաշտոցների, բովանդակում են եպիսկոպոսի և կաթողիկոսի ձևագրության կանոնները, մի արարողություն, որը իրավասու էր կատարել սոսկ հոգևոր բարձրագույն դասի ներկայացուցիչը՝ կաթողիկոսը (նրա շքությունը դեպքում՝ եպիսկոպոսները): Կիրառության այս սեղմ շրջանակով էլ պիտի բացատրել հիշյալ ժողովածուների խիստ սահմանափակ թիվը և տպագրի հրատարակությունների բացակայությունը: Հայր Մաշտոցներում մյուսօրհնության կանոնը բերված է կաթողիկոսի ձևագրության կանոնին կից. դա միանգամայն հասկանալի է, քանի որ այդ ծեսը եղել է կաթողիկոսի մենաշնորհը: Կանոնն ամբողջությամբ, ներառյալ Ներսես Շնորհալու գանձը, զուտ գործնական նկատառումներով առանձնացվել է Մաշտոց ժողո-

վածուներից ու հրատարակվել 1876 թվականին էջմիածնում, փոքրաթիվ օրինակներով: Խնդրո առարկա գանձը, որ ներկայանում է իբրև «Տեառն Ներսէսի քարոզ», հաջորդում է մի շարք սաղմոսների, ընթերցվածների ու աղոթքների, ի թիվս նրանց նաև մի մեղեղու՝ Հայր ամենակալ, որ առաջնեցե... սկզբնատողով: Տպագրում սույն մեղեղու և համապատասխան գանձի մասին հիշատակություն կա նաև կանոնի վերջում, ուր նշված է, թե արարողության ավարտին «երգեն դպիրք զմնացորդս մեղեղուց սրբոյ մեռոնի՝ «Հայր ամենակալ...», և զմնացորդս քարոզի տեառն Ներսիսի» (էջ 36):

Մյուսօրհնությանը նվիրված մեղեղու ու գանձի այս առնչությունը ստեղծում է համակարգային մի պատկեր, որը հիշեցնում է Գանձարանի գանձ-տաղ-վախ-մեղեղի համակարգը: Այն իրողությունը, որ բոլոր աղբյուրներում մեղեղին անհղինակ է ու միշտ հանդես է գալիս Ներսես Շնորհալու գանձից անբաժան (դրանք միմյանցից անչափված են մի քանի սաղմոսներով ու ընթերցվածներով), ինքնբարոյության ենթադրել է տալիս վերջինիս հետ միաժամանակ ու միևնույն հեղինակի կողմից հորինված լինելու հնարավորությունը (կից ներկայացնում ենք մեղեղու բնական բնագիրը):

Այսպիսով, ի տարբերություն Ներսես Շնորհալու մյուս գանձերի, նրա գանձը օրհնութիւն ընդ հայցուածոց... բանաստեղծությունը ներկայանում է ոչ իբրև գանձարանային միավոր: Մաշտոցներում, ինչպես հայտնի է, հաճախ են հանդիպում և՛ գանձեր, և՛ տաղեր: Դրանք, սակայն, մեծ մասամբ կապվում են առաջիկ ուշ շրջանի հետ ու գերազանցապես թաղման ծեսին վերաբերող ողբանման ստեղծագործություններ են: Ներսես Շնորհալու անունով պահպանված այս գանձը առայժմ մեզ հայտնի հնագույն նմուշն է, որը գրված է գանձարանային սկզբունքներով և ունի ծիսական կիրառություն: Ներսես Շնորհալուց հետո, ու թերևս նրա հետևություններ, նման փորձ կատարել է Մխիթար Այրիվանեցին, որի այդ բնույթի բանաստեղծությունները, սակայն, դուրս չեն եկել Գանձարանների շրջանակից և պահպանվել են խիստ սակավ ընդօրինակություններով (հիշյալ ստեղծագործությունների մասին տե՛ս Գ. Հովսեփյան, Մխիթար Այրիվանեցի, Նորագիտ արձանագրութիւն և երկեր, Երուսաղեմ, 1931, էջ 6—8: Նաև՝ Է. Լուրսիջյան, Մխիթար Այրիվանեցու «Գանձարանը», «Պատմա-բանասիրական հանդ.», 1975, № 3, էջ 110—111): Ինչ վերաբերում է մյուսօրհնությանը հատկացված Ներսես Շնորհալու գանձին, այս վերջինիս լայն կիրառությանն ու առ այսօր օգտա: արժեքուն անշուշտ նպաստել է նաև սովյալ կանոնի նշանակությունն ու կարեւորությունը: Հայտնի է, որ ինքը՝ Ներսես Շնորհալին, կարգավորել է եկեղեցական շատ անոններ ու զբաղվել ծիսական արարողությունների հետ կապված զանազան հարցերով: 1165 թվականին Մամեստիայում գրած Գովանություն իր թղթում, որն ուղղված է Մանվել կայսեր փեսա դուքս Ալեքսին, հեղինակն, ի թիվս մի քանի այլ ծեսերի ու սովորությունների, անդրադառնում է նաև մյուսօրհնությանը: Դ. Ալիշանի կարծիքով, հենց հիշյալ գանձի առկայությունը վկայում է այն մասին, որ Ներսես Շնորհալին «Մյուսօրհնից բովանդակ կանոնն ալ ինքն նորեն կարգավորել և ճախացուցեր է, հավասար ուրիշ եկեղեցական հանդիսից և տոնից. այսպես բարեզարդելով այն կաթողիկոսաց սեփական արարողությունն ալ՝ փոխանակ մեղադրանացն ցտարաց՝ ձ՛թննվո յուղով ըլլալուն համար» (տե՛ս Դ. Ալիշան, Շնորհալի և պարագայ իւր, էջ 449):

Մեղեղի միտոսոմոսթեան

Հայր ամենակալ, որ առաքեցեր զմիածին Որդիդ քո

Ի փրկութիւն մարդկան,

Հեղեր եւ զՀոգոյդ պարգեւս.

Հն՛դ զորդեգրութեան քո զՀնորհս յիւզս յայս քեզ նուիրեալ:

5 Որդի Աստուծոյ, իւղ թափեալ անուն

Աւծեալ քան զընկերս.

Ուրախութիւն իւղով, զոր հեղեր ի դասս առաքելոցն,

Հեղ զորդեգրութեան քո զՀնորհս յիւզս յայս քեզ նուիրեալ:

Հոգիդ ճշմարիտ յաւուժն արձեւից,

10 Որ եւ ծնար իսկ

Աւծամբ այսու ըզմեզ Աստուծոյ շնորհիւ.

Հն՛դ զորդեգրութեան քո զՀնորհս յիւզս յայս քեզ նուիրեալ:

Երբեակ միութիւն միաստուածութեան,

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 1043, թերթ 94բ—95ա:

B—ձեռ. № 1088, թերթ 60բ—61ա:

C—ձեռ. № 953, թերթ 467աբ:

D—Կանոն օրհնութեան սրբալոյս մեռոնին, էջ 20—23:

Խորագիր

AC Եւ ապա ասին զմեղեղիս անուշ (C անոյշ): B Եւ ապա ասին մեղեղի անուշ:

D ան՛ս վերևում:

Քննարկ

1 B Այր փխ Հայր: D ըզմիածին: AB Որդիտ: D չիք քո:

2 B փրկութիւն:

3 ABCD զՀոգոյդ:

4 AB զորդեգրութեան: C զորդեգրութիւն: ABD ըզՀնորհս: A յիւզս: B յեաւզս: D յիւզս: C այս: A նուիրեալ: B նուիրեալս: D նուիրեալ:

5 A եզ: B եաւզ:

6 B Յաւծեալ: D Օծեալ:

7 D Ուրախութեան: D առաքելոց:

8 AB Հեղ զորդ փխ տողի: C զորդեգրութիւն: D ըզՀնորհս: D յիւզս: C այս: D

նուիրեալ:

9 B Հոգիտ ճշմարիտ: A արձուժն: CD օծումն: AB արձուժ: C օծելո: D օծելոց:

10 D ծնանիս փխ ծնար իսկ:

11 C Օծամբ: D Օծամբս: B զմեզ:

12 AB Հեղ զորդ փխ տողի: C զորդեգրութիւն: D ըզՀնորհս: D յիւզս: C այս: D

նուիրեալ:

13 D Երբեակ: D միաստուածութիւն:

Քեզ վերագոչեմք ընդ սերովբէսն՝ Սուրբ, սուրբ, սուրբ.
15 Սրբեալ՝ զընծայս խորհրդոյ ի վերածընելոցըն
Սովաւ երգել յաւէժ քեզ փառք:

ՃԷ. ԱՅՍԱԻՐ ԵՐԵՒԻ ԱՆՏԵՍԻ Ի ԲԱՐՁԱՆՅ... (էջ 333)

Հրատարակված է.

ա. «Բազմավէպ», 1907, № 2, էջ 62:

Հայտնի է նաև մի շարք այլ ձեռագրերից: Սովորաբար ներկայանում է իբրև տաղ. որոշ զեպերում կոչվում է մեղեղի (տե՛ս, օրինակ, ձեռ. № 424, թերթ 15ա: 473, թերթ 14բ: 2707, թերթ 18բ): Գերազանցապես նվիրված է Աստվածածնի Ավետմանը, իսկ երբեմն՝ Մննդյան տոնին (F և G օրինակներ, նաև № 231 (Երուսաղեմ), թերթ 365ա): Խիստ սակավ ղեպերում տաղը հանդես է գալիս իբրև փոխ (B օրինակ) կամ հորդորակ (ձեռ. № 5936, թերթ 254ա: 7888, թերթ 60ա—61բ): Աղբյուրներում տաղը հաճախ անհեղինակ է: F-ը ներսևս լամբրոնացու անունով է, իսկ C և G օրինակները՝ ներսևս Շնորհալու: D-ի նոյն ներսևսի, և № 1193 (Երուսաղեմ, թերթ 552) ձեռագրի նորին է խորագրային նշումները նույնպես նկատի ունեն ներսևս Շնորհալուն, քանի որ նախորդող միավորները պատկանում են նրա գրչին: Պիտի նկատել, սակայն, որ այդ բոլորը համեմատաբար ուշ շրջանի ընդօրինակություններ են (G օրինակը, ըստ հրատարակչի, ժՁ դարից է), ուստի սովյալ տաղի հեղինակային վերագրումները կարոտ են հետազա ճշգրտման:

Բնագիրը չի տեսնված: Կազմված է 10 վանկանի տողերից. անհանգ է: Ձեռագրերի մեծ մասում տաղը ներկայանում է առանց համապատասխան փոխի: № 7888 ձեռագրում գտնվող օրինակը (թերթ 60ա—61բ), որը կից է գանձի, բայց հանդես է գալիս ոչ իբրև տաղ, այլ հորդորակ, 22-րդ տողին կից լուսանցքում (սկ.՝ նորախաւն է քան...) ունի Փ[ոխ] նշումը:

ՃԸ. ԱՆՄԱՀԻՑ ԱՐՔԱՅԵ... (էջ 336)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև այլ ձեռագրերից: Գերազանցապես ներկայանում է իբրև տաղ, մերթ՝ իբրև մեղեղի: C-ն հորդորակ է ու կից նոր ծաղիկ բրդիս... տաղին: Աղբյուրներից երկուսում (D և F) տաղը պահպանված է ներսևս կաթողիկոսի անունով, մնացյալներում անհեղինակ է: Սույն միավորը բովանդակող բոլոր ձեռագրերը հետագայի ընդօրինակություններ են, ուստի հեղինակային վերագրումը թելադրում է ցուցաբերել որոշ վերապահություն:

Բնագիրը ներկայացված է երկտող տներով: Կազմված է 11 վանկանի տողերից. հանգավորված է ըստ տների, թեև կան խախտումներ: Բանաստեղծությունը, որ տների

14 A սերովբէսն: B սերբէսն: D քերովբէսն փխ սերովբէսն:

15 B Սրբայ: B խորհրդո: D խորհրդոցն: AC վերածնեցելոցըն:

16 D փառս: D կրկ.՝ երգել յաւէժ քեզ փառս:

սկզբնատուներով հոգում է այրուբենի տուները, թերի է և ենթարկված խմբագրման: Աղբյուրների մի մասում առկա է սոսկ առաջին մասը՝ 1—24-րդ տողերը («Ա—Լ» ծայրակապով), որին հաջորդում է մի երկտող՝ իբրև ավարտ: ABC օրինակներն առավել ընդարձակ են՝ համապատասխան ավարտով, շնայած ծայրակապը («Ա—Ո») դեռևս չի ամբողջացնում այբուբենը: B-ի վերջում սխալմամբ կցված է մի քառատող՝ Հովհաննես Երզնկացու Առաջնահաշակ պլատոնյն... տաղից, իսկ C-ն 37—48-րդ տողերի փոխարեն ունի բոլորովին այլ շարագրանք: Որոշ աղբյուրներում բանաստեղծության զանազան մասերը (17-րդ կամ 27-րդ տողերից սկսած) անջատված են իբրև փոխ:

Հետաքրքրական է, որ Մատենադարանի ձեռագիր երկու աղբյուրներում (№ 7785 և 424) մեզ հանդիպել է նույնպիսի սկսվածքով տաղային մեկ այլ միավոր: Վերջինս ևս կառված է 11 վանկանի տողերից, հանդես է գալիս իբրև փոխ՝ հատկացված Մենդյան կամ Աստվածածնի Ավետյաց տոներին, բայց անհանգ է, իսկ բովանդակային համապատասխանությունը սահմանափակված է առաջին երկու տողերով: Հիշյալ միավորը, որի բնագիրը բերում ենք ստորև, անհեղինակ է:

Այս բոլորը վկայում են այն մասին, որ Անմահից արձայն... տաղի մեզ հասած օրինակները ենթարկված են այնպիսի խմբագրման ու փոփոխության, որ այժմ դժվար է վերականգնել այն՝ իր սկզբնական անաղարտ տեսքով ու ճշտել նրա հեղինակային պատկանելությունը:

Փ Ո Ն

Անմահից արբայն և սրովրէից անտեսն,
Յերկնից ի յերկիր խոնարհեցաւ կամաս:

Չհրեշտակն առաքել ողջունաբեր Կուսին՝
Պատրաստել տեղի իջման Հոգւոյն Սըրբոց:

5 Ուսոյց հրեշտակին զեկուցանել Կուսին
Զաւետիս կենաց, զոր շնորհելոց էր մեզ:

Խաղայր Գարբիէլ հրեշտակապետն յերկնից:

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 7785, թերթ 66ար:
- B—ձեռ. № 424, թերթ 15ար:

Խոնագիր

A Փ[ոխ. Մենդեան]: B անխոնագիր [Աւետեաց Աստուածածնի]:

Բնագիր

- 1 B սրբովրէիցըն: B Տէրն փխ անտեսն:
- 4 B Հոգոյն:
- 5 B հրեշտակին: B ծանուցանել փխ զեկուցանել:
- 6 B շնորհելով:
- 7 B Իջեալ փխ Խաղայր: A երկնից:

Յայտնէր ըզխորհուրդ Երրորդութեան առ Կոյսն:

Ի յականջ Կուսին ձայն աւետեաց պոչէր:

10 —Ուրախ լին՝ բերկրեալ, կոյս յըղացեալ ըզԲանն:

Կոյսըն զարմանայր ընդ աւետիս նորին,
Ուստի եկն ողջոյնս ուրախութեան երկնից:

Աստղոն գուշակէր արեւելից մոգուցն,
Եկեալ ի վերայ ուր ծընանէր զՅիսուս:

15 Լոյս ճառագայթեալ յարեւելից մոգուցն,
Յանբանից մըստը ի խանձարուրս եղեալ:

Մոգքն յարեւելից ընծայաբերք եկին,
Զոսկին և զկընդրուկըն մատուցին փըրկչին:

Կոյսըն ծընանէր զամենեցուն փըրկչին,

20 Հովիփն երգէին՝ փա՛ոք ի բարձունքս Տեառն:

ԸՔ. ՔԵՐՈՎՐԷԻՑ ԳԵՐԱԳՈՅՆ... (էջ 340)

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հայտնի է նաև երկու այլ ձեռագրերից՝ № Ma XIII 61 (Տյուբինգեն, թերթ 146ա) և Cod. Arg. 52 (Լվով, թերթ 37ա, Սերովբեից գեղադրյն... սկսվածքով): Տաղը նվիրված է Մենդյան տոնի շրթորդ օրվա երեկոյին, բացառությամբ A-ի, որը հատկացված է երթորդ օրվա երեկոյին: Բոլոր աղբյուրներում բանաստեղծությունն անհեղինակ է հերկայանում. միայն Լվովի օրինակը պահպանված է ներսես Շնորհալու անունով (ի ներքևի կարգիկով): Գ. Ալիշանը (Ղ. Ալիշան, Սխուան, էջ 91), իսկ այնուհետև Ե. Ազիսյանը (Ն. Ալիսյան, Ներսես Լամբրոնացի, էջ 232) տաղի հեղինակ ճանաչել են ներսես Լամբրոնացուն, սակայն չեն մատնանշել, թե ի՞նչ ուղյակներ են հիմնավորում այդ վերագրումը: Տաղը ներսես Շնորհալուն է հատկացվել Գր. Հակոբյանի կողմից (Գր. Հակոբյան, Ներսես Լամբրոնացի, էջ 177—178): Վերջինիս հայտնի չի եղել Լվովի օրինակը, և իր ենթադրությունը նա հիմնավորում է բանաստեղծության լեզվաոճական առանձնահատկություններով (որոնք, իրոք, անհարկ չեն ներսես Շնորհալուն), նաև հաշվի առնելով այն, որ Մատենադարանի № 7785 ձեռագրում գտնվող օրինակին նախորդում է միևնույն տոնի միևնույն օրվա առավոտյան ժամին հատկաց-

- 8 B Կուսին փխ առ Կոյսն:
- 10 B ըղանաս: B ըզՏէրն փխ ըզԲանն:
- 13 B յարեւելեան:
- 14 B վերա:
- 17 B Մոգք:

ՃԺԲ. ԹԱԳԱՒՈՐՆ ԱՆՄԱՀ... (էջ 346)

Հրատարակված է.

ա. Վարք սրբոյն Գէորգայ զօրավարին, Վենետիկ, 1849, էջ 60—62:

Տաղը հրատարակված է ներսես կամբրոնացու անունով. այդպես է ներկայացված նաև Ղ. Ալիշանի (տե՛ս Ա. Ալիշան, Ներսէս կամբրոնացի, էջ 91) և Ն. Ալիշանի կողմից (տե՛ս Ն. Ալիշան, Ներսէս կամբրոնացի, էջ 229—233): Մայրակապի բացակայութեանը, նաև հանգի անկայութեանը նույնպես խոսում են ներսես կամբրոնացու օգտին: Բանաստեղծութունը ներսես կաթողիկոսի անունով է պահպանված A-ում: Հեղինակային այդ վերագրումը կարող է լինել պատահական սխալմունքի կամ թյուրիմացութեան արդյունք, բայց, անշուշտ, չի բացառվում, որ տվյալ միավորը պատկանի ներսես Շնորհալու գրչին, քանի որ նրան ևս խորթ չի եղել նման ձևով ոտանավորներ շարագրելը: Տաղը ներկայացված է երկտող աներով: Կազմված է 12 վանկանի տողերից և հանգավորված է ըստ աների, ընդ որում, սկզբի մասը (1—12-րդ տողեր) հանգավորված չէ, և այդ հատվածում հաճախ խախտված է նաև բանաստեղծական շարքը (մերթ 11, մերթ 12 վանկանի տողեր): Առայն ոտանավորը ձևագրերում ներկայանում է առանց փոխի:

ՃԺԳ. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍՐՐՈՒՆԻ... (էջ 351)

Հրատարակված է.

ա. «Ճոռաբաղ», Մոսկվա, 1859, տետրակ Գ, էջ 78:

բ. «Հանդէս ամսօրեայ», 1910, № 12, էջ 374—377 (հրատ.՝ Պ. Սամվելյան):

գ. Հովհաննէս Երզնկացի, աշխատակիր.՝ Ա. Սրայայանի, Երևան, 1956, էջ 241—

248:

Հայտնի է նաև մի շարք այլ ձևագրերից: Հաճախ ներկայանում է իբրև սղբ, երգեմն կոչվում է տաղ: Մեզ հայտնի ձևագրերում բանաստեղծութունն անհեղինակ է (այդպիսին է նաև 1859 թ. հրատարակությունը), բացառությամբ երկու ձևագրերի, որոնցից մեկում՝ E-ում, ներսեսի անունով է, իսկ № 4440 ձևագրում (Թերթ 1թ)՝ Հովհաննէս Երզնկացու Պ. Սամվելյանի հրատարակած օրինակի համար հիմք է ծառայել Վիեննայի Մատենադարանի № 671 ձևագրում գտնվողը, որն անհեղինակ է, առայն վերջինս հայտնի է եղել E-ն, որը նրա մոտ ներկայանում է իբրև ներսեսի վարժարանի № 2 ձևագիր, ու վերջինիս խորագրային նյութի հիման վրա տաղի հեղինակ նա ճանաչում է ներսես Շնորհալուն: Նրա կարծիքով ներսես Շնորհալին հիշյալ բանաստեղծությունը (ինչպես նաև նման ողով շարագրված մեկ այլ սղբ՝ Աստուայալ թանաստեղծությունը (ինչպես նաև նման ողով շարագրված մեկ այլ սղբ՝ Աստուայալ թանաստեղծությունը) ողբերգության ուղղակի կամ անուղղակի ազդեցությամբ, Ասորու «Արտասուք Մարեմայ» ողբերգության ուղղակի կամ անուղղակի ազդեցությամբ, մի ողբ, ուր առաջին անգամ լինելով՝ Աստվածածինը ներկայանում է ոչ թե փառքի, մի ողբ, ուր առաջին անգամ լինելով՝ Աստվածածինը ներկայանում է ոչ թե փառքի, այլ ցավի, վշտի ու արտասուքի մեջ: Տաղի երևանյան հրատարակությունը Հովհաննէս Երզնկացու անունով է, հիմք ընդունելով № 4440 ձևագրում գտնվող օրինակի խորագրային համապատասխան նշումը: Մեր կարծիքով, հեղինակային այդ երկու վերագրումներն էլ կարող են առավել

ՃԺԴ. ԽՈՐՀՈՒՐԳ ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՒԱՆԻ... (էջ 357)

Հրատարակված է.

ա. Ա. Չապանյան, Հայ էջեր, էջ 63—64:

Հայտնի է նաև № 231 (Երուսաղեմ, թերթ 430թ) և № Ма XIII 61 (Տյուբինգեն, թերթ 182թ) ձևագրերից: Ե՛վ ձևագիր, և՛ տպագիր աղբյուրներում բանաստեղծությունը ներկայանում է իբրև տաղ և անհեղինակ է: Տպագրի հիմքում ընկած է F օրինակը, որը ներկայացված է իբրև էջմիածնի № 409 ձևագիր (իմա՝ Գևորգյան հավաքածու). այն համեմատված է երկու այլ օրինակների հետ. դրանցից մեկը Վենետիկի № 745 ձևագրում գտնվողն է, իսկ մյուսը վերցված է Մ. Պատուրյանից: Տաղը հանդիս է գալիս նաև հատվածաբար, ընդ որում, 29—52-րդ տողերը (սկ՝ Ասա առմաննեաց հատեալ...) ներկայացնող մասը, պահպանված ներսես Շնորհալու անունով, առանձին հրատարակվել է (տե՛ս ՃԺԴա): Ձևագրերում ներսես Շնորհալու անունով հանդես են գալիս բանաստեղծության նաև այլ հատվածները՝ Ասա երբայնցոց մանկունեն... Առհենեալ, ու եկիր եւ գաս... սկսվածքներով: Մրանք, սակայն, տաղի մշակված ու խմբագրված տարբերակներն են, որոնք ունեն փոփոխված և լրացված շատ տողեր ու միայն իրենց առանձին մասերով են համապատասխանում տաղի ամբողջական բնագրին: Կից ներկայացնում ենք հիշյալ հատվածների բնագրերը, որոնք նույնպես հատկացված են Մաղկազարդի տոնին և ձևագրերում գերազանցապես տաղ են:

Բնագիրը ներկայացված է քառատող տներով: Կազմված է 7 վանկանի տողերից, որված է անհանգ: ABCD օրինակները, ինչպես նաև Երուսաղեմի ու Տյուբինգենի ձևագրերում գտնվողները կից իբրև փոխ ունեն առաջ հատվածը՝ սկսած 37-րդ տողից

(սկ.՝ Յայս Ըոր աւետեաց աւուրս...): E և F օրինակներում իբրև փոխ առանձնաց-
ված է 33-րդ տողից սկսվող հատվածը (սկ.՝ Աստ եբրայեցոց մանկունք...):

ՏԱՂ ԱՋՆԻՒ

Աստ եբրայեցոց մանկունքն
Զերզրս քրո՛վբէիցն առեալ,
Հեթանոսական դասուց
Տաւնակից վեհիցն եղեալ:

5 Յայս մեծ աւետեաց աւուրս
Երկիրս պանծացեալ բերկրի,
Մով գարնանաշարծ ալեալք,
Գետք յորդանոսեալ ծրփիլ:

10 Դաշտ կարմիր վարդով վառեալ,
Կանաչասաղարթ թերթեալ,
Հրնչիւն նըւագի բարբառ-
Ովսաննա՛, արհնեալ, որ գաս:

Այսար գալըստեամբ փըրկչիդ

Աղբյուրներ

- A—ձեռ. № 6495, թերթ 228ա:
- B—ձեռ. № 423, թերթ 144աբ:
- C—ձեռ. № 7888, թերթ 207աբ:
- D—ձեռ. № 8251, թերթ 181աբ:

Խորագիր

A Յորդորակ ազնիւ: B տե՛ս վերևում: C Տաղ անոյշ, Ներսէ[սէ]: D Տաղ մեղեգի:

մեղր է տաղս:

Յեղագիր

- 1 ABD եբրայեցոց: C մըանկունք: D մանկունք:
- 2 AC քրո՛վբէիցն:
- 3 C Հեթանոսական:
- 4 B Տօնակից: CD վեհից:
- 5 B աւուրս:
- 6 B ցընծայ փխ բերկրի:
- 7 B ալեօքն:
- 8 D երկըստարած փխ յորդանոսեալ: D ծրփիլ:
- 10 B Կանաչ սաղարթ փխ Կանաչասաղարթ: D Կանաչասաղարթ թերթից:
- 11 B շի՛ք՝ տողը: AC առեալ փխ բարբառ:
- 12 BC Ովսաննայ: D Ովսանայ: ABC եկեալ փխ որ գաս:
- 13 D շի՛ք 13—36: C քոյ Տէր փխ փըրկչիդ:

Երկիրս ցընծացաւ լորիս,
15 Որ ի փըրկութիւն եկիր
Հողեղէն բնութեանըս մեր:

Նըստեալ յաւանակ նորք
Ըստ Զաքարիայ սրբոր
Մանկունքն ընդ յառաջ ելին
20 Զայնիւ ցընծութեամբ Երզով:

Ոստս արմաւենեաց առեալ,
Տերու ձիվենեաց բերեալ,
Մերքըն գոչէին ընդ տղայսն՝
Վերին զաւրացն Երզակեալ:

25 — Արհնեա՛լ, որ եկիր եւ գաս,
Բարձրեալ թագաւոր հըզար:
Ընդ նոսին եւ մեք տացուք
Նըւր գալըստեանդ ըզփառս:

Փոխանակ ոստոց ծառոց՝
30 Զձեռաց համբարձումըն մեր,
Եւ ընդ տարածել ձորձոցն՝
Զերկըրպագութիւն հոգոց:

Արհնեալ քո գալուստդ այսար,
Քոխոտո՛ս, թագաւոր հըզար:

- 14 B Յերկիրս: C Յընծացաւ երկիր:
- 16 B բընութեանըս:
- 17 C շի՛ք 17—36: A յաւանակի նոր:
- 19 B Մանկունք: A առաջ:
- 20 B Զայնիւ ձայնիւ:
- 21 B յարմաւենեաց:
- 23 A տըզայսն: B տըզայսըն:
- 24 B զօրացն:
- 25 B յեկիր:
- 26 B հըզօր:
- 28 A ըզփառս:
- 30 B Ըզձեռաց:
- 31 A տարածեալ:
- 32 B Զերկըրպագութիւնս: AB հոգոց:
- 33 B գալուստ այսօր:
- 24 B հըզօր:

35 Քեզ փա՛նս երգեսցուք ընդ Հար
Եւ Հոգւոյդ ամենագար:

Տ Ա Ղ

Աւրհնեա՛լ, որ եկիր եւ գաս
Բարձրեալ թագաւոր հրգար,
ՉԱդամ նորոգիլ փառաբ
Ի կործանմանն այսար:

5 Երգով արհնէին ըզքեզ
Չարարիչըդ մարդ եղեալ,
Ընդ նոսին եւ մեք տացուք
Նըւէր գալըստեան քո, Տէ՛ր:

Փոխանակ ոստոց ծառոց՝
10 Ձձեռաց տարածումըն մեր,
Եւ ընդ տարածել ձորձոցն՝
Ձերկըրպագովին հոգւոց:

Հոչս ծագեալ հոգւոց մերոց,
Շարժեա՛ յարհնութին զլեզուս՝
15 Գոչել քեզ ձայնիւ վերնոցն.
Ովսանեա՛, արհնեալ եկեալ:

Փա՛ռքք գալըստեան քո, Տէր,
Աւրհնեա՛լ, որ եկիր եւ գաս.
Աւրհնեալ է գալուստ քո սուրբ,
20 Որ գաս նորոգել զաշխարհս:

35 AB Հօր:

36 A Հոգւոյդ: B ամենագոր:

Աղբյուրներ

A—ձեռ. № 424, թերթ 102բ:

B—ձեռ. № 554, թերթ 95աբ:

Խորագիր:

A Տաղերս ի ներսեւ կաթաղիկոսէ ասացեալ: B տե՛ս վերեւեւ:

Քնագիր

3 B նորոգեալ:

5 A զքեզ:

8 B նըւէրս:

12 AB հոգոց:

13 AB հոգոց:

14 A Շարժեալ արհնութին լեզու փխ առգի:

15 B վերնոց:

16 AB Ովսանեալ:

Հրատարակված է.

ա. «Էջմիածին», 1967, Գ, էջ 28—30 (հրատ.՝ Ա. Բերբերյան):

Բանաստեղծությունը, որը հրատարակվել է իբրև ներսեւ Շնորհալու նորահայտ ստեղծագործություն, մասն է կազմում Խորհուրդ հայրենի ամեն... սկսվածքով տաղի (տե՛ս ՃԺԴ), որը ձևագրերում միշտ անհեղինակ է: Տաղին կից, սպագրում թյուրիմացաբար, իբրև բանաստեղծության օրգանական մաս, ներկայացված է Փոխէ ենթախորագրով հանդես եկող Որոյ քոմքէլ յարոս փառաց... սկսվածքով միավորը: Վերջինս հետագայի հեղինակների կողմից ներսեւ Շնորհալու «Բան հաւատոյ» և «Յիսուս Որդի» քերթվածներից բաղկած հատված-տաղ է, որը պատշաճեցվել է տվյալ տունին ու համապատասխանարար օգտագործվել իբրև փոխ. թերևս հենց այդ հատված-փոխի պատճառով էլ Մաղկազարդի տունին հատկացված տաղ ու փոխի այդ ամբողջությունը հիշյալ ձևագրում ներսեւ Շնորհալու անունով է:

Բանաստեղծությունը ներկայացված է բառատող տներով: Կազմված է 7 վանկանի տողերից. գրված է անհանդ, բայց հաճախ նկատվում է հանգավոր տողեր ստեղծելու միտում:

70

Հրատարակված է.

ա. ներսեւ Շնորհալի, Բանք շափաւ, էջ 474—475:

բ. Inno a Santa Ripsima [traduzione di Luigi Carrer]. (տե՛ս Storia di Agatangelo, versione italiana..., Venezia, p. 223—225):

Տաղը ձևագիր աղբյուրներից մեկ հայտնի չէ: Ե՛վ հայերեն հրատարակությունը, և՛ իտալերեն թարգմանությունը ներկայանում են ներսեւ Շնորհալու անունով. տների սկզբնատառերը հողում են «Հոփսիմէ», իսկ յուրաքանչյուր տան երկրորդ տողի սկզբնատառերով կազմվում է «Յօհաննէս» անունը: Դժվար է ասել՝ հիշյալ Հովհաննեսը ավյալ բանաստեղծության հեղինակն է, թե՛ պատվիրատուն, համենայն դեպս, այդ անվան առկայությունը, ինչպես և բանաստեղծության ոճն ու շարադրանքը առաջ են բերում որոշ տարակույս ներսեւ Շնորհալու հեղինակային իրավունքի հարցում: Բնագիրը ներկայացված է բառատող տներով: Կազմված է 9 վանկանի տողերից. հանգավորված է ըստ տների:

Ց Ա Ն Կ Ե Ր

Ներսես Շնորհալու հատված-տաղերը՝ ըստ առանձին երկերի և ըստ հատվածների սկզբնատողերի այբբենական դասավորությամբ
ա. «Յիսուս Որդի»

№	Սկզբնատող	Ձեռագրի համարը և թերթը ¹	«Բանք չափաւ»-ի էջերը
1	2	3	4
1	Աղաչանք ընտրեալ դասին...	423 (246ա)	135, 136—137, 141
2	Այլ, դատաւոր իմ երկնային...	423 (133բ)	111
3	Անդ մարտիրոսքն պսակին...	2672 (232ա)	153—156
4	Արարչական բնութեամբ քոյին...	2672 (109բ)	103—104
5	Բայց ես հոգով գոլ բացակայ...	2672 (395բ)	162—163
6	Դարձեալ վառեալ առ նա շարին...	423 (225ա)	26—28
7	Զաքարիայ մարգարէին...	2672 (209ա)	56, 52, 53, 54, 55
8	ԶՅոր յիշեսցուք զերաննին...	423 (225ա)	25—26
9	Հզայատմունճան սրբբասիրին...	2672 (97բ)	12, 14, 15
10	Ընդ բազմահնար տանջման...	424 (241բ)	138—140
11	Ընդ մեծատան փափկասիրին...	423 (135բ)	106
12	Ընկալ զիս, Տէր, Հայրդ երկնային...	423 (130ա)	10—13
13	Ի իմ քաղաք մարմնոյս զընին...	2672 (114ա)	110—111
14	Ի նմին աւուր կիրակէին...	2672 (155բ)	130—131
15	Կերինք հիմամբք զարհուրին...	554 (86աբ)	143—144
16	Հայրապետաց հանուրց ազգին...	424 (250ա)	136—137
17	Հատեալ լեզուաւ սրբբարանիցն...	424 (241աբ)	138
18	Հետեւեցա անառակին...	5936 (262ա)	101—102
19	Չայնիւ գոչեմ Մանասէին...	2672 (210ա)	47—48
20	Ճրագ ճըշմարիտ և երկնային ² ...	424 (68ա)	74—75
21	Մոլորեցա ըստ ոչխարին...	2672 (105ա)	99—102, 10, 12—14
22	Յաղերս բանի քեզ ընդ բազմին...	2672 (209բ)	48—49
23	Յորժամ գրեալքն կատարին...	2672 (349բ)	143—148
24	Որ ի լըրման քառասնեկին...	2672 (177բ)	133—134
25	Որ կարաւտէր կաթիլ ջրին...	554 (68բ)	108—109
26	Որ Յարութեան երեկոյին...	2672 (155բ)	130
27	Որ յիսնեբեակ յոբելինին...	2672 (181բ)	134—135
28	Որպէս Ազամն այն առաջին...	2672 (97բ)	10—11
29	Չհաւատացի խոստման բանին...	423 (120ա)	75
30	Պաղատանաւք մարգարէին...	2672 (208բ)	58, 57—58
31	Պատուիրեցեր շնորհ զվաղին...	2672 (93բ)	75—76

1	2	3	4
32	Տէր բարերար Հաւր միածին... ³	424 (241ա)	137—138
33	Քանզի ճրագի նրմանեցայ...	424 (332բ)	163
34	Օրինաւոր փարիսեցին...	2672 (114բ)	111—112

բ. «Բան Հաւատոյ»

35	Այլոցն երթեալ վաղվաղակի...	2672 (147բ)	215—216
36	Դարձեալ յայտնի այլանրման...	424 (133բ)	218
37	Զճրագ արինացն Յովհաննէս...	2672 (46ա)	192—193
38	Ի յայս խորհուրդ զերիս միայն...	424 (189ա)	196—197
39	Ի նմին աւուր կիրակէին...	2672 (155բ)	216—217
40	Խաստէր բանիւ նա հարցական...	424 (191բ)	195—196
41	Խոստովանիմ Աստուած ըզձայր...	425 (159ա)	169—170, 171, 172
42	Խոնկ և զըմուռ նըջան...	424 (124ա)	213—214, 210—211
43	Հանէ զնոսս ի Բեթանիա...	2672 (179բ)	219—220
44	Մարիամու Մազդաղենի...	554 (125ա)	215—216
45	Մերձեալ Զատկին հրէականի... ⁴	423 (149ա)	200, 194, 201—202
46	Միաշաբաթ կրեկոյին...	425 (146բ)	217, 217—218
47	Յայնժամ գա ի Յորդանան...	7958 (57ա)	181—182
48	Յետ ութ աւուր դարձեալ...	423 (174ա)	217
49	Նոյն բանն որ է ծընունդ...	425 (159բ)	210
50	Ոչ արգելեաց զվէմն երկրաւոր...	2672 (147ա)	214—215
51	Որ եղելոցս շնորհ բաշխէ...	2672 (146ա)	212—213
52	Ստեղծաւք մանկանց մանուկ ցուցաւ...	554 (24ա)	179—180, 181, 182

գ. «Վիպասանութիւն»

53	Այլ մեք ի Հայր հաւատացեալ...	424 (65բ)	525
54	Այսքմ շընորհի սովաւ տըւեալ...	423 (112ա)	533—534
55	Աստուածային Հոգով լցեալ...	2672 (77բ)	536—537
56	Արդ, ի մինչ նոցայ վաղձան...	474 (249բ)	521—523
57	Ի նիկիա ժողով դարձեալ...	2672 (81ա)	524—525
58	Յայսմ վարիի եղև յայտնեալ... ⁵	2672 (72բ)	533

³ Տպագրում ունի այլ սկիզբ՝ Չարչարանօքն ամենայնից...
⁴ Ձեռագրերում հանդիպում է նաև՝ Որոյ քովքէք տքոն փառաց... սկսվածքով,
 որը տվյալ միավորի հինգերորդ տողն է:
⁵ Ձեռագրերում հանդիպում է նաև այլ սկսվածքով՝
 Սուրբ վարդապետն մեր ընտրեալ
 Մեսրոպ Մաշտոցն կոչեցեալ... (տե՛ս ձեռ. № 423, 112ա)

¹ Ձեռագիր աղբյուրներից այստեղ ցույց է տրված միայն մեկը:
² Տպագրում ունի տարբեր սկիզբ՝ Առդ աղաչեմ զլոյսդ...:

1	2	3	4
դ. «Բան Լուստոյ» և «Յիսուս Որդի»			
59 Աստուածըն բան Զօր միածին... ⁶	423 (182բ)	219—220 (Բան Լ.), 133—134 (Յս Որդի)	
60 Ելեալ ի լեառն դէմ տաճարին... ⁷	2672 (154բ)	187 (Բան Լ.), 64 (Յս Որդի)	
61 Եւ մինչ դարձան...	2672 (169բ)	217 (Բան Լ.), 131 (Յս Որդի)	
62 Ընդ Ղազարու բարեկամին...	2672 (126ա)	112—113 (Յս Որդի). 198—199, 199, 200 (Բան Լ.)	
63 Յերեկոյի հինկաբաթին...	2672 (140բ)	202 (Բան Լ.), 119 (Յս Որդի)	
64 Ոստս ի ծառոց բերեալ ծերոց...	8251 (186ա)	200 (Բան Լ.), 114 (Յս Որդի)	

**Ե. «Յաղագս երկնից և զարդուց նոր»
(«Յարդորակ»)**

65 Նորն Աղամ հնոյն Աղամայ... | 7717 (63բ) | 300—302

ՑԱՆԿ ԵՐԿՐՈՐԳ

Ներսես Շնորհալու տաղերն ու փոխերը՝ ըստ այբբենական դասավորութեան⁸

- | | |
|---------------------------------------|------------------------------------|
| 1. (Ե) Այսար աւետեաց Գարբիելի... | 10. (Խէ) Այսար յարութեան մեզ... |
| 2. (ԺԶ) Այսար աւետեաց ձայն... | 11. (ԻԹ) Այսար նորահրաշ լոյսն... |
| 3. (ԿԱ) Այսար Գարբիել հրեշտակապետն... | 12. (ԻԶ) Այսար ցընձան դասը... |
| 4. (ԼԳ) Այսար ըզՏէրդ արարիչ... | 13. (Դ) Այսար ցընձութին... |
| 5. (ԽԲ) Այսար, ը՛, լոյս հաստատի... | 14. (ԿԲ) Անարատ տաճար... |
| 6. (ԽԴ) Այսար ընդ ծագելն... | 15. (ԼԶ) Անեղ Որդին... |
| 7. (ԽԱ) Այսար լոյս ծագեաց... | 16. (ԻԱ) Անճառ Բանին բարձրելոյն... |
| 8. (է) Այսար ի սկզբան... | 17. (ԺԱ) Անճառ է խորհուրդ... |
| 9. (ԶԹ) Այսար մայր Սիոն... | 18. (Լ) Անմահ թագաւորն... |
| | 19. (ԶԵ) Անմարմնոցըն հրեղինաց... |
| | 20. (ԶԳ) Անտոն սկիզբն երկնաւոր... |

⁶ Տպագիր օրինակը առաջին 12 տողերը չունի, սկսվում է Եւ ի ամուրս քառասուն... տողից:

⁷ Տպագրում ունի այլ սկիզբ՝ նոֆօֆ ի լեառն հեռակի...:

⁸ Հերթական համարներին կից, փակագծերում բերված են նաև միավորների բնագրային թվահամարները, իսկ աստղանիշով ցույց են տրված փոխերը:

- | | |
|--|-------------------------------------|
| 21. (ԶԳ) Առաջինըն լոյս երբեակ... | 62. (ՄԵ) Ներհիսեսուր... |
| 22. (ԼԹ) Առաւաւտին շաւիղին... | 63. (ՄԴ) Ներպարունակեալ իննեակ... |
| 23. (ՂԹ) Առաւաւտ լուսոյ արեւելեան... | 64. (ՄԹ) Ներպարունակեալ խորհուրդ... |
| 24. (ԶԵ) Առաքեալք Աստուածորդոյն... | 65. (Խ) Նրստեալ կանայքն... |
| 25. (Զէ) Աստուածային խորոցն անճառ... | 66. (ՄԱ) Նոյնագոյ ընդ Հաւր... |
| 26. (ԺԴ) Աստուծոյ ողորմութեանցն... | 67. (ԻԸ) Նոյն ինքն անդրանիկըն... |
| 27. (ԶԲ) Արդ, արհնեալ ես... | 68. (ԿԵ) Նորագուարճ խընդութեամբ... |
| 28. (ԶԱ) Արեգակն արդար ըզհոր... | 69. (ՂԸ) Նորահրաշ արեգակ իմանալի... |
| 29. (ՄԶ) Արփիական, ը՛, լոյսն... | 70. (ԽԵ) Նորահրաշ արեգակն այսար... |
| 30. (ԶԲ) Բանիւ աւետաւոր... | 71. (ԻԳ) Նորահրաշ ծնընդեան... |
| 31. (Ժէ) Բարբառ աւետեաց... | 72. (ԶԸ) Նորահրաշ տաւնիս... |
| 32. (ԶԶ) Բարբառոյն յանապատէ... | 73. (ԶԱ) Նորահրաշ տեսիլ... |
| 33. (ՂԴ) Բարձրացիր, զըշխոյ... | 74. (ԼԱ) Նոր աւետեաց լուր... |
| 34. (ՂԶ) Գովմբ այսար... | 75. (ԿԹ) Նոր գրախտին եկեղեցոյ... |
| 35. (ՂԳ) Գրիգորիո՛ս, առաքինի հըսկող... | 76. (ԶԴ) Նոր գրախտին քո, Տէ՛ր... |
| 36. (ԼԵ) Գուտըր Սիոնի... | 77. (Թ) Նոր եղմ բանաւոր... |
| 37. (ԶԶ) Եկայք զուարճացեալք... | 78. (Ա) Նոր երկինք յերկրի... |
| 38. (ԺԳ) Երգ նոր աւետեաց... | 79. (ՂԵ) Նոր եւ առաջին... |
| 39. (Ճ) Երջանիկ հոգիահրաշք... | 80. (ԺԹ) Նոր թագաւորին... |
| 40. (ԻԲ) Էին միայնոյ միածին... | 81. (ՄԸ) Նոր իմն ահաւոր... |
| 41. (Կ) Ընդ որս եւ մանկունք... | 82. (ԽԹ) Նոր իմն աւետեաց... |
| 42. (ՂԱ) Ի գաւազանէն Յեսուսայ... | 83. (ՂԷ) Նոր իմն է հընչին... |
| 43. (ԿԶ) Ի լուսոյն արփույ... | 84. (ԶԸ) Նոր լոյս յարփենելոյն... |
| 44. (Բ) Իմանալի սերովբէ... | 85. (Զ) Նոր ծաղիկ բըղխէ... |
| 45. (ԶԹ) Ի խաչին տընկեալ... | 86. (ԽԳ) Նոր ծաղիկ պայծառ... |
| 46. (ԿԸ) Ի յերգս սիրեցեալ... | 87. (Գ) Նոր ծաղիկ ցուցաւ... |
| 47. (ԼԴ) Ի յուրբաթու մեծի... | 88. (Ղ) Նոր ծառոյն կենաց... |
| 48. (ԺԵ) Իսկ դու ընդէ՛ր ես... | 89. (ՄԲ) Նոր ձայն աւետեաց... |
| 49. (ՃԲ) Լոյսն անեղական... | 90. (Զ) Նորոյ գինոյն իմաստութեան... |
| 50. (ԺԸ) Լոյս փառաց էին... | 91. (ԶԴ) Նոր տաւնիս երկնաւորաց... |
| 51. (ԺԲ) Մաղուն յարփույն... | 92. (ԿԳ) Նոր քերովբէ հողանիթ... |
| 52. (ԼԸ) Մարաւեցաւ Տէրն ի խաչին... | 93. (Ը) Նոցին համաձայնեալ... |
| 53. (Լէ) Կայր մայր Տեառն... | 94. (ԶԷ) Որդիքն Որոտման... |
| 54. (ՄԳ) Կանայքն արտասուաբ... | 95. (ԻԴ) Սկզբեան յանրակիրքն... |
| 55. (ԽԶ) Կեանքն ընդ Հաւր... | 96. (ՂԲ) Սրովբէից ձայնի... |
| 56. (Զ) Կենաց փա՛...* | 97. (ՄԷ) Տէր փառաց այսար... |
| 57. (Մ) Հաւր կամաւ իջեալ... | 98. (ԻԵ) Տէր փառաց անճառ... |
| 58. (Ժ) Մայր Աստուծոյ Մարիամ... | 99. (ԼԲ) Տիրական տաւնիս... |
| 59. (ԶԱ) Միակն ի միոյն... | 100. (Ի) Տիրուհի սուրբ Կոյս... |
| 60. (Կէ) Յաւթ եկեղեցի ցընծա... | 101. (ԽԸ) Յընձան այսար երկինք... |
| 61. (ԿԴ) Նարդոս բուրեալ... | 102. (Իէ) Քառանիթիցըս Աստուած... |

ՅԱՆԿ ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԱՂՔՅՈՒՐՆԵՐԻ

Ա. Տախտակ օգտագործված ձեռագրերի

1. Մաշտոցի անվան Մատենադարանի հավաքածու¹

№	բովանդակություն	ժամանակ	վայր	չբեշ
1	2	3	4	5
423	Գանձարան	1742	Կեսարիա	Աստուածատուր Կրէց, Յովհ. դպիր, Յարութիւն քճյ
424	— » —	ԺԷ	Կաֆա՞յ	Նիկողայոս
425	— » —	1406	Արծկէ	Աստու քճյ
473	— » —	ԺԶ	—	—
474	— » —	1474	—	Ալեքսիանոս
554	— » —	ԺԶ	—	—
579	Ժողովածու	1276, 1279	—	Յովհաննէս քճյ, Ներսես սրկ
933	Մաշտոց	1636	Ըսպահան	Աղամալ, Յոհան Տաթևացի
1043	— » —	ԺԶ	—	Մխիթար
1084	— » —	1493	Հաղբատ	Փիլիպոս եպո
1087	— » —	1553	Ս. Սարգիս վանք	Մկրտիչ
1088	— » —	1616	Էջմիածի՞ն	Առաքել Երէց
1090	— » —	ԺԶ	—	—
1538	Ներսէս Շնորհալի, Բանք շափաւ, Թուղթք	ԺԳ	—	Վարդան
1548	Ժողովածու	1357	Տէր Յովհաննիսի անապատ	Առաքել, Յովսէփ և Գրիգոր քճյք
1661	— » —	1591	Թոխա՞թ	Պետրոս արեղայ
1756	— » —	ԺԷ	—	—
2061	Գանձարան	13102	Տիրաշեն	Կարապետ Կր.
2389	Ժողովածու	1643	Էջմիածին	Մկրտի՞չ
2541	Գանձարան	ԺԾ	—	—
2672	— » —	1607	Կաֆայ	Ստեփաննոս Թոխաթցի
3218	Տաղարան	1645	—	Հարապետ քճյ
3503	— » — ³	1391	Սիս	Եսայի Սասնեցի

¹ Ձեռագրերի տվյալները վերցրել ենք Մատենադարանի «Ցուցակ ձեռագրաց»-ի Երկհատորյակից (Երևան, Ա, 1965, Բ, 1970): Ձեռագրերի մեր ներկայացրած այս խմբում բնագրերի համար շեն օգտագործված միայն հետևյալ ութ գրչագրերը. № 579, 1536, 1548, 3218, 4207, 5218, 5255, 5364:

² Ձեռագրացուցակում ընդօրինակութիւն ժամանակը սխալմամբ համարված է 1330 թվականը:

³ Ձեռագրացուցակում գրչագիրը կոչվում է Գանձարան:

1	2	3	4	5
3658	Յայտմատուրք	1319	—	Սիս
4068	Գանձարան	ԺԳ	—	—
4207	Ժողովածու	1281	Ատանայ	Կոստանդին Քոռաթ
5120	— » —	ԺԷ	—	—
5218	Գանձարան	ԺԶ, ԺԷ	—	Ներսէս (Ա)
5255	Ներսէս Շնորհալի, Բանք շափաւ, Թուղթք	ԺԳ	Մեծոփայ վանք	Սուսթինէս, Կոստանդին
5328	Գանձարան	ԺԳ	Յիւլնայ վանք	Գրիգոր Խլաթեցի
5364	Ժողովածու	1363	Ս. Յակոբ վանք (Երզնկայ)	Ստեփաննոս
5936	Գանձարան	ԺԾ, ԺԶ	[Ա.] Եկոս ս. Ած- ածին (Բ)	—
6493	— » —	1490	Արճէշ	Յովանէս Արնիշեցի
7717	Տաղարան	1095	Ադրիանուպոլիս	Մինաս Էտրէնեցի
7785	Գանձարան	ԺԳ	Ղրիմ (Սուրխա՞թ)	Յովհաննէս
7833	Ժողովածու	1369	Երզնկա	Մարկոս քճյ, Գրիգորիս քճյ
7858	Գանձարան	1505	—	Մխիթար քճյ
7958	— » —	1623	Կաֆայ	Քաշիկ սրկ.
8108	— » —	ԺԶ	—	—
8251	Գանձարան	ԺԳ	—	Երեմիա
9053	— » —	ԺԳ	—	—
10156	— » —	ԺԾ	—	Ղազար

2. Արտասահմանյան հավաքածուներ⁴

79 (Փարիզ)	Գանձարան, Տաղարան	Տա-	ԺԳ (Ա), 1241 (Բ)	Գրազարկ (Բ)	Յովհաննէս (Բ)
80 (Փարիզ)	Գանձարան	—	1380	Կաֆա	Մարկոս
231 (Երուսաղեմ)	Գանձարան, Տաղարան	Տա-	1404—1411	Երուսաղեմ	Յակոբ, Ասն դպիր
1193 (Երուսաղեմ)	Տաղարան	—	1476	—	Պաղշիշ
663 (Վիեննա)	— » —	—	ԺԷ	—	—
671 (Վիեննա)	— » —	—	ԺԷ	—	—

⁴ Արտասահմանում գտնվող ձեռագրերի տվյալները վերցրել ենք համապատասխան ձեռագրացուցակներից և այլ նկարագրություններից, իսկ № 79 (Փարիզ) և 80 (Փարիզ) գրչագրերի համար օգտվել ենք մանրածապակներից: Հիշյալ մանրածապակները Մատենադարանին ուղարկել է Փարիզի Ազգ. Գրադարանը, որին հայտնում ենք մեր շնորհակալութիւնը:

1	2	3	4	5
Ma XIII 61 (Տյուրինգեն) Cod. Arm. 52 (կով)	Գանձարան, Տաղարան Գանձարան	ԺԳ - ԺԴ 1424	Ամսոխա Սկևոս	Յովհաննէս Սիմէոն
98 (Անթիլիաս)	— » —	ԺԳ - ԺԴ		

Բ. Ցանկ օգտագործված տպագիր զրականության

Աբեղյան Մ., Երկեր, Գ, Երևան, 1970
 Աբրահամյան Ա., Տարեթվերի և ամսաթվերի գործածությունը հայ մատենագրության մեջ, «Էջմիածին», 1956, Ա
 Ալիշան Ղ., Հայագատում, Վենետիկ, 1901
 Ալիշան Ղ., Շնորհալի և պարագայ իւր, Վենետիկ, 1873
 Ալիշան Ղ., Սիսուան, Վենետիկ, 1885
 Ակիկյան Ն., Ներսէս Լամբրոնացի, Վիեննա, 1956
 Ակիկյան Ն., Ս. Ներսէս Շնորհալույ Գովեստ ի ս. Աստուածածին, ի խնդրոյ Մեծին Թորոսի, «ՀԱ», Վիեննա, 1947, № 1
 Աճառյան Հր., Հայոց անձնանունների բառարան, Գ, Երևան, 1948
 Ավետիսյան Գ., Բացատրություն շարականաց, Վենետիկ, 1814
 Բերբերյան Ա., Ս. Ներսես Շնորհալու անտիպ տաղերը, «Էջմիածին», 1967, Գ, Ե
 Գաթրճյան Հ., Սրբազան Պատարագամատոյցը Հայոց, Վիեննա, 1897
 «Գիրք որ կոչի Այսմատուրք», Կ. Պոլիս, 1730
 Գրիգոր Մագիստրոս, Թղթեր, հրատ.՝ Կ. Կոստանյանց, Ալեքսանդրապոլ, 1910
 Գրիգոր Մագիստրոս, Տաղասացությունը, Վենետիկ, 1868
 Գրիգոր Նարեկացի, Տաղեր և գանձեր, աշխատ.՝ Ա. Քյոչկերյան, Երևան, 1981
 Զարբհանլյան Գ., Հայկական թարգմանությունը նախնաց, Վենետիկ, 1889
 Զարբհանլյան Գ., Հայկական հին դպրութեան պատմություն, Վենետիկ, 1886
 Էփրեմյան Ս., Պատկերազարդ բնաշխարհիկ բառարան, հ. Բ, Գիրք Ա, Վենետիկ, 1907
 Քանձիզյան Ն., Ներսես Շնորհալին երգահան և երաժիշտ, Երևան, 1973
 «Ժամագիրք», Երուսաղեմ, 1866
 «Կանոն օրհնութեան սրբալույս Մեռոնին», Վաղարշապատ, 1876
 Կիրակոս Գանձակեցի, Պատմություն Հայոց, աշխատ.՝ Կ. Ա. Մելիք-Օհանջանյան, Երևան, 1971
 Կյուլեսերյան Բ., Մովբ, Վիեննա, 1904
 Հակոբյան Գր., Ներսես Լամբրոնացի, Երևան, 1971
 Հակոբյան Գր., Ներսես Շնորհալի, Երևան, 1964
 «Հայ ժողովրդի պատմություն», հ. 3, Երևան, 1976
 «Հայ միջնադարյան գրականության ժանրեր», Երևան, 1984
 Հարությունյան Է., Մխիթար Այրիվանեցու «Գանձարանը», «Պատմա-բանասիրական հանդես», Երևան, 1975, № 3

Հովհաննես Երզնկացի, աշխատ.՝ Ա. Սրապյան, Երևան, 1956
 Հովսեփյան Գ., Մխիթար Այրիվանեցի, Նորագիտ արձանագրություն և երկեր, Երուսաղեմ, 1931
 «Մայր ցուցակ ձեռագրաց սրբոց Յակոբեանց», Ա, կազմեց՝ Ն. Կպս. Պողարյան, Երուսաղեմ, 1966
 «Մայր ցուցակ ձեռագրաց սրբոց Յակոբեանց», Գ, կազմեց՝ Ն. Կպս. Պողարյան, Երուսաղեմ, 1969
 «Մաշտոց», Վիեննա, 1880
 «Մաշտոց», Վաղարշապատ, 1905
 Մխիթայի Ասորի. Ժամանակագրություն, Երուսաղեմ, 1871
 Մկրչյան Հովհ. Աղօթագիրքը ըստ ժամկարգութեան Հայաստանեայց ս. եկեղեցույ, Կ. Պոլիս, 1895
 «Յայսմատուրք» (տե՛ր Եսրայելի), Կ. Պոլիս, 1834
 Ներսես Լամբրոնացի, Գովեստ ներբողական... տեառն Ներսիսի Կլայեցու... (Ներսես Շնորհալի, Գողթ ընդհանրական, Էջմիածին, 1865, էջ 461—497)
 Ներսես Շնորհալի, Բանք շափաւ, Վենետիկ, 1830
 Ներսես Շնորհալի, Ընդհանրական թողթք, Երուսաղեմ, 1871
 Ներսես Շնորհալի, Ողբ Երեսիոյ, աշխատ.՝ Մ. Մկրտչյան, Երևան, 1973
 Ներսես Շնորհալի, Յաղագս երկնից և զարդուց նորա, Հանելուկներ, Ողբ Եզեփույ, կազմ., առաջարանը և ծանոթագր.՝ Գր. Հակոբյան, Երևան, 1968
 Ներսես Շնորհալի, Վիպասանություն, աշխատ.՝ Մ. Մկրտչյան, Երևան, 1982
 «Նոր բողոքը Հայկազեան լեզուի», Բ, Վենետիկ, 1837
 Չամչյան Մ., Պատմություն Հայոց, հ. Գ, Վենետիկ, 1786
 Չոպանյան Ա., Հայ էջեր, Փարիզ, 1912
 «Սրբոյն Ներսեսի Շնորհալույ Պատմություն վարուց», «Սոփերը հայկականը», ԺԳ, Վենետիկ, 1854
 Սովաճոյանց Գ., Թորոս աղբար, հ. Բ, Կ. Պոլիս, 1884
 «Վարք սրբոյն Գեորգայ զօրավարին», Վենետիկ, 1849
 Տեկանց Ա., Հայերգ, Թիֆլիս, 1882
 «Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Զմմառի վանքի Մատենադարանին», կազմեց՝ Մ. Քեչիշյան, Վիեննա, 1964
 «Յուցակ հայերէն ձեռագրաց համալսարանի Մատենադարանին ի կով», կազմեց՝ Ն. Ակիկյան (տե՛ն «ՀԱ», 1937, էջ 113—124)
 «Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Մատենադարանին Մխիթարեանց ի Վիեննա», կազմեց՝ Հ. Տաշյան, Վիեննա, 1895
 «Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Մխիթարեան Մատենադարանին ի Վիեննա», Բ, կազմեց՝ Հ. Ոսկյան, Վիեննա, 1963
 «Յուցակ ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարանի», Բ, կազմեցին՝ Օ. Եզանյան, Ա. Զեյթունյան, Փ. Անթաբյան, Երևան, 1970
 Քյոչկերյան Ա., Գանձասաց Սարգիս Անեցի, «Պատմա-բանասիրական հանդես», Երևան, 1971, № 2
 Քյոչկերյան Ա., Մի նորահայտ անհատական Գանձարան, «Էջմիածին», 1970, Զ—Է, Ժ
 Օրմանյան Մ., Ազգապատում, Բեյրութ, 1959
 Օրմանյան Մ., Միսական բառարան, Անթիլիաս, 1957

- «Армянская поэзия в переводах В. Я. Брюсова», Ереван, 1956
- «Армянская средневековая лирика», вступ. статья, составл. и примеч. Л. М. Мкртчяна, Л., 1972
- «Поэзия Армении с древнейших времен до наших дней», ред. вступ. очерк и примеч. В. Брюсова, М., 1916
- «Поэзия Армении с древнейших времен до наших дней...», Ереван, 1966
- Finck F. N. und Gjandschezian L., Verzeichnis der armenischen Handschriften der königlichen Universitätsbibliothek, Tübingen, 1907
- Nerses Šnorhali, Jésus fils unique du Père; introd. et notes par Isaac Kêchichian, Paris, 1973
- „Sancti Nersētis Clajensis... Opera“: studio et labore D. Josephi Cappelletti, vol. I, Venetis, 1833
- „Storia di Agatangelo“, versione italiana..., Venezia, 1843
- Vetter P., Nerses Schnorhali's Kirchenlieder, „Theol. Quartalschrift“, Ravensburg (Tübingen), LXXXI (1899), Heft I, p. 89–111 (տե՛ս «ՀԱ», 1899, №1, էջ՝ 27–28)

ՀԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ*

- Արել*** տե՛ս Հարել
- Արեղյան Մ.** ժՁ, Ծէ
- Արդիա, Արդիաս (մարգարէ)*** 206
- Աբրահամ, արահամեան*** 4, 9, 24, 34, 35, 56, 96, 101, 161, 186, 206, 274, 303, 311, 337
- Ագաթանգեղոս լԹ**
- Աղամ, աղամեան, աղամածին, աղամային*** ԿԱ, 20, 22, 26, 35, 37, 48, 54, 55, 57, 58, 60, 62, 64, 68, 69, 71, 79, 83, 87, 89, 92, 96, 97, 106, 109, 114, 115, 120, 121, 128, 131, 132, 136, 158, 185, 233, 247, 291, 299, 300, 310, 311, 317, 338, 428
- Աղանա Զ**
- Աղին, Աղեն*** տե՛ս Եղեմ
- Ալեքս (դուքս)** 417
- Ալիան Ղ. Զ. ժՁ. ԻԳ, ԻԶ, ԽԴ, 417**
- Ակինյան Ն. ՂԸ, ԽԴ, ԽԵ, ԿԴ, 367, 368**
- Ակլոն (բաղաբ)** 316
- Ահարոն, Ահարովն, ահարոնեան*** 21, 187, 312, 323
- Աճառյան Հ. 368**
- Ամաղէկ*** 264
- Ամանոսյան լԼոներ Զ**
- Ամբակում (մարգարէ)*** 207
- Ամովս (մարգարէ)*** 206
- Այաս Զ**

* Ցանկում անձնանուններն ու տեղանունները ներկայացված են խառը: Տեղանուններին կից նշված են նաև ձեռագրական հավաքածուների համապատասխան հասցեները: Աստվածաշնչային անունները ցույց են տրված աստղանիշով: Ուղղագրությունը պահպանված է նույնությամբ, ընդ որում, բնագրային անունները՝ զրաբարյան ձևով, իսկ ներածության ու ծանոթագրությունների անունները՝ արդի ուղղագրությամբ: Ցանկում ներսես Ծնորճալու անունը չի ընդգրկված: Չեն նշված «Օգտագործված աղբյուրներ» բաժնի (ձեռագիր ու տպագիր), ցանկերի և ներածությանը կից բերված Տախտակի անունները: Սանոթագրություններում տեղ գտած հրատարակությունները, որոնք բերված են նաև տպագիր գրականության ցանկում, նույնպես զանց են առնված, բացառությամբ այն հրատարակիչների անունների, որոնք այլուր հիշատակված չեն:

Այրիվանք է
Անարգաբա 2
Անդէ, Անգէաս (մարգարէ)* 206
Անթիլիաս (նաև՝ Կաթողիկոսարանի Մատենադարան) ԻԳ, ԻԶ, ԲԷ, 4765
Անի Ե
Անձիտ գավառ (այժմ՝ Խարբերդ) Ը
Անտոն անապատական ԽԲ, 223, 408
Աշխէն (թագուհի) 287
Ապիրատ Պահլավունի Ը, Թ
Առաջավոր Ասիա Ե
Առաքել Բաղդեղի ԺԸ, ԻԱ
Աստուածածին* տե՛ս Մարիամ Աստուածածին
Արարական խալիֆայություն է
Արամայ տուն տե՛ս Հայաստան
Արճեշ ԿԳ
Բաբելոն 348
Բագրատունյաց թագավորություն Ե
Բալկանյան երկրներ Ե
Բարսեղ (Կաթողիկոս) Թ
Բարսեղ Կեսարացի ԺԸ, ԻԶ, ԻԷ
Բարսեղ (տաղասաց) ԻԹ
Բեթանիա* 69, 71, 379, 383
Բեթել* 166
Բեթղաճէմ, Բեթղէմ, Բեղդաճեմ, Բեղդէմ, Բէթլեհեմ, Բեթղէճէմ* 12, 14, 18, 24, 25, 31, 35, 42, 53, 56, 57, 62
Բեիթար* 114, 266, 347
Բերբերյան Ա. 367, 429
Բյուզանդիա, Բյուզանդական կայսրություն Ե, Զ, է, ԺԹ
Գարրիէլ, գարրիէլեան* ԼԳ, ԼԵ, ԼԶ, 13, 30, 36, 39, 126, 159, 161, 190, 192, 194, 207, 228, 299, 313, 319, 320, 334—336, 338, 341, 369, 401, 402, 420
Գալիլիա* 109, 423
Գալիանէ (կոյս) 272, 276, 280
Գէղէոն, Գեղէովն* 4, 24, 161
Գեորգ Սկեռացի ԼԱ
Գևորգյան հավաքածու տե՛ս Մաշտոցի անվան Մատենադարան
Գէորգ, Գէորգէոս (սուրբ) 346, 347, 349
Գլածոր է
Գողգոթա* 88, 179, 188, 245, 278, 378
Գող Վասիլ Զ
Գրիգոր Աստուածաբան ԺԱ
Գրիգոր Լուսավորիչ, Գրիգորիոս ԺԷ, ԻԶ, ԻԷ, Լ, ԼԱ, ԼԷ, ԽԱ, ԽԷ, ՄԹ, 166, 248, 253—256, 275, 280, 286, 296, 328, 402, 412
Գրիգոր Խլաթեցի, Խլաթեցիական ԺԸ, Ի, ՄԳ, ՄԵ, ԿԱ, ԿԲ, ԿԳ
Գրիգոր Մազիստրոս Ը, ԻԶ, ԻԹ, ՄԸ

Գրիգոր Նարեկացի ԺԳ, ԺԷ—ԺԹ, ԻԲ, ԻԳ—ԻԸ, ԼԱ, ՄԸ—ԿԱ, 391, 392, 396
Գրիգոր (Գ) Պահլավունի (Գրիգոր Փոքր Վկայասեր) Ը, Թ, ԻԹ, Լ, ԼԹ, 248, 411
Գրիգոր (Բ) Վկայասեր Թ
Գրիգոր Տգա Զ, է
Դանիէլ (մարգարէ)* 23, 96, 162, 207
Դաւիթ, դաւթեան, դաւթիազարմ (մարգարէ)* 4, 9, 13—15, 17, 22, 24, 30, 32, 33, 42, 49, 53—57, 96, 148, 151, 153, 156, 166, 174, 204, 213, 268, 274, 312, 360, 362
Դրազարկ Ը, ԿԳ
Եգիպտոս 53, 62, 312, 313, 352
Եղեմ, Եղեմեան, Ադին, Ադեն, ադենական* ԼԳ, ԼԷ, ՄԷ, 4, 9, 20, 89, 109, 114, 124, 162, 181, 184, 198, 215, 234, 237, 275, 299, 303, 338, 358, 370, 371
Եղեսիա ԺԳ
Եղէկիէլ (մարգարէ)* 23, 162, 205, 312
Եղիա, Հեղիաս (մարգարէ)* 145, 146, 148, 149, 151, 153, 154, 156, 157, 204, 229, 291, 312, 401
Եղիսաբեթ* 40
Եղիսէ, Եղիսէոս (աշակերտ և յաջորդ Եղիայի)* 205, 312
Ենովք* 311
Եսայի, Եսայիաս, Իսայիաս (մարգարէ)* 10, 14, 23, 57, 96, 162, 204, 313
Եվրոպա Զ
Երեմիա, Երեմիաս (մարգարէ)* 96, 205
Երուսաղէմ (նաև՝ Պատրիարքարանի Մատենադարան) է, ԻԳ, ԻԶ, ԻԷ, ԻԹ, ԼԶ, ՄԳ, 20, 32—34, 86, 106, 108, 113, 115, 123, 133, 157, 172, 177, 178, 248, 253, 256, 262, 291, 357, 369—372, 374, 379, 381, 391, 394—396, 401, 404—406, 410—412, 416, 419, 425
Երուսաղէմ (Վերին)* 165, 169, 170, 216, 274
Եւա* 6, 35—37, 61, 120, 122, 137, 233, 299, 335, 338
Եւստոստիոս (սուրբ) ԽԹ
Եփրաթ (հին անուն Բեթղաճէմի)* 14, 42, 57
Եփրատ, Եփրատէս 234
Եփրեմ Ասորի 424
Զաքարիա (հայր Յովհաննու Մկրտչի)* 40, 228, 313
Զաքարիա, Զաքարիաս (մարգարէ)* 45, 72, 96, 206, 360, 362, 427
Զերբղէոս (հայր առաքելոցն Յովհաննու և Յակոբայի)* 148, 151, 238
Զմմառ (վանքի Մատենադարան) 416
Հէկիլ (քաղաք) Ը
Հմմանուէլ, Մանուէլ* ԿԷ, 10, 14, 25, 67, 334, 339
Հըմիածին ԻԳ, 417
Հըմիածնի Մատենադարան տե՛ս Մաշտոցի անվան Մատենադարան
Հսսէ, Հսսէածին* տե՛ս Յեսսէ
Քարար, Քափար, Քափովր, Քարովր, Քարարական* 144, 146—149, 151—157, 236, 238, 291
Քարէոս (տաղասաց) ԻԹ

Քաղցրիկ 368
Քեղնայաց վանք ժԳ
Քորզոմայ տուն տե՛ս Հայաստան
Քորոս Բ (իշխան) ԼԸ, ՄԸ, 6, 367, 368
Քլոնիայի սուլթանություն է
Քասակ, Սասակ* 4, 96, 186, 311
Քասիաս* տե՛ս Սասիի
Քեղուհի* տե՛ս Մարիամ Աստուածածին
Քորայէլ, Իսրայիլ, իսրայիլեան* 15, 18, 28, 110, 160, 196, 206, 208, 209, 229, 282
Համբրոն 368
Հատին տուն 280, 363
Հեռնային Կիլիկիա Ծ, 2
Հան Բ 2, 368
Հով (Համալսարանի գրադարան) ԿԳ, 369—375, 379, 382, 385, 391, 395, 397, 405, 421, 422
Խարբերդ տե՛ս Անձիտ գավառ
Խոսրով Անձեացի ժԳ
Խոսրովիդուխտ 287
Խորանաշատ է
Խորվիրապ 251, 252, 256, 275, 280, 285
Մովական Ն. տե՛ս Պողոտյան Ն. Եպս.
Մովք 2, Ը, Թ
Մոփաց աշխարհ Ը
Կայէն* 311
Կայիափա* 73
Կարապետ* տե՛ս Յովհաննէս Մկրտիչ
Կարկառ 2
Կարմիր ծով 353
Կարմիր վանք Ը, Թ, ԽԸ, 248, 411
Կարբեր Լուիջի ԼԹ
Կեղար* 166
Կեղրոն (ձոր)* 380
Կեփաս, կեփայիան զլուխ* (Պետրոս առաքյալին տրված անուն) 127
Կիո Մանվել, Մանվել ժԲ, 417
Կոյս* տե՛ս Մարիամ Աստուածածին
Կոսիկոս 2
Կոստանդին (կայսր) 316
Կոստանդնուպոլիս Ի
Կուանելիոս 314
Հարէլ, Աբել* 311
Հակոբյան Գր. ԽԾ
Հաղպատ է
Հայաստան, Հայք, Արամայ տուն, Քորզոմայ տուն Ծ, 248, 252, 257, 258, 272, 275, 276, 280—282, 285—287

Հեղիաս* տե՛ս Եղիա
Հեսուս փիլիսոփա 389
Հերմոն, Հերմովն* Կ, 45, 104, 144, 149, 152, 154, 156, 293
Հերովդիս* 31, 33, 62, 236, 337
Հովհան Մանդակունի ժէ
Հովհաննես տե՛ս Յովհաննէս
Հովհաննես ԱրՇիշեցի (գրիչ) ԿԳ
Հովհաննես (գրիչ) տե՛ս Յովհաննէս (գրիչ)
Հովհաննես Երզնկացի տե՛ս Յովհաննէս Երզնկացի
Հովհաննես Ծործորեցի ժԲ
Հովհաննես Մկրտիչ* տե՛ս Յովհաննէս Մկրտիչ
Հովհաննես Սարկավազ ԻԹ
Հովհաննես (տաղասաց) ԻԹ
Հովհան Օձնեցի ժԳ
Հովսեփ (զանձասաց) ԻԾ
Հոփսիմէ (Կոյս), Հոփսիմեանք ՍԱ, ՍԹ, 257, 269—272, 274, 275, 279—282, 363, 364, 414, 429
Հոռմ, Հոռվմ է, 278, 283, 348
Հոռմկլա Ը, Թ
Ղազար (զանձասաց) ԻԾ
Ղազարոս, Ղազար* 69, 71
Ղովտ* 311
Ղուկաս (աւետարանիչ)* 121, 123, 126, 396, 397
Ղուկաս (զանձասաց) ԻԾ
Մաղարիա. Մաղարիաս (մարգարէ)* 207
Մամեստիա 2, Թ, 417
Մանուէլ* տե՛ս Էմմանուէլ
Մանվել տե՛ս Կիո Մանվել
Մաշկետր Ը
Մաշտոցի անվան Մատենադարան (նաև՝ էջմիածնի մատենադարան, նաև՝ Գևորգյան Հաճաքածու) ԺԵ, ԻԱ, ԻԳ, ԻԶ, ԻԷ, ԼԷ, ԽԸ, ՍԶ, ԿԲ, 396, 420, 421, 425
Մատթէոս (աւետարանիչ)* ժԲ, 110, 392, 393, 397
Մարիամ Աստուածածին, Աստուածածին, Մարիամ, Կոյս, Տիրամայր, Իսկուհի* ժԳ, ԻԲ, ԻԴ, ԼԳ, ԼԸ, Խ, ԽԲ, ԽԾ, ԽԶ, Ս, ՍԱ, ՍԸ—Կ, ԿԲ, ԿԵ, 3, 5, 6, 9, 10, 12—14, 20, 22, 29, 35—37, 40, 42—44, 47, 49, 51—53, 55, 57, 61, 62, 67, 84, 88, 93—95, 97, 99, 118, 134, 137, 159—161, 163, 165, 166, 168, 169, 192, 204, 228, 233, 235, 295, 297, 300, 301, 303, 304, 313, 315, 317, 327, 333—339, 341—343, 345, 351, 354, 355, 368, 370, 371, 373, 374, 376, 386, 389—391, 402, 419—422, 424
Մարիամ (քոյր Ղազարու)* 70
Մարկոս (աւետարանիչ)* 115, 117, 395, 397
Մաքենացոց վանք ժԳ
Մելքիսեդէկ* 28
Մեծ Հայք Ե, Լ

Մերձավոր արեելք 2
 Միջերկրական ծով 2
 Միթայի (հրեշտակապետ)* 190, 194, 312, 315, 316, 319, 320
 Միթիա, Միթիաս (մարգարէ)* 12, 14, 24, 57, 206
 Մկրտիչ* տե՛ս Յովհաննէս Մկրտիչ
 Մովսես Երզնկացի լԱ
 Մովսէս, Մովսէսական* 5, 23, 45, 56, 89, 96, 145, 146, 148, 149, 151, 153, 154, 155, 157, 161, 180, 187, 204, 229, 264, 291, 311, 312, 324
 Յակոբ, Յակոբոս* տե՛ս Որդիք որոսման
 Յակոբ (որդի Իսահակի)* 179, 187, 311
 Յակոբ (Տեառնեղբայր)* 33
 Յեսու (որդի Նաւեայի)* 188, 312
 Յեսսէ, էսսէ, էսսէածին (հայր Դաւթի)* 17, 12, 16, 9, 15, 17, 17, 34, 37, 204, 245, 410, 411
 Յիսուս* տե՛ս Քրիստոս
 Յովէլ (մարգարէ)* 206
 Յովհաննէս* տե՛ս Որդիք որոսման
 Յովհաննէս Երզնկացի 420, 424, 425
 Յովհաննէս, Յոհաննէս, Յոհան Ոսկէբերան (աւետարանիչ)* 130, 133, 134, 137, 355, 397, 398
 Յովհաննէս, Յոհաննէս (զրիչ) 49, 423
 Յովհաննէս Մկրտիչ, Կարապետ, Մկրտիչ* ԻԴ, ԻԷ, ԻԹ, ԽԵ, 26, 37, 57, 62, 64, 99, 132, 154, 227, 228, 232, 295, 313, 317, 328, 376, 409
 Յովնան (մարգարէ)* 206
 Յովսէփ (որդի Յակոբի)* 311
 Յովսէփ, Յուսէփ (նշանած Մարիամ Աստուածածնի)* 13, 62, 89, 313
 Յորդանան* 26, 37, 54, 58, 62, 64, 230
 Յուդա (Իսկարիովտացի)* 73, 380, 384
 Նազարեթ (քաղաք)* 62
 Նաուամ (մարգարէ) 207
 Ներսէս Լամբրոնացի է, Ժ, ԺԱ, ԽԴ—ԽԶ, ՄԱ, 333, 346, 390, 419, 421, 424
 Ներսէս Մեծ (հայրապետ) ԽԶ, 260
 Ներսիսյան վարժարանի գրադարան (Թիֆլիս) 424
 Նոյ, Նոյեան տապան* 24, 179, 187, 303, 324, 364
 Նոր Գետիկ է
 Նպաստ լեռ 264
 Շուր 2, Ը
 Ովսէէ, Ովսէ (մարգարէ)* 206
 Որդիք որոսման (Յակոբ և Յովհաննէս)* 17, 12, 71, 134, 153, 234—238, 409, 410
 Չոպանյան Ա. Լէ, 396
 Պահլավունիներ Ը
 Պաղոս (առաքեալ)* 80, 257, 276, 281, 282

Պետրոս (առաքեալ), Պետրոս Սիմոնեան, Սիմոն Պետրոս, Սիմոնեան խումբ, Պետրեան դաս, Պետրեան գունդ* 107, 112, 116, 127, 132, 134, 137, 148, 151, 153, 156, 157, 235, 257, 276, 281, 282, 380
 Պիղատոս, պիղատոսեան* 75, 81, 86, 91, 249, 352
 Պողարյան Ն. Եսս (նաև՝ Մովսէս Ն.) 12, 1է, 370, 387, 392—396, 398, 403, 411—413
 Պոստորյան Մ. 425
 Ռուբեն (իշխան) Ե
 Ռուբինյան իշխանութուն Ե—Է
 Սարա* 169
 Սարեկայ ծառ* 179, 187
 Սաղայ* 176
 Սահակ* տե՛ս Իսահակ
 Սահակ Պարթև ԺԷ
 Սաղիմ* 5, 197, 313
 Սամուէլ* 204
 Սամվէլյան Պ. 424, 425
 Սանահին է
 Սառա* 5, 35
 Սարգիս Անեցի (Տանկաց) ԻԶ, ԻԹ
 Սարգիս (տաղասաց) ԻԹ
 Սաղոս 241
 Սեբաստիա 265, 266
 Սև լեռ Ը
 Սիմոն Պետրոս, Սիմոնեան խումբ* տե՛ս Պետրոս (առաքեալ)
 Սիմէոն Եսս. Սեբաստացի 248, 411
 Սիմէոն, Սիմէոն (ձերունի)* ԿԵ, 43, 45, 354, 425
 Սիւնայ (լեռ), սինէպկան* ՄԸ, 5, 67, 147—149, 151, 152, 175, 176
 Սիոն, Սիոնի* 17, 12, ԽԲ, 31, 32, 45, 72, 77, 101, 105, 134, 142, 149, 152, 157, 170, 172, 173, 176, 177, 188, 199, 206, 209, 210, 220, 221, 236, 237, 242, 256, 274, 287, 293, 358, 385, 392, 406, 407, 409
 Սիս, Սիսուան 2, ԿԴ, 389
 Սիբէմ (քաղաք)* 342
 Սողոմ* 311
 Սողոմոն, Սողոմոն* 23, 77, 96, 161, 169
 Սոփոնիա, Սոփոնիաս (մարգարէ)* 206
 Ստեփաննոս (զանձասաց) ԻԵ
 Ստեփանոս Մանուկ Կարմիրվանէշի Թ
 Ստեփանոս Նախավկայ* ԻԶ, ԽԴ, ՄԷ, ՄԹ, 239, 241—245, 247, 328, 410
 Սրիկ Կոստանդ (տաղասաց) լԱ
 Վասպուրական ԿԱ
 Վարդան (զանձասաց) ԻԵ
 Վենետիկ (նաև՝ Մատենադարան) ԺԵ, ԼԵ, ԼԷ, Խ, ԽԱ, ԽԷ, ԿԵ, 123, 389, 423, 425

Վիեննա (նակ՝ Մատենադարան) 6, 351, 368, 424, 425
Տալիթայ* (=կոչս, Աստվածածնին տրված անուն) 337
Տաշյան շ. Խ
Տավրոսյան լեռներ 2
Տարսոն 2, 346
Տեկանց Ա. լԹ, 367, 369, 386, 407, 409—411
Տիրերիոյ ծով, Տիրերական 235
Տիրամայր* տե՛ս Մարիամ Աստուածածին
Տլուբ 2, Է
Տյուբինգեն (Համալսարանի Գրադարան) ԻԳ, ԻԹ, ԽԹ, ԿԴ, 369—374, 381, 382, 391, 393, 395, 396, 398, 402—411, 413, 414, 416, 421, 422, 425
Տրդատ (Թագավոր) 249, 276, 284, 286, 287, 415
Փարիզ (նակ՝ Ազգ. Գրադարան) ԻԳ, ԻԶ, ԻԹ, Լ, ԽԸ, ԿԲ, ԿԳ, ԿԷ, 3, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 20, 22, 25, 28, 30, 32, 34, 36, 39, 41, 43, 44, 46, 48, 50, 52, 53, 55, 61, 64, 66, 67, 73, 74, 77, 81, 103, 104, 106, 108, 110, 111, 115, 117, 119, 121, 123, 126, 128, 130, 131, 133, 136, 139, 141, 144, 146, 155, 157, 159, 161, 165, 166, 169, 172, 175, 178, 181, 184, 187, 190, 193, 203, 208, 210, 213, 215, 220, 234, 237, 239, 242, 245, 248, 253, 256, 260, 265, 266, 269, 271, 284, 286, 288, 297, 307, 340, 342, 344, 346, 357, 377, 383
Փեշիկյան Ե. 391, 422
Փիլիպոս* 314
Փոքր Ասիա Ե
Փոքր Հայք Ե
Փենսն 2, Թ, ԽԸ, 411
Քրիստոս, Յիսուս, Յիսուս Քրիստոս* ԻԶ, ԻԷ, ԼԳ, ԽԹ, Մ, ՄԳ—ՄԵ, ՄԸ, Կ, 7, 13, 25, 28, 35, 45, 47, 48, 61, 65, 67, 68, 70, 71, 73—76, 78, 79, 83—90, 92, 95, 98, 100, 101, 110, 112—114, 117, 122, 123, 126, 128, 132, 133, 138, 145, 158, 178, 192, 196, 198, 205—207, 212, 213, 218, 223, 224, 232, 233, 240, 241, 243, 246, 247, 249, 253, 256, 259, 264, 269, 277, 279, 287, 288, 315, 317, 319, 320, 324, 343, 345, 347, 348, 351, 355, 363, 376, 377, 380, 383, 387, 389, 392, 421, 423, 427
Քրիստոսատուր ԻԶ, ԻԹ
Օշին (Իշխան) 368
Նեթթեր Խ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն	6
Բնագրեր	3
Տաղեր	288
Գանձեր	333
Հավելվածներ	367
Տաղեր, Փոխեր	430
Մանրագրություններ	434
Ցանկեր	436
Ցանկ օգտագործված աղբյուրների	439
Ա. Տախտակ օգտագործված ձեռագրերի	
Բ. Ցանկ օգտագործված տպագիր գրականության	
Հատուկ անունների ցանկ	

ՆԵՐՍԵՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ

Տաղեր և գանձեր

Աշխատասիրությամբ Ա. Քյոշկեյանի

Հրատ. խմբագիրներ Զ. Խ. Օրմանյան, Ա. Լ. Սահակյան
Նկարիչ Հ. Ն. Գործակալյան
Տեխ. խմբագիր Հ. Մ. Մանուշարյան
Սրբագրիչ Գ. Ա. Սանփանյան

ИБ № 1357

Հանձված է շարվածքի 30.12.1986 թ.: Ստորագրված է տպագրության 19.10.87 թ.:
ՎՅ 05861: Չափը 60×84/16, թուղթ № 1: Տառատեսակ «Գրքի սովորական» բարձր
տպագրություն: Պայմ. 26,27 մամ., տպագր. 28,0+2 թերթ ներդիր: Ներկ. մամուլ
26,27: Հրատ.-հաշվարկ. 22,7 մամուլ: Տպաքանակ 7000: Հրատ. № 7136: Պատվեր
№ 1024: Գինը 2 ռ. 65 կ.:

ՀՍՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, 375019, Երևան, Մարշալ Բաղրամյան պող. 24 գ.:

Издательство АН АрмССР, 375019, Ереван, ул. Маршала Баграмяна 24 г.

ՀՍՍՀ ԳԱ հրատարակչության տպարան, 378310, ք. Էջմիածին:

Типография Издательства АН Арм. ССР, 378310, г. Эчмиадзин.